ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

ORGÁN VĚDECKÉHO ODBORU
AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. KLEMENT BOROVÝ,

C. K. ŘÁDNÝ PROFESSOR CÍRKEVNÍHO PRÁVA A FUND. THEOLOGIE NA UNIVERSITĚ PRAŽSKÉ, RADA CÍRKEVNÍHO SOUDU PRAŽSKÉHO, Č. KONSIST. RADA V ARCIDIECÉSI PRAŽSKÉ A DIECÉSI BOSENSKÉ A SRJEMSKÉ.

ROČNÍK XXIII.

1882

(4,8)

EPISC. SEMIN. CLERICORUM BIBLIOTHECA BRUNENSIS

NAKLADATELÉ:

KNIHTISKÁRNA ROHLÍČEK & SIEVERS KNIHOSKLAD.

V PRAZE.

Digitized by Google

OBSAH

ročníku dvacátého třetího.

Apologetika.

Š, J., kapl., Poznámka k vedení důkazu o jednotě pokolení lidského. VI. 359.

Pachta Jos., cerem., Mají-li katolíci a zvlášť kněží v době naší pilně se obírati vědami přírodními? VII. 418. IX. 551.

Filosofie.

Kadeřávek Eug., dr., Filosofie sv. Tomáše Akvínského na kněžském ústavě Brixenském. V. 262.

Historie církevní.

Procházka Mat., kan., Jakou liturgii přeložili sv. Cyrill a Method pro Slovany, latinskou-li či řeckou? (doplněk) I. 33.

Votka Jan K., S. J., Václav Fr. Nebeský z Blumenberka. II. 74. III. 159.

Procházka Mat., kan., Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské. III. 129. IV. 212. VII. 397. VIII. 466. IX. 524. X. 590.

Menčík Ferd., úř., Zřízení konsistoře v Čechách za arcibiskupa Arnošta z Pardubic. VII. 438.

Hakl Boh., děk., Památka po otcích Pavlánech v Nové Pace. X. 577.

Homiletika.

Skočdopole Ant., kan. dr., O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví. II. 65. III. 144. IV. 204. V. 286. VI. 336.

— Dodatek k pojednání o duch. řečnictví. VIII. 505.

Katechetika.

Skočdopole Ant., kan. dr., Obtíž u vyučování nábož. na školách přespolních. I. 41.

— Co jest „zimní čas", v němž náleží katechetovi příležitost do přespolní školy? I. 43.

— Poznámky k „aforismům o katechismu" v „Past. duch." II. 98.

— Obrana proti „Past. duch." IV. 231.

Nedvídek Jos., katech., Katecheta na škole střední. VI. 321.

Liturgika.

Brynych Ed., prof., Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby. IV. 193. V. 268.

— Dodatky z praxe. V. 274.

Borový Kl., dr., Rozdávání voskovic o slavnosti hromnic. IV. 241.

— Oratio imperata. V. 310.

Mravouka.

Borový Kl., dr., Restituce cizího majetku. V. 309.

Říha Mart., dr., Sv. Ambrož a Cicero jako pracovníci na roli mravovědné. VIII. 449. IX. 562. X. 605.

Národní hospodářství.

Pazderka Jos., far., Ovoce státního chudobnictví. VII. 405.

Pastýřské bohosloví.

Vaníček Jan K., far., Příčiny brojení nepřátel proti církvi katolické (z past. porad). VI. 362.

Broul Al., kapl., Překrucování různých pojmův u veřejném mínění. VII. 385.

Skočdopole Ant., kan. dr., O poradách kněžských. IX. 513. X. 582.

Digitized by Google

Právo církevní.

Borový Kl, dr., Úlevy v příčině daně k matici náboženské. I. 44.
Meloun Jos., far., Překřižování listin archivních. I. 47.
Borový Kl., dr., Stvrzení týkající se jinověrců. I. 48.
— Provozování obchodu nebo živnosti a zletilost. I. 50.
— Vyhotovení žádosti za dispens. I. 51.
— Legitimace pro foro civili. I. 52.
— Báby vyznání židovského. II. 114.
— Zápis přivolení otcovského ku sňatku nezletilých. II. 115.
Skočdopole Ant., kan. dr., Legitimace dítek nemanž. po smrti otcově. III. 171.
Borový Kl., dr., Oddavky na faře katolické a v chrámě protestantském. III. 176.
— Neplatný sňatek smíšený. III. 177.
— Legitimace cizoložňat. III. 178.
Papoušek Kar., far., Stvrzení týkající se jinověrcův. III. 178.
Borový Kl., dr., Záležitosti obce farní zastupuje obec místní. IV. 240.
— Katolické vychování dítek. IV. 242.
— Legitimace dítka nemanž. IV. 243
Kryštůfek Fr., dr., Platnost smlouvy o vychování dítek ze smíšených manželství. V. 257.
Borový Kl., dr., Výkon dispense udělené v překážkách manželských. V. 304.
M. F., far., Vyhotovení vysvědčení chudoby v příčině osvobození od poplatků kolkovních. V. 306.
Borový Kl., dr., Smlouva o vychování dítek ze smíš. manž. V. 398
— Patron chrámu filialního. VI. 369.
— Ohledávání mrtvol a vydání lístku ohledacího. VI. 370.
— Židé v chrámě katolickém. VI. 372.
— Sňatek katoličky s rozkolníkem. VI. 373.
— Křestní list, překlad a legalisace. VI. 374.
— Nakažlivé nemoci a pohřeb. VI. 374.
Šrůtek J. A., O slosovaných vyvazovacích obligacích. VI. 375.
— Na jakém základě spočívá právní jistota břemen patronátních. VIII. 493.
Borový Kl., dr., Episcopi titulares. VIII. 497.
— Povinnosť biskupů applikovati pro populo. VIII. 497.
— Osvobození od placení aequivalentu. VIII. 502.
Šrůtek J. A., Kanovnictví při kathedrální kapitule v Čechách. IX. 567.
Ekert Fr., kapl., Manželské dítko z neplatného svazku manželského. IX. 570.
Borový Kl., dr., Prohlášky manželské IX. 570.
— Křest dítka rodičů nekatolických. IX. 571.
— Sňatek řecko-katol. ženicha s nevěstou římsko-katol. IX. 572.
Skočdopole Ant., kan. dr., Oprava listu křestního. X. 615.
Borový Kl., dr., Změna rubriky de festis dupl. et semidupl. X. 616
Šrůtek J. A., kan., Korresp. farních úřadů s obecními. X. 617.
Borový Kl., dr., Uvod šestinedělky. X. 623.

Statistika církevní.

Pazderka Jos., far., Missijní ústavy a spolky církve katolické. I. 1

Životopisy svatých.

Schindler Jos., dr., Sv. Vavřinec z Brindisi, člen řádu kapucínského. I. 21. II. 82. III. 151. IV. 226. V. 300. VI. 349. VII. 433. IX. 539.
Votka J. Křt., S. J. Jedna z nehynoucích zásluh sv. Františka VIII. 479.

Digitized by Google

Kronika.

Borový Kl., dr., Návštěva chrámů v Anglicku. I. 49.
— Ve prospěch ústavu pro vzdělání mladých propuštěných kárancův. II. 116.
— Slavnost jubilejní na sv. Hoře. III. 168.
— Spolek tří Set pod záštitou bl. Marie P. sbratřených. III. 175.
— Spolek ku podpoře nemocných kněží dosud v Meranu, nyní v Gorici. IV. 243.
— Vzrůstající počet samovražd. IV. 244.
Šrůtek J. A., kan., Dodatek o počtu samovražd. V. 305.
Havlů J., far., Spolek sv. Josefa k podporování duchovenstva světského ve výslužbě. V. 307. X. 625.
Borový Kl., dr., Jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta v Praze. VI. 367.
— Hudba církevní u nekatolíkův. VII. 444.
Krška Jos., děk., Otázky konferenční v diec. Kralohradecké. VII. 445.
— Úcta k sv. Janu Nepomuckému. VII 445.
Borový Kl., dr., Spolek sv. Rafaela ku prospěchu vystěhovalců. VIII. 499.
— Ubývání počtu obyvatelstva ve Francii. VIII. 500.
— Řecko-nesjednocená konsistoř v Serajevě. VIII. 504.
— Židovský rektor university Greifswaldské. VIII. 504.
— Následky liberálního školství v Belgii. VIII. 505.
— Vojsko spásy v Anglicku. IX. 573.
— Chudoba církve katol. v Bosně a Hercegovině. X. 619.
— Dr. Eduard Pusey. X. 620.
— Třetí řád sv. Františka. X. 621.
— Schůze katolíků v Německu. X. 622.

Akademie křesťanská.

Orgány Akademie. I. 52—53.
Valná hromada Akademie. V. 310.
Jednatelská zpráva odboru vědeckého. V. 311.
Vyznamenání. VI. 378.
List biskupa Strossmayera. X. 627.

Dědictví sv. Prokopa.

List sv. Otce Lva XIII. II. 116
Schůze výboru. II. 118 IV. 246. X. 626.
Seznam údův a účastníků. VII. 446. IX. 575.

Literatura.

Beneš Václ., kapl., Pravdou k životu. (Kázaní). IV. 250.
Bibliotéka mládeže seš. 19. (Povídky) I. 62.
Černohouz Jan a Fr., děk., Encyklopédie obrazův. IV. 256.
Česko-Moravská Kronika. IV. 256.
Dolenský Jan a **Patera** Boh., uč., Methodické výklady. IV. 252.
Doležal J., les., „Háj," „Lověna", „Domácnost". V. 319.
Dvorský Fr., Paměti o školách českých. I. 59.
Gutberlet C., dr., Der Spiritismus V. 320.
Hakl Boh., děk., Řeči duchovní ku mládeži studující. IV. 250.
Hašek Fr., Ss. R., Láska ku Kristu Ježíši. IV. 251.
Hejhal Berth., kapl., Maria matka dobré rady. VI. 380.
Hraše J. K., Mladá leta (povídky). VIII. 448.
Hulakovský Jan, prof., Synonym. a fraseol. francouzská. I. 63.
Humi A. V., Hynek, syn chmelařův. I. 63.
Jabulka Fr., Křížová cesta. II. 128.

Digitized by Google

Janda Jos., benef., Dupanloupa řeči církevní. IV. 249.
Janků Fr., kapl., Augustin (postní řeči). II. 128.
Ježek J., katech., Hodná macecha. I. 59.
Johann v. Nepomuk. VIII. 510.
Komenský Jan Amos, Unum necessarium. VI. 382.
Kovář N., dr., Královice Rudolfa cesta do zemí východních. VIII. 506.
Krásl Fr., dr., Blahověst. I. 53.
Kulda Ben. M., kan., Posvátná kazatelna. I. 55.
Lehner F., Dr., Die Marienverehrung. I. 56.
Lenz Ant., dr., Anthropologie katolická. III. 180.
Löwe Joh. H., dr., Lehrbuch der Logik. II. 121. III. 186.
Malát Jan, Hudební slovník. VIII. 512.
Pazdírek, uč., Písně vánoční. X. 634.
Petrů Václ., řed., Kytice z nadšených zpěvů. VI. 381.
Podhorský Vojt., Lapač včel. I. 61.
Podstatný Jos., řed., Ovidius Naso VIII. 511.
Podstránský Jos. B., far., Slova útěchy a poučení. VI. 383.
Pohádky a pověsti. IV. 254.
Pravda Frant., Sebrané spisy. IV. 256.
Procházka Mat., kan., Dějiny Zjevení Božího v Nov. Zákoně. V. 316.
— Mravověda katolická Dr. Martina. V. 316.
Ročník jednoty Sv. Vítské. X. 632.
Rozum J. V., Daniele z Veleslavína překlady. IV. 255.
— Vratislava z Mitrovic příhody. IV. 255.
Řehák K., dr., Pouť Slovanů do Říma. VII. 447. VIII. 509.
Sborník Velehradský. V. 312.
Skočdopole Ant., kan. dr., Ludmila; Anežka, Václav. II. 120.
— Biblické katechese. IX. 576.
Smiles Sam., dr., Povinnost. VI. 381.
Sprinzl Jos., dr. th., Dogmatica X. 629.
Srdinko Fr., kan., Duchovní cvičení. VI. 379
Stöhr, Pastoralmedizin. X. 628.
Schindler Jos., dr., Der hl. Laurent. v. Brindisi. VIII. 510.
Šmaha Jos., Komenského unum necessarium. VI. 382.
Schneedorfer Leo, dr., Jeremia Klagelieder. IV. 246.
Špaček Václ., uč. Štědrý den. I. 59.
— K holi žebrácké. I. 62.
— Knihy ďáblovy. I. 63.
Šrůtek Jos., kan., Kněz a jeho příbuzenstvo. VI. 384. VIII. 506.
Ústřední knihovna. IV. 255.
Václavek Mat., řed., Filip a Jakub (povídka). III. 192.
— Markrabství Moravské. X. 633.
Vačlena Jan, prof., Zlaté klasy. IV. 252.
Vering Friedr., dr., Kathol., orient. u. protest.! Kirchenrecht. V. 315.
Vesnický Jan, Přehled dějin literatury české. IV. 253.
Viták, Přednášky. X. 633.
Vlasák Klem., rekt., Sv. Hora. V. 317.
Votka Jan, S. J., Maria P., matka dobré rady. II. 127.
Votruba Ant., prof., Hospodyně. V. 318.
Vykydal Jos., děk., Sborník Velehradský. (II. ročník). V. 312.
Zákrejs Fr., Ústřední knihovna. IV. 255.
Zeman Fr. A., Blahé chvíle. I. 62.
— Chudobky (povídky). IV. 254.
Zlaté klasy; zlaté lístky. IV. 252.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek I.

Missijní ústavy a spolky církve katolické.

Podává **Josef Pazderka**, farář v Kateřinkách u Opavy.

Nejvyšší pastýři církve rozkaz Páně: „Jdouce učte všecky národy“ vždy věrně plnili. Sv. Petr kníže apoštolů netoliko sám ze země do země putoval, hlásaje evangelium, nýbrž poslal také svého žáka sv. Marka do Alexandrie, aby v Africe símě sv. evangelium rozsíval. Sv. Řehoř Velký, nemoha sám vyplniti touhy své hlásati evangelium pohanům v Britanii, vyslal tam r. 596. benediktinského opata Augustina se 40 soudruhy. Sv. Bonifác, apoštol Němcův, vyžádal si k svému ap. dílu plnomocenství a požehnání papežova. Sv. apoštolé Slovanští mocně byli z Říma chráněni a podporováni, a jen tím, že byli od apošt. Stolice delegovaní, ubránili se přemocných odpůrcův a štípili slibnou vinici Páně mezi národy Slovanskými. Sv. Vojtěch započal své missijní cesty jako apošt. legát. Papeži Urbanovi VIII. děkuje církev za onen velký seminář Propagandy, kde missionáři všech národů se vzdělávají. Krátce před tím Řehoř XV. zvláštní kongregaci kardinálů de propaganda fide byl zřídil, která o jednotné řízení zevněj-

Digitized by Google

ších missií pečuje. Mimo to vznikly v XVI. a XVII. stol. péčí papežů rozmanité ústavy v Římě, kdež missionáři a kněží pro jednotlivé země se vzdělávají. Století XVIII. bylo pro missie osudné. Zrušení Tovaryšstva Ježíšova (1773) čítavšího (1762) 22.787 údů, mezi těmi 11.010 kněží, a následující na to francouzská revoluce zasadily jak církvi vůbec tak zvláště missiím přetěžké rány. Celé krajiny rázem osiřely, co ve dvou stech letech zbudováno, v několika málo letech se sesulo, pole krví mučenickou napojené spustlo a lid sám sobě ponechaný zdivočel a v mrákoty nevěry nebo bludův upadnul.

Ale když bouře ta vyburácela a rum se odstranil, vidíme opět papeže jak pro církev vůbec tak zvláště pro missie neúmorně pracovati. Především zasluhují jména Řehoře XVI. a Pia IX., aby v dějinách missií zlatými písmeny zapsána byla. Řehoř XVI. v překrásné encyklice (od 15. srpna 1840) missie pohanské věřícím důtklivě poručil, a v patnácti letech svého panování 36 biskupství a 36 ap. vikariatů v pohanských zemích zřídil. Ještě velkolepěji rozvinovala se činnost církve v missiích za Pia IX., jenžto neméně než 29 arcibiskupství, 132 biskupství, 33 ap. vikariáty, 15 praefektur, 3 delegace, 3 biskupství nullius zřídil. Na severu v Americe, v daleké Číně a Japonsku, na pobřeží Africkém jakož i na nesčíslných ostrovech Polynesie jméno Pia IX. chváleno bude jako jméno velkého dobrodince tolika národů, ježto až do polovice tohoto století ve tmě pohanství seděly. Kdežto 1840. v zevnějších missiích 139 biskupů, 4214 kněží a 476.800 nově obrácených bylo, počítalo se 1878.: 283 biskupů, 17.087 kněží a 11,550.159 novéobrácených.

S papeži závodili věřící zejména v Evropě a

Digitized by Google

obsypali se bohatými zásluhami o rozšíření víry mezi pohany. Četné missijní spolky podporovaly missijní ústavy a missie duchovně a hmotně, čímž nemálo k jich rozvoji přispěly. Ale velikánské rozměry, jakých missie takovouto velkolepou podporou nabyly, vyžadují také den ode dne větší pomoci, any církevní, společenské a zvláště hospodářské poměry v Evropě den ode dne se horší a čím dále tím méně podpory missiím slibují. Z té příčiny obrací se sv. Otec *Lev XIII.*, vstupuje v šlépěje svých velkých předchůdců v encyklice od 3. prosince 1880., a taktéž i v encyklice od 12. března 1881. k biskupům i věřícím poroučeje jejich podpoře missie, zvláště spolky: k rozšiřování víry, sv. Dětství Ježíše Krista a škol východních. Abychom význam tohoto důtklivého vyzvání pochopili a dle sil zadost mu učinili, nebude od místa nejznamenitější missijní ústavy a spolky vypočísti a nějaký obraz o této stránce činnosti církve ale i o prostředcích jí potřebných si utvořiti.

I. Missijní ústavy.

1. *Propaganda.* Mezi všemi katolickými ústavy missijními první místo zaujímá Propaganda, aneb, jak se podle zakladatele svého (1627) papeže Urbana VIII. (1623—44) původně a vlastně nazývá: „Collegium Urbanum de propaganda fide“. Zde se vzdělávají mladíci různých národů na kněze a missionáře, kteří pak do všech úhlů světa se rozcházejí, hlásat evangelium pohanům a vést jich k zvedenosti křesťanské a blaženosti časné i věčné. Kromě těch jsou tam i chovanci z rozličných zemí, ježto vlastních seminářů vydržovati nemohou.

V oktáv Zjevení Páně slavívala se tam až do r. 1870. krásná slavnost, t. zv. slavnost řečí, při níž cho-

Digitized by Google

vanci z rozmanitých národů ve své mateřské řeči přednášky činívali. Někdy až padesát řečí a nářečí zastoupeno bylo. Velmi významný jest oděv chovanců Propagandy: nosíť černou sutanu s červenými knoflíky a červeným pasem. Červená barva má je pamatovati, že mají vždy hotovi býti pro víru krev vyceditì a život obětovati. A mnozí z nich v skutku mučenické koruny došli.

Seminář Propagandy řídí světští kněží. Vrchní řízení jak semináře tak veškerých missií svěřeno jest *kongregaci Propagandy*, složené z 20 kardinálův a tolikéž prelátů, kněží světských a řeholních a četných nižších úředníků. Zakládaje ji Řehoř XV. r. 1622. uložil jí za povinnost jednati o všech záležitostech, rozšiřování víry na celém světě se týkajících. Pius IX. založil r. 1862 zvláštní oddělení Propagandy pro záležitosti církve *východní*. K němu náleží 10 kardinálů jakožto členův a na 30 biskupů a kněží jako konsultorů. Prefectem Propagandy jest nyní kardinál Simeoni, nar. 23. února 1816.

Jak důležita jest tato kongregace, poznáme, považíce, že jí na 300 biskupství, apošt. vikariátův a prefektur latinských a 80 východních biskupství podřízeno jest.

Na Propagandu přivalila se za neplných sto let již druhá těžká pokroma; první, když od Francouzů r. 1798. zavřena a teprv r. 1814. znova otevřena byla; druhá, když vlašská vláda statky její jako ostatní statky církevní zabavila a částečně i prodala. Nedávno se sice zvěstovalo, že nejvyšší soud v Římě konfiskaci statků Propagandy za nezákonitou a tedy neplatnou prohlásil; ale co pomohou soudní výroky proti potřebě a spotřebě? A byť co pomohly, na jak dlouho asi pomohou! Čekajíť hladní žralokové, a než ti všickni se

Digitized by Google

nasytí, dávno již nebude stopy nedím po duchovních nýbrž i po jiných statcích.

Se seminářem Propagandy spojena jest: 1. *knihovna* s 45.000 svazky, mezi nimiž převzácná díla, zvláště všeliké překlady, katechismy, mluvnice, slovníky všech téměř známých řečí, dílem tištěné, dílem rukopisné; 2. bohatá *tiskárna*, kde se knihy pro missionáře a missie potřebné ve všech cizích řečech tisknou. Nejeden kníže obdaroval tuto tiskáruu drahými a vzácnými písmeny. Před francouzskou revolucí, která své hrabivé ruce také po těchto pokladech vztáhla, byla tiskárna Propagandy na rozličné písmeny nejbohatší celého světa. Nynější bohatství dokazuje Album, jež Řehoři XVI. r. 1842. v 55 řečech podáno bylo, a Otčenáš za Vatikánského sněmu ve 250 řečech a nářečích tištěný; 3. památné *museum* po kardinálu Štěpánu Borgiovi „museum Borgianum“ zvané, kde se chovají rozličné rukopisy východní a krom toho přerozmanité věci a památky z pohanských zemí, jimiž missionáři prošli. Zejména stojí zde také četné modly, jimžto obrácení pohané druhdy se klaněli.

2. Jiné *římské ústavy missijní*. Nejznámější u nás jsou:

a) *Collegium germanicum* založené přičiněním sv. Ignáce z Loyoly od papeže Julia III. r. 1552. Řehoř XIII., který je byl rozšířil (1584), dal mu jméno: „německo-uherská kolej.“ Z ní vyšli: 1 papež (Řehoř XV.), 26 kardinálů, 6 kurfirstů německé říše, 46 primasův a arcibiskupů, 280 biskupů, 11 správců biskupství, 52 opati a generálové řádů. Do r. 1673. počítalo se v ní 3.913 chovanců. Byvši od r. 1798—1818. zavřena, měla od r. 1818—48: 259, od r. 1848—79: 295 chovancův. *b*) *Anglická* kolej založená od Řehoře XIII. (1575)

Digitized by Google

podle germanské. Tato kolej má o vzrůst a rozkvět anglické církve podobné zásluhy, jako germanská o církev v Německu. Nejznamenitější její chovanec a napotom i rektor byl v našem století věhlasný kardinál a arcibiskup Westminsterský Wiseman († 1865). Ve spojení s ní jest anglická kolej Piova, zřízená od Pia IX. pro anglikanské kazatele, jižto obrátivše se na víru katolickou, stavu duchovnímu věnovati se chtějí. *c*) ***Skotská a irská kolej***, ona založená od Klementa VIII. r. 1600, tato od Urbana VIII. r. 1628. Pro Irsko a ostatní britaňské země jest také kolej sv. *Isidora* od Filipa IV., krále Španělského, založená. Jak pro velkou Britanii tak pro spojené Obce Severoamerikánské množství missionářů z této koleje vyšlo. *d*) ***Řecko-Rusinská*** kolej založená r. 1581. od Řehoře XIII. pro sjednocené Rusíny. V ní byl vzdělán slavný metropolita Josef Velamín Rutský. *e*) Kolej sv. ***Řehoře*** Osvětitele, již papež Klement XIII. r. 1761. pro sjednocené Armeny určil. *f*) Na místo ***maronitské*** koleje, z níž pro krajiny Libanonské mnoho výtečných patriarchův a biskupů vyšlo, až v čas revoluce francouzské zahynula, vstoupily koncem čtvrtého desítiletí nynějšího století kvetoucí ústavy na Libanonu, a to zejména velkolepá kolej jezuitů v Beirutě s tiskárnou pro většinu východních řečí, a kolej v Ain Warce. *g*) Štědrostí Pia IX. povstala kolej ***jiho-*** a ***severoamerikánské*** a 1866 kolej ***polská***, již i nynější sv. Otec Lev XIII. bohatě obdařil.

3. *Seminář zevnějších missií v Paříži.* Zakladatelem jeho byl P. Bernard od sv. Terezie, Karmelitán Bosák (1663). Ve francouzské revoluci i toto semeniště výtečných missionářů zaniklo, až je Pius VII. k znamenitému prospěchu církve vzkřísil. R. 1878. působili v 25 vikariatech roztroušených po celé Asii, od Přední

Digitized by Google

Indie až do Mandžurie a Japonska, 23 biskupy, 543 missionáři, 327 domácích kněží. Mimo ty byli 1882 katechisté, vyučující pohany v počátcích katechismu. Na jejich vinici žil vedle 132,202.529 pohanů a 36.000 kacířů 729.351 katolík. Jmenovaného roku bylo pokřtěno dospělých pohanů 60.496, křesťanských dětí 26.109, pohanských 269.723. Kacířů se obrátilo 689. Kostelův a kaplí měli missionáři 1.982, krom toho 24 semináře s 1.164 chovanci a 1.322 školy s 29.436 žáky a více sirotčincův. Ač počet křtů pohanů r. 1878. ve 200 letech trvání zmíněného semináře nejvyššího čísla dosáhl, počet škol od 1877 do 1878 o 234 a počet žákův o 2.505 se zmenšil. Z dobrých tedy příčin poroučí sv. Otec Lev XIII. v dotčených listech školy na východě katolické dobročinnosti. Dojemná jest každoročně dvakrát konaná slavnost v onom semináři, když se missionáři na cestu do pohanských zemí chystají. Z četných hostů není jednoho, jehož by nepolily slzy, an vidí je loučiti se s vlastí, rodičemi, bratry a sestrami, učiteli a přátely. Než ani pohnutí mysli, ani nástroje mučenické, ježto nejednoho missionáře se smrtí zasnoubily a na věčnou památku ve zvláštní síni se chovají, nejsou s to, odníti mysl mužům Bohu zasvěceným. Plný odevzdanosti a radostné ochotnosti praví každý: „Buď vůle tvá“

4. *Čínská kolej* v Neapoli r. 1732. pro rozené Číňany od kněze Matouše da Stipa, druhdy missionáře v Číně, založená.

5. Seminář v *Miláně*, založený r. 1850. od Angela Ramazottiho, potomného biskupa v Pavii a patriarchy v Benátkách. Nemoha sám podle přání srdce svého od dětinství chovaného missiím mezi pohany se věnovati, vystavěl dům, v němžto se missionáři pro pohanské

Digitized by Google

národy vzdělávali. Arcibiskup Milánský a ostatní biskupové lombardští dílo jeho mocně podporovali. Již r. 1852. jeden z missionářů Propagandě své služby nabídl. R. 1875. počítalo se v 5 missiích Číny a Indie, jež seminář Milánský kněžími zaopatřuje, více než 60 missionářů, ano 20 jiných život svůj v službě missie bylo obětovalo.

6. *Belgický* seminář v *Šeitveldě* blízko Bruselu r. 1863. založený a pro missie v Mongolsku na 70.000 čtver. mil se rozprostírající určený. Zakladatelem jeho jest kněz Verbist, který r. 1866. jako obět horlivosti své mezi pohany zemřel. Dříve byl duchovním správcem při vojenské škole v Bruselu a generálním ředitelem spolku sv. Dětství v Belgii. Nejvroucnější jeho touhou bylo Číňanům sv. evangelium hlásati. Jsa podporován od veškerých biskupů belgických i od nynějšího krále Leopolda II., započal své dílo, na němž požehnání Boží patrně spočívalo. Kromě kněží čínské národnosti působí v Mongolsku as 30 kněží belgické kongregace a počet křesťanů, páčící se přes 10.000, rok od roku roste, k čemuž sirotčince od spolku sv. Dětství vydržované nemálo napomáhají.

7. *Irský* seminář u *Dublina* vzdělává a posýlá kněze do Madrasu, na ostrov Mauritius, na mys Dobré naděje a do Nového Holandska.

8. *Anglický* seminář v *Mill Hillu* u Londýna pro obrácení mouřenínů. Založen byl od nynějšího biskupa Salfordského Msgr. Herberta Vaughana, jemuž kardinálové Wisemann a Manning jakož i ostatní biskupové angličtí věrně nápomocni byli. Vaughan konal r. 1863. velkou cestu po severní a jižní Americe a sebral 110.000 zl., ježto k ustavičnému vydržování 11 údův ústavu postačovaly. V r. 1869. položen jest základ k

Digitized by Google

missijnímu domu a 1. března 1871 konala se benedikce jeho. V dubnu 1874 posvěcen jest také chrám sv. Josefu zasvěcený. Dne 17. listopadu 1871 nastoupili první čtyři kněží v novém ústavu vzdělaní cestu k mouřenínům v severní Americe. Každý z nich před tím složil tento slib: „Abych hojnější vydal ovoce, slibuji a připovídám, že budu otcem a sluhou černochův, a že ničeho nepodniknu, co by mne uvésti mohlo v nebezpečí péči o černochy zanedbati nebo zanechati.“ S otevřeným náručím byli „otcové a služebníci mouřenínů“ v Americe přijati. Běželoť o 5 milionů lidí, kteří dosud málo nebo nic o křesťanství neslyšeli. V Baltimore bylo ihned 50.000 černochů tam přebývajících missionářům svěřeno. Brzy mohli druhou kapli pro svou černou farnost zříditi. Také vyšší škola pro černochy, první toho druhu katolický ústav v severní Americe, jest zřízen Již r. 1873. psal jeden missionář: „Černoši velmi četně na víru se obracejí; také se podařilo zavésti pro ně všelijaké dobročinné a vychovávací ústavy. Důvěra a příchylnost černochů, kteří se teď honosí, že mají „své vlastní kněze“, ukazuje se způsobem tklivým v dětinné ochotnosti, s niž slovům missionářů víru dávají a následovati je se přičiňují.“ Počátkem r. 1875. bylo v semináři krom professorů na 30 údů. Zakladatel zůstal, když biskupem se stal, duší a středem ústavu.

9. *Apoštolské školy.* Zakladatel jejich Alberich de Foresta z Tovaryšstva Ježíšova († 1876) marně byl doufal, že jako missionář do cizích zemí půjde a pohanům evangelium kázati bude. I řekl sám k sobě: „Nemoha sám k nevěřícím jíti, obrátím je skrze své děti. Já jsem ve své osobě nemohl církvi dáti apoštola, ale učiním jí i sobě náhradu, dada jí legii apoštolů.“ A tak povstala r. 1865. v Avignoně první z apoštolských

Digitized by Google

škol, které pacholíky a mládence skrze náboženské vychování a důkladné gymnasialní vzdělání k apoštolským pracím připravovati mají. Když Pius IX. r. 1867. zbožné podniknutí byl potvrdil, brzy podobné ústavy v Poitiersu, Amiensu, v Grand-Coteau-u (Luisiana) v Americe, v Turnhoutě v Belgií vznikly. Několik set pacholíků se v těchto ústavech pro missie vzdělává. Většina jich přestupuje později do řeholí nebo některého missijního semináře, aby jako kněží aneb laici v pohanských missiích pracovali. V apoštolských školách jsou pacholata všech zemí zastoupena. Tak se v jedné z nich mezi 40—45 dětmi ne méně než 15 národností počítalo, počna ode dvou mladých Irlanďanů s bílými vlasy až k ohnivému Vlachovi nebo synům afrických kolonistů. Ale jakkoliv se různí původem, a ve věku nejživějším a nejtěkavějším jsou, nicméně jsou jedna mysl a jedno srdce, nadšeni nejvroucnější láskou ku svému vznešenému povolání.

10. *Německo-Rakousko-Hollandský seminář v Steylu.* Tento seminář založil kněz münsterské diecése, Janssen r. 1875. na území hollandském, blízko hranic pruských, aby tam pomocí německo-rakouskou mládenci pro missie vychováváni byli. Jak sv. Otec tak biskupové němečtí a rakouští otevření missijního domu u sv. Michala svým blahopřáním a požehnáním provázeli. Ústav ubytován byl z počátku ve staré hospodě a příslušných k ní hospodářských staveních; brzy však křesťanskou dobročinností usnadněno jest nové stavby vyvésti a počet chovanců rozmnožiti. V březnu r. 1879. první chovanci domu sv. Michala, kněží J. B. Anzer z diecése Řezenské a Freinademely z diecése brixenské, do Hongkonga v Číně se odebrali. Zbylo tam ještě 8 kněží a 48 chovanců, z nichž mnozí zdarma, většina za nepatrný plat přijati jsou.

Digitized by Google

11. *Francouzský seminář* zřízený r. 1879. od arcibiskupa Alžírského na ostrově *Maltě* pro missie ve vnitru Afriky, kdež se nesmírné pole apoštolské činnosti otvírá.

II. Missijní spolky.

Druhdy pokládali si velmožové za velkou čest a králové křesťanští za svatou netoliko osobní, nýbrž i společenskou povinnost, missie znamenitými dary a velkolepými nadacemi podporovati. Když však revoluce nadace ty pohltila a smýšlení křesťanské udusila, nezbývalo, než aby ti, jimž vroucí srdce křesťanské zbylo, díla toho se ujali. A našli se v skutku mužové, kteří se překrásné té myšlénky uchopili, jiné pro ni nadchli a by pro ni něco trvalého k místu přivedli, *spolky missijní* zarazili, jichž údové k duchovní a hmotné podpoře missií se zavazují. Nejdůležitější tuto položíme, počínajíce těmi, jež sv. Otec obzvláště věřícím doporučuje:

1. *Spolek Lyonský k rozsiřování víry*, či spolek sv. Františka Xav. Dne 3. května 1822 sešlo se v Lyoně 12 mužů k poradě, kterak by i doma možno bylo nějakou oběť lásky pro pohany přinésti. Věděliť, že onino zbožní muži, kteří se vydávají do dalekých zemí kázat evangelium, nezřídka citelnou nouzi trpí. Aby tyto apoštolské muže v jejich činnosti podporovali, založili společnost k rozšiřování víry. Prostředky, jimiž se to děje, jsou *modlitba a almužna*. Předepsaná každodenní modlitba záleží v otčenáši a zdrávasu s kratičkým vzývánim: „Svatý Františku Xaverský, oroduj za nás.“ Jak z toho přídavku vidno, jest sv. František Xav. patronem toho spolku. Almužny dává se týdně jeden sous = $2^1/_2$ krejcaru. Dary sebe menší se s vděčností přijímají. Sebrané příspěvky odvádějí se vesměs do po-

Digitized by Google

kladnic dvou nejvyšších rad, jedné v Paříži, druhé v Lyoně, ježto jsou splnomocněny, o rozdělení almužen se raditi a do missií je rozesýlati.

R. 1824. vydal spolek již čtyry sešity svých „annálů.“ Nyní vychází ročně 6 sešitů v 248.620 výtiscích, a ve všech téměř evropských řečech. Zprávy z missií, ježto údové zdarma dostávají, nad míru jsou zajímavy. Všickni papežové našeho století spolek ten věřícím poroučeli a zvláštními milostmi vyznamenali, jak praví sv. Otec Lev XIII. v Encyklice od 3. prosince 1880: „Mezi těmi (spolky k rozšiřování víry), vyniká zbožná společnost, ježto asi před 60 lety v Lyoně ve Francouzsku založena byla a jméno k šíření víry dostala. Zprvu si vytkla za úkol jisté mîssie v Americe podporovati; než brzy vzrostla jako zrno hořčičné v mohútný strom, jehožto ratolesti daleko v květu jsou, a jenž tudíž na missie po celé zemi svůj dobročinný vliv projevoval. Tento velkolepý ústav od vrchních pastýřů církve byl hojnými chválami vyznamenán. Římští papežové Pius VII., Lev XII., Pius VIII., naši předchůdcové, vřele jej doporučovali a mnohými odpustky obdařovali. Než mnohem horlivěji ujímal se ho Řehoř XVI. a zrovna otcovskou lásku mu věnoval, vyjádřiv se o něm v okružním listě od 15. srpna r. 1840.: „Máme za to, že nejvyššího podivu a lásky všech dobrých hodno jest ono v pravdě velké a přesvaté dílo, ježto mírnými dary a denní modlitbou jednohokaždého úda k Bohu se udržuje, roste a prospívá, a jež založeno bylo, aby se apošt. dělníkům výživa zaopatřila, a věřící návalu pronásledování chránili. Z toho se třeba domnívati, že zvláštním řízením prozřetelnosti Božské v těchto posledních letech církvi tak velký prospěch a užitek z toho vzešel.“ Po slovech těch vyzýval bis-

Digitized by Google

kupy, aby ve svých diecésích k rozkvětu a zdaru toho spasitelného ústavu bedlivě působili. Také Pius IX. přeblažené paměti od dráhy svého předchůdce se neuchýlil, nepominuv žádné příležitosti, tuto přezasloužilou společnost podporovati. Jsouť jeho autoritou členům propůjčeny častěji do roka odpustky plnomocné, odpustků pak neplnomocných může každý člen získati, kdykoli s kajícím srdcem předepsané modlitby koná, ve prospěch missií nějakou almužnu udělí aneb nějaký skutek lásky vykoná.

První měsíc roku založení obnášely příjmy spolku 100 zl., první rok 6.109 zl. Od té doby příjmy rostly, až za příčinou velkého jubileum r. 1852. jeden a půl millionu zlatých převyšovaly. R. 1872. byly již 2,242.054 zl, 1873. 2,209.670 zl., 1874. 2,220.394 zl., 1875. 2,292.797 zl., 1876 2,372.365 zl, 1877 2,457.170 zl., 1878 2,636.696 zl.

2. *Spolek sv. Dětství.* Dle starých řádů Trinitářův a Nolasků, které měly za úkol vykupovati křest. otroky, umínil si biskup Nancyský a Toulský, Forbin-Janson r. 1843. spojiti všecky křesťanské děti ve velký spolek, aby svým malým bratříčkům a sestřičkám v Číně, Japonsku a jiných pohanských zemích modlitbou a almužnou přispívaly. Hlavní podporou zakladatelovou byl pařížský kanovník Abbé Jammes, který se tudíž druhým zakladatelem spolku toho zove. Hlavním polem činnosti spolku jsou milliony pohanských dětí, ježto skrze svátost křtu pro nebe již získány jsou. Známoť, že pohanští Číňané nelidský obyčej mají své děti vraždíti. Bez okolků pohazují ty ubohé tvory po ulicích, jak baron Hübner ve své „procházce kolem světa“ potvrzuje, kdež bídně hynou aneb od psů a divých šelem požrány bývají. Těm a podob-

Digitized by Google

ným přispěti jest krásným úkolem spolku. Statisíce křest. dětí chopily se radostně šlechetného záměru missie mezi pohanskými dětmi. Ke cti Jezulátka přinášejí každý měsíc svou almužnu (5 feniků = $2^1/_2$ kr.) v obět a modlí se denně jeden Zdrávas s přídavkem: „Sv. Panno Maria, oroduj za nás a ubohé pohanské děti.“ Údy spolku mohou býti pacholíci i děvčata jakéhokoli stáří a stavu až do prvního sv. přijímání svého. Později přestupují do spolku k rozšiřování víry či sv. Františka Xav. Hlavním patronem spolku jest Ježíš, božské dítě, odkudž i jméno spolku. Hlavní slavností jest svátek Mladátek. Papežové Řehoř XVI. a Pius IX. v několika listech spolek sv. Dětství věřícím důtklivě doporučovali a mnoha odpustky obmyslili. Jednota sv. Dětství za 40letého svého trvání došla rozsáhlého rozšíření a způsobila velké požehnání Dítky všech dílů světa jsou v seznamech darů zastoupeny. Vedle darův od dětí z Francouzska a Německa uvádějí se dary dětí z Indie, Číny, dětí Afrických a Amerických, i ze vzdálených ostrovů Sandwich-ských. Nynější král belgický, bratr jeho Filip a sestra Karolina od samého zakladatele do spolku přijati jsou. Ve Vídni Její Cís. Výsost arcivévodkyně Žofie vlastnoručně sebe i mladistvé arcivévody Ferdinanda a Ludvíka do seznamu napsala.

Příjmů měl spolek od r. 1871. následovně: 1871: 626.617 zl., 1872: 849.268 zl, 1873: 766.926 zl., 1874: 748.784 zl., 1875: 941.520 zl, 1876: 997.500 zl., 1879: 1,013.078 zl. Tento million se takto na jednotlivé země dělí: Europa: Francouzsko 472.491 zl., Německo 201.291 zl., Belgie 106.436 zl,, Italie 66.166 zl, Rakousy 39.824 zl., Nizozemí 35 644 zl., Církevní stát 21.196 zl., Švýcarsko 13.242 zl., Portugaly 7.300 zl., Španěly 6.932 zl., Anglicko 4.300 zl., Turecko 420 zl., Dánsko 36 zl., Polsko 8 zl.

Digitized by Google

Asie 4.220 zl., Afrika 664 zl., Amerika 31.176 zl., Australie 1.424 zl. Roční zprávy, vždy po dvou měsících vydávané, rozšířeny jsou v Německu v 60.000 výtisků. Ve Francouzsku vyšel v červnu sešit 200tý Annalů. Česky vydal letos p. Mathon v Brně malý sešitek.

Z těch millionů krejcarů maličkých velké sirotčince zbudovány, mnoho tisíc ubohých malých Číňanů svým rodičům bylo odkoupeno nebo jinak od smrti zachráněno, aby z nich dobří křesťané vychováni byli. Často nejsou sirotčince leda chaty z rákosí, bez podlahy, oken a dveří. Otvor za vchod sloužící zavírá se, je-li třeba, rohoží ze slámy rýžové. Na zemi leží hromádka prabídných dětí. Později přicházejí sice do jiných ústavů, lidštěji vypadajících, v nichž však nezřídka trpká nouze panuje Chlapci učí se tam vedením důkladných mistrů rozličným uměním a řemeslům. Jsou tam knihtiskaři, řezbáři, malíři, stolaři, ševci, krejčí, soustružníci, vesele a čerstvě pracující. Jiné velké síně jsou určeny pro křesťanské vyučování. Dětí, které hned po křtu sv. zemřely a věčné slávy došly, jest na miliony. V jediném r. 1880. pokřtěno bylo 435.000 pohanských dětí v blízkém nebezpečí života, a 94.000 opuštěných nebo vykoupených v rozličných sirotčincích k vychování přijato. V roku 1879. podporovány byly 82 missie s 97 domy, 309 sirotčinců, 1.248 škol, 141 pracovna a dílna, 377 lékáren, 49 statků. Pokřtěno bylo 425.608 pohanských dětí, vyživeno a vychováno 78 889.

3. *Spolek škol východních.* Spolek tento vznikl r. 1856. ve Francouzsku a to následkem Krimské války, kdy nouze křesťanů na východě blíže poznána byla. Účel jeho jest: školy, sirotčince, ústavy vychovací atd. v oněch krajinách zakládati, aby v nich mládež pravé víře zachována a i nevěřící a bloudící zachráněni byli.

Digitized by Google

Myšlenku o spolku pojal svobodný pán Cauchy, jenž správu jeho p. Lavigerieovi, nynějšímu arcibiskupovi Tunisskému svěřil. Po tomto následoval p. Soubiranne, teď biskup Belleyský, který spolek do r. 1871. řídil. Nástupcem jeho jest nynější ředitel p. Štěpán Dauphin. Jenerální direkce má své sídlo v Paříži. Spolek tento jest podobně zřízen, jako spolek k šíření víry. Také se ob měsíc vydává sešit podávající zprávu o zdaru spolku. Již teď spolek vydržuje 400 škol s 1.600 učiteli a učitelkami a 35.000 žáků všelikého stavu a pohlaví. Četné odpustky vzbuzují k podpoře spolku. Za dobrodince se slouží každý měsíc mše sv. Ješto spolek pod ochranu Marie Panny a sv. Jana Zlatoústého postaven jest, mají se údové denně „Zdrávas“ s vzýváním „sv. Jene Zlatoústý, oroduj za nás“ modliti.

Spolek ten zvláště ve Francouzsku jest rozšířen a také od vlády z politických ohledů podporován. Představený školních bratrů v Jerusalémě, br. Evagrius, nedávno od ministra vyučování (původce zrušení řeholí ve Francouzsku) důstojníkem Akademie jmenován byl. — O těchto dvou (č. 2. a 3.) spolcích dí sv. Otec: „Téhož času zbožná horlivost jiné dva spolky zřídila, z nichž jeden spolkem sv. dětství Ježíše Krista, druhý spolkem škol východních se zove. Onen vytknul si úlohu, přijímati a vychovávati ku křesť. mravnosti ony nešťastné děti, které rodiče nelidským způsobem z bezstarostlivosti nebo nouzí puzeni pohazují, zvláště v Číně, kde ten ukrutný zvyk nejvíce panuje Těchto se tedy láska spoluúdů s milosrdenstvím ujímá, vykupuje je někdy, a pečuje, aby se jim dostalo koupele znovuzrození, aby buď k naději církve s pomocí Boží rostly, aneb kdyby je smrt uchvátila, alespoň věčného blahoslavenství dojíti mohly. Druhý spolek pečuje o mládež

Digitized by Google

dbaje úsilovně, aby v zdravém učení vycvičena byla, a snaže se, aby nebezpečí liché vědy, v něž mládež přečasto z neopatrné vědychtivosti zabíhá, vzdálila. Oba spolky pak napomáhají onomu staršímu, jemužto jméno k rozšiřování víry a almužnami a modlitbami křesť. národův udržovány jsouce, v přátelském svazku sledují tentýž cíl, aby světlo evangelia se šířilo a mnozí, jižto mimo církev jsou, k poznání Boha přišli, ctili jej, a toho, kterého poslal, Ježíše Krista."

4. *Leopoldinská Nadace* v Rakousku, zřízená r. 1829., podporuje zvláště missie v Spojen. Obcích v sev. Americe. Presidentem spolku jest vždy arcibiskup Vídeňský. Do r. 1846. rozdal již přes 500.000 zl., v posledních letech průměrně jen 15.000 zl., 1879: 14.806 zl. 34 kr.

5. *Missijní spolek Ludvikův* v Bavořích ujímá se taktéž missií v severní Americe. Presidentem jest arcibiskup Mnichovský. R. 1846. páčily se příjmy jeho na 75.000 zl.

6. *Bonifaciův* (*i Vojtěchův*) *spolek*. Spolek tento stojící pod ochranou sv. Bonifáce, v diecésích Chelmské a Varmijské pod ochranou sv. Vojtěcha, má za účel podporovati duchovní správu a školy pro katolíky žijící v protestantských a smíšených krajinách německých. Do r. 1873. bylo 221 far znova zřízeno, 242 far starších a 224 škol podporováno. Mimo to pomocí spolku na 91 místě periodické služby B. se odbývaly. Krom oněch 224 škol dostalo se podpory jednou neb vícekrát ještě 221. Od r. 1873. jen málo nových štací zřízeno. Příjmy spolku obnášely pro r. 1879: 306.686 zl. Podpor rozdal 1879 na 431 štaci v 23 diecésích, vesměs až do r. 1879. vydal ku zřízení nových a udržení dříve zřízených far a škol v místech převahou protestantských (v diaspoře) 3,843.732 zl.

Digitized by Google

7. *Spolek k podporování chudých mouřeninských dětí.* Tento spolek postavený pod ochranu neposkvrněné Panny Marie, sv. Josefa a blahosl. Petra Clavera apoštola mouřenínův, má účel vykupování a vychovávání mouřenínských dětí milodary podporovati, aby potom pro missii ve střední Africe upotřebeni býti mohli. Údem spolku jest každý, kdo měsíčně 5 feniky přispívá. Pius IX. udělil 1853 všem údům jeho plnomocné odpustky v hodinu smrti. R. 1878. sebráno 16.261 zl., r. 1879. 8133 zl. — Také v Rakousku jest spolek pro střední Afriku, totiž *Marianský spolek*. Ten měl r. r. 1852. příjmů 67.665 zl., pozdější léta méně a méně.

8. *Spolek Božího hrobu*, založený 1856, se sídlem v Kolíně n. L. Úlohou jeho jest: 1. podporovati od Pia IX. znovuzřízený katol. patriarchát v Jerusalémě, jakož i strážce sv. hrobu, otce františkány. 2. Podporovati ostatní církevní ústavy ve sv. zemi samé a v sousedních zemích Syrii a Egyptě, zejmena ty, jichž činnost vyučování, duchovnímu vychovávání a missii věnována jest. K tomu cíli sbírá se na velký pátek. R. 1879. obnášely sbírky 40.246 zl., 1880: 45 601 zl Z příspěvků těchto podporováno bylo 1879 více missijních ústavů v Jerusalémě, sirotčinec v Betlémě, Karmelitanský klášter na hoře Karmelu, polský poutní dům v Jerusalémě, jeptišky v Nazaretě, missie Jezuitů v Syrii, jeptišky od dobrého pastýře a ústav mouřenínský v Kaiře, chudí kněži na Libanu atd. Také u nás v Rakousku skládají se na velký pátek dary pro Boží hrob v Jerusalémě a missie ve sv. zemi. R 1879. sešlo se něco přes 18.000 zl.

9. *Spolek sv. Josefa* v Cáchách založený k podporování duchovní správy mezi katol. Němci ve Francouzsku a Anglicku, s příjmy neznačnými.

10. *Spolek sv. Josafata* v Chelmské diecési, zaražený

Digitized by Google

1871 k podporování Bulharů ve školství i duch. správě. Do r. 1880. odeslal 19.963 zl.; nejvíc 1877: 2.600 zl., nejméně 1880: 1 890 zl.

11. *Spolek „neposkvrněného početí Marie P.“* od r. 1857. v Rakousku trvající ujímá se kat. církve na Východě, především v Turecké říši. V r. 1880. obnášely příjmy 10.860 zl. — O všech těchto jmenovaných spolcích lze říci, co praví o třech prvních sv. Otec *Lev XIII.* pronášeje se o nich ve zmíněné Encyklice v tato slova:

„Ještoť tedy tyto tři spolky při výslovné blahovůli papežův kvetly a každý po všechen čas v horlivém spolupůsobení své úloze dostáti se vynasnažoval, přinášely bohatou hojnost blaha, a poskytovaly Naší kongregaci k šíření víry nemalou podporu a pomoc k provedení těžkého díla missií, a tak se ukazovaly životny, že pro budoucnost ještě bohatší žně slibovaly. Než mnohé a prudké bouře, ježto se proti církvi zdvihly v zemích dávno světlem evangelia osvícených, nemohly neuškoditi také oněm ústavům, které pro ušlechtění barbarských národů založeny byly. Neboť z mnohých příčin se nyní počet a štědrost údů jejich zmenšily. Jelikož totiž všudy mezi lidem takové mínění se rozšiřuje, které chtivost časných statků podněcuje, naději pak věčných statků za ničemnu vydává, čehož nadíti jest se od těch, jižto tělo a duši jediné k tomu mají, aby smyslné požitky vymýšleli a pohlcovali. Budou-liž se takoví lidé modliti, aby Bůh pohnut jsa vzýváním jejich, národy ve tmě sedící svou vítěznou milostí k božskému světlu evangelia přivedl? Budou-liž takové příspěvky poskytovati kněžím pro víru bojujícím a pracujícím? Krom toho smutné časy i zbožné k obmezení štědrosti nutně napomínaly, dílem že zmahající se nespravedlnost lásku ve mnohých zchladila, dílem že stísněné poměry jednot-

Digitized by Google

livcův a nepokoje ve veřejném životě (zároveň i postrach ještě horších časů) mnohé houževnými v držení, skoupými v udílení učinily. — Z jiné strany jsou apošt. missie rozmanitými a těžkými starostmi sklíčeny; den ode dne počet dělníků řídne a za ty, jež smrt uchvátila, stáří vysílilo, práce zničily, není dostatečné náhrady, ani co do počtu, ani co do ctností jejich. Vždyť vidíme řehole, z nichž přemnozí na missie se vydávali, následkem nepřátelských zákonů zrušeny, osoby duchovní od oltářů strženy a k vojenské službě přinuceny, statky duchovní téměř všudy za státní majetek prohlášeny a zabaveny. Zatím s přibývající známostí zemí a národů mnoho dříve nepřístupných zemí se otevřelo; noví a noví bojovníci Kristovi mají vysláni, nová sídla zařažena býti; tudíž přibývá potřeby těch, jižto missiím se věnují a potřebné pro ně prostředky opatřují. V pravdě maličtí žádají chleba a nikoho není, kdo by jim ho lámal. Krajiny jsou bílé ku žním a to bohatým, avšak dělníků málo a v blízké budoucnosti snad ještě méně. Rozvažujíce to vše, ctihodní bratří, za svou povinnost máme, povzbuditi zbožnou horlivost a lásku křesťanův, aby se vynasnažovali, dílem *modlitbami*, dílem *almu žnou* dílo sv. missií podporovati a k rozšiřování víry napomáhati. Jak výborné to dílo, dokazuje úloha, kterou si předložilo, jakož i užitek a ovoce, z něho vyrůstající. Vždyť to dílo má právě za účel, čest jména Božího a království Kristovo na zemi šířiti; nesmírným pak dobrodiním bude těm, jež z kalu neřesti a stínu smrti vyvede, poskytnouc jim netoliko majetek života věčného, nýbrž pozdvihnouc je ze surového a nemravného stavu na stupeň vzdělanosti právě lidské. Ano i pro ty, jež nějak při něm se súčastní, v nemalé míře užitečno a prospěšno bude, ježto jím duchovních pokladů nasbírají,

Digitized by Google

příležitosti k zásluze u Boha dojdou a takřka dlužníkem svých dobrodiní jej učiní."

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církev. dějin na universitě Pražské.

Osmý prosinec 1881. bude v letopisech církevních velepamátným, nebo v týž den prohlásil sv. Otec Lev XIII. tři služebníky Boží a jednu klášterní sestru za svaté. Jsou to světci, na kteréž s hrdostí pohlížeti může církev sv., která je odchovala. Blah. *Jan Kř. de Rossi* byl ozdobou římského duchovenstva a zvláštní perlou mezi kanovníky při basilice P. Marie v Cosmedinu. Otčinou jeho jest příjemná krajina Ligurská. Bl. *Josef Labre* byl velkomyslný Francouz a zbožný Říman. Opovrhl tímto světem a z lásky ke Kristu stal se dobrovolně chudým, rozdav značné statky mezi chudé. Bl. *Clara a s. Cruce* de Montefalco, klášterní sestra řádu sv. Augustina účastnou se stala milosti, že nástroje umučení Kristova byly jí vryty do srdce. Čtvrtý pak jest sv. *Vavřinec z Brindisi*, jenž také v Cechách žil, zde kázal a českému jazyku se přiučil, aby věřícím podával slovo Boží jazykem mateřským. Zavděčíme se tedy snad ct. čtenářům „Časopisu," když život tohoto světce obšírněji vylíčíme.

1. Sv. *Vavřinec* narodil se 22. července 1559. v *Brindisi* (Brundusium). Toto město, jedno z nejstarších v Kalabrii, leží na břehu jaderského moře a má znamenitý přístav, v kterém staří Římané vždy válečné loďstvo chovali; také zásobovaly se zde lodě určené

Digitized by Google

plouti do Řecka. Mimo to proslulo město silnicí zvanou „via Appia," kterou Římané královnou silnic jmenovali a která zde se končí. Avšak nade všecky tyto přednosti důležitějším jest křesťanu velký počet *svatých*, kteří z Brindisi pocházejí. Nejmladší z nich jest sv. Vavřinec. Otec Vavřincův byl Vilém de Rossi, matka jmenovala se Alžběta Masella. Oba pocházeli z nejstarších a nejvznešenějších rodin města, oba byli zbožní křesťané, jimž duchovní obrod „z vody a Ducha sv." vzácnější byl než tělesný původ z vysokého rodu.

Mladistvý Vavřinec de Rossi obdržel na křtu sv. jméno *Julius Caesar*. Jméno toto nebylo zvoleno snad z obliby pro pohanství, nýbrž k naznačení přání, aby pacholík jednou církvi svaté tím se stal, čím proslavený Říman neohrožeností a statečností se stal římskému státu. Již záhy ve výraze obličeje dítka zpozorováno něco mimořádného a otec nemohl se dosti nahlédnouti na jeho tvář jí se obdivuje; proto také svému bratru, všeobecně váženému knězi v Benátkách, mezi jiným i toto psal: „Milý bratře, měj díl v mé a mojí choti radosti. Bůh obdařil nás synem, jehož výraz obličeje něco neobyčejného, mimořádného vyjadřuje. Budeť, jak se nadějeme, synem požehnání. Nedomnívej se, že otcovská něžnost mne zaslepuje, neboť, co ti píšu, jest tak pravdivé a upřímné, jako přátelství, kteréž k Tobě chovám." S velikou radostí pozorovali ctnostní rodiče, jak dítko věkem a moudrostí prospívalo. Všímaje si všeho, čeho poslušnost k rodičům požadovala, spokojil se mladistvý Julius, aby poznal jejich tužby a je s největší svědomitostí vyplnil. Opatřen jsa tělesnou i duševní krásou osvědčoval od nejútlejšího věku převelikou horlivost, aby poznal základní pravdy našeho sv. náboženství a je životem svým uskutečňoval. Nazývali

Digitized by Google

ho proto rádi „malým andílkem“. Již ve čtvrtém roku neustále si přál, aby obdržel oblek konventualův, kteří dům otcův častěji navštěvovali a mu pomáhali, aby mladému Juliovi ryze křesťanského vychování se dostalo. V Italii bývalo a jest částečně dosud zvykem, z nábožnosti na kratší nebo delší dobu dítky v duchovní oděv obláčeti. Také otec Vilém de Rossi přál tomuto obyčeji a sám zavedl mladého Julia, když tento poříde o to prosil, do kláštera sv. Pavla, dal ho obléci u své přítomnosti v *roucho konventualův* a odevzdal ho péči P. Virgila Giacoma, jenž všecky vlastnosti dobrého vychovatele měl. Zbožný řeholník záhy poznal zvláštní vlohy svého chovance a vynasnažoval se, aby je přiměřeným spůsobem pěstoval. Především výborná paměť chlapcova vzbudila jeho pozornost, proto dal mu naučiti se několika krátkým řečím z paměti a je přednésti. Tento pokus zdařil se tak výborně, že malý Julius, maje sotva šest let, veřejně mohl vystoupiti a — kázati. V Římě a v jiných městech italských přednášívají děti v oktávě vánoční v některých kostelích o narození našeho Spasitele. Tento obyčej jest starodávný a panoval také tehdáž, když Julius byl chovancem P. Virgilia. Také on, šestiletý chlapec, byl zvolen, aby veřejně v kostele vystoupil. Kázal v kathedrálce Brindiské několikkrát s takou slušností, s takým důrazem a s takou horlivostí, že shromážděný lid hluboce byl dojat. Přemnozí, kdož dosud byli na cestě hříchu, obrátili se na stezku ctnosti. Bůh, jehož rady nepochopitelny a jehož cesty nevyzpytny jsou, velmi často užívá slabých nástrojův, aby dokázal svoji moudrost a všemocnost. Co Julius zbožností a vědou velice prospíval, dopustil Bůh na něho těžkou zkoušku, odňal mu drahého *otce*. Julius, ač ještě mlád, jasně poznal velkou ztrátu, kterou utrpěl

Digitized by Google

ale snášel přece neštěstí jako mladý, křesťanský hrdina a všelikými spůsoby potěšoval také naříkající matku. Byl to těžký boj, který mu nyní nastal. Dobrá matka zapřísahala ho plačíc, aby nyní klášter opustil a domů se vrátil. Jeho pak bylo nejsnažnější přání, aby v kláštеře zůstal. Jaký to boj pro srdce dětské! Zde matka, vdova plačící — tu klášter, střed všech jeho tužeb! Posléze zvítězila milost nad přírodou, a budoucí světec tak přesvědčivými slovy mluvil k matce, že konečně svolila a syna povolání vyvolenému ponechala. Julius zdvojnásobil mezi tímto bojem své modlitby, aby milostí Boží na pravou cestu byl uveden. Pocítil pak uvnitř vyzvání, aby strýce v Benátkách vyhledal, u něho ve studiích pokračoval a ochrany proti novým útokům mateřské lásky nalezl. Tklivé bylo loučení od milované matky. Duchem posvátné vážnosti naplněna byla slova, která loučící se chlapec pravil k matce plačící: „Milá matko, zmírni svoji bolest! Matka Makkabeovců napomínala své syny, aby za víru zemřeli. Ját sice nejsem tak šťasten, abych svou krev za věc tak dobrou prolil, ale nicméně jest to náboženství, které mi odcestovati velí. Setři tedy své slzy, potěš se a modli se za mne!“

2. Plavba z Brindisi do Benátek byla tak šťastná, že i námořníci prostomilostí pacholíkovou dojati přičítali modlitbě jeho příznivý výsledek nebezpečné plavby; důkaz to, jak ctnost vážnosti si zjednává. Julius de Rossi připluv do Benátek, spěchal ihned na rozkošné náměstí sv. Marka, aby se zde vyptal na příbytek strýce Petra de Rossi. Brzy ho nalezl. Přívětivý vůdce stejného s ním věku, jenž později klášterním bratrem našeho cestujícího státi se měl, přivedl Julia k strýcovi. Tento byl velice vážným mužem v Benátkách, kněz

Digitized by Google

podle srdce Božího, který s ctnostmi ctihodného svého stavu veliké vlohy a schopnosti souladně spojoval. Tenkráte svěřeno mu bylo vzdělání mladých klerikův od sv. sv. Marka a mnozí již svými pracemi a obcováním skvělé svědectví vydali o spůsobilosti svého učitele a pěstouna. Jak zaradoval se důstojný strýc, když spatřil svého bratrovce, o němž již tolik milého a dobrého slýchal! Nebyl slova mocen, radost zavřela mu ústa. Hleděl nyní v tahy obličeje chlapcova, o nichž mu kdysi zvěčnělý bratr psal, že něco neobyčejného a nadpřirozeného projevují. Pozdvihl milovaného bratrovce, který poklekl, aby přijal požehnání. a přitiskl ho k srdci. Jediný pohled dostačil, aby bystrý znatel lidí přesvědčil se, že vše pochvalné, co dosud o svém bratrovci slyšel, skutečnost nejen potvrzuje, nýbrž i převyšuje.

V domě ctihodného strýce Petra de Rossi dělo se všecko spůsobem posvátným. Tři sestřenice Juliovy opatřovaly znaleckou rukou domácnost. Daleky byly toho, aby dcerám světa jich nádhery záviděly, nýbrž porozuměvše, že nejkrásnější ozdobou ženy jest ctnost, učinily Bohu slib čistoty. Také druhové ve studiích, k nimž Julius byl přidán, učinili na něho nejlepší dojem. Nejvíce pak cítil se nový společník vábeň k prvnímu známému z náměstí sv. Marka, prostomilému jinochu, jenž také k chovancům sv. Marka náležel. Když Julius v domě strýcově a v Benátkách dostatečně byl se poohledl, vyměnil oblek konventualův za sutanellu, která byla předepsaným rouchem klerikův sv. Marka. Jeho pilnost ve studiích nesla bohaté ovoce, a to tím více, čím méně zábavami byl rozptylován. Julius ve všech oborech svého studia mimořádně prospíval, tak že strýc často ostatním chovancům jej za vzor

Digitized by Google

představoval. Pečuje o světské vědy nezanedbával nijak vědy svatých. Nebylo dne, aby modlitbě, kajicnosti a vůbec službě Páně se nevěnoval. Hrubý kajicný pás, krvavé bičování, přísné posty, lůžko na tvrdé zemi — tyť byly prostředky, jimiž své nevinné tělo mrtvil, aby je proti nástrahám hříchu na vždy obrnil. Vroucí zbožností a hlubokým rozjímáním o tajemstvích našeho sv. náboženství s Bohem jsa spojen, nalézal se často v domácí kapli nedbaje toho, co kolem něho se dálo. V nejostřejší zimě často silně se potil, když se oddal mocnému dojmu, který rozjímání o věčných pravdách, zejmena o utrpení našeho Božského Vykupitele, na něho působilo. Při tom kanuly mu slzy tak hojně, že svlažovaly místo, na němž v posvátném roznícení klečel. Tvrditi můžeme, že to byl andělský, nebeský život, jejž náš světec již tenkráte žil. Jeho strýc, učitelé, spolužáci, slovem všichni, kdož ho znali, ctili a milovali ho velice. Ale mezi všemi druhy, jež Julius v domě strýcově měl, nebyl mu žádný tak vroucně oddán, jako jeho první známý z náměstí sv. Marka. Obě duše přilnuly k sobě, jako duše Jonathanova a Davidova. Julius přemýšlel často vzývaje Ducha sv. o budoucím povolání a dosáhl přesvědčení, že Bůh ho ustanovil pro řeholi kapucínskou. Svěřil se s tím svému příteli a shledal, že i on stejnou myšlénkou, státi se kapucínem, se obírá. Když pak oba přátelé horlivou modlitbou ještě více o záměrech Božské Prozřetelnosti se ujistili, oznámili kapucínům své pevné rozhodnutí, že chtějí následovati hlasu Božího, jenž je do tohoto řádu volá. Toto ohlášení způsobilo zbožným otcům řehole kapucínské velikou radost, neboť oba vážení žadatelé dávno jim byli známi.

Provincialem kapucínův Benátských byl tehdáž

Digitized by Google

P. Vavřinec z Bergama, muž znamenité opatrnosti a převzácné bystrosti při rozsuzování pravého a nepravého povolání žadatelů jemu představených. Ač příznivá byla vysvědčení, kterými oba žadatelé byli opatřeni, přece za to měl, že v ničem nesmí se ukvapiti. Aby jejich povolání vyšetřil, líčil jim temnými barvami strohost řádu, která nedá se porovnati s přísností, již pobožní křesťané ve světě k sobě zachovávají, neboť zde se jedná vyplňovati dobrovolně zvolené skutky, kdežto v řádu dlužno jest vykonávati skutky poručené, které často přirozeným náklonnostem odpírají, které úplné vzdání a zapření sebe sama vyžadují. Po tom nařídil moudrý provincial, aby čekatelé několik dní v klášteře zůstali, všech cvičení bratří se účastnili a teprv pak se rozhodli, zdali trvají na svém úmyslu čili nic. „To žádám, dodal důstojný provincial, abychom ani já, ani vy později výčitkami trápeni nebyli.“ Avšak úmysl obou jinochů státi se kapucíny, byl nezvratný. Když provincial Vavřinec o nezvratnosti jich povolání plného přesvědčení nabyl, nerozpakoval se déle a přijal je dada jim list na cestu do *Verony*, kde tenkráte noviciát byl. Julius, všecek potěšen, spěchal ku strýcovi, kterýž nedávno stal se farářem u sv. Jana v Benátkách, aby mu přijetí své ohlásil. Kleče prosil o požehnání a prominutí všech poklesků, jichžto v konviktě sv. Marka byl se snad dopustil. Petr de Rossi znal lépe, než kdo jiný, výborné vlastnosti svého bratrovce, vždyť sám vzdělání jeho ducha a srdce spravoval. Viditelné prospěchy jinochovy ve vědě a ctnosti vzbudily jeho obdiv a překonaly nejsmělejší jeho naděje. Byl přesvědčen, že jeho bratrovec má všecky vlastnosti, jimiž by došel jednou vysokého postavení ve světě Nicméně schválil zbožný kněz volbu miláčkovu, aby vstoupil do

Digitized by Google

řehole chudých kapucínův. Zdvihl třesoucíma se rukama klečícího jinocha a zajíkavým hlasem pravil: „Kořím se úradám Božím a podvoluji se jim, a prosím Otce světel, od něhož každý dar dobrý pochází, aby dokonal, co s tebou počal. Přál jsem si z tebe učiniti sv. světského kněze; nyní jest na tobě, abysi se stal sv. řeholníkem. Dělej svému stavu čest a pamatuj, že vždy více poznávati musíme, jak daleci ještě jsme cíle Bohem žádaného, čím více v dokonalosti prospíváme. Žehnající ruka Všemohoucího tobě veď, podporuj, milostí naplňuj!“ Tato slova zbožného strýce hluboce se vryla v srdce loučícího se jinocha. Označovala cestu a cíl jeho života; kráčel touto cestou a dospěl cíle, k němuž příště s odhodlaností a milostí postupoval; stal se v pravdě sv. řeholníkem.

3. Když Julius se svým přítelem na klášterní bránu Veronských kapucínů zaklepali, přijati byli s upřímnou laskavostí. P. provincial odebral se před našimi poutníky do Verony za příčinou klášterní samoty a ohlásil jim, když několik již dní na zkušenou tam pobyli, že s obláčkou jich déle otáleti nebude. Sám pak vykonal tento posvátný úkon, což se stalo 18. února 1575. Náš Julius obdržel s rouchem řeholním za klášterní jméno na důkaz zvláštní úcty a vroucí dobrotivosti jméno P. provinciala — *Vavřinec*. Tímto jménem uváděti budeme na dále našeho světce, jehož životopisný nákres podáváme.

Od prvního okamžiku noviciátu zachovával náš Vavřinec radu zkušeného poustevníka sv. Jeronyma: „Zapomeň úplně na všecko, co jsi dosud vykonal k své dokonalosti a pro své spasení. Mysli každý den, že právě teď začínáš, že právě nyní jsi při počátku svého obrácení!“ První, čeho Vavřinec jako novic s nejsvě-

Digitized by Google

domitější péčí pílel, bylo cvičení se v pokoře, čímž patrně šel do pravého, neboť pokora jest stežejným základem vší askese, na němž budují se všecky ostatní ctnosti a jím se v ladný celek pojí. Odstraň toho podkladu a zbude ti pouhé pozlátko. Bez pokory nelze se jednotlivým ctnostem naučiti. Vždyť tvoří jednotný celek, jako paprsek, který se sice v sedmero barev láme, z nichžto každá má své jméno, ale předce jedním jest seslaným ze slunce vše osvětlujícího a vše obživujícího. Pokořující myšlénka, kterou sv. Jeronym pronáší „ještě nic jsi nevykonal", ujala se v srdci Vavřincově a zůstala od té doby mocnou pobudkou k velikým pokrokům v ctnostném životě. Nikdy větší horlivosti v zachovávání řeholních stanov jsi nespatřil, a nebylo ctnosti, v které by se nebyl vyznamenal. Jho řehole bylo mu opravdu sladké, břímě chudoby, čistoty a poslušnosti lehké. Proto nesl jho a břímě s posvátnou radostí a byl spolubratřím živým vzorem každé ctnosti. Nechceme vypočítávati všecky prostředky k ctnosti a kajicnosti, jichž náš novic užíval a jež konal, Vavřinec užíval všech, konal všecky.

Než Bůh, podivuhodný vždy vůdce svých vyvolených, zkoušel také stálost svého služebníka. Dopustil na něho těžkou *nemoc*, nebezpečnou chorobu prsní. Bledý, vyhublý, pokašlávající, úplně beze spánku, chodil milovaný a vážený novic v místnostech klášterních. Již pomýšlelo se na to, že ještě před složením řeholních slibů propuštěn býti musí. Jaký to žal pro Vavřince! Ale on snášel své utrpení trpělivě, aniž nenaříkal, a Pán, jenž vždy nejblíže jest, kdy nouze nejvyšší, smiloval se nad nábožným trpitelem. Známky nemoci ztrácely se znenáhla, Vavřinec opět se uzdravil a mohl 24 března 1576 složením *řeholních slibů* Bohu v oběť

Digitized by Google

se zasvětiti. Jaké city, jaké záměry, jaká zbožnost a láska prochvívaly mezi tímto posvátným úkonem srdce a duši sv. Vavřince — to líčiti péro naše nestačí.

4. Mladý kapucín složiv řeholní sliby vyslán byl do *Padwy*, aby studiím filosofie a theologie se věnoval. Byl to těžký, bouřný čas — šestnácté století a církev sv. sotva kdy více potřebovala sil statečných mužů, kteří na vinici Páně bludařstvím a bezuzdností zaplavené obratně a rázně pracovati mohli, jako právě tenkráte, kdy o to šlo, aby Bohem stanovený církevní řád z kořene byl vyvrácen, aby na místo pravé církve Kristovy vstoupily náboženské společnosti, jichžto hlavy mezi sebou sice nesjednoceny byly, ale proti katolické církvi stejně nepřátelskou myslí se nesly. Téměř všude bylo lze viděti pobořené kostely a kláštery, zvrácené oltáře, pošlapané ostatky, pronásledované, i často povražděné kněze a v posvátných jich kobkách znectěné panny.

Otcové sněmu Tridentského hleděli řádění rozpoutaného živlu výbornými úchvalami přítrž učiniti; avšak, seč jsou nejlepší stanovy, když se jich nešetří? Jak svedení a převrácení na pravou cestu mají býti obráceni, jestliže Bůh se neslituje a mužů moudrých a odhodlaných nevyšle, kteří s apoštolskou horlivostí vykonávají tyto skutky duchovního milosrdenství? Ale Hospodin, jako vždy, tak i v době kacířstev a zdivočilosti šestnáctého století smiloval se nad svou církví a tudíž nad člověčenstvem a vyslal skvělou řadu apoštolských mužů, mezi nimiž Vavřinec z Brindisi vynikající místo zaujímá. Ont poznal, že třeba jest k zdárnému porážení bludů vycvičiti se u vedení zbraně, jíž utkán býti má odpůrce. Proto oddal se nyní zcela na studium filosofie a theologie. Ve filosofii měl znamenitého

Digitized by Google

učitele, proslulého P. Františka z Messiny, který tenkráte v Padui professorem filosofie byl. Živá mysl, bystrý rozum, šťastná paměť stály věrnému učni vědy po boku. Vavřinec jedním rázem vyznal se v nejtěžších otázkách filosofie, zejmena logiky, která tehdáž mnohem nesnadnějším spůsobem byla vykládána než nyní. Jasně a důkladně věc poznav, dovedl také, ač sám ještě žákem, i svým spolužákům o pojednaných předmětech s onou určitostí a jasností vykládati, které nejbezpečnějšími jsou známkami dokonalého pochopení a pravého úsudku. Byl tudíž spolu žákem i učitelem svých druhů, kteří nijak se nerozpakovali veřejně vysloviti, že Vavřinec jim při studování filosofie často více prospěl než sám professor. Nemenší prospěchy činil Vavřinec v bohovědě. Pokora, pilnost a modlitba — toť byli vůdcové, kteří prováděli ho tajemným temnem, jímž Bůh ve své moudrosti články víry zastřel. Takto jsa veden, nestanul mimo svatyni, aby barevnými okny do ní patřil, nýbrž pokořil se, aby vpuštěn byl a tu viděl jasně a světle, co zvenčí zdálo se šerým a tmavým. Seč hrdá mysl není, s to byl mnich pokorný. Sv. Vavřinec vždy měl při studování dogmat písmo sv. po ruce. Na studium *písma sv.* kladl takovou váhu, že naučil se dokonale řecky, hebrejsky, syrsky a chaldejsky, aby smysl jeho pochopil. Díme-li „dokonale," není to řečeno s nadsázkou, nýbrž doslovně vzato budiž. Hebrejsky na př. nejenom četl a rozuměl, nýbrž i mluvil, tak že Židé k němu pospíchali a jeho poslouchajíce se domnívali, že některý slavný rabbín k nim mluví. Tato zručnost v semitských řečech byla první z příčin, že Vavřinec, jak ještě budeme vypravovati, vyslán byl jako missionář k Židům, aby v porozumění pravé říše Messiášovy je uvedl.

Digitized by Google

Písmo sv. uměl většinou z paměti a říkával ta která místa obyčejně z hlavy. Ano vypravuje se, že by byl písmo sv. v hebrejském jazyku napsati mohl, kdyby se bylo ztratilo. Mnohému čtenáři zdáti se to bude nápadným, aneb docela k pravdě nepodobným; ale upříti se nedá, že Vavřinec měl paměť nadobyčejnou. Kdo Vavřince znal, věděl to, divil se tomu a velebil ho. Vždyť se stalo jednou, že náš Vavřinec celé kázaní, které slavný dominikán P. Herberti před senátem Benátským konal, doma do slova napsal, jak je v kostele slyšel. Když Herberti o tom uslyšel, nechtěl tomu věřiti, až se sám z podaného rukopisu přesvědil, že úplně s jeho vypracováním se shoduje. Celé Benátky vypravovaly si tenkráte o podivuhodné paměti kapucína Vavřince. Nadání, horlivost, vědomosti, nábožnost — všecky tyto vlastnosti pohnuly představeného řádu, aby našemu Vavřincovi ještě před vysvěcením úřad *kazatelský* svěřil. Mladý kazatel vystoupil poprvé jako postní kazatel v kostele sv. Jana v Padui a dosáhl velkolepých výsledků: líbil se učeným i neučeným, a což více jest, dobyl srdcí — ne sobě, nýbrž Bohu. Pamětliv jsa slov, která sv. Jeronym ke každému hlasateli slova Božího praví: „Slzy tvých posluchačů buďtež tvou slávou a ohlašujtež tvou chválu!“ hleděl Vavřinec dosáhnouti pouze obrácení hříšníků. Proto modlíval se před každým kázaním vroucně a dlouho; proto nekázal jen slovo Boží, ale i sám podle něho živ byl, dobře věda, že kazatel, maje jiné naváděti ke kajicnosti, k mrtvení se a k ctnosti, nejprvé sám kajícím, umrtveným a ctnostným býti musí. Vavřinec nápodobil vždy příklad Krista, o němž stojí psáno, že dříve počal sám konati, než jiné učil. (Pokrač. bud.)

Digitized by Google

Doplněk

ku pojednání:

Jakou liturgii přeložili sv. Cyrill a Method pro Slovany, latinskou-li či řeckou?

Podává **Matěj Procházka**, čest. kanovník v Brně.

Kněží glagolští v Dalmacii, slavívají, jak z bezpečného pramene se dovídáme, jen ty částky mše svaté latinské ve staroslovanském jazyku, kteréž se veřejně zpívají; ostatní vše jest latinské. Z toho jali se mnozí dovozovati, že jen tato skrovnička míra slovanštiny povolena při mši sv. Janem VIII. svatým bratřím Cyrillovi a Methodovi a nic více. Na nějaký překlad východní či řecké liturgie ani prý pomysliti nelze.

Ale *zlomky hlaholské* dne 14. list. 1855. v bibliotece metropolitní kapitoly *Pražské* Drem. Konst. Hoeflerem objevené a r. 1857. s obšírným výkladem od Pav. Šafaříka vydané strhují jedním rázem celou tuto budovu smělého rozumování v prach. Nebo jako *kanon sv. Václava*, o němž jsme předešle mluvili, jsou i hlaholské zlomky Pražské veskrz a naskrz obřadu *řeckého*. Nalezeny jsou na vnitřní stránce zadní obálky pěkného rukopisu, jejž, jak soudí Dr. Höfler po obrazu tam obsaženém, daroval český kníže Spytihněv, slovanské mnichy z kláštera Sázavského vyhnavší, německému opatovi s latinskými řeholníky tam vtáhšímu. Nejvýbornější znalec slovanských starožitností P. Šafařík, obádav zlomky dotčené, nerozpakoval se tvrditi, že náležejí době prvního století po vystoupení sv. Cyrilla a Methoda na Velké Moravě, tedy že dlužno vznik jejich klásti v dobu mezi r. 862—950. (viz Glagol. Fragm. str. 61.) I domnívá se, že snad sv. Václavu byly cvičištěm, když se dle legendy od kněze vedle latiny

Digitized by Google

přiučoval i *slovanskému* čtení a psaní. (Viz str. 10. Ursprung u. Heimath des Glagolitismus od Pavl. Šafaříka).

Jsoutě to jen dva zlomky, pergamenové to pruhy vlepené na vnitřní stránku poslední desky, jež veleučený Šafařík popisuje takto (str. 28. a 29.): „První zlomek zahrnuje do sebe deset *světilen* (řecky ἐξαποστειλάριον) t. j. krátké hymny, které v den nedělní nebo sváteční při matutinum (jutrenija) na konci kanonu*) se zpívají. Neděle a svátky, ku kterým tyto světilny se odnášejí, jsou (vyjmouc prvou, kteréž nelze čísti) následné: 2. sv. mesopentecoste t. j. středa po čtvrté velkonoční neděli (feria 4ta hebdomadis quartae post pascha); 3. proměnění (preobrazenie) Páně dne 6. srpna; 4. neděle všech svatých t. j. první neděle po sv. Duchu (po zvyku církve řecké); 5. neděle slepého t. j. šestá neděle po velikonoci (v církvi východní); 6. svátek nanebevstoupení Páně (vznošenie); 7. slavnost svatoduší (na pěntstikosti); 8. narození sv. Jana Křtitele dne 24. června; 9. svátek sv. Petra a Pavla dne 28. června; 10. slavnost nanebevzetí Panny Marie (na přěstavenie: Přěstavi sję otъ zemję na nebesa mati božiě) dne 15. srpna "

„Druhý zlomek obsahuje částečku z officia na den umučení Páně (služba strastii), totiž tři antifony, *kathisma* (sědilnu) a dva *makarismy* (blaženna). Jest na bíledni, že zlomky tyto mají do sebe *liturgický* ráz, jaký byl v *řecké* církvi před X. stoletím, jsou však spolu také v takovém nářečí složeny, kteréž patrně poukazuje na jazyk Čechův, Moravanův a Slovákův

*) Kanon sv. Václava, o kterém jsme v posledním sešitě Časop. kat. duchov. 1881. mluvili, jest úplný a neschází tam jeden chvalozpěv, jak jsme se mylně domnívali, což tímto opravujeme.

Digitized by Google

ku př. mo*d*litvami m. mo*l*itvami, svě*t*i*d*lьna m. svě*t*ilna, přěstavenie m. přěstavl*j*enie, zemję m. zeml*j*e, vs̆ěch m. vs̆ěch, vs̆i m. vs̆i atd.“

Tím dovršen jest průkaz náš, že svatí bratří Cyrill a Method přeložili obřad *řecký* a nikoli latinský. Nebo když i hlaholský*) rukopis téměř do samé doby cyrillomethodějské sahající a bohemismy oplývající a tudíž patrně v Čechách složený jen a výhradně zlomky *řecko*slovanské liturgie do sebe obsahuje, tedy musejí vůči takovémuto zjevu všechny pochybnosti o řeckoslovanském rázu liturgie Cyrillo-Methodějské umlknouti.

Připomínáme zde ještě staročeský název svátku tří králův „*sviečky*,“ což Hanuš hrubým omylem vykládal na svátek „hromnic“, ježto dlužno název ten odvozovati z *řeckého* pojmenování dne zjevení Páně: *ἡμέρα τῶν φώτων*“, jak dokazuje Miklosič v „Christliche Terminologie“ a p. archivář Brandl ve svém glossáři, an při slově „*svíčky*“ (p. 329) praví: „*Svíčky, epiphania Domini, den tří králův*; někteří (jako na př. Erben v glossáři ku Štítnému) vysvětlují výraz „svíčky“ neprávě mší slavnou, při níž svíčky se posvěcují, s nimiž i průvod se v kostele slavívá (festum candelarum, svátek hromnic); nebo veškera historická dáta bijí na den tří králů t. j. na den šestého ledna; tak na př. Boží (Kri-

*) P. Šafařík snaží se ve spisu „Glagolitische Fragmente“ v „Heimath des Glagolitismus“ dokázati, že sv. Cyrill vlastně *hlaholsky* psal a cyrillice že teprv žákem jeho *Klementem*, bulharským arcibiskupem, složena byla. V týž smysl mluví i Hanuš ve svých dvou spisech: Sv. Kyrill nepsal kyrillsky, než hlaholsky — a „der bulgarische Mönch Chrabru.“ My nehodláme se tuto v rozebírání otázky dotčené pouštěti, nám zde úplně stačí, že i hlaholice dává *řecko*slovanské liturgii Cyrillo-Methodějské svědectví nevývratné a naprosto rozhodné.

Digitized by Google

stovo) křtění = epiphania stotožňuje se s názvem „*svičky*“: na den Božího křtění, jež slove hod *sviček* (Priv. Tov. 149. circ. 1474); před Božím křtěním aneb před *svičkami* (ibid. p. 198. circ. 1498); — tisíc a čtyři sta let osmdesáte a šest let a již jsme vstúpili v sedmé od vánoc až dosavad, to jest tu sobotu první po *svičkách*, jež jest den 13tý měsíce ledna (Čas. čes. Mus. 1840. p. 89). Proto dí se také o *tříkrálovém* zemském právu Olomouckém: právo v Olomúci na den *sviček* a oktavu slavnosti zjevení Páně nazývá se vezdy „ochtabem *sviček*“. Výraz „*svičky*“ jest tedy překladem řeckého ἡμέρα τῶν φώτων dies luminum, protože v tento den v církvi východní na památku křestu Kristova vykonáváno křtění katechumenův a protože křest v tehdejší mluvě také slovem φώς se vyrážel; při překládání na jazyk český vzato slovo φώς (světlo, fotografie či světlopis) v obyčejném významu světla či *svičky* a tudíž i řecké ἡμέρα φώτων přeloženo v „den svíček“. I tento výraz „den svíček“ (epiphania Domini) jest opět výmluvným svědkem, že v říši Velkomoravské oběma svatými bratry zaštípen obřad *řecko*slovanský a nikoli latinsko-slovanský, jinak by se název ten nikterak nedal vyložiti.

Povšimnutí také hodno, že veškeren obřad *vodosvěti tříkrálového* jen v těch diecésích jest obyčejem, kde druhdy bývala liturgie východní, zejmena na Moravě, v Čechách, v Uhrách a snad i v Polsku, kde dle důkazův od ruthenského spisovatele Štěpána *Kačaly* v díle: „Polityka Polaków względem Rusi“ uvedených „před Měčislavem I. víra křesťanská od *východu* byla hlásána a bohoslužby konány v jazyku *slovanském* (viz též „Pamiętniki o dziejach i prawodawstie Slovian. Pierwotne dzieje chrzesciańskiego kosciola u Slovian

Digitized by Google

vydal W. A. Maciejowski 1839 str. 58 a 148).“ Byl to obřad *řeckoslovanský*. V Krakově byl prvním kostelem chrám „*sv. Kříže*.“ I toto jméno „*svatého Kříže*“ poukazuje na obyčej Řeků, chrámy co nejvíce zasvěcovati *sv. Kříži*, zvláštně ku cti „Povýšení sv. Kříže,“ jež na východě velkou bývá slavností. „Že i v Polsku byl řeckoslovanský ritus dříve než latinský, dosvědčuje netoliko monografie Lavrovského pod záhlavím „Cyryl i Metod. Charków. 1863.“, nýbrž i rukopis Zachariáše Kopystyňského 1620 „Obrona wiary wschodniej (východní) v Polsce“ (vytištěný v bibliotéce Krasiňskich w Warszawie str. 381), kde napsáno stojí: „V diecési biskupa Krakovského v některých chrámech nalezají se obrazy *řeckého* způsobu s nápisy ve *slovanském jazyku* nad každým obrazem. Ještě r. 1491. tiskly se v Krakově ruskoslovanské knihy, a okolo Opatova za Vislou žili lidé vyznávající víru řeckovýchodní.“

Velmi zajímavo je. co napsal proslulý polský učenec August *Bielowski* v I. díle svých: „Monumenta Poloniae historica“ (str. 88 a 89), kde praví: Také v Polště vzdávána čest svatému Methodu i sv. Kyrillovi jakožto *apoštolům našim i patronům*. Známa jest v této věci modlitba v diecési *Hnězdenské* dne 9. března vykonávaná, kterouž druhdy Stanislav Sokolovski z naporučení kardinála Radziwila ze starých breviářů spolu s jinými modlitbami tiskem uveřejnil (Off. propr. Patron. prov. Pol. *Cracoviae* 1596 str. 71), odkudž modlitba ta (ku ss. Cyr. a Meth.) doslovně i do nejnovějších polských breviářů přešla. Zní pak modlitba dotčená takto:

Ciruli et Metudii.

„Omnipotens, mitissime Deus, qui nos per beatos pontifices ac confessores tuos, *nostrosque apostolos et pa-*

Digitized by Google

tronos, Cirulum et Metudium ad credulitatem fidei christianae vocare dignatus es, presta quesumus, ut qui eorum festivitate in presenti gloriamur, eorum eciam gloriam eternam consequi mereamur."

Z toho již průvodno, že také Poláci považovali veždy ss. Cyrilla a Methoda za své první věrozvěsty a patrony, že také u nich prvotně panoval obřad *řecko*-slovanský, dle něhož hned první chrám v Krakově zasvěcen *svatému Kříži* a že jestliže i dnes ještě se v diecésích Polských zachovalo tříkrálové vodosvětí, že toto není leč zbytkem *řecko*slovanského ritu cyrillo-methodějského. Ovšem že tam, kde podnes tento slovanský obřad třímá žezlo úplné vlády, koná se vodosvětí s prvotnou velikou okázalostí a slávou, jako na př. v Bulharsku, Srbsku a Rusku.

Konečně nemůžeme mlčením pominouti, co „Mnich Sázavský ve Fontes rerum bohemicarum" (díl II. sv. 3. str. 251) k r. 1095. vykládá o modlitebně slovanských benediktinů v klášteře Sázavském či Svato-Prokopském v Čechách, kde vedle latiny velmi pilně pěstována i *slovanština* a kde vůbec byli nejučenější kněží v Čechách. V modlitebně téhož slovanského kláštera byl také oltář, v němž se nacházely ostatky sv. *Glebia* a tovaryše jeho (*Borisa*), kteří se tedy zde ctívali a zvláštní officium měli. Tito *svatí slovanšti* náležejí však *řecké* církvi a sice *řeckoslovanské*, *ruské*; nebo dle obdivuhodného díla veleučeného ruského jesuity Jana *Martinova* „Annus ecclesiasticus graecoslavicus" (str. 184 a 185) byli to synové veleknížete ruského Vladimíra, jenž první z ruských knížat r. 988. přijal slavně křest svatý. Tito dva synové jeho zářili leskem všech křesťanských ctností, zvláště pobožností, tichomyslností, pokorou, milosrdností a štědrotou k chudým, vdovám a sirotkům.

Digitized by Google

I jsouce takto vzorové ctností byli také předmětem všeobecné úcty a lásky. Po smrti otce svého Vladimíra, jenž jim byl úděly vykázal, Borisovi v Rostovsku, Glebovi v Muromsku, byli od vládychtivého a krutého bratra Svatopluka, jenž samovládcem býti chtěl, zákeřnicky zavražděni. Pro svůj vzorný život byli ihned po smrti od lidu jako světci Boží ctěni a jim i divotvorná léčení nemocných, kteří je o pomoc vzývali, připisována. Boris zemřel dne 24. července 1015. a Gleb dne 5. září téhož roku. Když spravedlivá pomsta Boží bratrovraha Svatopluka zastihla, kterýž jako druhdy bratrovrah Kain všeho pozbaven a z vlasti vyhnán v cizině se potulovati musel, ujal l. 1020. vládu statečný a knih milovný *Jaroslav*, který mrtvoly dvou svatých bratrů s povolením metropolity Jana dal v kostele pochovati, kterýž k jejich úctě byl vystaven. Dne 2. května 1072. byly ostatky ty v nově vystavený kostel za vlády Izjaslava přenešeny a odtud zavládl na východě zvyk třikráte do roka jich pamět slaviti, totiž dne úmrtí 24. července a 5. září a dne přenešení jich ostatků 2. května. Synoda Zamošstká r. 1720. slavená a od papeže Benedikta XIII. potvrzená povýšila památní dny jejich 24. července a 2. května na svátky církevně přikázané.

Slavení památky těchto dvou svatých bratří v Sázavském kláštěře není bez významu. Nemohli benediktini slovanští v kláštěře sv. Prokopa officium sv. Gleba a Borise z církve západní vzíti, kde ho vůbec nebylo. Vzali je tedy tam, kde bylo, totiž v církvi řeckoslovanské, ruské*), čehož by zajisté nebyli učinili,

*) Mohli a směli to benediktini Sázavští proto učiniti, že Rusko nepovažováno tehdáž v Římě za rozkolnické nebo kacířské, nebo i sám papež Řehoř VII. v listě r. 1075.

Digitized by Google

kdyby jejich celá liturgie byla toliko slovanským překladem mše latinské bývala. Nebo kterak by se takové slovanské officium se svými chvalozpěvy, světilnami a sedalnami atd. bylo hodilo do překladu officia latinského, zcela odchodného od officia církve východní? Mluví se ovšem při úmrtí sv. Prokopa, prvního opata Sázavského (25. března 1053) v historickém spisu „Mnich Sázavský“ o nešporních službách Božích a o *kompletoři* („když sv. Prokop po řádném skončení nešporní služby u *kompletoře* seděl na lůžku, chopen jest prudkou nemocí“). Ale tu dlužno uvážiti, že spis ten psán pro latiníky, kteří slovansko-východním výrazům nerozuměli a že tudíž spisovatel místo slovansko-východního výrazu položil příbuzný latinský. Kromě toho třeba i pamatovati, že řeholníci slovanští vyhnáni byvše od knížete Spytihněva z Čech, vzali se svým opatem Vítem útočiště do Uher k obcím, v nichž panoval *řecko*-slovanský ritus s písmem cyrillským, jakéhož se tehdá v Bulharsku a Rusku užívalo a jakéž až podnes viděti jest na prastarém almužním váčku čili na burse sv. Štěpána, krále Uherského, o kterémžto váčku historikové maďarští vypravují, že byl vyhotoven od klášterních panen ve *Vesprimu*, kde stával *slovanský klášter jeptišek*. Známo též, že *Ondřej*, třetí král Uherský po sv. Štěpánu, založil *slovanský* klášter Vyšehradský na břehu Dunaje. Ve všech těchto klášteřích slovanských v Uhrách pěstována se cyrillice bulharská a ruská a konaly se bohoslužby slovanské podle ritu řeckého. Do těchto tedy klášterův utekl se nástupce sv. Prokopa *Vít* se svými Sázavskými mnichy, aby zde podle svého

zaslaném *Izjaslavu*, knížeti ruskému, mluví k němu jako ku pravověřícímu a uděluje jemu apoštolského požehnání. Viz Bielovského „Monumenta Poloniae historica“ p. 371.

Digitized by Google

způsobu jako v Čechách slovanské bohoslužby konati a slovanské písemnictví jako ve své vlasti pěstovati mohl, cožby zajisté nebyl učinil, kdyby už v Čechách vedle hlaholice nebyl i cyrillici pěstoval a ritus slovanský nebyl podle obřadu *východního* slavíval. Vždyť samo sebou už také na rozum jde, že jen pod těmato dvěma výminkama mohl přijat býti do slovanských klášterů v Uhrách [a cíititi se v nich jako v druhé domovině; jinak (při latinsko-slovanském ritu) byl by v nich přece jen jako v cizině býval. Že klášter Sázavský zařízen byl dle řehole sv. Benedikta, nevadilo nic jeho slovanskému rázu; vždyť i kláštery Mechitaristův jsou též zařízeny podle řehole sv. Benedikta a přece se v nich obřady konají podle ritu východo-armenského a nikoli latinského.

Zbývá nám ještě dokázati, že liturgie slovanská v bývalé říši Velkomoravské ani vpádem Maďarův ani vinou papežův nezanikla, nýbrž že to docela jiní byli činitelé či faktorové, kteří se o její úpadek a zánik byli všemožně zasadili, o čemž bohdá pojednáme příště.

KRONIKA.

1. Nová obtíž u vyučování náboženském na školách přespolních.

Mnohá rozhodnutí nejvyššího správního dvora soudního (o kterých také v našem časopisu od r. 1881. seš. 7. str. 398 a sld. řeč byla), kterými uznáno za právo, že platy katechetů mají se rozvrhovati na celý okres školní podobně, jako všecky ostatní výlohy na školství obecné, způsobila ten následek, že nyní v celých Čechách platí úřadům školním za pravidlo, platy kate-

Digitized by Google

chetů systemisovaných a řádně povolené kněžím v duchovní správě ustanoveným remunerace za některé třídy (obyčejně od třídy 4. a výše) rozvrhovati na katolické poplatníky celého okresu školního a nikoli pouze na katolíky té jisté školní obce, jakož do nedávna bylo. Jediné náhrady za příležitosti povozné do škol přespolních zůstávají posud ještě břemenem té které obce školní. Pomálu dozvídají se obce o tomto stavu věcí, a poněvadž obyčejně každý rád svaluje platy s ramene svého na rámě cizí, počínají ty školní obce, kteréž musí dávati příležitost anebo náhradu za ni katechetovi své osady, dožadovati se toho, aby náboženské vyučování svěřeno bylo učiteli světskému za náhradu, na kterouž přispívati musí katolíci celého okresu. Zvláště tu, kdež nové školy mimo farní místo se zřizují, hledí obce k tomu, aby učitel a nikoli duchovní vyučoval náboženství. Jest ovšem pravda, že nikdo nemůže duchovenstvu farnímu brániti, aby ono samo navštěvovalo přespolní školy, a že musí mu dávati se příležitost anebo náhrada za ni, může-li toto vyučování zastávati. Ale popříti nijak nelze, že tato nynější praxe, vedle kteréž *jenom* příležitosti nebo náhrady za ně zůstanou břemenem školních obcí, na nejednom místě dá podnět ku rozmíškám mezi farářem a částí osady, když farář bude sám anebo skrze pomocného kněze svého chtíti na přespolní škole vyučovati a ovšem i náhrady za příležitosti žádati.

Nedůslednost a vnitřní odpor této nynější praxe zákonné leží na bíledni. Neboť výlohy na příležitost pro katechetu nebo náhrada peněžitá za ni rovně tak náležejí k výlohám školním, jako plat katechetův systemisovaných a remunerace kněžím v duchovní správě ustanoveným za vyučování ve třídách nad třetí vyšších. Kromě toho zdá se věc nespravedlivá, aby katoličtí poplatníci, náležející ku škole mimo sídlo farské nejen sami platili útraty náboženského vyučování ve škole své domácí, ale také ještě přispívali na útraty za náboženské vyučování na jiných školách v okresu. Ale to jsou přirozené důsledky zákona od 20. června r. 1872. a pověstného vynesení zemské školní rady pro Čechy od 9. června r. 1873., o kterýchž obou valně rozšířeno jest mínění, že povstavše v dobách největšího liberalisování, diktovány jsou duchem křesťanskému ná-

Digitized by Google

boženství a duchovenstvu rozhodně nepříznivým. Co samo sebou nemá přirozené a pevné půdy pod nohami, to se střítí jistotně dříve nebo později. Pro tuto příčinu střítilo se vynesení zemské rady školní pro Čechy od 9. června r. 1873. několika rozhodnutími nejvyššího správního dvora soudního, a bohdá střítí se i poslední ten zbytek jeho vlastní svou neoprávněností a nedůsledností. Aby se to raději dříve stalo, nežli později, musí snažně žádati každý přítel spravedlnosti a práva

Dr. *Ant. Skočdopole.*

---

2. Co jest „zimní čas“, v kterém náleží katechetovi příležitost do přespolní školy?

Vedle §. 55. bývalého „politického zřízení“ škol v Rakousku, kterýž v platnosti až posaváde zůstává, povinny jsou obce školní, času zimního nebo při špatné povětrnosti dováženi katechetu „několikráte za týden“ k udělování náboženského vyučování. Plnění této těžké i namahavé povinnosti, kterouž ukládá duchovní správa knězi na školách přespolních, znesnadňovaly a ztrpčovaly některé obce tím, že rabulisticky, anebo raději, po chlapecku vykládajíce pojem o „času zimním“ dle kalendáře, připouštěly svoji závaznost jenom na čas od 21. prosince až do 20. března. Že z výkladu takového musely povstati spory, samo sebou se rozumí, a poněvadž v některých okresních radách školních rozhodovali také nepříznivci nebo nenávistníci kněžstva, dostala se taková pře až k ministerstvu vyučování. Toto pak rozhodlo vynesením ze dne 21. dubna r. 1877. Č. 9859, že „zimním časem“ v §. 55. politického zřízení škol má se rozuměti *školní běh zimní* (Wintersemester) *a sice od 15. října až do konce dubna.*

Tímto rozhodnutím tedy může se brániti každý *farní úřad*, kdyby snad nyní ještě uzdálo se některým liberálům, sužovati katechetu rabulistickým výkladem zákonného „času zimního.“ — Pravíme: *„farní úřad“*, poněvadž k úřadnímu dopisování s c. k. úřady školními není oprávněn kaplan katecheta sám sebou, nýbrž jenom farář, jakožto správce úřadu. také v oboru státním za veřejný úřad platícího. Dr. *Ant. Skočdopole.*

Digitized by Google

3. Úlevy v příčině daně k matici náboženské.

Jak jsme před některým časem laskavým čtenářům těchto listův oznámili („Č. D." 1880. str. 545—7), zasadil se r. 1880 nejdůst. Episkopát český o zjednání jakýchsi úlev v příčině *daně*, která se *k matici náboženské* z beneficií a klášterův odváděti musí.

Máme před rukama resultát těchto krokův episkopátem podniknutých. Zákon sice sám ani zrušen ani změněn nebyl, avšak ministerstvo aspoň co do provádění zákona některých ulehčení poskytlo a sice *výnosem ministrův osvěty a financí* ze dne 21. srpna 1881. (Říšský zákonník 1881. kus 42. číslo 112.)

Pro snadnější přehled stručně sdělíme změny, jimiž nařízení toto se liší od staršího výnosu z 25. března 1875, ve dvou odděleních, a sice pokud se formy a pokud věci samé týká.

I. Co do *formy* hlavní úleva v tom záleží, že daň tato může se nyní odváděti na venkově u příslušného c. k. *úřadu berního*, čímž beneficiatům a klášterům daleké cesty nebo zásilky do Prahy (jak posavad bylo) odpadají. Kdo by však i příště hodlal daň u c. k. hlavní pokladny zemské v Praze zapravovati, má toho úplnou volnost. Berní úřady jsou povinny sub-žurnál o této dani měsíčně předkládati c. k. účetnímu oddělení u místodržitelství (§. 25. výnosu z 21. srpna 1881.).

Vyměření daně k matici náboženské děje se na základě aequivalentu. V tom ohledu připouští se nyní (v §. 1.), že se při určování aequivalentu mohly přihoditi *účetní chyby* (Rechnungsfehler), kteréž arci pak opraviti se mají.

Není-li z fasse, již se užilo k vyměření aequivalentu, patrna summa, jakáž z *nadací* náleží osobám třetím (ne však beneficiatovi nebo klášteru), budiž od beneficiata nebo řeholní kommunity podrobný výkaz podán o nadacích a podílu, který z nich na každého podílníka připadá (§. 3.).

Tvrdí-li beneficiat neb klášter, že daní jemu předepsanou se *zkracuje zákonitá kongrua*, jest povinen v 6 nedělích ode dne dodaného rozkazu platebního předložiti přiznání, v němž se vyčtou příjmy a vydání ode dne 1. ledna 1881., načež se úřední vypočtení čistého příjmu vykoná (§. 4.).

Digitized by Google

Jestliže jmění neb příjmy obročí církevního nebo kláštera se tou měrou *zmenšily*, že následkem toho by musela buď zcela odepsána neb alespoň snížena býti daň k matici, jest poplatník povinen nejdéle do 3 měsíců takovouto změnu příjmův ohlásiti, jelikož by jinak pozbyl nároku na odepsání daně (§. 27.).

II. Co do *věci* samé jsou nejdůležitější změny tyto:

1. Do přiznání příjmů, které k vůli vyměření daně sepsati se má, *nemusí se počítati* či *fatýrovati*: α) příbytečné z *obydlí*, v nichž beneficiati nebo řeholníci přebývají; β) stipendia za *mše*, které *nejsou nadační* (ty 2 věci už obsahoval výnos z r. 1875; následující však jest nově připojeno:); γ) užitek z *budov*, které *žádného výnosu neposkytují*, nebo jichž se užívá k účelům hospodářským neb za obydlí osob ve službě poplatníkově se nalezajících, což musí zjištěno býti vysvědčením obecního představenstva, stvrzeným od hejtmanství okresního; δ) poplatky za *písemnosti* od faráře vystavené; ε) náhrady za *povozy* a remunerace za *vyučování náboženské*; ζ) výnos hospodářského *příslušenství* (fundus instructus). (viz §. 5.).

2. Mezi *vydání* položiti lze věci následující: a) přímé *daně* zeměpanské, aequivalent, přirážky zemské, okresní a obecní. Při tom podotýká se, že až se stane nové vyměření daně pozemkové, poplatníkům volno bude v dodatečném přiznání oznámiti nově určený obnos daně této i přirážek za tím účelem, aby na základě toho mohl čistý příjem správně vypočten býti. b) Peněžné nebo jiné *dávky*, ku kterým poplatník jest zavázán, na př. vydržování výpomocného kněze, pokud pro tohoto nestává zvláštní dotace. (Tyto dvě věci už byly ve výnosu z r. 1875. obsaženy; následující jest nově přidáno:) c) Výlohy *assekurační*. d) Při arcibiskupech a biskupech výlohy s kanonickou *visitací* spojené; při vikářích (děkanech) obnos *paušální* za vedení úřadu toho určený. e) Vydání určená k vydržování *konsistoří* arcibiskupských a biskupských. f) *Pense*, dary z milosti a *podpory*, pokud se na závazcích právních zakládají a povolení k tomu od c. k. místodržitelství uděleno bylo. g) Při klášteřích výlohy za konání *bohoslužby* v chrámě klášterním, byť také nebyl spolu chrámem farním. h) Nutné výlohy na udržování (sarta tecta) stávajících anebo na zřízení nových *budov*. Při beneficiích, která

Digitized by Google

nejsou farními, a při klášteřích připouští se započtení výloh na sarta tecta dle průřizu posledních 6 let jenom tenkráte, když se jedná o budovy, které neposkytují žádného výnosu (srovn. II. 1. γ.) Větší práce stavební buďtež dříve povoleny od c. k. místodržitelství nebo v nutných případech od okresn. hejtmanství a může se do vydání vložiti jen ten obnos, jenž skutečně téhož roku na stavbu byl vynaložen. (§. 9. 10.)

3. Výlohy spojené s *patronátem* kostela nebo fary nebo s inkorporací buďtež, pokud se běžných vydání týká, do vydání v průměru 6 let položeny, v příčině větších vydání však budiž tím spůsobem jednáno, jaký při větších stavbách (§. 9. 10.) jest předepsán. Na obecní přirážky týkající se potřeb mimořádných jen v tom kterém roce ohled se vezme. (§. 11.)

4. V příčině *fundačních mší* ustanovuje se (v §. 12.), že beneficiat, jenž jest zavázán více než *200* fundačních mší za rok sloužiti, za vybývající počet mší může do vydání vložiti obnos obyčejného stipendia, aneb nerovná-li se obnosu obyčejného stipendia obnos nadace, alespoň obnos nadace, a sice i tenkráte, když se při obroční výpomocní kněží nalezají. (V r. 1875. byl počet povinných mší na 265 určen).

5. Příjmy v *přírodninách* (Naturalieneinkünfte) naznačeny buďtež dle trhových cen místních anebo nestává-li cen takových, udány buďtež ceny nejbližšího tržního místa v okolí 2 mil a nenalezá-li se v okolí tom žádné tržiště, buďtež ceny od představenstva obce sepsány a od okresního hejtmanství potvrzeny. (§. 6.)

6. Při *závodech průmyslnických* slouží za základ šestiletý průměr čistého výnosu, dle něhož finanční správa daň z příjmův vyměřila. (§. 6.)

7. Co se týká dávek, které v přírodninách se odvádějí, dovoleno jest *odraziti* 20% a sice 10% za útraty s dopravou spojené a 10% z toho důvodu, že dávky takové nejlepší nebývají. (§. 13).

8. Vyměřuje-li se čistý příjem z *pozemkův*, budiž při tom vypuštěna prostora, na kteréžto stojí budovy (§. 7.).

9. *Upravení* předložených přiznání vykoná c. kr. místodržitelství, kteréž jest povinno, podati stranám o tom zprávu, kterak *stižnosti* od nich proti upravení zadané byly vyřízeny; ku zprávě té musí připojeny býti

Digitized by Google

také důvody, proč ty které změny v jednotlivých položkách byly učiněny. (§. 16.)

V ostatních věcech zůstává výnos z r. 1875 i dále ve své platnosti.

Ač v celku úlevy daně novým výnosem z r. 1881. poskytnuté, jak z nadřečeného znáti, nejsou značné, jest z nich znáti aspoň dobrou vůli vlády a svítá tím jakýsi paprslek naděje, že břímě to předce jednou sňato bude s beder duchovenstva, jak spravedlnost toho žádá. *Redakce.*

---

4. O překřižování listin archivních.

„Časopis katol. duchovenstva" přinesl r. 1881. ve svazku II. na str. 110. a 111. dotaz: „Mají-li se listy matriční z archivu farního stranám vydávati čili nic." Odpověď k dotýčnému dotazu zněla v ten smysl: Jednání farářův listy matriční z archivů nevydávajících jest správné; bylo by však žádoucno, aby se vdovcům a vdovám křestní listy navrátily ne-li v originalu, alespoň v opisu od faráře vidimovaném. V jednání tom bezpečné pravidlo stanoviti by měly nejdůstojnější ordinariaty.

Mám za to, že s dotazem svrchu položeným souvisí tato otázka: *Mají se kolky na listech matričních řádně dle ministerialního nařízení ze dne 28. března 1854. jednou řádkou přepsaných, než se do archivu farního uloží, ještě křížem čarami s inkoustem přetrhnouti čili nic?*

K *Odpovědi*: Mezi duchovenstvem v duchovní správě jest různé mínění. Jedni praví: Ministerialní výnos ze dne 25. března 1860. nařídil křížem přetrhovati kolky na listinách, aby se podvody s markami kolkovními zamezily a sice: 1. c. k. úřadníkům při veřejných kasách, když likvidují; 2. expeditům všech veřejných úřadů, jakož i c. k. úředníkům registraturním či archivním, když listiny *na vždy* a nejen na krátký čas do archivu ukládají. Druzí dí: Překřižovati listiny archiválni mají i faráři i vikáři; neboť konsistorialní pražská kurrenda z roku 1860. str. 375 dokládá o tomto překřižování takto: „Hievon wird der hoch- und wohlehrw. Curatklerus mit dem Bemerken in Kenntniss

Digitized by Google

gesetzt, die in die Vikariats- und Pfarrregistraturen zu deponirenden, mit Stempelmarken versehenen Urkunden und Dokumente derselben Behandlung (překřižování) zu unterziehen.“ Quid juris et quid officii pro duchovenstvo.

Josef Meloun,
farář v Okrouhlici.

Douška redakce. Výnosem ministeria financí ze dne 9. května 1860. (říšský zák. 1860. č. 122) určen byl blíže smysl slov: které listiny sluší považovati za *navždy* do registratury uložené. Praví se totiž ve zmíněném výnosu: „Na listinách, které se stranám zase navrátiti mají, nebudiž překřižování známky kolkové vykonáno.“ Domníváme se tudy, že obojí výš naznačené mínění se v zásadě shoduje a že sluší zachovati se v tenhle spůsob: Ví-li duchovní správce s jistotou nebo podobá-li se aspoň pravdě, že kolkovaná listina jemu doručená uloží se do registratury na vždy a že se stranám nenavrátí, jest povinen kolek (a sice bez rozdílu, ať bylo přes kolek psáno nebo nepsáno, ať byl kolek úřední pečetí opatřen čili nic) *přetrhnouti* inkoustem a sice *dvěma čárkami tak se křižujícími*, že jedna čára druhou zrovna uprostřed známky kolkové přetíná.

Důležité však jest podotknouti, že tímto přetrhnutím známky kolkové nikdo není sproštěn povinnosti, aby přes kolkovou známku psal aneb kolek úřední pečetí překolkovati nechal. Známka kolková pouze přetrhnutá inkoustem, ne však přepsaná neb překolkovaná za neplatnou se považuje.

---

5. Stvrzení týkající se jinověrcův.

Dotaz.

Před nedávnem přišel ke mně israelita v místě farním bydlící, žádaje za stvrzení či vidimování vysvědčení *chudoby*. Zdráhal jsem se podepsati, jsa toho mínění, že jest to věci rabína. Když ale israelita na svém stál a se na to odvolával, že prý jemu nařízeno

Digitized by Google

bylo, aby vysvědčení farářovi ku stvrzení předložil, vidimoval jsem je a pečeť farní přitiskl. — Podobně přineseno na faru i vysvědčení *mravnosti* jednoho israelity, který na osadě přebývá. Vysvědčení to od představenstva obce vydané měl jsem podepsati, což po dlouhém zdráhání jsem učinil. Otázka: Jednáno-li v těchto případech správně? *M. F.*, farář.

Odpověď.

Katolický správce duchovní byl i za dob josefinského zákonodárství oprávněn pouze *osadníkům* svým stvrzovati vysvědčení chudoby a mravnosti.*) Jenom v příčině vedení matrik měl jakési dozorčí právo nad pisatelem matrik židovských; ale v novější době i toto právo zaniklo.**) Za nynějšího času nemá katolický farář pražádného práva (a tudíž arci ani povinnosti), stvrzovati jakékoli listiny israelity se týkající. A jest ovšem i za tou příčinou nutno, přesně dle tohoto pravidla se držeti, jelikož by nám jinak jinověrci mohli snadno vytýkati, že nepovolaně do zájmů jejich vyznání zasahujeme. *Redakce.*

---

6. Návštěva chrámů v Anglicku.

Koncem r. 1881. vytkli sobě někteří občané v anglickém velkém městě Liverpoolu za úkol, přesvědčiti se o počtu těch, kdož v *neděli služby Boží navštěvují.* Pozorování podniknuto v neděli 16. října za velmi příznivého počasí, a sice v čas dopoledních služeb Božích; podotknouti však sluší, že v příčině katolických chrámů počítáni jsou jen, kdož slavné mše sv. se súčastnili, kdežto většina bývá tiché mši sv. přítomna. V římsko-katolických chrámech, kdež sedadel se čítá 22.945, bylo 14.848 věřících. V kostelích anglikanské církve jest sedadel 72.038, přítomno bylo pouze 22.610 lidí. U Methodistů na 21.884 sedadel přišlo pouze 7.051

*) *Helfert*, Rechte und Pflichten der Pfarrer. Prag 1832. pg. 135.

**) *Borový*, sloh úřední str. 154.

Digitized by Google

návštěvníkův; u Presbyterianů se 13.190 sedadly přišlo 5.076 lidí; u Kongregacionalistů na 7.560 sedadel 2.387 navštěvovatelů; u Baptistů přišlo na 11.400 sedadel 4.082 lidí; u Unitářův na 2 400 sedadel 972 návštěvníkův: u kalvínských Methodistů na 6.100 sedadel 2.702 lidi; u vlašských Independentů se 2.760 sedadly 705 navštěvovatelův; u ostatních sekt sedadel 8.770, návštěvníků 2.564. Pokud se týká jednotlivých chrámů, bylo nejméně lidí ve chrámě sv. Anny, který Anglikáncům náleží; na 860 sedadel přišlo pouze 14 navštěvovatelů. Nejvíc lidí bylo v kostele jesuitském sv. Františka Xav.; sedadel jest tam 1 450, navštěvovatelů však bylo 1554. *Redakce.*

7. Provozování obchodu nebo živnosti a zletilost.

Dotaz.

Ženich V. H. a nevěsta P. H zdáli se dle příjmení příbuznými býti; hledal jsem v matrikách domácích i v matrikách fary sousední, kamž předkové snoubenců dříve přifařeni byli. Pátráním po příbuzenství nepovšimnul jsem si, že ženichu 4 měsíce k plnoletosti se nedostávají. Po oddavkách zanášeti chci do matriky a shledám, že jsem nežádal vrchnoporučenského povolení od ženicha, jenž jest osiřelý. Mezi tím, co se zanáším myšlénkou, že jej pošlu ex post pro povolení vrchnoporučenské, podívám se do kanon. práva, kdež čtu poznámku, že dle §. 252. z. obč. takový, jemuž dáno povolení k provozování řemesla, jest na roveň postaven tomu, jenž jest 24 let stár aneb za plnoletého prohlášen. Poněvadž ženich V. H. má povolení k řemeslu krejčovskému, tudíž nebude třeba vrchnoporuč. povolení. Než dle ord. listu diecése budějovické (1852. pag. 50.) má farář žádati opis vidimovaný onoho povolení k řemeslu. Proto nastává otázka 1. zdaž nyní po kopulaci opis žádati se má? 2. Kdo toto povolení v opise vidimovati jest oprávněn? *M. F.*, farář.

Digitized by Google

Odpověď.

V §. 252. obč. zákonníku čteme takto: „Nezletilému, který dokonal rok 20tý věku svého, může soud poručenský, slyšev prve zdání poručníka a třeba i nejbližších příbuzných, léta prominouti a jej za zletilého prohlásiti. Povolí-li úřad nezletilému nějaký *obchod* nebo *nějakou živnost* provozovati, stane se tím zároveň *zletilým*. Prohlášení za zletilého má týž právní účinek, jako kdyby nezletilý skutečně zletilosti došel.“ Na základě ustanovení tohoto nelze pochybovati, že snatek, jejž V. H. s nevěstou P. H. uzavřel, také pro foro civili jest *platný*. Avšak s druhé strany jisto jest, že farář měl se úřední listinou o tom přesvědčiti, zdaž ženich skutečně obdržel právo živnost či řemeslo provozovati. K tomu patrně směřuje nařízení nejdůst. Ordinariatu budějovického, kterýž velí, aby předložen byl opis onoho povolení, arci za tím účelem, aby opis ten zůstal v registratuře farní. Sluší tudíž na dotaz předložený dáti odpověď následující:

ad 1. Duchovní správce požádej jmenovaného manžela, aby jemu *opis povolení* k provozování živnosti opatřil.

ad 2. Vidimování či legalisaci opisu toho vykonejž c. kr. *n tář* neb c. kr. *soud* okresní. *Redakce.*

---

8. Vyhotovení žádostí za dispens.

Dotaz.

Jest farář oprávněn žádati nějaký poplatek, když snoubencům příbuzným vyhotovuje 1. žádost za *církevní* dispens a 2. když jim vyhotovuje žádost za dispens *politickou?* *M. F.*
farář.

Odpověď.

Nelzeť nikterak pochybovati, že farář poplatek v obou nadzmíněných případech *požadovati může.* Neboť pracování žádostí za dispens nenáleží mezi povinnosti duchovního správce, nýbrž jest věcí jeho dobré vůle,

Digitized by Google

hodlá-li se v tom osadníkům svým nejen radou (k té arci jest zavázán) ale i v té míře propůjčiti, že jim vlastnoručně žádost za dispens vyhotoví; žádost ta jest soukromou záležitostí snoubenců, necht tedy smlouvou soukromou s farářem o výši poplatku za zhotovení zmíněné žádosti se dohodnou. Advokát by jim to zajisté laciněji neudělal. *Redakce.*

---

9. Legitimace pro foro civili.

Dotaz.

V osadě N. měl s vdovou R. známost ženatý K., kterážto nezůstala bez následků. Dítě (děvče) zanešeno do matriky jako nemanželské na jméno matčino. Než po smrti své manželky oženil se K. s R. a chtěl dítě ono legitimovati. Konsistoř biskupská nepovolila církevní legitimaci, ba nařídila farnímu úřadu, by zřejmě v matrice poznamenala se toho příčina „propter adulterium.“ Místodržitelství však občanskou legitimaci dítěti udělilo. Dcera tato vdala se časem za vyššího úředníka, který o jejím nemanželském původu ničeho nevěděl. Teprv po letech dovídá se leccos a tu piše na faru o křestní list. Učinil duchovní dobře, když v křestním listu ze šetrnosti napsal pouze: „Aloisie, nemanželská, dekretem vys c. k. místodrž. ze dne . . . . občansky legitimovaná dcera . . . . K. a R.“ — nebo měl věrně opsati celý akt i s nemilým důvodem konsistorním, proč církev dítě nelegitimovala? *X.*

Odpověď.

Pastýř duchovní jednal zcela správně; neboť nikde není přikázáno, aby se podstata nemanželského původu blíže v listu křestním naznačovala; nejméně pak zde by se tak státi mohlo, jelikož by poznámka toho druhu měla na sobě maculam infamiae. Postačilo tedy úplně slovo „nemanželská“ dcera. *Redakce.*

Akademie křesťanská.

Dle usnešení ředitelstva Akademie křesťanské v Praze budou se orgány Akademie také v roce 1882.

Digitized by Google

přenechávati pp. členům Akademie v ceně snížené, a sice:

1. Páni členové Akademie předplácejí na „*Časopis Duchovenstva*“ 1882 tímto spůsobem:

a) Činní členové celoročně bez pošty 1.50 kr.
„ „ „ s poštou 1.70 „

b) Přispívající členové celoročně bez pošty 2.25 kr.
„ „ „ s poštou 2.45 „

Předplatné zasláno budiž kanceláři Akademie křesťanské v Praze č 223—I.

2. Členové Akademie mohou též předplatiti na „*Cyrilla*“ 1 zl. neb (členové přispívající) 1 zl. 50 kr.; na „*Methoda*“ též 1 zl. neb 1 zl. 50 kr., na německý orgán „*Christliche Akademie*“ 50 kr. neb 75 kr. Leč dlužno připomenouti, že ten člen Akademie, který více jmenovaných časopisův odbírá, jenom při jediném z nich požívá výhody levnější ceny.

Literární oznamovatel.

1. Blahověst. Hlasy katolické. Majitel: *František Srdinko*, síd. kanovník starobylé kapitoly sv. Kosmy a Damiana v Staré Boleslavi. Redaktor a nakladatel: Dr. *Frant. Krásl*, docent dogmatiky na fakultě theologické a prefekt kn. arcib. konviktu studujících. Ročník 31. 1881. V Praze, tiskem kn. arcib. knihtiskárny za Rohlíčka a Sieverse. Str. 576. Cena: 3 zl. 50 kr, bez poštovní zásilky 3 zl. v expedici B. Stýbla.

S uspokojením nemalým může redakce „Blahověsta“ poukázati na ročník právě dokončený. Jesti v něm obsaženo tolik látky a tak dobré, že prospěch ze čtení článků jednotlivých plynoucí patrně se jeví. Zůstalť „Blah.“ vždy na výši potřeb časových, ani jedné důležitější otázky života katolické církve se týkající nepominuv. K uctění hlavy církve sv. Otce Lva XIII. odebralo se množství poutníků ze všech zemí slovanských do Říma poděkovat za Encykliku *Cyrillo-Methodějskou*, o kteréž nejdůst. biskupové čeští pastýřským listem svým (str. 273) zvěst podali věřícím. Této pouti věnovány nejen četné zprávy v kronice, ale i cestopis Dr. Řeháka (409 nn.), jakož i památka literární, sepsaná kardinálem Bartolinim (490) a vypsání péče otcovské, již měl s poutníky kardinál Borromeo (P. Votka 545).

Digitized by Google

— Z jiných událostí důležitých jmenován budiž sňatek korunního prince *Rudolfa*, jehož i choti Štěpány obraz str. 209 se spatřuje, oddací řeč kard. Švarcenberka (225) v doslovném znění se podává a ušlechtilé vlastnosti dědice trůnu se vypisují (182. 204.) — Ku konci roku spadá *kanonisační* slavnost v Římě konaná; „Blah." vypsav slavnost samu, začal podávati (554) stručné životopisy světcův oněch, zejmena sv. Vavřince z Brindisi. Taktéž i jinak *hagiografie* četnými jest zastoupena články, na př. o sv. Alfonsu (4, 18.), mučenících Typaských (Dr. Rydvan 33 nn.), Hofbauerovi (210), s. Norbertu (37), sv. Aloisiu (230). — Bohatě zastoupen i obor *homiletický*; jsou zde homilie Radulfa Vroucího (497 nn.), řeči nedělní, sváteční i příležitostné od prof. Desoldy (49), far. Hakla (184 nn.), far. Podstránského (v celém ročníku), benef. Jandy (17), faráře Klímy (113), kn. Haška (241), far. Bezlojy (339), kn. Širůčka (369); duchovní cvičení pro mládež (kan. dr. Marek 91. nn.) Že pak Dr. Kadeřávek po přání našem dále pokračoval v uveřejňování Chaignonových úvah pro kněze (7. a po celý ročník), nemálo jsme tomu povděčni přejíce, aby každý duchovní kochati se hleděl v krásných meditacích těchto. K nim druží se stručné věty k rozjímání sloužící pod názvem „scintillae Ignatianae" v překladu prof. Vojáčka (87 atd.). *Apologetiku* pilně a se zdarem pěstuje far. Eybl v různých článcích (54. 256 304. 473) a J. Kousal (9 nn.) Z *liturgiky* a *pastorálky* zvláště časový článek o spalování mrtvol (150) jakož i články o biretu a středě popeleční pozornosti zasluhují (85. 396.). — Čtení *historického* a *zábavného* velké množství poskytnuto, zejmena pokračování Benešovy „Trnové koruny" a vypsání her Amergavských; dále něco z historie missií (Desolda 145), o Ivanitech (Ekert 252), papeži Innocenci III. (308), ostatcích sv. Vojtěcha, sv. Kateřině a jj. Z utěšených legend, jichž více podáno, líbí se nám nejlépe vánoční stromek (571). Zajímavé jsou delší povídky: Křivopřísežník (Ráž 44 nn). a Kalich utrpení (Vacek 235). Mimo to nalezáme v ročníku některé náčrtky životopisné o Calderonovi, biskupu Wittmanovi, kan. Schmidovi; básní původních i v překladu od Štulce, Hakla, Douchy, Krska, Pitry, Ranka, Štolovského, Matějky ajj. *Dopisy* četné z vlasti i ciziny, pak bohatá *kronika* poskytovaly čtenáři obraz náboženského života, bojův a útrap církve i událostí radostných v

Digitized by Google

Rakousku, Německu, Rusku, Francii, Italii, Anglii, Švédsku, Jerusalémě, Americe, Číně i Australii. V literárním věstníku velmi bedlivě pěstovaném nejen oznámeny, ale přečasto obšírně posouzeny spisy nejnovější. Mimo to podával „Blah" zprávy osobní o duchovenstvu ze všech diecési, o Dědictví sv. Janském i Akademii křesťanské. Směr všech částí tohoto časopisu jest ryze církevní, sloh prostonárodní a mluva přesná, úprava zevnější pěkná; i zasluhuje toho věrný církve obhájce, aby pozornost duchovenstva snahy jeho živým účastenstvím provázela, jakož také aby mezi lidem katolickým výbornému tomuto čtení přednost před mnohými literárními produkty pochybné ceny se dávala.

Redakce.

2. **Posvátná kazatelna**. Časopis kazatelský, vydává *Beneš Method Kulda*, sídelní kanovník na Vyšehradě. Ročník XVIII. V Olomouci 1881. Nákladem Bedřicha Grosse. Str. 954 Cena 4 zl.

Že tento kazatelský časopis dospěl již k 18. ročníku, svědčí zajisté o jeho oblíbenosti a rozšířenosti. Jako předešlé ročníky obsahuje i tento veliký výbor zdařilých plodů českého umění kazatelského z pera starších i mladších kazatelů — Pan professor Ed. *Brynych* uveřejnil druhou řádu svých katechetických kázaní; v 56 řečech podává se všestranně, důkladně, populárně i prakticky pro víru a život křesťanský veledůležitá nauka katolická o sv. *svátostech*. Mnozí kazatelové zajisté již se přesvědčili, jakou půvabnost pro lid mají tak spořádaná kázaní a jaký užitek přinášejí — pak že to není těžké řadu systematických řečí posluchačům přednésti v souhlasu s připadající dobou církevního roku Důst. p. Jan *Podlaha*, farář v Stálci podal devatero soustavných postních řečí, majících za předmět *ovoce smrti Páně*. Dogmatická tato látka jest všestranně a důkladně vyložena, probrána a upotřebena a také sloh mocný a důrazný. Jest pak v ročníku více jiných zdařilých prací věro- i mravoučných, jsou též některá kázaní liturgická, a jako v předešlých ročnících bez mála všecky tvary duchovní řeči zastoupeny. Slavení sňatku JJ. cís. VV. korunního prince a vznešené jeho choti poskytlo kazatelům vítanou příležitost k duchovním a vlasteneckým řečem; dvě takové nalezají se v ročníku. Úkazy a potřeby časové zaměstnávají u vysoké míře kazatele. Tak na str. 871. pojednává

Digitized by Google

kazatel o šířící se znemravnělosti: na str. 681. nalezá se tklivá úvaha časová; kázaní str. 763 a 795 horlí proti nevázanosti čeledi a udávají prostředky napravení. Jiná kázaní pamatují rodiče na plnění jejich důležitých povinností str. 448, napomínají k zachovávání církevních přikázání, zejmena postu str. 263. a 271. atd. Rozdělení některých kázaní jest vzorné, na př. na str. 776. V kázaní na str. 230. opakuje se vtip, jenž již v jednom starším ročníku se nalezal; nemůžeme s tím se spřáteliti, aby takové věci do kázaní se braly. Přejeme, aby „Posvátná kazatelna" na své další pouti vždy více prospívala, Bůh žehnal úsilí kazatelův, a hlásání slova Božího nalezlo ochotných posluchačův a věrných plnitelů. Prof. Dr. *R. Smolík*.

3. **Die Marienverehrung** in den ersten Jahrhunderten. Von Hofrath Dr. *F. A.* von *Lehner*, Director des fürstlich Hohenzollern'schen Museums in Sigmaringeu. Mit 8 Doppeltafeln in Steindruck. Stuttgart. Verlag der J. G. Cottaschen Buchhandlung. 1881. Stran 342. 6 marek.

Kdo pozorně sleduje náboženský ruch v době nynější, dozná, že úcta Marie Panny v zemích katolických stále se vzmáhá. Tento rozvoj kultu marianského dotýká se mile každého věrného katolíka, ale v táboře protikatolickém a nevěreckém vzbuzuje velikou nelibost. Příčina toho jest na bíle dni a netřeba o ní se šířiti. Z četných námitek ozývajících se se strany protivné proti úctě, která v církvi katolické Marii se vzdává, uvedeme pouze jednu. Vytýká se nám, že prý taková úcta, jakou my katolíci nyní Marii prokazujeme, postrádá vší oprávněnosti, poněvadž církev prvních věkův o ní ničeho neví. Úcta marianská počala se prý teprv následkem usnešení sněmu efešského (431), v němž, jak známo, prohlášeno za článek víry, že *Maria jest matkou Boží*. Tato námitka vyvrací se naprosto spisem shora uvedeným, v němž proveden jest skvělý důkaz, že již církev prvotní znala vznešený význam Marie P., že dle tohoto poznání i zvláštní úctu Rodičce Boží prokazovala, a že na počátku pátého století tato úcta rozšířena byla po vší církvi křesťanské. Sledujme spisovatele v jeho vývodech. V úvodě sestaveno vše, co ve sv. knihách novozákonních o Marii P. se uvádí; obraz,

Digitized by Google

který čtenáři na základě tomto se objevuje, dá se nakresliti takto: ***Maria jest pannou, matkou Mesiášovou, ženou Josefovou. Jest plna víry a ctnosti a požívá milosti Boží; blahoslaví se.*** Tento prostý, několika črtami nastíněný, ale zcela zřetelný obraz Marie byl zajisté znám křesťanům té doby, když knihy nového zákona vešly již u všeobecnou známost, totiž v polovici 2 věku. Postupem času nabývá tento evangelický obraz Mariin stále větší živosti a barvitosti a sice působením tří činitelů. Jsou to 1. oposice židův a pohanů, 2. stále se vyskytující protiva bludařství a 3. vlastní pudivá síla (Triebkraft) ducha křesťanského. Tito činitelé nepůsobí stejnou měrou; brzy má převahu ten, brzy onen, dle doby a významu svého. Nyní vyjímá spisovatel jednotlivé rysy tohoto obrazu a poukazuje na rozličné faze nebo útvary, jimiž bylo jim projiti, než nabyly oné určitosti a dokonalosti, v kteréž na počátku 5. věku se objevují. Pojednání rozvrženo v devatero článků. V 1. líčí se podle spisů rozličných učitelův a spisovatelů církevních ***panenství Marie***, v 2. její ***mateřství***, ve 3. její ***manželský svazek se sv. Josefem***, ve 4. její ***panenství po porodu*** (ustavičné), v 5. ***duševní její povaha***, v 6, její ***účastenství v díle*** vykoupení našeho. V posledních odstavcích pojednáno na těchže základech o úctě Marii Panně vůbec vzdávané (7), o poesii (8) a konečně (9) o umění, jež v prvních staletích Marii za předmět sobě obralo. Všechny tyto články sepsány jsou se zvláštní důkladností; postačí zajisté, uvedeme-li u př. jména spisovatelů, jichž mnohdy četnými výroky dokazuje se možnost, skutečnost a potřeba panenství Marie, matky Kristovy. Jsou to Justin mučedník, Irenaeus, Tertullian, Origenes, apoštolské konstituce, Petr Alexandrijský, Laktanc, Basil, Řehoř Nazianský, Didymus, Zeno Veronský, Cyrill biskup Jerusalemský, Jan Zlatoústý, Epiphanius, Ambrož, Gaudenc z Brescie, Jeronym, Augustin, Rufin Aquilejský, Method Tyrský, Firmicus, Maternus, Efrém Syrský. S touže důkladností počíná si spisovatel i v ostatních odstavcích uváděje bludné náhledy rozličných bludařův o Marii a vyvrácení jich současnými spisovateli církevními. Ku konci každého článku podána jest tresť z výroků tu uvedených, což nemálo přispívá k tomu, aby ona stránka obrazu ma-

Digitized by Google

rianského, o jejížto vylíčení právě jde, ve vší své barvitosti se objevila. Jednaje o úctě Marii P. v prvních stoletích vzdávané nabývá spisovatel a s ním i čtenář na základě předvedených svědectví pevného přesvědčení, že památka Marie P. po smrti její byla oslavována, že M. pokládána za vzor života bohumilého, že vzývána jako přímluvkyně lidí u Boha, že k poctě její slavnosti zařizovány a chrámy svěceny byly. V 8. odstavci (poesie) předvádějí se (často v plném obsahu) některé novozákonní apokryfy (protoevang. Jacobi, evang. Pseudo-Matthei, historie Josefa Tesaře, o smrti Marie) orakule sibyllinské, pak Juvencus, Paulinus z Noly, Nonnus, Damasus, Synesius, syrští básnici a t. p. K poslednímu článku jednajícímu o umění k Marii se vztahujícím připojen vzácný přídavek, totiž 8 dvojitých tabulek s více než 80 vyobrazeními rozličných maleb na obmítce, reliefů a drobnějších výplodův umění malířského a rytecké. Všechny tyto obrazy představující Marii P. (obyčejně s božským dítětem) pocházejí dle dobrozdání znalců na slovo vzatých z prvních 4 století a z polovice 5. století a nalezají se v rozličných katakombách (malby na obmítce), na sarkofagech (práce vypuklé), na dnech skleněných nádob (kresby v zlato vyryté). Spisovatel výslovně podotýká, že tato sbírka jest velmi neúplna, a že dle tvrzení znalců ještě mnoho marianských maleb a ryteb z doby této existuje, jichžto kopie mu přístupny nebyly, zároveň pak zaznamenává svědomitě každou pochybnost, kterou znalci vzhledem ku stáří nebo k významu některých vyobrazení projevili. Přídavek tento dodává dílu ceny nevšední.*) — Předvedše takto čtenářům listů těchto stručně obsah díla Lehnerova nesmíme zamlčeti, že spisovatel bedlivě vystříhal se vší polemiky a že si vede s takovou objektivnosti, které zajisté ani zásadní odpůrce kultu marianského uznání neodepře. Spisovatel prokázal dobré věci službu znamenitou; můžeme směle tvrditi: Kdo by po uveřejnění tohoto díla odvážil se ještě popírati oprávněnost pocty marianské, jak v církvi katolické se

*) Dílo Rohault de Fleury-ovo „La sainte Vierge“ vydané v Paříži ve dvou svazcích obsahuje sice více než 600 vyobrazení marianských z prvních 12 století, ale pro vysokou cenu svou (176 fr.) bude asi málo komu přístupno.

Digitized by Google

provozuje, činil by tak buď *z hrubé nevědomosti* nebo ze *zaryté nenávisti k církvi* a zařízením jejím. Ku konci přejeme, by toto jak obsahem tak úpravou skvostné dílo, ač cizím oděno rouchem, i v národě našem hojně se rozšířilo a k povznešení úcty Marie Panny blahodárně působilo. Dr. *Jos. Kydvan.*

3. **Štědrý den.** Původní povídka z venkovského života cenou poctěná; sepsal *Václav Špaček*, učitel v Tuhani. — **Hodná macecha**, obraz se života. Nakreslil *J. Ježek*, katecheta Smíchovský. Podíl pro údy „Dědictví Maličkých" na r. 1881. Tisk Lad. Pospíšila v Hradci Králové. Str. 223. Se 4. obrázky. Cena 60 kr.

Ku značnému množství pěkných, poučných a vzdělavatelných spisů, jež „Dědictvi Maličkých" až dosavad nákladem svým na světlo vydalo, přidružila se letošního roku knížka nová, obsahující v sobě dvoje vypravování. První z nich „Štědrý den" poctěno bylo při vypsání ceny r. 1880. cenou 8 dukátův a každý, kdo povídku tu přečte, uznati musí, že vyznamenání toho p. uč. Špaček v plné míře zasloužil. Dvěma věcem může se odtud přiučiti mládež naše: nejprv jaké bývá ovoce zdárného vychování a pak že dobré skutky často již zde na zemi utěšené odměny docházejí. Líčení celého děje nazvati sluší živým a sloh také jest mladému věku zcela přiměřený. — „Hodná macecha" byla zvláštním schválením poctěna, i může čtení to nemálo k odstranění předsudku proti macechám vůbec zakořeněnému pomoci, jelikož se zde obraz šlechetné macechy podává, která za dítky přijaté i nejtěžších obětí ochotně podstupuje. Co do formy jest litovati, že příliš mnoho se uvažuje a vypravuje, kde dialog by k názornému věci vylíčení prospěšnějším se nám býti zdál. — Stav jmění „Dědictví Maličkých" vykazuje na r. 1880. obnos 33.901 zl. 61 kr. Spolu oznamuje správa dědictví, že jest 30.000 exemplářů illustrovaných povídek za nepatrnou cenu po 10 kr. na prodej; jest ovšem přáti, aby vyzvání toho pro mládež tak velice prospěšného bylo na mnohých stranách povšimnuto. *Redakce.*

5. **Paměti o školách českých.** Listář školství českého v Čechách a na Moravě od l. 1598. do 1616. s doklady starší i pozdější doby. Vydal *František Dvorský.* Sešit 1. Str. 64. Celé dílo vydáno bude asi v 8 sešitech 4archových po 45 kr., poštou 50 kr. V před-

Digitized by Google

placení celé dílo: 3 zl. 50 kr., poštou frankov. 3 zl. 80 kr. V Praze 1882. Nákladem Fr. A. Urbánka.

Jak z prvého sešitu souditi můžeme, má celé dílo obsahovati listiny týkající se škol českých v době od l. 1598—1616. Ve vydání tohoto spisu uvázala se „Matice Komenského" přihlédajíc k tomu, že jest žádoucno, aby podán byl material ku sepsání historie školství českého. V publikaci uvázal se p. Frant. Dvorský, adjunkt při zemském archivu. Sešit I. obsahuje ponejvíce dopisy rektora university pražské. Martina Bacháčka z Nauměřic rozličným městům a osobám počínaje 24. říjnem r. 1598. až do 13. října l. 1600. Pak následují zápisy rektora Jana Adama Bystřického z Bochova (z 20. října 1600). V listech a zápisech rektorových jedná se o rozmanitých záležitostech školských a učitelských a to tím způsobem, že z nich poznáváme dosti jasně poměry tehdejšího školství českého. Aby čtenář náš sám souditi mohl, uvedeme některé příklady. K porozumění pak předesíláme následující. Jako universita pařížská měla vrchní dozor nade všemi veřejnými školami ve Francii, takž i universita pražská pečovala o to, aby jmenováním mistrův a bakalářů za správce škol *městské* školy uvedeny byly pod její dozor a řízení. Správce školy měl jmeno rektora, jeho pomocníci byli kantor a sukcentor. Avšak vysoké učení pražské ve věci té zápasilo se starším právem kapitul, děkanů, farářův a kolátorů. Správci školní, zvláště kantoři, zůstávali farářům na tolik podřízeni, na kolik vykonávali také funkce kostelní. Ačkolí vždy staráno o to, aby ustanoven byl učitel, jenž by s duchovním správcem se mohl shodnouti, však časté svády učitelů s kněžími byly nemalým křížem akademii pražské i pánům kolátorům (viz str. 29.) — Příklady: Číslo 7. mistr Bacháček nemile nese, že purkmistr a rada města Kostelce na Labi vyňali z potrestání rektorova svého správce školního Jana Auriculu. Mezi jiným též piše: „Examina také v určitých časech, buďto ve čtvrt letě, nebo jak nařízeno jest, aby se vykonávala a některé osoby z prostředku Vašich Milostí k tomu voleny byly. (Osoby městské, jež při zkouškách i mimo ten čas na prospěch žákovstva dohlížely, sluly tehdy inspektoři.) 9. Jiří Chudecius rektor školy sv. Haštala v Starém městě Pražském předvolán byv třikráte od rektora, aby se z nedbalosti zodpovídal, nechtěl se dostaviti. Pro vzpouru

Digitized by Google

takovou dán na rathouz; na přímluvu přátel však propuštěn. 10. Jaký řád ve školách zachováván býti má. Nedělních pak dnův a zvláště o masopustě, aby ve školách na tabulích bylo napsáno evandělium, řecky od primana, latinsky od sekundana a česky od tertiana, a to pokud může býti zcela; a sukcentor neb kantor ať napíše svým pacholatům exponování a cantum také k tomu ča-u ať jest napsané nebo namalované. Co se sukcentorův neb kantorův dotýče, ti ať každého dne v první hodinu zpívají v pondělí, v outerý, ve středu cantum gregorianum, a ve čtvrtek a v pátek figurativum, co mají v kostele v neděli zpívati. 11. Kšafty učitelův patří před jurisdikcí rektorovu Č. 24. V dopise Přeloučským rektor těžce nese, že se mládež ve škole zanedbává a dí: „sami tím vinni jsme. domnívajíce se, že na tom dosti jest, aby leckterýs zkažený a nedoučený žák naši mládež vyučoval, jakož se to na oko při všech téměř sukcentořích a kantořích spatřuje, že sami nic se nenaučivše, leč korbely vysušovati, aby mohli dobrý depress (basový hlas) míti, jiné vyučovati chtějí, což jest proti rozumu s velikou zkázou naší mládeže.“ „Vrchnost zastává dobré pokojné lidi, a ne takové, kteří chtějí každou krčmu vyležeti.“ Z poznámky k číslu 29. bychom soudili, že pan Dvorský na jezovity jaksi nevraží. Č. 100. Snešení všech tří měst pražských, aby měšťané jeden každý, na koho pořádek přijde, žákům svým domácím obědy beze všeho rozpakování vařili. Dále aby žáci a zvoníci jen na osadách kostelův, při nichž sloužili, na koledu chodili. — Většina listův otištěných pak obsahuje zprávu, že ten onen rektor školy byl od rektora akademie pražské v úřadě svém ustanoven neb potvrzen. — Z ukázek uvedených vysvítá, že obsah spisu jest rozmanitý, nenít školy v Čechách poněkud vynikající, o níž by se alespoň v budoucích sešitech nejednalo, tudy lze seznati, že „Paměti o školách českých“ budou vhodným pramenem, nejen dějin školství vůbec, ale i mnohých škol zvláště. Úprava jest velmi pěkná, tisk zřetelný. Každému ať knězi ať učiteli, kdo se zabývá historií domácí nebo dějinami české vzdělanosti, můžeme tento spis odporučiti.

Prot. *Jos. Kyselka.*

6. Lapač včel. Povídka ze severní Ameriky. Dle Coopera pro dospělejší mládež českou upravil *Vojtěch*

Digitized by Google

Podhorský. Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze. 1881. Str. 142 (se 3 obrázky.) Cena 1 zl.

K poznání amerického života vůbec, a zejmena k poznání obyčejů kmenův indianských jest knížka tato velmi užitečnou pomůckou. Vylíčeny jsou zde různé osudy několika Evropanů, mučenická smrt missionáře katolického i nesvornost kmenův indianských mezi sebou, ale svornost jejich ve společné nenávisti k bělochům. Úprava jest pěkná, jen místy zůstaly značnější poklesky tiskové, tak str. 18. 19 34. 56. 77. 95. 108. 119. 121. Hodí se knížka ta výborně jako dar pilnému žactvu. *Redakce.*

7. **K holi žebrácké.** Výstražná povídka, kterou dospělejší mládeži a jejím rodičům vypravuje *Václav Špaček*, učitel. (Knihovny pro lid seš 4.) V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka 1882. Str. 79. Cena 30 kr.

Nápis povídky té mohl by jinak zníti: Kam vede kořalka? Spůsobem velice výmluvným, zcela ze života vzatým a nikde nepřehánějícím vypisuje se záhubné řádění židovských kořalečníků, kteří lid k pití lihovin svádějí, aby pak schudlého nešťastníka o poslední majetek připravili a na pokraj zoufalství přivedli. Knížka ta obsahem i slohem zaslouží jak možná nejhojnějšího rozšíření mezi lidem obecným. *Redakce.*

8. **Mouřenínka v Guayaně.** Povídka ze severu jižní Ameriky. — **Pytláci.** Povídka pro mládež českou. V Praze, nákladem Rohlíčka a Sieverse 1881. (Bibliotéky mládeže seš. 19.) Str. 100. Cena 40 kr.

Dvě pěkné, poučné povídky obsahuje tento sešit, v první z nich dovozuje se, kterak nevinnost, byť často zneuznávána byla, konečně přece nad protivníky svými zvítězí. V druhé pak povídce záhubné následky prchlivosti živými barvami jsou vylíčeny. Čtení obou povídek u mládeže zajisté se značným potká se prospěchem. *Redakce.*

9. **Blahé chvíle.** Sbírka povídek na poučenou. Dítkám upravil *Fr. A. Zeman.* S 8 malovanými obrázky. V Praze 1881, nákladem Storcha syna. Str. 81. Cena 1 zl.

Množství kratinkých povídek, jež v tomto sešitu jsou umístěny, i obsahem svým i formou velmi dobře se hodí pro mládež, kterouž mile pobaví a k rozmanitým

Digitized by Google

ctnostem povzbudí. Sloh jest útlému věku zcela přiměřený. Připojené obrázky názornost vypravování přiměřeně zvyšují. *Redakce.*

10. Knihy ďáblovy. Časová povídka pro náš lid. Napsal *Václav Špaček*, učitel. V Praze 1882 Nákladem Fr. A. Urbánka. (Knihovny pro lid seš. 3.) Str. 89. Cena 20 kr.

Velká, ano obyčejně nenapravitelná záhuba, jakouž dušem nesmrtelným připravují jedovaté plody „krvavé literatury," drastickým spůsobem ze zde zraku čtenářově předvádí i jest přáti, aby obrázek tento od každého byl čten a bedlivě uvažován, by škůdná havěť konečně byla na dobro potlačena a jedovatý vřed, který literaturu českou hyzdí, aby na vždy byl odstraněn. *Redakce.*

11. Hynek, syn chmelařův. Povídka pro mládež českou. Dle Baubergra vzdělal *A. V. Huml.* V Praze, nákladem Rohlíčka a Sieverse. Str. 106. Cena 40 kr. (Bibliotéky mládeže seš. 18.)

Velmi pěkná to povídka, v níž se líčí následky zdárného vychování jakož i důležitá pravda se označuje, že kde nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší. Za dar mládeži se spis ten velmi dobře hodí. *Redakce.*

12. Ukázka ze synonymiky a fraseologie francouzské, kterou pro střední školy sepsal *Jan Ev. Hulakovský*, professor při c. k. realném gymnasii v Třeboni. Druhé opravené vydání. V Praze 1881, nákladem Fr. A. Urbánka. Cena 60 kr.

Od té doby, co jazyk francouzský vřaděn jest mezi předměty povinné škol realných, vycházejí i v naší mateřštině knihy učebné a příručné, kteréž mládeži studující usnadniti mají obtížnou práci studia jazyka francouzského, jazyka to, po němž mládež naše lačněji sáhla, než po jazyku sousedním, nebojíc se při tom o nic, co jí v národním ohledu tak milého a svatého jako jazyk po otcích zděděný Příspěvkem k tomuto zajisté pozoruhodnému obratu v našem školství středním jest i právě oznámená „Ukázka", v níž pan spisovatel pilnou rukou svou snesl ze synonymiky a fraseologie francouzské aspoň to, co zdálo se na ten čas býti nejnezbytnějším. Ačkoliv jest kniha celkem

Digitized by Google

velmi prakticky založena, přece nemůžeme zdržeti se aspoň několika poznámek. Při některých slovích vynechána jsou právě nejobyčenější čili nejvíce běžná synonyma. Tak čteme hned na str. 5. a 6. pod slovem *Bitva* jenom synonyma lutte, conflit a combat, kdežto zcela běžné *bataille* úplně pohřešujeme. Na str. 40. pod slovem *Zrcadlo* čteme jen miroir a glace; na slovo trumeau (veliké zrcadlo mezi dvěma okny) úplně zapomenuto. Ani to by nebylo se škodou, kdyby p. spisovatel i o obrazném čili přeneseném užívání slov častěji se byl zmínil; tak říkáme ku př. „*le miroir de l'âme*“ ale nikoli „*la glace*“ nebo dokonce „*le trumeau de l'âme.*“ Pod slovem *žák* není francouzkého významu „collegien“ (gymnasista), élève pak neznamená jen žáka ústavů privátních a vyšších učilišť, než i učně kterého li velikého mistra, na př. „*un élève de Raphaël*“. Ani slova *bachelier*ès sciences neb*b*ès lettres (abiturient škol realných neb gymnasia) by zde nebylo nemístné. Podobně má se věc s částí fraseologickou. Očekávajíce zevrubnější posouzení této chvalitebné práce od časopisův odborných připomínáme jen, že nemůžeme nikterak schvalovati důsledné vynechávání členů čili slovcí pohlavních. Pan spisovatel neoznačuje totiž rod podstatných jmen nikterak. Někteří na slovo vzatí paedagogové nespokojují se naopak v té příčině ani obvyklým *m.* a *f.* píšíce *le* a *la* ve slovnících ku knihám školním připojených *před* každým jménem podstatným, aby žák byl tak donucen pokaždé člen s příslušným jménem vysloviti, a dotyčný rod takto tím spíše a snáze si osvojil. Konečně by se byl p. spisovatel zajisté s dobrou potázal, kdyby byl knížce své českého a francouzského *ukazatele* slov čili „*index*“ připojil a jednotlivá slova synonymiky a fraseologie číslicemi opatřil, k nimžto by index ukazoval. Tím byla by se stala knížka jeho zároveň vítaným českofrancouzským a francouzskočeským slovníčkem, a dala by se spíše uvésti do našich škol. Nadějíce se, že spisovatel při budoucím vydání pracného svého dílka pokynutí našich si povšimne, přejeme knize jeho největšího rozšíření a mnoho pilných čtenářů.

Jan Houžvička.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek II.

O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví.

Kazatelství křesťanské jest nepopíratelná mocnost, a muselo by míti působnost ohromnou, kdyby povinnosti své úplně zadost činili kazatelé i posluchači. Nelze neuznávati, že, kromě porušené přirozenosti lidské, duch času mnoho a mnoho překáží, aby hlásané slovo boží nalézalo posluchače dosti četné a dosti ochotné, jakož by třeba bylo, aby působnost jeho skutečně se také jevila, a že tedy kazatelé dob našich mají postavení mnohem více nepříjemné a těžké, nežli mívali naši předchůdcové v dobách ještě ne tuze vzdálených. Avšak též popírati nelze, že při kázaních mnohého se nedostává, což by větší oblibu v poslouchání slova božího budilo, a co by, pokud na kazateli záleží, také zvyšovalo užitečnost duchovních řečí vůbec a zejmena dojem trvalý, dojem plodný.

Všímati sobě takových nedostatků a promluviti o nich *sine ira et studio*, zdá se nám za věc užitečnou, ano za věc velice potřebnou; neboť nejhlubší úpadek našeho kazatelství právě tím by se prozrazoval, když bychom buďto se domnívali, že ničeho nemáme opra-

Digitized by Google

vovati, nebo když bychom naopak za to měli, že zbytečna nebo neužitečna jsou všecka theoretická naučení o veřejných přednáškách náboženských.

Chceme-li o stavu kazatelství současného pronésti soud nějak postačitelný a odůvodněný, musíme zřetel svůj obrátiti nejvíce ku *kazatelské literatuře*, čili ku kázaním tištěným. Neboť co by kterýkoli jednotlivec mohl sám pozorovati na kázaních veřejně přednášených, to by nijak postačovati nemohlo ku pronešení oprávněného soudu, protože takové zkušenosti jednotlivce obmezeny jsou na skrovný počet kazatelův a také na nevalné množství duchovních řečí.

Za to ale kázaní tiskem vydávaná dovolují z mnohých důvodů, souditi aspoň přibližně o stavu, v jakém vůbec nalezá se kazatelství jisté doby. Ačkoliv ovšem nelze tvrditi, že by všecka dobrá kázaní, co se jich po katolickém světě nebo v zemích jazyka českého skutečně koná, také do tisku přicházela, a že by snad kázaní tiskem nevydaná vůbec byla menší ceny, nežli kázaní tištěná: přece není bez dobrého základu ten obecný soud, že vydávají se tiskem z většího dílu jen kázaní, jichž původce považován jest za dobrého neb i za vynikajícího kazatele všude tu, kdež blíže povědom jest. Nelze arci za nemožnou věc pokládati, že leckdy jen marnivost a z mezí vykročilá ctižádost pudí kazatele, aby duchovní řeči své tiskem na světlo vydal; ale jistě mnohem více jest případů těch, že kazatel byl některými, a třeba i mnohými spolubratry pobízen a vzbuzován, aby kázaní svoje tiskem uveřejnil. Kázaní tištěná tedy ne bez příčin dobrých musíme považovati za kázaní celkem lepší, zdařilejší.

Tištěných kázaní mnoho a mnoho se používá, nejčastěji se všemi vadami a nedostatky, které se v nich objevují; kazatelé, jichžto duchovní řeči jsou tiskem

Digitized by Google

vydány, vynikají skutečně nad mnohé jiné, a přemnozí z těchto „mnohých“ aspoň lépe nekáží, než onino. Odtud plyne závěrek: Shledávají-li se na tištěných kázaních vážné nedostatky a vady, jistě nalézají se aspoň tytéž nedostatky a vady v duchovním řečnictví doby naší vůbec, povinnost pak povolání našeho velí nám, abychom poznané odklízeli, napravovali.

Čeho bychom v kázaní křesťanském hledati měli, vysvítá z povahy a účelu jeho. Kázaní zcela něco jiného jest nežli učená přednáška, vědecké pojednání, obecná rhetorika a deklamace; kázaní jest *vyučování pastýřské, ústní jednání otce duchovního* s duchovními dítkami o nejvážnějších věcech, o bohumilém životě a konečném spasení jejich, o prostředcích k němu, o způsobu, jak prostředků těch užívati a čeho stříci se náleží, aby lid pokřtěný byl lidem božím, národem vyvoleným ve smyslu daleko vznešenějším, nežli někdy lid israelský. „Kněz na kazatelně nemluví, jen aby mluvil, aby se líbil a marné pochvaly sobě dobýval. Slovo jeho jest služba, úřad, a musí dosahovati velikého výsledku, kterýž jest spása duší“.*)

Vyučování pastýřské skrze kázaní lidu dospělému jest tedy svojí povahou a svým účelem plodné, praktické, spůsobiti chtějíc, aby víra lidu křesťanského byla osvícená, rozumná (rationabile obsequium) a živá čili skrze lásku působná, fides, quae per charitatem operatur, jakož dí sv. Augustin.**)

Dle toho musíme na každém kázaní žádati: *A.* aby o věcech víry a mravů křesťanských vůbec jasně a důkladně poučovalo, *B.* aby ku praktickému životu křesťanskému ve smýšlení a všelikém konání posluchače

*) Dupanloup, „Entretiens sur la prédication populaire.“ Paris 1866.

**) De catechisandis rudibus, cp. 4. n. 8.)

Digitized by Google

vzbuzovalo a jako za ruku vedlo. Krátce označujeme obecnou povahu křesťanského kázaní dvěma přívlastky: Všeliké kázaní budiž *poučné* a *prakticky vzdělavací, posvěcující.*

I. O poučné stránce duchovní řeči.

Není nám třeba, dovozovati teprvé, že kázaní křesťanské má býti poučné, čili že má podávati jasného světla o věcech náboženských; toho zajisté nikdo nepopírá, ani pochybuje o tom. Vždyť jasné a důkladné poučení jest pevný základ ke druhé stránce řeči duchovní, ku stránce vzdělavací. A protož ihned obraťme raději pozornost k tomu, abychom si jasně uvedli na mysl, kdy může kázaní právem slouti poučné, nebo jaké vlastnosti musí míti kázaní vůbec i každá jednotlivá duchovní přednáška, aby se mohlo říci, že poučuje tak, jakož nezbytně žádá i povaha i konečný účel kázaní křesťanského, slova pastýřského.

„Kázaním poučným nerozumí se pouze to, kteréž podává nějakého světla, nějakého naučení náboženského; v tomto smyslu jest každé kázaní poučné; byla by zajisté těžká i podivná věc, aby kázal někdo půl hodiny, aniž by v řeči jeho bylo cos poučného. Kázaní jmenuji poučným, když *vyučování věcem náboženským*, vyučování jasné, určité, důkladné a úplné jest jeho základem, obsahem a nejpřednějším znakem. Poučné kázaní jest kázaní pastýře vzdělaného a horlivého, kterýž upřímně se namáhá, aby učil věřící lid všemu, co věděti o náboženství jim třeba jest anebo prospívá. Sem náležejí: pravdy věroučné a všecky veliké události, které jsou základ i důkaz jejich; přikázaní boží a církevní; ctnosti křesťanské a prostředky, kterými těch ctností nabyti a hříchův jim odporných se uvarovati lze, totiž modlitba, kteráž milosti boží vyprošuje, svátosti, kteréž

Digitized by Google

milosti té udělují a ji rozmáhají, čelné části bohoslužby, svátky a pobožnosti katolické, — všecko to způsobem takovým, že by na osadě pastýře takto vyučujícího každý člověk, ač má-li aspoň jen prostřední chápavost, a žádá-li upřímně naučiti se náboženství svému, nepotřeboval leč jenom po několik let poslouchati kázaní svého duchovního správce, aby o věcech náboženských nabyl vědomostí důkladných a skutečně postačujících. — Kázaní poučné jest tedy kázaní, kteréž vyučuje svatému náboženství, jest poučování v náboženství.“*)

Aby se vyhovělo tomuto zákonu, záleží především na předmětu jednotlivých kázaní a pak na jasném poučení o něm.

Úkol (thema) a jeho určitější obmezení takové, aby se o předmětu jednalo s jisté stránky, ***předloha*** (propositio) musí již obsahovati nějaké učení křesťanské, něco, ježto věděti křesťanu třeba jest a prospívá, a co kazatel při schopnostech svých zpracovati a za dobu určenou předložiti může tak, aby něco v sobě zakončeného bylo, posluchači pak sobě z kázaní mohli nésti jasné ponětí a důkladnější vědomost o té věci, úmysl k určitému konání, jisté položení mysli.

Na ten cíl a konec třeba jest, aby předloha, sama v sobě křesťanskou pravdu obsahujíc, tak byla proslovena, že by ji mohl obyčejný posluchač dobře pojmouti, ji sobě snadno pamatovati a v ní nejen za kázaní samého, ale také potom ještě míti středisté, kolem něhož se v duchu jeho seřaďuje, cožkoli kazatel předkládá v v celém kázaní. To pak, co se o věci (o proposici) předkládá, musí předkládati se v dobrém, přirozeném (historickém, logickém, psychologickém) pořádku, tak aby předloha skutečně se rozvíjela krok za krokem.

*) Dupanloup l. c. pg. 52. — Srovn. Conc. Prov. Prag. 1860. Tit. II. Cp. V.

Digitized by Google

Pořádek takový ale sám sebou vede k tomu, že veškerý material se roztřiďuje na jisté skupiny (díly, podružné části či body), ježto jenom ku předmětu řeči hledí a jen skutečné a věcné rozvinutí jeho před duchem posluchačů jsou, a protož skutečný a věcný obsah mají. Takové skupiny menší (v celém pojednání nebo v každém dílu) jsou na př. jednotlivé známky pojmu, jednotlivé části celku, doby neb oddíly děje biblického, pohnutky, příčiny, následky, vlastnosti, důvody, okolnosti atd.

Všimněme sobě kázaní dobře pracovaných a jistě v každém shledáme takové skupiny, kteréž dohromady jsou vlastní provedení, rozvinutí předlohy. To jest, co jmenujeme nástin, *osnovu* kázaní, pevnou kostru jeho, kterouž napotom umění slohové vyplňuje. Kterému kázaní ale schází takové vnitřní pořádání čelných myšlének, to nikdy nebude poučné, třeba by jinak dosti srozumitelně napsáno bylo; neboť nedostatek přirozeného oddělování, roztřídění a seřadění součástek působí, že pojmouti lze leda jenom jednotlivé věty, nikdy celek, a že brzy po kázaní nebude ani nejpozornější posluchač s to, aby nám podstatný obsah přednášky takové pověděl. Jak má tedy býti poučen, nic-li mu konečně v paměti nezůstalo, neutkvělo?

Proti těmto důležitým a bezvýminečnou platnost majícím pravidlům prohřešují se tištěná kázaní velmi často, a sice následujícími spůsoby:

Co se *předmětu samého* či předlohy (proposice) týče, pokládáme za podstatnou vadu: *a*) že leckdy v celé nemalé sbírce kázaní sotva s některým předmětem dogmatickým se potkáváme a ještě řídčeji s předměty liturgickými.

b) Že předlohy nepřipadají k času církevnímu a zejména ne k významu větších, lidu katolickému milých svátkův, ale jednají o věcech, ježto se svátkem

Digitized by Google

nic nemají společného. Na př. na slavnost Zvěstování P. Marie: Nám řekl by anděl: Boj se pro svou nevědomost, pro svoji slabost, pro svoji nestálost. — Na den nep. Početí P. Marie: Několik výborných vlastností, jež člověk při vší zkáze své s sebou přináší na svět. — Na svátek sv. Víta: Věk svatého Víta a věk nynější.

c) Že předlohy nic neobsahují z náboženství křesťanského, ale takového rázu jsou, že i celé pojednání o nich téměř ani nezavadí o skutečné, positivné učení katolické. Sem bychom přede vším vřadili kázaní (ne tuze řídká) *o snech* a všecka o jednotlivých nepravostech nebo hříších, pokud jen se obecnými větami líčí, že hřích ten opovržení hoden jest a jak ve skutečném životě se ukazuje (závist, nevděčnost, lakomství atd.).

d) Že předlohy bývají *neplodné, jalové*, o kterých téměř nemožno jest, pověděti co podstatného, poučného a vzdělavacího. Sem vůbec musí se počítati předlohy, kteréž nemají určitého a rozhodného rázu křesťanského, předlohy, kteréž vedou jenom k vypisování, jak jistá nepravost jest rozšířena, nebo k výtkám a domluvám, že ten aneb onen hřích valně rozšířen jest za našich časů. Na př. zní v jednom kázaní o nevděčnosti předloha: „Že nejednu výtku uslyšíš, ukáže další naše rozjímání.“ Hledají-li křesťané nynější království boží a spravedlnosti jeho, a jsou-li spokojeni a střídmi, jako zástupové na poušti? Sem dále počítáme předlohy na spůsob hádanky, jichž provedení, třeba by k nějakému poučení dávaly příležitost, přece pravého a jadrného poučení křesťanského téměř ani nepřipouštějí. Na př. Život náš podobá se hodinám. — Rok umírající dělá závěť a žádá za vyrovnání a zaplacení svých dluhů. — Rada a napomenutí roku minulého. — Předlohy o vánoční koledě, velikonoční pomlásce atd., oblíbené ve století 17. a 18.

Digitized by Google

až posud leckdy z prachu bývají vyhrabány a posluchačstvu se předkládají nezřídka až titěrně a malicherně.

e) Že předlohy obsahují v sobě tuze mnoho, tolik, až ani možno není, aby se v kázaní jedňom tak provedlo, jakož účel každému kázaní vytknutý žádá. Kterak na př. jest možná, dostatečně pojednati o předloze: „Bůh Otec nás stvořil, Bůh Syn nás vykoupil, Duch svatý nás posvěcuje," tak pojednati o ní, aby se nejen dostatečně vysvětlilo učení toto, ale aby také, jakož třeba jest, i srdci i vůli posluchačů podáno bylo, čeho tu třeba, ač nemá-li kázaní zůstati pouze theoretickým pojednáním? — Totéž můžeme říci o předloze: Známky pravé církve Kristovy, jichžto pouze při církvi svaté shledáváme. — Kristus jest Vykupitel náš a t. p.

f) S vlastní povahou křesťanského kázaní a konečným praktickým cílem jeho nesnáší se dobře ta forma předloh, kterou bychom nazvati mohli doktrinářskou, nebo až domýšlivou, poněvadž nejen již napřed ustanovuje účinek duchovní řeči, ale jej i kazateli jediné přičítá. Formy takové jsou: „ukážu", „dokážu," „přesvědčím vás," „předvedu vám důkazy." — Leckdy má předloha zrovna ten smysl, jakoby v moci kazatele bylo, zachrániti nebo napraviti celý svět; tak, dí-li se: „což aby se nestalo," „té neřesti abyste se uchránili," „což abyste všickni horlivě činili" atd. ukážu, dokážu vám atd.

Hledáme-li v tištěných kázaních skutečného, totiž věcného a logicky spořádaného provedení úkolu, přečasto hledáme ho marně. Mnoho a mnoho jest kázaní, kteréž nijak nejsou věcné a spořádané provedení úkolu, ale pouhé variace na thema, hromada vět bez ladu a skladu. Přetěžká byla by úloha, podati osnovu některých kázaní tiskem na světlo vydaných; nenít v nich žádné disposice, žádných bodů čelných, ve které by

Digitized by Google

předloha rozvedena a v nich také vyvážena byla. A leckdy zase, třeba bychom i mohli vytknouti jisté body čili podružné části, bývají tyto prázdny obsahu věcného, bývají jalovy tolik, že i v prostém znění vlastně nic neznamenají, v dalším pak provedení jenom zase všeobecnými větami nebo ledajakýms příkladem nebo citátem se odbývají, nebo se nedostatek obsahu věcného doplňuje věcmi cizorodými, aby kázaní nabylo potřebné délky.

Obraťme pravidla homiletická (kteráž podle zkušenosti „ars non habet osorem, nisi ignorantem“ leckdy pedantismem anebo šablonou nazývána bývají) o provedení úkolu a pořádání látky (dispositio) na tato dvě kázaní tištěná. — Kázaní na 3. neděli adventní o textu „Pohleďte a pozdvihněte hlav svých“ odpovídá k otázce: „Ty kdo jsi?“ a „tím obrací zrak svůj vlastně *ku hrobu*, ku kterému spějeme všickni.“ Rozjímání celé soustřeďuje se kolem čtyř bodů a vykládá 1. že jsme cizinci zde na zemi; 2 že jsme tu jako hosté denní; 3. že jsme jako tráva a jako kvítí polní; 4. jako listí sem a tam zmítané. — Kterak tu možno mluviti při každém z těchto čtyř bodů něco jiného, skutečně obsažného a poučného, nám aspoň pochopiti nelze a zdá se, že provedení této kostry nebude nežli hromada vět prázdných a tautologických.

Kázaní na den sv. Petra a Pavla s předlohou: „*Klíč sv. Petra jest klíčem* (*sic*) *k ráji věčnému*“ mluví v pojednání příliš mnoho (celé dvě strany) o klíči zlatém t. j. o penězích a co všecko za ně dostati lze nebo nelze a potom teprvé (sotva půl stránky) o klíčích sv. Petra, kteréž obmezuje na svátost pokání. Dle jest přídavek o sv. Pavlu, ač předloha zmínky o něm nedělá, a tu zase mnohem více mluví se o hříších jazyka nežli o svatém Pavlu. — Kterak možno takové kázaní

Digitized by Google

nazvati pojednáním o předloze, kterak možno povědĕti, o čem vlastně bylo kázaní a čemu se tu posluchači mohli přiučiti? (Pokrač.)

Venceslaus Franc. Coelestinus a Blumenberg

čili

Václav Frant. Nebeský z Blumenberka.

Podává **Jan Kř. Votka.**

Spisovatel český, jehož jméno latinské a české zde nadepsáno, žil ve věku XVII. Literaturní spisy naše podávají o životě, o povaze a o spisech jeho jen velmi spořičké zprávy. Pátrajíce ve starších listinách po rozličných zprávách dějepisných dostali jsme o něm do rukou svých více bližších a úplně zjištěných zpráv, z nichž zřejmě vysvítá, že byl muž pevné a rázné povahy, kněz neúhonný, ctihodný a vzorný. Slovem, byl to pravý starý vlastenec český, horlivý ctitel Rodičky Boží a našich sv. patronův a dědiců českých, kterážto poslední vlastnost u našich pravých a starých vlastencův, a sice nejen snad u kněží ale též u světských, bývá, pokud víme, nezbytná. Zprávy tyto jsou také novým dokladem pravdy jinak již zjištěné, že u nás v Čechách a na Moravě kněží katoličtí bývali úsilovnými obhájci a pěstovateli národnosti a literatury české i v oněch dobách přesmutných, když řeč česká ve vlasti české bývala nejvíce potlačována. Poznavše na Václavu Nebeském tyto výtečné vlastnosti, počali jsme po jeho spisech toužiti, jsouce žádostivi zvěděti, jak asi po česku psal, jakého jádra spisy jeho vůbec a zejmena jeho původní spisy v sobě mají. Dopídivše se jich konečně, shledali jsme záhy, že Vácsl. Nebeský byl muž i ve vědách bohosloveckých důkladně vzdělaný a v duchovním životě velice zkušený. Řeč jeho

Digitized by Google

jest ryze česká, sloh jadrný a tomu patrně nasvědčující, že Nebeský nejen českými slovy psal, ale že také česky mysliti uměl. To vše nás povzbudilo, abychom zmíněné zprávy životopisní, a pak i jakýsi kritický přehled spisů jeho uveřejnili.

Tak zvaný Kanon Bubnův v archivu metropolitní kapituly pražské, v němž jména a kratičký životopis bývalých kanovníků svatovítských jsou zaznamenány, praví (na str. 212) doslovně takto: *Vácslav Coelestin z Blumenberka*, rodem Čech a Pražan, jinak Nebeský zvaný, doktor bohosloví, farář týnského kostela v Praze, kanovník Vyšehradský, Staroboleslavský a u Všech Svatých a protonotář apoštolský ustanoven byl dne 25. listopadu 1646. kanovníkem svatovítským a kazatelem českým (v hlavním chrámu na Hradčanech). Vyznamenal se hlavně svou živou výmluvností v řeči slovanské, byl ve správě duchovní, kterouž po více let zastával, velmi zkušený, muž pilný a horlivý. Když Švédové r. 1648. do Prahy vtrhli, byl všech věcí svých až do nahoty obloupen, tak že chleb od domu k domu žebrati nucen byl. Z nouze stal se pak dne 1. ledna 1649 farářem u sv. Štěpána Velkého na Novém Městě pražském, tam setrval až do r. 1651., vzdav se pak této fary dobrovolně, navrátil se opět ku metropolitnímu kostelu. R. 1651. stal se školastikem, r. 1655. místo-děkanem a r. 1666. proboštem kostela pražského.

Tak zvaný „Liber Tumbarius“ ve svrchu dotčeném archivu praví o něm takto: „L. P. 1674., dne 18. dubna o dvanácté hodině polední zemřel zbožně v Pánu veld. pán Václav Coelestin, probošt metropolitního kostela maje stáří 68 let. Odpočívejž v pokoji. Jakž o to za živobytí svého žádal, pohřben byl před dveřmi kaple sv. Sikmunda, kterými se jde k oltáři sv. kříže. Byl to muž srdce tichého, jednoduchý a přímý. Umí-

Digitized by Google

raje pravil k okolostojícím: Žil jsem tak, že se nebojím umříti. Založil v kostele našem dva chorály.“

Když Vácsl. Nebeský ještě živ a proboštem kapitulním byl, napsal o něm Tomáš Pešina z Čechorodu ve svém díle Phosphorus septicornis (pag. 594) tuto chválořeč: „Václav Coelestinus z Blumenberka probošt zkušeností svou, dobročinností a štědrostí, zejmena pak svou pohostinností, mírností a povlovností (lenitas) výtečný.“

Avšak Coelestin z Blumenberka čili jak vlastně původně slul, Václav František Nebeský složil sám, když proboštem již byl kapituly svatovítské, svůj vlastní životopis, který se též až podnes v dotčeném archivu zachoval. Z tohoto původně latinsky psaného životopisu podáváme zde tedy ještě tyto obšírnější zprávy v českém překladu:

„Já Václav František Coelestin z Blumenberka narodil jsem se r. 1606. buď právě před aneb po svátku přenešení sv. Václava (t. j. 4. března) z rodičů sice chudých, ale poctivých a katolických. Otec můj slul Ambrož Nebeský, byl měšťan Nového Města pražského; matka má slula Anna. Když pasovské vojsko do Prahy vtrhlo a luza kláštery obloupila, rozbila a mnichy zabila zejmena v klášteře Panny Marie na Písku*), dne totiž 25. února 1611., bylo mi tenkráte šest let. Pamatuji se ještě, kterak podruh náš tři věci sebou domů přinesl z téhož kláštera: velkou knihu, komži a okrouhlý kámen. V devátém roce stáří počal jsem se učiti ve škole písmeny znáti. Přiznávám se, že jako chlapci dělávají, i já jsem často za školu chodíval, běhaje raději po venkově nebo po ulici. Otec mne též zavedl do škol Tovaryšstva Ježíšova. Avšak v krátké době na

*) T. j. v klášteře františkánském u Matky Boží Sněžné.

Digitized by Google

to vyžádal si mne od rodičů jeden kněz luteranský, s nímž jsem odešel do Kouřima, kdež on okolo r. 1616. děkanem byl. U něho strávil jsem velkou část svého mládí. Sliboval sice mnoho, splnil však málo, a já se pro rozličné služby učiti nemohl. Vystál jsem s ním také velkou bídu po vítězství sběhlém na Bílé Hoře. Tenkráte r. 1620. byli jsme v Plaňanech. Dali jsme se na útěk přes hory, pahrbky, přes lesy a přes vody; avšak vojáci nás chytili, nás oba dva svázali a zbili. Sklíčen jsa bídou a nouzí volal jsem konečně s pláčem k Hospodinu o pomoc, a Hospodin jest skutečně dobrotivý a milosrdný, neboť vyslyší volání usoužených přispívaje ku pomoci těm, kdo se v něho důvěřují. Naskytla se příležitost, abych praedikanta mohl opustiti: šel jsem pak společně s jinými do Kutné Hory, do Čáslavi, do Německého Brodu a dále až do Slavonie a do Uherska, ale tam nás hlad svíral, a k návratu donutil. To bylo r. 1622. Příštího pak r. 1623. přišel jsem na Mělník, kdež jsem kratičký čas do školy chodil. Tamní děkan František Fišerek natíral právě tenkráte oltář a varhany. Poněvadž jsem také poněkud uměl barvami natírati, přijal mne děkan k sobě, abych mu barvy třel a posýlal mne též pro potřebné věci do Prahy. Měl jsem se sice lepší, ale mezi tím stáří ubíhalo a já se ničemu nepřiučil. Rozmýšlel jsem tedy, co asi bych měl dělati. K řemeslu jsem žádné chuti neměl; mně se líbily studie, ale příležitost mi scházela a také podporovatel. Čekal jsem tedy důvěřuje se v Pána Boha, který neopustí těch, kdo jej milují . . . R. 1626. v oktavu nanebevzetí Panny Marie šli jsme z Mělníka na pouť do Staré Boleslavi. Když se pak processí nazpět domů ubíralo, prosil jsem pána děkana Fišerka, abych se směl v Staré Boleslavi ještě zdržeti. On k tomu svolil a já tedy zůstal jsem tam přes celou noc v chrámu Páně,

Digitized by Google

vykonal jsem sv. zpověď, přistoupil jsem k sv. přijímání a odporoučel jsem se Matičce Boží. I cítil jsem brzo skutečnou útěchu v srdci svém, důvěřuje se, že Matka Boží ctitele své vyslyší. S veselou myslí jsem se tedy domů navrátil, a po krátké době naskytl se mi také dobrodinec. Na hradě mělnickém byl tenkráte kapitánem Václav Mathiades, bývalý vychovatel mladšího Slavaty, muž dobrý a přímý. Ten přišel jednou na návštěvu k p. děkanu a zůstal u něho i na večeři. Když jsem ho pak se světlem domů doprovázel, vyptával se mne na mé postavení, na mé rodiče, co nyní dělám, studuji-li něco, nebo chtěl-li bych studovati. I odpověděl jsem mu, že bych rád studoval, jen kdybych k tomu prostředků měl, a pokorně jsem se mu odporoučel, aby se o mne starati ráčil. On mně to hned slíbil řka, že mne za krátký čas na studie do Chomoutova pošle. Vzdav mu za to díky vrátil jsem se domů jsa pln naděje, že se to stane. Mezi tím však povolán dotčený pán kapitán do Jindřichova Hradce za správce tamních statků. Odcházeje z Mělníka nařídil mi, abych se na cestu připravil a se s jeho věcmi také do Jindřichova Hradce odebral, poněvadž mně tam tím snadněji v semináři místo bude moci zaopatřiti. Není o tom pochybnosti, že jsem zprávu tuto s jakousi radostí přijal. I rozloučil jsem se s pánem děkanem a s jeho matkou, která mne velice soužívala a trápívala, což jsem však všecko trpělivě přestál. S velkou radostí odešel jsem r. 1629. z Mělníka na studie do Jindřichova Hradce. Z počátku jsem tam po krátkou dobu v hradě přebýval; když pak i můj ochránce a dobrodinec tam byl se dostavil, umístěn jsem byl v semináři, kdež i školy latinské byly. Tam jsem v pěti letech studiemi humanitními prošel a mohl bych mnoho vypravovati

Digitized by Google

co jsem v těchto letech vytrpěl, zastávaje po sobě službu rozdělovatele, sklepníka a prefekta v semináři.

Po skončených studiích řečnických odebral jsem se do Prahy, kdež jsem po tři leta studoval filosofii a theologii; dvě leta živil jsem se při tom vyučováním a jeden rok strávil jsem v konviktu. R. 1637. byl jsem na kněžství vysvěcen, načež stal jsem se prozatímním správcem fary sv. Václava v Praze na Malé Straně. To trvalo od sv. Jiří až do sv. Havla . . . Téhož roku stal jsem se pak farářem v Častalovicích. Stal jsem se i děkanem v Kostelci nad Orlicí a zároveň farářem nejen v Častalovicích, ale i v Týništi, ve Voděradech a v Chlenech. Trvalo to celkem osm let, měl jsem tam těžké práce, býval jsem ve velikém nebezpečenství a ve veliké nouzi se strany vojska nepřátelského a také císařského. O tom by se arci dalo mnoho vypravovati. R. 1639. na příklad dne 8. června okolo poledne vtrhl najednou nepřítel do hradu. Nucen jsem byl já a písař oknem na straně k rybníku položeným vyskočiti. Uprchl jsem na Moravu do Olomouce obávaje se zrády, poněvadž mi velký poklad na starost byl svěřen. R. 1640. dne 9. března navrátil jsem se sice z Mohelnice do Častalovic, ale žil jsem neustále dnem i nocí ve strachu a na útěk připraven. Bydleli jsme ustavičně buď u vod nebo v lesích. Konečně shlédl Hospodin na trampoty mé, a vida soužení má slitoval se nade mnou. Roku 1644. dne 5. dubna poslal mi zprávu dobrou nenadále, aniž jsem na to byl pomyslel aneb cos takového sobě žádal. Sloužil jsem tedy právě mši sv., když z Prahy od obecních starších Města Starého posel přišel, a mně stvrzení a žádost jejich donesl, abych se stal farářem u Matky Boží před Týnem. Zároveň doručil mi posel i list generálního vikáře pražského Kolera, abych choť mi nabízenou přijal. Radoval jsem se z

Digitized by Google

toho sice, avšak jsem též uvažoval, dostačí-li síly mé k správě takové fary. Důvěřuje se v Boha, přijal jsem ji bez bojácnosti; dosavadní pak faru svou navrátil jsem zpět pánu častalovickému, který mne velmi nerad propustil. Přišel jsem do Prahy r. 1644, a na den sv. Jiří byl jsem na faru týnskou dosazen. Farářem týnským zůstal jsem tři leta bez několika měsíců; neboť dne 25. října 1646. povolán jsem byl za kanovníka hradčanského. Na den sv. Kateřiny (25. listopadu) držel jsem svou probatiku čili své zkušební kázaní. Na hrad zámecký přestěhoval jsem se dne 5. listopadu 1647. Vykázali mi na Hradčanech vedlé kanovníka Jiří Kneblota můj byt, který však byl velmi malý a již na spadnutí. Přijal jsem dosti nevolně toto kanovnictví kostela metropolitního. Installován jsem byl za kanovníka od vldp. Ondřeje Kockera děkana tehdejšího zároveň s vldp. Janem Krištofem Reinheldtem, Němcem ze Slezska. Stál jsem při installaci na pravé straně, poněvadž se ohled vzal na Čechy. Volba a installace nových kanovníků děje se obyčejně na svátek sv. Vojtěcha a sv. Václava; ale nás mimo tento čas proto tak ochotně vyvolili a tak milostivě přijali, poněvadž právě ani českého ani německého kazatele neměli. Celá kapitula metropolitní sestávala tou dobou jenom ze čtyř oudů. Proboštem byl Jan Rasch, děkanem Ondřej Kocker, archidiakonem Jiří Kneblot, scholastikem hrabě Beno z Martinicův. Ostatek nebylo již žádného kanovníka a proč? Poněvadž pro nedostatek a pro bídu nemohli se udržeti. Sedláci žádných poplatků povinných nedávali, z fundací se též ničeho neodvádělo. Kapitula měla jenom jeden hospodářský dvůr a ten byl zbořený a prázdný. Pivováru neměla žádného. V. d. p. Šebestyan Zbraslavský stav se přede mnou kanovníkem snášel tuto bídu jen jeden rok a pak odešel do archi-

Digitized by Google

diakonatu plzenského.*) Mně se skutečně po tři léta, od r. 1646—48. zle vedlo. Z důchodů kanovnických jsem ničeho neobdržel . . . Potkalo mne pak r. 1648. i to neštěstí, že jsem v době tří hodin obloupen byl ze všeho toho, co jsem ještě na penězích, na šatstvu, na nábytku a na jiných potřebných věcech měl. Stalo se to na svátek sv. Anny, když švédské vojsko nenadále Hradčany přepadlo a Malou Stranu pražskou obsadilo. Byl jsem až do nahotv obloupen, poněvadž nás nepřítel po půlnoci o druhé hod. ně překvapil. Švédové mne také až na krev stloukli, následkem čehož jsem pak čtyry neděle ležel na Hradčanech v kláštěře barnabitův. Dokud obležení trvalo a nepřítel neodtáhl, vedlo se mi téhož roku velmi bídně; já sám a také můj lid domácí byli jsme nuceni žebrati svůj chléb po domech. Roku pak 1649. na svátek sv. tří králů vyžádal jsem si faru sv. Štěpána Většího na Novém Městě pražském pro svou výživu, a abych aspoň místečka

*) O tomto kanovníku podává Kanon Bubnův následující zprávu: „R. 1644, dne 27. dubna povolán byl na sídlo kanovnické Šebestyan Zbraslavský ze Švatavy, doktor bohosloví, děkan Sušický, kanovník vyšehradský a pražský. Za příčinou maličkých důchodů opustil však Prahu dne 11. října 1645, a uvázal se v obročí archidiakona plzenského. Ku kostelu metropolitnímu navrátil se dne 20. října 1650.“ Tentýž kanovník zvolen byl r. 1665. za děkana metropolitního kostela, a stal se pak ještě i generálním vikářem arcibiskupa pražského. Zemřel dne 24. března 1670. Liber Tumbarius mu vzdává tuto pochvalu: „Obojí úřad svůj zastával velice pilně, zbožnosti a modlitbě byl velmi oddaný, a také velmi svědomitý. Miloval též velice okrasu domu Božího bdě ustavičně nad tím, aby se v něm služby Boží náležitě konaly. Byl též pravým otcem chudých řeholníků. V závěti rozdělil majetek svůj na tři díly; jednu třetinu zdědil po něm kostel metropolitní, druhou zdědili chudí řeholníci a ostatní třetina dostala se jeho přátelům.“

Digitized by Google

pro svůj nocleh měl. Na této faře jsem však z rozličných příčin sotva svého kaplana a svůj domácí lid uživiti mohl, a proto jsem se jí r. 1651. opět dobrovolně vzdal.“

Až posud sahají zprávy, které jsme doslovně z vlastního životopisu Václava Nebeského vyňali. Dle ostatních v životopise tom a i na jiných místech zaznamenaných zpráv ubytoval se Nebeský opět na Hradčanech v domě kanovnickém. Téhož r. 1651. povýšen byl za kanovníka scholastika, čímž se mu také slušných důchodů dostalo. Od této pak doby nebylo mu více až do smrti zápasiti s bídou a s nouzí, jako se mu od mladosti neustále dělo. (Pokrač.)

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církv. dějin na universitě Pražské.

(Pokrač.)

5. Mladý řeholník dosáhnuv předepsaného věku, byl na kněžství vysvěcen (1583). Když jako kněz na kazatelnu vstupoval, působila jeho slova dvojnásobnou mocí. Byl povolán do Verony, kde ještě živě vzpomínáno na ctnostný život jeho jako novice. Také zde měl postní kázaní a to v kathedrálce. Počet jeho řečmi obrácených byl nesmírný. Také jiná italská města chtěla se účastniti požehnání, která plynula z kázaní Vavřincových a spěchala ho pozvati, aby i u nich slovo Boží hlásal. Tak zejmena i Pavie, kde tehdáž velká zkáza mravů mezi studující mládeží a jejím působením i mezi lidem řádila, a to v takové míře, že město obecně rozkřičeno bylo. A hle! po kázaních Vavřincových nastal obrat tak podivuhodný, že zpráva o tom až k samému

Digitized by Google

papeži Klementu VIII. (1592—1603) se donesla. Tento papež obíral se právě tenkráte s úmyslem, aby *židy* obrátil, a hledal již dlouho schopného muže, který by záměry jeho provedl. Nyní domníval se sv. Otec, že nalezl pravého missionáře ve Vavřincovi, jehož dokonalá známost hebrejštiny a písma sv., jehož posvátná horlivost v poučování chybujících a v obracování hříšníků, jehož trpělivost a vytrvalost záruk poskytovaly, že pěkný záměr aspoň z části se také podaří. Vavřinec k hlasu sv. Otce ihned se dostavil do Říma a obdržev požehnání papežské, dal se do nové missionářské práce. Dojem, který svými řečmi na židy způsobil, byl veliký. Vavřinec užíval na kazatelně hebrejské bible, předčítal text své řeči v původním jazyku a vykládal jej tak správně a přirozeně, že i rabbinové žasli a mnozí z posluchačů přesvědčeni a obráceni byli. Téhož výsledku, jako v Římě. Vavřinec docílil i ve Ferraře, kde sám papež jednomu z jeho kázaní přítomen byl. Papež Klement byl tak spokojen a mile překvapen, že veřejně se prohlásil, jak toho lituje, že v Římě pro nával prací na kázaní P. Vavřince choditi nemohl. Potom kázal neunavný židovský missionář v Mantui, Padui, Veroně, Benátkách, později také v Praze, Mnichově a jiných městech. všude pak se stejným zdarem všude bylo mnoho židů do lůna Církve přijato. Jak se vypravuje, byli židovští fanatikové tím tak rozkáceni, že i vražedné nástrahy missionářovi kladli. Mezi tím pověst o učenosti, řečnickém nadání, horlivosti a svatosti Vavřincově vždy víc a více se šířila. To vše vzbudilo v představených řádu myšlénku, aby znamenitého muže za *professora bohovědy* do kláštera *Benátského* povolali, by svého ducha mladým řeholníkům vštípil, z nichž by řádný řeholní dorost vyspěl.

Digitized by Google

6. Jen krátkou dobu byl Vavřinec professorem. Nicméně tento čas dostačil úplně, aby objevila se moudrost, s kterou Vavřinec studium řídil. Stejně se snažil, aby ducha i srdce svých chovanců vzdělával a jim lásku k vědám i k ctnosti vštěpoval. Proto mnozí z jeho žáků stali se ozdobami kapucínské řehole, jak hloubkou a rozsahem vědění, tak i leskem svých ctností. Ale mezi tím co Vavřinec šťasten a spokojen jsa, že věnovati může síly své službě posvátné vědy, zcela skrytě ve skrovné študovně trávil, došlo ho nařízení provinciala, aby jako *kvardián* v čelo se postavil kapucínského kláštera Benátského. Všichni byli s touto volbou na nejvýše spokojeni a těšili se z toho, zejmena strýc zvoleného Petr de Rossi; jenom zvolený sám neradoval se a vyhledával všelikých záminek, aby novou hodnost přijati nemusil. Ale vše nadarmo! Všude bylo viděti radost, že takový muž v čelo duchovní rodiny postaven jest. Pokorně tudíž podvolil se Vavřinec vůli představených a stal se svým spoluřeholníkům pečlivým, něžným otcem, přísným k sobě, shovívavým, ale nikoliv slabým, k jiným, prvním k modlitbě v choru, nejhorlivějším v plnění všech klášterních povinností, vzorem ctnosti, živým příkladem všem. Aby sebe sama kontrolovati dal, ustanovil moudrého a zbožného starce bratra Michaela z Bologny admonitorem a přísně mu nařídil, aby ho neustále pozoroval a žádné chyby bez výtky nenechával, ale každý poklesek proti řeholi a řádu domácímu pokáral.

Kapucíni *provincie Toskánské* brzo usnesli se na tom, že za svého *provinciala* zvolí kvardiana Benátského, o jehož horlivosti, dovednosti a opatrnosti při správě kláštera tolik dobrého slyšeli. Volba byla skutečně vykonána a to jednohlasně v kapitole Kortonské 1590. Novému provincialu bylo tenkráte 31 let. Volba byla

Digitized by Google

tím čestnější, čím více údů bylo v oné provincii, kteří všemi vlastnostmi k tomuto úřadu potřebnými opatřeni byli. Voličové jeho nesklamali se, neboť měli v provincialovi spolehlivého vůdce na cestě k dokonalosti, laskavého pastýře, který zaháněl nepřátely jejich spásy, osvíceného lékaře, jenž je těšil v zármutku, slovem předobrého otce, který ve dne v noci za ně bděl a se staral. — *Provincie Benátská* byla, jak snadno vysvětliti lze, nemálo zarmoucena, že Vavřinec jim byl odňat; vyčítali si, že již dříve nezvolili ho za provinciala Benátského a hleděli napraviti, co zanedbali. Tak se stalo, že náš Vavřinec hned po uplynutí provincialatu Toskanského za provinciala kapucínské provincie Benátské vyvolen byl. A s jakou radostí byl od kněží i nekněží přijat, když do Benátek opět se vracel! Jedva spatřena loďka, na které byl, hned obepluly ji četné čluny, se všech stran ozvaly se radostné hlasy a srdečný tleskot. — První, čeho nový provincial se uchopil, bylo prohlížení rozličných klášterů jeho nynější provincie. Sotva kdy bylo obezřelejšího, důkladnějšího, svědomitějšího a milejšího visitátora. Mírnost a nestrannost, přísnost a shovívavost, opravdovost a laskavost spravovaly všecky jeho činy. Mezi tím co provincial kláštery prohlížel, obdržel zprávu, že jeho strýc, Petr de Rossi, těžce se roznemohl. Vděčnost a láska přivedly ho bez prodlení k lůžku nemocného strýce, který milovaného bratrovce spatřiv, velice se zaradoval a jako k novému životu probouzeti se zdál, ale brzo šlechetnou duši vypustil, snažně ho prose, aby u Boha se přimlouval za odpuštění chyb v duchovní správě od něho snad spáchaných. Provincial Vavřinec viděl, jako kdysi sv. Vojtěch při smrti Dětmarově, jak i svědomitý pastýř duší chvěl se před hrozným okamžikem, který rozhoduje nad celou věčností. Dle toho byly jeho otcovské napomínky při

Digitized by Google

visitacích, pokud možno, ještě důraznější a nepřestával zapřisahati své bratry, aby svůj život se svatostí svého stavu v shodu uvedli.

Provincial Vavřinec dožil se na svých prohlídkách mnohých radostí, ovšem i mnohého zármutku. Nejnepříjemněji dotýkalo se ho pochlebnictví, neboť za to měl, že lichocení jest téměř nerozlučno s dvojjazyčností a lží — pravá to morovina každé společnosti. Nebylo tudíž také prostředku jej podplatiti, leda zevrubným a svědomitým plněním povinností. Když doba jeho provincialatu ku konci se schylovala a když kapitolu k volbě svého nástupce do Benátek svolati mohl, domníval se, že pro budoucnost všech hodností zbaven bude, ale mýlil se, neboť nyní zvolen byl kustodem, jenž zastávati měl provincii na všeobecné kapitole, která se 31. května 1596. v Římě sešla. Ale to ještě nebylo vše. Obecná kapitola sama zvolila ho přes všecko jeho zdráhání za *generálního definitora* a generál řádu rovněž nově zvolený, P. Jeronym ze Sorbe, byl všecek potěšen, že má ve své radě k vedení rozvětvené řehole takového spolupracovníka. Vavřincovi nařízeno, aby dohodnuv se s ostatními definitory nastínil zákonitá pravidla k tomu čelící, by při rozhodování pochybných záležitostí za základ sloužila a jednání urychlila. V rozmluvách o tom vedených vyznamenával se Vavřinec bystrostí rozsudku a správností náhledů takým způsobem, že nejdůležitější část práce jemu odevzdána byla. Generál, poznávaje vždy více a oceňuje nadání a zásluhy nového definitora, odeslal ho jako visitatora a kommissaře do rozličných provincií, a Vavřinec, ač teprve 38letý, objevoval při svých rozhodnutích zkušenost a opatrnost, která podivení, ano úžas budila. Prázdné chvíle užíval k literárním pracem a složil již tenkráte výborné *spisy*, které nám zachoval. Zvláštní

Digitized by Google

péči obracel na vypracování svých kázaní. Všude, kamkoliv přišel, žádali ho slyšeti, proto biskupové i faráři na všech místech ho prosili, aby v kostelích jejich kázal. Sám sv. Otec Klement VIII. nařídil mu r. 1598. znova, aby konal postní kázaní ve Ferraře a byl jim přítomen. Také princezna Markétka Rakouská, jejímuž sňatku s králem Španělským Filippem III. požehnati zamýšlel, byla při nich. Množství sešlého se lidu bylo tak ohromné, že kostel sotva jim stačoval. Nejenom to, co Vavřinec kázal, nýbrž i způsob, jak to přednesl, jakož i, že on to pravil — vše, obsah i forma kázaní, a ne méně osobnost kazatelova sama působily spolu nevídaným způsobem v srdce posluchačův, je vábíce, rozněcujíce a napravujíce. Vysocí i nízcí, bohatí i chudí, vzdělaní i nevzdělaní s uspokojením opustili chrám, spasitelně jsouce vzděláni a nejlepší úmysly chovajíce. I apež, zejmena pak Markétka byli velice spokojeni. Tato pocítila k Vavřincovi od té doby takovou důvěru, že si ho za zpovědníka vyvolila. Vzbudila také u svého královského manžela k němu takovou úctu, že P. Vavřinec r. 1609., když jako vyslanec na Španělském dvoře se objevil, s největším vyznamenáním byl přijat.

Sotva že Vavřinec postní kázaní ve Ferraře ukončil, zvolila ho provincialní kapitola Švýcarská za provinciala. Avšak tentokráte prohlásil zvolený, že volbu přijati nemůže, poněvadž nařízení, kteráž mu jako visitatorovi a kommissařovi dána byla, dosud nevykonal, zejmena pak že mnohé teprve vznikající provincie uspořádati musí. Při této nepřetržité činnosti ve prospěch jednotlivcův a celé řehole toužil Vavřinec po tom, aby na všeobecné kapitole v Římě r. 1599. všech svých úřadů vzdáti se mohl. Ale místo toho byl prostě jako generální definitor potvrzen a od nového generála Jeronyma z Castel-Ferrati k tomu určen, aby

Digitized by Google

v skutek uvedl založení řeholní provincie v Německu, jak již před dvěma roky bylo ustanoveno.

7. Otcové sněmu Tridentského a tam přítomní vyslancové katolických knížat radíce se, jakými prostředky by přetrhli proud tak řečeného reformačního hnutí, vzpomenuli si mezi jiným na řád kapucínův, o jehož zdárném působení při vší skromnosti jeho údů všickni byli přesvědčeni. Tudíž ustanoveno, aby kapucíni zavedeni byli v zemích kacířstvím nakažených a zejmena Ferdinand Rakouský vystavěti dal r. 1593. první kapucínský klášter v Innsbrucku, r. 1596. arcibiskup Solnohradský Wolf Dietrich v Solnohradě, a r. 1600. vévoda Maximilian Bavorský uvedl první osadu kapucínskou do Mnichova. Také v Čechách bylo tehdáž projeveno přání, aby řád kapucínů pro zemi ve prospěch křesťanství získán byl. Nedávno více (italských) knížat a vévoda de Joyeuse vstoupili do řádu a tito mužové vyznamenávali se nyní více ještě svými ctnostmi, než dříve svým jménem. Také apoštolská Stolice všelijak vyznamenala již tento řád; jeden člen jeho, P. Anselm z Monopoli, byl až k hodnosti kardinálské povýšen. Císař Rudolf, poučen byv o zásluhách kapucínův sám požádal sv. Otce Klementa VIII., aby několik údů tohoto řádu do *Čech* stranami náboženskými rozervaných odeslal, „aby i tato země účastnou se stala požehnání, jemuž jiné země již dávno se těší.“ Vlastní podnět, povolati kapucíny do Čech, vyšel od činného knížete-arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé a Lipého, který po arcibiskupovi Martinu Medkovi metropolitou českým se stal (14. pros 1592). Arcibiskup Zbyněk snažil se neustále od r. 1597., až posléze r. 1599. od papeže i císaře jeho přání vyhověno bylo. Papež Klement VIII. neotálel a oznámil generálovi řádu císařovo přání a své vlastní záměry, a byl z toho velice potě-

Digitized by Google

šen, když generál P. Vavřince jakožto nejschopnějšího navrhl, neboť znal jeho schopnosti, kteréž ho k založení takových nových osad v míře svrchované schopným činily. Hned byly zdělány listiny, které P. Vavřince všeobecným kommissařem v Čechách jmenovaly. Bratři, podobní apoštolům, počtem dvanáct, mezi nimiž šest kněží, tři klerikové a tři bratří laikové, podle národnosti 2 Tirolané, ostatní Italové jazyka německého mocní, sešli se v Benátkách a vydali se se svým generálním kommissařem na cestu skrze Tiroly do Vídně, lsouce všude vydáni posměchu a přezdívkám pošetilých jidí za příčinou střihu a hrubosti obleku, bosých nohou a strádání v pozemských věcech. Ve Vídni odpočinuli si, poněvadž v Čechách právě zlá nemoc řádila a většina z nich roznemohla se dílem z neobyčejného ponebí, dílem z útrap cesty.

Nejprve vydali se mimo vůdce jen čtyři bratři na cestu do Čech, jich následovali prodlením roku jiní čtyři již uzdravení. Arcibiskup Zbyněk přijal je s velkou radostí a častoval první příchozí po několik dní ve svém domě, pak byly jim byt a výživa vykázány v řeholním domě křížovníků, jichžto generalem a velmistrem tenkráte byl arcibiskup Pražský. Ale bratří pamětlivi sv. chudoby a klášterního slibu, žádali ve vší pokoře, aby sv. almužnu k své výživě veřejně si vyžebrati směli. Také jedva že nohou přes prah domu vkročili, počali za velikého návalu lidu svoje officia s denní bohoslužbou a trojím kázaním za týden. „Tak počala se missie l'áně a základ položen k nové provincii.“

Jedna z nejpilnějších starostí arcibiskupových byla, aby příchozím vhodný konvent k stálému bydlení zřízen byl. Z té příčiny sám s P. Vavřincem procházel město a okazoval mu mnohé od obyvatelů zcela

Digitized by Google

opuštěné místnosti, dílem sesuté kláštery, dílem vyhořelé domy. Avšak P. Vavřinec neshledal žádnou z těchto místností k obývání kapucínů příhodnou, spustlé kláštery ne, poněvadž tyto pro jiné řády zbudované prostranné a znamenité byly, proto se obával, aby bratřím podnět nedal k přestoupení stanov řeholních; zpustošené pak domy soukromé nelíbily se mu, proto že byly na příliš veřejných místech, kde sběh lidu by přerušoval modlitbu a rozjímavý život bratří. V poslední příčině byl arcibiskup Zbyněk odchylného mínění, poněvadž si přál časté schůze lidu u Otcův, aby jejich kázaním a životem vzdělán byl. Ale konečně povolil a místo bratřím vítané na nejodlehlejší straně města, na Pohořelci, bylo vyhlídnuto, místo, kde dosavad klášter kapucínův *Loretto* stojí, v jehož jídelně, kdež císařové a císařovny hostmi byli, ještě do dnes obraz sv. zakladatele Vavřince na nynější řeholníky se stěny hledí. Když císař Rudolf II., jenž pro zmíněnou nákazu Prahu opustil, do svého sídla se navrátil, prohlížel si hned místo, kde se stavbou bylo započato, dal si bratry představiti a ujišťoval je svou milostí.

Bohužel, tato příznivá nálada příliš brzo byla zvrácena. Císař propadl náhle temné zádumčivosti, kterou nic zaplašiti nemohlo. Sobě sám jsa nesnesitelným, utíkal před světlem, ukrýval se v temné komnatě a ani nejdůvěrnější dvořany u sebe viděti nemohl. Neměl pokoje ve dne ni v noci, všichni lidé stali se mu podezřelými. Jenom svobodný pán Dietrichstein těšil se jakési důvěře. Tento nábožný muž navrhl císaři, aby poslal pro zbožného P. Vavřince a jeho modlitbám se poručil. Posláno ihned do Vídně, kam Vavřinec se byl odebral, aby k přání arcivévody Ferdinanda některé poměry stran nového kláštera urovnal a též aby několik řeholníků do Hradce vzal k založení

Digitized by Google

kláštera. Bez prodlení spěchal P Vavřinec do Prahy. Ihned oznámili císaři, že P. Vavřinec přišel. Ale jak žasl sv. muž, když císař náhle se zdráhal, povolaného jen uviděti! Jak teskno bylo mu a katolicky smýšlejícím u srdce, když uslyšeli tvrdou řeč: „kapucíni přišli prý do císařských států, aby mocnáři odňali poklid a jemu zármutek strojili.“ Již hrozilo ubohým bratřím nebezpečí, že vyhnáni budou nejenom z nově založeného místa, nýbrž i z Prahy a z celých Čech.

Odkud tak náhlá změna? Bludaři, jichžto bludy Vavřinec se svými bratřími neunavně potíral, získali pro sebe i pověstného i proslulého *Tycho de Brahe*. Tento, pozbyv přízně krále Dánského, zjednal si náklonnost císaře Rudolfa a odpůrcem ho učinil nové osady kapucínské. Jak se to stalo, vypravuje kronista následovně: „Ale brzo snažil se starý zlý nepřítel, jenž pro rychlý vzrůst řeholní obce kapucínské nedávno teprve v těchto zemích založené rozhořčen byl, aby útlou bylinu, kterou Pán k spáse duší opatroval a zahnal, pro budoucnost zarazil a z království Českého vyhubil. Z té příčiny vzbudil proti našim bratřím prudkou bouři. Té doby dlel totiž v Praze vynikající kalvínský kacíř velmi vznešeného dánského rodu, ale muž tolikéž špatných mravův a řečí, jako plný nenávisti a záští, při tom zkušený v astrologii, mathematice, alchymii a také čarodějství oddaný, jménem Tycho de Brahe. Tento zjednal si zlatodějným uměním a domýšlivostí, že z pozorování hvězd chce předpovídati budoucí události, jakož i jinými šalbami znenáhla takovou pověst, že i na dvůr Rudolfa II. nabyl přístupu a císaři pro vzácné a pozoruhodné vědomosti v mathematice se zalíbil, ač císaři tajno bylo, že i čarodějstvím nakažen jest. Když tedy OO. kapucíni hned po návratu P. Vavřince ze Štýrska do Prahy v chudobném, malém

Digitized by Google

nedaleko kostela vystaveném obydlí se shromáždili a počali vykonávati řeholí předepsané duchovní výkony, mezi nimiž i trojí v týdnu bičování, stalo se, že jmenovaný alchymista v touž hodinu, o které k trojímu zvonění scházeli se bratří k obyčejným cvičením a tichým modlitbám v choru, ve svém laboratorium jsa zaměstnán spozoroval, že jeho myšlénky přerušeny, jeho alchymistické operace překaženy a všecky jeho namáhavé objevy zmařeny byly. Pro tento nezdar kormoutil se bídný černokněžník a příčinu toho (jistě z návodu ďábla) připisoval tvrdému bičování těla nových řeholníkův a jich nábožnému zachovávání řeholní kázně. V toto své mínění tak se vžil, že tohoto prostředku užil, aby nově zavedené kapucíny z Prahy a z celého království Českého vypudil. Ježto zmíněný filosof a učitel magie často bez dalšího ohlášení se k císaři vcházel a s ním důvěrně tu o zlatodějství, tu o jiných divných silách přírody hovořival, užil mnohokráte příležitosti a přimísil mnoho zlého a lesk našeho řádu snižujícího do svých rozmluv a namluvil konečně Jeho Veličenstvu pomocí zlomyslných záminek, že tito kapucínové pod rouškou náboženství jsou zlí, bezbožní lidé, kteří Jeho Veličenstvu o život stojí a vlády ho zbaviti usilují. Aby těmto slovům víru zjednal, předstíral, že hvězdy a shvězdění, ze kterých zlomyslný a úkladný astrolog drze předpovídal osudy a budoucí události, jasně a neklamně to ohlašují. Na dotvrzení svého zámyslu uvedl císaři na paměť ukrutný a ještě nezapomenutý zločin dominikána, který Jindřicha III. krále francouzského v jeho vlastním paláci zavraždil. Při tom předstíral císaři věrnost a poslušnost i napomínal ho, aby na zachování svého života v čas byl pamětliv a každé nebezpečenství s cesty uklidil, což se stane, když nově zavedený řád kapucínův císařským

Digitized by Google

dekretem z Prahy a Čech vypověděn bude. Osočení mužů na nic zlého nemyslících a jedině čest Boží a spásu duší rozmnožujících bylo i ukrutné i nebezpečné. Neboť, ježto zločin zmíněného dominikána v celém světě známý ještě v živé paměti císařově tkvěl a přirozená povinnost sebezachování člověku na ruku dává, aby před nástrahami na pozoru se měl, nebylo se ani čemu diviti, ani Jeho Veličenstvu za chybu pokládati, když nanejvýš nespravedlivé rady úskočného alchymisty, jehož podvod ještě skryt zůstal, u císaře průchod měly. Vydal k papežskému nuntiu a arcibiskupu Pražskému určitý a přísný rozkaz, avšak bez udání jakéhokoliv důvodu, že kapucíni Prahu opustiti mají Toto náhlé a neočekávané rozhodnutí jak nuntia tak i arcibiskupa nesmírně překvapilo. Ale poněvadž císařské autoritě a tak určitému rozkazu odporovati se neodvážili, ale se domýšleli, že povinni jsou uctivě jej přijati, oznámili jej s bolestným pocitem P. Vavřincovi, když arcibiskup dříve ještě, ač nadarmo, písemně se pokoušel o zrušení rozkazu.

P. Vavřinec odpověděl klidně a radostně, že jest s Otci a bratřími každé chvíle hotov, dle rozkazu jeho cís. Veličenství Prahu opustiti, jen „aby mu císařský dekret písemně byl odevzdán, aby jej papeži, jehožto autoritou s bratřími sem do Čech byl odeslán, doručiti a účty položiti mohl.“ K zdělání písemného dekretu však nepřišlo, poněvadž vrchní kancléř Lobkovic svůj podpis odepřel.

„Poněvadž tímto během, pokračuje letopisec, alchymista své namahání zmařené viděl, vymyslil si účinnější prostředek a pomocí svého magického umění tak to zařídil, že právě v tu hodinu, kdy kapucíni na památku utrpení Kristova se bičovali, Jeho císařské Veličenství velikými bolestmi srdce stíženo bylo. Ač-

Digitized by Google

koliv císař nevěděl, odkud a jak tyto bolesti vznikly, zaměstnávala přece jeho obraznost neustále obtížná záležitost s kapucíny, protož častěji z hluboka povzdechnuv zvolal, aby s vyhnáním kapucínův si přispíšili. Když P. Vavřinec o tom zpraven byl, pokládal za vhodné, aby hru zlého nepřítele člověčenstva, jakož i bezbožného alchymisty zmařil, přeložiti hodinu pro cvičení bratří na odpoledne po ukončené bohoslužbě. Ale vše bylo nadarmo. Dříve míval císař záchvaty o půlnoci, nyní objevily se odporné známky i odpoledne, i zvolal mezi tím: „Kapucíni ať odejdou, ať odejdou!" Tato těžká zkouška kapucínů trvala celou zimu. Mezi tím vzývali bratři za příkladem P. Vavřince na ustavičných modlitbách pomoc Božího slitování, očekávajíce každé hodiny, že z města i země vystěhovati se musí. Přes to vše pokračovali s pomocí nábožných dobrodincův a sami pracujíce v stavbě kláštera a vzhlíželi s klidem a důvěrou k Božské pomoci. Pronásledování kapucínů táhlo se ještě do r. 1601., poněvadž alchymista nepřestal u císaře o jejich vypuzení usilovati. Aby stálý, ano stoupající odpor císařův proti kapucínům umírnil, hleděl P. Cosmas a Castrofranco (kněz řádu z provincie Benátské v umění malířském vynikající) prostředkovati. Vynaloživ všecko své umění se zvláštní pilností provedl obraz, představující klanění se tří magů z východu, jenž byl císaři odevzdán a došel velké chvály, což mělo za následek, že císař na příště dobrotivěji a mírněji ke kapucínům se choval." Ostatně ani arcibiskup neopomenul písemné představení k císaři zadati, kteréž takto znělo:

„Nejmilostivější Císaři, Králi a Pane! Co jménem Vašeho Císařského Veličenství nejvyšší p. kancléř stran odstranění kapucínů mi oznámil, uvažoval jsem, seč jsem byl, pilně a bedlivě: neboť nic mi není milejšího

Digitized by Google

a příjemnějšího, než abych Vašemu Veličenství, jakož i jindy ve všech mně možných věcech i v této příčině nejposlušněji posloužil. Ale shledávám, že zmínění řeholníci nejsou žádný nový řád, nýbrž starý sv. Františka, jenž před několika sty lety schválen byl. Také i v této zemi Františkáni před několika sty lety byli přijati, kdežto Pikarti*) vždycky od králů Českých, bývalých Císařův, jakož i od Vašeho Veličenství Předka a Otce požehnané a křesťanské paměti, z této země vyklizeni a všelikými rozkazy a zavíráním jejich modliteben potlačováni a staveni bývali. Ale nyní volně se ujímajíce a šíříce, čehož Bůh polituj, hledají všech prostředkův a cest, aby nábožné řeholníky a nás katolíky vůbec u Vašeho Veličenství nepravdivě očernili a potlačili, kterýmžto sektářským a násilným lidem Vaše Veličenství v tomto případě ani slechu ani víry dáti by nemělo; neboť usilují z ponuknutí zlého nepřítele katolické náboženství z tohoto království Českého vyhubiti. Hlavy a náčelníci tohoto nebezpečného záměru, který bez krveprolití provésti by se nedal, jak již Pikartův a Kalvinistův obyčej jest, způsobili by takové krveprolití, od něhož nás milostivě rač uchrániti všemohoucí Bůh a Vaše Veličenství račiž osvítiti, aby k takové pohromě nedospěli. Činím opět k Vašemu Veličenství nejponíženější prosbu: Račiž spíše pomýšleti (poněvadž přede vším k tomu jest vázáno) na spasitelné prostředky, jak by na nejvýše škodlivá sekta Pikartův kažena a zcela vyhubena býti mohla a na opak račiž nábožné lidi, kteří nikomu neškodí, ponechati při jejich pobožnosti a bohoslužbě. Učiní-li tak Vaše Veličenství, očekávati může od Boha Všemohou-

*) Tenkráte v Čechách běžný název bludařů vůbec. Arcibiskup přímo zde prohlašuje, že záměr, vyhnati kapucíny, od nekatolíků vyšel.

Digitized by Google

cího, jako Jeho předchůdcové, králové a císařové, kteří všelikými prostředky sv. katolické náboženství vyznávali, hájili a podporovali, na opak sekty a kacířství vším úsilím a snahou hubili, v císařské své vládě stálé zdraví těla, dlouhé šťastné panování a přemožení všech svých nepřátel jistě a neklamně. Stálé Císařské Milosti Vašeho Císařského Veličenství tímto nejponíženěji se poroučeje."

Odevzdáno dne 5. listopadu Léta Páně 1600. (Ze zdejšího klášterního archivu OO. kapucínův otištěno u Schallera: Topographie I. Bd. S. 301 nn. Pozn.)

Otec Vavřinec úplně se již připravil, aby se svými Prahu a Čechy opět opustil. Jenom to za vhodné neměl, aby z města odešel, slova útěchy a rozloučení k horlivým katolíkům nepromluviv. V neděli, jako obyčejně, vstoupil na kazatelnu a kázal s touže horlivostí jako jindy, upomínal své posluchače na všecky vznešené pravdy, které slýchali z jeho úst a vybízel je znova, aby je i životem projevovali. Posléze přeměnilo se kázaní v řeč na rozloučenou, která hluboký dojem spůsobila. Budiž zde uvedeno nejdůležitější místo této řeči, která obranou kapucínů se stala: „Vím, pravil P. Vavřinec, zpozorovav téměř všecky dvořany a mezi nimi také některé bludaře v kostele, vím, že císaři líto jest, že nás sem povolal, aby v jeho státech kláštery našeho řádu byly založeny, neboť denně k některým z Vás se pronáší, že ze zemí jemu poddaných máme býti vyhnáni. Dobrotivost, kterou Jste nás od našeho příchodu zahrnovali, a láska, kterou k nám chováte, překážely Vám až po tuto chvíli, abyste vůli, aneb lépe řečeno přáním císařovým vyhověli; srdcím Vašim jest těžko, dostáti rozkazu, jenž tak málo se shoduje s náklonností, kterou nás vyznamenáváte. Dobře víte, že netoužili jsme po tom, abychom zde se usadili. Přibyli

Digitized by Google

jsme sem k rozkazu papeže, u něhož Jeho Veličenství nejsnažněji o nás prosilo. Sám císař při našem příchodu podal nám nejlichotivější svědectví své přízně. Sami sobě jsme vyznati dlužni, a Vy nám uvěříte a dotvrdíte, že ničeho jsme neučinili, co by nám odňalo přízeň mocnářovu. Jeho svědomí omámili, nás u něho podezřívali; — ale buď jak buď, Vy víte, že naše přítomnost mu více není příjemna. Nevydal žádný zřejmý rozkaz k našemu odchodu — sic bychom ho byli hned vykonali, ale dostačí nám věděti, že mu více příjemni nejsme, abychom bez prodlení odcestovali; zítra vydáme se do Říma. Odtamtud přišli jsme s křížem a holí, a to jest také vše, co odtud vezmeme. Děkujeme Vám za dobrodiní, která jsme od Vás přijali a budeme stále prositi Pána, aby Vám je odměniti ráčil přehojnými milostmi. Kdyby nám více nebylo dopřáno císaře spatřiti, prosíme Vás, abyste mu řekli, že nikdy nepřestaneme na vroucích modlitbách vzývati o požehnání Boží pro pro něho a jeho říši.“ Tu byl řečník slzami posluchačů přerušen, nemohl dále mluviti, dal požehnání posluchačům svým křížem a opustil kazatelnu, aby všecko na odchod přichystal.

Mezi tím ihned odebrali se katoličtí šlechticové k císaři a pravili, že byli na kázaní P. Vavřince, že byli až k slzám pohnuti jak jeho uchvacující přednáškou tak i rozloučením se jeho od posluchačův, poněvadž na zejtří vydati se chce do Říma, aby svou a svých přítomností déle nezarmucoval panovníka, pro jehož štěstí a zdar ochotni jsou i životy své dáti. Císař odmlčel se na okamžik. Všickni stáli v teskném očekávání. Konečně pravil: „Komisař kapucínův jest pravý apoštol, jest světec, neodcestuje Mocnější panovník nade mne poroučí mi, abych ho zdržel.“ Toto císařské slovo překvapilo. Katolíci z toho se těšili, Tycho de

Digitized by Google

Brahe a jeho společníci byli ohromeni. Nadáli se, že v rakouských státech bytování nové osady kapucínské konečně zajištěno jest. Mimo klášter kapucínský v Praze povstaly rychle kláštery téhož řádu ve Vídni a Hradci Štýrském; všecky tři tvořily počátek tří provincií řeholních, české, rakouské a štýrské, za jejichžto zakladatele ctíme sv. Vavřince z Brindisi. (Pokr. bud.)

Poznámky k „aforismům o katechismu"

v „Pastýři duchovním", ročn. II., seš. 1—4.

Nejprve pokládám za slušnou věc, abych poctivě vyznal, že tyto řádky nemají býti polemika ani proti „Duch. Past" ani proti spisovateli dp. Kopalovi; ale poněvadž mnohé výroky v těchto aforismech až tuze smělé jsou, ano v některém ohledu až i nebezpečné, hledíme-li k tomu, že „rázná" (tak ji někteří s pochvalou bezvýminečnou nazývají) mluva dp. Kopala leckde zrovna strhuje za sebou čtenáře méně zkušeného, nedávajíc mu téměř ani pokdy ku přemýšlení: měl jsem až i za potřebnou věc, postaviti naproti některým tvrzením a „pokynům" páně Kopalovým poznámky něco chladnější, snad i více střízlivé a více odůvodněné.

O formální stránce „aforismů" nehodlám se zmiňovati podrobněji; z některých citátů, jež uvedu, soudný čtenář její povahu sezná. Máť dp. Kopal svoji zvláštní formu, o kteréž nemusím rozsuzovati, hodí-li se dobře čili nic k rozpravám o věcech vážných a v listu pro vzdělané obecenstvo, za jakéž arci pokládati se musí katolické duchovenstvo české. Tolik ale v úmyslu nejlepším řeknu, že podle zdání mého jenom na škodu dobré věci a sotva ve prospěch reputace duchovenstva před širším obecenstvem vzdělaným býti mohou ta přepínání, u-

Digitized by Google

přílišování, drastická líčeni a paradoxa; leckdy ovšem zasměje se čtenář i mimovolně; ale vtipem, i kdyby ostatně dobrý byl, nic vážného se objasniti a odůvodniti nemůže, a postaví-li se pouze vtip na místo výkladu a důkazu, mívá tento spůsob za výsledek, že sice dostává smíšky na svou stranu, věc dobrá a spravedlivá však při tom trpívá.

První předmět aforismů p. K. jest *katechismus Kanisiův*. Tento padl prý za oběť paedagogice moderní, která „zasedla jako Kaifáš nad ním k soudu, roztrhla roucho své a vyřkla: hoden jest smrti.“ Oni katoličtí bohoslovci, kteří uznávají za potřebnou věc, aby počátečné vyučování křesťanské jinak bylo seřaděno a prosloveno, nežli jest v katechismu Kanisiově, „jsou Petrové, kteří se při čudlavém ohni moderní vědy ohřívají, Petrové bázlivci, kteří potají Kanisiovi přejí, ale veřejně ho zapírají.“ — Zapomíná se prý, že katechismus tento před 300 léty všecky jiné katechismy vytlačil a přes tři sta let téměř na všecky jazyky širého světa přetlumočen nejen mládež, ale i veškeren katolický lid v pravdě křesťanské utvrzoval“; v něm že „není ani jediného slova, jež by nebylo buď z písem svatých anebo z církevních Otců vyňato a takto autoritou církve ztvrzeno.“ Avšak „zase přijde katech. Kanis u nás do módy, až moderní pedagogie se svými logickými skřipci vyjde z módy.“

Že katechismus Kanisiův dobře, ba on jediný dobře seřaďuje katolickou nauku, čili že v něm jest logika (jak dp. Kopal se vyjádřuje), odůvodňuje, pokud přese spoustu slov a banálních frází patrně jenom effekt na zřeteli majících vyrozuměti možno, na ten spůsob, že víra čili zjevení boží nesmí se porovnávati s obecnými vědami, že v katechismu nevyhnutelně býti musí podstatou jiná logika, nežli v knihách o vědění

Digitized by Google

lidském, t. j. vlastně, že roztřídění a seřadění učebné látky v katechismu ani nesmí jiné býti nežli jest v katechismu Kanisiově; neboť sám svatý Pavel ustanovil první tři kapitoly, řka: nyní pak zůstávají: víra, naděje, láska, tyto tři — „k čemuž přistupují svátosti a křesťanská spravedlnost — rozdělení to Kanisia“ (Pastýř, str. 108.). Kdo jiné mínění má o rozdělení a seřadění látky v katechismu, ten jest „moderní pedagog, jenž přijde se svými logickými sekáči a pustí se do jednotlivých článků víry a nadělá z nich drobu a sekaniny, přidá několik kapek citronu svého rozoumku, několik zrnek vtipného pepře a strouček židovsko-liberálního česneku a nyní předkládá takovou slátaninu žákům. Ký div, že jim nechutná?“ *)

Dp. Kopalovi jest to až hotový hermesianismus, odstupuje-li se od pěti kapitol Kanisiových a předkládá-li se učení katolické v pořadu jiném; ty kapitoly prý „zůstanou na vždy základem všeho vyučování náboženství.“ Další slova až i ten smysl v sobě zavírají, že Kanisiových pět kapitol zrovna zjevení boží jest; „logika boží“ staví se tu na roveň s oněmi pěti kapitolami. — Dalšímu důvodu pro system Kanisiův, že „pravda boží se musí nejdříve co nerozdílný celek přijmouti — (fides ex auditu) — co celek s naším duševně tělesným organismem co nejúžeji sloučiti se, pak teprv nechá se filosoficky neb pedagogicky rozebírati,“ — důvodu tomu nijak nerozumím a pan spisovatel asi také ne.

V této části aforismů svých mluví dp. Kopal o Kanisiovu katechismu tak, jako by po všem světě katolickém knihou školní nejen za časů minulých, ale i

*) Čtenáře, kteříž nemají „Pastýře“ po ruce, ujišťujeme, že tuto i jinde, kdež ke slovům p. K. uvozovky klademe, *doslovně* citujeme.

Digitized by Google

nyní ještě byl, vyjímaje tři diecése české; tvrdí dále, že rozdělení a seřadění Kanisiovo jest jedině pravé; tvrdí nepřímo za třetí, že zastavatelé jiných soustav katechismových jsou buďto zaslepeni „moderní pedagogikou, kteráž odchovává socialisty a nihilisty“ a odchovala by nevěrce, kdyby se učitelé náboženství „výměry a rozměry oněch“ řídili.

Takováto smělá tvrzení zrovna za povinnosť ukládají, abychom se proti nim ohradili, již i s ohledem na obecenstvo pedagogicky vzdělané.

1. Není pravda, že katechismus Kanisiův „všechny jiné tehdejší katechismy vytlačil“ a přes tři sta let téměř po všem světě mládež i dospělé v pravdě křesťanské utvrzoval. Můžemeť se dočísti v každé historii vyučování katechetického a literatury jeho, že netoliko ve Francii, Italii, ve Španělích, ale i v Němcích a v Rakousku, vedle katechismu Kanisiova ano i místo něho užíváno bylo katechismův jiných; zejména románští národové nikdy si ho neoblibovali tolik, jako katolíci v Němcích, a to hlavně pro tu příčinu, že složen jest s ohledem na německý protestantismus, kterýž u národů románských jen málo půdy a přízně nalezl. V Italii opanoval katechismus Bellarminův, ve Francii pak, nevšímajíce si hrubě malého katechismu Kanisiova, užívali výborných katechismů domácích, a ovšem užívají též nyní. A ještě méně pravda jest, že by katechismus Kanisiův za našich časů byl ve vážnosti a a v užívání všude, kromě tří diecésí českých. (Dp. Kopal by snad mohl namítati, *toho* že on nikde nepraví. Zřejmě ovšem nepraví; ale zdaž někdo, čta 1. stránku jeho aforismův a nevěda jinak nic o tom, kde užívá se nyní katechismu Kanisiova, nebude domnívati se, že jen my v Čechách jsme ti „kubíci,“ kteří katech. Kan. „házíme antikvářům“?) Pravda naopak jest, že *kromě*

Digitized by Google

Rakouska již nikde na celém katolickém světě neužívá se Kanisiova katechismu ve školách.

2 Kterak dp. K. hájí katechismové soustavy Kanisiovy, pověděl jsem již, dílem i jeho vlastními slovy; on v té soustavě shledává logiku, kteráž „pravdě boží“ vlastně a jedině sluší; „logika pravdy boží jinou (sic) jest, nežli logika mudrců tohoto světa“; „kdo logiku pravdy boží do svých pedagogických výměrův a rozměrů násilně strká, posýlá Boha postrkem za člověkem.“ Ke cti dp. Kopala chci věřiti, že sobě řádků těchto dvakráte nepřečetl, nežli je do tiskárny odevzdal.

Logika v knize učebné musí přihlížeti ku chápavosti žákův a k podstatě té věci, kterou předkládá; jisté naučné věty nemohou, jiné zase musí býti na počátku; některé musí předcházeti před jinými, aby tyto snáze vyložiti se mohly. A to jest logika lidská, a *musí* také v katechismu míti svou platnost, protože tu lidé lidem předkládají pravdy Bohem zjevené a pravdy historické. V tom žádné tirády o „logice pravdy boží,“ která „kráčí drahou obrů přes Alpy a propasti“ ani o měření „Čimborasa obyčejnými kružidly“ nic měniti nemohou. Tato logika, na kterou se všeliké vyučování rozumné vázati musí, nazývá se v didaktice (část pedagogiky netoliko moderní, ale i pedagogiky křesťanské) *rozvržení a seřadění látky* aneb vyučovací plán. Tu pak u stanovení plánu naskýtají se jistá přirozená pravidla, kterých šetřiti třeba jest, ač má-li vyučování tak jíti před se, aby účelu co nejbezpečněji a nejsnadněji dosaženo býti mohlo. Že pak tato pravidla jsou přirozená t. j. povaze a vývinu lidského ducha přiměřená, dobře srovnati se dají s „logikou pravdy boží“, protože co dle přirozeného rozumu jest, nemůže s tím se potýkati, co zjeveno jest. Rozum a víra zajisté jsou darové boží a dáni jsou člověku, aby konečného cíle svého došel.

Digitized by Google

Protož i marno jest, mluviti o jakémsi diametrálním rozdílu mezi „logikou pravdy boží“ a „logikou moderních pedagogů“, v kteréž dp. K. zahrnuje také to všecko, co se v katechismech liší od rozvrhu Kanisiova.

V katechismu Kanisiovu skutečně není plánu, kterýž by zdravým a obecně platným zásadám didaktiky práv byl. Z toho pak nevyhnutelně následuje, že se vůbec vyučování zbytečně ztěžuje, jasné pak a důkladné vyučování. které ku podstatě a jádru věci proniká, na mnoze až skoro nemožné jest. — Katechismus tento jest dítko svého času. I nejhorlivější jeho ctitelé, pokud na obecně uznané přirozené zásady vyučovací dbáti se naučili, vážné nedostatky již v celkovém plánu jeho shledávají a vytýkají. „Hledě ku tehdejší roztržce v křesťanstvu, položil sobě Kanisius za úkol, dokázati proti libovolnému vykládání písem u protestantů, že víra katolická jest pravá, s písmem svatým svorná. Protož i krátce odbývá některé věci, ježto samy sebou velmi důležity jsou, ale tehdy v pochybnost brány ani popírány nebyly. Tak na př. učení o Kristově božství krátkým výkladem věcným se odbývá, protože reformatoři nebrojili proti němu. *I sama logická chyba ve hlavním rozdělení* snadno se vysvětluje stanovištěm, kteréž Kanisius při své práci zaujal. Ke čtyřem kapitolám o víře, naději, lásce a svátostech, ježto se shodují se čtyřmi kapitolami římského katechismu, přidává ještě pátou o křesťanské spravedlnosti. protože reformatoři rozšiřovali naprosto křivý pojem o spravedlnosti.“ Tak napsal *Mey*, rovně tak dobrý katolický kněz a ctitel Kanisia, jako vůbec uznaný katechista. Co jiní namítají proti Kanisiovu katechismu, nebudeme tuto předkládati, ale jenom některých věcí dotkneme, kteréž patrně jsou na překážku vyučování zdárnému, a nikoli snad jen „logice moderních pedagogů.“

Digitized by Google

Třeba bych ani podepsati nechtěl výroku Hirscherova, kterýž ve své katechetice dí: „Es ist fast unmöglich, eine zweckwidrigere Anordnung zu erdenken, als die gleich auf dem ersten Blatte des Canisius befolgte ist," přece za jistou věc pokládám, že rozvrh a seřadění látky jest nejslabší ze všech slabých stránek katechismu Kanisiova. Rozdělením v *těchto* pět kapitol s přídavkem rozdrobuje se učení křesťanské na velikou škodu jasného přehledu, mocnějšího dojmu a trvalého zažití. Následek toho nezbytný jest, že nepředkládají se jednotlivé náučné věty v tom seřadění a pořádku, kteréž by žádaly rozumné didaktické zásady; kde vnitřního dělidla není a všecken obsah jenom k jistým formulím se zaměšuje, tu státi se musí, že *nepředcházejí* ty základy a předběžné pojmy, kterých třeba jest, aby věta náučná brzy a dobře mohla se vyložiti a pojmouti. A tato vada jest velice škodliva, nutíc katechetu velmi často, aby daleké *zacházky* dělal, scházející předběžné pojmy a vědomosti, kteréž mnohdy na pozdějších listech se nalézají, pracně a bez valného užitku vštěpoval.

Formule církevní a biblické, kteréž v katechismu Kanisiově *samy jediné* rozhodují o seřadění látky, nebyly k účelům didaktickým složeny; povstaly co krátké shrnutí nebo snešení obšírnějšího vyučování, aby prostředkem jich snáze zachováno bylo v paměti, což obšírněji vykládáno, čemu dopodrobna vyučováno bylo. Nám katolíkům svato jest učení staré, v tom nepřipouštíme novot; ale to bylo by dojista přílišná i škodlivá věc, kdybychom chtěli také jistou formu a jistý způsob, křesťanského vyučování vyhlásiti za jediné oprávněný neomylný, samospasitelný pro všecky věky. Tak daleko nejde a nemůže jíti rozumná úcta ku tradici; a protož i není to neúcta ku předchodným věkům a ctihodným

Digitized by Google

osobnostem historickým, ani všetečnost nějaká, nebo nerozvážlivé, plaché novotářství, pak-li někdo pomýšlí, zdali by se přirozenější chod a správnější vniterná forma katechismu naleznouti daly.

Uvažme aspoň některé *menší* části Kanisiova katechismu. Celé tři první listy (co jest víra, až k rozdílu II. „O Bohu“) obsahují nauky, kteréž na místě tomto ničím oprávněny nejsou, leda prvním slovem apoštolského vyznání víry. Rozumným pravidlům didaktickým zcela odporuje umístění nauky *o víře*: hned na počátku vyučování unavují se katecheta i děti bez užitku; přičiň se katecheta sebe více, přece toho nedovede, aby se dítky nemusely učiti prázdným pro ně slovům, poněvadž ani možno není, aby již tuto se pověděly a vštípily potřebné pojmy a vědomosti *o zjevení*, *o církvi*, *o bibli a tradici*, nadto i ještě *o ctnosti od Boha vštípené*, *o nadpřirozeném světle*. Při *druhém článku apošt. vyznání* mají se dítky učiti hned na počátku, že Ježíš Kristus jest Bůh i člověk spolu, náš Pán, ustanovitel zákona, učitel; o narození, životě, působení a smrti jeho vykládá se až potom, ačkoli teprvé z celého života Kristova jasně vysvítá a bez obtíže se pochopuje učení o osobě a důstojnosti Kristově.

Důležité *učení o mši svaté* vtěsnáno jest ve výklad 2. přikázání církevního. *Učení o církvi* jest velmi nedostatečné. Co by *milost boží* byla, není ani vyloženo a vůbec o milosti boží tak málo tu podáno, že to nijak nepostačuje dětem, aby výklady katechetovy, třeba by sebe lepší byly, ke slovům a větám učebné knihy řaditi mohly.

Katechismu Kanisiovu schází *biblický základ*, obzvláště pro starý zákon; veliká mezera mezi 1. a 2. článkem víry musí se i v katechismu vyplniti, aby se novému zákonu náležitě porozumělo. Učení o *hříchu dě-*

Digitized by Google

dičném velmi nedostatečně podáno jest; a přece učení o tomto hříchu a jeho následcích jest základ, bez kteréhož ani nelze náležitě pochopiti, co jest vykoupení skrze Krista.

Kapitola 5. o spravedlnosti náleží logicky buďto před výklad desatera nebo po něm; na tom místě, kdež ji Kanisius položil, ničím, ba ani žádnou formulí biblickou nebo církevní ospravedlněna není. — A což ten *přídavek* o posledních věcech člověka!

Dlouho bych musel psáti, kdybych to všecko vyčísti chtěl, co v katechismu Kanisiově ani s „logikou pravdy boží“ ani s kteroukoli jinou se nesrovnává. Dnes již ani třeba není, obšírně dokazovati, že soustava toho katechismu neobstojí před pravidly dobrého vyučování a že i kromě toho nedostatky a vady takové má, kterými se jasné a důkladné vyučování bez potřeby ztěžuje; za důkaz může postačiti ta skutečnost, že *kromě Rakouska* nikde již, a jmenovitě ani v jedné diecési Německa neužívá se katechismu Kanisiova za učebnou knihu. — Máme-li na zřeteli tolik učenců a katolických biskupů, kteří ne snad teprvé letos anebo vloni uznali potřebu katechismu jinak sestaveného, musíme se věru diviti, kterak dp. Kopalovi možno přičítati to „moderní pedagogice“, že u nás v Čechách katechismus Kanisiův „házíme antikvářům.“

3. Všecky tyto a podobné úvahy a zkušenosti o Kanisiově katechismu a rozumné soustavě knihy učebné přeskočil dp. K. láteřením na „moderní pedagogiku.“ Vtipy o této „moderní pedagogice“, kterýmiž „aforismy“ zrovna překypují, sotva čeho jiného dokazují, nežli že dp. K. zcela bezprávně a ve svém obyčejném nadsazování mate vychovatelské theorie některých pedagogů ze školy Basedowovy, Diesterwegovy, Dittesovy a přemrštěné methodisování některých puntičkářův školo-

Digitized by Google

metských s pedagogikou a methodikou vůbec, pokud jest duchovním majetkem vzdělancův. Račiž se dp. spisovatel s vynaložením dostatečné píle ohlédnouti po literatuře pedagogické vůbec a didaktické či methodické zvláště, a jistě potom sám uzná, že výroky jeho v „aforismech," kdež na účet „moderní pedagogiky," brané vůbec ve smyslu a významu nejhorším, klade všecky odchylky od Kanisiovy soustavy a methody, nemají rozumného základu a že jsou jenom banální fráse. Proti *takovému* psání o „moderní pedagogice" musí se každý vzdělaný kněz ohraditi, aby stigma nevědomosti stavu našemu vtištěno nebylo. Valných a vzácných pokroků v theorii vychovatelské a *zvláště v methodice* nikdo nemůže novému a nejnovějšímu věku popírati; o tyto pokroky pak, pokud jsou skutečné pokroky, mají zásluhu ne snad jen „pedagogové moderní" ve smyslu dp. K., ale i věrní synové cirkve, laikové i kněží.

4 Druhý předmět „aforismů" jest *methoda* u vyučování katechetickém. Nejprvé brojí proti *sokratisování,* dle mínění mého zcela zbytečně, tak že mi tu připadá boj rytíře de la Mancha proti větrním mlýnům. Od té doby zajisté, co katolická theologie vybředla z rationalismu — a tomu jest již, chvála Bohu, velmi dávno — emancipovala se i theorie o vyučování katechetickém (katechetika čili methodika učení náboženského) z bývalých subtilností a přílišností methody heuristické, kteráž ostatně v praxi nikdy tak hrozná nebyla, již proto že čas nepostačoval, jako v theorii, nikdy v katechesích viva voce konaných, jako v tištěných. Nenalezneme ani jedné katechetiky z dob novějších, můžeme říci, aspoň od roku 1830, která by následovala theorií, oblíbených v druhé polovici 18 století, a sotva který učitel katechetiky drží zásadu, že by se všeliká pravda

Digitized by Google

z dětí vylouditi dala i měla otázkami a pokynutími. A protož i jistě málo jest těch kněží, ač jsou-li vůbec někteří, jižto by „sokratisovali“ (ve špatném slova toho smyslu) a sotva bude lze naleznouti kterého, jenž by oprávněn byl říci: „tak jsme byli v semináři učeni.“ Vždyť i nové soustavy katechismů jsou reakce proti *škodnému* sokratisování, podávajíce v logické souvislosti také těch věcí, které jindy se dotaznou methodou vpravovaly již i proto, že v katechismu scházely, nebo nedostatečně a nesrozumitelně pověděny byly.

Z výstředného rationalistického sokratisování jistě nelze za našich časův ani theorii ani praxi viniti, ano spíše báti se jest, že se podceňuje a zanedbává rozumné, užitečné sokratisování. Ano, mnozí sokratisováním s příhanou nazývají vše, co při methodě žádá nějaké pilnosti, nějakého studia. Rozumné zásady a pravidla methodiky o vysvětlování, objasňování a praktickém applikování pojmův a náučných vět náboženských zůstanou vždy předmětem katechetiky, neboť jsou ovoce zkušeností staletých; mnohý se jim neučí v semináři, nezná rozumných a prospěšných pokynutí methodiky, mluví ve škole na zdařbůh a hájí své pohodlné „methody“ tím, že všecku theorii bez výminky a všecken řád nazývá „šablonou“ a zvučnými frásemi na „sokratisování“ láteří Snadno se řekne: „Ta která pravda dětem se krátce vyloží, příkladem objasní, pozeptá se, opakuje se, a s Pánem Bohem zase dále.“ Ale *jak* se má co vyložiti, *jak* objasniti, *jak* se pozeptati — to není tak samo od sebe, tomu se musí člověk učiti v praxi; ale protože praxe bez pravidel a zásad jest v učitelském úřadě pouhé experimentování, musí praxi předcházeti a jí také potom ustavičně za rádkyni a korrektivu býti zdravá theorie. Mužové, kteří

Digitized by Google

každou theorii pohrdají a samolibě sebe za výborné „praktiky“ pokládají, obyčejně více boří nežli staví.

Odbyv „sokratisování“, dává dp. K na str. 38. radu, „aby učitel náboženství na venkově, kdež více oddělení v jedné třídě bývá, vždy za rok celý katechismus i s dějepravou, liturgikou a t. p. probral.“. Poněvadž těmi slovy se končila část aforismů v seš. 1., byl jsem věru žádostiv na odpověď k otázce panem spisovatelem položené: „Kterak to možná?“ — K nemalému podivení svému nalezl jsem hned v sešitu 2. str. 105., že se za jeden rok „celý katechismus i s dějepravou, liturgikou a t. p.“ probere, *nevyuřuje-li se podle žádného katechismu*! — Ó jak dobře jest nejen vůbec, ale i v „aforismech“, aby sobě člověk pamatoval ještě dnes, co byl řekl včera! A kam podějí se nařízení nejd. pp. biskupů, že katechismus má dětem i katechetovi sloužiti za vodítko, za rukověť? Smí katolický kněz takto házeti do kouta rozkazy *episkopátu*? — Avšak dp. K. nemyslí to tak zle na str. 106., jako to byl vyřkl na str. 105. Na této zavrhuje všecky katechismy, nejen „pražský a budějovický“, ale i „starý“ t. j. Kanisiův, jejž byl v sešitu 1. až do nebe vychválil, řka, že nemá se vyučovati „dle žádného“; na str. 106. a sice hned nahoře zase odpovídá ku své otázce: „Jaký katechismus by se tedy ve školách venku hodil?“ „Vždy jen stručný.“ Nu tak přece zase nějaký. A když stručný se hodí, proč nenalezl milosti aspoň „Malý katechismus“ „starý“? Ten přece jest stručný dost.

V následujícím horlení na šablony, kdež opravdu hází „páté přes deváté“, vrací se p. spisovatel opět ku katechismům od soustavy Kanisiovy odchylným a píše takto (na str. 108): „Tímto moderním šablonováním pravdy křesťanské bezpochyby se stalo, že v jednom známém katechismu *modlitbě* vykázáno bylo místo *po-*

Digitized by Google

sledni. Horribile! Odpusť jim Ten, jenž nás učil modliti se.“ Ale co by řekl dp. K., kdyby „hrozná“ tato „šablona“ nějakou náhodou byla rozvrh *katechismu římského*? Nechať se laskavě podívá na některý exemplář, a jistě shledá, že kapitoly jeho jsou: 1. O víře, 2. o svátostech, 3. o přikázaních desatera 4. a **poslední** *o modlitbě*. A katechismus římský má v celém katolickém světě autoritu větší, nežli kdy měl katechismus Kanisiův, jest kniha symbolická a sepsán byl ex mandato Concilii Tridentini v době, kdy ještě nic nebylo slyšeti o „šablonách“ a „škatulkářích moderní pedagogie“. Onen „známý katechismus“ přijal rozdělení katechismu římského, jako i v Němcích se téhož rozdělení drží velmi rozšířený katechismus Ignáce Schustera, kterýž jistě také není „šablonář“ a „škatulkář“.

5. V třetím sešitu „Pastýře“ jednají aforismy o methodě vyučování dějepravě biblické. S celou opravdovostí se tu praví, že nejlepší methoda v 1. a 2. třídě „národních škol“ jest methoda hluchoněmých, mimika; bohoslovci v seminářích prý by se k tomu cíli (aby se naučili mimice) měli cvičiti v biblických hrách. Celý rozdíl mezi školou hluchoněmých a slyšících byl by jenom ten, že na ústavě hluchoněmých se nemluví, v obyčejné škole však ještě by se vypravovalo živým slovem. To prý jest methoda mnohem lepší, nežli „jakéž se kdy v seminářích vyučovalo.“ — Dovoluji sobě pochybovati, že by pokynutí toto zasluhovalo povšimnutí u katechetův, a že by učilo lepší methodě, nežli „jakéž se kdy v seminářích vyučovalo.“ Katechetika učí, že bibl. dějiny mají se vůbec, a zvláště nejmenším žákům, vypravovati prostě, názorně, dramaticky, s obšírnějším a živějším vylíčením okolností k osobám a událostem se dobře hodících, třeba v bibli nebyly udány, a že učitel má takové svoje vypravování provázeti přiměřenými gesty a posuňky.

Digitized by Google

— Toto pravidlo asi postačí každému a jistě bude vypravovati dobře, kdo by ho šetřil; žádati mimiky, jako jest jí třeba při hluchoněmých, jest něco přílišného, neřku-li něco směšného. Mimika zůstaň hluchoněmým; jen tam náleží, ne ale do škol s dětmi mluvícími a slyšícími.

6. K vyučovací methodě náleží také postup ve vyučování čili seřadění, *pořádání učiva*. Každá rozumná didaktika i zvláštní methodika pokládá za předůležitou, k dosažení učebného cíle zrovna nezbytnou věc, aby se podrobnosti t. j. jednotlivé představy a náučné věty v takovém pořadu předkládaly, že by se v duchu dítěte navzájem slučovaly a podporovaly; nic nemá býti osamotnělého, nespojeného, věci následné mají se přirozeně pojiti ku předchodným, tak aby celek byl harmonický. Ale jako v jiných věcech, má dp. K. také o pořádání učiva své zvláštní náhledy. Katechismus sám sebou již jest seřadění učiva, episkopát katolický pak nejen velí, postupovati dle katechismu, ale v některých aspoň diecésích ještě i pro třídy nejnižší předpisuje, čemu se tam a v jakém pořadu má vyučovati. Podobně nařizuje se učitelům o předmětech ostatních. A právě postup dobrý, zákonům lidského myšlení a povaze předmětu přiměřené pořádání učiva pokládá se v methodice za duši zdárného vyučování. Ale to všecko nic neplatí u dp. K.; on dává „svým venkovským spolubratřím v příčině té několik pokynů“, ježto vrcholí ve slovech přímo nesnesitelných: „Kde začneš, tam máš začátek, kde to chytíš, tam to drž, ale chytej v pravý čas“! Vyučovati v určitém pořádku jest prý tolik, jako že „živá a nerozdílná pravda boží se má na porce a porcičky rozsekati, jako v lékárně rozvážit, etykettou opatřit a každou hodinu po lžičce dětem dávat užívat.“

Digitized by Google

Dp. K. přiznává se, že sice před lety „držíval se též methody té: od listu k listu pokračovati"; nyní ale drží se té methody jen „výminečně." Dále praví, proč tak dělá. Stává prý se leckdy něco neobyčejného a tu třeba jest, aby katecheta užil toho ku poučení a vzdělání dětí, nehledě, jaké thema by dle katechismu na řadě bylo: připadají svátky, a katecheta má té příležitosti užiti, aby děti poučil, má promluviti o významu církevní doby a jiných svátkův. — Ale zdaž nepraví každá katechetika, že učitel náboženství má každé mimořádné události ze života dětského, leckdy i rodinného, a obecného použiti, aby důležité naučení, napomenutí atp. dítkám dal, a že o významu církevních dob a svátků má vyučovati, ku slavení jich v duchu a podle předpisu církve i vzbuzovati i návod dávati v čas nejpříhodnější t. j. když takové doby důležité se počínají nebo jisté svátky již velmi blízky jsou. Žádná methodika nežádá toho na katechetech obecné školy, aniž to biskupové ukládají, aby se liturgika, životy svatých atd. přednášely dle „fochů," ale zřejmě praví, že má se to díti příležitostně. — Toto jest odpověď „pánů methodistů", které sobě dp. K. na str. 273 žádá. Výminky od předepsaného postupu, přerušování pořadu každý „methodista" uznává za užitečné a potřebné; ale sotva který rozumný a vzdělaný učitel učiní odtud závěrek, že by katechismu se měl držeti jen „*výminečně*."

7. Aforismy velmi sobě libují se zvláštním důrazem vytýkati, že „pravda boží jest živá a nerozdílná." Odtud odvozují, že „víra naděje a láska, svátosti, křesťanská spravedlnosť, těchto pět kapitol Kanisiova katechismu zůstane vždy základem všeho vyučování náboženství" (seš. 1. str. 35.), později pak zase (seš. 4. str. 273.), že není třeba se držeti žádného pořádku, ale míti za pravidlo: „kde to chytíš, tam to drž." Ta-

Digitized by Google

kový zmatek a odpor jediné tím lze vysvětliti, že dp. K. neporozuměl dobře, v jakém smyslu se pravda víry křesťanské nazývá živý a nedílný celek. Možno-liž o tomto celku poučiti někoho jinak nežli po částech? a může-liž to býti jedno, v jakém pořadu ty části po sobě následují, podpírá a připravuje-li se jedna druhou čili nic? — A pak-li není vlastně potřebí žádného katechismu, nebo držíme-li se jiného výroku páně Kopalova, že katechismus Kanisiův jediné dobrý a oprávněný jest, — proč měl by se *„odvážiti s pomocí boží i k tomu, nastíniti, kterak by měl příští katechismus pro školu i lid býti sestaven?“* (seš. 4. str. 275.)

Pokládal jsem za povinnost, napsati tyto řádky, aby snad laikové pedagogicky vzdělaní, čtouce aforismy ty, nedomnívali se, takto že rozumí věcem didaktickým a tak že o stavu nynější methodiky a nepopíratelných pokrocích jejích soudí vůbec katolické duchovenstvo české, ano i sami učitelé katechetiky na universitě a ústavech theologických, aspoň mlčky schvalujíce hotovou tuto profanaci vážných předmětů.

Ku konci sobě dovoluji ještě poznámku o těch „semenářích“. Semináře vyučují, dle p. K., sokratice, a ta jest „šablona“; vyučují homiletice, a ta jest opět „šablona“; nevyučují mimice, a toto jest přece ta nejlepší methoda, „mnohem lepší“ než „jaké se kdy v seminářích vyučovalo“; v seminářích se přednáší, že u všelikém vyučování školním jest pravidlo důležité, aby se jednotlivosti v dobrém, přirozeném pořádku předkládaly, ale to jest „rozsekávání živé nedílné pravdy boží na porce a porcičky,“ strkání do škatulek a šublátek, slovem zase šablona, moderní pedagogie, která „vychovává socialisty a nihilisty, v náboženství pak nevěrce.“ Já a se mnou jistě každý učitel budoucího kněžstva nebudeme sobě pro svoji

Digitized by Google

osobu nic dělati z takových „vtipů“, vědouce, že „ars non habet osorem, nisi ignorantem“ a že bezvýmineční velebitelé zásady: „aliter in theoria, aliter in praxi,“ samolibí velebitelé *svojí* praxe, nesnadno se poučiti dávají. Ale z ohledu na obecnost musím se proti tomuto spůsobu psání ohraditi, jmenovitě i proto, že posměšné řeči tyto a podobné dojista k tomu nepřispějí, aby v našich bohoslovcích budily chuť ke studiím theologickým. Výroky a vtipy takové měly by každému spisovateli katolickému v péře zůstati, protože se jimi pěstuje plané a prázdné, ale přece škodlivé resonování, k němuž nynější mládež bez toho již odjinud dosti návodu má; vždyť liberální listy zlehčují církev a všecka zřízení její tolik, že my sami dobře bychom se toho zdržovati mohli a měli. Dr. *Ant. Skočdopole.*

KRONIKA.

10. Báby vyznání židovského.

Dotaz.

V jisté osadě jest kromě několika porodních bab katoliček též jedna židovka. Nikdo ji však ku pomoci nebéře, až teprv nedávno jistý vojenský důstojník ze známosti ji zavolal. Bába židovka přinese dítě ke křtu sv. Co má duchovní činiti? má ji odstrčiti od přislušování při křtu sv, by se potom (nebo jest známa svou „výmluvností“) nechlubila, že nosí děti ke křtu, nebo musí ji k tomu připustiti, aby snad ho nežalovala pro skracování v živnosti? *X.*

Odpověď.

O této věci máme zvláštní nařízení státní a sice výnos ze 3. září 1850. ministerstva duchovních záležitostí a vyučování v dorozumění s ministerstvem zále-

Digitized by Google

žitostí vnitřních (viz říšský zákonník 1850. kus 121.), jenž takto zní:

„Podle ústavy říšské, která vyslovuje rovnoprávnost občanů státních bez ohledu na vyznání víry osob jednotlivých, nemůže se bábám židovským, které rovněž jako báby křesťanské byly prokázaly spůsobilost svou k pomahání při porodu zabraňovati, aby křesťance při porodu pomáhaly, když ona za to požádá.

Bába náboženství židovského jest však povinna, jakmile při slehnutí křesťanky pozoruje, že rodičce nebo dítěti nastává nebezpečenství smrti, dáti jejím domácím v čas o tom věděti, aby se křest z potřeby (Nothtaufe) nebo zaopatření svátostmi umírajících nezameškalo. Opomene-li bába domácím toho oznámiti, bude dle zasloužení potrestána. Že bába jest náboženství židovského, nemůže též býti na překážku, aby jakožto bába učinila totéž svědectví, které činí bába křesťanská.

Nařízení dvorské kanceláře od 24. července 1826. č. 21173, kterýmžto bábám židovským jenom pod jistými výminkami bylo povoleno, ženám křesťanským při porodu pomáhati, prohlašuje se tedy za zrušené."

Tolik stát nařizuje. Pokud se týká otázky výše předložené, zdaž bába židovská může dítko *ke křtu sv.* přinesti? domníváme se, že správná jest odpověď, kterou dává Amberger na základě jedné starší synody řka: „Aus allem geht von selbst hervor, dass katholische Mütter *wo möglich* kathòlische Hebammen wählen sollen." (Pastoral III 1. str. 456.) Jest arci slušno, aby matka katolická povolala bábu katolickou. Jelikož pak dle jednomyslného náhledu kanonistů smí katolík, i kněz i biskup, povolati v nemoci lékaře židovského, máme za to, že ani matce nemůže zabráněno býti, aby povolala bábu židovku k porodu a ji též s dítkem ku chrámu poslala. Pravíme ku chrámu; neboť jest slušno, aby u vchodu do kostela kmotra (nebo některá žena křesťanská) dítko na ruku vzala a teprv po křtu sv. zase bábě odevzdala. *Redakce.*

---

11. Zápis přivolení otcovského ku sňatku nezletilých.

Dotaz.

Který spůsob zapisování svědkův a svolujícího otce při neplnoletých jest zákonitě správný, a který tudíž

Digitized by Google

ti, co farní knihy sepisují, zachovávati mají: zapisování *před* úkonem samým anebo *po* něm? *Fr. V.*

Odpověď.

Farář není oprávněn sňatku snoubenců v assistovati dříve, dokud nebyly splněny veškery požadavky, jež dle zákonů církve sv. splněny býti mají, zejmena dokud nejsou odstraněny veškery překážky, jež obmýšlenému sňatku v cestě stojí. Jedna z takových překážek jest však nezletilost; překážka ta odstraniti se dá přivolením otcovským; a tudíž na bíledni jest, že toto přivolení otcovské dáno a do matriky zaneseno musí býti *dříve*, nežli duchovní pastýř k oddavkám snoubenců přikročí. (Viz obč. zák. §. 49.) *Redakce.*

---

12. Ve prospěch ústavu pro vzdělání mladých propuštěných káranců.

Bylo nám sděleno, že p. kanovník Beneš M. *Kulda* chová jistý počet celých exemplářů svého záslužného díla „Církevní Rok", jehož cena krámská činí 17 zl. Kdožkoli však zašle p. kanovníkovi *deset* zlatých hotově, tomu ihned vypraví týž celé jmenované dílo s tím závazkem, aby za ostatních 7 zlatých odsloužil *15 mši sv.* „ad intentionem dantis" t. j. ve prospěch fundace, kterouž společně s jinými kněžími zakládá p. František *Benda*, kaplan u sv. Štěpána v Praze na ten účel, aby z úroků fundace dostalo se některému hochu napravení a potřebného vzdělání. Milerádi nabídnutí toto k veřejné vědomosti uvádějíce přejeme, aby ho použili všichni, kdož sobě dobrou knihu opatřiti a spolu k uskutečnění šlechetného úmyslu nápomocni býti chtějí. *Redakce.*

---

13. List sv. Otce Lva XIII. ku členům Dědictví sv. Prokopa.

Výbor Dědictví sv. Prokopa zaslal v červnu 1881 adressu díků sv. Otci za encykliku „Grande munus,"

Digitized by Google

týkající se oslavy našich sv. apoštolů Cyrilla i Methoděje. Adressu odevzdal v Římě sv. Otci vys. důst. probošt Václav Štulc, starosta Dědictví, dne 5. července. A již z 9. července datována jest odpověď sv. Otce, kterouž Dědictví sv. Prokopskému zaslal a kteráž při schůzi výboru dne 3. února t. r. konané byla p. starostou sdělena. Pro stálou památku stůjž zde laskavý otcovský list papeže Lva XIII. v úplném znění původním:

Leo P. P. XIII.

Dilecte fili, salutem et Apostolicam Benedictionem!

Etsi palam voce professi sumus gaudium intimum, quo Nos affecere studia et obsequia Slavonicae gentis testata Nobis per viros lectissimos redeunte festa die Sanctorum Cyrilli et Methodii: nolumus tamen peculiari responsione destitui officiosas literas, quas eo tempore auspicato abs Te et universo sociorum coetu, cui praees, accepimus. Nostram enimvero benevolentiam ac studium praecipuo quodam jure coetus vester sibi vindicat ex ipsa ratione institutionis suae, quae eo spectat, velut affirmatis, ut in vulgus editis libris catholicis cultus et amor fidei in Slavica gente juvetur et provehatur. Quod quidem prudentiam eximiam, nedum pietatem vestram vehementer Nobis commendat. Ostendit namque vestris insidere mentibus, quod omnibus eruditis viris persuasum esse vellemus: nimirum literarum studia tunc demum utile ministerium praestare suisque cultoribus veram conciliare laudem, quum non ad sterilem animi ornatum aurasque captandas levis famae adhibentur; sed ad gloriam augendam divini nominis et curandam animarum salutem. Quapropter non modo delectamur significationibus sanctae laetitiae, quam experti estis ob ea quae constituimus ad amplificandum cultum Sanctorum Fratrum, qui evangelicam lucem in regiones vestras effuderunt, sed ex eo maxime, quod zelo vestro novus additus stimulus sit, ut avita fides, quod ad vos attinet, crescat, floreat fructusque afferat inter vos et ad Ecclesiae communionem redeant, qui iisdem licet glorientur patribus ac magistris, ab ipsa tamen discesserunt. Vos itaque hortamur et confortamus in Domino, ut ea quam iniistis via pergatis alacriter, et incoeptis bonis constanter instetis. Vobis profecto neque coelestis gratiae deerit auxilium, quod praesens ac perpetuum vobis adprecamur, neque digna merces, quam Deus vobis pro exantlato labore cumulate rependet. Utriusque interim auspicem esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam tibi, Dilecte

Digitized by Google

Fili, ceterisque Tecum pia societate conjunctis peramanter impertimur.

Datum Romae apud S. Petrum die 9. Julii An. 1881. Pontificatus Nostri Anno Quarto.

Leo P. P. XIII.

Adressa: Dilecto filio Wenceslao Štulc, praesidi societatis literariae S. Procopii Pragam.

Zpráva o LI. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa

dne 3. února 1882.

I.

Schůzi zahájil starosta p. probošt Václav Štulc ve $4^1/_2$ hod. odp. Přítomni byli členové výboru pp. Dr. Bauer, Dr. Borový, prof. Dorovín, prof. Drozd, farář Havlů, kan. Heinrich, kan. Hora. sekretář Kalous, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, Dr. Krásl, Dr. Smolík.

II.

Starosta učinil oznámení, že k adrese díků, jakouž výbor Dědictví za příčinou encykliky „Grande munus" apoštolské Stolici zaslal, sv. Otec *Lev XIII.* laskavou a otcovskou dal odpověď apoštolským listem ze dne 9. července. 1881; kterýžto list p. starosta v znění latinském přečetl. Členové výboru stojíce vyslechli obsah listu.*)

K návrhu prof. Dr. Bauera stalo se usnešení, aby papežský list tento byl v latinském i českém znění vytištěn a k podílu členů ža r. 1881. (Dr. Lenze Anthropologie) připojen.

III.

Dr. Krásl čte protokol předešlé schůze, kterýž schválen.

Jednatel Dr. Knobloch sdělil došlé dopisy a žádosti v příčině kněh nákladem Dědictví vydaných, kteréž stručně ve smyslu stanov se vyřídily.

---

*) Latinské znění listu apoštolského dle přání výboru podáváme v „Čas. D." na předešlé str.

Digitized by Google

IV.

Pokladník Dr. Bauer podává zprávu o stavu *jmění* spolkového. V r. 1881. byly tyto *příjmy*: úrok 2593 zl. 52 kr., hotovost v Záložně sv. Václavské 392 zl. 3 kr., za prodané knihy z kněhkupectví B. Stýbla 1317 zl. 98 kr., mimo to vklady od členův a hotovost loňská, tak že úhrn příjmů činí 10762 zl. 78½ kr. *Vydáno* 1116 zl. 54 kr. Tudíž koncem roku 1881. zbývá v cenných papírech 54.700 zl. a na hotovosti 9646 zl. 24½ kr. — *Členů* Dědictví jest 1310.

V.

Kan. Heinrich jakožto předseda odboru hospodářského podává zprávu o předsevzaté jím *revisi* účtů za r. 1880. a 1881.; účty byly v pořádku shledány.

VI.

Dle stanov vystupují z výboru tito členové: prof. *Dorovin*, kan. *Heinrich*, sekr. *Kalous*, red. *Lehner*. Titéž byli poznovu do výboru zvoleni.

Jednatel dosavadní Dr. Knobloch za příčinou jiných prací vzdal se této hodnosti Starosta jménem výboru vyslovil Dr. Knoblochovi díky za bedlivé úřadování jeho. *Jednatelem* pak zvolen Dr. Fr. *Krásl*, a na jeho místě *zapisovatelem* zvolen prof. Jan *Dorovin*.

VII.

Podíl členů Dědictví za r. 1881.: „Anthropologie Dr. Ant. *Lenze*" již úplně jest dotištěn a během února se vydávati počne. Cena krámská díla toho ustanovena 3 zl. 20 kr.

VIII.

K žádosti ředitelstva Akademie křesťanské schváleno, aby jako v předešlých letech i na r. 1882. pět archů „*Časopisu Duchovenstva*" nákladem Dědictví bylo vydáno.

IX.

Výbor opakuje provolání své, již r. 1879. učiněné (viz „Čas. D." 1879. str. 395), aby pp. členové co *nej-*

Digitized by Google

dříve vyzvedli podíly své v kněhkupectví B. Stýbla. Kdo sobě podíly č. 14—17. do 31. prosince 1882. nevyzvedne, o tom se předpokládá, že se práva svého na tyto podíly vzdává.

X.

K návrhu odboru vědeckého výbor se na tom usnesl, aby nákladem Dědictví jakožto podíl členů pro 1882 byly vydány „*Všeobecné dějiny církevní*“, jež sepsal prof. Dr. *Frant. Kryštůfek*, a sice první díl, obsahující věk starý.

Literární oznamovatel.

13. Ludmila. List pro křesťanské matky. Ročník VI. **Anežka.** List pro křesťanské panny. Ročník III. **Václav.** List pro křesťanské jinochy a muže. Ročník II. Vydává Dr. *Antonin Skočdopole* čestný kanovník, professor na bohosloveckém ústavě v Budějovicích. Tamtéž 1881.

S potěšením vyznáváme, že všecky tři časopisy zůstávají věrny vytknutému cíli a bohatým i rozmanitým obsahem netoliko hledí vzbuditi a udržeti křesťanského ducha v kruzích, pro něž každý zvláště určen jest, ale poskytnouti též ušlechtilou zábavu. Papež Lev XIII schválil to podniknutí a udělil mu své požehnání; to jest radostné a povznášející pro vydavatele a odběratele všech tří listů, zároveň ale vybídnutím, aby časopisy ty potřebné a užitečné došly vždy větší a zasloužené přízně jak u duchovenstva tak obzvláště v širších kruzích obecenstva, nejprve v křesťanských rodinách — Uspořádání listů jest v podstatě totéž: pojednání a rozjímání vůbec poučná, povídky a vypravování, básně, v každém čísle dopisy. Nemožno o každém článku zvláště promluviti, poukážeme pouze k některým.

V *Ludmile* str. 4. jest krásné rozjímání: kde nalezneme potěšení a pomoc v zármutku str. 16. 49. Něco ze života řeholního. 151. Šestero křížů manželských; 217. Nejdůležitější povolání má bez odporu žena-matka. Na str. 227. přetřásá se důležitá otázka časová: Máme synky své dávati na študie? Na str. 328. jsou závažná

Digitized by Google

pravidla křesťanského života atd. — Z povídek a vypravování jsou velmi dojemné: Vítězství mírnosti — První sv. přijímání za hrůzovlády ve Francouzsku — a Matka sv. Alfonsa učitele církevního Jedna odběratelka Ludmily učinila návrh, o aby slavnosti sv. Jana ku poctě sv. Ludmily a za všecky přítomné i nepřítomné matky českomoravské sloužena byla mše svatá. Návrh bude uskutečněn fundací při chrámě Svatovítském, k níž příspěvky koncem roku obnášejí 135 zl. 20 kr. Krásný to zajisté výsledek.

Anežka přináší v každém čísle pěkná rozjímání a pojednání; významnější jsou: Nevěsta Denní pořádek křesťanské panny — Snažná prosba na všecky ženské kláštery vůbec — Lilie bílá — Nepěkný obrázek — O pravé a zdánlivé pobožnosti. Z povídek budou nejvíce zajímati: Nejstarší dcera. — Patero klíčů — Půl roku vychovatelkou. — Jen lilie. V básních jsou nejzdařilejší: píseň k bl. Anežce a popeleční středa.

Václav v II. ročníku velmi statně si počíná. Uvážení hodné jsou články: Odvod k vojsku svatováclavskému a Navedení jinochů k moudrosti. Krátký ale velmi praktický jest článek: proč má jíti tovaryš do ciziny? Povídky a vypravování jsou úplně přiměřené jinochům i mužům křesťanským. Dojemné jest, co školák, učeň a vojín o sobě vypravuje.

Nechť všecky listy dále prospívají ku zdaru náboženství i vlasti. Dr. *R. Smolík.*

14. Lehrbuch der Logik von Dr. *Joh. Heinr. Loewe.* Wien 1881. W. Braumüller. 3 fl.

V předmluvě vykládá ctěný pan spisovatel, že logiku nelze pojednávati pouze ze stránky formálné, že potřebí jest přihlížeti k věcné látce, která našemu myšlení jest obsahem, a k přirozenosti podmětu myslícího, ve které zákony a formy našeho myšlení spočívají, ale tak, aby logika místo metafysiky nezaujala. Dále čtenářům oznamuje, že poněvadž logika jest vědou vývoje schopnou, jako každá věda, formální stránku soudu a úsudku dovoleno jest dokonaleji prozkoumati, hlouběji odůvodniti a počet forem rozmnožiti, byť i v životě praktickém prospěch z toho přímý nevyplýval. — Logiku svou dělí spisovatel na dvě části. V první části jedná o formách základných, v druhé o

Digitized by Google

formách soustavných. První část dělí na pět článků: 1. o představování a myšlení, 2. o základných zákonech myšlení, 3. o pojmu, 4. o soudu, 5. o úsudku. Druhou část dělí na čtyři články: 1. o výměru, 2. o rozdělení, 3. o důkaze, 4. o methodě vědecké.

Kdož by spisovateli nepřisvědčil, že logika formálná sama sebou nestojí? Neboť netoliko připravuje k filosofii učíc podle jistých zákonův a forem mysliti, nýbrž jest organickou částí filosofie, tak že nestačí znáti pravdu dobnou, správnost, nýbrž i pravdu věcnou, platnost. Proto dobře učinil spisovatel, že chtěje *tolik logiku samu* vydati postavil ji na základech filosofických, které ve své logice formálné vykládá. Jinak ovšem věc se má, chce-li kdo celou soustavu filosofickou napsati. Tu jest dobře látku vědeckou rozděliti, (jak praví spisovatel: die Arbeit theilen, die Sphaere des Stoffes in einzelne engere Kreise zerlegen), aby látka důkladně a jasně byla probrána, aby ani spisovatel ani čtenáři do klamů nebyli přivedeni. Toť vyžaduje pořádek. A zajisté filosofové scholastičtí, ku př. za našich dob Liberatore, Zigliara, píšíce knihy učebné připojují k logice formálné logiku látkovou, či kritickou, či noetiku, která jedná o pravdě věcné, t. j. o principech, o které se opírá mysl lidská, aby poznávajíc pravdu jistoty a zřejmosti (certitudinem et evidentiam) nabyla; tak jedná Liberatore v logice kritické: de veritate mentisque humanae quoad illam statibus, de mediis assequendae veritatis, de veritatis criterio, de universalibus, de axiomatibus, de scientia, de methodo, de arte critica et hermeneutica. Tak připravivše cestu přistupují k metafysice samé. Ale jinak jest odpověděti, táže-li se kdo, zdali spisovatel postavil logiku svou na filosofických základech pravých; na konci této kritiky vysvitne, zdali cíle svého dosáhl — Taktéž chvály hodno jest, že spisovatel se pokusil formální stránku soudu a úsudku dokonaleji prozkoumati, hlouběji odůvodniti a počet forem rozmnožiti; což především spisovateli klásti sluší na dobrou stránku a což v logice jeho nejvíce místa drží. Tato část jest výsledkem dlouholetého bádání a svědčí o přesnosti logické a důmyslu kombinujícím. Milerád souhlasím s p. spisovatelem, jenž konče pojednání o úsudcích a řetězech úsudkových praví: „Von unmittelbarem praktischen Gebrauche sind allerdings nicht alle diese Formen, allein sie sind dies nicht in geringerem

Digitized by Google

Masse als jene Schlussmodi. Einen Werth dürfte man jedoch der hier geführten Untersuchung jedenfals nicht absprechen können. diesen nämlich, dass durch dieselbe der ehrwürdige Spruch, dass Alles nach Zahl, Mass und Gewicht festgestellt sei, auch für das Denken eine Bestätigung erhielt. Denn nicht beliebig vermöchte es die Begriffe durch einander zu würfeln, sondern nur in bestimmten Verhältnissen und in bestimmter Folge sie zu verbinden, wenn es sie zu einer erfolgreichen Kette zusammenschliessen will."

O těchto částech jednotlivých nelze neučiniti zmínku chvalitebnou: Spisovatel snaží se dokázati, že mezi myšlením a představováním jest rozdíl specifický. (Zdali dokázal, později se objeví.) Vykládá, jak důležita jest zásada o totožnosti, poněvadž netoliko. jak praví Kant, vysvětluje poznatky již hotové, nýbrž podporuje velmi plodně další zkoumání. Vyjmeme-li výtku neprávě učiněnou logice, od scholastiků podávané, dobře pojednal poměry znaků v obsahu, jakož i spůsob, jakým se pojmy určují a zevšeobecňují. Důkladně probrány poměry pojmů: krytí, podřaděnost a nadřaděnost vyloučení, křižování. Zdánlivý odpor jest odstraněn v soudech: Pavel není Petr, Tento jest Pavel, Já jsem Pavel, Já jsem já. Výborně vytčen poměr ličnosti k jakosti v soudu. Přesně vyložen poměr souvztažný mezi výměrem a rozdělením. Zalíbením naplňuje čtenáře pojednání o důkazech z úplného návodu a úplné obdoby, z neúplnébo návodu a neúplné obdoby, o vědecké ceně těchto a podmínkach jejich platnosti, o souvislosti jejich se syllogismem, o poměru mezi důkazem z neúplného návodu a důkazem z neúplné obdoby. Taktéž dokázáno, že každá věda, zvláště filosofie potřebí má obou method a sice nejprvé rozborné, pak souborné. — Spisovatel hájí zásadu o totožnosti nejen proti Antisthenovi a Stilponovi, nýbrž i proti Herbartovi, jenž pochopiv špatně ten zákon své filosofii špatný dal základ; hájí zásadu o protikladu proti Hegelovi a Fichte-ovi, kteří ji zavrhují, a proti těm, kteří buď zásadu o totožnosti považují za pouhý obrat zásady o protikladu nebo zásadu o protikladu za variaci oné; hájí samostatnost soudů kategorického, hypothetického, disjunktivného, hypotheticky-disjunktivného. podle kterých rozeznává též úsudky kategorický, hypothetický, disjunktivný, hypotheticky-disjunktivný; hájí rozdíl a platnost vý-

Digitized by Google

měru slovného a věcného; hájí možnost důkazu, jenž z důvodu poznatku se vede na důvod bytu a vytýká Jacobi-mu, že pomátl důvod poznatku s důvodem bytu a že proto křivě tvrdí, že bytování Boha nelze dokázati. — Spisovatel uvádí příklady definice nesprávné odkrývaje nepravdu Herbartova mínění o idei práva a o bytí; uvádí příklady předjatého důvodu (petitio principii): Spinozův důkaz, že Bůh jest jediná podstata bytující; Kantův důkaz, že není metafysiky, vědy o nadsmyslnosti; uvádí příklad nepravdivého důkazu, že pokolení lidské není z jednoho páru, jakož i odhaluje neplatnost důkazu Kantova o nesmrtelnosti duše; vyvrací důkazy sofistické o lháři, hromadě žita, o placení nebo neplacení mzdy od Enathla Protagorovi slíbené o zdánlivosti a nebytí pohybu. Spisovatel snaží se vyvrátiti Locke-a. tvoření pojmů vykládajícího z představ smyslných vývojem stupňovým; vyvrací Herbarta, jenž nalézá odpory ve zkušebném pojmu o první osobě; zavrhuje Kantovu autonomii; zavrhuje Protagoru, jenž měřítkem jednání považuje pud smyslný; zavrhuje pantheistickou bytnou jednotu Boha se světem; přísnou kritikou odsuzuje kategorie Kantovy; zavrhuje universální methodu vědeckou Raymunda Lulla, mathematickou methodu vševědeckou Spinozy a Leibnitze a monistickou špekulaci Hegelovu; snaží se vyvrátí sensualism.

Jak lze viděti, spisovatel rozhodně staví se proti filosofickým soustavám nepravdivým a poměr mezi Bohem a člověkem častokráte nazývá ve své logice stvořitelským. Nelze proto pochybovati, že p. spisovatele filosofie nikterak nevylučuje náboženství křesťanské, že spíše vyvrací každou filosofii, která náboženství křesťanskému odporuje, a s tímto náboženstvím přátelský spolek uzavříti se snaží. Ale jinak odpověď zní, táže-li se kdo, zdali tato snaha upřímná a vší chvály hodná cíle svého dochází, zdali filosofie p. spisovatele je s to, aby překonala nepravdivé soustavy filosofické. *I pokusím se z logiky od spisovatele vydané vytknouti věty, které pravdě rozumové se mi zdají odporovati*:

A Z části I. čl. I. o představování a myšlení: 1. Rozdíl mezi představováním a myšlením v tom záleží, že představování vyznamenává se nedostatkem svobody úplným, kdežto v myšlení projevuje se činnost svobodná sebevědomá a sebe samu určující (str. 5. a 9.)

2. Bez úmyslu a bez činnosti zpětné vzniká čas-

Digitized by Google

tějším představováním předmětů jedinečných a mechanickým sdružováním obraz povšechný, jenž jest pojmu látkou a pravým obsahem objektivným, ve kterém sloučeny jsou znaky více jedincům společné v jeden celek a jako ostrov obklíčeny od znaků jedincům jednotlivým zvláštních a méně jasných. Aby tento výsledek představování stal se pojmem, musí podmět poznávající, když dříve *n* jedinců téhož druhu uznamenal, an opět vidí jednoho jedince téhož druhu, v tomto jednotlivém obraze n-tém a prvním si uvnitřniti (inne werden) odloučení v obraze povšechném spůsobené; odloučení toto musí podmět proměniti v úplné rozdělení, tak aby tlupu představ částečných jasnější samu o sobě celkem uchopil a postavil proti částečným představám zjednotlivujícím. Povšechný obraz tím spůsobem z obrazu jednotlivého vyňatý, o sobě uchopený a proti obrazu jednotlivému postavený jest pojem. Podmínky pojmu jsou: sebevědomí, slovo, soud. (str. 11—17.) Nemýlím-li se, tedy podle spisovatele člověk začíná býti zároveň sebevědomým, sebe sama určujícím, z obrazu povšechného pojem tvořícím, mluvícím, soudícím.

3. Tuto theorii o povstání pojmu staví spisovatel proti Locke-ovi, Condillacovi a Herbartovi; ale nicméně praví, že podle spůsobu Locke-ova možno bez pochyby pojmy tvořiti a že také mnohé pojmy skutečně ještě vždycky tak se tvoří. (str. 11.)

4. Podmět představující jest podmět animalný, podmět myslící jest bytost od podmětu animalného podstatně rozdílná, duchová. (str. 20.)

5. Představování řízeno jsouc dvěma zákony o sdružování, a sice zákonem současnosti (a postupnosti) a zákonem podobnosti (a kontrastu), podobá se ku myšlení, ale myšlením není, poněvadž při současnosti nepřihlíží se k obsahu představ, jež k sobě vespolek zevnějším vztahem se odnášejí, a při podobnosti mezi představami se vyskytuje vniterná souvislost v jejich obsahu samém založená, která v představách samých působí. Představy slepě a neodolatelnou nutností jsou ovládány oněmi zákony o sdružování, kdežto myšlenky se zakládají na sebevědomí a svobodě. (str. 26—30.)

B. Z části I. čl. 2. o základných zákonech myšlení:

1. α) Zákony logické spočívají na základě ethickém, poněvadž spisovatel hlavním rozdílem, kterým myšlení od představování se liší, považuje svobodu. (str. 31.)

Digitized by Google

— β) Požadavek svobodě uložený zní: Nejednej bez platného důvodu. (str. 34.) — γ) Souvislost tohoto požadavku s pojmem svobody vysvítá též z ethické úvahy o nejvyšším cíli, jenž jest vytčen stvořenému podmětu svobodnému Bůh člověka stvořil z lásky, aby jej oblažil; proto může jenom tehdy blaženosti člověk dosíci, obcuje-li s Bohem v lásce, neodporuje-li myšlení Božímu a vůli Boží, nejedná-li z pouhé libovůle, nejedná-li tak, že by nemohl ze svého jednání se zodpovídati. (str. 35.) — δ) Jestliže člověk, poučen tím, co jest dáno v sebevědomí, k plnému poznání svého bytí vlastního dospěje, přidruží se k tomuto poznání také poznání oněch poměrův objektivných, ku kterým skrze svou bytost vázán jest podlé myšlenky Boží Podlé těchto poměrů člověk jednati má Proto k onomu požadavku formálnému pojí se požadavek druhý, reálný: Jednej vždy, aby tvé jednání se shodovalo s Boží ideou o tobě samém ze sebevědomí tvého poznanou a s poměry z té idey vyplývajícími. (str. 37.)

2. α) Onen požadavek formálný, odnáší-li se k myšlení svobodnému, zní: Nic neklaď na mysl bez důvodu ani kladně ani záporně. (str. 38.) — β) Logická zásada o důvodu vyžaduje odůvodnění, které nemůže se díti řadou nekonečnou; každá řada důvodů formálných končiti musí důvodem reálným, t. j. činem pomyslným, jenž bezprostředně v bytosti ducha myslícího jest založen, myšlénkou, ve které první osoba se klade, sám sebe já jsem vědom, myšlénkou, která s myšlením počíná a s kterou myšlení počíná, kterou jest vyjádřena jistota ducha o sobě a která jest věděním samým, ve které spočívá veškeré naše vědění a která jest posledním rukojemstvím vší jistoty. (str. 41—44.) — γ) Na této vlastní jistotě myslícího podmětu o sobě, která se vyjadřuje slovy: já jsem já, anebo na jistotě o nezměnitelné totožnosti bytosti myslící spočívá jistota o nezměnitelnosti zákonů myšlení a nezměnitelné platnosti činů pomyslných, jež podle těch zákonů jsou utvořeny. Proto na větě: Já jsem já jest založena druhá zásada logická o totožnosti: A jest A, t. j Pomysl A je-li jedenkráte platen, zůstává, poněvadž jest utvořen podle zákonů pomyslných, povždy platen a může býti neustále opakován (str. 44, 45.)

C. V části II. čl 2. staví spisovatel proti sensualismu pravý realism. A v čem záleží jeho realism?

Digitized by Google

Slyšme, co jest psáno na str. 281: „Myšlení, jež o sobě ví, sebe samo soudí, svou pravdu zkouší, prameny poznání zkoumá, toto myšlení onu otázku (zdaž jest svět zevnější, jenž před všelikou podmětu činností představovací bytuje a působě na podmět příčinou se stává jeho představ) anebo pochybnost o tom světě klade, ale též na ni dovede odpověděti. *Myšlení smyslům pravdu si přivlastňujícím touže jest podporou, jakou jest samo sobě.* Častokráte v nauce o zákonech myšlení základných o tom se stala zmínka, že všeliká patrnost (evidence) bezprostředná, všeliká jistota axiomatická tedy též vědění všeliké posléze spočívá na pomyslné nutnosti myšlenky. *Čeho první osoba myslící* — tak jsme tam slyšeli — *vzdáti se nemůže, nechceli sama se zničiti, to musí býti první osobě myslící pravdivo s takovou jistotou, s jakou jest ona sama sobě pravdivou.* Jistota první osoby o sobě jest základem, na němž spočívá všeliké poznání. *Tato jistota ducha myslícího o sobě zaručuje též objektivnou cenu činnosti smyslové.* Neboť duch uznati nucen jest právě tak bytování věci zevnější jako své bytování vlastní. Vznik sebevědomí sám o této nutnosti svědčí. Žádný člověk nedospívá bytování sebevědomého a svobodného, neprobudí-li jej člověk jiný, jehož život duchový jest již vyvinut. Již z té příčiny poznává sama sebe první osoba, stojí-li proti jinému bytci, a tak již od počátku myšlenka o vlastní skutečnosti spojena jest s myšlenkou o skutečnosti cizí a zevnější. Dr *Eug. Kadeřávek.*

(Dokonč. bud.)

15. Blah. Panna Maria, matka dobré rady, a původ proslulé poutnické svatyně Marianské v Genazzaně. Sepsal P. *Jan Votka* T. J. V Brně 1882, tiskem a nákladem benediktinské knihtiskárny (Vyňato ze „Školy B. S. P.“) Str. 160. Cena 20 kr.

Předeslav nejprvé historickou úvahu o úctě Marianské v Čechách a na Moravě od starodávna zakotvené vypravuje spisovatel vznik poutnického místa Genazzano nedaleko Říma. Doklady historickými se stvrzuje, že obraz „Matky dobré rady“ od r. 1467. v Genazzaně se nalezající tam způsobem zázračným přenesen byl ze Skadru v Albanii, kde dříve se nalezal (viz podobný vznik kaple Loretanské). S obvyklou historickou kritičností dovozuje spisovatel, kterak úcta k tomuto místu

Digitized by Google

poutnímu vždy více se vzmáhala, kterak sami papežové ji slovem i skutkem schvalovali; naproti lichému racionalismu pak četnými příklady objasňuje potřebu světla vyššího, nadpřirozeného pro lidský rozum, nemá-li na bezcestí se octnouti. Ku konci připojeno více pěkných modliteb o dar moudrosti a dobré rady. Obrázek „Matky dobré rady" v Genazzaně slouží knížce k ozdobě.

Redakce.

16. Augustin. Patero postních řečí, které činil kněz *Frant. X. Janků*, starší kaplan hlavní fary u sv. Jindřicha. V Praze. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Cena 36 kr.

S potěšením slyšeli jsme i pak četli slova obratného líčení o tom, kterak Augustin bloudí srdcem, bloudí duchem, kterak Bůh jej volá, kterak Augustin bojuje a konečně vítězí. Hříšný život sv. Augustina a pak obrácení jeho vděčným staly se předmětem postních řečí, kteréž státi se mají podnětem k obrácení tak mnohého křesťana, jenž po spůsobu Augustina hříšný život vede. I co do obsahu i co do formy jsou zmíněné řeči úplně zdařilé a můžeme je netoliko kněžstvu ale i všemu vzdělanému světu křesťanskému k pilnému čtení odporučiti.

Prof. *Jan Drozd.*

17. Křižová cesta dle pobožného kněze Leonarda a Portu Mauritio vzdělána od P. *Františka Jabulky*. 14. vydání. V Praze tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse. Str. 54. Cena 10 kr.

Pro dobu svatopostní můžeme tuto knížečku důst. duchovenstvu odporučiti k použití při pobožnosti cesty křižové, jakáž se téměř všude po Čechách a na Moravě od zbožného lidu našeho konává. Jest zde 14 zastavení, každé malým slušným obrázkem ozdobeno, s modlitbou a přiměřeným rozjímáním, konečně zastavení před nejsv. Svátostí oltářní.

Redakce.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek III.

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

I.

Mluvíme-li zde o říši Velkomoravské, dlužno výraz ten slyšeti na všechny země, kterým panoval Svatopluk, nástupce věhlasného Rastislava, tedy nejen na Moravu nynější, nýbrž i na knížetství *Nitranské* t. j. na dnešní kraje *uherskoslovenské* mezi Moravou, Tatrami a Dunajem až za Hron a Ipolu s čelným hradem Nitrou, dále na starobylou *Pannonii dolejší* čili na země mezi Dunajem, Rabou a Dravou (Blatensko až ke Srému), severovýchodně na krajiny *Vislou* protékané, polské i ruské, až po Buh a Styr; mimo to na krajiny, jimiž *Odra* se béře a kde sídlili Slované, jakož i na srbské *Polabsko* (až po německý Magdeburk), kdež dle vypravování Ditmara, biskupa Meziborského, Slované ještě na počátku 11. století zpomínali na slavného Svatopluka, někdejšího velikého panovníka svého. Konečně počítány k veleříši této i *Čechy*, federativně s Moravou spojené a poněkud i na ní závislé, pokud jen ve spolku s mohutným Svatoplukem, zetěm českého vévody Bo-

Digitized by Google

řivoje, nadvládě Franků se ubrániti a samostatnosť i úplnou od nich neodvislosť svou zachovati mohly.*)

Ve všech těchto částech veleříše Moravské blahočinili svatí prvoučitelé slovanští, Cyrill a Method, a sice buď přímo — sami osobně, aneb nepřímo — svými žáky; ve všech těchto zemích zaštípena jejich úsilím liturgie řeckoslovanská, od velikých papežův Hadriana II. a Jana VIII. schválená a vedle latinské i řecké na roveň postavená. Liturgií tou jakož i vykonavatelkou její, hierarchií slovanskou z Říma organisovanou, měla se po vůli svaté stolice Petrovy uskutečniti idea křesťanského velestátu slovanského, jemuž vytknut spolu vznešený úkol, svaté stolici mohutnou býti oporou proti přechmatům mocnářů franckých, kteří si i v církevních věcech tak zpupně a svévolně počínali, jakoby i v tomto oboru sami neobmezenými byli pány. A jako Řím byl už dříve ústrojím církevním napomáhal utvořiti křesťanské státy: Anglicko, Francii, Německo a j., tak i nyní podával slovanským kmenům tam, kde mezi nimi vznikl střední kristalisační bod civilisace křesťanské, pomocnou ruku, aby nejtužšími páskami a pojitky duchovními, totiž hierarchií slovanskou a bohoslužbami, jejich povaze nejpřiměřenějšími, utvořili mezi sebou velikolepou pevně spojenou politickou jednotu čili velestát křesťansko-slovanský a vešli v řevnivé závodění s ostatními národy a státy křesťanskými o palmu pravé křesťanské vzdělanosti, pravého pokroku a spanilé ušlechtilosti mravné. Tak to učinili papežové při vzniku říše velkomoravské a totéž i po pádu říše té opětovali, kdykoli a kdekoli podobná veleříše slovanská se udobila a pomocné ruky Říma k ústrojí církevnímu se dovolávala Tak se na př. stalo za

*) Viz Světozor z r. 1859. č. 22.

Digitized by Google

slavného cara Bulharského Symeona (893—927), syna Borisova, když věhlasem politickým a šťastnými válkami Bulharsko na velestát slovanský pozvedl, nebo tehdáž papež nejen potvrdil zde posavadní ústrojí hierarchické a řeckoslovanskou liturgii, nýbrž poslal slavnému Symeonovi i korunu císařskou. Tak i papež Klement VI., když za císaře Karla IV. Čechové stáli v čele křesťanské civilisace, nejen biskupství Pražské povýšením na arcibiskupství odvázal od vrchnictví Mohuckého, nýbrž i slovanskou liturgii v klášteře Emauském slavně povolil.

A je-li až podnes slovanská liturgie nejtužším pojitkem velikého národa ruského, nemělo by se na Rusi zapomínati, že tato liturgie vzala svou autoritu a sankci z *Říma* a že Rusové jen proto *církevní* právo k ní mají a jí se honositi mohou, že i v Římě od hlavy veškeré církve hned původně svatým dvěma bratřím pro kmeny slovanské byla potvrzena, aby vzájemně za to svatá stolice římská v těchto kmenech mocnou měla protiváhu proti zpupným násilníkům, kteří všemožně usilovali nástupce sv. Petra v Římě samostatnosti a neodvislosti zbaviti a jej na pouhého dvorského biskupa snížiti, jakýmž už tenkráte byl patriarcha v Byzanci.

Bohužel jest nám doznati a svrchovaně litovati, že kmenové slovanští veždy nad míru tíhnoucí k individualnému separatismu či odštěpenství, nedovedli s pomocnou rukou Říma spolupůsobiti a společným jazykem, společným písemnictvím, společnými církevními úvazky v jednu velikou a imposantní, vážnost si vymáhající jednotu národní splynouti*), jak se to podařilo

*) Toto však nepíšeme, jako bychom i nyní toužili splynouti v jednu velikou *politickou* jednotu, anobrž právě jako Poláci, Chorváti, Srbové a Bulhaři úzkostlivě hájíme své historicky vyvinuté národní individualnosti.

Digitized by Google

Němcům a jiným národům, anobrž že naopak i po svém pokřesťanění slovanští kmenové ti se vespolek nenáviděli, své země vzájemně pustošili, pro dost malý okroužek už sobě zvláštní spisovný jazyk tvořili, a nejednou i nejúhlavnějším nepřátelům všeho slovanského živlu a života napomáhali, jiné kmeny slovanské potírati a vyhlazovati. Bohužel, že i po jejich pokřesťanění smutnou zůstávalo pravdou, co o nich už v 6. století napsal císař Mauricius: „Neminem ferunt imperantem (nesnesou nad sebou panovníka), seque mutuo prosequuntur odio. Multi inter eos sunt reguli, neque inter se concordes" atd. A právě tento bezměrný a nezkrocený pud individualnosti byl hlavní příčinou, že i to, co se strany církve jim býti mělo živlem jednotícím a pojitkem nejtužším (slov. liturgie), stalo se u nich živlem rozdvojujícím a rozkolujícím. I nešlo to nikterak vinou papežů, že slovanští kmenové také v příznivých okolnostech nedovedli se povznésti k mohutné jednotě naproti výbojným dobře soustředěným jinojazyčným sousedům. Vždyť i pokřesťaněná Rus skytala ještě dráhně času osuhlý obraz, jejž nakreslil Mauricius ve slovích: „Multi inter eos sunt reguli, neque inter se sunt concordes." (Viz „Dějiny ruské od Rittersberga" kap. 8. a násled.)

I jest to náramný blud a sebeklam, tvrdí-li kdo, že liturgie slovanská, majíc býti páskou a úvazkem společným všech kmenů slovanských, za své vzala jednak prý vpádem Maďarů do Uher, jednak prý papeži samými. Pokusíme se pravé příčiny zániku takového ve světle dějepisném vystaviti a co ve tvrzení tomto pravdě podobného jest, na pravou míru uvésti.

Dlužno však ještě předeslati, že ve „Fontes rerum bohemicarum," v „Codex diplom. Moraviae," v „Monumenta Poloniae historica" Bielovského, v „Monumenta

Digitized by Google

historiae Germaniae" od Pertze a v uherských dějepisných pramenech (viz Slovenský letopis Šasinkův) jen skrovničké se o tom vyskytají zprávy, a že třeba tu nejednou s matnou domyslu lampičkou z hlubokých hustou temností pokrytých dolů dobývati zrnek historické pravdy. Co *Ruckgaber* ve svém „Handbuch der Universalgeschichte" (II. d. str. 286.) o dějepiscích německých 9. a 10. věku praví, že „stáli pod nátlakem velmožův a lenníků světských a že o mnohých věcech jen jako hieroglyficky psali, čehož teprv důvtipem rozluštiti třeba", to platí mnohem větší měrou o českých latinsky píšících dějepiscích, o Kosmovi a jeho pokračovatelích, v Německu ponejvíce vychovaných a všemu se úzkostlivě vyhýbajících, co by se citu německého čtenářstva příčilo a jeho bolestně se dotknouti mohlo. O slovanských věcech vůbec veliké zachovávají mlčení (altum silentium) a hned prvnímu dějepisci českému *Kosmovi* jest země česká *částkou Germanie*, ana „kolem do kola odevšad horami obejmutá *v krajinách Germanie* se rozkládá." Svatoplukovi pak, králi moravskému jest dle Kosmy líto, že „nespravedlivě a nevděčně" zdvihl zbraně proti císaři Arnulfovi i jde na poušť a činí za to pokání jako poustevník až do smrti.

I sám „Mnich Sázavský", jenž líčí život sv. Prokopa a osudy slovanského kláštera Sázavského, nechává nás na holičkách, chceme-li se jádra věci dopátrati a zvěděti, jak asi klášter ten byl zařízen, jaké služby Boží se tam konaly, zdali řeckoslovanské či latinskoslovanské, jaké slovanské knihy zde sepsány a jaká se zde cyrillice pěstovala, taková-li, jak ji mají Bulhaři a Rusové, čili taková, jakou mají glagolští kněží v Dalmacii; dále kdo jim světil kněze, zdaliž tito v nějakém spojení stáli s uherskými nebo dalmatskými kněžími slovanskými? A nejinak se nám vede, přečteme-li ver-

Digitized by Google

šovanou legendu o sv. Prokopu neb i veršovanou kroniku Dalimilovu veskrze českým národním duchem provanutou.*) (O *Pulkavově* kronice později.)

O sv. Prokopu položil Kosmas toliko tyto dvě kratičké zprávy: „Léta od narození Páně 1009. byl klášter sv. Prokopa založen. Léta od n. P. 1053. zemřel sv. Prokop opat.“ O svatém Methodu, jenž pokřtil českého vévodu Bořivoje, Kosmas úplně mlčí, neuváděje při vypravování křestu toho ani jména největšího dobrodince Slovanů svatého Methoděje, kterýž Bořivoje a jeho choť sv. Ludmilu pokřtil. Na oce jest, že úmyslně se vyhýbal každé zmínce o staroslovanském obřadu, ačkoli ještě za jeho času obřad ten na Sázavě vykonáván. Vůbec jest mu slovanská liturgie pravé „Noli me tangere.“ Toliko při zakládání biskupství v Praze 972 v listině papeže Jana XIII. (965—972), kterouž však, jak Palacký jasně dokázal, jen z paměti cituje, zmiňuje se o ritu staroslovanském, avšak s příhanou sektářství, an dí: „Verum tamen non secundum *ritus* aut *sectam* Bulgariae gentis vel Ruziae aut Sclavonicae linguae sed eligas in hos opus clericum Latinis adprime literis eruditum“. Jazyk český vždy nazývá „linguam sclavonicam“ a jestliže tytýž svému národnímu českému citu výraz dává, výraz na pohled Germanům nepříznivý, činí to jen tenkráte a tam, kde to pro ně nemohlo

*) Zde se o sv. Prokopu toliko dovídáme, kdy ze světa sešel, při čemž se dokládá:

„svatý Prokop z světa snide,
v němž veliká pomoc Čechóm vznide.
To Němec opat svědčieše,
když jej svatý Prokop kyjem tepieše.“ (str. 137.)

Na str. 48. mluví Dalimil o pokřestění knížete českého Bořivoje na dvoře Svatoplukově skrze Methoděje, arcibiskupa Velehradského, o němž dí: „Tento arcibiskup *Rusin* bieše, mšiu svú *slovensky* slúžieše.“

Digitized by Google

býti urážkou, jako když na př. o českém Achillu Břetislavovi vypravuje, proč nechtěl se u německého z královského rodu pocházejícího hraběte Otty Bílého toho doprošovati, aby mu dceru Juditu v klášteře Svinibrodském chovanou za manželku dal, proč ji raději odtud unesl? Neboť tu omlouvá odvážnost Břetislavovu přímětkem tímto: „Perpendit enim innatam Teutonicis superbiam et quod semper tumido fastu habeant despectui Sclavos et eorum linguam.“ Jinak všecky biskupy z Němců vzaté a na stolec Pražský dosazené velikými chválami vyslavuje, jako na př. Dětmara, Tehdaka (Theadagus), Okkarda, Heřmana, nejvíce však vynáší chválami probošta Marka, o němž dí: „Jsa původem Němec předčil moudrostí nade všemi, což jich měla tehdáž země česká“ atd Zpráva Kosmova, že Přemyslovci posílali rádi kněžice své ke dvoru císařův Germanie, aby se tam přiučili netoliko mravu a jazyku německému, nýbrž i jejich *úskočnosti*, jak se na př. zřejmě praví o kněžici *Oldřichovi* (str. 50: ut addisceret morem et eorum *astutiam* ac teutonicam linguam), zpráva ta neurážela nikterak veřejného mínění čili všeobecného názoru v Německu, anobrž jemu lichotilo; nebo spatřováno zde zjevnou superioritu v takovém plemeni lidském, kteréž ve své národní povaze umělo slučovati silného lva s chytrou liškou.

Jeden z pokračovatelů Kosmových (viz Výpisky z Vincencia, Gerlacha a j. str. 272. Font. rer. boh.) dí o nástupci německého krále Konrada, *Fridrichovi* k r. 1154., že „vyvolen jsa za krále ujal veslo vlády *celého* světa a je šťastně řídil (Fridericus in regem eligitur, qui *totius* orbis gubernacula feliciter regere coepit).“ Mluvě takto hyperbolicky o panování nad *celým* světem (totius orbis) činil to patrně jen úmyslem, aby

Digitized by Google

mocnáře mohutné sousední říše německé kadidlem božské téměř pocty podkuřoval a jemu pochleboval.

Dolíčivše takto poněkud, že čeští dějepisci za příčinou velikého nátlaku zevnějších poměrů jen velmi sporé nám podávají zprávy o staroslovanské liturgii a o slovanských věcech vůbec, nesmíme zde ještě jedné velmi důležité věci mlčením pominouti, totiž padělání listin papežům podvržených, obzvláště takových, které se na církevní právomoc či jurisdikci ku Slovanům vztahují. Jestliže německý redaktor Wiener Zeitungu Jan *Sartori* puzen švindléřským ziskem r. 1811. vydal u Cotty v Tubinkách celou dosti značnou sbírku od něho samého padělaných listů Savojského prince Eugenia, které až do r. 1858. za nepodvržené pokládány a jichžto jako ryzích historických pramenův upotřebováno; a jestliže za našich dnů dle tohoto příkladu jízliví protivníci našeho národa žádného *písemného* se neostýchají proti nám klamu a podvodu, aby pěkně lemovali a premovali všeliká proti nám bezpráví, tedy bychom se velikého dopouštěli bludu míníce, že onen starý věk, o němž mluvíme, neznal ještě žádné raffinerie v padělání listin, zvláště papežských, jimiž domnělé právo obhájeno býti mělo. Tomuto řemeslu švindléřskému už tenkráte výborně rozuměli, řídíce se pořekadlem: Pomoz co pomoz. Takovouto bullou byla na př. bulla Eugenia II. z r. 826., svědčící Urolfovi arcibiskupu Pasovskému a čtyrem biskupům Avarským a Moravským, která k tomu účelu skuta, aby se dokázalo, že Urolf byl arcibiskupem Pasovským a že měl podřízené sobě biskupy v Panonii a na Moravě. Bulla ta, jak bíledně dokázal Palacký, stojí v odporu s nepochybnými údaji dějinnými a oplývá makavými nedověcnostmi. Nalezena byla v jediném rukopisu a sice v klášteře Reichensperském a fabrikována či skována

Digitized by Google

asi r. 899., aby vzpírala nesmírné pretense Salcburského arcibiskupa a biskupů bavorských proti cyrillomethodějské hierarchii Janem IX. říši velkomoravské za Mojmíra, syna Svatoplukova, ochotně propůjčené. Nejinak se to má s mnohými pozdějšími bullami papežskými proti liturgii slovanské naměřenými. Vůbec skrýváno se klamně za autoritu papežův a psáno velmi mnoho na jejich vrub, co vlastně zavinila egoistická politika nebo diplomacie světská.

Předeslavše tyto k objasnění dřívějších poměrův potřebné poznámky, přikročíme již k líčení dějin samých. Zánik metropole sv. Methoda a s ní spojený zánik liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské tvoří veliké a dlouhé pásmo dějin.

1. Prvním ohnivem čili článkem v řetězu tom jest *zákeřnické zavraždění velikého Slovanův přítele a ochránce, papeže Jana VIII.*, jenž návodem Karla Tlustého, jak dí katolický dějepisec a kněz německý Ruckgaber (II. 262. Universalgeschichte), dne 15. pros. 882. úkladně ze světa zprovozen. Do smělé a pyšné soustavy velikého plánu Karla Tlustého, všechny země, kteréž za Karla Velikého tvořily jednu říši, opět spojiti pod svým žezlem v jeden ohromný celek, nehodil se ovšem tak bystrozraký a rázný papež, jakýmž byl Jan VIII., jenž mečem klatby církevní stíhal kruté odpůrce sv. Methoda a proti Karlovi Tlustému s týmže důrazem obraňoval samostatnost a neodvislost svaté stolice apoštolské, stoje neustupně na té zásadě, že po původní ideji římského císaře jakožto ochránce veškeré církve Boží, přísluší papeži právo určiti, který z mocnářů křesťanských k tomu jest nejspůsobilejším a toho nejhodnějším a jej napotom na tuto převelebnou důstojnost korunovati. Karel Tlustý, jenž se neostýchal své pokrevence, mladé dva Karlovice, téměř jinochy, totiž

Digitized by Google

Ludvíka a jeho bratra Karlomana zákeřnickou rukou odpraviti a který ku provedení dalekosáhlých záměrů svých žádné zbrodně, žádného zločinu se nelekal, nehrozil se i vrcholu všeho pychu, zahubiti výtečného nástupce Petrova Jana VIII. a na jeho místo postaviti stvůru svou *Makrina* čili Marina (882), kterýž se jemu ve všem v službu a v úplné poslušenství přikázal a věrným jsa plnitelem jeho rozkazův stolici sv. Petra na štěstí jen do roku 884. zaujímal. Zvláštní ochrana Boží okrývala zatím mocnými křídly svými mladistvou metropoli sv. Methoda, an nejnebezpečnější odpůrce její Karel Tlustý příliš zaměstnán byl děsnými válkami s Normany, než aby byl mohl vražedný zřetel svůj obrátiti ku Slovanům. Na tétéž míře stály věci i za papeže Hadriana III. (884—885), po němž v úmrtním roce sv. Methoda (885) následoval Štěpán V. (VI.) A však i nad krutým násilníkem Karlem Tlustým bleskem vzplápolal meč spravedlivé pomsty Boží, ana všechna knížata francká v bojích jeho proti Arnulfovi od něho odpadla a on přinucen byl v zátiší klášterském bídně skončiti (888) život svůj plný úžasných pychův a zločinů.

2. Druhým členem v pásmě dějin zániku metropole Methodovy a liturgie slovanské v říši Velkomoravské byla *lhostejnosť moravského knížete Svatopluka k obřadu Methodějskému a jeho přilnulosť ku zrádnému allemanskému Vichingovi.* Alleman tento slovesně velmi vzdělaný ale nad míru potměšilý a úskočný byl mu doporučen od *Arnulfa*, krále německého, jehož dětem Svatopluk kmotrem byl. Viching přikázal se cele k službám Svatoplukovým, skládal mu tuším latinské listiny k mocnářům, sloužil jemu a jeho dvořenínům latinskou mši a chtěje se v přízni jeho hluboko zakotviti, lichotil mu licoměrně a schvaloval mu všechny

Digitized by Google

šeredné těla libosti a rozkoše. Byltě Svatopluk velikým, neméně genialním vojevůdcem nežli Caesar, Hannibal a jiní slavní vůdcové, přebojovával a pobíjel četná nepřátelská na jeho říši dorážející vojska i uměl jsa se všech stran od nich sevřen jako v nějakém chobotu síť tuto roztrhati a samostatnou veleříši svou na nejvyšší stupeň moci a slávy vypnouti; ale nemaje státnického věhlasu Rasticova ani jeho mravné ušlechtilosti, anobrž jsa příliš ještě ovládán pohanskou vilností, neporozuměl dosti velkolepé, právě státnické ideji Rastislavově, na základě církevní neodvislosti vybudovati neodvislou velikou slovanskou říši; a za tou příčinou nechránil, jak toho potřeba svrchovaně vymáhala, náležitě sv. Methoda, přísného mravokárce, jenž jemu nejinak než druhdy Jan Křtitel nejednou do duše hřímal: Non tibi licet. Dokud sv. Method žil, podporoval ovšem jakž takž svaté snahy jeho vůči lidu, jenž sv. Methoda načitě ctil a vroucně miloval a i k jeho žákům se důvěrně tulil. Ale dovoloval současně Vichingovi, jejž s povolením papežovým i na biskupa v Nitře povýšil, svatému arcibiskupovi Methodovi všem možným činem život ztrpčovati a jeho veliké dílo podrývati; a sotva že světec tento (885) se na věčnost odebral, aby ode Pána vzal korunu spravedlnosti, směl Viching spoléhaje na netečnost a přízeň Svatoplukovu, svévoli a krutosti své všechnu uzdu pustiti a nejčelnější žáky Methodovy, zejmena Gorazda, rodem Moravana a Methodem tuším už na biskupství posvěceného i za nástupce zvoleného, jakož i Klementa, potomního arcibiskupa bulharského, pak Nauma, Angelara a Sávu do Bulhar zahnati.

Byltě zrádný Viching v těchto protislovanských snahách očividně nástrojem Arnulfa, jemuž i Svatopluk v bojích proti Karlovi Tlustému velikým slovanským vojskem k vítězství a k trůnu německému (887) dopo-

Digitized by Google

mohl, došed za to té hanebné odměny, že Arnulf od r. 892. s pomocí Maďarův od něho přivolaných říši Svatoplukovu ustavičně odevšad svíral a ji z kořene vyvrátiti usiloval, což se mu však při nevšední strategické genialnosti Svatoplukově až do úmrtí tohoto (894) nikterak nepodařilo.

Za to však Viching po smrti Svatoplukově roušku licoměrnosti směle odvrhl a celou šerednou tvář pravého zrádce pojevil; nebo bez odkladu a rozpaku přestoupiv k Arnulfovi, jenž krutou válkou utkal syny Svatoplukovy, byl jemu ve všem raden a pomocen i povýšen od něho na kancléřství říše německé a později za platné jemu prokázané služby i biskupstvím Pasovským odměněn; ale přese všechny velmi závažné, říši německé prokázané služby byl přece od samých německých biskupů pro svou nehodnost z biskupské důstojnosti složen (899); proto však přece zůstal kancléřem říšským a kochal se i dále v přízni Arnulfově.

Právě Vichingovy nesmírné a přelestné machinace v Římě proti metropoli sv. Methoda a slovanské liturgii byly příčinou, že papež Štěpán V. (VI.) opět se jal v říši Velkomoravské zapovídati obřad řeckoslovanský, an Viching, jsa tehdáž biskupem Nitranským a nemoha ve své zpupnosti snésti podřízenost pod sv. Methoda arcibiskupa slovanského, papeži Štěpánovi V. (VI.) stav věcí na velké Moravě s takového stanoviště líčil, že sám kníže Svatopluk a jeho dvořané o liturgii slovanskou nestojí, že lid velkomoravský dříve jen latinský obřad vídavší obřadu slovanského rád oželí (což ovšem lež byla), že jsou tam přečetné osady německé jen latinským bohoslužbám zvyklé, jimž slovanská liturgie jest náramným pohoršením a že uvedením latinského obřadu jednota církve náramně získá a také mezi Slovany na nejtužších se utvrdí kořenech.

Digitized by Google

Kromě toho nalhal Viching papeži, že sv. Method mnohým velikým *pověrám* vyučuje a to vše rouškou slovanské liturgie přikrývá, ano namlouval týž zrádce papeži Štěpánovi V. (VI.), že r. 880., kdy totiž Viching spolu se sv. Methodem v Římě u Jana VIII. byl, Method svatosvatě prý papeži přislíbil, že už nebude více liturgii slovansky konati, nýbrž latinsky, ale přes tento přísahou ztvrzený slib že v konání liturgie slovanské stále pokračuje;*) a mnoho jiných nepravdivých obvinění týž Viching na sv. Methoda sčítal.

*) Jak viděti z listu Jana VIII. ku Svatoplukovi z r. 880., nezakázal papež tento sv. Methodovi konání liturgie slovanské, alebrž jemu slavné k tomu dovolení dal. Tento odpor mezi listem Jana VIII. a listem Štěpána V. (VI.) byl také příčinou, že mnozí dějepisci němečtí (Dr. Ginzel) i čeští (V. Štulc), mezi nimi Wattenbach, který list ten v jediném exempláři zachovaném v cisterc. klášteře sv. Kříže u Vídně nalezl, list ten za velmi podezřelý, ba za podvržený prohlásili. V Římě ho není a sám Wattenbach považuje ho za padělek Vichingův. Nápadno spolu, že list ten teprv půl roku po smrti Methodově (885) vyšel a přece o tomto úmrtí se ani slovem nezmiňuje. Ale *Martinov*, učený jesuita, pokládá při tom všem list ten za nepodvržený a tak nazvaná Antyencyklika ruská, kteráž nedávno v Charkově vyšedší proti encyklice „Grande munus“ polemisuje, právě o list papeže Štěpána V. (VI.) se nejvíce opírá, aby si celou žluč svou na všechny papeže vylila a tím všecky sympathie Ruthenův v naší Haliči k Římu udusila a je zase k rozkolu východnímu svedla. I tvrdí směle, že papežové tuto listinu úmyslně zničili, aby jejich autoritě na ujmu a na škodu nebyla. My ji též pokládáme za nepodvrženou, ale na papeži Vichingem vylstěnou. Aniž se tomu divíme, že papež Štěpán V. (VI.) už pět let po smrti sv. Methoda dobře nevěděl, co tento byl papeži Janovi VIII. vlastně přislíbil. Nebo v těchto letech panovaly v Římě ohromné převraty: Jan VIII. byl návodem Karla Tlustého otrávením ze světa zprovozen, strýc Karla Tlustého Makrinus neudržel se na stolci

Digitized by Google

Můžeme-li pak diviti se, že když sám kníže, jemuž na zachování liturgie slovanské už z pouhé politiky nejvíce záležeti mělo, se u věci té tak vlažně a lhostejně choval, že Vichingovi dovoloval, sv. Methodovi život všemožně ztrpčovati a po jeho smrti i nejčelnější žáky jeho z vlasti vyhnati, že i papež v horlivosti pro slovanskou metropoli a liturgii ochabnul a knížeti dobrodiní převelikého, pravé to výsady čili privilegia, vnucovati nechtěl, o něž on sám nestál? Vždyť výsada taková byla tehdáž věcí téměř neslýchanou a nevídanou, jež v té době žádnému jinému národu nepropůjčena, a jejíž udělení jen odůvodněno býti mohlo příčinami nad míru vážnými, pro blaho a rozkvět církve předůležitými a dalekosáhlými. Privilej takový měl jen smysl a význam, když sám panující kníže všemi pakami o něj se zasazoval a jednak svým příkladem vlastním, jednak vší mocí svou jej ochraňoval, čehož všeho však tuto nebylo. A právě z tohoto nedostatku horlivosti knížete jakož i z pletich allemanského Ulyssa Vichinga vyplynula bulla Štěpána V. (VI.), i lze vším právem říci, že bulla ta jest vlastně dílem hlavního piklův strůjce Vichinga, jenž ji obreptivně a subreptivně (přísadou hojných lží a úmyslným zamlčením pravdy) na papeži vylstil. Německý vele-

---

sv. Petra déle nežli dvě léta a jeho nástupce Hadrian III. panoval toliko jeden rok, pak teprv následoval 885 Štěpán V. (VI.) na šest let. V takových okolnostech zatemňují se rychle v paměti speciality čili zvláštní podrobnosti fakt aneb údajů historických a tu jak sám kardinal *Bartolini* v životopisu sv. Cyr a Meth. dosvědčuje (str. 83.), byli papeži nejednou přinuceni úsudky předešlých papežův o takových podrobnostech historických odvolati a je spravnějšími úsudky napraviti. Viz tamtéž dvé o tom pravidla papežův Innocence III. a Pia V.

Digitized by Google

učený kněz Dr. Ginzel pokládá bullu tuto ve svém životopisu sv. Cyr. a Meth. za padělek pozdějších časů; my však z důvodů právě uvedených nerozpakujeme se nejinak nežli veleučený ruský jesuita Martinov ji považovati za nepodvrženou a hlavně úskočnými praktikami Vichingovými na Štěpánu V. (VI.) vylstěnou.

Že svatá stolice římská proti dříve propůjčené výsadě slovanského ritu naprosto nebyla, když jenom sám panovník se jí horlivě ujímal, ukázalo se dosti brzo po zákazu papeže právě dotčeného. Nebo když po smrti Svatoplukově syn jeho, statečný a věhlasný Mojmír, v jehož státnickém rozumu veliká idea Rastislovova opět jasným zazářila leskem, když tento velkomoravský kníže proti mladšímu bratru Svatoplukovi, jemuž Arnulf s bavorským vojskem svým marně po máhal, vítězně proti celé ohromné moci německé se na trůně velkomoravském udržel, ač i Čechové sami dříve s Moravany federačně spolčení jej byli opustili, když tento kníže r. 899. se do Říma obrátil ku papeži Janu IX. a jemu veškeren stav věci v říši své v pravém světle vylíčil, nezdráhal se tento obnoviti metropoli sv. Methoda a její slovanské řády; neboť posvětil sám Moravanům opět nového arcibiskupa *Jana* a dva biskupy *Benedikta a Daniele*, kteří k tomuto účelu sami osobně se byli do Říma odebrali a tuším už dříve od samého Methoda na kněžství posvěceni byli. Tím zrádné úklady arcipletichářе Vichinga opět zmařeny a samostatnost i neodvislost metropole sv. Methoda a liturgie slovanské opět bullou římského papeže slavně obnovena. (Viz Cod. diplom. Moraviae I. p.) Že tento a nejinaký byl a býti mohl smysl bully té, dokázal přejasně ohromný protiagitační ruch, jejž bulla ta v celé Germanii, zvláště pak v Bavorsku vzbudila a kterýž jako náramná povodeň na obnovenou metropoli Metho-

Digitized by Google

dovu hrozným vlnobitím dorážel, podmílaje ihned silným příbojem svým základy její. (Pokrač. bud.)

O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví.

(Pokrač.)

Ve skutečném provedení nebo vypracování musí známka poučnosti všude vládnouti; nic nemá posluchačům zůstati temného, nejasného. Obsahují pak se v pojmu „vyučování“ tři znaky nebo momenty, a sice: *výklad*, *důkaz* a často také *vyvrácení bludů* neb *námitek*.

Jasný, aspoň relativně úplný, názorný *výklad* toho, o čem kážeme, čeho lidu podáváme, co mu za povinnost ukládáme, k čemu radíme atd., jest první a nejdůležitější krok, abychom účelu kázaní křesťanského, co na nás jest, dosahovali. A protož třeba jest, dobře vyložiti a vysvětliti vlastní předmět duchovní řeči, podmět a výrok předlohy, četné body, z kterých se pojednání nebo povšechný obsah obou dílů skládá, vůbec všecko, co dalším rozvinutím předmětu jest a k důkladnějšímu pojetí jeho přispívati má, třeba by ani nebylo naprosto nepovědomo posluchačům. Nikde a nikdy nemají se posluchačům předkládati pouhá slova, nesmí se přestávati na všeobecnostech, odtažitostech, všecko musí rozloženo, rozdrobeno, až do posledních záhybů rozvinuto a duchu tak předloženo býti, aby jasně a určitě věděl, co jest, o čem se jedná. Nižádný v duchovní správě zkušený a lidu dobře znalý kněz nemůže nevěděti, jak velice toho třeba jest, aby se všecko na kázaních vysvětlovalo, zvláště pak to, což předmětem kázaní, čili předloha jeho jest. Již pro tuto příčinu a ne k vůli organickému celku toliko, a tedy z důvodů více pra-

Digitized by Google

ktických nežli theoretických, mělo by pojednání se počínati jasným a relativně úplným rozborem i výkladem pojmu hlavního a té pravdy, která se předlohou stanoví; mělo by se užívati vhodných podobenství, protiv, specifikace, analyse, výčtu atp. prostředků znázorňovacích, aby výklad byl jasný a zračitý, aby posluchač mohl přede vším zvěděti jasně a jistě, co jest, o čem kazatel mluví. Podobně i dále v celém obsahu řeči duchovní všecko se jasně a srozumitelně vysvětlovati musí, co posluchačům nepovědomo nebo ne dosti jasně povědomo jest. Jsoutě předmětem duchovních řečí věci nadsmyslné, odtažité a o těch člověk prostý těžko chápe a nedlouho v paměti zachovává, co se jimi vlastně míní, co jest podstatný obsah jejich.

Často arci postačuje výklad, aby posluchači dostatečně poučeni byli t. j. aby nahlédli, co se tou pravdou míní a že skutečně pravda jest. Avšak nikdy neškodí a přečasto i nezbytně potřebí jest, aby se náuka odůvodnila, dobrými *důkazy* podepřela a posluchači takto přesvědčeni byli, že tak jest a jinak býti nemůže, čili aby pravdu jasně podanou také objali duchem svým, ji přijali ve svůj majetek duchovní, jí pevně a radostně věřili, vědouce, proč věří. — Žádný kazatel nemá se v tom klamati, že dobří důkazové jsou jako hřebové, kterými se v duši člověka upevňuje pravda tolik, aby také skutečný vliv měla na smýšlení a praktický život. Kdo by, snaže se vésti mravný život, neznal ze zkušenosti své, kterak mu pomáhá udržeti se na dráze dobré, připomíná-li sobě důvody, o které opírá se ta pravda, proti které aby jednal, aneb kterou aby fakticky zapřel, příležitost a pokušení láká? — „Výmluvnost má netoliko za cíl, aby člověkem pohnula, ale také aby přesvědčila. Nepostačí, dojmouti posluchače a obměkčiti srdce jejich; neboť cit, kterýž neopírá se

Digitized by Google

o přesvědčení, hned mizí, jak mile pohnutí citu přešlo. Důkazové zajisté jsou základové ku přesvědčení, a toto samo bude pevné nebo slabé, jakž onino pádni jsou aneb málo podstatni. Řečník jest bojovník povolaný k tomu, aby přemáhal a krotil i duchy nejvíce odbojné rovně tak jako srdce nejvíce zatvrzelá. Přednáška bez důkazů byla by tělo bez duše, stavba bez základů."

„Ve všech případnostech potřebí jest, aby člověk byl si dobře povědom cíle, jehož chce dosáhnouti. Cíl jejž sobě předkládá kazatel, po každé buďto k náboženskému poučení nebo ku mravnému konání směřuje: chce jistou pravdu do myslí zaštěpiti, jistou povinnost předložiti, jistý předsudek poraziti, jistou chybu kárati a vykořeniti. V této své práci má bojovati proti odporu lidské přirozenosti; neboť, jak dí sv. Augustin člověk přirozeností veden jest k milování pravdy, ale má ji v nenávisti, pak-li jej kárá, jemu vytýká. Posluchačstvo jest jako nepřítel, jenž má býti přemožen v pevnůstce, do které se uchýlil proti útoku výmluvnosti křesťanské; bude přinucen vzdáti se, bude-li obklíčen důkazy podstatnými; jinak střely na něho metané ani dosti silny nebudou ani nedonesou."

„Zbytečno jest, dále doličovati nepopíratelné potřeby důkazů v kázaních; uznánoť jest vůbec, že přednáška, neopírá-li se o řadu dokladů náležitě sestavených a k logickému závěru vedoucích, byť i jinak dokonale napsána a přednášena byla, není leč jenom hromada masa bez kostí, balon vzduchem nadmutý, pathos anebo jalová mluvnost, tím zvučnější, čím jest prázdnější, a tím méně hluboká, čím prázdnější jest.*)

Duch času a nebezpečenství, ježto z něho vyplývají pro víru a křesťanský život, nezbytně žádají *ká-*

*) M. l'abbé Dieulin „*Le bon curé au XIX. siècle.*" Tom. II. pg. 172. sqq.

Digitized by Google

zaní apologetických, aby křesťané nemohli tolik snadno býti mateni a v rozpaky uváděni světoběžnými průpovídkami a námitkami. „Každý věk má svoje potřeby a svá nebezpečenství. Byli časové v církvi, když slovo pastýřské nemělo jiné povinnosti naplňovati kromě vyučování a napomínání. Za našich dnů jistotně jiných věcí třeba jest; nejde zajisté jen o to, abychom živili a zachovávali duše, ale musíme jich dobývati a je brániti; a protož vyučování pastýřské musí *obranné*, *apologetické* býti. A dodávám, že v dobách jako naše doby jsou, kdež bezbožnost a předsudky protináboženské vnikly do všech tříd společnosti, ano až mezi lid venkovský, apologetika neodbytnou pomůckou náboženského vyučování jest a že nikdo z nás nemůže zanedbávati důležité stránky této ve vyučování lidu.

„Za našich časův žene se útokem na všecko, i na dogmata nadpřirozená i na pravdy rozumové, na všelikou filosofii rovně jako na náboženství, na zdravý rozum jako na víru. A proč těchto útoků bezbožectva nyní mnohem více báti se jest, nežli jindy, toho příčina jsou strašní prostředkové propagandy, kterých bezbožectvo užívá tak beztrestně a kteříž jemu poskytují možnosti proniknouti a rozhlašovati se všude, působiti každého dne ve mládež s vytrvalostí neunavenou, obkličovati ji odevšad a dosahovati až do posledních vrstev obecenstva.“*)

Prostředkové tito jsou zvláště novinářstvo a belletristika se svojí kolportáží, divadlo a — škola ve státním monopolu; dospíváme víc a více tam, že se kromě kostela, všude, tu vědomě, tu z pouhé nerozumnosti působí proti náboženství katolickému. I zjevní atheisté šetří protestantismu a náboženství židovského, ano lec-

*) Dupanloup l. c. pg. 95.

Digitized by Google

kdy se s ním i veřejně bratříčkují, katolicismus pak, i v lidumilném působení jeho, stále podezřívají a hanobí. Nelze neuznati a nemíti se za přesvědčena, že společenstvo po všem skoro světě rozvětvené s úmyslem pracuje o konečné vyplenění křesťanského náboženství, ač ovšem říci nelze, že by každý pracovník na roli této byl si také vědom, co činí a komu do ruky pracuje. Přirozenost lidská, není-li na uzdě držána, sama sebou pravdě odporuje, bludu a nemravnosti pod zástěrou osvěty a vzdělanosti moderní hlásí se za pomocníky a nádeníky rádo vše, co ani vědomosti ani mravné síly nemá tolik, aby umělo a chtělo spatřovati, kam nás již dovedla a kam ještě dovede apostasie od pravdy a moudrosti křesťanské. „Nejsou to snad bludové částeční, co se nyní s takovým úsilím rozšiřuje, ale jest to takový soubor bludů čelných a podvracujících všecku víru, všecken zdravý rozum, všecku mravnost tolik, že národ, v kterém by takové nauky a mravy opanovaly, musel by za padesáte let býti národem hroznym.*)

„Blud neustále znovu se zrozuje a rozmáhá se; nechať se podobně znovu zrozuje a rozmáhá obrana pravdy; nechať béře na sebe tytéž formy, jakéž útok; nechať obrana všude jest, kam vniká nepřítel. Třeba jest, aby kněžstvo (zvláště ve městech) nemívalo jen pro nábožné duše přednášky vzdělavací, ale aby nad to ještě a ustavičně kráčelo směrem apologetickým. — Působte v lidu poznání základů křesťanského náboženství. Vykládejte jim prostonárodně důkazy o bytí božím, o duchovnosti a svobodě duše, o životě budoucím, krásné a vznešené dějiny zjevení mosaického a křesťanského, božství Ježíše Krista, božský původ církve. Ukazujte vzájemnou souvislost pravd, jejich shodnost a souhlas, a kterak všecky, neodporujíce duchu lidskému, ale pře-

*) Dupanloup l. c. pg. 99.

Digitized by Google

sahujíce ho, snášejí se s nejzdravějšími a nejčistějšími důsledky bystrého a osvíceného rozumu.“*)

O témž předmětu krásně vyjadřuje se círk. sněm provincie pražské od r. 1860. v tato slova: „O ceně pravdy katolické, kteráž ovšem jedna jest a obecná, často buďte poučováni věřící od pastýřů, jimžto náleží, aby vniterné a vnější důvody, víru naši podpírající, dobře vykládali a o nich přesvědčovali, tak že by za nesmyslný se ukázal odpor těch, kdož nejjasnějším důkazům nechtějí víry dáti, ale při své tvrdošijnosti nebo lehkomyslnosti zůstávajíce, u věcech nejvážnějších se vzpírají proti naučení božského mistra, kdežto u věcech ostatních rádi se přiučují. Ukázati se má všem božský původ katolické církve, jejž odvozuje od zakladatele svého a hlavy své, Krista; podivné její rozšíření a zachování; blahodějný život a požehnané působení, kterým osvítila vesmír, podle příkladu mistra svého za každým krokem dobře činíc, — aby všickni laskavou máteř milujíce poznávali a poznávajíce milovali. Ne méně třeba jest, ukazovati na zdroje nevěry, kteří se prýštějí hojněji ze zlé žádosti, nežli z nedostatečnosti rozumu, a protož také s nejlepším prospěchem se ucpávají, když se potlačují převrácené žádosti.“ (Tit. II. Cp. I.)

Prohlížíme-li novější tištěné sbírky duch. řečí, tuze často shledáváme, že jim naprosto scházejí podstatné stránky jasného a důkladného poučení, výklad totiž a důkaz. Nižádný v duchovní správě zkušený a lidu znalý kněz nemůže nevěděti, jak velice třeba jest, aby se všecko na kázaních vysvětlovalo, zvláště pak to, což předmětem kázaní čili předloha jeho jest. Již pro tuto příčinu, a ne k vůli organickému celku toliko,

*) Dupanloup l. c. pg. 112.

Digitized by Google

tedy z důvodů praktických více nežli z theoretických mělo by pojednání se počínati jasným a relativně úplným rozborem i výkladem pojmu hlavního a té pravdy, která se předlohou stanoví; mělo by se užívati vhodných podobenství, protiv, specifikace, analyse, výčtu a t. p. prostředků znázorňovacích, aby výklad byl jasný a zračitý, aby posluchač mohl přede vším zvěděti jasně a jistě, co jest, o čem kazatel mluví. — Jakkoli potřeba tato sama sebou zřejma jest a v homiletice s důrazem se vytýká: nalézáme nicméně hojnost kázaní, kdež ani v úvodu ani v pojednání samém se nedočteme jasného a dostatečného výkladu o předmětu, anebo nalézáme výklad velice chudý a nedostatečný, tytýž i chybný.

Jsou kázaní, bohužel četná, v kterých ani hlavní předmět, ani předmět podružných částí, ani vůbec pojmy méně povědomé, ani obecné pravdy a věty o mravném a vůbec náboženském smýšlení a životu mluvící nebo k němu se táhnoucí vyloženy a objasněny nejsou. Nevyhnutelný toho následek býti musí, že mnozí posluchači hrubě ani nevědí, o čem kázaní jedná, anebo že jim celé části jeho nesrozumitelny zůstávají, poněvadž jim nebylo jasně a dostatečně vyloženo, k čemu se napotom celé ty části táhnou a na čem další tvrzení, důsledky nebo mravné dolohy spoléhají. — Tak na př. kázaní *o službě boží* „rozkládá známky pravé služby boží", ale ani v pojednání ani v úvodu pověděno a vyloženo není, *co* by služba boží byla. A kdo by chtěl tvrditi, že by právě tento pojem nebyl potřeben výkladu velmi pečlivého? — Jedna postní kázaní jednají v cyklu sedmi duch. řečí *o sedmeru křest. ctnosti*; všecken výklad pojmu o křest. ctnosti jest tento: „Ctnost jest ctění zákona božího skutkem t. j. prospívání v dobrém." „Není to ctnost, dobré a zlé znáti a věděti; ale ctnost

Digitized by Google

jest, dobré činiti a zlé nečiniti. — Umění jest, Boha znáti, ctnost jest, Boha ctíti.“ (Lactantius). Ku ctnosti tedy nedostačí, jestliže prázdni jsme hříchu; tu potřebí více, totiž činnosti v dobrém. — Že *toto* nepostačuje, nemusíme ani šířeji dovozovati. — V kázaní *o křesťanské statečnosti* slouží za výklad pouhá definice z katechismu, kteráž i sama nemálo výkladu i nějaké opravy by potřebovala: „Statečnost jest ctnost, kterouž křesťan ve své povinnosti stále trvá a žádnou překážkou neb obtíží mýliti se nedá. Jsou pak to obzvláště povinnosti, jež předpisuje sv. náboženství; byť pak někdy i namáhání stály, křesťan statečný plní je vždy ochotně z lásky k Bohu, tak že s Mojžíšem zvolati může: „Síla má a chvála má jest Hospodin a učiněn jest mi k spasení.“ Zdaž může si tu prostý člověk určitého něco mysliti, zdaž možno, aby z kázaní domů jda, nesl s sebou jasné ponětí o statečnosti? Slovy tak obecnými může pojem vysvětlen býti leda lidem theologicky vzdělaným, pro ty pak nekáže se obyčejně. — V kázaní, kteréž „předkládá některé prospěchy a užitky, jež přináší *čistota a nevinnost srdce*“, nikde vyloženo není, co by čistota a nevinnost srdce byla, z kázaní samého pak pokládati možno za jistou věc, že kazatel tu míní pouhé zdržení se hrubých hříchů tělesných. — Podobně v kázaní *o milosti boží* ani slovem vyložen není pojem o milosti boží; a přece by toho výkladu velice třeba bylo, neboť velmi zřídka se nachází také u lidí lépe poučených nějaký aspoň částečně jasný a správný pojem o důležitém předmětu tomto. (Pokr. bud.)

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církev. dějin na universitě Pražské.

(Pokrač.)

8. Téhož času zasedl na stolec sultanův Cařihrad-

Digitized by Google

ských Mahomed III., syn Amuratův, muž krvežíznivý a záštím proti křesťanům soptící. Aby panství své pojistil a každého soka se sprostil, dal všech svých 21 bratrů zardousiti a 10 žen svého otce, z nichž se potomkův obával, utopiti. Vypravil také brzo znamenité vojsko, aby svou moc vítězstvími upevnil a svou říši výboji rozmnožil. Bylo to r. 1601., když Turkové se svými zástupy do Uher vtrhli. Již dobyli pevnosti Kaniže a rozlívali se již dále v Uhrách. Císař Rudolf, aby utkati se mohl s tímto nebezpečným odpůrcem, potřeboval vydatné pomoci od křesťanův. Aby ji obdržel, obrátil se k sv. Otci Klementovi VIII. a kurfirstům. P. Vavřincovi dostalo se nejvýš čestného rozkazu, aby odebral se na jejich dvory a vyzýval jménem císařovým k rychlému hotovení se proti Turkům. Vavřinec skvěle dostál své úloze; knížata nejochotněji přislíbili pomoc. Papež Klement pak odeslal 10000 italských pěšákův, kteří se přepravili z Ankony do Dalmatie. Co dále se dělo, vypravuje zmíněný domácí letopisec zdejších kapucínův takto:

„Za polního kazatele a duchovního správce pro ně (vojáky) ustanovil papež tehdáž v Praze meškajícího P. Vavřince z Brindisi s plnou mocí, aby všem křesťanským válečníkům plnomocné odpustky a papežské požehnání udělil. P. Vavřinec přibral si tři společníky, P. Františka z Tarentu, P. Beldranda z Udine, a P. Gabriela z Innsbrucku, kteří nedávno teprv na kněžství byli vysvěceni. S nimi spěchal do Pannonie. Zastal křesťanské vojsko u královského Bělehradu v žalostném stavu, neboť částečně i počtem bylo slabší proti tureckému, částečně bylo sešlé strádáním a útrapami. Pětkrát četnější turecké voje*) obklíčily křesťanské vojsko

*) Dle podrobnějších udání byl poměr křesťanského vojska

Digitized by Google

již téměř se všech stran, tak že všecken východ jemu byl zamezen a házely na náš tábor se dvou kopců neustále a velmi prudce žhavé koule a jiné střely. Důstojníci i vůdcové byli velmi sklíčeni a považovali se za ztracené, vzdávajíce se vší naděje na vítězství. Když P. Vavřinec tuto pro křesťanské vojsko tak nebezpečnou sklíčenost spozoroval, tuť kázáním nadšení sálajícím podlomeného ducha a sílu na novo vzkřísil. Dne 15. října (dle jiných udání 14. října; před touto bitvou byli Turkové již 11. října poraženi) počala se prudká bitva. Se všech stran blížil se sveřepý nepřítel. P. Vavřinec na koni, krucifix v pravici*) jel před zástupy křesťanských bojovníků, povzbuzuje málomyslné a prorockým duchem předpovídaje neomylné vítězství. Ačkoliv nesčetné koule a šípy kolem něho fičely, zůstal přece neporaněn, co tím více budilo úžas, ježto každý zástup, před nímž jel, pod ochranou Boží tak bezpečný byl, že všecky koule a šípy před obrazem Vykupitelovým, který jako neproniknutelný štít proti nepřátelům držel, málomocně k zemi padaly. Brzo před tímto, brzo před oním, kde nepřátelská zuřivost nejprudčeji dorážela, byl se svým štítem a tu byl také nával nepřátel zlomen.**) Jakkoliv malé bylo křesťanské vojsko,

---

k tureckému jako 18.000 k 80.000 (Sr. Coudenhove: Österreichs gottgesandte Streiter, str. 44.)

*) Tento kříž, ulitý z kovu, představoval na jedné straně obraz Ukřižovaného se čtyřmi evangelisty na čtyrech koncích kříže, na druhé straně Boha Otce se čtyřmi učiteli církevními (Ambrožem, Augustinem, Jeronymem a Řehořem). Dosud chová se v klášteře kapucínském v Innsbrucku s velikou úctou.

**) Na doplnění klášterního letopisce slouží tato poznámka. Když oba náčelníci, Roszworm a Althan, na pokřik vojínů: Zabijou P. Vavřince! přiběhli, aby ohroženého

Digitized by Google

rozehnalo přece roje sveřepých nepřátel a slavně nad nimi zvítězilo, začež také všickni uznávajíce, že přirozeným spůsobem státi se to nemohlo, ruku všemohoucího Boha velebili. P. Vavřinec byl ctěn od všeho křesťanského vojska jako v pravdě apoštolský, svatý muž.*)

Z vítězství tak zázračného nabyl také značné kořisti nad bludaři, poněvadž mnozí stoupenci bludného učení k jeho a ostatních bratří horlivému přičinění bludu se vzdali a ku katolickému náboženství přestoupili.

Když císař zprávu o tomto důležitém vítězství obdržel, rozkázal, aby se na poděkování dobrotivému Bohu v kostelích Pražských Te Deum slavně pělo. P. Vavřinec vrátiv se, byl od císaře nad míru přívětivě a laskavě přijat Své nepříznivé mínění o kapucínech císař od této doby změnil a prokazoval se jim velice milostivým; zejména oceňoval slavné činy P. Vavřince, jeho bezúhonnost mravní a horlivost o spásu duší, jakož i vždy více vážil si kapucínů pro jejich trpělivost a věrnost.**) — Odpovědný nepřítel kapucínův, alchy-

---

osvobodili a na něho volali, aby na tak nebezpečné místo se neodvažoval, odvětil duchovní rek: Mýlíte se, zde jest mé místo, vpřed, vpřed, vítězství jest naše! Jak hrom udeřila tato slova v nepřítele, rozutíkal se na všecky strany a padal pod ranami císařských. Hlavní vůdcové Turků byli mezi padlými.

*) Vévoda Mercoer bez obalu řekl ve Vídni, že P. Vavřinec v této bitvě jedinou svojí osobou více vykonal než všichni vojáci. (Condenhove zm. sp. str. 47.)

**) Přesvědčení, že mimo Boha a přímluvu Bl. Rodičky Boží vítězství nad nepřítelem křesťanského jména P. Vavřincovi děkovati jest, brzo obecně se rozšířilo, tak že již při slavnosti blahořečení Vavřincova nad hlavními vraty Vatikanského chrámu obraz oslavenců s nápisem vyvěšen byl: Beatus . Laurentius . a . Brundusio . Augustis . Gentis . Austriacae . Rebus. Hostes . Christiani . Nominis . Erecta . Cruce . Deterret. (Blahoslavený

Digitized by Google

místa Tycho de Brahe, povolán byl v tento čas, totiž 4. listopadu*) řečeného roku náhlou smrtí před soudnou stolici Boží. Zmíněného dne byl pozván k bohaté hostině a tento nešťastný úkladník byl uprostřed důvěrných přátel mezi radovánkami náhle mrtvicí raněn. Jeho smrtí všecken podnět k pronásledování kapucínů byl odstraněn. Mrtvola alchymisty pochována v Týnském chrámu Starého Města Prahy u prvního pilíře před hlavním oltářem, kde i jeho náhrobní nápis čísti lze. Řeč při pohřbu přednesl rektor university Jesenius v chrámě Týnském

9. Po zázračném vítězství nad Turky šířila se pověst komisaře Vavřince a s touto pověstí i řád kapucínský vždy víc a více. Avšak P. Vavřinec nezůstal dlouho již v Praze, neboť v Římě shromážděná generální kapitola zvolila ho 24. května 1602. za *generála* řádu. P. Vavřinec sám vydal se pěšky na cestu do Říma, mnoho zkusiv útrap a svízelů a nepouživ žádného pohodlí, k generální kapitole. A jako by byl tušil, že proti své vůli vyjde z volebního osudí, navštívil ještě dříve všecky jím založené kláštery, vydal příslušná opatření, potom zprávu dal císaři ve zvláštním slyšení o stavu klášterů a prosil ho, aby svou přízeň i na dále kapucínům zachoval. Volba P. Vavřince vykonána jednohlasně a s všeobecnou radostí pozdravena, neboť domníváno se, že v novém generálovi obdrželi „druhého serafského otce.“ Také papež a kardinálové radovali se z volby tohoto výtečného muže, který již sám sebou dostatečnou záruku poskytoval, že řád kapucínský ve prospěch církve působiti bude. Klement VIII. znal P.

Vavřinec z Brindisi, když v úzkých byly věci národa rakouského, nepřátely křesťanského jména vyzdviženým křížem zahání).

*) Podle jiných údajův 29. října.

Digitized by Google

Vavřince již ode dávna jakožto první okrasu řádu. Mezi tím sám císař oznámil do Říma o působnosti v pravdě apoštolské a zásluhách P. Vavřince a vyslovil sv. Otci nejvřelejší dík za poslání kapucínův. Protož nesmíme se diviti, že nový generál kapucínův všude s vyznamenáním přijat byl. Jenom jeden byl, který z volby P. Vavřince tesknil: byl to sám P. Vavřinec. Jeho pokora nemohla se spřáteliti s myšlénkou, že má zastávati nejvyšší úřad v řádě; vždyť velmi dobře poznával, že nejvyšší úřady nejnebezpečnější jsou ku spáse duše. Jenom myšlénka, že Bůh tomu chce, pohnula ho, aby volbu neodmítl. A tento prostý, pokorný muž — jakou činnost a sílu rozvíjel jako generál kapucínův! Nastoupiv ve svůj úřad, považoval za svou povinnost navštíviti všecky provincie svého řádu. K tomu konci odebral se nejdříve do Milána, odtud do Švýcar, Flander, Francie, Španěl a skrze Německo vrátil se do Italie, navštívil Neapol, Sicilii atd. Památno jest, že vždy cestoval pěšky, ač často bolesti v nohou míval a sv. Otec mu dovolil, aby na cestách užil koně nebo vozu. Horko a zima, déšť a sníh — nic nemohlo jej zdržeti, když o to šlo, aby působil na povznešení svého řádu, ve prospěch křesťanstva, ke cti Boží, a aby nejrychleji plnil povinnosti, které na řeholníka sluší. Jedva že do kláštera přišel, zahájil svoji návštěvu duchaplnou přednáškou. Nadarmo mu představovali, že potřebuje poklidu po dlouhé cestě — jeho horlivost nesnesla prodlení. Obdivujeme se velmi namáháním, kterým se podroboval, uraziv často za den deset až dvanáct hodin, jen aby v ustanovený čas přibyl do kláštera. Při tom přestával obyčejně na kousku chleba a trochu zeleniny za pokrm a pouhé zemi za nocleh. V noci nikdy nescházel při jitřní, byť i pozdě večer byl přišel. Zdálo se, jakoby jeho horlivost zaplašovala každé unavení.

Digitized by Google

Takový příklad vábil, vyzýval k následování, slovem oživoval posvátnou horlivost řeholních rodin. Přívětivý, pokorný, — jednal se staršími jako s otci, s mladšími jako se syny, se všemi jako s bratry. Ale při tom byl rázný, skálopevný a přísný, když o to šlo, aby nepořádek odstraněn a uvolněnost kázně napravena byla; avšak nikdo nepociťoval této přísnosti, poněvadž neprýštila se z pýchy a pánovitosti, nýbrž kořeny měla v křesťanské lásce pokorného srdce.

Nejhůře se dařilo u něho pokrytství, udavačství a ctižádosti; pokrytcům předkládal, že Bůh se nedá oklamati, udavačům ukazoval břevno, které mají ve vlastním oku, kdežto předstírají, že vytáhnou třísku z oka bratra svého; ctižádostivým pak vykládal, jaká jest to pošetilost zásluh jiných lidí si nevšímati a po pozlátku slávy lapati. Kdykoli předsedal provincialní kapitole, při které rozdávány byly úřady, činil před volbou a po ní přednášku o přísném oučtování, které představení jednou před trůnem Božím skládati budou. Když tedy tímto spůsobem každému, jenž vykonávati měl úřad představeného, spasitelnou bázeň vštěpoval, dával mimo to na srozuměnou, že člověk zasluhuje vyznamenání potud, pokud jim utíká a jim vyhnouti se snaží. Tak se stalo, že téměř všickni hleděli volbu na ně připadající odmítnouti, tak že do stanov řádu přijato býti musilo ustanovení, „aby příliš nesnadnými se nejevili u přijímání úřadův.“ Čeho ale, tázal bysi se, generál tím dosáhl? Ovšem mnoho, velmi mnoho! Od této doby byli pravidelně jen znamenití mužové za představené voleni. Nikoliv ctižádost, pokrytství a vypínavost, nýbrž pokora, skromnost a hodnost dosáhly úřadu a vážnosti. Zcela jiný duch zavítá do celly, oživuje Bohu zasvěcenou rodinu klášterní, když pastýř podlé srdce Božího jest. Pravda, kterou proslovuje nej-

Digitized by Google

výtečnější křesťanský filosof, sv. Tomáš Aquinský, platí i zde: „Habent effectus causarum suarum similitudinem, quum agens agat sibi simile.“

P. Vavřinec děkoval Bohu za toto smýšlení spolu-řeholníků, které úplně shodovalo se s pokorou, jakouž sám slovem i příkladem kázal. „Generál nejchudšího řádu v církvi,“ jak P. Vavřinec se jmenoval, vyhýbal se naschvál každému uctění, které platilo jeho osobě, a bylo to pro něho pravou mukou, když na svých cestách zde onde nějaké vyznamenání, byť to bylo pouhé pozvání od vznešených osob, přijati musil. Ať přišel kamkoliv, do Milána nebo Paříže, Lyona nebo Marseille, Valencie, Neapole neb Říma, všude sbíhal se lid, aby uzřel P. Vavřince a přijal jeho požehnání; a ačkoliv vždycky mezi své průvodce se mísil, aby od zástupu nebyl zpozorován: byl přece vždy poznán dle zvláštního výrazu tváře, zrcadla to jeho čisté duše, a kolkolem ozýval se pak hlas: „To jest on, sv. generál kapucínův.“ Když v třetím a posledním roce svého generalatu Neapoli navštívil a tam postní řeči konal, byl sběh lidí tak veliký, že biskup ze Stoly, který také přišel si pro požehnání světcovo, udiven zvolal: „V pravdě, kdyby sv. Petr a sv. Pavel opět přišli, nevzbudili by větší shon a větší horlivost!“ Pokora našeho sv. Vavřince při tom nemálo trpěla i toužil po dni, kterého by opět skromné místo prostého duchovního bratra zaujal. Bylo to r. 1605., když vyslanci všech provincií kapucínských za příčinou volby nového generála opět ke kapitole se sešli. P. Vavřinec zahájil kapitolu řečí tak úchvatnou, že všichni přítomní dali se do pláče. A opět to byla hluboká pokora, která ze sv. muže mluvila a tak mocně v srdce posluchačů působila. P. Vavřinec skládal účty před představenými řádu o svém generalatě a počal tím, že na sebe žaloval, jak

Digitized by Google

se dopustil tisícerých chyb, a ukončil s prosbou, aby volili jiného generála, muže s většími schopnostmi a s větší horlivostí. Zároveň navrhl za generála P. Sylvestra z Assisi, muže výtečného. Příčinou této prosby a tohoto návrhu byl také jmenovaný P. Sylvester zvolen, který svého předchůdce ve všem za příklad a vzor si obral. (Pokr. bud.)

Venceslaus Franc. Coelestinus a Blumenberg
čili
Václav Frant. Nebeský z Blumenberka.

Podává **Jan Kř. Votka.**

(Pokrač.)

Jsa kanovníkem svatovítským ustanoven byl za archidiakona kutnohorského, jakož i jiní kanovníci obyčejně některý z archidiakonatů pod svou správou mívali. V. Ruffer praví ve své „Hystorii Vyšehradské“, že prý Nebeský byl arciděkanem kutnohorským, což však nemůž býti v tom smyslu vzato, že by v Kutné Hoře byl přebýval; neboť Nebeský sám ani nejmenší zmínky o tom nikde nečiní. Že archidiakonem kutnohorským skutečně byl, tomu nasvědčuje J. Th. Berghauer (Protomartyr. Poenit. tom I. pag. 245). Za čestného čili nesídelního kanovníka na Vyšehradě zvolen byl Nebeský dle udání Berghaurova dne 29. června 1652., zároveň s hradčanským kanovníkem Šeb. Zbraslavským, archidiakonem plzeňským. Kdy asi zvolen byl za čestného kanovníka v Staré Boleslavi a také u Všech Svatých na hradě pražském, nevíme udati. Nebeský byl pak také nadán od císaře a krále Leopolda I. erbem a příjmím „*z Blumenberka*“. Stalo se to bezpochyby ku konci r. 1657. aneb z počátku r 1658., neboť ve spisu svém „Pravidlo života,“ na den sv.

Digitized by Google

Václava 1657. tiskem vydaném, neužívá ještě dotčeného přídavku při svém podpisu, ale ve spisu „Věčná čest, sláva a chvála sv. Josefa“ r. 1658. vydaném podepsal se již: Kněz Václav Frant. Coelestinus z Blumenberku atd. Dne 3. prosince 1657. jmenován od papeže Alexandra VII. protonotářem apoštolským. Opis breve papežského chová se po dnes v archivu kapituly pražské. Když r. 1658. děkan kapituly svatovítské Krištof Reinholdt, rodilý Němec ze Slezska nucen byl z Prahy odejíti a se v Budyšíně usadil, zvolen Vács. Nebeský za kapitulního místoděkana, kterouž důstojnost až do smrti řečeného Reinholdta zastával. (Th. J. Pešina Phosph. septicor. pag. 611.) Napotom zvolen téhož ještě roku Šeb. Zbraslavský za děkana, a když záhy na to tehdejší kapitulní probošt Jan Rasch ab Aschenfeldt, rodem Čech, zemřel, zvolen v kapitulní schůzi Václ. Nebeský za probošta, kterouž volbu císař a král Leopold I. listem dne 2. června 1658. v Laxenburku daným, potvrdil.

Shledal jsem mimo to ještě jiné zprávy, povahu Vácsl. Nebeského a směr činnosti jeho vysvětlující. V památní kníze fary svatoštěpánské na Novém Městě pražském (Lib. mem. I. fol. 13. et 14.) zaznamenány jsou dvě listiny od r. 1641., z nichž se dovídáme, že tehdejšímu p. purkmistru a pp. radním téhož Nového Města na tom záleželo, aby na faru svatoštěpánskou dosazen byl za faráře Vácsl. Frant. Nebeský, tou dobou farář častolovický na patronátě pána z Opperstorfu. Po smrti mistra Jakuba Peitusa, dne 10. listopadu 1640. ustanovil kardinál-arcibiskup pražský hrabě Harrach místo něho za faráře svatoštěpánského tehdejšího děkana kapituly staroboleslavské Jiří Bílka z Bílenberku, a sice za touto příčinou: R. 1639., dne 27. května vtrhl pověstný švédský vůdce Banner s protestantskými žold-

Digitized by Google

néři svými do Staré Boleslavi a utvořil si tam hlavní svůj opevněný tábor. K účelu tomu dal s věže kostela sv. Václava celou střechu sraziti, pozůstalé zdě věžní dal hlínou naplniti, a na vrchol zdí několik děl vytáhnouti, aby na most z Brandýsa do Staré Boleslavi přes Labe vedoucí pohodlně střílet mohl, kdyby vojsko císařské na jeho tábor udeřiti chtělo. Protestantští žoldnéřové obloupili a zhanobili pak svatyni marianskou a kostel sv. Václava i vydrancovali také domy tamních kanovníkův a obyvatelů. Následkem toho neměl ubohý děkan staroboleslavský Jiřík Bílek ani kde bydleti ani od čeho živu býti, a proto jej arcibiskup pražský na uprázdněnou právě faru svatoštěpánskou v Praze za faráře ustanovil. Ale to nelíbilo se opět tehdejšímu purkmistru a radním Nového Města pražského, a sice především proto, poněvadž právě tenkráte soudní pře zahájena byla, mají-li páni novoměstští patronátního a podacího práva, jako je měli páni staroměstští, a rozepře ta nebyla ještě rozhodnuta, ač se s ní zvláštní komise zanášela. Když pak r. 1641. vojsko císařské nad Švédy zvítězilo, a pověstný hubitel země české Banner sám dne 21. května 1641. zemřel, podobalo se, že by Jiří Bílek opět do Staré Boleslavi vrátiti se mohl. Páni měšťané novoměstští nechtěli této příležitosti zanedbati, a nároky své na patronátní a podací právo při svatoštěpánské faře aspoň nepřímým spůsobem obnovili. Na zvláštní vyzvání purkmistra a radních pánů zadali tedy všickni starší a úředníci celého záduší svatoštěpánského prosbu k arcibiskupu pražskému, aby jim za faráře ustanovil a potvrdil „důstojného kněze p. Václava Frant. Celestýna, na ten čas u uroz. pána Otty z Opprstorfu na Častalovicích zůstávajícího.“ Arcibiskup nesvolil však k prosbě té, poněvadž „předně o tom známosti neměl, že by děkan Bílek chtěl do Staré

Digitized by Google

Boleslavi se navrátiti, a za druhé i proto, poněvadž novoměstští pánové neráčí býti collatores jako páni staroměstští, a té moci nemají faráře sobě voliti. Nad to komise ta, která jest mezi panem arcibiskupem a mezi pány novoměstskými nařízena, že až potud ku skončení svému nepřišla.“ Jiří Bílek zůstal skutečně na faře svatoštěpánské až do r. 1642., a byl pak ustanoven za děkana krumlovského v Budějovicku. Po jeho odchodu žádali páni novoměstští arcibiskupa, aby farářem u sv. Štěpána ustanoven byl kněz Daniel Hesselius, což se také vyplnilo.

Že páni měšťané novoměstští r. 1641. Vácsl. Nebeského za faráře u sv. Štěpána Velkého míti chtěli, o tom Nebeský sám tuším tenkráte ani vědomosti neměl; tak jako r. 1644. o tom dle své vlastní poznámky v životopise uvedené ničeho nevěděl ani netušil, že jej páni staroměstští za faráře u Matky Boží před Týnem zvolili. Ale z obou těchto událostí vysvítá dosti zřejmě, že Václ. Nebeský, ač poměrně mladým knězem byl a z chudé rodiny pocházel, u svých krajanů pražských pánů měšťanů dosti veliké důvěry a vážnosti již požíval. Přispělo k tomu bezpochybí nemálo, že Nebeský již dříve než na kněžství byl posvěcen, v české řeči psáti počal a dvě české knížky r. 1636. tiskem vydal. Mimo to miloval také Nebeský vřele své rodné město, královskou Prahu, a zejména Nové Město pražské, kdež jeho rodiče přebývali. Tuto svou náklonnost nikdy netajil, ale ji spíše rozličným způsobem veřejně osvědčoval. R. 1658., když již byl kanovníkem scholastikem a místoděkanem kapitulním na hradě pražském, věnoval jeden svůj původní spis český tehdejšímu rychtáři, p. purkmistru a pp. radním slovutného Nového Města pražského. V poslední závěti své učinil též více peněžitých odkazů kostelům a zbožným bratrstvům praž-

Digitized by Google

ským, zejména novoměstským. Jako kněz katolický choval se Nebeský velmi šlechetně a příkladně k svému rodnému městu r. 1648., když protestantské vojsko švédské a německé Malou Stranu a Hradčany ve své moci mělo, a Starého a Nového města pražského dobývalo. Ve svrchu uvedeném životopisu svém vypravoval sám Nebeský, kterak při vpádu vojska nepřátelského v noci na 26. července do nahoty obloupen a od žoldnéřů protestantských tak stlučen byl, že pak čtyry neděle v klášteře barnabitském nemocen ležel. Vyváznuv napotom z rukou nepřátelských, odebral se na Nové Město pražské, a dle zpráv J. Flor. Hammerschmidem ve spisu „Prodromus Gloriae Pragensis“ (pag. 248) zaznamenaných, sloužíval pak téměř každodenně, dokud obležení trvalo, mši sv. v kostele u sv. Štěpána Velkého, a sice před starobylým obrazem Rodičky Boží, k jehož úctě Pražany povzbuzoval, a tehdejší utrpení lidu pražského nejbl. Panně Marii odporučoval.*) „A Nebeský — tak vypravuje dále Hammerschmid — nebyl zklamán ve své důvěře k Matičce Boží; neboť po skončeném obležení vypravovali žoldnéři protestantští, kterak jednoho dne, když útokem na Prahu hnali, uzřeli na obloze jakousi neobyčejně skvělou duhu, Staré a Nové město pražské kol kolem objímající a zachraňující. Jindy uzřeli opět překrásnou a přeslíčnou Pannu, kterak se ve vzduchu nad Prahou vznášela a Pražany svým pláštěm ochraňovala. Tak vypravoval sám častěji Václav Nebeský, a posud žije několik počestných mužů, kteří to ze samých úst jeho slýchávali.“

*) Podávaje zprávu tu, praví Hammerschmid mylně, že Nebeský již r. 1648. ustanoven byl za administrátora fary svatoštěpánské; neboť Nebeský sám dokládá, že teprv dne 6. ledna 1649. faru svatoštěpánskou přijal. Tehdejší obležení Prahy trvalo od 26. července až do 3. listopadu 1648.

Digitized by Google

Mimo to zaznamenal Hammerschmid o Václ. Nebeském ještě tyto zprávy: L. P. 1651., když Václav Nebeský opět sídelním kanovníkem na hradě pražském byl, dal s povolením tehdejšího faráře svatoštěpánského Jakuba Chvojny dotčený starobylý obraz Rodičky Boží s oltáře, na němž v kostele sv. Štěpána umístěn byl, sejmouti a jej ve zvláštním voze do své kanovnické residence zavésti. Napotom dal do rámu téhož obrazu rozličné svaté ostatky zasaditi, a sice ostatek z řízy nejbl. Panny Marie, jeden celý zub sv. Voršuly mučenice a panny, dále ostatky z kostí sv. Kolmana mučeníka, sv. panen a mučenic Justiny, Felicity, Demetrie a Dobrotivy, a mimo to i ostatek z pláště sv. Anežky panny a mučenice Dal též do rámce rozličné drahé kamínky ku větší ozdobě zadělati a po šesti měsících celý obraz opět chrámu svatoštěpánskému navrátil.*) Několik málo let před smrtí svou daroval pak ještě kostelu svatoštěpánskému jedno mešní stříbrem vyší-

*) Obraz štěpánské Panny Marie jest velmi vzácný i pro svou starobylost i pro svou uměleckou úpravu a nálechtilou, krásnou podobu. Jest malován na plátně přiděláném na prkně. Na zadní straně v pravém rohu jest napsáno: L. P. MCCCCLXXII. Zdá se však, že to jest později připsáno. Dle tradice i ve farní památní knize zaznamenané byl prý darován od prvního arcibiskupa pražského bl. Arnošta z Pardubic (1343—1364) kostelu svatoštěpánskému. Obraz ten byl ve velké vážnosti a úctě, a sepsán o něm, jak bývalý farář svatoštěpánský Mat. Krátký v památní knize (III. fol. 4.) připomíná, zvláštní dějepis pod názvem: „B. Virgo Maria in ecclesia s. Stephani Majoris in parochia asservata.“ Spisu toho však více ve farním archivu není, a přese všecko bedlivé hledání nemohl jej nynější p. farář Nykles nikde jinde nalézti. Při poslední, velmi vkusné obnově dotčeného chrámu, byl i tento starobylý obraz přičiněním téhož p. faráře velmi zdařile obnoven, a stkví se opět v kostele na prvním postranním oltáři, od hlavního vchodu v levo stojícím.

Digitized by Google

vané roucho, a stříbrné pozlacené mešní konvičky. Kostelníci téhož kostela byli Václ. Nebeskému 50 zlatých dlužni. Summu tu daroval Nebeský též kostelu svatoštěpánskému se závazkem, aby vlastní matce jeho dopřáno bylo po její smrti místo pohřební na tehdejším hřbitově svatoštěpánském, který kolem kostela býval.

Nebude od místa poznamenati, že Jan Fl. Hammerschmid uváděje v svrchu dotčeném díle svém (str. 34—44) řadu bývalých farářů v Praze u Matky Boží před Týnem, Václava Nebeského v řadě té úplně vynechal. Nebeský však praví sám ve svém životopisu, že r. 1644. na den sv. Jiří na faru týnskou byl dosazen, dále že dne 25. října 1646. z fary týnské povolán byl za kanovníka na hrad pražský, kam se pak dne 5. listopadu 1647. docela odstěhoval.

V archivu kapituly pražské zachovala se až po dnes také poslední *závěť* Vácsl. Nebeského, v níž se celá jeho přímá, zbožná a vlastenecká povaha významně jeví. Hned na počátku praví: „Především jiným duši svou, krví Kristovou vykoupenou poroučím Stvořiteli a Vykupiteli; tělo své odporoučím zemi. Žádám, by pohřbeno bylo na tom místě, kde páni preláti obyčejně očekávají p. arcibiskupa do chrámu příchozího, buď si to již v chrámu samém aneb vně chrámu, jen když do země pohřbeno a na hrob malý kámen položen bude. Zem jsi a do země se navrátíš.“ Za dědice jmění svého ustanovil Nebeský nejbl. Pannu Marii, sv Annu a svaté patrony hlavního kostela pražského. Hlavní fundaci založil v kapli sv. Anny, stojící v kostele svatovítském hned vedle sakristie, kde ochoz kolem vysokého kůru počíná. Mimo velké služby Boží, které se v dotčeném chrámu na výroční den úmrtí za něho jakožto za fundatora a za věrné zemřelé dle panujícího obyčeje konávají, měla býti v každém témdni u oltáře

Digitized by Google

sv. Anny ještě jedna mše sv. sloužena na tentýž úmysl. Na výroční svátek sv. Anny měla se pak u téhož oltáře velká mše sv. s assistencí zpívati ku cti a chvále téže světice cum collectis de Conceptione B. M. V. et de SS. Doctoribus, čemuž za tehdelších dob mešní rubriky v cestě nebyly. Nový oltář v dotčené kapli dal Nebeský sám za živobytí svého r. 1670. zbudovati. Mimo obraz sv. Anny, nad nímž jiný obraz Boha Otce visel, stály na něm dřevěné, pozlacené sochy čtyr sv. doktorů církevních Řehoře, Ambrože, Augustina a Jarolíma. Pod obrazem sv. Anny zadělána byla dlouhá dřevěná deska, na níž pozlaceným písmem napsán byl latinský věnovací nápis, v němž Nebeský praví, že tento pomník čili oltář vyzdvihnouti dal z vděčnosti a ku slávě všemohoucího Boha, ku cti sv. Anny a sv. doktorův a při něm také fundaci založil, poněvadž r. 1648 na den sv. Anny při vpádu švédském na životě byl zachráněn.*) Mimo to založil Nebeský v kostele

*) Tentýž oltář stával tam až do r. 1770., a poněvadž stářím sešel, prodán byl pak do Velkého Palče u Slaného. Z pozůstalosti kanovníka svatovítského Jos. Hořického, který v závěti sv. patrony české za své dědice ustanovil, zbudován byl na totéž místo r. 1772. nový zcela podobný oltář, na němž i svrchuřečený věnovací nápis Nebeského opět byl umístěn, a sice s tímto dodatkem: „Hoc altare quia jam vehementer fuit corrosum, translatum est Paleczium A. 1770., et in loco ejus novum hoc erectum A. 1772. expensis RR. et Ampl. D. Josephi Horžiczký S. M. E. Canonici, Ssmae Theologiae Doctoris, Protonotarii Apostolici, qui post mortem fecit suae substantiae haeredes Regni Ss. Patronos.“ Celý původní nápis Nebeského uvádí správně Ant. Honsatko ve spisu „Die k. k. dann des Königreichs Böhmen Haupt- und Metropolitankirche“ na str. 163. Zmínka, kterouž činí „Památky arch. a místopisné“ v dílu VI. od r. 1865. na str. 111. o nápisu latinském na hlavním oltáři ve Velkém Pálči, jest tedy neúplná a částečně i mylná.

Digitized by Google

svatovítském jinou fundaci, aby totiž choralisté v průvodu jednoho kněze každou neděli po skončených službách Božích zpívali v kapli sv. Václava staročeskou píseň „Svatý Václave“ a kněz aby se pak modlitbu o sv. Václavu a za svatý pokoj pomodlil. Ku cti sv. Václava založil pak i jinou fundaci, aby totiž dvanácti chudým študujícím každoročně na svátek sv. Václava dána byla almužna na obuv neb na knihy, a sice každému 1 zl. 10 kr. Dále založil na panství probošt-ském ve Volyni fundaci, aby tam v každém témdni zpívána byla velká mše sv. na počest bolestné Rodičky Boží. Ku mši té mělo se vždy sezváněti, a měly se při ní také české církevní písně zpívati. Ostatní majetnost svou ve Volyni kázal rozděliti na tři částky, z nichž jednu zanechal tamnímu kostelu, druhou svým příbuzným a třeti svému nástupci. V též závěti své ustanovil také 27 odkazů tehdejším zbožným bratrstvům, napotom kostelům a klášterům pražským, jakož i nemocnici a uvězněným. Nezapomněl i na kostely sv. Václava a Matky Boží ve Staré Boleslavi. Všem služebným svým zanechal roční výslužné až do smrti a mimo to stejný odkaz na penězích. Svým blízkým příbuzným, jichž v celku sedm bylo, zanechal zvláštní odkazy, a sice dvěma po 1000 zl., třem po 300 zl., jednomu 150 a poslednímu 100 zl. Jsa muž velice zkušený, věděl Nebeský dobře, kterak po smrti duchovních i vzdálení příbuzní k dědictví se hlásívají a jak nestoudně si obyčejně počínají, když toho neobdrží, k čemu žádného práva ani slušného nároku nemají. Aby tedy pokud možná takové výstupy zamezil, vložil do závěti i to ustanovení: „Nelze o tom pochybovati, že ještě jiní příbuzní k dědictví se přihlásí. Nebudou to sice moji vlastní příbuzní, ale spíše strýčkové a tety, kteréž má žena mého bratra (ex parte uxoris fratris mei strejč-

Digitized by Google

kones et tety!). Když se tedy někdo z nich k dědictví přihlásí, uděliž se mu aspoň nějaká maličkost, a k tomu účelu zanechávám 100 zl.“ Za vykonavatele čili exekutory závěti své ustanovil Nebeský dva kanovníky svatovítské a dva světské pány dokládaje výslovně, že je proto zvolil, poněvadž „Pána Boha, sv. patrony a čest svého svědomí milují.“

Konečně zde klademe náhrobní nápis, jejž sám tehdejší arcibiskup pražský Matouš Ferdinand Zoubek z Bilenberka Vácsl. Nebeskému složil:

„Conditur Hic Rssmus D. Venceslaus Coelestinus Praepositus hujus Metropolitanae. Vir Testimonium perhibente Confessario Vere Israelita, In quo dolus non fuit; Ultimae diei praescius Dum illa die dixit: Hodie adest dies, quam pridem expectavi, in qua erit Consumatum est. Consumavit feliciter, quia vixit laudabiliter. Testimonium de se ante agonem perhibuit dicendo. Sic vixi, ut mori non timeam. Testimonium ejus ideo verum, Quia bonum ejus cursum omnes habuerunt cognitum. Ecclesiam Metropolitanam Haeredem constituit, Mens enim recti conscia in eo fuit. Merito Ecclesia ab eo habuit honoris augmentum, Quia ei contulit honorem, vitaeque subsidium. Successoribus dedit exemplum, Ut ejus sequerentur vestigium. In hoc sepulchro jacens calcari voluit, Quia vivens in mundo concupiscentias calcavit. Bene precemini in hac Ecclesia piis manibus, Qui largam fundationem habetis ex Ejus manibus.“

KRONIKA.

14. Jubilejní slavnost 150leté korunovace na Svaté Hoře.

Neunavenou péčí cth. kongregace OO. Redemto-

Digitized by Google

ristů, v popředí rektora P. Klementa Vlasáka podařilo se posvátnou budovu sv. Horskou okrášliti a důstojně upraviti ku zvláštní slavnosti, která se v červnu 1882. na sv. Hoře konati bude. Dne 22. června 1732. byly od tehdejšího světícího biskupa Pražského, Rudolfa hraběte Šporka na hlavu Spasitele i blah. Marie Panny Svatohorské vstaveny *koruny* v Římě svěcené; a památka *150letá* události té slaviti se bude letos na sv. Hoře s velkou slávou a okázalostí

Sv. Otec *Lev XIII.* z bohatých pramenů milosti, jež církvi k opatrování jsou svěřeny, propůjčil *odpustky plnomocné* všem účastníkům zmíněné slavnosti, jak o tom svědčí následující Breve:

Leo PP. XIII.

Universis Christifidelibus praesentes Litteras inspecturis salutem et Apostolicam Benedictionem. Quum, sicuti Nobis nuper relatum fuit, publica in Ecclesia Collegii Presb. Soc. Congregationis SSmi Redemtoris, cui titulus Assumptionis B. M. V. I. loci Montis Sancti in Dioecesi Pragensi peculiari cultu Dominica tertia futuri mensis Junii memoria recoli velit centesimi et quinquagesimi anni, ex quo simulacrum Deiparae Virginis Mariae, quod inibi maxima cum populi devotione veneratur, coronatum fuit; Nos ad augendam fidelium religionem animarumque salutem coelestibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac S. Communione refectis, qui memoratam Ecclesiam et praefatum simulacrum dicta Dominica, vel uno ex septem diebus continuis, immediate sequentibus, cujusque fidelium arbitrio sibi eligendo devote visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, peccatorum conversione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quam etiam animabus Christi fidelium, quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicare possint, misericorditer in Domino concedimus. Praesentibus unica tantum vice valituris. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris.

Die XVI. Januarii 1882. Pontificatus Anno Quarto.

Th. Card. *Mertel.*

Digitized by Google

Mimo to sv. Otec *odpustky částečné* 100 dní propůjčil všem poutníkům, kteříž svatyni Marianskou na sv. Hoře navštěvují, jak o tom svědčí druhé Breve v následujícím znění:

Leo PP. XIII.

Universis Christifidelibus, praesentes Litteras inspecturis salutem et Apostolicam Benedictionem. Ad augendam fidelium religionem animarumque salutem, coelestibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, omnibus utriusque sexus Christifidelibus, qui corde saltem contriti, Ecclesiam titulo Assumtionis B. V. M. I. annexam Collegio Presb. Sec. Congregationis SSmi Redemtoris sitam in Sacro Monte Dioecesis Pragensis quolibet anni die devote visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, peccatorum conversione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, nec non ibidem existens simulacrum ejusdem Deiparae Virginis devote osculati fuerint, centum dies de injunctis eis seu alias quomodolibet debitis poenitentiis in forma Ecclesiae consueta relaxamus: quae poenitentiarum relaxationes etiam animabus Christifidelium, quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari posse indulgemus.

Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 27. Januarii 1882.

Praesentibus ad Decennium tantum valituris. Pontificatus Nostri Anno Quarto. Pro Dno. Card. Mertel A. *Trinchieri*, Subst.

Programm

jubilejní slavnosti 150leté korunovací B. P. Marie na Sv. Hoře,

od neděle třetí po sv. Duchu do neděle čtvrté, 18. do 25. června 1882.

V neděli 18. června: v $^1/_2$10 hodině kázaní, načež pontifikální mše sv. sloužena od Jeho Eminencí pana kardinála arcibiskupa Pražského; ku konci slavnostný průvod s Madonnou. Odpoledne ve 4 hod. kázaní, v 5 hod. pontif. nešpory.

V pondělí 19. června: pontif. mše sv.; Jeho Milost Biskup Dr. Karel Prucha.

Digitized by Google

V úterý 20. června: Vys. důst. kanovník Dr. Eduard Tersch.

Ve středu 21. června: Vys. důst. kapitolní vikář Fr. Demel z Litoměřic.

Ve čtvrtek 22. června: J. Excell. apoštolský Nuntius Vanutelli z Vídně.

V pátek 23. června: Vys. důst. generál-velmistr křížovníků Dr. Eman. Schoebl.

V sobotu 24. června: J. Excell. Dr. Jan Valerian Jirsík, biskup Budějovický.

V neděli 25. června: J. Milost Dr. Josef Jan Hais, biskup Králové-Hradecký.

Každý den ráno v 9. hodin jest kázaní české, v 10 hodin pontif. mše sv., ve 4 hodiny kázaní české, v 5. hodin pontif. nešpory, denně 1 německé kázaní.

Redakce.

---

15. Legitimace dítek nemanželských po smrti otcově.

Dítky narozené kromě lože manželského nabývají práv dítek manželských, pak-li jejich rodičové později vstoupili spolu v řádné manželství. Ku právně platnému zjištění, že z rodičů nemanželských pošlé dítě potomním jejich manželstvím jest na roveň postaveno s dětmi v řádném manželství zrozenými, postačuje, aby otec prvé nemanželský se před dvěma svědky, jej dobře znajícími, za otce přihlásil a toto přihlášení aby podpisem jeho a dvou svědků bylo ztvrzeno. Přihlásí-li se již při zápisu křestním, aneb kdykoli později, na tom nic nezáleží; jediné to sluší pamatovati, aby se spolu i den přihlášení jeho v matrice zaznamenal, neděje-li se toto hned při zápisu křestním aneb vůbec téhož dne. — Vlastnoruční podepsání otce aneb odvolání se k listině od c. k. okr. soudu neb okresního hejtmanství řádně vydané, která dosvědčuje, že jistý muž se tam prohlásil za otce dítěte narozeného kromě manželství z matky . . . v místě . . . dne . . ., jest nevyhnutelně potřebné, aby napotom pisatel matrik mohl sám mocí úřadu svého provésti legitimaci per subsequens matrimonium.

Umřel-li tedy otec dítěte narozeného kromě manželství *prve nežli by legitimace tímto snadným a se žád-*

Digitized by Google

nými útratami nespojeným způsobem se byla stala, není již v moci farářově, aby na základě řádného, smrtí ovšem již rozloučeného manželství, provedl legitimaci dítek před manželstvím zplozených, nechať jejich matka nyní živa jest anebo není.

Aby se v tomto případě legitimování dítěte a potřebné k tomu zapsání otce do křestní matriky státi mohlo, musí prvé proveden býti právoplatný důkaz, že zemřelý skutečně byl tělesný otec dítěte, ježto se k němu hlásí, aby rodného jména jeho a dědičného práva ku pozůstalosti po něm nabylo.

Úřední praxe v této příčině nejednou řídí se zdáními dvojího druhu.

Staly se případy, že na okresním hejtmanství k požádání osob interesovaných sepsány byly výpovědi pozůstalé vdovy anebo dítek dospělých a spolu výpovědi svědků, dotvrzujících, že zemřelý za tělesného a pravého otce dítěte, o jehož legitimaci jde, vždycky se hlásil, jako pravý otec o ně pečoval a také vůbec mezi známými za otce skutečného považován byl. Slyšeli jsme tvrditi na jisto, že potom na základě protokolu takového bylo vyššími instancemi (místodržitelstvím zemským) povoleno právoplatně provedení legitimace v knize křestní.

Mnozí duchovní správci, chtějíce přispěti, aby snadněji a rychleji dosaženo bylo vyššího svolení takového, sami spisují ve protokol takové výpovědi a potom jej s potřebnými doklady (kopulační list rodičův, křestní list dítěte, úmrtní list otcův) ke konsistoři zasýlají se žádostí, aby spolu s místodržitelstvím se dorozuměla o zmocnění faráře k potřebnému přídavku a plynoucím odtud jiným změnám ve farní matrice. Že někteří duchovní správcové ku praxi této se nakloňují, to má nepochybně dobrý základ aspoň v minulosti anebo v praxi některých úřadů státních, podobně asi jako že některé praktické knihy o farském úřadování k tomu radí jakožto ku prostředku, aby se žádoucí legitimace dosáhlo snáze a rychleji. Tak jmenovitě radí Dr. Ondřej *Gassner* i ve své obšírné pastorálce od r. 1870. „Handbuch der Pastoral, Supplementband" na str. 180. i zase v novém díle svém „Pastoral" od r. 1881. na str. 692, kdež takto čteme: „Doch hat die Erfahrung gelehrt, dass der Seelsorger auch in diesen Fällen (když otce nebo matky není na živu, anebo když rodičové nemohou ku zjištění jména svého předvésti dvou farářů povědomých svědkův) mithelfen könne, damit

Digitized by Google

die Parteien leichter zum Ziele gelangen. Es ist nämlich dem Seelsorger unbenommen, mit den ihm bekannten von dem Einen Gatten beigebrachten glaubwürdigen Zeugen ein Protokoll aufzunehmen, in welchem diese aussagen, sie können bezeugen, dass N. N. bei seinen Lebzeiten das uneheliche Kind jederzeit als sein eigenes Kind (oder dass die verstorbene Kindesmutter ihren Ehegatten allezeit als Vater des von ihr vor der Ehe gebornen Kindes) angesehen und behandelt habe. Dieses Protokoll oder sonstige von den Ehegatten oder von irgend einer Behörde dem Seelsorger zugekommene Behelfe für die Identität der Person und des Namens der Kindeseltern, für die Angabe des Kindesvaters von Seite der Mutter, für das Verlangen des Gatten, als Vater des Kindes in das Taufbuch eingeschrieben zu werden, sind von dem Seelsorger unter Anschluss des Taufscheines des Kindes und des Trauungsscheines der Eltern dem Ordinariate vorzulegen, welches mit der k. k. Statthalterei das weitere Einvernehmen pflegen wird."

Leckdy stává se také, že duchovní správci ku sepsání protokolu takového přikročují, až když strany opětně doléhají, za důvod žádosti své udávajíce, že u okresního hejtmanství nebo také u soudu okresního, tam se obracujíce se záležitostí legitimace po smrti otcově, posýlány byly „k duchovním úřadům", kterýmž prý jediné náleží vše, co se týče matrik. Tento případ nahodil se, jakož nám povědomo, zase nedávno v okresu D. Muž jistý, chtěje vstoupiti ve stav manželský, zvěděl teprvé, že mu nenáleží jméno rodné, kteréž měl jako žák a vůbec ve svém domově. Farář sepsal protokol o výpovědech matky posud živé a několika svědků, kteří zemřelého otce znali a dosvědčovali, že tohoto mladého muže (nyní ženicha) vždy za svého syna pokládal a vůbec jmín byl za otce jeho. S potřebnými doklady poslal farář protokol ten ku konsistoři, kteráž mu vše zase vrátila s dorozuměním, že má žadatele odkázati k okresnímu soudu. Avšak na okresním soudu odbyli jej s tím poučením, že má v této záležitosti jednati pouze se svým farářem a s nikým jiným. Farář tedy po druhé poslal všecky předešlé spisy ku konsistoři a v přípisu vyložil, co se zatím stalo. Konsistoř obrátila se nyní k místodržitelstvu, a připojujíc všecky ty doklady, a zmiňujíc také o tom, kterak dle oznámení

Digitized by Google

farářova pořídila strana při okresním soudě, žádala, aby místodržitelství svolilo tenkráte ku provedení legitimace. Avšak nestalo se. Z místodržitelstva odeslány všecky ty listiny k okr. hejtmanství s přípisem, také konsistoři v opisu podaným, v kterémž ukazuje na vynešení ministerstva vnitřních záležitostí ze dne 19. dubna r. 1879. Č. 317, a nařizuje, aby okresní hejtmanství se o další zákonné jednání u věci té postaralo. — Ono vynesení ministerské, o kterém tu zmínka jest, bylo místodržitelským okružníkem ze dne 28. května r. 1879. Č. 24877. takto ve známost uvedeno: „Oprávněnost úřadův politických ve zjišťování otcovstva nesahá, dle vynesení minist. vnit. zálež. ze dne 19. dubna r. 1879. Č. 317., dále, nežli oprávněnost pisatele matrik. Tento ale nesmí nemanželského otce do knihy rodné (matriky křestní) zapsati, pakli se mu sám otec takový se dvěma svědky nepředstaví a zapsání jména svého za otce dítěte nežádá, při čemž pisatel matrik, dobře-li zná muže vydávajícího se za otce přirozeného, jedním ze dvou svědků býti může (§. 164. zák. obč.; Instrukce o vedení matrik rodných od 21. října 1813; nejvyš. rozhod. od 20. června 1835. a vynesení minist. vnitř. zál. od 29. srpna 1868, Č. 3649., pod číslem místodrž. 51005 od r. 1868). Jediné na základě osobního svolení jistého muže, jehož totožnost musí nade všecku pochybnost jista býti, sluší pisateli matrik, a případně úřadu politickému o dodatečném zapsání otce dítěte rozhodnouti. — *Z toho pak následuje, že, umřel-li zatím muž vydávaný za otce, a má-li se teprvé po jeho smrti důkaz o jeho otcovství vésti, ani pisatel matrik ani politický úřad nemůže na základě výpovědi svědkův rozhodnouti o zápisu domnělého otce.* To dává se panu c. k. okr. hejtmanu na vědomost, aby o tom zpravil podřízené pisatele matrik a sám také se tím řídil.“

U vynesení tomto není sice praveno zřejmě, kde náleží provésti důkaz o skutečném otcovství muže vydávaného za otce, po smrti jeho; avšak že zjišťování taková a podobná vůbec náležejí ku kompetenci c. k. *soudův*, patrno jest, že také na příslušném okr. soudě provésti se musí prvé důkaz, že jistý zemřelý muž byl tělesným otcem dítěte v matrikách nezapsaného na jméno jeho, ale jenom na jméno matky, tehdáž nemanželské. — Že v případě, o kterém se výše zmiňujeme, byl žadatel na okresním soudě odbyt a ku svému fa-

Digitized by Google

ráři odkázán, z toho nic více uzavírati nesluší, nežli že některý úředník buďto žadateli nerozuměl, oč vlastně tu jde, anebo že o výlučné kompetenci soudu v této příčině nevěděl.

Poněvadž ne řídci jsou případové ti, že lidé ucházejí se *na faře* o legitimaci dětí kromě manželství narozených teprvé po smrti otcově, když takové dítě ve stav manželský vstoupiti chce anebo když má jemu dědictví po otci přiřknuto býti: nepokládali jsme za zbytečnou věc, promluviti trochu šířeji o této záležitosti, ačkoli ovšem se nedomníváme, že by valné většině duchovních správců povědomo nebylo, jak by se tu zachovati měli. Z dokladův našich jest patrno, že každý pokus farářův, dopomoci stranám ku snadnějšímu a rychlejšímu dosažení legitimace po smrti otcově, nežli možno jest na okresním soudu, za marnou práci a za zbytečné prodlužování se pokládati musí, a že na plné pravdě spočívá, co čteme v „*Úředním slohu církevním*“ od Dra. *Borového* na str. 166. 2.: Jedná-li se však o legitimaci nemanželsky zplozeného dítěte teprv *po smrti* otce jeho, a není-li otec ten v křestní matrice zapsán, tuť musí farář poučiti žadatele, že se dříve k cís. král. soudům obrátiti a tam průvody své předložiti má, poněvadž c. k. místodržitelství české v takovém případě pokaždé žádá právní důkaz dotyčného otcovství. Když právní ten důkaz byl náležitě podán, budiž u konsistoře biskupské zakročeno, aby jejím prostřednictvím legitimace se strany c. k. místodržitelství se povolila a v matrice provedla. Dr. *Ant. Skočdopole.*

---

16. Spolek Tří set pod záštitou blah. Marie P. sbratřených.

V těchto dnech vydán seznam členů družstva čili spolku *Tří set sbratřených**), stojících pod ochranou blah.

---

*) Titul zní: „*Catalogus* venerabilis *Sodalitii Trecentorum*, sub patrocinio B. Virg. Mariae ab archangelo salutatae confoederatorum, congregationi primae primariae Romanae aggregati.“ Anno 1882. Pragae, sumptibus confoederatorum. E typographia archiep. Str. 27.

Digitized by Google

Marie Panny archandělem pozdravené. Mezi členy nalezáme duchovní i laiky, světské kněze i řeholníky z různých diecési Čech a Moravy.

Spolek zmíněný trvá sídlem v Praze už od oněch dob, kde Klementinum ve správě řádu jesuitského se nalezalo. Jelikož však nebylo jistoty, zdaž sodalita Pražská má účastenství oněch milostí duchovních, kteréž od papežů římských podobným družstvům uděleny byly, obrátili se ředitelové spolku prof. Dr. Bauer a spirituál Kořán s dotazem a žádostí do Říma, odkudž v srpnu 1881 přišla příznivá odpověď, an jenerál řádu jesuitského Petr Beckx sodalitu Pražskou právoplatně přidružil ku hlavní sodalitě (primariae Congregationi) římské, kterýmžto činem na všecky časy budoucí nabyla Sodalita Pražská podílu v odpustcích sv. Stolicí propůjčených dílem plnomocných, dílem částečných, jichž bohatý seznam str. 12—16 se sděluje.

Jak známo záleží povinnost členů sodality v tom, aby každý sloužil (laik pak aby sloužiti dal) jednu mši sv. za každého zemřelého člena. Jestliže už tato velká výhoda až dosavad každého mocně ku přistoupení pobádala, nelzeť pochybovati, že neméně bohaté ony milosti duchovní, jichž se nyní každý člen účastným státi může, sloužiti budou za mocnou pohnutku, aby se četní noví členové k jmenovanému tovaryšstvu přihlašovali.

Redakce.

---

17. Oddavky na faře katolické a v chrámě protestantském.

Dotaz.

Ve farnosti K-ské uzavírají se nezřídka sňatky smíšené při passivní assistenci. Snoubenci přijdou z pravidla ve všedních nedbalkách na faru katolickou, pak ale hlučně a slavně táhnou do chrámu evangelického na oddavky. Jest radno v této farnosti k potupě katolických ustanovení napomáhati passivní assistenci?

K. K.

Odpověď.

Benedikt XIV. (v Breve „Redditae sunt“ ze dne 17. září 1746.) praví, že jen tenkráte katolický snou-

Digitized by Google

benec může po oddavkách katolických jíti ještě na oddavky u pastora evangelického, když zákon občanský jej k tomu připuzuje, an by jinak sňatek jeho za občansky platný neuznal (této podmínky však v Rakousku nestává). V každém jiném případě skutkem takovým část katolická těžce se prohřešuje. Posvátné kongregaci Inkvisice byla předložena otázka: „An parochus timens, vel praevidens, partem catholicam etiam ministrum acatholicum esse adituram, teneatur circa hanc intentionem catholicae sponsae inquirere, et si affirmat, an obligetur assistentiam suam pro matrimonio omni modo denegare?“ Načež kongregace 22. ledna 1851. dala odpověď: „Non teneri inquirere.“ Dle toho sluší se říditi; k odepření passivní assistence neshledává církev dostatečného důvodu v takovém případě. — Co však se oděvu týká, může a má katolický farář s důrazem na tom státi, aby snoubencové i svědci do fary jakožto místnosti úřední ve slušném oděvu se dostavili.

Redakce.

---

18. Neplatný sňatek smíšený.

Dotaz.

Katolík vzal si za ženu evangeličku a dali se před pastorem oddati. Děti obého pohlaví jsou od pastora křtěny a do evangelické matriky zaznamenány. Děti nyní jsou ve stáří do 14. let. Tento katolík na smrtelné posteli volá k sobě kněze. Za jakých podmínek může se mu dáti absoluce? *Šl. D.*

Odpověď.

Sňatek pouze před pastorem od smíšených snoubencův uzavřený jest neplatný propter defectum formae Tridentinae, a sluší jednati dle pravidel, jež episkopát vůbec ustanovil pro takové případy, kde sňatek občanský se má proměniti v manželství církevně platné. Tudíž jest zapotřebí, aby oba snoubencové (neboť za takové je musí katol. farář považovati) poskytli cautiones opportunas co se týká budoucnosti (pro případ, že manžel by zas ozdravěl). V příčině minulosti nelze nám říci nic jiného, leč že katolický otec jest povinen o to se starati, aby dítky jeho byly katolické. Bližší pra-

Digitized by Google

vidla naznačiti nemůžeme, neznajíce okolností, na př. kterak manželka se zachovati hodlá a zdaž dítky ochotny budou aspoň po ukončení 14. roku svého věku do katol. církve se navrátiti. Okolnosti ty buďtež zcela dopodrobna vypsány a nejdůst. Ordinariatu předloženy, kterýž duchovnímu pastýři čeho třeba nařídí.

Redakce.

---

19. Legitimace cizoložňat.

Dotaz

Syn, jehož rodiče přede dvěma roky teprv manželství mezi sebou uzavřeli, má býti vypsán jakožto branec do odvodní listiny. Jaké příjmení má jemu dáno býti, ježto haec prolés — jak v matrice poznamenáno — propter adulterium legitimari non potest. Aneb ustanovení církevní nemají pro foro publico žádných účinků?

K. K.

Odpověď.

Církev arci nikdy legitimaci cizoložňat nepřipouští, ale stát ji v novější době ve svém oboru připouští (Viz o tom článek p. kan. Dr. *Skočdopole* v „Čas. Duch.“ 1880. sv. 2. str. 81. nn.) Není-li tato civilní či státní legitimace posud provedena, sluší onomu branci dáti jméno dle matky; je-li však legitimace od světských úřadův již povolena, vypíše se branec pod jmenem otce svého.

Redakce.

---

20. Stvrzení týkající se jinověrcův.

Dotaz o stvrzení listin týkajících se jinověrců v čís. I. „Č. D.“ b. r. uveřejněný, uvedl mi na paměť případ nahodilý, když jsem v prvních letech sedmdesátých na lokálce v Bradlenách farářoval, a který pro neobyčejnost k libovolnému použití sděluji.

Ve farnosti Bradlenské žije několik židovských rodin, které, jak vůbec, kupčením se živí. Jistého dne dostavil se ke mně žid Jakub N. a žádal, bych mu vyhotovil rodný list pro jeho dceru Amalii, která se vdávat měla. Po svém způsobu výmluvně dokazoval, jak šťastnou partii dcera jeho učiní. S podivením poslouchám

Digitized by Google

dlouhou řeč a když skončil, pravím zkrátka, že jeho žádosti vyhověti nelze, jelikož katolický farní úřad matriku židovskou nevede, židovské dítky zapsané nemá a tudíž matričné listy pro židy vydávati nemůže. Jeho odpověď byla: to že on sice ví, ale když žádosti vyhovím a list vystavím, že mi dobře zaplatí. To zaplacení mělo popředně účinkovat, avšak neúčinkovalo, neboť jsem mu zkrátka a rozhodně řekl, že žádaný list vystaviti nemohu. Dalším domlouváním u mne ničeho nepořídiv, konečně odešel.

Poněvadž ale narození dcery svého času z peněžných příčin u rabína oznámiti opomenul a proto k rabínovi nyní jíti se obával, rodného listu toho však nevyhnutelně potřeboval, přišel po několika dnech opět a dovedl si na pomoc tamějšího poštmistra, rovněž žida, s nímž, že poštu měl, častěji jsem se stýkati musel a jehož prostřednictvím svého účelu jistotně dosáhnouti mínil. Tu začali oba; hlavní jejich pákou bylo zase to dobré zaplacení, kterýmž všecky moje námitky překonati jim lehkou věcí býti se zdálo. Zarazili se, slyšíce: ať mi o zaplacení ani slovem dále se nezmiňují, avšak doložili, že prý moji předchůdcové podobné listiny židům již nejednou vystavili. Maje tenkráte před sebou cestu do blízkých Letovic, kdež jsem dříve po sedm let kaplanoval, žádal jsem židy, by přišli jiného dne, bych poněkud věc sobě rozmysliti mohl. Že jsem pak v Letovicích co ode mne židé žádali p. děkanovi nezamlčel, dá se předpokládati, tím více, an Helfert, v němž jsem zběžně hledal, žádoucího ponaučení neposkytnul. Na skromnou žádost, kterak bych se židů zbaviti mohl, odpověděl můj otcovský přítel, p. děkan: Vy třístový lokalisto, nemáte jak vím co zahodit a když žid dobrou záplatu slibuje, napište mu, že k vám dnes přišel a řekl, že jmenovaná Amalie jest jeho dcera; tak se jeho snad zbavíte; postačí-li to k jeho účelům, po tom vám nic není. Na otázku, jak bych listinu měl nadepsati, pravil p. děkan: napište: Certifikat. Já byl uspokojen.

Jak jsem předvídal, přišli židé druhého dne zase. Dle rady velectěného přítele napsal a podal jsem jim: „Certifikat. Nach hieramts erstatteter Anzeige ist Amalia, eine Tochter der israelitischen Eheleute Jakob N. und dessen Gattin Rosa am . . . des Jahres . . . geboren“, k tomu svůj podpis. — Tento „Certifikat“ postačil ra-

Digitized by Google

bínovi v Kyjově a Amalie stala se šťastnou manželkou pana Sonnenscheina, který podnes v Bradlenské farnosti kupecký obchod vede. — A jaká byla židovská *dobrá* záplata? Celé dva zlaté r. č.!

Uvádím tento případ jedině z té příčiny, aby se poznalo, jaké listiny rabínovi a často i pastorovi k uzavření sňatku manželského postačiti mohou.

Karel Papoušek,
zámecký farář v Třebíči

Literární oznamovatel.

18. Anthropologie katolická. Skromný příspěvek ku dogmatické theologii. Sepsal Dr. *Ant. Lenz*, sídelní kanovník na Vyšehradě, č. konsistorní rada a biskupský notář. Nákladem Dědictví sv. Prokopa Číslo XXI. Za rok 1881. V Praze. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Cena 3 zl. 20 kr.

Ačkoli za našich dob více než jindy hlásá se humanita či lidskost, přece doznati jest, že i v našem osvíceném století žádný tvor tolik nepřátel nemá jako člověk. Nechceme se na tomto místě dovolávati národů, kteří dosud v temnosti pohanské a v stínu smrti sedí; ani toho se nedotkneme, kolik slz již roněno pro zlobu lidskou: toliko uvádíme, že tomu není dávno, kdy zaznělo opět v Evropě hrůzné slovo: „Moc jde nad právo.“ I za našich dnů pronásleduje člověk člověka; i za našich dob mezi vzdělanými evropskými a žel Bohu křesťanskými národy zavládá otroctví ovšem ne tak surové jako u pohanův, ale právě proto blahu tělesnému i duševnímu tím nebezpečnější. Proto jest učení katolické o člověku čili „Anthropologie katolická“ dílem záslužným a zvláště nyní časovým, neb ona národům zabřednuvším do materialismu a nihilismu uvodí na mysl slova Syna Božího: „Miluj bližního jako sebe.“ Bližní pak jest každý člověk, všichni jedno jsme v Kristu Pánu. Anthropologie kat. jest apologie člověka, nebo hájí Bohem mu uštědřené svobody a jest zárukou veškerého práva. Jen křesťanskou naukou o člověku může vyříditi se palčivá otázka socialní, která ohrožuje všechen nynější řád a která tenkráte vznikla, když v život uváděti se počalo učení anthropologii katol. protivné.

Digitized by Google

Jsou to tedy důležité otázky, s kterými zanášeti se jest tomu, kdo „Anthropologii katolickou“ píše. Vyžadují důkladných a zevrubných vědomostí nejen z oboru dogmatiky a theologie vůbec, nýbrž i z historie, linguistiky, archaeologie, palaeontologie a přírodních věd, ať nemluvíme o filosofii, která vždy s theologií co nejúžeji spojena byla. Úloha tudíž anthropologii psáti jest obtížná a i vůči těmto obtížím, s kterými p. spisovateli bojovati bylo, jest nám doznati, že napsal dílo důkladné, které o nevšedních vědomostech jeho skvělé svědectví vydává. V popředí chváliti jest, že podal v předmluvě již jako perspektivu celého díla, poukazuje ku hlavním jeho větám, dle kterých napotom v pojednávání přísně si vede. Rozvrh knihy jest logický, nebo v I. dílu pojednává se: O člověku v řádu přirozeném, v II. O člověku prvém v řádu nadpřirozeném neboli o prastavu člověka a konečně v III. o člověku prvém a přirozenosti lidské ve stavu kleslém. První díl zahrnuje v Hlavě prvé učení o *původu* a fysické *jednotě člověčenstva*, při čemž p. spisovatel nejprve vytkl učení katolické, po té věnoval pozornost svou soustavám katolickému učení protivným. Po našem mínění bylo záhodno, poněkud šířeji se rozepsati o materialismu, pantheismu a hlavně Darvinismu. Spisovatel čerpá z nejlepších pramenů, dovolávaje se Stoeckla, Ulricia, Liebiga, Rud. Wagnera, Jana Müllera a výtečných pojednání kan. Mat. Procházky v „Čas. kat. duchovenstva“ z r. 1868 a nn. Při fysické jednotě člověčenstva poukazuje k její souvislosti s věrou křesťanskou a s vědou theologickou, uvádí nejnovější výzkumy z oboru jazykozpytu a projevuje, kterak učenci velikého jména jako Bopp, Pott, Steinthal, Max Müller nikterakž nejsou nepřátely fysické jednoty lidstva. Protivníci vidouce v tomto oboru nezbytí uchvátili, aby fysickou jednotu člověčenstva podvrátili, anatomii a fysiologii. Oproti nim bylo p. spisovateli dokázati, že veškerá plemena lid. pokolení jsou jen odrůdy téhož druhu. Nejen duševní mohutnosti, vášně a hříšná žádostivost ve všech svědčí o jednotě pokolení lidského, jí svědectví vydávají tradice národův a historie. V tomto odstavci řídí se zejména dle známého díla Lükenova: „Die Traditionen des Menschengeschlechtes“. I odstavec o stáří člověčenstva na zemi svědčí o neobyčejné pilnosti a soudnosti p. spisovatelově, nebo podává stručně vše, co sem hledí z letopočtu národů, astronomie a geologie. Celá tato

Digitized by Google

část jest psána zajímavě a populárně, že každý čtenář o řečených věcech se důkladně poučiti může. V druhé Hlavě prvého dílu pojednává se o *fysické jednotě přirozenosti lidské*. Jest to těžší nauka, nežli nauka hlavy prvé, nebo vyvraceti a bojovati jest v té příčině, by se učení kat. uhájilo proti domněnkám mužů veleučených jako Cartesia, Leibnitze, Herbarta, Lotzea a proti dualismu Güntherovu. Aby katolické učení, že se skládá člověcká přirozenost z těla a z duše rozumové, a že rozumová duše jest oživující formou těla a sice bezprostředně podstatou svou, obhájil, čerpá p. spisovatel důvody z písma sv. star. i nov. Zákona, vyvrací námitky školy Güntherovy, věnuje velkou pozornost výrokům ss. OO. o dichotomii církevní, a ukazuje, že jest i anthropologie sv. Tomáše s učením OO. na Východě i na Západě v úplné shodě. Co se tkne sněmů církevních, uvedl právem nejprve ty, kteří prohlášení učinili o lidské přirozenosti Krista Pána a tím nepřímo o lidské přirozenosti vůbec, potom ty, kteří zřejmě vyjádřili, že se lidská přirozenost skládá z duše rozumové a z těla jí oživeného. Chválíme, že najmě těmto sněmům, kteří zračitě učení katolické projevují, hlavní zřetel věnován. K vyložení pravého smyslu výroku sněmu Viennského: „anima rationalis seu intellectiva per se et essentialiter est corporis humani forma“ vyvodí se na základě sv. Tomáše Aquinského, Duns Scota a sv. Bonaventury význam hmoty a formy ve smyslu scholastickém. Při této příležitosti všiml si auktor i nejnovějšího spisu o tomto předmětu, který pod názvem: „De mente Concilii Viennensis,“ od slavného Thomisty čl. ř. dom. kardinála Zigliary před třemi roky vydán byl. V této nesnadné anthropologické partii použito pramenů nejlepších. Spisovatel nepronáší domněnek svých, nýbrž ryzí církevní učení, veden jsa láskou k němu, kterou v celém díle zřejmě na jevo dává. Jen to podotýkáme, že nauka v něm obsažená podána jest poněkud v těžké formě. V Hlavě třetí nalezneš učení o jakosti nebo *povaze duše lidské*, předvádějí se důvody pro její nehmotnost, její duchovost a nesmrtelnost. Výtečně pojednáno o rozdílu duše lidské a psychy zvířecí, který rozdíl není pouze stupňový, ale jakostný. Též o nesmrtelnosti duše lidské výborně psáno, jednotlivé důkazy logicky seřaděny, při čemž se auktor opírá hlavně o sv. Tomáše Aquinského, Suareze, Stoeckla, Hettingra, Staudenmayera. I některé články „Čas. kat. duchovenstva“ mu

Digitized by Google

při spracování této stati výhodně posloužily. V Hlavě čtvrté jest nauka o *mohutnostech* duše lidské. V této učí spisovatel, že jest rozum trpný a působivý, že vůle lidská jest svobodná. Svobodu tuto oproti determinismu fysickému, náboženskému a psychologickému lze dokázati nejen z písma sv. a z tradice, ale najmě důvody váženými z rozumu lidského a ze souzvuku učení toho s dogmaty křesťanskými. Důvody ty jsou vesměs závažné, jakož i odpověď k námitkám od rationalismu proti svobodné vůli lidské činěným trefná. Co pověděno v Hlavě páté *o původu duší* lidských, jest veskrz dokonalé; nejprvé se odsuzují emanatismus pantheistický s praeexistentianismem, traducianismem a generatianismem, které systemy jsou na úkor článkům víry katolické a důvodům rozumovým; po té vyvracují se závažné námitky Kleeovy proti creatianismu, a když tak upravena cesta, obhajuje se důkladně creatianismus jako nauka jediné s věrou kat. v souhlasu jsoucí, které i rozum lidský vyžaduje. V hlavě šesté auktor podává souhrn katol. učení o lidské přirozenosti v předchozích odstavcích vyloženého a ukazuje čtenářům výbornost člověka v řádu přirozeném. Lidská přirozenost jest převelebná a právě za příčinou této velebné úpravy musí býti i cíl člověka nade všecko, což zde jest, vynikající čili nad všechnu přírodu povýšený, nadpřirozený. Tím přechod učiněn k dílu II., nebo od řádu přirozeného k řádu nadpřirozenému.

V nauce *o řádu nadpřirozeném*, která obsažena jest ve čtyřech hlavách dílu II., z nichžto první jasně podává pojem a dokazuje jestnost řádu nadpřirozeného, z nichž druhá poučuje čtenáře o cíli člověka nadpřirozeném, který záleží v neskončené blaženosti a toliko v Bohu může býti; z nichžto třetí poukazuje k bludům o prastavu člověka druhu dvojího, totiž směru Pelagiano-rationalistického a hypersupranaturalistického, a konečně čtvrtá — v tomto dílu nejdůležitější — učení katolické o *prastavu* člověka do podrobna rozebírá, v nauce této hlavně přihlíženo k učení knížete scholastických theologů a filosofů sv. Tomáše Aquinského, Jana Duns-Scota a sv. Bonaventury. I chválíme p. spisovatele, že pojednávaje o darech nadpřirozených a mimopřirozených prvého člověka tolik sv. Tomáše se dovolával. Vyvrací mylné domněnky o prastavu člověka některých věhlasných kat. theologů, jako Hirschera, Hermesa a Kuhna, kteří chtěli učení kat. učiniti přístupnější ra-

Digitized by Google

tionalistům a při této chvalitebné snaze od pravdy se odchýlili Velmi zajímavě psáno jest o mimopřirozené vědoucnosti Adamově a o povaze této vědoucnosti, o mravných ctnostech prvním lidem per accidens vlitých, o souladu mezi silami vyššími a nižšími, o nesmrtelnosti těla prvých lidí v ráji, o panství prvého člověka nad přírodou a zejména v ráji. Pronáší-li spisov. náhledy jiných, všude svědomitě cituje. Forma důkazů z veliké části náleží jemu, podstata jich, což sám vyslovuje, theologům, z nichž čerpal. Ani nemohlo jinak býti, neb nepodává anthropologii svou, nýbrž katolickou. Ku konci dílu II. v nauce, že darové nad- a mimopřirození, jimiž oplýval člověk prvý, nebyli neporušenému jeho stavu povinni, jednal p. spisovatel nejprve o rozličných stavech přirozenosti lidské, při které příležitosti použil vhodným spůsobem známého díla Schraderova: „De triplici ordine," pak vyložil, proč integrita, pokud zahrnuje mimopřirozené dary, nebyla povinna, proč dar svatosti nadpřirozené byl údělem Páně z pouhé milosti uštědřeným a proč stav pouhé přirozenosti jest možným. Jako jinde tak i v této části velmi opatrně si vedl, neb jest to látka dogmatická dosti záhadná, která k mnohým omylům podnět dala. Pan spisovatel přidržel se právem theologů Thomistických, kteří proti Augustinským učí, že byl možný stav pouhé přirozenosti lidské i „potentia Dei ordinata", a že tudíž se po hříchu prvotném neuskrovnily síly duše in naturalibus. Přehledně dáno jest též učení o obrazu Božím v člověku a jeho podstatě.

V dílu *III.* věnována píle učení nad jiné důležitému, totiž o *hříchu prvotném*, kterým přirozenost lidská ze stavu nadpřirozeného sestoupila do stavu kleslého. Rozděluje se učení to ve dva oddíly. V hlavě prvé jedná se o hříchu prvotním, pokud jest Adamův hřích osobný; v hlavě druhé, pokud jest hřích přirozenosti lidské čili dědičný. Poněvadž útoky protivníků křesťanské civilisace hlavně proti učení o prvním hříchu, s kterým učení o vykoupení co nejúžeji souvisí, namířeny jsou, probral p. auktor všecky otázky sem spadající. Řídě se v té příčině opět podle vzoru slovutných bohoslovců sv. Tomáše, sv. Bonaventury, Bellarmina a Suareze, kladl váhu na psychologický vývoj prvotního hříchu v Evě a po té v Adamovi. I zde jako v celé knize jasně odděluje dogma od pouhé domněnky a v domněnkách přidržuje se obyčejně sv. Tomáše, jako

Digitized by Google

při otázce, čí hřích byl těžší, Adamův aneb Evin? Dojemné jest, co vypravuje o následcích prvotního hříchu, o zaslíbení Vykupitele a o spáse prvých lidí. V nauce o hříchu děd. jest vše sneseno, co se týká jeho existence, universálnosti, původu, definice, trestův a následků jeho. Porovnáme-li v universalnosti děd. hříchu dogma: Panna Maria, Matka Boží jest zvláštní výsadou a milostí Boží pro zásluhy Spasitele Krista Pána před hříchem děd. ochráněna, s toutéž naukou, jak byla spracována od p. spisovatele v Mariologii, r. 1879. vydané, tu pozorujeme znamenitý pokrok. Nauka tato zaujímá celých 66 stránek. dokazuje se v ní, že není sv. Tomáš protivníkem tohoto učení, aniž veškerý řád dominikánský. Větší váha nežli v Mariologii kladena jest na svědectví církve východní a církve ruské a na důvody theologické. Bylo by však lépe, kdyby traktát tento z Anthropologie do Mariologie a onen z Mariologie do Anthropologie přenésti se dal, poněvadž ne tak v Anthropologii jako spíše v Mariologii důkladně mělo býti pojednáno o neposkvr. početí, alespoň by tak bylo po našem zdání místnější. Předeslav haeretické výměry hříchu děd. Mat. Illyrského, pravověrných Lutheránův a Helvetů, přechází p. spisovatel k bludným výměrům theologů kat. o povaze děd. hříchu, jako Petra Lombarda, Vojt. Pighia, Ambrože Catharina a Hermesa. Proklestiv si takto cestu podává pravý výměr děd. hříchu a jest to věru nejlepší methoda pojednávati o článcích dogmatických, poněvadž čtenář poučen jsa o učení bludném a o lichých důvodech, na kterých se zakládá, tím spíše kat. učení porozumí a je obhájiti dovede. V *terminologii* snažil se auktor co nejbedlivěji vyhověti dogmatické přesnosti a ryzosti jazyka českého. Až na několik menších poklesků jest mluva v celé knize správná a lahodná. Tisk jest zřetelný a všecka úprava obsahu knihy důstojná. Spis opatřen jest approbací biskupského Ordinariatu Budějovického. Pro výtečný obsah a značnou vědeckou cenu lze jej doporučiti nejen kat. duchovním, ale i laikům vzdělaným, aby poznali velikolepou anthropologii katolickou, která v ochranu béře důstojnost lidskou, blaho rodinné a blaho veškeré společnosti. Výbor Dědictví sv. Prokopa může býti hrdým na knihu, kterou údům Dědictví podává. Snahou p. spisovatelovou a snahou Výboru obohacena jest literatura naše bohovědná dílem vzácným. Přejeme si z toho srdce, aby kněží v Čechách a na Moravě k

Digitized by Google

Dědictví sv. Prokopskému ještě hojnější měrou přistupovali a tak českým učencům vydávání knih v oboru theologickém usnadňovali. Ku konci voláme: Vezměte knihu, čtěte a přesvědčte se o pravé ceně její.

Dr. *Fr. Krásl.*

14. Lehrbuch der Logik von Dr. Joh. H. *Loewe.* (Dokonč.)

S těmito náhledy p. spisovatele se nesnášeje odpovídám:

ad A. 1. Představování jest dvojí: smyslné, které se děje smyslem, silou duševní, na tělesných orgánech i subjektivně i objektivně závislou, a pomyslné, jež se děje rozumem, silou duševní, na smysle subjektivně nezávislou. Výsledek představování smyslného jest představa smyslná nebo představa ve smysle užším, výsledek představování pomyslného jest představa pomyslná nebo pomysl. Smysl poznává věci jedinečné, srostité a podmínečné; rozum věci obecné, odtažité a nutné. Smysl odnáší se k věcem tělesným, rozum ke všemu, co jest, předkládá-li se rozumu patřičně. Smysl chápe zjev, rozum bytost, na které zjev jest položen Činnost smyslu jest toliko přímá. ku předmětu poznatelnému obrácená, činnost rozumu i přímá i zpětná či reflexivná, tak že obrátiti se může i ku předmětu poznanému i k podmětu poznávajícímu. Poznání pomyslné, přímé, které pochází z činnosti přímé, předchází, poznání pomyslné zpětné, které se zakládá na činnosti zpětné, následuje; poněvadž sebevědomí děje se činností zpětnou, která jest činností přímou podmíněná, nemusí tedy každé poznání pomyslné býti sebevědomé. — Podle Cartesia, (jenž praví: Affirmare et negare sunt diversi modi volendi — Ipse actus judicandi, qui nonnisi in assensu, h. c. in affirmatione vel negatione consistit, non referendus est ad perceptionem intellectus, sed ad determinationem voluntatis), nazývá spisovatel myšlení činností sebe samu určující. Ale neprávě tak činí. Neboť rozum a vůle jsou síly duševní skutečně, ne pouze logicky rozdílné; předmětem rozumu jest pravda, předmětem vůle dobro. Nic však méně souvisí rozum s vůlí, poněvadž obě síly jsou síly jedné bytosti duševní; proto rozeznáváme čin pomyslný rozumem prostě spůsobený od činu pomyslného vůlí rozkázaného a rozumem spůsobeného.

ad A. 2. Poznání smyslné jest činnost v podmětu poznávajícím (v duši spolu s ústrojím působící) trvající,

Digitized by Google

jejíž účinek také v podmětu trvá. Tento účinek jest představa subjektivná, skrze kterou věc poznaná podmětu představujícímu se stává předmětnou, přítomnou. Tato subjektivná činnost představovací záleží v tom, že podmět se připodobňuje podle svého způsobu k předmětu; pročež ukončení této činnosti nazvati lze obrazem předmětu, skrze který obraz předmět poznáváme, kterého však obrazu přímo nejsme vědomi. Aby podmět ku předmětům připodobniti se mohl, potřebí jest jemu prostřednictví subjektivného, jež záleží na schopnostech smyslových ku vytváření specifických vlastností předmětných a poměrů prostorových, jakož i na trpnosti nebo vnímavosti smyslů, a prostřednictví objektivného, které záleží v pohybech fysických, které přicházejí od světa zevnějšího a dojímají ústrojí smyslová. Tohoto prostřednictví dvojího nejsme vědomi přímo, tak jako obrazu onoho; i prostřednictví i obraz předmětu poznáváme činností zpětnou. Představa smyslná takto vzniklá, skrze kterou chápeme vlastnosti specifické a poměry prostorové srostitě, t. j. pokud jsou spojeny s tělem, jemuž náležejí, stává se představou povšechnou, obrazem povšechným častějším představováním předmětů téhož druhu aniž přestává býti smyslnou; pouhým představováním smyslným nestane se pojem, ani takovým způsobem, jaký spisovatel vykládá. — Myšlenka prvotní, pojem, kterým rozum chápe nějaký předmět prostě, t. j. nic neklada, nic nezapíraje, vzniká poznáním nejprve přímým, pak zpětným. Přímo poznáváme v předmětu, *co* jemu s jinými společno jest; zpětně poznáváme, *že* co si o něm myslíme, s jinými jemu společno jest anebo společno býti může. Obojí poznání jest rozumové, pomyslné, specificky rozdílné od představování smyslného; přímé předchází, počíná s pojmy nejobecnějšími, poněvadž počátek poznání jest nejméně určit, a končí s pojmy nejurčitějšími, zpětné pak následujíc počíná pojmy nejurčitějšími a pokračujíc méně určitými dochází posléze k pojmu nejobecnějšímu. A kterak se děje ono poznání přímé? Představa jedinečná nebo povšechná, představa smyslem zevnějším utvořená nebo pamětí podržená a fantasií smyslnou vybavená nemění se v pojem, není příčinou látkovou, nýbrž příčinou účinlivou a sice nástrojnou, která svou přítomností rozum určuje k prokázání činnosti, aby v sobě samém utvořil pomyslný obraz o předmětu, jehož obraz smyslný fantasie

Digitized by Google

poskytuje. Tato činnost jest abstrakce, kterou rozum vše, co tělesům, pokud jsou tělesy, přináleží odlučuje a je myslí představami, jimiž pochopeny býti mohou věci též netělesné. Tyto představy jsou pojmy bytu, jednoty, podstaty, případku, schopnosti, činnosti, síly atd. Že tak se díti může, nelze pochybovati. Neboť co pojmy tyto základné vyjádřují, jest v předmětu (ovšem sloučeno s jedinečnostmi); rozum pak jest proto k tomu uschopněn, aby v oněch pojmech předměty si myslil, poněvadž duše obrazem jest bytosti nejvyšší, která dříve než věci stvořila, o nich myšlenky měla, tedy také duši stvořila s takovou schopností. Při poznání zpětném rozum porovnává pojmy přímo a určitě poznané a vystupuje k pojmům méně určitým, vyšším, obecnějším; ale poněvadž pojem všeobecný není jedno, co ve více věcech *jest*, nýbrž jedno, co ve více věcech *býti může*, lze rozumu poznati pojem obecný také z jednoho pojmu určitého. — Podmínkou pojmu není sebevědomí, poněvadž toto žádá, aby dříve byla duše rozumem činna. Aniž podmínkou jest slovo, jak z předešlého výkladu o vzniku pojmu vysvítá; spisovatel se domnívá, že ku probuzení sebevědomí jest potřebí vlivu osoby již sebe vědomé, kterýžto vliv prokázati se může toliko slovem, řečí. Má-li však řeč míti výsledku, musí nutně předcházeti u toho, jenž řeč poslouchá, myšlení. Tomu učí zkušenost. Řečí není myšlení podmíněno, nýbrž podporováno a zdokonalováno. Aniž jest *soud logický* podmínkou pojmu, rozumíme-li soudu ve smysle logickém, který záleží ze dvou pojmů; neboť mám-li dva pojmy k sobě vztahovati a jejich vztah určiti, musím dříve pojmy míti. Pojmů přímých není soud logický podmínkou, nýbrž pojmů reflexivných. A věru nelze pochopiti, aby člověk začínal býti zároveň sebevědomým, sebe sama určujícím, z obrazu povšechného pojem tvořícím, mluvícím, soudícím, když zkušenost učí, že člověk se vyvinuje a počíná činnost jednu po druhé prokazovati.

Ad A. 3. Nelze se nediviti, co praví spisovatel v tom odstavci; vždyť chce činiti rozdíl mezi představou smyslnou a pojmem specifický, kdežto Locke proměňuje představy smyslné v pojmy. Ovšem zpětně můžeme *pojmy* přímo utvořené určité proměniti v pojmy méně určité, obecné porovnáváním a abstrahováním.

Ad A. 4. Nejsou dva podměty poznávající, nýbrž jeden, jenž jinou silou činnost prokazuje smyslnou, jinou silou, od oné síly specificky rozdílnou opět činnost

Digitized by Google

pomyslnou či intellektuálnou. Nezakládá se život lidský na dvou principech bytně od sebe rozdílných, jak učil Günther, na duši a duchu, nýbrž na jednom, rozdílnými silami opatřeném, z nichž nejprvé síla vegetativná působí, později když ústrojí dostatečně vyvinuto, síla animalná, posléze když představování dostoupilo stupně dokonalosti, síla intellektuálná. Tentýž princip nazývá se duší, pokud provozuje činnost vegetativnou a sensitivnou, duchem, pokud provozuje činnost intellektuálnou. Všecky pak činnosti v celek harmonický splývají.

Ad A. 5. Netoliko představy smyslné sdružují se podle zákona současnosti a podobnosti jinak nemohouce se sdružovati, nýbrž také pojmy *mohou* tímto spůsobem se spojovati.

Ad B. 1. α) Že zákony logické nespočívají na základě ethickém, vysvítá z odpovědi *ad A 1.* dané. Síla, kterou duše myslí, jest jiná, rozum; síla, kterou táže duše chce, jest opět jiná, vůle. Roznm dříve musí býti vyvinut dostatečně, jakož i sebevědomí k dokonalosti musí dospěti dříve, než vůle počíná se vyvíjeti, poněvadž vůle předpokládá poznání pomyslné.

Ad B. 1. β, γ, δ. Základ, na kterém spisovatel ethiku položil, zcela správný není. Věc má se spíše takto podle ethiky rozumové: Bůh člověka stvořil z lásky ke Své dobrotě neskončené (finis operantis) a aby člověk nejprvé a především sloužil kn slávě Boží zevnější (finis operis primarius) a pak za druhé, aby došel blaženosti, t. j. Boha dokonale poznal a miloval a z tohoto pramene dvojího radost plnou čerpal (finis operis secundarius). K tomuto cíli vede jako nějaká cesta pořádek mravný od Boha Stvořitele v přirozenosti lidské založený a proto přirozeným v pravdě nazývaný. Co se srovnává s cílem a pořádkem, jest mravně dobré; co se nesrovnává, jest mravně zlé. Podmínky dobra mravného jsou: zákon, kterým se ukládá, aby pořádek mravný se zachovával, dobro aby se činilo, zlo se nečinilo, pak svědomí, které zákona upotřebuje k jednotlivým skutkům, a za třetí svobodná vůle. Na základě zákona věčného spočívá zákon přirozený, t. j. zákon bytosti rozumné vštěpený, nutně od Boha původce té bytosti uložený a předpisující, co pořádku mravnímu odpovídá. Zákon přirozený jest jeden, poněvadž všecky jeho předpisy k tomu směřují, aby byl zachován pořádek mravní; ale co do zřejmosti rozeznáváme zásady samozřejmé (dobře jest jednati, a zlého se varovati, Bůh má býti ctěn, co nechceš, aby tobě jiní činili, ne-

Digitized by Google

čiň jiným) a důsledky přímo z těchto zásad vyplývající (desatero přikázání, vyjmeme-li z třetího, že *sobota* jest určena), které každému člověku rozumu již dostatečně užívajícímu samy sebou známy jsou a důsledky prostředně a nepřímo z oněch zásad vyplývající a proto vzdálené, jejichž neznalost může býti nepřemožitelná. Toť jsou zákony ethické přirozené. Z tohoto krátkého vylíčení zákonů vysvítá, že rozumu vytknuty jsou jiné zákony. Páska, která spojuje zákony ethické s logickými, jest jiná než kterou spisovatel uvádí. Avšak o této pásce promluvím, až vyložím zákony logické. Dříve než pojednám o těchto, podotýkám, že ideu Boží o člověku nepoznává člověk toliko ze sebevědomí, jak spisovatel míní vykládaje ethický požadavek realný, nýbrž také ze zkušenosti zevnější, poněvadž veškerá vědomost naše v posledním konci vyplývá ze zásad samozřejmých, podle kterých vše myslíme i tehdy, když je ještě neznáme, a ze zkušenosti jak vniterné tak zevnější.

Ad B. 2. α, β, γ. Zásada o důvodu není první *zásadou logickou*; pravý pořádek zásad jest tento: 1. zásada totožnosti, 2. zásada o protikladu, 3. zásada o vyloučeném třetím, 4. zásada o dostatečném důvodu. Neboť dříve než věci stvořené skutečně bytovaly, měl Bůh o nich od vděčnosti idey a teprv na počátku času a s počátkem času ustanovil je stvořiti, kterážto vůle byla dostatečným důvodem skutečného bytování věcí. Jelikož myšlení naše jest podobno myšlení Božímu, jest slušno, abychom napřed poznali, že něco jest a pak, proč něco jest. Tento důkaz a priori podporován jest důkazem a posteriori; neboť jak ze zkušenosti víme, dříve než se tážeme po důvodu, musíme znáti věc, jejížto důvod znáti chceme. Tomuto přirozenému postupu našeho poznání odpovídati musí zákony logické. Zkoumajíce, že něco jest, jaká věc jest, kolikerá věc jest, řízeni jsme zákony o totožnosti, o protikladu, o vyloučeném třetím; zkoumajíce odkud věc jest, řízeni jsme zákonem o důvodu dostatečném. — Aniž zásada o totožnosti (jakož i zásady o protikladu a vyloučeném třetím) nespočívá na vlastní jistotě myslícího podmětu o sobě. Neboť základní zásady logické jsou samozřejmy, potvrzení své neočekávají teprv od našeho sebevědomí, jelikož o nich víme, že jsou platny, byť bychom je ani na mysli neměli, že měly platnosti, dříve než jsme jich se stali vědomi, že jsme podle nich myslili dříve, než

Digitized by Google

jsme je poznali. — Páska mezi zákony logickými a ethickými vysvítá z poměru, v jakém jest logika k ethice, a v jakém jest rozum ke svobodné vůli. Tentýž duch *rozumem* užívá zákonů logických a *vůlí* zákony ethické v životě prokazuje. Pořádati jest úlohou veškeré činnosti lidské; jedny však věci mysl naše nejen pořádá, nýbrž i tvoří, jiné věci pořádá toliko je poznávajíc, jiné věci pořádajíc netoliko poznává, aby byly poznány, nýbrž také aby k nim se odnášely a podle nich byly pořádány činy vůle naší. Toť jsou tři vědy souřadné, *logika*, *metafysika*, *ethika*, každá věda má své zákony, podle nichž předměty její se pořádají. Předměty metafysiky upraveny jsou zákony, kterým odpovídají zákony předmětů logických, poněvadž naše myšlení podobá se k myšlení bytosti nejvyšší, která tvory dříve, než je stvořila, si myslila. Předměty ethické dříve než o nich se rozhodne vůle svobodná, musí býti promyšleny podle zákonů logických, poněvadž k rozhodnutí svobodné vůle, činu psychickému od poznání rozumného specificky rozdílnému, potřebí jest, aby dříve rozum poznal, že se má rozhodnouti a mezi kterými předměty se má rozhodnouti, a pak z jakého důvodu se má rozhodnouti, kdežto naopak vůle rozkázati může rozumu, aby ten neb onen předmět přemítal (ovšem podle zákonů logických).

Ad C. Realism p. spisovatele zdá se mi býti nepravdivým. Jistota ducha myslícího o sobě není dostatečným rukojemstvím, že činnost smyslová má cenu objektivnou; nejvyšším pravitkem (criterium, norma) pravdy všeliké jest sama věci zřejmost objektivně a ontologicky uvažovaná. Každá věc jest pravdivou, poněvadž jest. Každá věc jest poznatelna, poněvadž jest. Ku poznání jest dvou činitelů potřebí: věci, která jest formou poznání, a sil duševních, které jsou látkou poznání. rozumíme-li formě a látce ve smyslu Aristotelově a scholastickém. Věc jest řízena zákony fysickými, mysl pak zákony logickými, které oněm odpovídají. — Jak již dříve (v odpovědi ad A. 2.) bylo řečeno, není pravda, že žádný člověk nedospívá sebevědomého bytování a svobodného (a zároveň i prvního myšlení), neprobudí-li jej člověk jiný, jehož život duchovní jest již vyvinut. Neboť kdyby probouzel, musil by užívati slova; slovo však nemá žádné ceny u posloucháiícího. jenž nemá již dříve nějakou myšlenku, na které by slovo dále se stavělo. Má-li tedy člověk myšlenku, dříve než

Digitized by Google

slyší slovo, jemuž rozumí, může dospěti a také dospívá ze své činnosti vlastní k sebevědomí. Obcování člověka s jinými přispívá k rychlejšímu vývoji sebevědomí.

Tímto posouzením nechci nikterak zmenšiti úctu, které spisovatel pro svou učenost a jiné příčiny požívá netoliko u mne nýbrž i u mnohých jiných, a to vším právem; spíše tvrdím, že kniha ode mne posouzená z mnohých příčin zasluhuje, aby byla čtena, jakož i mně samému, ve škole logiku přednášejícímu, dobře poslouží. Ale nemohl jsem opomenouti mlčením místa, která porovnána jsouce s filosofií thomistickou, již za jediné pravdivou považuji, nepravdivými býti se jeví. Nechci však tvrditi, že dokonale jsem pochopil mínění p. spisovatele, proti kterým jsem se postavil, ani že přesně a úplně podávám filosofii thomistickou.

Konečně zdá-li se laskavým čtenářům, že výklad můj o filosofii thomistické učiněný jest nejasný a neúplný, neračtež viniti filosofii thomistickou samu, nýbrž mou nedostatečnost a stručnost kritickou, které bylo mi, kritiku podávajícímu, šetřiti, a račtež libo-li nahlednouti do výborné knihy: *Philosophie der Vorzeit von Kleutgen*, ve které důkladně se přihlíží také k filosofům Cartesiovi a Güntherovi. Dr. *Eug. Kadeřávek.*

19. Filip a Jakub nebo láska k vlasti nejkrásnější ctnost. Obrázek z dějin tyrolských dle Fr. Hoffmanna vypravuje *Matouš Václavek*, ředitel na Vsetíně. V Praze 1881, nákladem Fr. A. Urbánka (38. seš nové knihovny pro mládež). Str. 100. Cena 40 **kr.**

Povídka zasahá do začátku 19. století, oněch dob, když v boji proti Bavorům a Francouzům spůsobem tak skvělým osvědčili stateční Tyrolané lásku svou k dynastii Habsburské, za kterouž s Ondřejem Hofrem mnozí jiní hrdinové krev svou procedili. Z té doby povídka nadzmíněná krásný obrázek nám podává, v němž spolu s hlavními obhájci vlasti se potkáváme. Povídka tato velmi prospěšně působiti musí k tomu, aby v srdcích mládeže láska k vlasti a věrná oddanost k panujícímu rodu byla upevněna. *Redakce.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek IV.

Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby.

Podává **Eduard Brynych**, prof. pastýřského bohosloví v Král. Hradci.

A. Hlava prvá.

I.

Ku konci officia říkáváme modlitbu „Sacrosanctae.“ Modlitba tato, ač ji vlastně říkáváme k vůli odpuštění trestů za zaviněné poklesky, jichž jsme se při recitování dopustili, zasluhuje i v jiném ohledu náležitého uvážení. Ona jest totiž soubor jakýsi všech důvodů, na nichž povinnost modlitby liturgické, jakouž breviář opravdu jest, spočívá. Nalezáme v ní nejprvé slova

1. *Sacrosanctae et individuae Trinitati . . sit sempiterna . . . gloria.*

Věčná sláva Boží jest účelem všeho stvoření; Boha, jakožto Tvůrce, jakožto Bytost absolutní ustavičně volebiti jest úkolem všeho tvorstva. Tento úkol konal zajisté již první člověk za sebe i za všecko tvorstvo pozemské. První ten velekněz podal na vyznání svrchované moci a slávy Boží Králi tvorstva za oběť sebe — modlitbou, za tvorstvo pak nerozumné dar obětní, — konaje oběť. A tak činil člověk i po pádu svém. Všude nalezáme tedy v dějinách lidstva dvojí kněžský

Digitized by Google

úkon na počest Boží, oběť a modlitbu. A co takto i po pádu svém, jakožto vrozenou potřebu duše své, lidstvo zachovalo, to by nemělo být i po nápravě pádu skrze Krista? Náboženství Synem Božím ohlášené nemělo by vyhovovati všem potřebám lidského srdce? Co i pohané z prvotního stavu člověka zachovali, to by mělo vymýtěno býti z církve Kristovy? Není tedy ani možno, aby pravá církev Kristova zavrhovala buď *oběť* knězem konanou, nebo liturgickou *modlitbu*. Bohu díky! Naše církev podržela obé. Chválu, čest, moc a slávu nejsvětější Trojice ohlašuje a vzdává církev oběti a modlitbou užívajíc k obému kněží jako orgánů svých. Kněz, který by tedy chtěl jako zástupce církve jen obětovati, ne však modlitbu církve konati, byl by knězem katolickým jen z polovice.

2. *Crucifixi Domini nostri Jesu Christi humanitati*, praví dále výše zmíněná modlitba. Slova tato obsahují v sobě další důvod, proč liturgická modlitba církve vůbec se koná a proč jest *ustavičná*.

a) Kristus řekl o sobě: „Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.“ A právě ta „humanitas“ čili lidská přirozenost jest to, kterou se stal Kristus vinným kmenem, jehož my ratolestmi jsme. Sv. Augustin dí o tom: „Propter quod cum esset Deus, cujus naturae non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis humana natura, cujus et nos homines palmites esse possemus.“ (Tract. 80. in Joan.) Při oběti mešní máme na oltáři onen vinný kmen, jímž jest Bůh-Člověk, Kristus; naším pak úkolem jest dobrovolným sebe podáním — pravou modlitbou s Kristem vinným kmenem se spojiti. To pak činí církev denně modlitbou breviáře, který se mší v nerozlučném je spojení. Liturgickou modlitbou svou připravuje církev na spo-

Digitized by Google

jení se Kristem, jenž na oltáři se obětovati bude (Mat. Lds.); modlitbou tou hledí dále církev ve spojení s Kristem setrvati a co nejvíce životní síly, milosti, z vinného kmene ratolestem čerpati (hodinky); konečně pak děkujíc Kristu hledí na vždy ve spojení s ním zůstati a v něm odpočinouti (Vesp. a Compl.). Již nyní vysvítá potřeba modlitby liturgické ustavičné, vynikne však ještě patrněji, uvážíme-li, že se Kristus nejen obětuje na oltáři, nýbrž že

b) jako Bůh-Člověk ustavičně ve Svátosti s námi přebývá. Ustavičně pravím zůstává s námi Kristovo člověčenství s Božstvím v jednu božskou osobu spojeno, ustavičná mu náleží čest a sláva. „Könnte ich an die Gegenwart Christi im Sacramente glauben," řekl Lavater, „ich würde mich nicht mehr vor Anbetung von meinen Knieen erheben." Tak řekl protestant. A církev by neměla, ovšem pokud možno v tomto tělesném životě, Kristu ustavičně s námi přítomnému ustavičně čest, chválu a slávu vzdávati? Proto tedy v každou důležitou hodinu dne i noci velebí církev Ženicha svého Krista. Co prorokováno v písni Šalomounově o Kristu a církvi, to má se plniti. „Surge amica mea et veni, sonet vox tua in auribus meis" — tak volá Ženich Kristus k církvi své. A církev dí: „Ego dilecto meo et ad me conversio ejus. Inveni, quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam." Nec dimittam! Nespouští se ho ni ve dne ni v noci; není hodiny, v kterou by nezavzníval hlas její v uších jeho; čili jinými slovy: v kterou by modlitbou breviáře úkony víry, naděje a lásky, lítosti a touhy, díkův a svaté radosti před ním nevzbuzovala. Co značí „věčná" lampa před Svatostánkem, to snaží se církev plniti ustavičnou modlitbou breviáře. Proto nalezáme všude, kde zachována pravá nauka o Svátosti Těla Kristova, též mod-

Digitized by Google

litbu „hodinek“; na př. v církvích východních. Kde však z chrámu vyhozen oltář a svatostán, tam zhasla i věčná lampa ustavičné liturgické modlitby. — V srdci katolického kněze zhasl oheň horlivosti ve vykonávání ustavičné modlitby breviáře; hoří-li v něm jasně a čistě lampa lásky ku Kristu a jeho církvi?

3. Beatissimae et gloriosissimae, semperque virginis Mariae fecundae integritati. Ve slovech těchto obsažen třetí důvod modlitby breviáře. Člověčenstvím svým spojil se s námi Kristus. Ale odkud vzal lidské tělo své? Z matky. Fecunda integritas, panenské mateřství blahoslavené *Marie* jest prostředkem, jímž důstojně Bůh člověkem se stal. Po „humanitas Christi“, nejvíce tedy úcty hodna jest „fecunda integritas“. Po chválách Božích a Kristových nejčastěji se ozývají v církvi chvály Marie Panny. Avšak chvála ta jest spolu chválou Boží. Jest chválou Tvůrce, jehož moc v nejvznešenějším tvoru, jímž jest Matka Boží, zvláště se jeví; jest chválou Vykupitele, který svou Matku zvláštním způsobem vykoupil, jest chválou Posvětitele, který nade všecky jiné Blahoslavenou Pannu milostí naplnil. Mirabilis Dominus in Sanctis suis! To zvláště officiemi o Panně Marii volá církev.

Avšak i v jiných *Svatých* velebí církev Boží moc a slávu. (Regem Confessorum Dominum, — venite adoremus.) Na nich totiž ukazuje se vítězná moc Boží milosti v církvi uložené. Proto se v dotčené modlitbě dále dí: *„et omnium Sanctorum universitati.“* Tímto velebením Boha v Svatých dobývá si církev i přímluvy Svatých skrze jejich zásluhy. Povznášejíc pak ducha svých synů tam, kde chóry nebešťanů bez konce chvály Boží pějí, ukazuje, že se totéž činiti snaží na zemi. Jako synagoga byla obrazem církve katolické, tak jest církev obrazem království Božího v nebesích. A tím obrazem

Digitized by Google

by nebyla, kdyby ustavičně totéž co Svatí v nebesích „bez konce“ činí, i ona nečinila. „Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt laudare nomen Domini.“ Tak prorokováno o církvi, novém Jerusalému, a spolu i o nebeském městu. Celou noc totiž a celý den chválí Hospodina strážcové církve kněží a neumlknou, dokud se světem státi bude i církev. Ale až poslední „Gloria Patri“ z úst posledního katolického kněze dozní zde v církvi bojující, neumlknou tím chvály Boží; církev vítězná bude zpívati je na věky. A tak dojde obraz vyplnění svého. Chór pozemšťanů, kteří zpívali před Bohem poznaným jen jako in aenigmate et per speculum, před Bohem ve Svátosti utajeným, stane se chórem nebešťanů pějícím Bohu, jejž poznávají tak, jak jest.

Toť hle nový, vznešený význam ustavičné naší modlitby liturgické. Zdaž nepovznáší se myšlenkou touto srdce upřímně věřícího katolického kněze? On denně ve spolku s celým katolickým světem, s tisíci kněží těmitéž skoro slovy velebí Boha. A až jedenkráte naposledy zavře svůj breviář, až smrt zavře i ústa jeho, otevře se mu velechrám nebes, kdež bude duše jeho slaviti velebné Jitřní v chóru nebešťanů, s kterými tak rád se spojoval ku chvále Boží již na zemi.

4. Nobisque remissio omnium peccatorum.

Starozákonním kněžím bylo řečeno: Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes, ministri Domini et dicent: „Parce Domine, parce populo tuo et ne des haereditatem tuam in opprobrium.“ A totéž jest i úlohou církve katolické a její kněží. Hle jak krásně plní úkol ten církev naše. V chóru před oltářem aneb aspoň v duchovním spojení s oltářem koná nesčetný sbor služebníků církve prostřednický úřad její. Denně ústy kněží volá celé shromáždění všech pravověřících kře-

Digitized by Google

stanů: „Deus in nomine tuo salvum me fac. Alieni insurrexerunt adversum me et fortes quaesierunt animam meam.“ Tento úkol, Boha smiřovati a pomoc vyprošovati, aby „dědictví jeho hanbě vydáno nebylo,“ má každý katolický kněz; nejvíce však vyniká povinnost ta u biskupův a farářů, jimž jistá část stádce Páně svěřena jest.

Duchovní správce jednou rukou staví pobořený Jerusalém, a v druhé ruce má meč modlitby, aby odvrátil škody, jež usiluje činiti nepřítel. On je Marthou, která denně „satagit circa frequens ministerium“, která „sollicita est et turbatur erga plurima,“ jak toho zvláště za našich dnů duchovní správa žádá; on je Marthou, která připravuje a podává pokrm ne sice Pánu, ale lidu jeho; on nemá však zapomenouti na „nejlepší stránku;“ má totiž býti i Marií, která sedíc u nohou Páně tiše naslouchá slovům Jeho, jaká denně v breviáři se ozývají; sám sobě má býti Marii, která „pomáhá Marthě,“ modlitbou vyprošujíc sílu a požehnání.

Z celé úvahy plyne pravda, že modlitba breviáře není pouze jakýmsi nahodilým, zastaralým, pro doby naše nevhodným ustanovením církve. Naopak modlitba taková jest nutnou ano životní potřebou její. Jakmile by církev povrhla liturgickou modlitbou kněžími jako orgány svými konanou, zapomněla by, že jest jejím úkolem, Boha velebiti, s Kristem v nerozlučném spojení trvati, budoucího království nebeského obrazem a prostřednicí mezi Bohem a lidmi býti. Jistý katolický spisovatel dí tudíž: „Kdo dobré vůle jest, toho musí uvažování významu a ducha církevních hodinek k takovému nadšení roznítiti, že by jich slavení ani jedinou hodinu neopomenul, kdyby ani přísného rozkazu církve nebylo. Kdo však takového nadšení v srdci ne-

Digitized by Google

máš, pamatuj na *přísné přikázání.*" A toto přikázání či povinnost breviář se modliti jest předmětem druhé části naší rozpravy.

II.

Jest pravda, že povinnost tato prvotně pouze obyčejem církve zavedena byla. Za dob našich máme však o věci té positivné *zákony církve.*

Krom zřejmých ustanovení církevního práva máme výroky sněmu lateránského IV. a tridentského; zvláště pak bullu Pia V. „Quod a nobis," kdež dí: „Quoscumque, qui horas canonicas ex more et ritu romanae ecclesiae, jure vel consuetudine dicere vel psallere debent, propositis poenis per canonicas sanctiones constitutis in eos, qui divinum officium non dixerint, ad dicendum et psallendum posthac in perpetuum horas ipsas diurnas et nocturnas, ex romani breviarii praescripto et ratione omnino teneri." Tím se tedy obyčeji a ustanovením dřívějším, že povinnost, o níž mluvíme, vázala kleriky od subdiakonátu vzhůru, pak i řeholníky obého pohlaví sliby složivší (Řehoř X. starý obyčej tento potvrdil. Viz sv. Alfonse z Lig. Lib. V. n. 142.), nového zákonného stvrzení dostalo.

Co se týká *beneficiatů*, jest při nich povinnost modliti se breviář ještě mnohem vážnější. Již V. koncil lateranský ustanovil, že každý, kdo má církevní beneficium s duchovní správou nebo bez ní, jestliže se šest měsíců po jeho obdržení bez zákonité omluvy breviář nemodlí, užitky beneficia v té míře, v jaké modlitbu tu zanedbal, ztrácí a je restituovati musí buď kostelu k beneficiu náležejícímu, nebo chudým. Pius V. zákon tento stvrdil, a vysvětlil jej v ten smysl (bullou ex proximo 1571), že se restituce ta má státi „in fabricas ipsorum beneficiorum vel pauperum eleemosynas" a že

Digitized by Google

všech užitků toho dne zbaven jest, kdo celé denní officium opomenul; kdo pak Matutinum pouze opomenul, polovice důchodů denních; kdo ostatní hodinky, druhou polovici, kdo pak z těchto hodinek jednu se nemodlil, šestý díl důchodů svých restituovati má. Přijímají pak mnozí theologové interpretaci mírnější o těch beneficiátech, kteří vedle breviáře ještě jiné povinnosti konají, tak že by biskupové a faráři třetí nebo čtvrtý díl, kanovníci polovici důchodů svých za pokutu nedbalosti v recitování breviáře výše zmíněným účelům věnovati měli. Ti však, kteří mají beneficium simplex, jichž tedy modlitba breviáře skoro jedinou povinností jest, nemohou tohoto mírnějšího výkladu užíti.

K tomu budiž ještě dodáno, že jest svorným v církvi všeobecně přijatým náhledem, že zákonem nedovolené opomenutí officia, ano i značné jeho části, n. př. jedné malé hodinky, hříchem těžkým jest. Dokladův o tom kterákoliv katolická morálka podává v hojnosti.

Z této celé rozpravy plyne zajisté náležitý úsudek o jistých výmluvách, jimiž mnozí tuto povinnost se sebe svaliti usilují. Slyšme některé!

1. Breviář říkati *neuznávám* za svou *povinnost.*

Toť jistě „radikální" výmluva; neboť sahá až k samému kořeni věci. Ale, drahý bratře, co s podstatou kněžství tak úzce souvisí, co církev tak přísně nařizuje, to není povinností? Breviář jest zákonem církve uložen tak dobře, jako na př. uloženo jest v neděli celé mši svaté přítomnu býti, ve svátek díla se zdržeti, v pátek masa nepožívati atd. Horšíš-li se na své svěřence, kteří těchto příkazů nedbají, jaká to inkonsekvence? Jeden zákon církve jest závazný a druhý není? Aneb upíráš církvi moc dávati zákony ve svědomí zavazující?

2. Breviář se hodil pro *středověk*, jenž byl dobou klášterů přemnohými mnichy obydlených; tiť učinili

Digitized by Google

skoro jedinou úlohou života svého modlitbu takovou; za dob našich záleží povolání kněze „světského“ v něčem zcela jiném.

Toť opravdu „necírkevní“ výpověď. Katolický kněz jest v témž poměru k Bohu, k církvi, k lidu dnes jako před věky. Konání oběti a liturgické prostřednické modlitby a poslušnost církve jsou jeho povinností dosud. Jakmile bys tohoto poměru k Bohu, k církvi, k lidu neuznával, přestal bys býti katolickým knězem. Či snad jsi moudřejší, než Bohem spravovaná církev, která po devatenácte věků stojí pevně přese všecky změny časův a náhledů, co jest podstatného držíc, v nepodstatných věcech potřebám času ustupujíc? Právě za našich časů, za kterých svět tak velice o vyvrácení církve usiluje, jest třeba stálou modlitbou pomoci s hůry se dovolávati.

3. Nemám *času*.

Nemáš-li opravdu času, nejsi povinen; toho se dočteš v každé morálce, ale dočteš se tam též, že takový případ patří k nejřidším. Pohledněme upřímně na život kněze v duchovní správě. Jest na př. Hod Boží vánoční. V noci trvaly služby Boží přes jednu hodinu, snad i déle (někde se zpovídává); časně ráno po páté hodině jest tu povoz, jedeš do filiálky, nazpaměť neumíš ničeho z breviáře; přijedeš do filiálky, máš tam jednu nebo dvě mše svaté, potom musíš zpovídat na př. až do zvonění na „Velkou“. Potřebuješ snad půl hodinky na recolligování ku kázaní, pak kážeš a máš „Velkou“. Jedeš domů, na voze opravdu nelze se modliti (mnohým to však přece možno bývá). Musíš obědvati, pak jsou nešpory. Pak se musíš připravovati ku kázaní zítřejšímu. As hodinu se připravuješ; k tomu všemu musíš ještě do vzdálené osady k nemocnému (neumíš completář nazpaměť?). V noci přijedeš domů

Digitized by Google

unaven, vysílen a ráno nastává opět práce mnoho. — To by snad byl den, kde by tě pro vynechání officia nezatratil žádný zpovědník. Ale takových dnů jest asi velmi málo. Nezřídka shledáváme, že zbývá dosti času ku čtení novin a knih i světských, ku hře, k hostinám, ku slavení křtin, svateb, posvícení atd., k denní návštěvě hostince a k podobným věcem, ale jen k breviáři není času! A zase naopak vidíme celé řady ctihodných biskupů, kteří i na visitačních cestách breviář až do poslední slabiky se modlí, celé zástupy dobrých kněží, kteří dlouhá leta v duchovní správě strávili, ale ani jediné „hodinky“ Bohu dlužni nezůstali. Vidíme i mnohé mladší kněze, kteří majíce práce ve školách domácích i v přespolních, na kazatelně, v úřadě farním, u nemocných a jinde dost a dost, přece se denně breviář s velikou svědomitostí modlí. Kdež ti nabyli času? Není to tajemstvím nevyzpytatelným. Jest k tomu zapotřebí především *vůle*, a pak moudrého rozdělení a užívání času.

4. Mohu se modliti *jinak*.

To můžeš. Ale k čemu jsi zavázán přísným přikázáním církevním, to čiň nejdříve jako poslušný syn církve. Co platno modlitbu „sub gravi“ závaznou opomíjeti a privátní modlitbu konati? Jsi orgánem církve, modli se tedy jako orgán církve. A pak, proč jinak se modliti? Proto snad, že privátně se nemodlím tak dlouho? Jen neztratím-li chuti k modlení vůbec?

5. Jsem již *starý* člověk. Za dob mých theologických studií velmi málo se nám povídalo o breviáři, ani „hledat“ jsme se nenaučili. Že by bylo nějakým hříchem breviáře neříkati, nikomu ani nenapadlo.

Kdo tu nevědomost zavinil, to bude Bůh soudit; že nezaviněná nevědomost hříchu nečiní, připouští každá morálka. Ale nevědomost ta nesmí býti (nechci

Digitized by Google

říci crassa) vincibilis, přemožitelná t. j. taková, při které již v mysli se ozývá pochybnost: zdali pak přece nehřešim? a kterou tedy dobré se instruování přemůže a odstraní. A to „hledání" není tak hroznou věcí; bychť i z počátku sem a tam chybil, nebude omyl tak veliký. Budiž zde odpuštěno, že se i vůči stáří pravda řekla; není toho příčinou domýšlivost, ale láska k církvi i ku kněžstvu.

6. Jest to přehnaná přísnost, že je *smrtelným hříchem* opomenouti breviář, ano jen jedinou malou hodinku, kterou za pět minut odbyti mohu.

O této věci jasně učí Müller ve své morálce I. § 56. „*Formalis* contemtus legis vel legislatoris reatum mortalis peccati inducit etiam in *re minima.* Ita omnes" (docent). „Formálním" nazývá se však opovrhování nebo pohrdání vědomé, zúmyslné, přestupuji-li zákon proto, že zákonodárce nebo zákon považuji za něco opovržení hodného. Na př. Kdyby tedy někdo s plným vědomím a zlovolně tvrdil, že breviář je „hloupost", že se hodí pro zabedněné hlavy atd.

Avšak i jinak může se státi přestoupení zákona přikazujícího věc na pohled nepatrnou hříchem těžkým, třebas se to nedálo z přímého pohrdání zákonem. Müller dí o tom: „Lex bene potest sub gravi in materia per se levi obligare, si materia non sit undequaque levis, sed gravis constat ex *fine et circumstantiis.* Sic e. g. non miscere aliquot guttulas aquae vino in Sacrificio Missae est materia de se quidem levis, sed gravis ratione finis; intendit enim Ecclesia per illam commixtionem significare conjunctionem Verbi divini cum humanitate et Christi cum Ecclesia, fluxumque sanguinis et aquae de latere Christi." A podobně, ač si mohu malou hodinku odbyti za pět minut, snad i za tři a proto se mi zdá maličkostí, přece opomenutí její jest

Digitized by Google

těžkým proviněním, jelikož ona naznačuje spojení církve s Kristem po čas as tří hodin Opomenutí její bylo by as tolik, jako: tři hodiny nechci býti spojen s Kristem. Proto tedy učí theologové svorně, že i jediné hodinky opomenutí jest proviněním těžkým. Ta látka hodinky malé jest jim pak měřítkem opomenutí části Matutina nebo jiných menších ve víceru hodinek srůstajících v látku hodinky malé. — A kdyby ani toho všeho nebylo, jest to vždy věcí povážlivou, tvrdím-li něco proti náhledu všeobecně v církvi přijatému. Stavěli bychom se tu zajisté mimo církev.

Toť jsou některé námitky proti přísné povinnosti modlitby breviáře. Slyšeti lze tu i tam ještě všelicos jiného; ale takové lehkomyslné průpovídky, jako „ať se modlí v Hradci atd., mají dost času;“ „nebo nač taková „kumstovná modlitba“, patří zajisté ku „špatným vtipům.“ Věc tak vážná, jakou jest liturgická modlitba církve katolické, neodbývá se špatným vtipem.

Již pak lze nám přikročiti k druhé hlavě naší rozpravy jednající o užitcích plynoucích z modlení se breviáře. (Dokonč. bud.)

O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví.

(Pokrač.)

Veliké zlé v kázaních jsou *obecné pojmy a věty*, které sice samy o sobě dobrý smysl mají, ale právě pro svoji všeobecnost a odtažitost tisícům lidí beze smyslu a významu zůstávají, určitých představ nepodávají, dojmu na srdce a vůli pražádného nedělají. Velmi málo prospívá k poučení a povzbuzení, mluvím-li na kázaní o světě, o těle, a nevykládám-li konkretně per partes, co se těmi slovy rozumí; napomínám-li ku

Digitized by Google

přemáhání a zapírání sebe, dím-li, že máme se posvěcovati, příležitosti se vyhýbati, bdíti a se modliti, pokušení odpírati; řku-li obecně, křesťanstvím že osvícen a ze smyslnosti vybaven byl svět: církev že posvěcuje poměry a svazky života lidského; mluvím-li o radách božích, o pěstování a „cvičení“ pobožnosti, o nenáležitém chování v chrámu, o nepobožné modlitbě, o bedlivém užívání prostředků ke ctnosti a proti hříchu, — a co takových obecných vět a výrazů jest a býti musí na kázaních křesťanských, protože se v nich zavírají důležité pravdy dogmatické a mravoučné, pravidla lidského života atd. Mají-li tyto a podobné, samy sebou důležité pojmy a věty něčím přispěti k poučení a náboženskému vzdělání, třeba jest nevyhnutelně, aby se obsah a význam jejich obšírněji, zračitě, názorně vyjádřil, tak že by každý posluchač se dozvěděl, co se jimi vlastně míní, jaký jest význam a smysl jejich. Umění řečnické, a jmenovitě homiletika důtklivě napomíná, aby takové pojmy a věty obecné se rozštěpovaly a rozdrobovaly v představy a věty konkretní, názorné, zvláštní, určité, a při tom aby svědomitě bylo hleděno ku chápavosti, mravnímu stavu, pokud jen možná ke skutečným poměrům, ve kterých naše posluchačstvo žije. A v dobrém šetření pravidla toho leží veliký kus populárnosti.

Zdravému a jasnému poučování na kázaních velice škodí *nemírné nadsazování*, *přepínání* t. j. vypisuje-li kazatel, jakož nejčastěji bývá o velikosti jistých hříchů tak upřílišeně, jak nesrovnává se s ryzou křesťanskou pravdou. — Dí-li na př. jisté kázaní: „Každý hřích jest ošklivý, ale nejhnusnějším všech jest bez odporu nevděčnost,“ což předně ani to není pravda, za druhé pak jest takovéto klassifikování až i nebezpečné, poněvadž může také slovo přispívati k ukonejšení leckte-

Digitized by Google

rého hříšníka, že řekne sobě: nevděčný nejsem, a co jiného na sobě mám, nejsou ty nejhorší hříchy. — A co dále praví se v témž kázaní o nevděčnosti, jsou pravá monstra, tak že obyčejný nevděčník pomyslí o sobě: Já nejsem nevděčník, neb tu těmi věcmi nikdy jsem se neprovinil. — Jindy zase jiný nebo týž kazatel nazve jiný hřích nejhorším, nejhnusnějším, nejtěžším, a tak jen se mate lid křesťanský ve svém soudu mravním. — Zdaž i *to* není přepínání, volá-li kazatel: „Čím bys byla, duše křesťanská, bez sv. náboženství? Tvorem nejbídnějším, nešťastným divochem!“ — V jednom kázaní *o statečnosti* líčí se tato ctnost ve své největší dokonalosti, ve zjevech ctnosti hrdinské, o statečnosti pak obyčejné, jak jí třeba jest a jak má se jeviti při každém křesťanu v obyčejných poměrech života. celé to kázaní jenom čtyry řádky obsahuje. — Dí-li se v kázaní o *Marii, matce krásného milování*: „Co milují mladí lidé? *a*) Mladí lidé milují *sebe* a to zvláště nazývají *láskou*; avšak není leč chtíč a žádost těla, která trvá na okamžik, na chvilku. Vidíme to u všech; a ačkoli myslí mladí, nezkušení lidé, že to krásné, ač i v milostných písních smyslná láska se opěvá, přece není jiného, než *hořkost*, a končí nezřídka pláčem, slzami, nářkem, hanbou a neštěstím,“ — jest to přepínání, kteréž nikdy nemůže prospěti.

Rovně i to na škodu jest, líčíme-li tuze drasticky vnitřní stav, nepokoj, rozervanost a neštěstí hříšníka nebo časné následky hříchu, s jakými se ve skutečném životě jenom zřídka potkáváme; velmi snadno děje se pak, že mnohý posluchač dělá v mysli závěrek: „Já k *těmto* hříšníkům ani nenáležím, neboť *toho* na sobě neznamenám.“ A jako přepiaté, upřílišené líčení hříchu a jeho následků, tak i tuze idyllické líčení stavu lidí spravedlivých jenom na škodu jest; zkušenost posluchačova nám praví, že mnohý z nich, kdyby se ve svém

Digitized by Google

chačů přečasto může tu viniti kazatele z nepravdy. „Sapere ad sobrietatem," jest zlaté pravidlo u všelikém vyučování, zvláště mravním.

O důkazu obzvláště říci lze, že jedna z nejslabších stránek jest v novějších kázaních. Tento zajisté na mnoze docela schází a kazatelé přestávají na pouhých tvrzeních. Ani toho pak nelze považovati za důkaz, uvádí-li se některé místo biblické nebo patristické, aniž by důkaz byl vlastně *veden*, t. j. aniž by se ukázalo, co důkazná věta obsahuje a že v ní skutečně obsaženo jest, co praví položka (thesis). Všimneme-li si bedlivěji, jak na př. Skarga, Segneri a vůbec dobří kazatelé texty na důkaz uváděné vykládají a jak důsledky pečlivě z nich odvozují, a zase, jak veliké množství tištěných kázaní na tom přestává, že se texty jenom uvozují, aniž by pravý smysl jejich vyložen byl a aniž by poměr důkazné věty k položce byl jasně ukázán: musíme vyznati, že nám před očima mizí to umění, kteréž valně pomáhá, *přesvědčiti* posluchače o předmětu řeči.

Zdaž považovati to lze za důkaz, za důvodění (argumentatio), dí-li kazatel v řeči *o prozřetelnosti boží*: „Že prozřetelnost boží světem vládne, tomu učí písmo svaté: I dobrořečil Daniel Bohu nebeskému a mluvě řekl: Buď jméno Páně požehnáno od věkův až na věky, neboť moudrost a síla jsou jeho. A on mění časy i věky, přenáší království a ustanovuje krále, dává moudrost moudrým a známost rozumějícím umění. (Dan. 2, 9.) Přikrývá nebe oblaky a připravuje zemi déšť, vyvozuje na horách trávu a bylinu ke službě lidské." (Žlm. 146, 8.) Tyto texty samy o sobě jsou těžky a málo srozumitelny; pak-li je kazatel jenom vypíše z biblí nebo z biblické encyklopedie, má sice kus kázaní hotového, ale poučná stránka řeči duchovní téměř

Digitized by Google

ničeho tím nezíská. — Co přispěje k poučení a přesvědčení (utvrzení u víře), dí-li se v témž kázaní: „Prozřetelnost boží jeví se patrně i v životě jednotlivců.“ „Srdce člověka přemýšlí o cestě své, ale Hospodin spravuje kroky jeho.“ Každý člověk, ať delší ať kratší dobu žil na světě, shledá toho důkazy četné, vzpomene-li na dny vodou uplynulé a na vše, co ho potkalo cestou života. „Malého i velkého On učinil a jednostejně pečuje o všecky. Josef egyptský, Job, David, Tobiáš, Šavel svědčí o tom, že otcovská péče boží jest nevyzpytatelná a že Bůh i rozmanitých prostředkův užívá ku blahu lidskému.“ — Uvádí-li se v jednom kázaní *o slavnosti na nebe vstoupení Páně* ku thesi: Kristus na nebe vstoupil, aby osvědčil, že učinil zadost věčné spravedlnosti boží za hříchy všeho světa, že vyrval z moci nepřítele celé člověčenstvo a otevřel mu brány nebeské, jimiž může každý vykoupenec vjíti do radostí věčných“ — uvádí-li se k této položce za důkaz: „Proto píše sv. apoštol Pavel: Kterýž byl sestoupil, jest ten, kterýž i vstoupil nade všecka nebesa, aby naplnil všecko,“ lze právem říci, že tento text nadarmo se cituje, pakli se výkladem dobrým neukáže z kontextu v epištole k Efezským a na základě katolické exegese, co se obsahuje v tomto textu a zejména co jest „naplniti všecko.“

Nechceme nuditi čtenářů mnohými doklady; nalezáme to v tištěných kázaních s výminkami řídkými, že uvedené texty ani se nevykládají, ani se z nich nevyvozuje, co by obsahovaly na dotvrzení pravdy, ku přesvědčení a důkladnému poučení. A to jest vada veliká, to jest citelný nedostatek vyučování jasného, důkladného, přesvědčivého.

Výklad a důkaz nezřídka se v kázaních *nahražuje* — kdežto by se měl jen *podporovati* — příklady, v kte-

Digitized by Google

rých sobě kazatelství novější, na rozdíl od kazatelství z doby t. zv. rationalistské či Josefinské, nemálo libuje. Ovšem jsou příkladové dobří a případně volení velmi vzácná pomůcka k objasnění pojmův a nauk, jsou doklad na pravdu přednášenou a pohnutka k plnění povinností křesťanských; ale užívá-li se jich, jakož nejednou spatřujeme, na ujmu výkladu a důkazu, a také-li se ještě ani neokazuje a nevytýká, co by se příkladem vysvětlovalo nebo potvrzovalo, k čemu by vzbuzoval a před čím varoval, užívá-li se příkladů jen jako na vyplnění místa i k usnadnění práce kazatelovy: tu nijak již nelze říci, že uvádění příkladů prospívá účelům řeči duchovní, že tato jimi nabývá jasnosti, názornosti, populárnosti.

Za velikou potřebu řečí duchovních naznačují nejvážnější autority *apologii*, hájení pravdy křesťanské proti zobecnělému libertinismu, jako jsme výše pověděli obšírněji. — Mnoho-li takové apologie obsahují v předlohách, ve výkladech a důkazech svých naše tištěná kázaní, o tom nás dostatečně poučuje pohled na celé sbírky homiletické. Dle těchto soudě musíme za to míti, že stránka apologetická nijak netěší se té pozornosti a píli, jakéž naléhavě žádá veškerá povaha doby naší a výslovné přání, ba zjevné nařízení katolické církve. A ještě nejednou bývá, že dotknutí obecných bludův a neřestí časových velmi nedostatečné, zcela neprospěšné, pakli ne zrovna škodlivé jest, poněvadž nepředchází *positivné poučení*, dogmatický základ, na němžto státi a také posluchače tam postaviti musí kazatel, ač má-li co prospěšného způsobiti slovy svými. Ba i s tou vadou velikou se potkáváme, že se označují bludy a neřesti časové pouze jmény u vědě a publicistice zobecnělými a lidu nepovědomými, aniž by kazatel vyložil a vysvětlil, jaký by význam a smysl jejich byl. Tak

Digitized by Google

víme ze zkušenosti vlastní, že kazatel jeden kázal *o svobodných zednících* a představoval je za společnost tajnou, bohaprázdnou, která trůny a oltáře zbořiti chtějíc podrývá všecku kázeň a mravnost v národech, uvádí v lehkost a potupu náboženství i kněžstvo atd. Přítomní zedníci neženatí nemohli se překvapením ani vzpamatovati, stáli jako na řeřavém uhlí, a po službách božích sebe vespolek tázali se, kterak to možné, aby je vel. pán vinil z věcí takových. — Stalo-li se také skutečně nebo jenom vtipná anekdota jest, co se vypravuje o kázaní proti *materialistům* a kterak do velikých rozpaků byl uveden přítomný kupec, na jehož krámě napsáno bylo „materialista", není mi povědomo; ale vypravování toto pěkně se hodí k našemu předešlému. — V kázaní jednom o *statečnosti* čteme: „Velikou odvahu osvědčovali v letech sedmdesátých přemrštění komunáři pařížští; taktéž s obětavostí, která by hodna byla šlechetnějšího účele, domáhají se socialisté a nihilisté podvratných záměrů svých. Však tuto drzou odvážlivost přemrštěnců jak daleko předčí důstojností a šlechetností svou statečnost křesťanská". . . Takové dotčení bludův a neřestí časových jest aspoň prázdný zvuk. A zase škodlivější než pouze prázdný zvuk jsou tato slova v jednom kázaní na poslední den v roce: „Rozum lidský jen potud své úloze dostojí, pokud se nespustil svého původce a stvořitele — Boha. Jakmile se tohoto zdroje všeliké pravdy spustí, octne se na cestách bludných. Rozum pak Boha spuštěný činí sebe samého rozhodčím všech otázek, i nadsmyslných, činí se sám Bohem. A tímto směrem se bera, octne se rozum lidský na takových bezcestích, že nad tím člověk až žasne. Upírajíc Boha osobního, stvořitele a řiditele světa, musí důsledně popírati i jeho zjevení, původ člověka od Boha, a jeho konečný cíl a určení. A pozorujeme-li

Digitized by Google

směr vědy nynější ve všech jejích odborech, doznati musíme, že hlavním její rázem jest *bezbožství*. Ano bohužel, ráz vědy nynější, ať se již hlásá se stolic vysokého učení, nebo se sděluje maličkým ve škole, jest takový, že ji neproniká vždy duch boží, duch Kristův, že jí neovládá výrok božský: „Počátek moudrosti jest bázeň boží.“ Taková pak věda nemůže míti jiných následků, než rozklad společnosti lidské ve všech jejích i nejužších svazcích. Taková věda jen boří, ale nic nevystaví. Jest to hrdé počínání Titánů, kteří chtěli svou hlavou proraziti klenbu nebeskou, počínání stavitelů věže Babylonské. A jaký mělo ono počínání výsledek tam, takový bude míti i zde, lidstvo-li v čas se nezpamatuje a neobrátí. A proto dobře praví rok minulý, že stůně hlava člověčenstva a chce-li šťastnější budoucnosti kráčeti vstříc, musí tento neduh uznati a z něho se vyléčiti, navrátivši se k jedinému pravému zdroji pravdy, jímž jest Bůh.“ A dále: „Průmysl devatenáctého století staví se na odpor vlivu křesťanství, vlivu církve svaté! A co činí průmysl bez vlivu a působení křesťanství? Přeháněním a nepřetržitým trváním práce ničí předčasně sílu i život dělnictva. Co činí průmysl bez vlivu a působení církve? Chlubí se, že nahradil rámě lidské stroji a zatím učinil stroje z lidí. Aby své výrobky rozmnožil a tak více vyzískal, potlačuje znenáhla všecko duchovní, mravné a náboženské vzdělání, neposkytuje pracujícímu lidu ani času ani příležitosti, aby se o duši svou staral, Bohu se klaněl. Nebuďme zaslepeni! Průmysl bez vlivu křesťanství a církve utlumí znenáhla v pracujících třídách lidu city úcty, poslušnosti a lásky a probudí v srdcích opovržení, nenávist a sebelásku. A čeho pak jest schopno takové pokolení, jež slova božího nikdy neslyší, neděl a svátků

Digitized by Google

nesvětí, náboženství a Boha se spouští? Čeho jiného než věcí hrůzných?“

Dle zdání našeho jest mnohem lépe, ani se nedotýkati věcí a jmen takových, nežli *takto* jednati o nich.

(Pokr. bud.)

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

(Pokr.)

A hle právě tato zuřivá a spolu úskočná agitace jest

3. třetím a sice hlavním faktorem aneb činitelem při podvrácení obnovené metropole Methodovy a odklizení liturgie slovanské z říše Velkomoravské Nebo sotva se zpráva o bulle papeže Jana IX. a opětném skrze ni obnovení metropole svatomethodějské v Germanii roznesla, strhla se ohromná bouře lítého rozkacení a rozzuření po celé Germanii; pravý paroxismus zachvátil všecky hlavy a zimničně jimi lomcoval, dohánějе je až ku zběsilosti, i ustanovili se pevně na tom, všemi živly nebeskými i zemskými pohýbati a stůj co stůj obnovenou metropoli Methodovu s ritem slovanským na vždy vyvrátiti a pohřbiti. Obzvláště hierarchie bavorská, kteráž po úmrtí Methodově opět církevní právomoc či jurisdikci svou na Moravu vztahovati začala, rozjitřila se bullou dotčenou v té bezpřemné míře, že až k nejsurovějším hrubostem ku svaté stolici Petrově se unésti dala, opírajíc a bezpečíc se při tom ovšem mocí vlády světské. Zřejmým toho důkazem jsou dva protesty její poslané do Říma v rocích 899 a 900 (viz Cod. dipl. Mor. p. 60. a 64.), kteréžto dopisy věčnou zůstanou skvrnou hierarchie té v dějinách církevních.

Digitized by Google

Při prvém dopisu stál v čele *Theotmar*, arcibiskup Solnohradský, při druhém *Hatho*, arcibiskup Mohucký.

Hned první dopis není, jak dlužno bylo, prosbou slušnou, nýbrž jestiť to stížnost vrchovatě náruživá a urážlivá, anobrž i hrozivá, plná bezmezných pretensí; nebo žádají na papeži, aby ustanovení své odvolal, svaté a spásonosné dílo Methodovo a vykonávání víry křesťanské podle spůsobu jeho nazývají *pohanstvím*, anobrž i zjevně vyhrožují, že hotovi jsou domnělé právo své k církevnímu panování na Moravě, nebude-li jináče možná, provoditi i násilím, třebas až do krve prolévání. I neostýchají se vyznati otevřeně, že jim mezi Slovany (jejichžto řečí, jak dí Kosmas, pohrdali) nebylo činiti o šíření víry křesťanské a její osvěty, nýbrž že jim hlavně běželo o vlastní sobecký zisk hmotný a o naduté panování; nebo dokládají o Slovanech velkomoravských: „sive velint, sive nolint, regno nostro subacti erunt.“ Aby pak domnělým právům svým barvu pravdy dali, uličují je takto: „Přišli od vás (od papeže) tři biskupi do země Slovanů, jimž Moravané říkají, jejichžto země našim králům a našemu lidu poddány bývaly a sice jak v kultu náboženském, tak ve světských poplatcích a berních; nebo od nás byli původně vzali křesťanství a z pohanův křesťany učiněny jsou*);

*) Že výsledky působení jejich mezi Slovany byly praskrovné, vyznává sám německý katol. kněz (Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland) Dr. Al. *Huber*, an (na str. 403. IV. díl) nazývá výsledky německých missionářů mezi Slovany, zvláště na Moravě „poměrně nepatrnými.“ Ditmar I., Zachariáš v Saebenách a Utto ve Frisinkách jsou mu lepšími generaly a hrdinami vojenskymi než apoštolskými biskupy, a příčinu toho shledává Huber hlavně v tom, že byli více biskupy *císařovými* než *papežovými*. I dokládá (IV. sv. str. 403): „Ostatně zdá se, že obrácení Slovanův a Avarů v dolní Panonii i

Digitized by Google

protož také biskup Pasovský tam volně obcoval a sama hrabata naše na pomezích jejich bez závady světské zákony prováděli a poplatky od nich odnášeli, aniž se kdo z nich tomu protivil (rozuměj: dokud násilnické moci Frankův se ubrániti nemohl). Ale na vnuknutí ďábelské (tak nazývají touhu Moravanů po obnovení metropole Methodějské a její liturgie) počali křesťanstvím (jak je Frankové uváděli) pohrdati a všelikou spravedlnost (t. j. berně a poplatky) odpírati, anobrž i válečný odboj proti nám vésti a našemu biskupovi jakož i jeho kazatelům přístup do říše své zabraňovati a všechnu zvůli svou prováděti. I chvástají se, že si to v Římě vymohli, aby svou vlastní hierarchii míti mohli, což proti církevním jestiť zákonům“ *). Vykládají

---

za správy *Adalvina* arcibiskupa Salcburského, *jen velmi zdlouhavé pokroky* činilo, *jinak by se horlivosti Methodově nebylo tak náramně rozsáhlé působiště otevřelo.*“ Aniž jest nám to s podivením, uvážíme-li neznalost slovanštiny a nechuť k ní u franckých biskupův a kněží, jimž božský příkaz: „*učte* národy“ a církevní zákon: „Každý pastýř duchovní znej jazyk svého duchovního stádce“ viz výbornou brošurku: „Necessitas“ od p. Dr. Jos. *Symerského*) nečinil žádných ve svědomí vrtochův. Nebyliť papežskými, byliť jen *císařskými* biskupy a kněžími. A takový biskup neb kněz francký mohl opíraje se o meč Frankův a tímto i donucuje ku přijetí křestu, třebas třicet let biskupovati mezi Slovany, aniž mu třeba bylo přiučiti se českému Otčenáši. Jinak ovšem jednali pravým apoštolským duchem prodechnutí biskupové němečtí, jako sv. *Benno*, apoštol Slovanův lužických aneb sv. *Volfgang*, biskup Řezenský, jenž milerád proti radě kapitoly své Čechům povolil vlastního biskupa neb jako na stolec Pražský z Němcův dosažení biskupové, které Kosmas pro znalost češtiny a pro jiné výborné vlastnosti chválí.

*) „Zdá se, dí dobře Palacký (I. d. str. 169.), že právě v této době pro snadnější průvod jejich pretensí podvržená bulla Eugenia II. k Urolfovi složena a na světlo vyhešena byla.“

Digitized by Google

dále, že Moravané se spolčili s Uhry a sice s velikým jich množstvím a že jim podobně si oholili hlavy a jim dovolili pustošiti krajiny od křesťanův (latinsko-německých) obývané, bořiti jejich kostely, je samy buď trýzniti hladem, vězením aneb je i usmrcovati. (Následný list Hathonův usvědčuje pisatele tohoto listu ze lži, an právě opak toho tvrdí.) Když pak jsme se dověděli, že Uhři vrazili do Italie, tu jsme jim (Moravanům) hned nabídli mír a slíbili nezpomínati jim toho, co proti nám provinili, ano jim také všecko vrátiti, cokolivby naši bezprávně od nich v držení měli a to vše proto jen, aby nás bezpečnými učinili, bychom do Lombardie vjíti a pak věc sv. Petra zastávati i lid křesťanský vysvoboditi mohli. Avšak ani toho jsme na nich vymoci nemohli (patrný to důkaz, že ani Maďaři, tehdáž velmi sveřepí a divocí, nezdáli se Slovanům tak krutými k věci slovanské jako Frankové). Ať prý jim (Moravanům) papež nevěří: po celé Germanii a Noriku rozléhá se prý výkřik bolesti; ať to co prý lest, podvod a zloba Slovanův uvedla (hierarchii a liturgii slovanskou), spravedlnost papežova zase napraví a odčiní.“ — Nemile to nesou, že papež dary Slovanů moravských přijal, avšak sami hned papeži dary nabízejí, toliko litujíce, že peníze, kteréž prý vším právem papeži odvésti povinni jsou „propter infestam paganorum saevitiam“ ani osobně ani jinými vyslanci poslati nemohou, že však jakmile Italie s pomocí milosti Boží osvobozena bude, hned peníze ty pošlou. Konečně pouštějíce všechnu uzdu své drzostné zpupnosti, napomínají papeže, aby on, jsa nástupcem svatého Petra, také ho následoval v ctnostech; nebo takto zakončují svůj list:

„Alme pater mundi, dignus pro nomine Petri,
Nomine quem sequeris, *utinam virtute sequaris.*“

Digitized by Google

Tato stížnost bavorských biskupů s Dětmarem arcibiskupem Solnohradským v čele byla první veliká křižácká výprava proti papežem obnovené metropoli methodějské a její slovanskému ritu. Hned rok na to (900) podniknuta druhá taková výprava do Říma k témuž papeži Janovi IX. a sice od Hathona arcibiskupa Mohuckého s bavorskými biskupy, kteří s ním společnou zaslali do Říma žádost písemnou, aby Moravané a Panoňané zařizováním pro ně zvláštního arcibiskupství nebyli od Bavor odtrhováni.

V listu tom oznamuje Hatho nejprve sv. otci, že slavný císař Arnulf se rozžehnal se světem, on pak (Hatho) že vroucně prosí Boha, by Římanům (rozuměj: svaté stolici) dal záři rozumnosti a osvícenosti, by neustále víc a více k vyšším se pozvedali věcem a každým dnem co lepšího jest následovali a v tomto lepším prospívali (t. j. aby svatá stolice organisovanou od ní hierarchii slovanskou z Moravy vykázala a bavorskou nahradila). Dále vychvaluje mravní zachovalost Germanův a jejich ku sv. stolici příchylnost i blahopřejnost. Ztrátou takového slavného mocnáře, jakým byl Arnulf, viklá prý a chvěje se i sama lodička církve. Oni že už sobě zvolili za panovníka takového, jenž pochází z kmene Frankův a že už chtěli do Říma vypraviti posly, ale za příčinou pohanův (Maďarův) stojících mezi nimi a svatou stolicí, že jim příchod a přístup do Říma zabráněn. Biskupové bavorští že si u něho (Hathona) stěžovali, kterak Moravané vytrhnuvše se z poddanství Frankův proti nim otevřenou rebellii čili odboj vedou, vychloubajíce se, že s povolením Vaším od spolku s námi rozvázáni a svým zvláštním metropolitou obdařeni jsou, ačkoliv nikdy mezi nimi stolice metropolitné nebylo (což zjevnou jest lží, ana takovou byla nejprve metropole Srěmská a pak v obnovené tvárnosti její –

Digitized by Google

stolice sv. Methoda) a krajiny tyto (velkomoravské) veždy jurisdikci či právomoci biskupů bavorských přivtěleny byly (ovšem od císařův a králův franckých bez vědomí a přivolení papežův, jichž se ani o tom netázáno). Lituje se toho u nás, dí dále Hatho, že machinacemi několika lidí byli jsme u Vaší Vznešenosti osočeni, jakobychom s pohany (Maďary) byli ve spolek a mír vešli a je radou svou podněcovali k zločinům proti Slovanům a ke všemu tomu, což se již v Uhrách na kostelích a lidech spáchalo; to však že jest veliká infamie čili bezectění germanského jména (zde tedy se právě opak toho tvrdí, co psáno od Ditmara do Říma, že to Slované sami ve spolku s Maďary páchají.)

„Onino Moravané, vece dále Hatho, berou sobě, jak jsme doslechli, v námět své pýchy to, že Vaším přivolením prý obdrželi arcibiskupa a spolek s jinými (bavorskými) biskupy odmítají. Budou-li se moci touto důvěrou dále nadýmati, strach jest, aby se neodvážili až na samé krve prolévání“ (t. j. až na takový proti našemu násilí odboj, žeby to nezbytně až na vespolné prolévání krve dojíti muselo). — Zřejmo zde viděti, že co dříve Dětmar a bavorští biskupové líčili jako faktum completum, že totiž Maďaři ve spojení se Slovany vraždili Němce, teprv za pravdě podobnou, v blízké budoucnosti nastávající věc se vystavuje, pakli se Slovanům velkomoravským ponechá hierarchie slovanská.

Na závěrku napomíná Hatho Jana IX., aby autorita papežova, dříve nežliby až na to krveprolévání došlo, Moravany odkázala na cestu *pokory* a tak to (domnělé bezpráví na hierarchii bavorské spáchané) napravila, *by konečně Moravané poznali, kterému panství vlastně poddáni býti mají* (*ut tandem cognoscant, cui dominatui subjici debeant*), t. j. že nemají poslouchati svého přirozeného Bohem daného knížete Mojmíra, nýbrž

Digitized by Google

poddáni býti Bavorům a jejich hierarchii, což vlastně jest jedno s výrokem v předešlém listě uvedeným: „sive velint, sive nolint, nobis subacti erunt.“

A tu opět nad bílý den jasno, že hierarchie bavorská a její podpůrkyně vláda světská dívaly se na metropoli slovanskou jen brýlemi své dialektiky, pošlé z nadutosti*) a neukojitelné zášti národní ku Slovanům, přejíce jim krásné a vonné květiny *pokory*, která však jim samým, ač také křesťanům k ní zavázaným, pranic nevoněla, a že jim mezi Slovany o nic neběželo, než o žezlo hrdého panování a o tučnou pastvu beze všeho trudu a namáhání. Tudíž se neoštídali se žádnými sebe klamnějšími líčidly, aby práva svá na větře pouhých domněnek založená, dobarvili na pravdu, a na svatou stolici, neučinila-li jim vděk a vhod, házeli všelijakými odevšad úštipky jizlivými, nešetříce při tom ani svrchovaně urážlivých hrubostí a výhrůžek. S bolestí a s okem zarosenym postřehujeme zde, jakých raffinovaných úkladův a podkopů používáno, aby mladistvá metropole sv. Methoda a její posvátná liturgie, sotva že počala mezi Slovany velkomoravskými blahodějně působiti a se vkořeňovati, byla vyvrácena a tím aby vznešené záměry svaté stolice jediné ku blahu a slávě slovanských národů směřující byly opět naprosto zmařeny.

---

*) Vším právem dí německý bohoslovec Dr. Ant. *Wappler* ve své mravovědě (str. 141. a 142.) žákům německým na středních školách v Rakousku předepsané: „*Zášť a nechuť k jiným národnostem nesrovnává se se smýšlením křesťanským a jest podstatou svou výplodem pohanství.*“ Písmo sv. praví (Řím. 10 12.): „Není zajisté rozdílu mezi židem a Řekem, nebo tentýž Pán jest všech.“ Pravý křesťan nezná žádné národní nechuti aniž národní nadýmavosti, kterážby příslušníky jiného národa pro jejich zrození a jazyk nenávistí stíhala.

Digitized by Google

4. Čtvrtým článkem v řetěze dějin zániku metropole Methodovy a řeckoslovanské liturgie byla ***nesvornost synů Svatoplukových a odpadnutí od nich knížat českých.***

Co do ***nesvornosti*** synů Svatoplukových, jichžto dle Konstantina Porfyrogennety *tré* bylo, známo vůbec, kterak jim velekníže Moravský na smrtelném lůžku podobenstvím o nepřelomném svazku tří prutův a o přelomnosti prutů jednotlivých potřebu svornosti živě před oči předestřel. Ale nad míru veliká vynalezavost sousedů germanských věděla si hned rady, jak tuto svornost prolomiti. Podle zásady: „divide et impera" rozsívala bez prodlení símě nesvornosti mezi syny těmi, navnazujíc obzvláště mladšího z nich (*Svatopluka*) k odboji proti staršímu *Mojmírovi* a to lákadlem, o němž bezpečně věděla, že mu ctižádost mladého Svatopluka neodolá. Slibovalať mu dopomoci k panování nade všemi bratry a ješitný kníže uvázl skutečně v tomto naléceném osidle; nebo utek se k Arnulfovi, králi německému, vedl branný odboj proti veleknížeti Mojmírovi, nic si toho neváže, že tím podkopává nejen posavadní neodvislost říše Moravské a ji v područí zemělačného souseda uvádí, nýbrž že tím jistojistě pochová i její církevní samostatnost, která se opírala o hierarchii a liturgii sv. Methoda.

Že tato liturgie tehdáž i v Čechách vrch držela, vysvítá už z toho, že ve *staroslovanské* legendě: „Život sv. Ivana" nazývá se *Bořivoj*, český kníže, „křesťanem *řeckého* vyznání." (Font. rer. boh. I. p. 111.) Ale i v *latinské* legendě: „Život sv. Ludmily" (ibid. p. 203.) dí se o sv. Methodovi, že pokřtiv Bořivoje na Moravě u Svatopluka s 30 muži, kteří Bořivoje sprovázeli, dal mu kněze *Kaicha* do Čech, kde založen chrám sv. Klementa v Hradci nad Vltavou. Za krátký čas na to přišel sám sv. Method do Čech a pokřtil sv. Ludmilu

Digitized by Google

s mnohými Čechy i šířila se utěšeně víra křesťanská v zemi. Kaich a *jiní kněží od Methoda poslaní* (Font. r. b. p. 107.) hlásali horlivě slovo Boží a vinice Páně jimi zde vštípena rozkošně zkvétala. I ze samých latinských legend o sv. prvoučitelích slovanských jakož i z legend o životě sv. Ludmily a sv. Václava jde nepopíratelně na jevo, že také v Čechách byla původně *jen slovanská liturgie* zaštípena a sice jednak sv. Methodem samým, jednak vyslanými od něho žáky. Hlasité o tom svědectví dává až podnes v Čechách zachovaná staroslovanská píseň „Gospodine pomiluj ny," kteráž jest ryze východního rázu, nemajíc s obřadem latinským nic společného a kteráž, jak sám Kosmas, zřejmý nepřítel slovanského obřadu, dosvědčuje, při každé velké slavnosti od lidu českého zpívána byla.

Vévoda český Bořivoj ač Svatoplukovi nepodřízen*) přece s ním stával v nejužším spolčení proti všem nepřátelům Čechoslovanův i bývali tito všickni proti svým vrahům za jednoho člověka. Sotva však Bořivoj (tuším v roce, v němž i Svatopluk umřel, 894) život

*) Dr. Dudík ve svých dějinách Moravy (I. p. 192 a n.) snaží se dokázati, že Čechy asi r. 888. neb 890. „podstoupili na místě dřevní poplatnosti k Německu poměr *područí* k Moravě a že Arnulf, jenž brannou pomocí Svatoplukovou králem učiněn, v odměnu za to odřekl se ve prospěch Svatoplukův posavadního práva svého bráti od Čechů, manův německých, výroční poplatek 500 hřiven stříbra a 120 vybraných volův a že tedy Čechy tehdáž z Německa vyloučeny a říši Svatoplukově přivtěleny byly. Vpírát Dr. Dudík toto domnění své slovy Reginovými: „Anno Dominicae incarnationis 890. Arnolfus rex *concessit Zuendiboldo, Marahensium Sclavorum regi, ducatum Behemensium*" etc Po našem rozumu dlužno na takovéto postoupení Čech právě tak nazírati, jako na dary císaře Ludvíka Pobožného, který v závěti rozděloval mezi syny své slovanské země, kterých ještě ani neměl.

Digitized by Google

zemský dokonal, protrhli synové jeho *Spytihněv a Vratislav* hned spolek s Moravany a bezpochyby vybídnuti byvše Arnulfem, odebrali se v červenci r 895. na sněm říšský do Řezna, kdež dobrovolně se poddali v ochranu Arnulfovi a říši německé, což ovšem jen pod výminkami pro Čechy velmi pokořujícími se státi mohlo, v nichž nevyhnutelně obsažena i ta, aby se *latinské liturgii* v Čechách volného průchodu dalo.

Tím opět hierarchii německé brána do Čech otevřena a latinisování, tehdáž totožné s germanisováním, zapouštělo záhy kořeny v zemi. Za tou příčinou vidíme už za *věku sv. Václava v Budči při kostele sv. Petra školu latinskou*, kde i sv. Václav v latině se cvičil.

Ovšem dala sv. Ludmila svého vnuka sv. Václava dle staroslovanské legendy *nejprve* vyučiti *písmu a knihám slovanským* a to zajisté jen proto, aby náležitě rozuměl *staroslovanské liturgii*, jejížto *hlaholské zlomky* v archivu kapitoly Pražské Hoeflerem nalezené po úsudku Šafaříkově právě z této doby pocházejí a velikým hlasem volají, že *byla* v Čechách liturgie slovanská v době sv. Václava a že byla tehdáž nepochybně na Vyšehradě i škola *slovanská*, kde se žákové kněžští i nekněžští ve staroslovánském jazyku cvičili; nebo i sv. Prokop byl dle legendy české na *Vyšehradě*, kde kvetla škola slovanská, v jazyku staroslovanském vzdělán od „mistra na slovo vzatého". (Viz „Výbor z liter. české" I. d. 1845 str. 183). Zde tedy učil se také sv. Václav písmu a knihám slovanským. I dí se ve staroslovanské legendě o sv. Václavu: „Dala jej bába jeho Ludmila učiti knihám *slovanským* (a on) následuje svého učitele dobře se naučil rozumu všemu v brzce." Celá pak legenda staroslovanská, nejstarší to legenda o sv. Václavu, brzo po jeho mučenické smrti v 10. století v *Čechách* (soudíc podle bohemismů) složená, nemluví nikde o mši svaté,

Digitized by Google

nýbrž jen o liturgii a připomíná i jednu část její „*jutrenaja*“ kteráž jest vlastně *kanon řecký*, jakž jej nejjasněji spatřujeme ve staroslovanském kanonu sv. Václava složeném dle vzoru liturgie východní Jest tedy nadě vší pochybnost povzneseno, že za času sv. Václava konala se v Čechách liturgie staroslovanská od sv. Methoda tam zaštípená.

Avšak i z tétéž staroslovanské legendy o sv. Václavu jest průvodno, že vedle ní i *latinská* liturgie již také v Čechách průchod měla a že, jak tušíme, nejvíce dvůr knížecí se latinskou mší žičil právě jak to už v době samého Methoda na dvoře Svatoplukově bývalo. Protož dí se ve staroslovanské legendě hned dále po cvičení Václavově ve slovanštině: „Přesadil pak jej kníže Vratislav v *Budeč*, a pachole (sv. Václav) počalo se učiti *knihám latinským a naučilo se dobře.*“ Není pochyby, že cvičení v latině směřovalo i k tomu, aby sv. Václav i latinským obřadům dokonale porozuměl. Latinský pak životopis sv. Václava (Font rer. boh. I. d. 146—166) mnohem později, totiž za vlády císaře Ottona II. (973—983) od *Gumpolda*, biskupa vlaského, sepsaný líčí již sv. Václava jako *latinika*, kterýž ač panujícím jsa knížetem, přece se nerozpakoval, připravovati hostie „*nekvašené*“ pro mši svatou a kterýž i *Tutona*, biskupa *Řezenského* vyzval, aby přijda do Čech posvětil chrám od knížete na počest sv. Víta vystavený. I latinská legenda Křišťanova o sv. Václavu totéž vypravuje a odůvodňuje vyzvání to dodatkem: „*poněvadž náležely tenkráte Čechy do církevního okresu téhož biskupa*“ (Řezenského, quia erant Boemiae viri ipsius temporis parochiani sui). Toliko dokládá: že Tuto nepřišel sám do Prahy, ale předstíraje slabost stáří svého vyslal spolubiskupa svého s několika kněžími, aby chrám onen posvětil, což podbiskup také učinil, ovšem podle obřadu

Digitized by Google

latinského. Měla tedy vedle liturgie slovanské i latinská tehdáž volný průchod v Čechách a nabývala jistojistě víc a více půdy.

Krok knížat českých Vratislava a Spytihněva od Mojmíra II. odpadších a dobrovolně Arnulfovi v Řezně v ochranu se poddavších byl tedy osudným pro liturgii staroslovanskou v Čechách i na Moravě, ale pochybujeme velmi, že by knížata česká odšedše do Řezna a slíbivše u sebe průchod dáti liturgii latinské, byla ve smyslu a po přání českého lidu jednala, ana liturgie staroslovanská našemu národnímu jazyku velmi jest příbuzna a lid náš při každé příležitosti zpíváním písně „Gospodine pomiluj ny“ svou zálibu v liturgii slovanské osvědčoval. Avšak jednání knížat českých dá se tuším s dostatek omluviti tím, že při známé jim nesvornosti synův Svatoplukových, při úskočnosti a bezpřemném násilnictví sousedních Germanův a při nájezdech krutých a velmi zchytralých Maďarů předvídali neodvratný brzký pád říše Moravské a že v samých prozatímních vítězstvích Mojmíra II. syna Svatoplukova, jenž statečně se bránil Němcům i Maďarům až do r. 905., přece jen viděli sotny čili poslední smrtelný zápas téže veliké říše a spasiti hleděli, co se spasiti dalo v tomto ohromném vlnobití, volíce menší zlo, aby uchránili zemi svou — Čechy — větší pohromy, neúchranné totiž a společné zkázy s Moravou. Všaktě i Mojmír II. r. 901. vyslal do Řezna posly své, aby s Němci v mír vešel.

Aniž my Moravané toho litujeme, že popřednictví čili primát mezi Čechoslovany z Moravy přešel do Čech a přenesen na „Zlatou Prahu, matku Slovanů.“ Při nynější velmi měkké, nad míru dobrácké, naivné a poddajné povaze českých Moravanův, při kteréž jednotlivé obce i židy za starosty volívají a při níž, jak známý

Digitized by Google

státník rakouský se vyjádřil, kde který nesmysl na Moravě snadno se provésti dá, při této povaze byla by věru Morava přebídnou representantkou národa českého a jest to vlastně pro Moravu samu největší štěstí, že žezlo primátu vloženo v mateřské ruce zlaté Prahy, kde genius český mohutněji rozepíná svá křídla, kde jako v srdci veškeré vlasti české vřeleji se proudí a vlní krev života národního a odkudž vyšli i nejprvnější a nejčelnější křísitelé i obnovitelé národního vědomí v tomto století, ana Morava ještě i napotom v hlubokém spánku po 50 let asi dřepěla a podnes za Čechy daleko pozadu zůstává.

Ale o jednu věc snažně prosíme českou intelligenci, aby nežehrala ustavičně na papeže římské a nevytřípala jim, že oni liturgii slovanskou v národě československém zničili; nebo povšimnutí hodno, že právě tenkráte, když česká knížata Spytihněv a Vratislav do Řezna se zabrali, aby slíbíce průchod dáti liturgii latinské, Čechám pokoj zjednali, že právě tenkráte papež Jan IX. po přání Mojmírově obnovil na Moravě metropoli sv. Methoda se staroslovanskou liturgií, ani totiž legati od něho vyslaní, arcibiskup Jan a biskupové Benedikt a Daniel posvětili čtyry biskupy pro moravskou říši, jednoho arcibiskupa a tři biskupy*), nad čímž

*) Tím vzdáváme se názoru svého vyjádřeného v článku předešlém (seš. 3. str. 143.), že papež sám posvětil Moravanům nového arcibiskupa *Jana* a dva biskupy *Benedikta a Daniele.* Diecésní katalog Olomoucký toto tvrzení sice podpírá, an právě tyto tři za nástupce sv. Methoda, Gorazda a nitranského biskupa Vichinga prohlašuje. Také Palacký nerozpakoval se (I. díl děj. česk. str. 169.) v témž smyslu mluviti, an dí: „K Mojmírově zajisté žádosti posvětil papež Moravanům opět nového arcibiskupa, jménem *Jana*, i dva biskupy *Benedikta i Daniele*, kteří k tomu cíli osobně do Říma se byli zabrali.“ Tomuto názoru nasvědčuje i *nápis* listiny na mnoze

Digitized by Google

ohromná ta bouře v Němcech se strhla, o níž svrchu již mluveno.

Než i sám moravský kníže, statečný Mojmír II., jak už podotčeno, vyslal posly své do Řezna r. 901., aby říši své zjednal mír s Němci. Mladičký král Ludvík svoliv k míru poslal plnomocníky své, *pasovského* biskupa *Richara* a hraběte *Oldřicha* k veleknížeti Moravskému, aby mu oznámili, pod jakými výminkami král jejich k míru přivolil. A hle! Mojmír prohlásil se přísežně i se svými velmoži, že výminky ty chce neklamně zachovati. An *pasovský* biskup, jenž vždy Moravu za svou diecési považoval, byl jeden z jednatelů královských, nelze nikterak pochybovati, že i Mojmír právě tak jako knížata česká, Spytihněv a Vratislav slíbil, v zemích svých průchod dáti liturgii latinské. A tu již patrno, že *u papeže samého byla dobrá a upřímná*

velmi temné, z níž jediné o této události se dovídáme. Jest to písemná obžaloba a stížnost arcibiskupa Solnohradského Dětmara a jeho suffraganův poslaná do Říma proti obnovení Methodova hierarchického zřízení Moravy. Nápis ten (v Cod. dipl. Mor. I. d. str. 60.) zní: „Theotmarus, archiepis. Salisb. cum suis suffraganeis conqueritur non absque falsa criminatione apud Joannem IX. de subtracta Moravia jurisdictioni Bavariae et de *intrusis ibidem archiepiscopo Joanne et episcopis Benedicto et Daniele.*“ V listině samé nejmenují se tito biskupové legaty papežskými, nýbrž dí se jen: „Venerunt, ut ipsi promulgarunt, de latere vestro tres episcopi in terram Sclavorum, qui Maraei (Moravané) dicuntur.“ Avšak dále se o těchto biskupích praví: „*intrantes enim praedicti episcopi in nomine vestro*, ut ipsi dixerunt, *ordinaverunt unum archiepiscopum et tres suffraganeos ejus episcopos*“ etc. Z toho soudí Dr. *Dudík* i Dr. Herm. *Jireček* (Sborn. Velehr. II. str. 199.), že Jan, Benedikt a Daniel byli legaty papežskými, kteří přišedše na Moravu, posvětili čtyry žáky Methodovy, (jejichžto jména teď neznáme) na biskupy a sice jednoho na arcibiskupa a tři ostatní na jeho suffragany, kteréžto názoru i my nyní přisvědčujeme.

Digitized by Google

vůle, pojistiti velkomoravské říši samostatnost a neodvislost církevní, slovanskou hierarchii a liturgii, a jestliže tato dobrá vůle papežova se nepotkávala s úspěchem, jehož papež Mojmírovi plnou měrou přál, že to byli docela jiní faktorové kteří nad osudem říše velkomoravské rozhodovali, faktorové, které překonati při beznadějném položení říše moravské odevšad sevřené, vyšší moc, říditelka osudů států, jemu zabraňovala. (Pokrač.)

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. Jos. Schindler, prof. církev. dějin na universitě Pražské

(Pokrač.)

10. Mezi tím skonal papež Klement VIII. (3. března 1605). Nedlouho po tom (1. dubna 1605) dosedl na stolici Petrovu Lev XI., muž v církevních věcech velmi zkušený, který však již za 27 dní se světem se rozžehnal. Nyní papežem vyvolen byl kardinál Kamill Borghese, jenž přijal jméno Pavel V. (1605—21). P. Vavřinec byl mezi prvními, kteří spěchali, aby od nového papeže požehnání přijali. Byl také od sv. Otce se zvláštním vyznamenáním přijat. Bellarmin, Baronius, Toletus a jiní slavní kardinálové radili se o svých pracech s Vavřincem; též i kardinál Borghese, nynější papež, oceňoval výtečné vlastnosti jeho. Radostně vrátil se P. Vavřinec dokonav generalat do Benátek, aby ve své kobce zcela skrytě živ byl; s plesem pozdravily všecky stavy slavného lagunového města vracejícího se, chudí i bohatí, šlechtici i měšťané, kteří mezi sebou závodili v poctách slavného řeholníka. Mnozí nemocní dali se donésti k milostněnci Božímu, aby mocnou svojí modlitbou u Všemohoucího za ně se přimluvil a nemálo jich také se pozdravilo, jak nade vši pochybnost vysví-

Digitized by Google

tá z jednání o svatořečení. Avšak této radosti Benátčanů nebylo na dlouze, poněvadž Božská prozřetelnost s důstojným řeholníkem ještě jiné záměry měla. Hlas náměstka Kristova volal ho do Říma. Bez prodlení uposlechl P. Vavřinec. Když dostavil se k sv. Otci, bylo mu oznámeno, že opět ujati se má apoštolského díla v državě Rudolfa II., nejpříze pak v *Čechách*. Sám císař že žádá si P. Vavřince a papež se nerozpakuje, vyhověti tomuto přání. Potom Pavel V. nařídil otihodnému sluhovi Páně, aby na cestu do Prahy se strojil. Ač Vavřinec nijak nezapomněl útrap a svízelův, jimž jako komisař v Čechách vydán byl, a jakkoliv nynější jeho churavost byla by dojista ospravedlnila odmítnutí tohoto příkazu: byl přece dalek toho, aby činil jakékoliv námitky sv. Otci proti svému novému poslání. Horlivost jeho pro čest Boží a spásu duší byla silnější, než všecky jiné ohledy, tak že bez rozpaku slíbil, že vyhoví přáním papežovým.

Maje papežské breve, které na dovolovalo všude kázati, vydal se 12. května 1607 na cestu. Za všelikých svízelů dorazil sv. poutník, pěšky jenom cestuje, do Donauwörthu, kde od lutheranských fanatiků nejhrubších pohan pro jméno P. Ježíše mu zakusiti bylo. Povykující zástupy stihaly muže božího až do opatství Benediktinův, jediného to místa, kam nové evangelium ještě nebylo vniklo. Vavřinec nazýval tyto nesnášelivé stíhače — svojí čestnou stráží, napomínal pak Benediktiny, kteří velmi přívětivě ho přijali, aby vytrvale katolickou věc hájili. Přišed do Prahy, podal ihned papežskému nuntiovi zevrubnou zprávu o příhodách v Donauwörthu a také se o nich zmínil hned při první audienci, kterou měl u císaře Rudolfa. Účinkem toho bylo, že vévoda Bavorský Maximilian byl od císaře vyzván, aby potrestal podle zásluhy zlosyny v Do-

Digitized by Google

nauwörthu, který propadl klatbě říšské. Maximilian brzo donutil město, že se vzdalo, a poněvadž nebylo s útraty válečné, zůstalo v moci vévody, který nyní zcela podle práva reformačního pokračoval a protestantskou bohoslužbu odklidil.

Mezi tím, co toto v Bavořích se dálo, P. Vavřinec konal úřad smírce. Tenkráte již totiž vznikly spory mezi císařem Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem; šťastně podařilo se obratnému míriteli odstraniti osudný spor bratří přes všecky opačné pokusy nekatolíkův.*)

Nyní oddal se P. Vavřinec s celou horlivostí na hlásání slova Božího. Jediné spásou duší se zaměstnávaje, bez přestání přičiňoval se, aby i pobloudilé nekatolíky obrátil i uvolněné mravy špatných katolíků napravil. Nepřestal pouze na tom, aby veřejné přednášky konal, nýbrž i dával se do soukromých rozmluv, aby blud potíral a ctnostný život probouzel. Při tom stáli k němu věrně jeho řeholní bratří, jichžto počet den co den v Čechách, Rakousích a Štýrsku se rozmáhal. Utvořilo se duchovní vojsko, znalé kázně i zbraní, které nad obyčej prospívalo v porážení protikatolického hnutí. Hlavou a duší tohoto pevně sjednoceného zástupu byl Vavřinec. Velmi dokonale znal popírané články víry, jakož i novou nauku tak řečených reformatorův. Překrucování a důvtipkářství jejich bylo mu tak známo, jako umění, usvědčovati odpůrce pravdy. Sotva kdy bylo veřejně tolik disputováno, jako v oné době náboženského novotářství. Tato hádání raziti měla cestu k vespolnému dohodnutí se, ale jak zkušenost učí, prohloubily ještě více propast, která nekatolíky od katolíků dělila. Predikanti vedli si obyčejně velice vyzývavě, převrátili katolickou nauku a kasali se pak statečně

*) O tomto sporu mezi Rudolfem II. a Matyášem viz Hurter: Geschichte Friedrich's II. sv. 6.

Digitized by Google

na svou vlastní stvůru a uráželi úžasným způsobem: kdežto s druhé strany zástupcové katolické věci tímto chováním roztrpčeni jsouce bez milosrdenství odpůrce své odkrývali, čímž zahanbeného nejenom nezískali, nýbrž tím více zatvrdili. Tak to obyčejně dopadalo při podobných hádkách náboženských. Někdy výjimkou vypučelo z nich i dobré ovoce. Jestliže se katolickým disputantům podařilo, odpůrcovi každý východ zaklesti-ti, jej umlčeti, nabyli nejenom tytýž rozpačití katolíci opět nové mysli a trvali na dále stálí se víře, nýbrž i různověrci někdy hromadně se obraceli. Takovým šťastným disputatorem byl i náš P. Vavřinec. Nikdy nevyhýbal se boji. Jeho donucující dialektika, jeho mohutná výmluvnosť pojící se s důkladnou učeností pomohly mu vezdy k vítězství nad protivníky. Bylo to r. 1608., kdy vévoda Saský ještě s jinými několika knížaty přijel, aby s císařem porokovali o rozličných důležitostech říše. Mezi průvodčími vévodovými byl také znamenitý lutherský predikant, Dán Polykarp Laysér. Tento počal ihned veřejně dorážeti na katolickou víru a lutherství rozšiřovati, aby takto v české metropoli jména nabyl.

P. Vavřinec trnul nad odvážností tohoto muže a zároveň byl zarmoucen ze škody, kterou v církvi působil. Ihned vyzval svého odpůrce k řádné disputaci; což když se nestalo, ohlásil, že vyvrátí s kazatelny dvě řeči, které Layser s úžasem i katolíkův i protestantů v jednom z nádvoří královského hradu konal. Nesmírný nával lidí hrnul se ustanoveného dne do kostela kapucínův; také papežký nuntius, vyslanci cizích knížat, ministři, šlechtici a více dvořanů saských dostavili se. Vavřinec položiv za základ 10. verš z 13. hlavy Sk. Apošt.*) řečnil „o nepříteli spravedlnosti," poněvadž

*) „O plný vší lsti a vší chytrosti, synu ďáblův, nepříteli

Digitized by Google

Layser namáhal se dokazovati, že dobrých skutků ku křesťanské spravedlnosti není třeba a také že z nich neplyne žádná zásluha. Vavřinec tedy dokázal nutnost dobrých skutků z mnohých citátů písma sv., ze sv. Otcův a z ústního podání všech věků řečí tak přesvědčivou, že všichni dosvědčovali, kterak při něm jest pravda. Když řečník s důkazem byl hotov, zničil dokona svého odpůrce několika slovy. Layser se totiž vychloubal, že dovolává se písma sv. dle původního znění, hebrejsky, chaldejsky a řecky, kdežto katolíci prý užívají nesprávné vulgaty; ale v pravdě naučil se pouze několika místům původního znění nazpaměť, aniž jim rozuměl, ostatně pak podle lutherského překladu důvody strojil. Aby odhalil nevědomost Layserovu, vzal si jazykův znalý Vavřinec písmo sv v původním znění na kazatelnu a takto povýšeným hlasem pokračoval: „Abyste tohoto muže (Laysera) blíže poznali, který se odvážil dorážeti na katolické náboženství v samém císařském hradě a před tolika katolickými knížaty a pány, který jako hrdý Goliáš přišel, aby utkal vojsko živého Boha, vezměte tyto knihy, které, jak tvrdí, jediné pravé písmo v řeckém, chaldejském a hebrejském jazyku obsahují, vezměte je, pravím, a doneste je tomuto kazateli, a v základ dávám své hrdlo, že tento nadutý člověk není ani schopen je čísti, natož jim rozuměti!“ To domluviv spustil písmo sv. s kazatelny a odešel. Císařský pak tajemník, baron Birbissi, zdvihl je, aby je předložil Layserovi, vyzývaje ho, aby četl. Avšak zkouška ze čtení nemohla býti více vykonána, neboť predikant Layser dozvěděv se o tom té noci odešel, aby zkoušce se vyhnul. Polykarp Layser brzo po tom skonal, uveřejniv dříve řeči, jež v Praze byl

---

vší spravedlnosti, nepřestáváš převráceti cest Páně pravých,“

Digitized by Google

měl; ale P. Vavřinec složil zvláštní dílo nadepsané: „Adversus Layserum et Lutherum“ Tom. I. in fol., k němuž připojil ještě další odpověď na spis Laysrův „Responsio ad libellum Layseri.“ Tom II. in fol.

Náš světec bojoval se stejně příznivým úspěchem r. 1610. proti jinému neméně proslulému predikantovi kurfirsta Saského, který katolíkům vyčítal, že vyznamenávají Rodičku Boží úctou jediné Bohu příslušnou, a odvolával se až i na sv. Bonaventuru. Proti této pomluvě rozložil nejprve P. Vavřinec povahu, vlastnosti a rozdíl úcty, kterou církev katolická jednak Bohu, jednak Panně Marii a ostatním svatým vzdává a ukázal pak, že sv. Bonaventura právě opak toho učí, co mu predikant podkládá, totiž, že jediné Bohu klaněti se sluší, kdežto Rodičku Boží pro veliké její milosti a ctnosti jenom ctíti a za její přímluvu u Boha prositi dlužno. Vyzván byl odpůrce, aby své věci se zastal; on ale raději — mlčel. (Pokr. bud.)

Obrana.

Šestý sešit „Pastýře D“ přináší in optima forma kvitanci, že jsem píchl do hnízda vosího svými „Poznámkami“ ku p. Kopalovým „aforismům o katechismu,“ k aforismům, jakéž asi ještě nikde a nikdy na světlo boží nevyšly. Vyrušil jsem p. faráře Kopala z líbého sna, v kterém zdálo se mu, že pravda jest, co jistá reklama o něm již povídala, a že samo sebou všecko již jest výtečné, duchaplné, geniální, což on napíše. Vždyť i se domníval, že aforismy jeho budou „přiznivě přijaty“! A protož nedivím se, že mi odpovídá spůsobem, který se dosti dobře karakterisuje oblíbeným pseudonymem „Kopřiva“ t. j. bylina žíhavá (urtica vulgaris urens),

Digitized by Google

neužitečná, ba přímo škodlivá. Obsah a forma odpovědi jeho a dodatek redakce nedovoluje mi, abych mlčel; nebudě-li se moje obrana pánům líbiti, nechať to přičtou jenom sami sobě.

Ve svých „Poznámkách“ snažil jsem se býti objektivný, zůstávati při věci; vklouzlo-li některé slovo rázu ironického nebo výraz nevole, omluví mne z toho každý, kdož uvážiti dovede, jak těžko, ano až nemožno jest, jinak psáti, chceme-li odmítnouti smělá, křivá, místy až urážlivá tvrzení diletanta, který na každém skoro řádku prozrazuje, že celý jeho apparat ku pojednávání o věcech vážných není leč nedůstojné vtipkování a smělé kritisování, účel pak, ne aby k objasnění předmětu něčím přispěl, ale aby čtenářstvo rozesmál, tedy účel obyčejného šaška. A věru byl již jednou čas připomenouti p. Kopalovi, že nesluší profanovati věci vážné a důležité psaním tak trivialním; co by sobě museli pomysliti o kněžstvu vzdělaní laikové, jmenovitě muži pedagogicky a estheticky vzdělaní, když by se nikdo nenalezl, jenž by se ohradil proti takovému žvanění nedůstojnému, lehkovážnému? Kdo má dosti smyslu pro veřejnou slušnost, nijak nemůže říci o p. Kopalových aforismech, že by se hodily do veřejnosti, a jmenovitě že by zasluhovaly místa v odborném časopisu pro duchovenstvo.

Pan farář Kopal měl se za svoje aforismy zastyděti, o nich mlčeti a sobě přáti, by možná bylo, pohroužiti je v moře zapomenutí všeobecného. Ale on volil jinak. Ačkoli mne usvědčiti z nepravdy nemůže, přece brání a zastává svoje aforismy, dílem ospravedlňovati hledě výroky své, dílem je přímo zapíraje, leckde jen zase nějakým vtipem si pomáhaje; nejčastěji pak tím sebe uhájiti chce, že mne všelijak tupí a podezřívá. Beru prý slova jeho na „jizlivé skřipce“;

Digitized by Google

jsem „zkažený jurista, který z několika řádků jest s to, člověka na — přivésti.“ Omlouvá se, že psal ve „formě aforismů, kterážto sama sebou žádné autoritativní výroky, nýbrž jedině osobní či spisovatelské náhledy vyjádřuje“; odkazuje mne na chyby moderní logiky, dovolává se i samého papeže proti „moderní pedagogice“; že psal „se zřetelem na školy venkovské“, a toto ono. Tak na př. popírá směle, že by v aforismech byl odporučoval mimiku, jako jest jí třeba při hluchoněmých, a ptá se rozhorleně: „Kdož něco takového žádá?“ Odpovídám: Pan farář Kopal toho žádá; neboť na str. 189. „Pastýře“ píše do slova o mimice při vyučování hluchoněmých: „Ejhle, zde nejlepší methoda vyučování dějepravě! mnohem lepší, jakéž se kdy v seminářích vyučovalo . . . Držím se při vyučování dějepravě v první třídě školy vesnické *methody hluchoněmých*.“ A nyní to chce popírati? — Z odkazování na bludy moderní logiky a dovolávání se papeže proti „moderní pedagogice“ jen toto a nic více vysvítá: Pan farář Kopal na neštěstí nic o tom neví, že mezi „moderní logikou a pedagogikou“ a mezi katechismovými soustavami od Kanisiovy odchylnými není ani nejmenšího svazku příčinného. — Ani výmluva na formu aforismův a že psal se zřetelem na školy venkovské, nic nepomůže; i když aforismy píše, má člověk rozuměti tomu, o čem píše a povinen jest, psáti slušně; zavrhovati pak všelikou methodu a všecken pořádek u vyučování katechetickém, ani na venkovských školách dovoleno není.

Avšak tyto některé omluvy jsou jenom slabé záblesky lepšího snad hnutí mysli, a nedovolují souditi, že by p. farář chybu svou chtěl uznati. Mezi nimi zajisté, před nimi a za nimi se všude míhají výbuchy hněvu a záští. Podezřívá mne a snižuje, žaluje na mne, že prý slova jeho překrucuji a smysl jiný do nich kla-

Digitized by Google

du; chce čtenářům vštípiti mínění, že jsem na něm spáchal bezpraví hrozné. Aforismy prý mne rozčilily, jsem horlením vždy více unášen, vyhrožuji prý mu, „zkaceřoval jsem jej skrz naskrz před nejd. episkopatem," polemisuji přímo proti němu a nepřímo proti „P. D." atd.

V tom se dílem mýlí a dílem dělá mi vědomě křivdu. Já pevně za to mám, že v „Poznámkách" mých rozčilení žádného shledati nemohl ani on, ani kdo jiný; aspoň vím a pamatuji se dobře, že jsem byl, píše „Poznámky," zcela klidný. Nevyhrožoval jsem mu ani jsem ho nezkaceřoval, ale připomínal jsem jemu, že náležitých ohledů na biskupská ustanovení a nařízení zapomíná, což na kněze katolického nikdy nesluší. Také nemohu nikde shledati, že bych slova jeho byl naschvál překrucoval a jiný smysl do nich vkládal, nežli jak jsem jim porozuměti mohl; všude citoval jsem jeho vlastní slova, a proti těm stavěl jsem buďto fakta nepopopíratelná nebo zásady a pravidla methodiky, kteréž platí také u katolíků nejvěrnějších, pokud jen mají vědomostí didaktických více, nežli p. Kopal. Nepravdivě chce mi přibásniti rozčilení pro tu příčinu, že prý se „dotknul mého katechismu", jejž tu zároveň hned vyhlašuje za nepraktický. Já jsem v aforismech jeho nikde neshledal, že by se byl mého katechismu „dotknul"; a kdyby se to na krásně i bylo stalo, byl bych se tím jistě nerozčilil, již pro to, že by mně soud p. Kopala zrovna za nic platil pro jeho dostatečně prokázanou nevědomost u věcech katechetických.

Abych „Pastýři D." škoditi chtěl, to mi ani na mysl nepřišlo; kdybych časopisu tomu byl nepřítel, nepotřeboval bych se ani namáhati o to, kterak bych mu škodil; činiť to v míře dostatečné sama redakce, která otiskuje všecko, i aforismy p. Kopalovy. Nejsem

Digitized by Google

v zásadě proti tomu, abychom dva bohoslovecké časopisy měli. poněvadž takto se budí řevnivost, kteráž, nevykračuje-li z mezí, oběma časopisům a protož i duchovenstvu prospěšna býti může. Z výtky, že polemisuji proti „Pastýři," vyhlídá jakási úzkost, aby některý odběratel neodpadl. Což dostává p. Kopal také tantiémy? Pochybuji, a proto zdá se mi, že obviňování toto jest vsuvka sl. redakce; a není-li, tož by se tu prozrazovala zvláštní služebná horlivost, které bych jen přál také dosti uznalého pána.

Ale všecko podezřívání a obviňování toto zdálo se pánům z „Pastýře" ještě tuze málo řízné. Že pan Kopal umí psáti sprostě, velmi sprostě, to již dávno víme, a tato jeho „sláva" jest rozšířena po vlastech československých daleko široko. Avšak aby mne dokonce porazil a zničil, chtěl tentokráte p. Kopal ukázati, že dovede býti sprostý až do cynismu, a dovedl toho skutečně. Cynismus jeho vedl jej až někam „za kulisy", kdež nalezl pan Kopal (či kdo?) výklad toho tajemství, proč já jsem napsal „Poznámky" k jeho klassickým aforismům. Cestou za ty „kulisy" podivil se ještě, „že na str. 73. téhož sešitu od téhož p. spisovatele nalezl větu, z které se zdá, jako by p. profesor od té doby, co se stal čestným doktorem, na ostatní svět jaksi s půdy se díval a každého, kdož patentu nemá na učenost, napořád za ignoranta považoval." Aby se pan farář nemusel tuze dlouho diviti, povím mu věrně dle pravdy, že onu „větu na str. 73. téhož sešitu" jsem psal při dojmu, jejž na mne učiniły jeho aforismy tehdy ještě neukončené, a že moje pojednání o kázaních bylo dříve psáno, nežli „Poznámky" k aforismům. Arci jsem mohl citování té p. Kopalovi tolik protivné věty zde neb onde opomenouti, a byl bych to také učinil, kdybych oba články pro jeden a týž sešit byl strojil.

Digitized by Google

Avšak proto není zle; staré zkušené pravdy čím se častěji opakují, tím lépe působí, a není třeba se jimi tolik dohřáti, až by člověk i zapomněl, že přece také před časy se někteří lidé pokoušeli o jeho vychování. Pan farář umí tolik latinsky, aby mohl věděti, že slovo „ignorantem“ nepřekládá se do češtiny s tím odiosním přízvukem, jejž má moderní slovo „ignorant.“ Sám sobě tedy škodí zbytečně, že se tímto slovem až k cynismu dává strhnouti; ušlechtilým obrazem totiž, o jakéž při jeho „genru“ nikdy nouze není, vytýká mi, že jsem „záplatován jakýmsi čestným patentem na učenost,“ narážeje takto velmi estheticky na to, že mne slavná theol. fakulta pražská poctila diplomem čestného doktora. Ex abundantia cordis os loquitur. Ty důsledky, kteréž odtud vyvozuje, dokazují jasně, že p. farář Kopal daleko méně ví o tom, jaká asi procedura jest při jmenování čestných doktorů, nežli co a jak děje se v obyčejných hospodách venkovských anebo mezi luzou; takové věci aspoň líčívá velmi živě a snad i věrně, kdežto zase onde prozrazuje skutečného ignoranta v celém moderním smyslu slova toho. Závěrečné jeho uvažování, co by asi on dělal anebo nedělal „kdyby za pomocí přátel svých patent taký (kterým by „mohl své ignorantství záplatovati,“ jakož dí) obdržel,“ — toto uvažování zdá se mi docela zbytečné mrhání času; kdyby p. farář Kopal vůbec nějaký „patent na učenost“ obdržeti mohl, byl by to jediné diplom university tunkabonské, kterou založily a udržují na své útraty „Humoristické Listy.“

Vážnější slovo, nežli s panem far. Kopalem, mám promluviti s *redakcí* „Pastýře“. Tato redakce jest první a poslední příčina nemilého sporu tohoto. Bylo-li by těžko, naleznouti katolického kněze, který by takové „aforismy o katechismu“ napsal a potom takovou

Digitized by Google

triviální odpověď na *věcné a odůvodněné* „Poznámky“ moje, jako p. Kopal, jistě by na celém světě nemohla býti nalezena redakce odborného časopisu pro katolické duchovenstvo, která by *ty* aforismy a *tu* odpověď do tisku dala. A ještě méně lze i jen pomysliti, že by některá redakce měla tu odvahu, aneb jak bych to měl nazvati, aby napsala závěrečné poznamenání takové, jako je nalézáme na str. 432. letošního „Pastýře.“ Zrovna pod osobním nájezdem, co do cynismu těžko dostižitelným, osměluje se redakce tvrditi, že „propůjčuje sloupce P. D. toliko věcným úvahám a vědeckým rozpravám, nikdy ale osobním nájezdům, vášnivým půtkám nebo přímo neslušným nadávkám.“

Toto smí postaviti redakce, opakuji ještě jednou, zrovna pod expektoraci páně Kopalovu! — Že by v mých „Poznámkách“ byly nějaké „osobní nájezdy, vášnivé půtky anebo přímo neslušné nadávky,“ jakož redakce nepřímo mně vytýká, to, dle mého mínění, říci jenom ten může, kdo čtenářům svým nasypati chce písku v oči, spoléhaje, že jim „Poznámky“ ony povědomy nejsou. Než ale kdo reklamou až příliš bezohlednou odporučoval duchovenstvu „Memoiry kocoura“ a „Cestu do Kartouz“ za výborné romány katolické, kdo z těch každému se již přejídajících „kulturních studií“ stále a stále vytloukati chce svůj prospěch, ten jistě považuje to duchovenstvo za tolik obmezené a vlastního soudu neschopné, že sobě i *toto* smí dovoliti.

A pakli tato slova jsou přímo poličeк duchovenstvu českému veřejně daný, illustruje redakce vlastní vědomosti své klassickou omluvou aforismů: „Články podobné, jakož jsou aforismy, přiléhají k Augustinově „In dubiis libertas.“ Volno jest, nesouhlasiti s nimi; platí tu zajisté právem „abundet quisque in sensu suo“; než přese všecku různost náhledův i za sebe většího od-

Digitized by Google

poru nemělo by nikdy nikomu z nás vypadnouti z mysli zlaté slovo: „In omnibus charitas.“ — Tohle se sl. redakci povedlo!

Avšak ví-li také sl. redakce, co asi jsou ta „dubia“, v kterých oprávněna jest „libertas“? Jsou to mínění autoritou církve nerozhodnutá, jinak ale na postačitelných důvodech (ratio sufficiens) spoléhající; anebo chceme-li si tu věc konkretně představiti, byla by to různá mínění o jistých předmětech, kteréž by učitelé na vyšších ústavech žákům svým zároveň předkládati mohli za mínění odůvodněná a konečně se vyjádřiti o jednom, že zdá se lépe odůvodněné a že jim je před ostatními odporučují. Podívejme se nyní na některá ta „dubia“ p Kopalova. Podle náhledu sl. redakce mohl by učitel říci n. p.: Katechismus Kanisiův nyní již jenom v Rakousku jest učebnou knihou. Jiný náhled jest, že všude váží sobě episkopat a kněžstvo katechismu Kanisiova, jen my házeme ho antikvářům, my jsme kubíci. Přidržte se, kterého náhledu chcete, neboť redakce „Pastýře“ dí: „abundet quisque in sensu suo.“ — Když by professor katechetiky byl vyložil zásady o seřadění učiva, o postupování soustavném, o učebné osnově biskupem předepsané, mohl by dle „Pastýře“ dospělým žákům svým jestě říci: Jest i jiné mínění o tom, v jakém pořádku se má vyučovati náboženství na obecných školách; uvedu je, jak vysloveno bylo: „Náboženství *pro lid* v jisté míře jest sluncem nebes, jest globusem: kde začneš, tam máš začátek, kde to chytíš, tam to drž, ale chytej v pravý čas!“ Snad již pochopí sl. redakce ze dvou těchto ukázek, jsou-li náhledy p. Kopala také „dubia“ oprávněná, čili hotové nesmysly. A tu smí redakce viniti někoho z osobních nájezdů, vášnivých půtek anebo neslušných nadávek, pokládá-li tento za svou povinnost, aby protestoval proti vnášení takových tri-

Digitized by Google

viálností do literatury bohoslovecké, aby dokázal, že nesmysl jest nesmysl, fráse jenom fráse a frivolnost zase jen frivolnost, třeba by vystupovaly pod firmou aforismů? – A v témž čísle, kdež na konci odpovědi p. Kopalovy jest tak cynický nájezd na moji osobu, ba zrovna pod tímto nájezdem smí se redakce dovolávati zlatých slov Augustinových: In omnibus *charitas*? Zdaž možno, aby kdy a kde hůře bylo zneužito krásné zásady této, nežli se stalo zde v „Pastýři“? Slavné redakci neměla vypadnouti z mysli ta slova, když hotovila k tisku aforismy, kde ta ubohá charitas divně se illustruje nemotornými vtipy o mužích upřímnou snahou o zlepšení katechetického vyučování vedených; kde se přezdívá škatulkářů, šablonářů, moderních pedagogů, nevěrce vychovávajících a Bůh ví ještě jakých, těm mužům, kteří v úmyslu dobrém vynakládali dni a noci, aby nalezli cestu, po které by katechetické vyučování snáze a bezpečněji se k cíli svému bralo; kde zjevně se pohrdá katechetickým vyučováním na ústavech theologických.

Něco takového psáti a dávati do tisku, nesrovnává se nijak s láskou; to ale dobře s ní srovnati lze, dostane-li se *věcného* poučení lidem, kteří odvažují se psáti o věcech jim zhola neznámých a kteří nad to ještě slohem rustikálním duchovenstvu zrovna hanbu dělají v odborném listu. Takto neslouží se „svaté věci“, takto se svatá věc kompromituje; a tomu dle možnosti brániti, jest netoliko právo, ale i povinnost mužů kompetentních.

Na konec ještě jen dodávám: Abych také já „za kulisy“ šel, jako tam šla redakce s p. Kopalem, od toho mne zdržuje povinná úcta ku kněžstvu; budu-li k tomu ale donucen podobným „přihlížením ku věci svaté“ a podobnými „věcnými úvahami a vědeckými roz-

Digitized by Google

pravami", jako jsou aforismy p. faráře Kopala, jeho odpověď a závěrkové poznamenání redakce, — tu potom budu jednati podle přísloví: „Jak se do lesa volá, tak se to z lesa ozývá." Dr. *Ant. Skočdopole.*

KRONIKA.

21. Záležitosti obce farní zastupuje obec místní.

Dotaz.

Z přifařené obce k C., dříve úplně katolické, nyní však již smíšené, vyplácel vždy z obecné pokladny starosta roční poplatek za posvícenské requiem, kteréhož však nyní zvolený starosta vyznání helvetského odepřel i proti rozhodnutí sl. okresního zastupitelstva. Jest povinna celá obec ještě dosud nésti výlohy za toto requiem anebo musejí již katolíci sami ze svého hraditi?

A. B.
kaplan v C.

Odpověď.

Jak jsme svým časem oznámili („Čas. D." 1878. str. 297), poukázal sice správní dvůr soudní na nutnost, aby zákon ze 7. května 1874 proveden a tak zvané obce farní zřízeny byly. Avšak farní obce takové podnes zřízeny nejsou a při nynějším stavu rady říšské sotva asi na zřízení jich se pomýšleti bude. Tudíž sluší říditi se dle vynesení c. kr. ministerstva osvěty ze dne 31. pros. 1877, kteréž stanoví, aby „záležitosti katolických obcí farních jako doposud byly obstarávány zastupitelstvem obce místní." V témž výnosu dále se nařizuje: „Táž zastupitelstva čiňte také o takových příspěvcích ku katolickým účelům bohoslužebným, jež na obec farní připadají, nebo které tato převzíti má, platná usnešení a starejtež se o ukrytí a vydobytí těchto příspěvků."

Tudíž lze v případě výše naznačeném takto rozhodnouti: Představenstvo obce (bez ohledu na to, k jakému vyznání představený se hlásí) jest i na dále povinno z obecné pokladny vypláceti poplatek za requiem

Digitized by Google

posvícenské a starati se o ukrytí tohoto poplatku. Když by představenstvo žádosti té nevyhovělo, zadej farní úřad stížnost k c. kr. okresnímu hejtmanství.

Redakce.

---

22. Rozdávání voskovic o slavnosti Hromnic.

Dotaz.

Ve městě J. . . na patronátě Její Veličenstva císařovny Alžběty královny České, kdež „officium patroni exercet senatus civit. reg. dot. J. . .“, poděleno bývá na útraty kostelního záduší od dávných již prý časů vždy v den slavnosti „Očisťování Bl. P. M.“ kněžstvo, celé městské zastupitelstvo (36 členů), obecní úřednictvo, obecní lékař, choralisté, měšťanský chorobinec, policajti, hrobař a kostelníci, k průvodu svícemi hromničnými. Kdo nedostaví se do chrámu Páně k průvodu, — a těch bývá vždy většina — doručí mu policajt hromničku do domu. Kněžstvo a purkmistr dostanou liberní, radní a úřednictvo $\frac{3}{4}$ lib., výboři $\frac{1}{2}$ lib. a t. d., dohromady letos 32 libry. Jest otázka?

1. zdali a jakým právem může senatus civitatis J. . . světla ze záduší kostelního udělovati?

2. zdali a komu vůbec z výše jmenovaných světla ze záduší kostelního právem přináleží?

3. mají-li i nesúčastnivší se průvodu s hromničkami na ně jakési právo?

J. L—k,
kaplan.

Odpověď.

ad 1. et 2. Za možné pokládáme, že toto rozdávání hromničných svící v míře tak štědré se zakládá na staré fundaci, ač se tato snad už nyní zjevně v účtech zádušních nevyskytá. Aneb také možno, že jest to antiqua consuetudo v městě řečeném zavedená, kterouž naprosto odstraniti z mnohých příčin ani radno ani nutno se nám nevidí. Neboť sluší předpokládati, že záduš města J. jest aktivní čili že každoročně nějaký přebytek vykazuje a že se z tohoto přebytku útraty za hromničné svíce zapravují. Když ani správce duchovní ani městská rada jakožto zástupce patrona se proti této položce účtů zádušních nevyslovili, nebudou tuším ani vyšší úřadové ničeho namítati. *Komu* však z výš

Digitized by Google

jmenovaných osobností svíci dáti přináleží, to žádným zákonem stanoveno není a lze se tedy dle místní observance spravovati.

ad 3. Rubrika missálu v den Očišťování Marie P. praví: „Celebrans distribuit candelas, diacono, subdiacono et aliis clericis singulatim per ordinem, ultimo laicis, omnibus genuflectentibus, candelam et manum celebrantis osculantibus.“ Svíce tedy rozdává jedině kněz celebrant, a nikoli policajt; a celebrant, jak samo sebou zjevno, může dáti svíci jen těm, kdož *osobně* jsou v chrámě přítomni, tak aby u oltáře vlastnoručně z rukou celebranta svíci přijati mohli. Těm, kdož v tom čase nejsou ve chrámě přítomni, po našem přesvědčení svíci posílati nenáleží, vždyť oni svou nepřítomností se toho práva sami vzdávají. *Redakce.*

---

23. Katolické vychování dítek.

Dotaz.

Katolický ženich A. béře sobě evangeličku B. za manželku. Oba ochotně podepisují smlouvu o katolickém vychování všech dítek. Avšak mají spolu již chlapce přes 7 let starého, kterýž jsa posud u nemanželské matky navštěvuje v místě školu evangelickou. Kterak o něm ustanoviti sluší? Snoubenci se zavazují, že dítě to budou napotom posílati do školy veřejné, aby bylo účastno vyučování v katolickém náboženství. Ale co řekne pan pastor? *K. K.*

Odpověď.

Otec katolický arci jest povinen starati se o katolické vychování i dítka před sňatkem zplozeného. Církev jej k tomu přísně zavazuje. Státní zákonodárství však prohlašuje, že teprv po ukončeném 14. roku věku svého může si občan dle vlastní vůle zvoliti náboženské vyznání. Aby se všem kollisím předešlo, zadej katolický farář v té příčině žádost k biskupské konsistoři a přilož protokoll, v němž oba manželé dosvědčují, že srozumění jsou, aby chlapec v katolickém náboženství byl vychováván. Konsistoř ve srozumění s c. kr. místodržitelstvím zajisté věc ku spokojenosti rodičů vyřídí. *Redakce.*

Digitized by Google

24. Legitimace dítka nemanželského.

Dotaz.

Týž svrchuřečený ženich (viz. č. 23.) přihlašuje se nyní před dvěma svědky u p. pastora za otce dotčeného nemanželského chlapce a žádá, aby do matriky byl zapsán. Žádost jeho se u dvojctihodného úřadu však odmrštuje. Jakým právem? Nutno-li čekati až do kopulace, po níž teprv projedná se legitimace dítěte?

K. K.

Odpověď.

Takť jest; pastor není oprávněn legitimaci dítka provesti dříve, dokud mu nebyl doručen oddavací list, jímž se stvrzuje, že rodiče onoho dítka řádné manželství uzavřeli. V jedné věci však mohl p. pastor žádosti otcově vyhověti, t. j. mohl připustiti aby se do matriky zapsal jakožto otec onoho dítka za spolupodpisu dvou svědkův. *Redakce.*

---

25. Spolek ku podpoře nemocných kněží dosud v Meranu, nyní v Gorici.

Přání, jakéž už dávno chovalo ředitelstvo spolku Meranského, aby totiž v krajině více na jih položené získalo útočiště pro chorobné kněze, šťastně se splnilo. Jak z nejnovější výroční zprávy patrno, bude co nejdříve zřízen dům spolkový (najatý) v *Gorici* (Görz), kamž také hlavní sídlo spolku od 1. června 1882 úplně se přeloží; v *Meraně* zůstane jenom filialka téhož spolku. Na valné hromadě spolkové, 23. února t. r. konané byli do ředitelstva spolku v městě Gorici zvoleni: probošt Dr. Valussi; prof. Dr. Flapp; prof. Marusič; prof. Sessig; hrabě Karel Coronini; hrabě Strasoldo; MDr. Favento; lékárník Christoffoletti; stavební vrchní rada ryt. Claricini.

V zimě 1881—1882 přijato 14 kněží do spolkového domu v Meraně; k léčení jarnímu dostavili se sem 3 kněží a 1 klerik. Členů čítá spolek 2212. Příjem r. 1881 činil 13367 zl. 68 kr., vydání 12874 zl. 49 kr. Zbylo tedy na hotovosti začátkem r. 1882. celkem 493 zl. 19 kr.; mimo to má pokladna cenné papíry v

Digitized by Google

obnosu 79000 zl. r. m. — Přihlášky do obou domů spolkovýeh buďtež nejdéle do konce srpna v cestě biskupského Ordinariatu činěny. Doufáme. že jižní ponebí Gorické pro mnohé nemocné zdárněji působiti bude než Meran a že přeložení sídla bude míti nový vzrůst členů v zápětí. Mimo to podotýkáme, že v klášteře Milosrdných v Gorici nalezá se 5 Čechů (mezi nimi kněz konventní P. Facundus Lipanský) a 1 Moravan (převor P. Firmin Horáček), kteří se zajisté Čechoslovanů tam přišedších s veškerou laskavostí ujmou a všelikou pomocí se jim rádi propůjčí. *Redakce.*

---

26. Vzrůstající počet samovražd.

Kdokoli z událostí jiných ještě v míře dostatečné o tom se nepoučil, k jakým výsledkům vede nevěra a bohaspustlost vždy více se vzmáhající a to bez překážky kteréhokoli státního zákonodarství, tomu tuším oči otevříti se musí, čte-li statistiku *samovražd* v zemích evropské pevniny. O tom v době nejnovější vydali zvláštní spisy Dr. z Oettingen v Dorpatu („Uiber akuten und chronischen Selbstmord") a docent filosofie ve Vídni Dr. Marsaryk („Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation"), z nichž některá udání zde uvádíme.

Od r. 1872—79. roste vždy více počet samovražd, jak vysvítá z následujících příkladů:

Samovrahů bylo r. 1874 v Prusku 3490	na million obyvatelů připadá 137	r. 1878 bylo samovrahů 4689	na million obyvatelů připadá 181
ve Francii 5617	154	6434	171
v Anglii 1592	67	1685	71
v Sasku 723	270	1126	408

Porovnáme-li mezi sebou jednotlivé země, jeví se tento postup v počtu samovražd:

Země	na 1 million obyvatelů připadá samovražd
Irsko	17
Krajiny pobaltické	65

Digitized by Google

Země	na 1 million obyvatelů připadá samovražd
Porýnsko	65
Westfálsko	70
Bavorsko jižní	70
Bavorsko severní	100
Rakouské mocnářství	130
Hannoveránsko	140
Morava	150
Čechy	180
Brandebursko	200
Slezsko	225
Sasko (provincie v Prusku)	235
Durynské krajiny	342
Saské království	408

Největší počet samovražd připadá na velká města. A sice připadá na million obyvatelů v Londýně 85, v Petrohradě 160, v Berlíně 280, ve Vídni 285, v Paříži 400, v Drážďanech 420, v Lipsku 450 samovražd. Všech samovražd v Evropě čítá se za jeden rok 22.000.

Z výš uvedeného znáti, že v zemích s obyvatelstvem pouze *katolickým* jest samovražd méně, v zemích s obyvatelstvem protestantským nebo smíšeným více. Dr. Marsaryk přiznává, že katolík v soužení nalezá lepší útěchu ve svém náboženství než protestant, jenž nemaje spolehlivého vůdce v pochybenství a zoufalství klesá snadněji než katolík.

Nejvíce samovrahů končí život v stáří 60—70 let, ženské u věku 20—25 let. Mužů třikrát více se vraždí nežli žen Vojínů, služebných lidí a sklepníků dopouští se samovraždy počet šestkrát větší než z ostatního obyvatelstva.

Pohnutky samovraždy bývají (ať nic nedíme o choromyslných či pomatených): spustlý život, ožralství, zármutek pro ztrátu jmění, lítost, stud, nešťastná láska, blouznění. K velkému počtu samovražd i ta okolnost nemálo napomáhá, že samovrahům bohužel přečasto *skvostný pohřeb* se vystrojuje. Jistý plukovník ve vojště saském pozoroval, že mezi vojíny mu podřízenými samovraždy velmi se zmáhá, tak sice, že každý měsíc aspoň jeden vojín samovraždou život skončil, načež slavným způsobem pochován býval. Konečně plukovník slavné pohřby samovrahů přísně zakázal a oznámil, že každého, kdo si život vezme, jako psa v zemi nesvě-

Digitized by Google

cené zahrabati nechá. A ejhle od té chvíle samovraždy v pluku onom úplně přestaly. *Redakce.*

Zpráva o LII. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa

dne 31. března 1882.

I.

Schůzi zahájil starosta p. probošt Václav Štulc ve 4½ h. odp. Přítomni byli členové výboru pp. Dr. Bauer, Dr. Borový, prof. Dorovín. prof. Drozd, farář Havlů, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, Dr. Krásl, Dr. Salát, Dr. Smolík.

II.

Protokol předešlé schůze čten a schválen. Jednatel Dr. Krásl sděluje žádost českých bohoslovců 4. roku Pražského alumnátu za udělení některých knih nákladem Dědictví vydaných. Stalo se usnešení, aby řečení bohoslovci poděleni byli spisy týmiž, jak v příčině předchůdcův jejich usnešením výboru ze dne 1. července 1880 (viz „Čas. D." 1880 str. 385.) bylo ustanoveno.

Bohoslovci čeští v Litoměřicích vyslali k p. starostovi proboštu Štulcovi v Žitenicích meškajícímu zvláštní deputaci s prosbou, aby Výbor Dědictví do české knihovny seminářské, kterouž oni právě zřizují, některé spisy daroval. Usnešeno žádosti té vyhověti a byl p. starosta v dorozumění s p. pokladníkem a p. jednatelem splnomocněn sestaviti seznam knih, jež by se do Litoměřic zaslati měly.

III.

Tisk letošního podílu „Všeobecné dějiny církevní" od Dr. Frant. Kryštůfka svěřen knihtiskárně Rohlíčka a Sieverse. Počet exemplářův určen 1550.

Literární oznamovatel.

20. Die Klagelieder des Propheten Jeremia erklärt von Dr. *Leo Ad. Schneedorfer*, Prof. der Theologie, Mitglied des Prager theol. Doctoren-Collegiums und

Digitized by Google

der deutsch-morgenl. Gesellschaft zu Halle-Leipzig. Prag. Carl Bellmann's Verlag. 1876. Str. 187. Cena 1 zl. 40 kr.

Dr. Schneedorfer znám jest již po více let jakožto tlumočník původních spisů starozákonních velmi důkladný. Jmenovitě prorok Jeremiáš nalezl v něm vykladatele dovedného. Vloni sdělili jsme se s čtenářstvem ctěného „Časopisu katol. duchovenstva" o jeho „vysvětlení proroctví Jeremiášova," kteréž doma i v cizině od biblicistů s chvalami uvítáno bylo. Letos dovolujeme si promluviti o „Pláči Jeremiáše proroka," kterýž týmž spisovatelem již dříve byl objasněn. — Svrchu jmenované dílo obsahuje věrný překlad a zdařilý výklad nejdražšího stkvostu posvátného básnictva hebrejského V něm podává se nám z péra učence katolického dokonalé pojednání o onom nesmrtelném cyklu nejvelebnějších básní lyrických, ve kterýchž Jeremiáš, prorok vlasti a bratří svých opravdu milovný, r. 588. před n. P. největší neštěstí národní oplakával a v okamžité beznaději k jitřence lepší budoucnosti ukazoval. Heslem spisu jsou slova z Pláče Jer. 3, 22: „Milosrdenství Hospodinovo, že jsme dokonce nevyhynuli; nebo nezhynula smilování jeho." Po kratičké předmluvě následuje (str. 1—22.) úvod, ve kterémž v 12. článcích nejnutnější průprava k vlastnímu kommentáři jest podána. Vysvětlení samo (str. 23—182.) rozvrženo v patero hlavních částí, z nichž každá jedním žalozpěvem „Pláče Jeremiášova" se obírá. Methoda, jížto p. spisovatel při vysvětlování jednotlivých elegií se řídil, jest následující: Na počátku vyjadřuje se přední myšlénka a podává se její rozbor; na to rozebrané díly metricky se překládají; potom všecky verše vědecky se objasňují; konečně významnějších míst pro život, k náboženskomravnému vzdělání čtenáře se upotřebuje. Zcela správný rozbor „Pláče Jer.", kterýž nám Dr. Schneedorfer podává, v tyto právě dni obšírnější zmínky jest hoden. *Hlavní idea*, jež všech pět lyrických básní v jednotlivý celek slučuje, jest *truchlivost* jež zachvátila citlivou útrobu věštcovu při ztrátě toho, což mu nejmilejším bylo, při ztrátě samostatnosti bohovládné říše judské. Bolest ta po nějaké době ovšem klidnější ustoupila rozvaze, hlubšímu přemýšlení a vyššímu rozjímání, při čemž rozličná v mysli Jeremiášově vznikala nálada; tato pak překrásně zobrazena a umělé

Digitized by Google

vylíčena jest v pěti písních žalostných. Ve dvou předních ozdobně se vyjadřuje soustrast prorokova s hroznym neštěstím Jerusaléma, hlavního města vyvoleného národu. *V elegii první* žasne muž Boží nad strastmi dcery sionské, jež potom jednotlivě uvažuje, přítomnost s minulostí srovnávaje (1, 1—11); na to sličně zosobněný Jerusalém sám truchlé city pěvcovy v obrazech pestrých kormutlivě vyjevuje (1, 12—22). Panna judská pro veliké hoře své umlká, posvátný básník sám slova opět se ujímá, aby v *druhé elegii sesilenou bolest* přednesl. Tu nejdřív žalostně naříká nad zkázou svatého města, v níž shledává trest Páně (2, 1—12); potom prudkým unesen jsa bolem dojemně oslovuje město zpustošené, zavinění přehrozného soudu Božího mu vytýkaje (2, 13—17); posléze znamenaje, ani pozůstalí obyvatelé kajicně volají k Pánu, důtklivě vyzývá k modlitbě ustavičné dceru sionskou, jež se na modlení též odevzdává (2, 18—22). *V elegii třeti* dostupuje truchlost stupně nejvyššího; zároveň však na pokraji zoufalství zákmitem útěchy se zmiňuje. Dcera sionská pro veliký žal vytrvale modliti se nemohouc ustává; v tom Jeremiáš z bohaté zkušenosti své potvrzuje velikost bolesti při pozůstalých, kteráž až k úplné beznaději se vznesla (3, 1—18), načež veřejně osvědčuje, že v pokušení nejtěžším zvítězila víra a důvěra v Hospodina milosrdného a prozřetelného (3, 19—39); proto napomíná všech k vyznání vlastní viny jakožto příčiny trpkého navštívení Páně (3, 40—54) a jménem ubohých za brzké vysvobození Hospodina vykupitele vroucně prosí (3, 55—66). Tím poněkud utlumena jest truchlost v nitru Jeremiášově — blahý cit však dosud nezavítal v mysl jeho. Proto též *ve čtvrté básni* lká u hrobu slávy bývalé (4. 1—11), jenž vinou falešných proroků, malomocných kněží a lehkomyslného lidu vykopán jest vlasti pohany — však, díky Bohu, nikoli na věky (4, 12—22). Nadějí touto ukonejšena jest bolestně dojatá mysl pěvcova; takto připravil se posvátný básník k zpěvu *poslednímu*, v němž ústy zbožné obce *tklivě ku Pánu se modlí*, by milosrdně shlédl na pohanění její (5, 1—10). jež jest děsné (5, 11—18) a — jak předpověděl Jer. 25, 11 . . . — v době ustanovené lid kající k Sobě opět obrátil (5, 19—22). Při překládání svědomitě šetřeno jest formálních zvláštností textu původního; též abecední pořádek veršů šťastně jest na-

Digitized by Google

podoben. Vysvětlování jednotlivých oddělení jest zcela uspokojivé; rozdílných způsobů čtení v originalu a v překladech pod čarou s dostatek jest vzpomenuto. — Předchozího objasnění vědeckého výborně se užívá k rozjímáním náboženssko-mravným; přemnohá z nich zrovna unášejí k zbožnosti; jako na př.: Spasitel plačící, Panna Maria sedmibolestná, duše v očistci trpící, hříšník smí se modliti, Spasitel trpící, trpký žal hříšníkův, modlitba v bídě obecné. Na konci (str. 183 až 187) jest přidán přehled dějin říše judské krátce před jejím úpadkem. Tímto pozorny činíme velectěné čtenáře slavného „Čas. kat. duch." na vysvětlení „Pláče Jeremiáše proroka," spracované Drem. Schneedorfrem, jež zvláště v týdnu pašijovém bohatou látku k rozjímání podává.

Dr. *Jan Nep. Soukup*,
professor St. Z. v Hradci Králové.

21. Výbor z církevních řečí biskupa Orleanského Felixe Dupanloupa. Autorisovaný překlad vzdělal *P. Josef Janda* V Praze 1882. Nákladem Dědictví svatého Václava. Z knihtiskárny c. kr. škol. knihoskladu v Praze. Str. 175.

Pan beneficiat Janda zajisté velmi se zavděčil přátelům duchovního řečnictví přeloživ patero řečí proslulého biskupa francouzského. První řeč jest pohřební, druhá byla pronešena r. 1862. při návratu biskupa z Říma, třetí jest chvalořeč o sv. Martinu, čtvrtá byla konána v Marseilli r. 1866 za příčinou znovuzřízení poustevny Sainte-Baume a hrobu sv. Magdaleny v kryptě kostela sv. Maximina v Provenci, pátá řeč jest o boji křesťanském, konána na sjezdě jednoty Malínské v Belgii r. 1867. V každé řeči jeví se netoliko mohutný duch velikého biskupa Orleanského a řečnická elegance Francouzům vlastní, ale také vznešený názor jeho o křesťanství, církvi, papežství a úloze společnosti křesťanské. Nejdůležitější jest řeč druhá a pátá; ona jest výmluvnou apologií církve a papežství, o kterémž biskup s nadšením mluví, pátá má veliký význam pro poměry naší doby — líčí boj církve s reformací, falešnou filosofií a lžiliberalismem a vyvodí povinnosti, které z toho každému pravému katolíku nastávají. Překlad p. Jandův jest plynný a velmi příjemně se čte. Upozorňujeme na tento „výbor" velebné duchovenstvo a uvědomělé katolíky; každý mnoho povzbuzujícího z něho čerpati může.

Dr. R. *Smolík*.

Digitized by Google

22. Řeči duchovní ku mládeži studující, jež míval na c. k. gymn. Kralohradeckém *Boh. Fr. Hakl* býv. katecheta, nyní farář v Hořicích. Řada prvá. Nákl. knihkupectví B. Stýbla v Praze.

Výběr promluv těchto svědčí o zvláštní píli a horlivé lásce p spisovatele k úřadu katechety a kazatele při školní mládeži. Obsah jich ponejvíce mravoučný shoduje se s potřebami duchovně náboženskými mládeže. Věroučná část promluv ač menší co do příhodného spůsobu probírání věci rovná se části mravoučné. Sloh v celku plynný a květnatý, ač bychom k vůli rozmanitosti více obrazů, podobenství, příběhův a příkladů historických sobě přáli. Chvály hodno však, že p. spisovatel přihlíží k nedělním a svátečním epištolám a evangeliím a je jaksi základem svých rozprav činí a tak mysl mládeže připravuje ku poslouchání obyčejných kázaní kostelních, k čemuž tak zvané vzdělané obecenstvo za našich dob bohužel ku své vlastní škodě tak málo chutě jeví. Připomeneme-li ještě, že p. spisovatel vydáním těchto řečí připojil k dřívějším literárním plodům svým nové zdárné dílo co do obsahu i co do formy, projevujeme tím samým i přání, by neváhal p. spisovatel k řadě prvé druhou řadu svých duchovních promluv ku mládeži připojiti a tak literaturu exhort obohatiti. Prof. *Jan Drozd.*

23. Pravdou k životu. Sváteční, nedělní a příležitostné promluvy od *Václava Beneše*, kaplana na Klecanech. Díl I. Nákladem knihkupectví B Stýbla v Praze. 1882. Str. 201.

Vel. p. Beneš podává zde sbírku původních promluv, konaných při ranních službách Božích. Díl I. obsahuje neděle a svátky od adventu až do neděle I. po devítníku včetně, a pro každou neděli a svátek více řečí, tři až pět. Pan spisovatel použil, jak sám praví, více starších latinských a českých kázaní, ale také novějších pomůcek, na př. Hettingrovy Apologie. již v předmluvě cituje. Obsah promluv jest apologetický, dogmatický, liturgický, nejvíce mravoslovný, klade na srdce povinnosti křesťanů každého stavu, vystříhá před novověkou nevěrou, lhostejností a mravní nákazou a udává prostředky křesťanského života. Chvalitebné jest, že p. spisovatel béře zřetel k časovým úkazům a potře-

Digitized by Google

bám křesťanského lidu, a činí posluchače pozorny na křesťanské obyčeje a zvyklosti, které v staročeských katolických rodinách a domácnostech druhdy panovaly a nyní více a více k veliké škodě rodin se zanedbávají a mizí. Pravdy a nauky objasňuje mnohými příklady a příběhy. Zdařilé jsou promluvy: Stav lidstva před Kristem (I. Adv.). Vyzvání k čistotě (Imac. Concept.), Kdo jest Slovo a Svoji ho nepřijali — Ovoce křesťanství (Hod B. ván.), Požehnání otcovské (ned. po nar. Páně), Zásady světa a evangelium (ned. III po Zj. P.), Evangelium Krista a evangelium světa, Ježíš Kristus Bůh (IV. po Zj. P.), Koukol v srdci (V. po Zj. P.), Tři božské ctnosti, Církev jest božského původu (VI. po Zj. P.), Příčiny nedostatku duchovenstva (Devít.), Kněžství N. Z. a jeho postavení (Sexag.). Sloh jest ušlechtilý, populární. Na str. 26. má státi k Janovi m. k Ježíši. Přejeme dílu tomu rozšíření. Dr. R. *Smolík.*

24. Láska ku Kristu Ježíši. Od sv. Alfonse Marie Liguori, učitele církevního. Zčeštil *Frant. Hašek*, kněz kongregace nejsv. Vykupitele. V Praze 1882, nákladem Rohlíčka a Sieverse. Str. 346. Cena váz. se zlatou ořízkou 1 zl. 20 kr.

Kdokoli zná jiné spisy sv. Alfonsa, zejmena o blah. Marii P. jednající, nejútlejší příchylností a úctou k Bohorodici prodechnuté, snadno se domyslí spůsobu, jak světec ten jedná a rozjímá o lásce ku Kristu Ježíši. On se ve spise tom nejčastěji sv. Františka Saleského dovolává; i zdá se nám, že v příčině důraznosti myšlenek jakož i mírnosti projádření sv. Alfonsa důstojně po boku sv. Františka Sal. postaviti můžeme. Četnými citáty velice případnými ze spisů sv. Otců v církevních, častým dovoláváním se obecných církevních sněmů, zvláště Tridentského jakož i četnými příklady vhodně vybranými snaží se světec téměř na každé stránce slovům svým vlastním většího důrazu dodati. Český překlad jest plynný, každému čtenáři snadno srozumitelný. Přejeme, aby tato kniha vedle Tomáše Kempenského a vedle Filothey sv. Františka Sal. co nejhojněji se ujala a rozšířila mezi katolíky československými, v každém srdci vroucí lásku k Spasiteli budíc a utvrzujíc *Redakce.*

Digitized by Google

25. Methodické výklady, povídky a básničky z oboru přírodopisného, zejména pro I. třídu školy obecné se zřetelem k prvé čítance. Jakožto pomocnou knihu k věcnému vyučování pro učitele nižších tříd školy obecné sestavili *Jan Dolenský* a *Bohumír Patera*, učitelé pražští. (Svazek 6. „Bibliotéky učitelské.“) Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze 1882. Stran 238. Cena 1 zl. 12 kr.

Oba snaživí spisovatelé nadzmíněného díla, chvalně známí články svými v pedagogických časopisech uveřejněnými podávají zde učitelstvu škol národních pomocnou knihu, kterouž bedlivě pročetše bez rozpaků za velmi dobrou, dle přesných pravidel pedagogických sestavenou práci prohlašujeme. Předeslány jsou „hovory všeobecné“ o těle lidském, o duši, o okolí člověka. Po té jednají četné články o živočišstvu dle rozličných tříd a druhů, pak o rostlinstvu, posléze krátce též promluveno o nerostech. Závěrečným kamenem spisu jest stručný a pěkný článek o Bohu. Sloh vesměs jest chápavosti dítek zcela přispůsobený; četné příklady prósou i veršem připojené poskytují mládeži příjemnou zábavu a v této snadno přístupné formě trvalé dojmy v útlé mysli dítek zanechávají. Z těch příčin můžeme spis ten vřele odporučiti každému vychovateli mládeže.

Redakce.

26. Zlaté klasy. Dárek dospělejším dívkám do Zlaté knihy čili Dědictví sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. *Jan Vačlena*. Č. 19. V Písku, nákladem Zlaté knihy 1881.

Zlaté lístky. Dárek útlověkým dítkám do Zlaté knihy č. Děd. sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. *A. K. Madiera*. Č. 19. V Písku, nákladem Zlaté knihy 1881.

1. Nový ročník *„Zlatých klasů“* podává zřejmý důkaz, že správa Zlaté knihy na vytknuté sobě dráze důsledně pokračuje, dbajíc netoliko o přiměřenou zábavu dívek dospělejších, nýbrž také o to usilujíc, aby obor jich vědomostí vždy rozsáhlejším se stával. K tomu v ročníku nadzmíněném výtečně posloužil Egypt, o němž právě touto dobou obšírná díla na světlo vycházejí; popsáno zde od prof. Vačleny názorně vše, co v geografickém, historickém a uměleckém ohledu důležitého

Digitized by Google

se naskytá; četná vyobrazení značně napomáhají k lepšímu porozumění jednotlivých článků (str. 67—136). V části zábavné přední místo zaujímá Beneše Třebízského „Zeleň v zlaté klasy“ (str. 1 nn.); avšak tři částky této zeleně, „Slzičky“, „Dudák“ a „Barborka“ jsou obrazy příliš smutné, jež by se mladistvé mysli podávati neměly: ostatní částky jsou více přiměřené. Velmi pěkné jest vypravování o obětovnosti manželek (58) a hrdinské dívce (64); taktéž zajímavé jsou „drobnosti“ (137 nn.); několik zdařilých básní Hejdukových celý spis přiměřeně zakončuje.

2. „*Zlaté lístky*“ obsahem i snadnějším populárním slohem zcela přispůsobují se útlému věku dítek (do 12. let), pro něž jsou určeny. Poučné články delší dva zde shledáváme, jeden z oboru dějin „Čechy“ (V. Janota) (176 nn.) seznamující čtenáře s vrchem Řípem a hradem Karlštejnem; druhý z přírodopisu: „Obrázky mateřské péče u hmyzu“ (prof. Duda str. 3. nn.) s četnými obrázky; oba články psány spůsobem tak poutavým, že mládež jistě v nich zalíbení nalezne. Na vzájem zase o zábavné části vyznati dlužno, že v rouše belletristickém nejedno dobré zrnko na poučenou čtenářstva skrývá, jak to zejmena platí o „zlatých listech“ Sofie Podlipské (35 nn.), v nichž k bohaté allegorii poutá se prospěšná výstraha před pověrou; v povídce „Stanislávka“ (od V. Čermáka 100.) dojemně vylíčeny strasti osiřelé dívky, jíž po mnohých útrapách dostalo se konečně lepšího osudu. „Krásný odkaz“ (od J. Vítka 121.) poučuje dítky o blahodárném ovoci školství; i jiné drobnůstky spolu s kratičkými veršíky gratulačními velmi dobře se k celku hodí. Protož také za povinnost si klademe, poznovu důst. duchovenstvo na „Zlatou knihu“ upozorniti a žádati, aby se o rozšíření dobrých spisův těch mezi mládeží křesťanskou pečlivě staralo.

Redakce.

27. Stručný přehled Dějin literatury české doby staré a střední, kterýž pro žáky škol středních sestavil *Jan Vesnický*. Druhé, opravené vydání. V Praze 1882. Cena 30 kr. Nákladem Fr. A. Urbánka.

Každá školní kniha má vynikati především stručností a přehledností; máť hleděti k tomu, aby málo slovy mnoho důležitého bylo pověděno, aby věci nej-

Digitized by Google

hlavnější nejsilnějším písmem byly označeny, aby látka dokonale byla rozdělena a rozdělení toto i typograficky řádně bylo provedeno. Těmito vlastnostmi vyniká skutečně dotčený přehled Vesnického, zdělaný na základě dějin Šemberových. Zavírajíc v sobě dějiny národnosti a řeči české od dob nejdávnějších až do odchodu cizozemců z vysokého učení pražského jakož i dějiny literatury české od Rukopisu Zelenohorského až do J. A. Komenského poskytuje knížka tato na 78mi stránkách skutečný a věrný obraz duchovního plození našeho národa v dobách nejdávnějších i nejvíce pohnutých. „Stručný přehled" tento hodí se výborně za knihu příručnou hlavně v páté a šesté třídě gymnasijní i reálné, může však platné služby konati též pp. učitelům škol občanských a obecných, řídě se starým osvědčeným „non multa sed multum" a „bene discit, qui bene divisit!" *Jan Houžvička.*

28. Chudobky. Povídky ze života pro život. Mládeži vypravuje *Fr. A. Zeman.* S obrázkem (Nové knihovny pro mládež seš. 41.) V Praze, nákl. Fr. A. Urbánka 1882. St. 91. Cena 30 kr.

Knížka obsahuje patero menších povídek zajímavých i poučných; zejmena jsou to dvě ctnosti, kteréž zde dojemnými příklady znázorněny spatřujeme, a sice láska k rodičům a vděčnost za obdržená dobrodiní. Zasluhuje tedy nadzmíněný spisek vřelého odporučení. *Redakce.*

29. Pohádky a pověsti našeho lidu. Sbírky prostonárodní, pořádá pohádková komisse lit. řeč. spolku „Slavia." V Praze, nákladem A. Reinwarta 1882. Str. 120. Cena 70 kr.

Nalezáme zde bohatou snůšku pověstí národních v pěkném populárním slohu sdělených; při tom k nemalému jest prospěchu, že téměř při každé pověsti spolu naznačena krajina česká nebo moravská, kde ona pověst se vyskytá a spolu autor či zasílatel pověsti poznamenán bývá. Někde mělo se připojiti stručné vysvětlení výrazu méně běžného, n. př. krmáš (str. 3.), tolyta a turánek (str. 75—6). *Redakce.*

Digitized by Google

30. **Ústřední knihovna.** Redaktor *Frant. Zákrejs.* V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobrova. Sešit za 10 kr.

Od té doby, kde jsme na tuto sbírku upozornili, vyšel již zase značný počet sešitů, dílem povídek a novel neb divadelních kusů, básní atp. Mezi posledními sešity zvláště pozoruhodný jest 28. „Voják nováček" od Fr. Pravdy; seš. 32. „Hlatipisec" od Jana Er. Vocela a seš. 34. „Masopustní láska", „Červený rak s modrou korunkou" a „Šest neděl po svatbě" od Václ. Filípka. — Vesměs dlužno říci, že „ústřední knihovna" po pravidlu dobré věci přináší a je slohem prostonárodním s čtenáři svými sděluje. *Redakce.*

31. **Daniele Adama z Veleslavína** překlady v ukázkách. (Staročeská bibliotéka seš. 6–10.) Vydal *J. V. Rozum.* Nové nezměněné vydání. Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze. 1882. Sešit po 10 kr.

V předešlých svazcích obsaženy jsou původní práce Veleslavínovy, zde pak podávají se ukázky z překladův jeho, celkem 20 různých kusů, na př. štít pravé víry, sedm zlých a sedm dobrých věcí, z kroniky turecké, vypsání Jerusaléma, z kroniky Eneáše Sylvia, z herbáře atp. Pro lepší známost literatury a jazyka té doby čtení Veleslavínových prací s velkým potká se prospěchem. *Redakce.*

32. **Příhody hraběte Václava Vratislava z Mitrovic na cestě do Cařihradu** konané. (Staročeská bibliotéka seš. 11—14.) Vydal *J. V. Rozum.* S ocelorytinou a životopisem hrab. Václ. z Mitrovic. Nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze. Sešit po 10 kr.

Václav Vrat. z Mitrovic (narozen 1576, † 1635) náležel ku staré šlechtě české a jako mládenec 15letý súčastnil se výpravy četného vyslanectva, jež Rudolf II. r. 1591. do země turecké s dary vypravil; tam však byl několik let s jinými v krutém vězení držán, odkudž teprv r. 1595. jsou propuštěni. Už několikráte s libostí jsme příhody od něho sepsané přečetli a vždy zase rádi do ruky je béřeme, jelikož v pravdě hojného poučení poskytují a spolu důkazem jsou onoho zbožné-

Digitized by Google

ho, v pravdě křesťanského smýšlení, jež tehdejšími předky našimi v království českém ovládalo.

Redakce.

33. Františka Pravdy sebrané spisy pro lid. Díl I.—IV. V Praze, nákladem kněhkupectví I. L. Kober. 1878—1881. Cena sešitu 20 kr. (Celkem 32 sešitů.)

Není zajisté na škodu, že v novější době práce našich domácích výtečných novellistů v několikerém rouše či vydání na světlo vycházejí. Spíše musíme přáti, aby spisy dobré, jakýmiž zejmena jsou Pravdovy povídky, tak hojnou měrou a v takovém počtu exemplářů se vydávaly, aby ani času nezbylo tisknouti novelly ceny pochybné nebo docela špatné. Spisovatel Pravda hledí nejen příjemně baviti, nýbrž také poučiti ve všech oborech života, on zvláště jemným a důrazným způsobem umí nakloniti srdce dítek i čtenářů dospělých k věcem sv. náboženství se týkajícím, kterýmž, s politováním to řečeno budiž, jiní mnozí spisovatelé, ano celé sbírky povídek a novell jako nějakému Nolimetangere až příliš úzkostlivě se vyhýbají. Sem hledí povídka „Farář ve vsi a páni v zámku“ (ve 4. dílu), „Začátek Hranáčův.“ Neméně povzbuzuje k upřímnému vlastenectví (na př. „volba poslance deklaranta“ v 3. dílu) a k mravopočestnosti, kteráž by nehynula tolik mezi mládeží, kdyby tato pilněji povídky Pravdovy a jim podobné čítala.

Redakce.

34. „Encyklopédie obrazův“ obsahující připodobnění, podobenství, allegorie, bajky, paramythie a hádanky; pro kazatele, katechety, učitele, vychovatele a vzdělance vůbec sebrali a upravili *Jan Nep. Černohouz*, děkan v Kovárech a *Frant. Černohouz*, děkan v Dobrovici. V Praze, tiskem a nákladem Cyr. Method. knihtiskárny 1882. — Právě vyšel sešit V. tohoto spisu pro praktickou duchovní správu prospěšného; sešit ten jedná o článcích „ctnost“ až „čistota srdce.“

35. Česko-Moravská kronika vydávaná v druhém vydání nákladem kněhkupectví I. L. Kober v Praze dospěla k sešitům 27—29., v nichž se o husitských válkách vypravuje. Cena spisu toho jest známa z vydání prvního a podotýkáme, že četná vyobrazení k názornosti vypravovaných příběhů znamenitě přispívají. Sešit po 50 kr.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek V.

Platnost smlouvy o vychování dítek ze smíšených manželstvi.

(Pro všechny katolické duchovní správce předdležité rozhodnutí c. kr. ministerstva osvěty ze dne 24. ledna 1882.)

Podává Dr. **Frant. X. Kryštůfek**, prof. církv. dějin v Král. Hradci.

Ministeriálním výnosem jest teď stanoveno: Smlouva uzavřená mezi manželi, kde jeden jest katolického a druhý evangelického vyznání, jest *platna* nejen ve svědomí, ale též *před státními úřady*. Jeden manžel nesmí ji libovolně rušiti, a duchovní správcové mají právo a povinnost dohlížeti, zdali ona smlouva v řečených mezích se zachovává; nezachovává-li se, mají na úřadech politických žádati za její přesné vyplnění; a hejtmanství vykoná, co rozhodnutí ministerské nařizuje.

Celá tato právní věc prošla na základě konkretního případu všemi instancemi a byla ministerstvem kultu v poslední stolici rozhodnuta správně a spravedlivě.

Konkretní případ a jeho průběh jest tento:

Ve farní osadě Ch. v Čechách pojal evangelík za manželku katoličku, a oba uzavřeli smlouvu, že všechny dítky budou po katolicku vychovány, a spolu že bude po katolicku vychován jejich syn V., který se

Digitized by Google

před sňatkem narodil, a teď legitimován byl. Ale v březnu 1880. žádal evangelický otec na farním úřadě za křestní list svého před uzavřením tohoto manželství narozeného legitimovaného syna V., aby ho dal na vyznání helvetské připsati. Byv farářem upozorněn, že věc před 7. rokem dítěte a bez svolení manželčina státi se nemůže, odešel rozdurděn, a vyslovil se, že sám smlouvu zruší. Obezřetný farář zavolal si manželku, která se vyslovila, že k tomu nikdy nesvolí, aby smlouva byla zrušena, legitimovaný V. aby helvetskému vyznání byl připsán, a budoucí dítě, které pod srdcem nosí, aby po evangelicku pokřtěno bylo.

Manžel vyplnil hrozbu svou a oznámil v březnu 1880. okresnímu hejtmanství, že svého syna V. dá po evangelicku vychovati a smlouvu že prohlašuje za neplatnou. Hejtmanství oznámilo to farnímu úřadu.

Farní úřad obrátil se k hejtmanství a činil je pozorným, že smlouva byla ode dvou stran uzavřena, pročež nemůže jednou stranou býti samovolně rušena, jelikož manželka nijakým spůsobem ku změně nesvoluje.

Hejtmanství však výnosem ze 22. dubna 1880. nedalo sluchu farnímu úřadu odvolávajíc se na zákon z 25. května 1868., že ve smíšených manželstvích následují synové náboženství otcova a reversy dané o vychování v jistém náboženství že jsou neplatny.

Farář obrátil se teď ke konsistoři, co jest mu v příčině výnosu hejtmanství činiti, a dostal za odpověď, aby zadal proti evangelickému otci žalobu u soudu okresního „pro zrušení právně uzavřené smlouvy o pokřtění a vychování všech jeho dítek v katolickém náboženství.“ Farář tak učinil. Avšak okresní soud nevynesl žádného rozsudku, nýbrž odstoupil celou věc hejtmanství, kteréž žalobu výnosem ze dne 28. dubna

Digitized by Google

1880. farnímu úřadu vrátilo a odvolalo se při tom na rozhodnutí svrchu uvedené.

Teď ujala se věci konsistoř, zadala proti výnosu hejtmanství odvolání k místodržitelství a kladla v něm váhu na to, že smlouva jest obapolna, a pak že dle zákona ze 25. května 1868. článek 3. odstavec 2. církevní vrchnost má právo žádati úřadů státních za pomoc, když předpisy státní jsou porušeny.

Místodržitelství však zamítlo rekurs konsistoře výnosem z 1. ledna 1881., „poněvadž onou smlovou jenom kontrahenti práv a povinností nabývají, kdežto třetí osoby, tedy zástupcové a služebníci církve, z oné smlouvy žádného práva sobě odvozovati nemohou. Ale i v tom případě, kdyby se katolický farář za spolukontrahenta pokládal, neměl by žádného práva žaloby ku politickému úřadu, poněvadž by se tím ona smlouva hned v revers proměnila, který dle zákona ze 25. května 1868. čl. 1. poslední odstavec se nepřipouští a jest bez účinku. Z těchto důvodů zůstanou výnosy hejtmanství ve své platnosti.“

Proti výnosu místodržitelství obrátila se konsistoř k *ministerstvu osvěty* a ukázala nepodstatnost výnosův okresního hejtmanství a místodržitelství, řkouc: že ona smlouva proto, že v ní zakročuje duchovní správce, nestává se ještě reversem; neboť k takovému zakročení jest duchovní vrchnost oprávněna. Týž zákon v článku 3. činí rodiče, poručníky a služebníky náboženství zodpovědnými za zachovávání předpisů v článcích 1. a 2. o náboženském vychování dítek obsažených, a hned v odstavci druhém připisuje pro případ jejich porušení právě třetím osobám, totiž nejbližším příbuzným a představeným církve nebo náboženské společnosti právo: zavolati si úřady ku pomoci. Zákonodárce učinil to jistotně z humanních ohledův, aby žalobou druhé

Digitized by Google

strany manželství, které beztoho růzností náboženství jest rozdvojeno, neproměnilo se úplně v nesvornost a nepřátelství. Zákonodárce chtěl, aby v případě porušení smlouvy měli právo stížnosti za stranu trpící nejbližší příbuzní, nebo představení církve, aniž by se musili obávati, že tím platná smlouva v marný revers se promění. Když však místodržitelství praví, že ze smlouvy třetím osobám žádná práva nevyplývají, a když by o ně stály, že smlouva ihned proměňuje se v revers, který bez účinku jest, a proto žádaná pomoc úřadní propůjčena býti nemůže: tu vzniká otázka, kdy vůbec může býti pomoc úřadní propůjčena? Vždyť snad přece nechtěl zákonodárce církevním představeným dáti právo žádati úřadů za pomoc toliko na oko? Avšak zákon žádá, aby úřady věc vyšetřily, a co po zákonu jest, stanovily. Kdyby úřadové celou věc byli náležitě vyšetřovali, byli by nalezli: 1. že jest tady právoplatná smlouva o vychování všech dětí v katolickém náboženství; 2. že evangelický manžel tuto smlouvu jednostranně zrušil, a sice se všemi předpisy, které z ní plynou; 3. že toto porušení stalo se proti vůli katolické manželky, která se vyslovila, že smlouvy změniti nedá; a konečně 4. že evangelický duchovní správce, vykonav funkce na dítěti katolické manželky, překročil nezákonitě obor své působnosti.

Ministerstvo uznalo oprávněnost odvolání konsistorního a vyneslo 24. ledna 1882. tento právní nález: Katolicky pokřtěný legitimovaný syn V. má v katolickém náboženství býti vychován; poněvadž o synu Josefovi (který se teprva po výnosu hejtmanství narodil a od evangelického duchovního správce pokřtěn byl) činí se teprva zmínka v konsistorním rekursu k ministerstvu, proto nechť se o něm žádá obyčejné rozhodnutí instanční (tedy okresního hejtmanství).

Digitized by Google

Toto rozhodnutí vyneslo ministerstvo z následující úvahy: 1. Posuzování o platnosti a trvání smlouvy uzavřené o náboženském vychování a vyznání dítek ze smíšených manželstev náleží jenom politickému úřadu, po případě státním úřadům osvěty.

2. Představeným církví a náboženských společností náleží dle článku 3. odstavce 2. uvedeného zákona při jakémkoli porušení předpisů v onom zákoně uvedených co do vyznání dítek právo: žádati politický, po případě státní úřad osvěty za pomoc, když smlouva o náboženském vychování dítek ze smíšených manželstev dle náhledu těchto představených porušena byla; proto konsistoř musí býti uznána za oprávněnou sobě stěžovati a se odvolávati, poněvadž tady jde o vychování dítek manželů v její diecési bydlících.

3. Ono dorozumění mezi jmenovanými manželi jest dle svého znění, a poněvadž v kontextu nikde není řeči o farním úřadě, mezi manželi uzavřenou smlouvou o náboženském vychování dítek.

4. Ona smlouva není změněna, jak viděti jest z počínání katolické manželky.

Doufám, že duchovní správcové s radostí uvítají tento ministeriální výnos, který přítrž činí libovolnému měnění zmíněné smlouvy; a dodávám, že jest přáti, aby všechny katolické strany žijící ve smíšeném manželství byly tak horlivými katolíky, jako nadzmíněná manželka.

Douška redakce. V poslední době docházely nás častěji přípisy, v nichž správcové duchovní sobě stěžují, že ve smíšeném manželství smlouva o katolickém vychování dítek řádně uzavřená bohužel věrolomností manžela nekatolíka porušena bývá (jeden takovýto

Digitized by Google

případ uvádíme v tomto sešitu v kronice). Proti takovému jednostrannému rušení smlouvy podává výš uvedený ministerský výnos vydatnou zbraň, o kteréž s důrazem přáti musíme, aby jí pp. duchovní správcové co nejrozhodněji používali, aby se veřejně dokázalo, že smlouva dle zákonů katolické církve uzavřená není v katolickém Rakousku bez ochrany, ale že úřady povinny jsou, o provedení její se starati.

Filosofie sv. Tomáše Akvinského na kněžském ústavě Brixenském.

Podává Dr. Eug. Kadeřávek.*)

Dříve než sv. otec Lev XIII. dne 9. března 1880 v jedné audienci pronesl s důrazem tato slova: *Quicunque in s. Thomae doctrina bene versatus fuerit, is profecto muneri docendi, quod prae caeteris sacerdoti incumbit, tum positive tum polemice plenissime satisfacere valebit*, zvěčnělý biskup Brixenský, blahé paměti, Vinc. *Gasser*, řídě se příkladem těch řádů řeholních, kteří podrželi domácí studie jak filosofické tak theologické, na podzim r. 1868 ustanovil zříditi v kněžském semináři studie *filosofické*. Již dávno toho nabyl přesvědčení smutného, již dávno trpce toho želel, že nynější studijní soustava gymnasijní reáliemi obtěžuje ducha mladistvého a že vzdělanost formální netoliko jím jest uskrovněna nýbrž i potlačena. Paměť sice jest živena a přecpávána, ale rozum škodu béře, jelikož mu není tolik času dáno, aby množství látky duševní spracoval. Myšlení samostatné a hbité, vzlet ideálný, souzení bystré

*) Zpráva tato jest čerpána z listu, který pisateli těchto řádek byl poslán od osoby vší víry hodné a kterého užiti pisateli dovoleno bylo od zasílatele.

Digitized by Google

a jemné, špekulace hluboká v duchu mladistvém, jenž nemírným studováním reálií jest dusen, nemohou se vyvíjeti. A tyto vlastnosti jmenované aspoň v jisté míře nezbytnými jsou podmínkami, aby studie theologické řádně prospívaly. Co tedy jiného zbývalo než zavésti opět filosofické studie na ústavech theologických po nějaký čas zanedbané a tak potřebě naléhavé aspoň poněkud vyhověti?

Ale záměr tento provésti nebylo snadno. Neboť na pouhých přednáškách nezávazných nemohlo se přestati a rozmnožiti počet hodin obligátních aneb omeziti posavádní předměty theologické nebylo radno. A proto podařilo se na počátku pro filosofii získati pouze 3 hodiny týdně tím, že dějepis dogmat z prvního ročníku přenesen byl do třetího a s dějepisem církevním spojen. K těmto třem hodinám filosofickým přidružila se ještě hodina pro opakování (repetitorium), která od hodin obligátních nijak se nelišila. Začátek byl malý; avšak zvěčnělý biskup této zásady se držel: ex fumo ignem, sed non ex igne fumum. A brzy nastala doba, že přidati se mohly ještě dvě hodiny, aniž theologické studie tím utrpěly; brzy na to rozmnoženy studie filosofické nezávaznou hodinou *academia thomistica*, o které později řeč bude.

Ovšem že zvěčnělý biskup volil filosofii, která vede k Bohu, která theologa katolického připravuje k stavu kněžskému; volil filosofii, která ode dávna v církvi katolické byla vykládána a která známkou katolickosti a pravdy jest opatřena; volil scholastiku a za professora povolal znatele dobrého a přívržence upřímného filosofie scholastické.

Nyní o to učiteli filosofie šlo, které části filosofické vědy by theologům slušno bylo podávati; neboť nelze veškerou vědu vyčerpati, když theologové ve 4

Digitized by Google

rocích mají zároveň prodělati celou theologii. Pročež umínil si učitel theologům vykládati filosofii, aby důkladně a jasně poznali terminologii, methodu a zásady scholastické a zvláště ony pojmy rozumové, jež úzce souvisejí s pravdami křesťanskými. K tomu příhodny jsou: logika, noëtika, ontologie. *Logika* zajisté učí, kterak bychom správně myslili; *noetika* zkoumá základy jistoty, nejprvé ovšem přirozené, nepřímo též nadpřirozené; *ontologie* jedná o bytu, přirozenosti a bytosti, podstatě a případku, osobě a podkladu atd., kteréžto pojmy dobře znáti musí theolog a filosof, chtějí-li ve vědách prospívati. Logika sice a psychologie na gymnasiích rakouských se přednášejí. Avšak obě tyto nauky samy o sobě nestačí, aby na nich fakulta nějaká universitní stavěti mohla; dále nejsou předmětem zkoušky maturitní a proto jim často nevěnuje se patřičné pozornosti ve škole ani od žákův ani od učitelů; dále řeč, terminologie, methoda, zásady logiky a psychologie na gymnasiích pojednávané zhusta se liší od scholastiky a to mnohdy ve věcech důležitých; proto propaedeutika na gymnasiích zavedená theologovi netoliko neprospívá, nýbrž i škodí, tak že theolog si musí dříve své pojmy převrácené opraviti, aby mohl študovati theologii. Špatný základ poskytují knihy od Zimmermanna, Lindnera, Drbala a jiných Herbartovců napsané jak všem studujícím, kteří po pravdě baží, tak obzvláště tomu, jenž theologii se chce věnovati.

Co se v jednom roce přednese a probere v několika hodinách týdně, není sice mnoho, ale přece dostačí. Theologové mají přece jednou poznati, že není na tom dosti, aby se naučili a jak se říká, aby něco vydřeli, nýbrž že jednotlivé vědy, zvláště theologie, vyžadují důkladného porozumění. K tomu cíli směřují repetitoria, hodiny opakovací, které zábavnými a užitečnými

Digitized by Google

se stávají uváděním příkladův a disputacemi. Příklady vysvětlují logiku; *disputace* počínají s noëtikou ve formě syllogistické. Jak velice obojí přispívá k důkladnému pochopení, ani nelze vysloviti. Ne bez příčiny jezovité, kteří právem jsou považováni obecně za výtečné vychovatele, na disputace velikou váhu kladou. Při disputaci nejprvé oznámí žák ustanovený poučku, vyloží, dokáže a pak proti jednomu nebo dvěma odpůrcům taktéž ustanoveným hájí. Nic nemůže tak jako disputace vzbuditi v žácích pozornost a zálibu, nic myslím jejich nedodává takové pružnosti, hbitosti a obratnosti, jako disputace; kterýchžto vlastností duševních za časů těchto nevyhnutelně potřebí jest theologovi, který odpovídati má četným sofistům a nepřátelům sv. náboženství. Má-li však disputace dojíti cíle svého, musí vedena býti, pokud možno, ve formě syllogistické. Jest sice tato forma tupena, že prý jest poutem, jež ducha svírá; než neprávě tak se děje, poněvadž jest jí nevyhnutelně potřebí, aby mladistvý duch těkavý byl na uzdě držen, aby se neuchyloval od poučky dané, aby nezapomínal, o čem jedná otázka, aby otázku nezměnil. Aniž lze nežádati, aby žáci o filosofických otázkách myšlenky své vyjádřili písemně, poněvadž tím spůsobem nejlépe do věci se vnikne, poněvadž, co se napsati má, důkladně musí býti promyšleno.

Z toho, že pouze logika, noëtika, ontologie se probírají, nelze souditi, jako by theologovi potřebí nebylo metafysiky zvláštní, ku které náleží kosmologie, psychologie a theologie přirozená, jakož i ethiky filosofické. Bylo by žádoucno, aby v 2. ročníku několik hodin věnováno bylo metafysice zvláštní, aneb aspoň aby v theologii fundamentální a speciální dogmatice nedostatek ten byl odčiněn, aby filosofická theologie přidána byla k oddělení o Bohu jednajícímu a psychologie a

Digitized by Google

kosmologie k oddělení jednajícímu o Bohu stvořiteli. Ale tak by se to státi nesmělo, aby filosofie a theologie byly smíšeny a stotožněny, nýbrž tak, jak to činí sv. Tomáš Akvinský v summě theologické.

Řeč vyučovací jest *latinská*. Jinak by žáci do filosofie scholastické uvedeni nebyli. I v Německu, kde řeč latinská z vyučování theologického jest takořka vypuzena, spisovatelé katoličtí nuceni jsou aspoň latinské názvy scholastické v knihách učebných podržeti. Avšak mnohem lépe jest řeči církve a učitelů církevních při vyučování užívati než směsiny německo-latinské, která ve mnohých knihách novověkých se vyskytuje. Ale řeč latinská vytisknouti nemusí a nesmí *řeč mateřskou*. Neboť žáci gymnasijní málo jsou zběhlí v řeči latinské, tak že delší čas sledovati nemohou přednášku zcela latinskou; kromě toho jako nás řeč latinská spojuje s církví a s minulostí, bez které nám žíti nelze, tak opět řeč mateřská nás spojuje se světem a vědou novověkou. Pročež zanedbávati řeči mateřské není ani možno ani prospěšno.

Přednáší se filosofie sv. Tomáše Akvinského ve formě novověké, podle požadavků novověkých a zření se má k filosofiím novověkým. Při tom však učitel filosofie, kdykoli jest potřebí, ukazuje k učiteli andělskému, své výroky slovy sv. Tomáše potvrzuje, hlavní definice z jeho spisů čerpá, důkazy z nich vybírá neb aspoň podle sv. Tomáše je upravuje.

Druhý prostředek, kterým by studování spisů sv. Tomáše bylo oživeno, záleží v *akademii thomistické*. Jednou totiž za týden učitel filosofie s theology čte několik článků ze sv. Tomáše a je vykládá. Jestliže theolog po tři roky navštěvuje tuto akademii, porozumí sv. Tomáši tak, že později bez obtíže sám jej čísti může. O článcích ze sv. Tomáše přečtených a vylože-

Digitized by Google

ných dějí se disputace. K tomu cíli vybere se několik theologů nadanějších, uloží se jim věty z přečtených článků, aby je soukromě prostudovali, při čemž učitel jest jim ku pomoci. Disputace koná se slavně: odpůrci jsou professoři ústavu kněžského nebo řeholníci, ku př. jezovité; ba i zvěčnělý biskup Vinc. Gasser netoliko disputace poctíval svou přítomností, nýbrž také mezi opponenty vřaditi se dal. I při disputacích nikdy nescházel výtečný kanonista a ředitel semináře dr. Šimon Aichner, jenž o studování filosofie thomistické si vydobyl velikých zásluh. Disputace končí písní, jako ku př. chorálem ku cti sv. Tomáše složeným od známého hudebníka, Ign. Mitterera, jenž sám kdysi se cti disputoval, když byl theologem

Jakého byly obsahu tyto disputace v akademii thomistické konané, vysvítá z těchto příkladů:

První disputace.

Theses selectae ex S. Thoma, quae propugnantur in Aula Maxima Seminarii Episcopalis Brixinensis die 7. Aprilis a 1873.

De ultimo fine seu de beatitudine. (Summa theol. p. 1a 2ae.)

De ultimo fine hominis in communi (quaest. 1.). Theses: 1. Homo quando agit ut homo, necessario agit propter finem. 2. Natura rationalis seipsam movet ad finem, irrationalis autem ad finem ab alio movetur. 3. Actus humani recipiunt speciem ex fine. 4. Est aliquis ultimus finis humanae vitae. 5. Unius hominis non possunt esse plures ultimi fines. 6. Homo omnia, quae vult, propter ultimum finem vult. 7. Unus est ultimus finis omnium hominum. 8 Unus est ultimus finis omnium creaturarum quantum ad rem, quae est finis; non vero quantum ad modum consecutionis et possessionis.

Digitized by Google

Druhá disputace konaná 28. května 1873.

De Christo Incarnato (Summa theol. p. III.).

I. De Convenientia Incarnationis (quaest. I.). Theses: 1. Conveniens fuit Deum incarnari. 2. Non quidem absolute, sed relative necessarium fuit ad reparationem generis humani Verbum Dei incarnari. 3. Christi incarnatio principalius facta est ad tollendum peccatum originale quam actuale. 4. Non fuit conveniens, Deum incarnari statim ab initio mundi. 5. Incarnatio non debuit differri usque ad finem mundi.

II. De unione hypostatica (quaest. II.) Theses: 1. Unio Verbi incarnati non est facta in natura. 2. Unio Verbi incarnati est facta in persona. 3. Unio Verbi incarnati facta est in supposito vel hypostasi. 4. Persona vel hypostasis Christi post incarnationem est composita. 5. Natura humana non fuit unita Verbo Dei accidentaliter, sed substantialiter.

Povinnost modliti se breviář a užitky této modlitby.

Podává **Eduard Brynych**, prof. pastýřského bohosloví v Král. Hradci.

B. Hlava druhá.

(Dokonč.)

I. Jak ustavičná liturgická modlitba církvi samé prospívá, jest patrno již z toho, co výše (sub I. hlavy prvé) řečeno bylo. Uvažme tedy pouze, jak modlitba breviáře *prospívá i jednotlivému knězi* samému.

1. Jest faktum nepopíratelné, že svědomitá starost o náležité a úplné vykonání denního officia zdržuje kněze od leďačehos, co se s jeho důstojností a stavem *nesrovnává*. Na př. dlouho trvající návštěvy hostinců, domů soukromých atd.

Digitized by Google

2. Zbožné modlení se breviáře udržuje a sílí *církevní smýšlení* čili lásku k církvi, k jejím institucím, slavnostem, obřadům, zásadám; a spůsobem jistě nejmocnějším rozněcuje církevním dobám příslušné city zbožnosti. Či neslouží právě breviář k tomu, abychom spolu s církví radovali se u Betléma, lkali na Kalvárii, plesali u Kristova slavného hrobu? Vzpomeňme na překrásná officia vánoční, na dojemná officia svatého téhodne atd. Neukazuje-li nám právě breviář hluboký důmysl a podivuhodnou konsekvenci naší liturgie? Bez breviáře neocení nikdy dokonale rozum, neřku-li srdce, krásu a vznešenost bohoslužby katolické. V breviáři setkáváme se na každé stránce s ryzími zásadami církevními. Breviář nám líčí boje a vítězství, jež za každého věku podnikala a slavila církev; z každého věku ukazuje nám breviář několik světců, na nichž se vyplnila slova: „Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.“ Breviář jest jakousi basilikou nad katakombami vzdělanou; v níž však každé století zavěšuje obraz v rámci slohu přiměřeném; a obraz ten ukazuje nám, jak v nebeské záři stkví se víra i ctnost křesťanská nyní, jako před věky. V breviáři vidíme, jak Prozřetelnost stále bdí nad církví, anať vždy v pravý čas vzbuzuje církvi osoby veliké, nadšené, aby byly zášti tou proti návalům odpůrců, což jistě k oživení naší víry slouží. Proto vidíme, že zřídka bývá odcizen duchu a životu církve kněz, modlívá-li se zbožně breviář. Naopak však častěji setkáváme se u kněze bez breviáře aspoň s některými zásadami necírkevními, tu slabší tam značnější lhostejností k životu a osudům církve.

3. Breviář bývá obyčejně pevnou *ochranou ctnosti* katolickému knězi potřebných a mocným odpůrcem smrtelného hříchu. Již ta svědomitost ve vykonávání

Digitized by Google

modliteb breviáře sama udržuje živost a jemnost svědomí. Kdo bojí se dnes opomenouti breviář, poněvadž by se tím dopustil smrtelného hříchu a zítra by svatokrádežně sloužil mši svatou, bojí se i jiných smrtelných hříchův. A klesne-li přece, nevydrží dlouho ve hříchu. Buď musí breviáře zanechati, nebo musí smrtelný hřích ze svědomí. Breviář jest totiž kazatelem neúprosným, denně doráží na svědomí; zvláště v malých hodinkách každý řádek bodá k srdci. V officiu svaté Caecilie čteme ad Magnificat antifónu následující: „Est secretum Valeriane, quod tibi volo dicere: Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo custodit corpus meum.“ (V lekci čteme: „qui virginitatem meam custodit.“) Svět usiluje vší mocí připraviti kněze o čistotu srdce i těla; sám tone v kalu nečistoty a proto mnohdy i dobrého kněze v podezření má, ano on toho ani pochopiti nemůže, že by kněz opravdu zdrželivým byl. Ale to, čeho svět nemůže pochopiti, to „secretum“ jest nám zřejmo, anjela máme, strážce panictví svého, breviář.

4. Pomíjíme zde prospěch, jaký poskytuje zbožné modlení breviáře svěřencům našim (viz I. hlavy prvé, v. p. 4.) a chceme se tudíž zmíniti jen o užitku, jaký ze zbožného vykonávání liturgické této modlitby vážiti může *kazatel.* Nemyslíme, že by snad mohl kázati úryvky homilií tak, jak se čtou v breviáři; jsou to jen ukázky, jak asi mluvívala církev k národům Ale na to chceme ukázati, že jest nevyhnutelně zapotřebí, aby kázaní bylo proniknuto citem pravé katolické od sentimentálnosti rozdílné pobožnosti A k tomu není prostředku spůsobilejšího, jako mnohá místa žalmů. Chce-li lidský duch Boží Velebnosti se svatou bázní se klaněti, chce-li opravdu nad hříchy zalkáti, chce-li nábožnou radostí zajásati, ať užije k tomu žalmův. A chce-li ve-

Digitized by Google

liká tajemství našeho vykoupení velebiti a srdcem citu plným je slaviti, nic mu k tomu neposlouží jako hymnus. K těm pramenům ať sahá kazatel; co dojalo jej, dojme i lid. „Anima naturaliter est christiana.“ Opravdu křesťanská nábožnost musí hnouti každou nezkaženou duší. A byť i neužíval kazatel vždy slov žalmův a hymnů, jak v breviáři jsou, máme za to, vniká-li denně hloub a hloub v ducha zpěvů těch, že pocítí toho brzy ve vlastním srdci, a cit jeho srdce vleje se jistě do jeho kázaní. Ano jedná-li se kazateli o krásné věty a překvapující obraty, co jich tu nalezá v responsoriích, v antifonách. To jsou ozdoby řeči duchovní důstojné; slušnější jistě, než titěrné ozdůbky „květnaté“ řeči světské. A konečně nelze zapírati, že kazatel z breviáře aspoň části písma svatého sezná, mnohou myšlénku v řečích svatých otců, jíž nesluší pohrdati, nalezne; a životy Svatých v breviáři obsažené mohou mu ob čas vítanou býti pomůckou.

II. Aby však kněz těch a podobných užitků z breviáře skutečně vážil, musí recitace jeho díti se tak, jak přípravná modlitba „Aperi“ naznačuje, digne, attente ac devote.

1. *Digne*, t. j. v stavu milosti Boží, neb aspoň „corde contrito,“ čímž se rozumí náležitě vzbuzená dokonalá lítost s předsevzetím zpovídati se. Že by recitace breviáře v stavu smrtelného hříchu sacrilegiem byla, není všeobecným náhledem theologů. Že však modlitba, při níž duše v odporu s Bohem trvá, velebnosti Boží nehodna jest, to plyne z pojmu modlitby samé. Tím více to platí o modlitbě liturgické, prostřednické, kněžské. Dále pak sluší přičísti k hodnému říkání modlitby breviáře, aby se děla spůsobem Boha důstojným; ne tedy na př. s pohoršlivým spěchem a chvatem; nebo krom churavosti nebo velikého umdlen

Digitized by Google

ne na loži, ne na místě neslušném. Na voze nebo de ambulando breviář říkati považuje se vůbec za věc dovolenou.

2. *Attente.* Pozornost rozeznává se dvojí; a sice

a) *externa*; ta vylučuje všecko, čeho s modlitbou, jakožto pozdvižením mysli k Bohu nebo chápáním smyslu slov spojiti nelze. Čím by bylo na př. opisování nebo psaní vůbec za současného říkání, ovšem snad z paměti hóry nějaké; nebo zúmyslné poslouchání hovoru jiných? Nelze zde však jistého pravidla stanoviti; každý nechť se tu spravuje individuálností svou.

b) *interna.* Ta jest trojí a sice a) ad *verba*, tou jest péče o náležité ústní vyslovování jednotlivých slov a v chóru vykonání všech zevnějších znamení, ku př. znamení kříže, a sluje též za příčinou touto attentio „materialis". b) ad *sensum*, která záleží v tom, že se snažíme smysl slov a vět rozumem chápati a sluje tudíž attentio „literalis"; jest jí však zapotřebí jen „in confuso", aby totiž smysl slov úplně neunikal. c) ad *Deum.* Tím rozumíme spojení mysli s Bohem čili to, co se naznačuje slovem

3. *Devote.* Zbožnou stane se recitace *a*) vzbuzením náležitého *úmyslu* „benedicendi Deum" čili že říkáním breviáře chceme Boha ctíti; tím úmyslem stane se celé to modlení naše úkonem zbožným, actus religionis. Nejlepší úmysl jest ovšem actuální, jak k tomu modlitba Aperi Domine os meum ad benedicendum nomen sanctum tuum, sama vede a officium na mnohých místech na př. při každém Gloria Patri znovu povzbuzuje; postačí však i virtuální, ku př. když podle obyčeje direktář vezmu a officium hledám, neb breviáře se chopím atd.; tím jest zajisté úmysl „actum religionis" konati dostatečně vyjádřen. *b*) vyšší však stupeň pobožnosti jest *soustředění všech duševních sil v Bohu.* Což

Digitized by Google

se děje, když pamatujeme, že Bůh jest s námi přítomen a že tedy s ním nebo k němu mluvíme; když srdce zbožné city víry, naděje, lásky, lítosti, pokory atd. vzbuzuje, jak k tomu kde slova v breviáři vedou; a když vůle na vhodných místech pro Boha a jeho příkazy se rozhoduje.

Aby však nikdo úzkostlivým se nestal, že snad nečiní zadost povinnosti své, učí se skoro všeobecně, že postačí „attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum.“ To učí sv. Alfons, a vykládá, že tak činí ten, kdo se stará o náležité všeho vyříkání s úmyslem modliti se. Takovým tedy recitováním činí se zadost církevnímu příkazu. Máme-li však pravého užitku modlitby sobě dobývati, nesluší nám spokojiti se pouze s takovýmto vyříkáním breviáře, nýbrž máme se snažiti, vyplniti vše, co obsaženo v slovech digne, attente ac devote. K tomu však budiž podotknuto, co dí sv. Tomáš: „Evagatio mentis, quae fit praeter propositum, fructum non tollit.“ A pak slyšme ještě zásadu Sanchezovu: „Si quis advertens se distrahi habeat mediocrem diligentiam ad attendendum, nullo modo peccat.“

Tímto dodatkem o pobožném recitování breviáře odpadají námitky rozličné, jako na př.: Tak jak se v mnohých chórech breviář odbývá, neslouží než k pohoršení lidu. Nechci, aby se na mně plnila slova: lid tento ústy mne ctí, ale srdce jeho daleko jest ode mne a proto toho bezduchého recitování raději nechám. Říkal jsem breviář několik let, ale čím dále, s tím větší nechutí jsem to činil, necítě při tom ničeho, co by pobožností sloulo, i nechal jsem toho, atd. Digne, attente ac devote říkej se všude breviář, a nebude „pohoršením“, nebude „bezduchým“ a „nechutným.“ A i kdyby se někdo spokojiti chtěl s pouhou pozorností „ad verba“ cum intentione colendi Deum, — a jinak vnitř

Digitized by Google

roztržit byl, hřešil všedně, vyplnil však po náhledu mnohých theologů „sub gravi“ zavazující příkaz církve. Unikl takový tedy (aspoň po náhledu mnohých) hříchu smrtelnému, a jest na tom jistě lépe než ten, který ani tolik poslušnosti církvi neprokázal.

Ku konci slyšme ku svému povzbuzení, co píše vážný jeden autor: „Jak obstojí kdys před Bohem kněz, který v této modlitbě nedbalým byl. Jakou tíži hříchů vložil na ramena svá, v jaké svatokrádeže zabředne!“ A biskup Wittmann mluví k nám vážnými slovy: „Co si budeš o breviáři přáti na loži smrtelném? Že jsi se breviář modlil, toho nebudeš litovati, poněvadž jsi s pokorným srdcem následoval příklady Svatých, a církvi jsi úctu a poslušnost vzdal. Hřešil-lis snad ve spůsobu, jakýms modlitbu tu konal, jest to zajisté méně, než jestli jsi s pyšným srdcem proti církvi a proti příkladům Svatých jednaje, breviáře opomenul úplně. A to vědomí, žes breviáře opomenul úplně, bude ti strach působiti. Až již z úzkých mezí času a místa budeš vytržen, zcela jinak budeš na všecky věci pohlížeti. Zapřísahám tě pro Boha, zůstaň při tom, čemu tě pomazání (na kněžství) učí, abys před Ježíšem Kristem stoje, zahanben nebyl.“ Tak Wittmann.

A k slovům jeho druží se ještě denní zkušenost, že právě nám kněžím velmi často náhlá smrt ani několik okamžiků ku vzbuzení lítosti nenechává.

Jako *dodatek* k tomuto pojednání stůjtež zde následující dva případy ze skutečného života vzaté.

Casus I. Lázeňský host.

V jistých hydropathických lázních trávil část prázdnin jistý kněz. Breviář modlíval se denně; měl

Digitized by Google

však obyčej neanticipovati Matutinum, jelikož se to tak s lázeňským pořádkem lépe srovnávalo. Časně ráno totiž před pátou hodinou dostavoval se vždy sluha k vykonání zvláštní služby, kteráž „Einpackung“ sluje. Asi za půl hodiny dostavil se opět, rozbalil patienta, dovedl do vany a utřel. Ten pak musel nyní dělati „commoci“. Tu dělával náš kněz v tamnějších horských lesích s breviářem v rukou. I dnes tak učinil. Avšak co se stalo? Dohonil na lesní stezce dva muže, kteří mluvili po polsku. Jsa Slovanem „s duší s tělem“ přidal se k nim a cvičil se v polštině. Tak uplynulo půl hodiny času, a nastala doba, v kterou se v lázeňské kapli sloužívala mše svatá. Rozloučiv se s „bratry Slovany“ pospíchal do kaple, a sloužil mši svatou nevyplniv rubriky žádající, aby přede mší aspoň Matutinum a Laudes vykonány byly.

Po mši svaté šel k snídani do hostince, kdež mu dodáno bylo psaní, po jehož přečtění do bytu spěchal, a dlouhou odpověď psal. Dopsal, zapečetil. Béře breviář hodlaje pomodliti se část officia, která dopoledne odbyti se může. Nepřišel ani k „Domine labia mea aperies“, an tu kdosi na dveře klepá. Dva kněží vstoupili; poznal v nich k veliké své radosti dva známé ze své krajiny. Žádali ho, aby s nimi šel k lázeňskému inspektorovi, k lékaři, aby jim pomohl hledati byt atd. Šel! Ale než to vše odbyli, shledali, smluvili, vyjednali, bylo poledne a byl čas k obědu, který sice nebyl slavný — v hydropathických lázních jsou totiž „slavné“ obědy „unkurgemäss“, ale k vůli hovoru s tak nenadálými hostmi do dvou hodin potrval. Rozešli se, vyjednavše, kdy a kde se odpoledne sejdou. Náš kněz dostal se tedy konečně do svého pokojíku, kdež mu na stole ležící breviář trpkou činil výčitku. Byl totiž otevřen (při vstupu přátel se od invitatoria asi čtyry

Digitized by Google

listy maně na levou stranu přeložily) tam, kde tištěn jest žalm 12tý, a slovy toho žalmu vyčítal pánu a majiteli svému: „Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem, usquequo avertis faciem tuam a me.“ Déle nechtěl tedy odvraceti tváře své od breviáře, ačkoliv i noviny vedle něho ležely. Avšak bojovati mu bylo přece, ale přemohl se; pomohl mu k tomu breviář sám žalmem 11tým na tétéž stránce tištěným, volaje k pánu svému: „Quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum. Vana locuti sunt.“ Nechal tedy těch marných povídaček novinářských a chopil se breviáře. Než! „Co pak se mám modliti! Jitřní i Chvály, ba i Hodinky jsem dlužen, a nyní jest čas nešpor!“ Jsa zvyklým doma bezprostředně po obědě vespery říkati, rozhodl se pro vespery s kompletářem maje úmysl potom ostatní dodati. Vespery ještě jakž takž vyříkal, ale v kompletáři shledal, že se slova „in pace in idipsum dormiam et requiescam“ velmi naň hodí, byltť totiž dusný letní den, a ráno se mnoho nachodil. Ale přes to vše dostal se šťastně ke konci. Za odměnu své pilnosti usadil se a dřímal. Když se probudil, nedaly mu pokoje ony „diminutae veritates“, i četl. Ještě však ani nedočetl, an tu nastal „Einpackung“ odpolední. Vše se dálo jako ráno, a když se to dokonalo, vzal se breviář a šlo se do lesů na opozděné „Matutinum“. Ale hle! Kněží přátelé nezapomněli na zastaveníčko. Chvíli se ještě chodilo a mluvilo, ale náš kněz byl již opravdu jako na jehlách, až konečně zjevil, že se musí odloučiti, a že se při večeři sejdou. Ale samo nebe nepřálo dnes našemu knězi. Ač nad vysokým lesem obloha ještě modrá byla, zaduněl z dálky hrom. Domů daleko, zde přístřeší žádného nebylo. Co na plat? Vrátil se tedy s přátely svými, ale na polovici cesty zastihl je liják. Až na kůži promoklí odešli do svých příbytků, převlékli se

Digitized by Google

atd. a byl čas k večeři, sedm hodin. Večeře netrvala dlouho, a k osmé hodině se rozešli.

Konečně tedy sedí náš spolubratr as ve čtvrt na devět u breviáře. V tom tu opět lázeňský sluha. Co chtěl? „Die Füss einwickeln". Na noc si totiž mnozí nechávali obalovati nohy studenými obkladky, a dnes, že při dešti tma byla, přišel sluha trochu dříve, a ubohý patient musel na lože, k němuž si však přistavil stolek se svíčkou a breviářem. Sluha popřál „kude nocht," a nyní to šlo s breviářem do opravdy, málem by byl ubohý churavec řekl: „Domine ad festinandum me adjuva." Říkal, říkal, ale písmenky začaly mu kroužiti před očima, oči se zavřely. Když pak se probudil, byl si vědom, že říkal ještě: „Hodie si vocem ejus audieritis ", ale více nevěděl. Ale co viděl? Breviář na zemi, svíčka shořelá, v jizbě denní světlo, a před ložem „Badediener" přeje „mórgn", a blahoslaví svého patienta, který tak dobré spaní má, a ujišťuje, že to je známka brzkého uzdravení. Tentokráte nedřímal náš milý kněz v zaobalení, jako jindy; ale rozjímal o včerejší nehodě; a táže se, může-li bez zpovědi k oltáři?

Odpověď.

Abychom mohli náležitě a bez ukvapení odpověď dáti, rozebeřme si celý případ tento.

1. Nechybil snad kněz náš již tím, že neanticipoval v předvečer jitřní, an chtěl dosti časně mši svatou sloužiti?

Tím nechybil, jelikož anticipace Matutina v předvečer jest privilegium, jehož užíti nikdo povinen není; (Sv. Alf. L. v. n. 174.) ač ovšem zbožní kněží anticipují, předzvídají-li možnou překážku. Ano z asketických ohledů radí se učiniti anticipaci, o níž mluvíme, pev-

Digitized by Google

ným pravidlem, jelikož ranního času k meditaci třeba jest.

2. Zdali pak se neprovinil, že sloužil mši svatou nepředeslav Matutina s Chválami?

Rubrika missálu tak ovšem žádá, ale všeobecně přijatý náhled bohoslovců praví, že nezavazuje sub gravi; ano i ze všedního hříchu vymlouvají kněze, který tak učinil z jisté příčiny třebas ne příliš důležité, jen když to nebylo pouze z liknavosti. Mezi takovými omlouvajícími příčinami čteme v autorech i „commoditas studii.“ Učinil-li tak náš lázeňský host opravdu proto, aby se za vhodné příležitosti cvičil v polštině, snadno ho pro tentokrát omluvíme. Ale nelze zapříti, že by si budoucně v jinou hodinu bratry Slovany vyhledatí měl, aby dispositce ke mši svaté netrpěla.

3. Proč nerecitoval Jitřní a Hodinky hned jak přišel po snídaní do bytu? Kdyby byl nepsal, mohl vše náležitě vykonati. Zde se snad přece a ne lehce, provinil?

Že dříve psal, nevadí. Nemyslel zajisté na opomenutí recitace k vůli psaní; nelze mu upříti vůle, že chtěl ještě dopoledne vše vykonati. Odpověď snad byla nutná, ano bylo i lépe dříve psaní odbyti, aby se mysl uspokojila a při modlitbě roztržita nebyla.

4. Tak snad měl po tom příchozím kněžím říci, že s nimi jíti nemůže? Tu již předvídal skoro s jistotou, že se dopoledne ku breviáři nedostane, a že za tím lhůta recitování Matutina a Hodinek vyprší; na odpoledne může zůstati jen Nona, neb na nejvýš Sexta.

I kdyby kněz beze vší příčiny nechal celé officium na odpoledne, nehřeší smrtelně; jelikož čas officiu „sub gravi“ vykázaný jest od půlnoci do půlnoci. Nemůže tedy v našem případě o těžkém hříchu říci

Digitized by Google

býti. Ano vymlouváme zde ubohého spolubratra našeho i z viny všední, anoť to odložení officia stalo se z příčiny, již autorové za platnou uznávají. Svatý Alfons odpovídaje na otázku: „Quandonam quis licite potest anticipare vel postponere debitum tempus horarum“ — píše: „Lessius admittit pro causa justa amicorum interpellationem.“ Ano zde to nebyla obyčejná překážka, jakouž působí návštěva přátel, zde se jednalo o činy lásky k bližním, poměrů lázeňského místa neznalým.

5. Ale kdyby kněz tento až posud ze všeho byl vyvázl, odpoledne se jistě provinil, tuším značně, že neodbyv hodinek jitřních a denních, říkal vespery. K tomu pak všemu po completáři místo další modlitby spal, a vyspav se, četl noviny. Zatím mohl neřku-li vše, aspoň jitřní vykonati.

Zde jsme konečně dopadli osudem tak velice stíhaného bratra při chybě značnější, nikoliv však smrtelné. Všecky části officia mají se vyříkati v pořádku církví nařízeném, ale příkaz ten nezavazuje „sub gravi.“ Od všedního hříchu by omlouvala vážná příčina, ku př. někdo by měl jen diurnal, a breviáře celého nebylo by lze dostati, až večer; zde však příčiny takové neshledáváme; není jí zajisté ta okolnost, že měl obyčej hned po obědě vespery recitovati, na ty bylo dosti času do půl noci. Že si pak zdřiml, bylo skoro lépe, než za veliké ospalosti se modliti. — Že však potom četl noviny, nebudiž tu i po našem soudu prázden všedního hříchu lenosti duchovní, acediae, neb i zvědavosti; ale o smrtelném hříchu ani zde řeč býti nemůže, dokud vůle pevně držela předsevzetí, že se do půl noci vše vykoná, a opravdu ještě celých devět hodin času zbývalo.

6. Ale proč potom po lázni nezůstal doma, proč ještě chodil s přátely, až ho déšť zahnal, proč byl ho-

Digitized by Google

dinu u večeře? Nejsou to viny? A konečně se ještě položí do postele, leže se modlí, či vlastně nemodlí, až pak usnul, a všecko zanedbal.

Po lázni ven jíti musel, aby tělo teplo vyvinovalo, a venku se modliti breviář na místě odlehlém, není nic nedovoleného; ano i tam, kde sem i tam lidé se potkávají, lze se aspoň bez viny smrtelné breviář modliti, je-li mysl poněkud více na smysl slov upjata. Že se spustil liják, za to nemohl, toho nepředvídal. Že se u večeře zdržel a dříve s přátely pohovořil, to žádala slušnost, urbanitas, a nebyla hříšnou, jelikož stále ještě do půl noci času dosti bylo; a vůle pevnou zůstávala. — Že pak si ku konci nohy obaliti dal? Proto přišel, aby své choré nohy léčil; sluhu si obeslat až na hodinu pozdější bylo obtížno. A že se modlil leže? Toho neučinil z pohodlí, nýbrž z churavosti; vlhkými obkladky obložené nohy musely býti v teple. A že usnul, toho nepředvídal, nechtěl, an nechal svíčku hořeti; hůře by s ním bylo, kdyby se mu taková příhoda někdy již byla stala, kdyby byl již někdy chtěje opožděné officium říkati na loži, usnul a až do rána byl spal. Též by bylo hříchem, kdyby se byl z toho těšil, že tak pohodlným způsobem officia zbaven byl, čehož u něho neshledáváme, an v obalení (Einpackung), jako jindy, dříma ti nemůže a vážně o stavu své duše rozjímá. I rozhodli jsme tedy my tehdejší jeho „consocii dolorum rheumaticorum," že se může s klidnou myslí k oltáři odebrati (byli jsme totiž všickni cizí diecesáné a tedy bez zpovědní jurisdikce a do fary bylo daleko). Ale proto přece přidali jsme pro něj i pro sebe k vůli budoucnosti průpověď svatého Antonína: „Melius est praevenire, quam tardare." A k tomu doložil žertovně jeden z nás: „Přede mší svatou nechávej hovoru s „bratry Slovany."

Digitized by Google

Casus II. Vyšší mathematika.

Ve faře (jmenujme ji lhoteckou — je mnoho Lhot v Čechách), ve faře lhotecké očekávají hosta, faráře kosteleckého (jest též více Kostelců). Farář lhotecký jest o několik let starší, než jeho kostelecký soused, ale oběma již neúprosná Morana nasypala sněhu na hlavu; Abrahama viděli již oba. Jsou však oba dosud v plné síle a plni humóru. Zvláště kostelecký jest po celé krajině znám jako výborný společník; a při hostinách bavívá svým neúmorným vtipem celou společnost; proto bývá rád vídán všude, avšak i sám každého rád vidí a hostí v domě svém. I pohostinství lhoteckého jest známo po celé krajině. V tom jsou si tedy sousedé oni podobni. Co je však tím více na sebe upoutalo, byla shoda v smýšlení. Byli totiž, ač jinak velmi pilni ve vykonávání farního úřadu, poněkud svobodomyslnějšího smýšlení. Když se tak za letního večera vyprovázeli, stěžovali si sice na všeliké obtíže za dob našich s farářováním spojené, ale proto přece, jak kostelecký říkával, přáli „pánům“ v Hradci ty červené kolláry a ty „antifonky“; při čemž si tak trochu na tu „nejdůstojnější“ zahubovali.

Dnes se tedy mají sejíti. Ale nebude to snad posvícení. Je dnes středa před Zeleným čtvrtkem, a tu již od dvacíti let přicházívá „kostelecký“ ku „lhoteckému“ ku svaté zpovědi. I dnes se tedy tak stalo, a rozumí se samo sebou, že oběd byl jen krátký. Však se bez toho brzy sejdou. Ve Lhotě je totiž v neděli po svatém Jiří pouť, a „kostelecký“ přijav pozvání bude celebrovati „Velkou.“ Jak slíbeno, tak vykonáno. Při obědě byl jako jindy „kostelecký“ pln vtipu a rozmaru, a když k večeru víno trochu do hlavy mu skočilo, počal „nabírati“ jednoho mladého as „dvouletého“ kaplánka, který právě ze zahrady, kdež si vespery od-

Digitized by Google

býval, do sálu se vrátil. Tázal se ho, nechtěl-li by mu dávati hodiny, že by rád začal dělat dobrotu a podobně, až se z toho vyklubalo, že neumí „hledat“ v breviáři, že prý se s tím zabýval asi čtyry neděle po vysvěcení, ale od té doby že neměl breviáře v rukou; k čemuž lhotecký dodal, aby ho vzal s sebou do těch hodin, že se to při jednom platu odbude atd. Dlouho do noci zůstala společnost většinou pospolu. Nescházelo mnoho do půl noci, když se od hry vstalo, a když jako ostatní i „kostelecký“ domů odjížděl.

Druhého dne na to, když po mši svaté s holí v ruce vycházel, chtěje se podívati, jak to Boží obilíčko stojí, narazil skoro na člověka ze Lhoty poselství nesoucího. A poselství to bylo velmi smutné; pana faráře lhoteckého nalezli ráno mrtvého v posteli. Nikdo nebyl při pohřbu tak dojat, jako farář kostelecký, vzdychal, plakal a div že neomdlel; a při jídle po pohřbu po humoru ani stopy. Ba ku podivu humor se nevrátil ani o pouti kostelecké, jež se v neděli po svatém Janu Křtiteli slavila; ano tak daleko to přišlo, že farář kostelecký odjel po žních do biskupského města na exercicie. Po exerciciích nedošlo sice k oněm „hodinám“; pan farář se však učil hledati sám; a šlo to, vždyť to není tak hrozná věc. Ale k něčemu potřebuje přece rady. Odhodlal se totiž, nejen breviář říkati, ale chce se i podvoliti onomu zákonu církve, který beneficiátům za opomíjení officia ukládá *restituci* požitků, jež beneficium nese. Zpovědník mu to sice uložil, ale nebylo lze ve zpovědnici všecko zpočítati, byl odkázán buď ku knihám, nebo k někomu v těch věcech zběhlému a svědomitému. Co má tedy činiti?

Resoluce.

1. Jestli farář onen chudě nadán, může se považovati za sproštěna náhrady. Tak učí sám svatý Alfons

Digitized by Google

A koho bychom považovali za chudě nadaného? Není v tom ohledu všeobecného pravidla, ano není ani možno stanoviti něco, co by se poměrům času a míst hodilo. Lze tu však přece poukázati na rozhodnutí svaté Stolice, jímž se řídí udílení dispense od applikace mešní na zrušené svátky. To rozhodnutí považuje za chudě nadané faráře ty, jichž čisté důchody roční nepřesahují 200 skudů římských, asi 440 zl. r. č. (Skočdopole I. 412.)

2. Fara „kostelecká" jest jistě výnosnější; fasse její čítá 800 zl. r. č. Lze-li k vypočítání náhrady, o níž řeč jest, vziti za základ fassi?

Dalo by se zde ovšem slyšeti principium reflexum: „In obscuris, quod minimum est, tenendum"; o němž dí Müller: „Illud valet ubi dubium vertitur de quantitate poenae infligendae." A náhradu naši považují vážní theologové za trest. (Viz Gassner I. 709. a.) Pisatele těchto řádků skromný náhled jest ten, že se v církevním ustanovení tohoto trestu nemluví o žádné fassi, jakáž se n. př. v Rakousku zhotovuje k vůli daním atd., a která se mnohdy od skutečnosti liší, ale že ono ustanovení mluví jistě o příjmech skutečných. „Dubia" tu tedy žádného není, a protož nelze výše jmenovaného principia na případ náš applikovati. Tolik však se může připustiti, že příjmy beneficia rurálního všelijak se mění, a příjme tudíž pro tuto nejistotu každý zpovědník nebo duchovní rádce milerád čísla nižší, pokud o vyšších s důvodem pochybovati možno.

3. Fara kostelecká nese tedy (po svědomitém všech pro i contra okolností uvážení řečeno) čistých 2000 zl.; jest v nich však obsažen příjem štolární 400 zl. a fundací 200 zl. — Jest dovoleno těchto 600 zl. zde odčísti?

Myslíme, že ano. Vždyť si po náhledu svatého

Digitized by Google

Alfonse může tyto důchodky ponechati ten, kdo simonistickým spůsobem beneficia dosáhl, a který tudíž všecky beneficialní důchody restituovati má. Müller píše o takovém případu: „Valde probabiliter autem non sunt restituendi fructus stolae, aliarumque functionum parochialium; quippe isti *non recipiuntur ceu reditus beneficii*, sed ut stipendia officii.“

4. Vezmeme-li tedy za příjem roční 1400 zl., nastává otázka, má-li, ovšem může-li, tolikrát 1400 zl. nahraditi, kolik let beneficium drží?

Mírnější interpretace církevního zákona o vrácení požitků beneficiálních pro zanedbané officium, praví, že faráři nemají jen pro breviář beneficia svého, nýbrž že ještě jiné povinnosti, kazatelna, zpovědnice atd. leží na bedrách jejich, a že tudíž nedbalost ve vykonávání církevních hodinek pouze ztrátou třetí neb i čtvrté části požitků trestána býti může. (Gassner I. 710.) Čtvrtý díl 1400 jest 350 zl. Tu tedy částku měl by farář onen restituovati tolikrát, kolik let beneficiátem jest.

5. Jest na tomtéž beneficium přes 20 let. O oněch exerciciích dokonával se právě šestý měsíc přes 20 let. Co jest tedy povinen?

Bulla Pia V. „Ex proximo“ ustanovuje ztrátu požitků beneficiálních pro zanedbávání breviáře teprv po šesti měsících po dosažení beneficia, — po investituře. Šest oněch měsíců může se tedy z počtu vynechati, a jen 20 let čítati. Násobíme-li 350 × 20, vychází summa 7000 zl.

6. Beneficiát náš uspořil si za leta svého farářování několik tisíc zlatých. Ale jest to úspora pro stáří a kdyby nebyla, patří k tomu opravdu heroická síla vůle, aby 7000 zl. rozdal. Není mu žádné pomoci? Musí to vše dáti, jak dí zákon církevní, ad fabricam

Digitized by Google

ecclesiae (kostelu nebo faře) nebo chudým? A musí to dáti hned? Ne až po smrti? Vždyť on ob čas dosti značné dary učinil kostelu. Když se opravovaly oltáře, věnoval 200 zl., na zřízení křížové cesty dal 50 zl., na hodiny 50 zl., za sloužení mší svatých zjednal kostelu pluviál, jenž měl ceny nejméně 50 zl., dva ornáty 80 zl., missál 20 zl. Ze dříví, které ze zádušního lesa béře, nechal zhotoviti dvě skříně, jednu pro bohoslužebné potřeby, jednu pro listiny, což stálo jistě 50 zl. r. č. Když tyto dary činil, neměl ovšem úmyslu, restituovati za obmeškání officia, ale poněvadž dány byly, když již restituci dlužen byl, může to od své povinnosti odčísti. Mnozí bohoslovci soudí totiž, že každý, kdo dar takový dává, aspoň implicite tím všem závazkům, jež z jeho hříchů vyplynuly, dosti učiniti chce. Ostatní pak má dáti, může-li hned nebo co nejdříve; tak se žádává od každého, kdo nesprávným spůsobem jmění nějaké drží.

7. Mají-li se též *úroky* k povinné summě přičísti?

Nikdo nemá se z nějakého nesprávného činu státi bohatším. Toť jistě uznaná zásada katolické morálky, což by zde bylo, kdyby si farář ponechal úroky, jež mu z peněz nesprávně držených vyplynuly.

8. Je-li tomu tak, tu se přiznává, že celá jeho úspora nestačí. Co má činiti?

Může, jak mnozí moralisté dovolují, sloužiti mše svaté, zvláště za mrtvé osadníky své, jimž duchovní užitek modlitby farářovy ušel.

9. Může-li v restituci počítati náklad mimořádný jejž chce věnovati, dá-li Bůh, některého budoucího roku na konání missie, a pak i renovace?

Ač svatý Alfons konání missie tam, kde zvláště osada spustla, mezi povinnosti farářovy čítá, považuje se přece mišsie za věc mimořádnou. A může-li, jak

Digitized by Google

jsme výše řekli, farář sloužením mší svatých restituovati, může (ovšem po nerozhodujícím náhledu našem) tak učiniti i missii, jež jest duchovní almužnou osadníkům udělenou.

Doslov. Na svatého Václava jest ve Lhotě installace nového faráře; náš milý „kostelecký“ jest tam též. Když bylo odzvoněno na požehnání, chtěl je vykonati onen kaplan, jenž měl na jaře o pouti ony hodiny z breviáře dávati. Ale ku podivu celé společnosti vyžádal si funkci tu „kostelecký“. Vše vykonal, ale z kostela neodcházel, ač kostelník klíči již rachotil. Modlil se vespery a kompletář. Na jaře pak pustil se do stavby poschodí nad svou přízemní vlhkou plesnivinou páchnoucí farou, nechal báliti kostel, koupil značný kus pole, a věnuje jej kostelu. O pouti svatojirské ve Lhotě divili se počínání jeho páni spolubratři, a jeden z nich žertovně prohodil, že to bude pořádná „subtrakce“ z kapsy kosteleckého. Načež on odvětil, že to není vlastně subtrakce, nýbrž „vyšší mathematika“. A kde že se jí učil? „Na exerciciích.“ Všeobecné mlčení nastalo. — Za to však nemlčely jisté chudé rodiny; ty mnoho, mnoho vypravovaly o té vyšší mathematice; ano nejeň chudina, nýbrž celá osada děkuje po missii svému faráři. Ale na všecky díky odpovídá farář: „Byla to má povinnost!“

O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví.

(Pokrač.)

II. O vzdělavací stránce duch. řeči.

Kázaní křesťanské musí, jakožto slovo pastýřské, býti vzdělavací, povzbuzující, exhortativní (paraenetické).

Digitized by Google

Stránka vzdělavací má za úkol rozehřáti srdce pro věc dobrou a pravou, naplniti odporem ku věci zlé a křivé, nakloniti svobodnou vůli, aby rozhodně a cele se odhodlala, činiti, co víra za povinnost ukládá, neb toho se varovati, co zakazuje. Jménem božím a jménem víry předkládá to dobré nebo to zlé kazatel v duchovních přednáškách svých. Musí to býti, ne snad dobré a zlé vůbec, nýbrž určité konání a smýšlení, skutek takový, kterýž by každému byl možný, jakož i každému se za povinnost ukládá.

„Kdyby náboženství nebylo leč věda spekulativná, mohlo by pastýřské kázaní přestávati na spekulativném vyučování o náboženství. Avšak náboženství něco zcela jiného jest; ono jest obrácení a směr veškerého života lidského k Bohu; jest to konání všech povinností; jest poddání ducha, srdce, smyslů, duše, celého člověka i chování jeho pod autoritu boží. A protož, aby se takových dosáhlo výsledků, patrně nepostačuje pouhé *poučování*. Toto zajisté není leč jeden z prostředků k cíli. A cíl tento jest, přivésti člověka k tomu, aby chtěl a skutečně konal dobré; přesvědčiti o ctnosti, vštěpovati lásku k ní a zároveň i bázeň zlého, a nakloniti konečně člověka, aby sobě činil všecko nezbytné násilí, bez něhož nelze vésti života čistého a křesťanského. Ale toho aby se dosáhlo, třeba jest mluviti rovně tak a ještě více k srdci, nežli k duchu; ano k srdci třeba jest obrátiti se, a na ně, abych tak řekl, útokem hnáti odevšad; třeba jest pracovati k tomu cíli rozumem a také obrazností, citem a pohnutím všech nejživějších mohutností duše. Sluší také modliti se a vybízeti k modlitbě za dosažení milosti, bez kteréž nic nemůže slovo lidské.

Krátce, slovo pastýřské není pouze poučování ducha; ono jest pozdvižení, povznešení duše celé; jest

Digitized by Google

živé vzdělávání všech mohútností ducha i srdce lidského, aby obráceny a povznešeny byly k Bohu, proniknuty bázní boží, naplněny láskou k Bohu, a podrobeny pod jeho zákon; slovo pastýřské jest vyučování náboženství, ale s vyvinováním, s podrobnostmi, s praktickými dolohami a rovně i s pohnutím, životem, ohněm, horlivostí a s gesty, jakož posvátná kazatelna toho žádá. Takto jen dosahuje slovo pastýřské podstatného cíle svého, kterýž jest: spůsobiti život v duších, obživiti duše, vštípiti jim odvahu k milování pravdy, k užívání milosti, k činění pokroku ve ctnostech. Toto všecko jest dílo exhortace pastýřské. Slovo takto zřízené jest bytně slovo vzdělavací, a toto jest jeho známka, po které rozeznává a rozděluje se od všeho slova lidského.“ (Dupanloup, l. c. pg. 136.)

Aby tomuto úkolu svému vyhověl, musí kazatel každému svému kázaní položiti určitý a konkretný cíl, takové praktické naučení, vzbuzování nebo varování, kteréž by vlastním ovocem kázaní bylo a ve skutečný život posluchačů přejíti mělo a mohlo. Na tomto pak *cíli praktickém* se musí kazatel ustanoviti zároveň s vytknutím předlohy, o kteréž kázati chce. Neboť maje takový cíl konečný na očích, pojímá všecku látku snáze a jistěji s takové stránky, s které by nejlépe k dosažení toho cíle pomáhala; již výklad a všecko další vyvinování předlohy bude přispívati zároveň k objasnění a utvrzení toho, což vlastním praktickým výsledkem celého kázaní býti má. Jest ovšem pravda, že v každém skoro kázaní může obsahovati se několikeré naučení praktické; ale nicméně v kázaní thematickém, ano i v katechetickém a v homilii rozborné má obzvláště jedno naučení praktické, jedna mravní doloha, jedno užitečné obrácení pravdy na posluchače převládati a na ně také největší váha se klásti, jakožto na

Digitized by Google

věc pro život křesťanský dosti důležitou nebo až i nevyhnutelně potřebnou. Vedle odpovědi k otázce: O čem budu kázati budoucí neděli nebo svátek? musí sobě kazatel položiti a zodpověděti otázku: Čeho chci tímto kázaním při posluchačích dosáhnouti, k čemu je nakloniti, od čeho je odvrátiti, jaké smýšlení, jaké položení mysli vzbuditi, čím je nadchnouti, co v srdci jejich oživiti? — Výklad a důkaz, objasnění věci a přesvědčení posluchačů jest obyčejně základ, pevná půda, na kterou sebe a posluchače prve postaviti musíme, abychom konečně dosáhli ovoce skutečného, užitku praktického, čili abychom se dostali k srdci posluchače.

„K srdci lze dostati se dvojí cestou: musíme mluviti k rozumu a zároveň také k mysli (k citu) člověka. První pravidlo tu jest, aby praktická doloha přednášky naší podepřena byla *pohnutkami*. Třeba jest motivovati netoliko důkladně, ale také spůsobem přesvědčujícím; a toto veliké umění v tom záleží, abychom uměli naleznouti, rozeznati a vhodně i obratně předložiti pohnutky, které by se nejlépe hodily našim posluchačům.“ (Dupanloup, l. c. pg. 140.)

Pohnutky jsou důkazy, že věc, o kteréž mluvíme, dobrá jest anebo zlá pro posluchače, že jest krásna, šlechetna, vznešena, užitečna, potřebna, nezbytna, možna i snadna, anebo naopak: ohyzdna, opovržení hodna, škodliva, záhubna, nemožna atd. — Umění řečnické dává velmi prospěšná pokynutí o rozmanitosti pohnutek a jich užívání; nejvlastnější mistryně kazatelova jest bohatá zkušenost, znalost lidského srdce s touhami a žádostmi jeho.

„Druhá cesta, po které lze dostati se k srdci lidskému, jest *cit, affekt*, za jehož pomocí jest možná pohnouti srdcem, vůli pak osvícenou již a nakloněnou

Digitized by Google

poznáním pohnutek, takořka strhnouti za sebou. To jest bez odporu nejmocnější páka, kteréž k účelům svým užiti může křesťanský řečník.“ (Dupanloup, l. c. pg. 141.)

Shledání pohnutek působných a takové jich předkládání, aby cit aneb i mocný affekt byl v posluchačích probuzen, jest nejdůležitější úloha kazatelova, jest i nezbytná výminka, bez kteréž nelze zdárně působiti s kazatelny. Neboť hnutí mohútnosti žádací a spojená s ním libost anebo nelibost — cit, affekt, má na svobodnou vůli člověka přečasto rozhodný, vždy pak velmi veliký vliv; dle svědectví zkušenosti často předstihuje svobodnou vůli, vždy mocně ji pobádá nebo zdržuje. Odtud vysvítá veliká mocnost affektu v lidském životě duchovním a zvláště mravném. A poněvadž duchovní řeč má za svůj poslední účel, přivésti posluchače k úmyslu pevnému a k jistému konání: samo sebou se pochopuje, že veliké a důležité jest pro kazatele umění, spůsobiti v posluchači hnutí myslí, affektu totiž a citu. Vzbuzený affekt (pohnutá mysl) propůjčuje motivům náležité síly, společně s nimi dojímá srdce, uchvacuje duši celou a pudí svobodnou vůli, aby pevný úmysl pojala a jej také ve skutek uvedla. Který kazatel zná srdcí dojímati, ten vládne lidmi. Karakteristická síla velikých a blahodějně působících kazatelů vždy byla a bude: živé a přesvědčivé dokazování pravdy a vhodné předkládání pohnutek, aby mocný dojem na srdce učiněn byl.

Jest ovšem pravda, že ne každé kázaní jednostejně potřebuje pohnutek a vzbuzování citu; přednášky po výtce poučné, krátké promluvy, rozborné homilie a podobné jednoduché a krátké řeči nejvíce potřebují jasných výkladů, často i důkazů; za to však řeči slavnější, předměty mravoučné, ať již o některém hříchu

Digitized by Google

jednají neb o některé zvláštní ctnosti, praktická naučení odvozená z delších kázaní dogmatických – potřebují pohnutek působných a tyto musí se předkládati tak, aby cit aneb i mocný, silný affekt byl vzbuzen.

Poslední namáhání kazatelovo, aby hlavní obsah řeči utkvěl v paměti a v srdcích posluchačův a praktická doloha aby ve skutečný život jejich přešla, — jest *závěrek*, epilog řeči duchovní. Kde tento jest prázdný a mdlý nebo jen v obecných frásích záleží, tu jistě kázalo se bez úspěchu značného nebo naprosto bez úspěchu. Čelná dvojí stránka epilogu jsou pak rekapitulace nejvážnějších důkazův i pohnutek a sesílení affektu. Pakli ale kázaní samo ani důkazů vážných ani pohnutek neobsahovalo, nemůže nejen o jich stručném seřadění a soustředění v závěrku, ale také ani o sesílení affektu a mocném vštěpování praktické dolohy, o posledním nejpůsobnějším dojmu ani řeči býti. Závěrek zajisté musí z celého kázaní přirozeně vyplynouti; není-li ale v kázaní celém světla, síly a moci, nebude toho arci také v závěrku a tento bude prázdný a dozní bez účinku, třeba by kazatel ho přednášel hlasem dosti mocným.

2. Pohlížejíce s tohoto stanoviště na novější tištěná kázaní, směle říci můžeme, že tuto jest nejslabší jejich stránka. Na místě mnoha jiných dokladů prozkoumejme ze sbírky kázaní, která mohou poměrně k nejlepším z novějších počtena býti, *řeč o čistotě* s rozvrhem: 1. pohnutky k ochotnějšímu a 2. prostředky k snadnějšímu ostříhání čistoty srdce. — Že předloha ta není populárně proslovena, leží na bíle dni; obyčejnému posluchači docela nepovědom jest výraz „pohnutky“ a příliš neurčitý a mlhavý jest mu pojem o „prostředcích.“ Avšak pomíjejíce toho, přihleďme, jsou-li pohnutky takové zvoleny, a jsou-li tak předloženy, aby

Digitized by Google

cit dosti mocný vzbudily, kterýž by pomáhal ke vzbuzení pevného úmyslu v posluchačích, varovati se všeho hříchu nečistoty.

V díle I. předkládají se pod 1. dvě pohnutky pospolu: *a*) že Bůh všudy přítomen jest, všudy působí, zvláště v nás křesťanech; *b*) my že jsme chrámem božím, oudy Ducha svatého. — Pohnutka sama sebou vždy málo nebo nic působiti bude, není-li řečnicky tak provedena, aby se zlo (zde nečistota a nezbytné její následky zhoubné) ukázalo velikým a takovým, jehož představení živé působí ošklivost a bázeň. Vizmeš provedení dvou prvých pohnutek! „Jestiť to ovšem hlavním a základním článkem naší víry, že Bůh všudy jest přítomen, že na všech místech všecko působí a účinkuje, že všecky věci, s nimiž se naše oko potkává, jsou dílem všemocné jeho ruky, hlasatelem svrchované jeho moci, moudrosti a dobroty, že všecky jenom k všemocnému jeho slovu vyšly ze své někdejší nicoty, ze svého nebytí. a jenom týmž všemocným jeho slovem až posud se udržely v bytí a trvání svém, že my tedy jej, jelikož jest neviditelný, přítomného nalezati a uctívati máme v tvorech jeho viditelných. Ale *zvlášť* a především *v nás*, přimlouvá se k nám sv. naše náboženství, zvláště a především v nás se jeví býti přítomným a činným tento neviditelný Bůh! Plesejte, *lidé*, plesejte, neboť jste jeho nejlepší, nejskvostnější zde na zemi dílo. Ve vás a jenom ve vás působiť šlechetné myšlénky a zbožná předsevzetí, nad nimiž plesají i sami andělé! Ve vás zvláště přebývá Duch Páně, vyť jste jeho chrámové, jste oudové jeho! „*Zdali nevíte,*“ jsou slova sv. Pavla, „*že tělo vaše jest chrám Ducha svatého, jenž přebývá ve vás? Nevíte-liž, že těla vaše jsou oudové Kristovi?*“ A teď zdaž ještě obšírně mám vám vykládati, jak platně takovéto sv. učení naší víry nám

Digitized by Google

prospěti může, bychom ani jedinému morovému nečistému dechnutí nedopustili dotknouti se čistého zrcadla našeho srdce? Všady přítomen Bůh; i tu, kde se, člověče, strojíš hřešiti. Můžeš-li to? můžeš-li před ním, tím Nejsvětějším spáchati cos tak nesvatého, tak ohavného? Jeho dílo jest všecko, co tě koli obtáčí; jeho dílo jest i toto tvé tělo, jsou i tyto tvé údy! A ty bys chtěl se prohřešiti na jeho díle? chtěl bys je zneuctiti, poskvrniti nepravostí tak ohyzdnou? Vše, co jest, trvá a jest svatou jeho vůlí, k svatému jakémusi cíli a konci! A ty, ty bys toho chtěl užívati proti jeho vůli, proti jeho úmyslu? chtěl bys toho užívati tak, jak on nechce a chtíti nemůže? — On, ten Nejsvětější, ráčí tebe zváti chrámem svým, tvé údy ráčí jmenovati údy svými: a ty bys měl tak ohavně poskvrniti příbytek boží? směl bys znečistiti údy Ducha svatého? „*Odstup to*," volá sv. Pavel; „odstup to!" volati s ním musí každé lepší, každé ještě nezkažené srdce." —

Právem můžeme se ptáti: Kde jest tu vyložena *svatost* Boha všudy přítomného, a kde tolik mocně, živě, v podrobnostech názorných představena, aby téměř posvátná hrůza obešla člověka? Anebo kde aspoň klidně, ale jasně a názorně tolik, aby se obraznosti představovala a skrze tuto nějaký dojem na srdce spůsobila? — „A teď, zdaž ještě obšírně mám vám vykládati, jak platně takovéto svaté učení naší víry nám prospěti může?" ptá se kazatel. — Právě *to* se musí obšírně, řečnickým rozvedením (amplificatio), mocnými a obsažnými slovy a větami předkládati, poněvadž jinak nelze učiniti dojmu mocného a plodného, a bez dojmu takého zůstane vůle nedotknuta. Lepší jest jediná pohnutka řečnicky dobře provedená, nežli množství neprovedených; pohnutky pouze po vyučovatelsku

Digitized by Google

předložiti, nepostačuje nikterak; i kdyby jich deset uvedeno bylo, srdce zůstane v plném klidu či v obyčejném směru svém, a bez dojetí srdce nelze dojmouti, nakloniti vůle. — Kdyby se v tomto našem případě do podrobna líčila živě svatost boží, kteráž miluje dobré a nenávidí všeho zlého, kdyby se výčtem předvedly mnohé projevy té nenávisti, kdyby se vhodným porovnáním ukázala protiva mezi Bohem nejsvětějším a člověkem nečistým anebo duší smilstvem poskvrněnou: potom teprvé pocítil by člověk ohavnosti nečistoty a jeho srdce by se odvracelo od ní. Ale takto asi nelze očekávati, aby ta pohnutka, tolik obecně pronešená, nijak nerozvinutá rozvedením řečnickým, učinila dojem na člověka obyčejného a jmenovitě na člověka tělesného, myšlénkami, obrazy a žádostmi čistotě odpornými přečasto se zanášejícího. Nám aspoň se zdá, že posluchač při dvou těch pohnutkách zůstane chladný, nedojatý, nehybný.

Druhé dvě pohnutky takto se předkládají:

„Jiné, neméně blahočinně na naši čistotu působící učení naší víry jest ono 2. *o pomíjejícnosti a skrovné ceně radosti a rozkoší smyslných.* Platíť to o nás, řekl bych, o všech, že my rozkošem těm více přikládáme ceny a váhy, nežli v skutku zasluhují; že, musíme-li tu neb onu rozkoš sobě odepříti, to považujeme za mnohem větší zlé, než v pravdě jest. Jak škodlivé však takovéto přepjaté a nepravdivé o radostech těch smýšlení býti musí pro naši čistotu, jak zmnožovati a zmocňovati ono musí lákání a nástrahy nečistoty; komuž to samo sebou nebije v oči? Může-liž tedy kdo v příčině této ctnosti naší více prospěti, jako ten, kdo všemožně pracuje o tom, aby snížil naše příliš vysoké a proto mylné smýšlení o radostech smyslných; aby nám ukázal jich pravou, v sobě vždy jen velmi chatrnou cenu;

Digitized by Google

aby v nás vzdělal cit a chuť radostí lepších, vyšších, duchovních? — A hle! to vše v plné míře činí náboženství křesťanské. Nezavrhuje nikoli zcela rozkoší smyslných, upomíná nás vždy a všudy na jejich krátkost a pomíjejicnost, na obtíže a nesnáze, které nás stojí jich dobytí; na přeúzké ty meze nevyhnutelně potřebné při jich požívání, nechceme-li, aby se nám obrátily v jed a otráveninu; na mnohá ta nebezpečenství, kteráž jim vždycky jdou po boku. — Z druhé strany tím více nás *vzbuzuje ku hledání a požívání radostí duchovních*, snažíc se nás pozvednouti až k té nejvyšší a nejušlechtilejší z nich, k radosti, jež teče z poznávání a milování Boha. A aby nám nevyhnutelnou potřebu toho, že již hned záhy v sobě vzbuzovati a vzdělávati máme chuť a libost z radostí duchovních, okázalo tím živěji a patrněji: *otvírá nám bránu věčnosti, odhaluje oponu nebes a ukazuje, že tam kvetou a zrají radosti jenom duchovní*, pro kteréž jestli kdo již tady citu nemá, v kterýchž jestli kdo již zde si nelibuje, ten že by ani v nebi nenalezl nebe! By pak nikdo nemyslil, jako by se mu tím, že v nebi zemských a smyslných nenajde radostí, nějaká dála újma: tedy hlásá nám táž sv. víra, že i *Bůh*, ač v něm sídlí plnost vší blaženosti, přece žádných dokonce nepožívá radostí smyslných nebo tělesných! — Můžeme-liž, ptám se již, všecky tyto pravdy před očima míti a přece radostem takovým příliš velkou cenu přikládati, příliš mnoho sobě na nich zakládati? Budeme-li, často a živě vzpomínajíce na ony pravdy, moci ještě za tak velikou to pokládati oběť, pakli z lásky k ctnosti o několik rozkošných okamžení méně se najde v knize našeho života? V pravdě, kdo učení naší sv. víry o krátkosti a malé ceně jejich dobře pojal rozumem a hluboko vštípil sobě v paměť svou: tomu nemůž to býti věcí těžkou a prací

Digitized by Google

tak obtížnou, dle těla i duše uchrániti sebe vší skvrny a nečistoty."

Provedení toto zdá se nám ještě slabší, nežli předešlé; neboť netoliko že valně mnoho zůstává dlužno populárnosti, jest i na myšlénky chudo, přestává na všeobecnostech, neznázorňuje, nerozbírá, nerozvádí obecných pojmův, ať už nic o tom nedíme, že oba tyto motivy již samy o sobě příliš málo spůsobilé jsou, aby dojem učinily na člověka smyslného.

Podobně jako tyto pohnutky, drží se jenom na povrchu a pohybuje se ve všeobecnostech díl druhý, v kterém se dí, že půst církevní a zpověď jsou „zařízení a ústav, kterým sv. víra naše pěstování čistoty velice nám usnadňuje." A že pojednání tak theoretické tolik málo, abychom tak řekli, do živého zasahující, nemůže snadno se ukončiti závěrkem důrazným a působným, lze již a priori souditi, a soud ten i skutečností jest tu potvrzen.

Vizme jiné kázaní, které spůsobiti chce, aby „to jediné slovo „maličko" srdce naše odvrátilo od věcí pozemských a naučilo nás svaté trpělivosti, které tak velice postrádáme."

K dosažení věci tak veliké jistě i mocných pohnutek a mocného jich předložení by třeba bylo. Vizme, jaké pohnutky předkládá kazatel! Jsou to básnické náčrtky, ale nikoli řečnické pohnutky: 1. Dítko spočívá na měkkých peřinkách, usmívá se atd., ale maličko — a umírá. 2. Dítky radují se v „kruhu rodinném"; ale maličko — dům vyhořel, otec a matka zemřeli. 3. Soused bohatší se vypíná nad souseda chudšího; ale maličko — a oba budou blízko sebe na hřbitově odpočívati. 4. Boháč pohrdá chuďasem; ale maličko — a jeho bohatství se rozplyne jako bublina, a oba budou v černé zemi srovnáni. 5. Na loži trápí se chorobný a

Digitized by Google

slepý stařeček; ale maličko — „a tam pod zeleným drnem nepocítíš více bolestí.“ 6. V jiném příbytku dnem i nocí pláče usoužená manželka, týraná od muže, ale „trp srdnatě, rozmilá křesťanko; maličko — a bledá smrt vás na vždy rozvede a ukončí tvé trápení.“ 7. „Tam na čerstvě nasypaném rově klečí mladá vdova;“ ale maličko — „a ve vlasti nebeské shledáš se opět s drahým chotěm svým.“ — Dále prý „netřeba vypočítávati.“ Potom nemnohými slovy, několika obecnými větami, při kterých si prostý posluchač jistě nic pomysliti nemůže, praví se, že trápení a soužení jsou nám k prospěchu, a odvozuje se závěrek, že nemáme kvíleti ani se kormoutiti, jsme-li jimi navštíveni; „maličko, a bude po žalosti.“ — Jest možno, aby takové „pohnutky“ vzbudily affekt nevážnosti ku věcem pozemským, affekt křesťanské resignace, trpělivosti a odevzdanosti do vůle boží? A ptejme se dále při tomto „kázaní“, odkud má se vzíti pro epilog material vhodný k mocné a dojemné rekapitulaci, k povzbuzení úchvatnému, když pojednání samo nic neobsahovalo, co by napotom, jako v jednom bodě shrnuto budouc, upevnilo a zvýšilo dojem v kázaní samém již učiněný neb aspoň tak připravený, že dobrým závěrkem v dostatečné síle a moci by vzbuzen býti mohl?

Máme-li na zřeteli rozhodnou důležitost epilogu v kázaní, budeme i s touto částkou jmenovitě nejednou nespokojeni při našich tištěných kázaních; schází buď naprosto, co by vlastním epilogem slouti mohlo, nebo jest tolik neurčité a všeobecné, že by se hodilo všude a nikam, anebo mluví o věcech, o kterých v celém kázaní ani řeči nebylo. — Tak na př. kázaní, že „*Klíč sv. Petra jest kličem k ráji věčnému*“ (o něm již učiněna zmínka) přechází od sv. Pavla náhle, pravým „salto mortale“ na lidi, kteří „svým jazykem poskvrňují a

Digitized by Google

špiní čest a dobré jméno bližního, mají ústa plná bezbožnosti, nepravosti a zlomyslnosti“ a končí se tímto závěrkem: „Mnohá neřest rostla dlouhý čas dosti bídně někde vedle plotu opovržena. Stalo se, že člověk, maje ji za bylinu užitečnou slitoval se nad ní a přesadil ji do země dobré, přivázal ji ke kolíku a pilně ji zaléval; a neřest, majíc vedle sebe dobrou podporu a pod sebou dobrou půdu, počala se pyšně vypínati vzhůru a s opovržením dívala se a tupila velice violku, kteráž v stínu mezi křovím ve vší pokoře a skromnosti rostla a květla. Proto ale přece neřest zůstala neřestí, a violka krásnou, vonnou violkou. Tak děje se často mezi lidmi. Mnohý člověk, pokud v bídě vězí, mlčí a jest pln pokory a uctivosti; když ale nalezne lepší bydlo a má vedle sebe dobrou podporu, tu teprv se vystaví se svým jedem a počne sužovati a trápiti svět. Myslíte-li, že se tak neděje? Pozorujte svět a uhlídáte, kterak mnohý, dokud v zákoutí seděl, celému světu pokoj dal a byl pln lásky a dobroty; když se ale osud nad ním slitoval a jej povýšil, domnívá se pak, že z výšky své může na lid dolů vylévati špínu svou. I svatým Pavlem vypláknul si tenkrát takový lid špinavá ústa svá. Než on se velmi málo o to staral a pravil: „Mně jest to věcí nejmenší, abych od vás souzen byl, aneb od lidského soudu; kdo mne soudí, Pán jest.“ A doložil napomenutí k tomu řka: „Nesuďtež před časem, dokud nepřijde Pán, kterýž i skryté věci temnosti osvítí a zjeví vnitřní úmysly člověka, a tehdáž bude míti jeden každý chválu od Boha“ Amen. — Těžko jest nedati místa domněnce, že kazatel sám sebe proti pomluvám chtěl hájiti na kazatelně, a že touto neprozřetelností sveden byl, zapomenouti na poučení a vzdělání posluchačů svých; neboť jistě že těmto na konec nezůstalo nic v paměti, nežli tato látka k

Digitized by Google

výkladům a poznámkám, nepříznivým třeba i kazateli samému.

Kázaní o *„laskavosti a útrpnosti účinné k bližnímu“* vykládá ve třech odstavcích, kterak se tato laskavost a útrpnost jeví, pak táže se: „jak vypadá to s touto ctností u vás?“ a končí takto: „Co ale obzvláště mělo by nás pobádati k laskavé útrpnosti? Bůh vštípil již srdci lidskému cit sdílnosti, zvláště pak srdce ženské obdařil soucitností na důkaz, že milá jest mu laskavost a vlídnost vespolná (sic); nuže tedy vy ženy a panny křesťanské, ušlechťujte a posvěcujte v srdcích svých cit útrpnosti křesťanské. Jest hlavně nám křesťanům svatou povinností, „radovati se s radujícími a plakati s plačícími.“ (Řím. 12, 15.) Činíme zajisté jednu rodinu, která krví Ježíše Krista v lásce pro nás prolitou jest posvěcena; právem proto nabádá nás sv. apoštol, „abychom láskou bratrskou vespolek se milovali“ (Řím. 12. 10.). Nezpronevěřujme se té povinnosti; „jako se ve zdi kámen kamenem drží,“ píše sv. Řehoř, „tak i v stavení duchovním, v Církvi Kristově jeden druhému má přáti, jeden druhého podporovati.“ I sami sobě zajisté tím prospějeme, nebo „láska z Boha jest,“ dí sv. apoštol (I. Jan 4, 7.); víže-li nás tedy vespolek tato láska, i s Bohem, původcem svým nás spojí. Amen“ — V závěrečné části této ovšem jsou některé pohnutky; ale takto suše uvedené, takto všeobecné, takto jen rozumu předložené jistě nic nespůsobí a kázaní žádného užitku praktického nedojde.

V jednom kázaní, ostatně prázdném, co jen možná, spatřuje se tento závěrek: „Já jsem kázal, Ty ó Duše svatý zapečeť slova má v srdce zbožných posluchačů. Amen.“ — Tot přece skončuje se jen, aby se dále nemluvilo. (Dokonč. bud.)

Digitized by Google

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církv. dějin na universitě Pražské.

(Pokrač.)

11. Byla to krušná doba, v níž Vavřinec žil a působil — doba vády a boje. Všecky dosavadní pokusy o sjednocení katolíků s protestanty byly zmařeny. Časté disputace, sporná kázaní, jakož i písemná polemika, v nichž katolíci líčeni byli jako pověreční a modláři, nebyly také s to, aby odklidily roztrpčení, naopak jen je rozmnožovaly. Vždy příkřeji strany proti sobě se stavěly — hrozný stav, který posléze třicetiletou válku přivodil. Protestantská unie a katolická liga od dávna tvořily ozbrojenou moc proti sobě bojujících. Bylo to r. 1608., když unie strojila se novými výboji stranu svou sesíliti a hlavně Julichu a Cleve se zmocniti. Katolická knížata nemohli nečinně přihlížeti, nýbrž také usnesli se, že za vůdcovství vévody Bavorského hájiti budou prospěchů katolické církve (Liga Würzburská 1609). P. Vavřinec byl vyhlídnut, aby katolické vladaře k lize dosud nepřistoupivší ku vstoupení pohnul. Přede vším měl vypraviti se do Madridu ke králi Španělskému Filippovi III. Jakkoliv pokorný Otec velikou měl nechuť k takovým posláním a jakkoliv churavost jeho (pakostnice) neradila mu k tak dalekým cestám: chopil se přece poutnické hole uváživ důležitost věci, a šťastně dorazil do hlavního města Španělského opatřen jsa potřebnými listy pověřovacími. Král Filipp přijal poslance s velikou radostí a vyznamenáním. Vždyť již tolik dobrého slyšel o důstojném mužovi, a sama královská choť poznala již, jak zmíněno, ve Ferraře našeho světce a vyznamenávala ho velikou chvalou. Bez námitek svolil král ke všem požadavkům

Digitized by Google

vyslance, nejprve připověděl mocnou podporu, jestliže by spojení nekatolíci do zbraně volali; neboť, jak se dokládal, byl šťasten, že může spolu působiti v díle, které i náboženství i státu se týkalo. Mimo to záleželo Vavřincovi velice na tom, aby zavedl kapucíny také v Kastilii, a proto představoval králi, jak tito řeholníci dosud požehnaně působili v Katalonii, Valencii a Arragonii a že tohotéž nadíti se lze i v Kastilii. Král Filipp o tomto návrhu rozvažoval a přes všechny protivné hlasy odpůrců tohoto řádu rozhodl se, aby v Madridu klášter byl vystaven, do něhož kapucíni již po roce, 1. února 1610. se přistěhovali. O něco později dal ještě vystavěti druhý klášter v Pardu (v Kastilii), v místě to, kam španělský dvůr častěji přijížděl. Poselství prostého kapucína bylo tudíž nejlepším zdarem korunováno. Způsob jak Vavřinec úloze své dostáti hleděl, nezůstal nepovšimnut; rázem poznána byla neobyčejná jeho zručnost v provádění obtížných věcí a ustanoveno, tohoto diplomatického talentu i příště používati.

Papežský nuntius Gaëtano, arcibiskup v Capue, a španělský vyslanec na císařském dvoře, Balthazar Zueika, chovali již delší čas záměr, že by bylo přiměřeno, aby papežský nuntius a španělský vyslanec s neobmezenou pravomocí k řízení všeho, čeho prospěch náboženských a veřejných důležitostí vyžaduje, při bavorském dvoře ustanoven byl. Oba diplomati domýšleli se, že v osobě našeho Vavřince nalezli pro nové místo pravého muže. Obrátili se tudíž na své dvory navrhujíce, aby kapucín P. Vavřinec jako generalní kommisař maje pověření jako papežský nuntius a španělský poslanec do Mnichova byl odeslán. Návrh se zalíbil a byl neodkladně potvrzen. Ale nejvíce z volby této radoval se vévoda bavorský Maximilian; neboť choval k prostému kapucínovi tak upřímnou náklonnost, že

Digitized by Google

sotva který z jeho vrstevníků tak svrchované přízni se těšil.

12. Vavřinec obdržev rozkaz, aby v nový úřad nastoupil, ihned odebral se do hlavního města Bavorského, kdež byl s vyznamenáním uvítán. Sotva že minuly první pozdravy, dal se do díla sobě ustanoveného. Byloť zde hájiti stihané katolické náboženství, udržeti lid ve sv. víře a získati tam, kde již odpadl; byloť ale s církví chrániti zároveň stát, s oltářem i trůn. Byla-li tiara povalena a pedum zlomeno, kdož by se nestrachoval o korunu a žezlo? Vavřinec hleděl i bystře i daleko. Vévoda Maximilian radil se s ním ve všech spletených záležitostech, ano zcela se mu svěřoval, zjevoval mu všechna svá tajemství, aby moudrý Vavřinec věc důkladně poznati i všestranně ji rozsouditi mohl, čehož Vavřinec s přísnou svědomitostí vždy pilen byl. Divili se jeho důvtipu a bystrému úsudku ve věcech náboženských i státních. Při poradách návrh jeho býval obyčejně za nejlepší uznán. Politika Vavřincova vrcholila ve větě: Nevědomí mají býti poučeni, bloudící na pravou cestu uvedeni, jenom na křesťanském základě od starodávna osvědčeném může býti porušený řád v státních i církevních poměrech opět zaveden; k tomu konci má býti zřízena velká apoštolská missie, již podle sil třeba podporovati. Aby pak Vavřinec svou theorii i prakticky uskutečňoval, nepřestal pouze na tom, aby povinnosti s úřadem spojené plnil, nýbrž často i kázal, nejdříve v Mnichově a v okolí; a když to horlivosti jeho nedostačovalo, hleděl najíti další působiště v Sasích a Rýnské Falci. Vévoda chtěl ho zadržeti a ukazoval na nebezpečí, jimž se vydává: zejmena na úklady nepřátel, kteří mu přisahali pomstu a ničeho toužebněji si nepřejí, než ho zničiti. Ale zmužilý sluha Páně nedal se za-

Digitized by Google

držeti, nýbrž odpověděl vévodovi slovy pravého věrozvěsta vyznačujícími: „Nebojte se nic, vévodo, o můj bídný život, neboť ten, který mi jej dal, mi jej také ochrání, když to bude jeho vůle. Když budu dbáti jeho rozkazů, bude dbáti mé ochrany. A když dopustí, abych zuřivosti svých nepřátel v oběť padl, bude mi smrt jen ziskem. Apoštolové byli jako beránkové vysláni mezi vlky, ale nic jim nemohlo uškoditi, neboť byli opatřeni sílou Nejvyššího. Když pak byli zabiti, stala se jejich krev úrodným semenem, které přivedlo nesčetný počet věřících. Jsa povolán k témuž úřadu, budu účastným téže ochrany Boží. Budu štěpovati a zalívati a mám naději, že Bůh dá vzrůst.“

Vévoda nemohl ovšem nic proti slovům těmto namítati, ale nařídil, aby stráž 25 jezdců, v jichžto čele byl hrabě František Visconti z Milána, již delší čas v službě vévodské stojící, missionáře sprovázela. Vavřinec žádal sám, aby příkaz ten byl odvolán, ale nadarmo; musil přijmouti ozbrojené průvodce, ač velice nerad, a zvolal pohlédnuv na ně: „Tato stráž připravuje mne o palmu mučeníků; prodlužuje můj život o několik dní; překáží mi, abych dříve do nebe vešel.“

Vavřinec opustil ihned Mnichov (v květnu 1611.) se dvěma horlivými druhy chráněn jsa zmíněnou stráží. Cesta jeho missionářská byla provázena nesmírným požehnáním; bohatě rozsívané símě slova Božího přineslo v skutku sterý užitek. Přemnozí z odštěpených bratří navrátili se do lůna mateřské církve; tisícové, kteří byli katolické víře se odcizili, byli zachráněni, a nesčetní, kteří dosud svazky hříchů byli sevřeni, dali se cestou pokání. Neřesti byli řídšími, ctnost obecnější, blud přestal; stará víra povznesla se v novém lesku, katolická církev vítězila všude, kde sv. missionář apoštolský úřad zastával. Chová-li se tudíž tato missionář-

Digitized by Google

ská cesta od katolíků, zejmena bavorských, v čestné památce, jest k tomu dojista důležitá příčina, a tím více, poněvadž to nebyly obyčejné oběti, jimiž dosaženo těchto svrchovaně požehnaných výsledků. Vždyt se stávalo, že nekatoličtí pánové vasally své vysýlali, aby udělování duchovních skutků milosrdenství bylo zabráněno; nezmiňujeme se pak o ostatních překážkách a nebezpečích, která strojena byla ubohému kapucínovi od poštvaného lidu. Ale náš hrdina šťastně bojoval svojí ochrannou zbraní, znamením vykoupení, na všech místech; když se k němu blížili nepřátelé, uchopil ihned kříž, pozvedl jej a kráčel neohroženě proti svým odpůrcům, kteří se neodvážili, sáhnouti na znamenitého kněze takto ozbrojeného. Uplynulo již osm měsíců, co Vavřinec byl na missionářských cestách, nyní zdráv a vítězně vrátil se do Mnichova, kde ho vévoda Maximilian touženě očekával, v lednu 1612. (Pokr. bud.)

KRONIKA.

27. Výkon dispense udělené v překážkách manželských.

Dotaz.

Snoubenci A. a B. jsou příbuzni, žadají o dispens, kterouž i dostanou. Farář sdělí ženichovi, že dispens obdrželi, avšak executionem dispensationis seu applicationem učiniti buď zapomene nebo si myslí, že to postačí, když snoubenci oznámil, že dispens žádanou obdržel. Co má učiniti farář neb zpovědník vůbec

1. před oddavkami respectu executionis dispensationis?

2. Co učiniti má po oddavkách, když na tuto intimací dispense před oddavkami zapomněl aneb když mínil, že to postačí, když kromě zpovědi (jež v dispen-

Digitized by Google

sační listině se nepožaduje) snoubenci oznámí, že dispens jest mu udělena?

3. Postačí intimace takové dispense od překážek manželských jen nevěstě, jsou-li snoubenci z farností rozličných, aneb musí intimace taková oběma se uděliti? *F. M.*, farář.

Odpověď.

V příčině výkonu dispense (executio dispensationis) vůbec poznamenati sluší, že jest nynější praxe církevní mnohem mírnější než za dob minulých. Dříve se žádalo, aby jen doktor theologie nebo klerik in dignitate constitutus směl předsevzíti výkon dispensí papežských, nyní však povšechné platí pravidlo, že ten, jenž o dispens žádal, obyčejně farář neb zpovědník, po obdržení dispense jest oprávněn ji exekvovati. — V případě výš uvedeném byla udělena dispens pro foro externo čili v překážce veřejně známé. A tudíž zní odpověď:

ad 1. Farář nevěstin obdržev dekret dispensační, obešle oba snoubence na faru, sdělí jim, že církevní prominutí překážky jim bylo uděleno a napomene jich, aby se před oddavkami vystříhali všelikého obcování tělesného.

ad 2. Platnost dispense nezáleží sice na tom, aby zrovna před oddavkami byla exekvována. Nicméně velice chybuje pastýř duchovní, který takovýto výkon dispense opomenul.

ad 2. et 3. Pravidlem zůstaň, aby předvoláni byli oba snoubencové k faráři nevěsty. Kdyžby to však se značnými obtížemi bylo spojeno, lze se právem domnívati, že postačí exekuce dispense u přítomnosti aspoň jednoho ze snoubenců a sice bez rozdílu, jsou-li oba na té samé osadě aneb jsou-li z osad různých, protože parochus sponsae jest kompetentním vykonavatelem dispense vzhledem na oba snoubence. *Redakce.*

---

28. Dodatek k čís. 26. o počtu samovražd.

Kdykoli veliký vítr povstal, slýchal jsem za svého mládí, že se někdo oběsil. A poněvadž veliký vítr nebýval tak příliš častý, věřil náš lid, že málo kdy

Digitized by Google

se kdo oběsil. Nyní by nesměl vítr přestat buráceti, poněvadž mnoho zbabělců napořád se věší; a proto přestává již lid říkati, že by oběšenec způsobil vítr. Za naší doby povstávají ze samovražd větrové jiní, zvedající se v tiskárnách novin, odkudž se rozletují listy, hučící napořád lidu, že tu a tam se někdo oběsil, podřezal, otrávil, utopil. Bouře tato nepřestává dorážeti na lid čtoucí; ďábel vypouští stále háďata z ňader svých, aby vyhledávala obětí nových. Vítr oběšenců dělají nyní noviny samy; ty vypouštějí spolu ta lstivá háďata, aby líčila samovraždu jako Evě jablko v ráji a sváděla slabochy k následování.

K *pohnutkám samovražd* lze tedy právem přičítati také nesmyslné a pro mnohého lákavé zprávy v novinách. Jsou lidé, že si na tom zakládají, aby byli v novinách jmenováni, a aby o nich se psalo, byť mezi živými již nebyli, jen když jejich samovražda jako hrdinství se líčí a památka o nich prý v novinách zůstane. Taková zaslepenost po přečtení zpráv o samovraždách mnohého již svedla: a proto zajisté posloužila by vláda ohroženým rodinám velmi, kdyby nejen pohřby církevní samovrahům zakázala, ale všecky novinářské zprávy o samovraždách naprosto zapověděla. Zajisté ztenčil by se počet samovražd umlčováním jich ve veřejných novinách. *J. A. Šr.*

---

29. Kdy má farář vyhotoviti vysvědčení chudoby v příčině osvobození od poplatků kolkových?

Když jsem byl kaplanem v L., přišel na faru jistý člověk s žádostí, by mu p. farář vystavil vysvědčení chudoby, on že jest poručníkem nemanželského dítěte a že chce otce nemanželského dítěte žalovati, aby tento byl přinucen na dítě platit. K tomu že potřebuje vysvědčení chudoby, aby nemusel platit *kolky*. Já, jenž jsem svého p. faráře nemocného zastával, pravil jsem jemu, že vysvědčení chudoby nemůže p. farář vyhotovovat, nýbrž jen představený obce, k tomu aby si došel, a pak že vysvědčení to na faře se potvrdí. I nedal si říci a žádal dále, uváděje za důvod, že nový představený obce to nedovede a že písař doma není, že by musil cestu ještě jednou konati. Na to jsem

Digitized by Google

šel k panu faráři, jenž mě ale v mém jednání potvrdil, tak že člověk ten s nepořízenou musel odejíti. Po několika dnech vrátil se s vysvědčením chudoby, jež od představeného bylo vystaveno a se strany farního úřadu teprve nyní vidimováno. Avšak odepření tohoto vysvědčení se strany farního úřadu nijak opodstatněné nebylo, o čemž teprve před několika měsíci v úředním listu z r. 1878. našeho hejtmanství jsem se dozvěděl. V listu tom takto se praví:

„*Vysvědčení chudoby* v příčině *osvobození od poplatku kolkovních* v rozepřech právních nebývá vyhotovováno podle předpisu dekretu dvorní komory ze dne 26. července 1840., kterýž jest posud v plné platnosti a proto k vynesení velesl. místodržitelství ze dne 17. března 1878. čís. 13586 upozorňuju na následující:

1. Vysvědčení chudoby v příčině osvobození od poplatků kolkovních v rozepřech právních nevyhotovuje představený obce, nýbrž farář toho místa, kde dotyčný chudý bydlí a musí být vysvědčení to potvrzeno od c. k. okres. hejtmanství.

2. Za chudého vzhledem osvobození od kolku považuje se jen ten, kdo z nemovitostí nebo usedlosti svých, z jistin svých, z důchodů svých, aneb z práce a ze služby nepožívá většího příjmu než co *denní mzda* v místě, kde přebývá, obyčejná obnáší; což musí být ve vysvědčení výslovně udáno.

3. Vysvědčení, které za důkaz chudoby sloužiti má, *musí účel*, ku kterému se vystavuje t. j. rozepři právní, v jejížto příčině se za osvobození od poplatků kolkovních žádá, pod následkem pokuty pořádečné až do 20 zl. (§. 4. zákona o opatrování chudých), pak *důvody* chudoby pod 2) naznačené *zřetelně, určitě a obšírně* obsahovati. Podle toho nechť se důst. pp. správcové duchovní a pp. představení obcí přísně zachovají.“

Z toho patrno, že v takovýchto případech duchovní správcové jsou oprávněni a povinni vysvědčení chudoby vystavovati.

F. M.,
farář v H.

---

30. Spolek sv. Josefa

k podporování duchovenstva světského ve výslužbě.

Dne 11. května t. r. konal spolek sv. Josefa k pod-

Digitized by Google

porování světského duchovenstva ve výslužbě mimořádnou *valnou hromadu* o 10. hod dopoledne v posluchárně bohoslovecké fakulty č. IV., k níž se osobně dostavili 42 členové, z Prahy 11, mimo to z arcidiecése 17, z diecése hradecké 7, litoměřické 4, a budějovické 3; (dle stavu 1 kanovník, 2 bisk. vikáři, 3 děkanové, 17 farářů, 13 kaplanů, 3 katecheti, 1 spirituál, 1 kazatel a 1 vikarista); plnomocenstvím zastoupeno bylo 128 členů. Usnešeno doplniti §. 23. v ten smysl, že když udaný počet (20) členů v ustanovenou hodinu se nesejde, po uplynulé jedné hodině přítomní členové právoplatně usnášeti se mohou. Dáls usnešeno §. 27., jenž c. k. finančnímu úřadu byl nejasným, vyložiti a objasniti v ten smysl, že již při založení spolku bylo úmyslem (§. 16.), aby pro případ rozejití se spolku jmění spolkové ve prospěch deficientův a zvlášť deficientů členů celé provincie české vynaloženo bylo; kdyby však spolek úřadně rozpuštěn býti měl, že jmění spolkové odevzdá se nejd. p. arcibiskupu pražskému ku vždy trvajícímu podporování deficientů církevní provincie české ve smyslu stanov. Opravené stanovy podány již k schválení duchovní a světské vrchnosti. Ve schůzi správního výboru dne 10. května na faře sv. Haštalské konané, byly knihy prohlídnuty, pokladna skontrována a vše v pořádku shledáno. Toho dne bylo v pokladně 64 zl. 14 kr. na hotovosti a 76.100 zl. v cenných papírech. Dále vzato na vědomost, že několik členů zvýšilo si fassí spolkovou, a pensistů že jest 9. Dne 1. prosince 1881. obdrželo 7 deficientů 360 zl. 26 kr., a dne 1. června 1882. obdrží 9 deficientů (mezi nimi 2 pouze za čtvrt roku) 467 zl. 20 kr. Členů nových přistoupilo letos 11, a sice z arcidiecése pražské 6, z diecése hradecké 1, a z budějovické 4. Poslední členské číslo jest 453, po odečtení vystouplých a zemřelých jest členů skutečných z pražské arcidiecése 127, z hradecké 132, litoměřické 80 a budějovické 51, celkem 390.

Jan Havlů,
farář u sv. Haštala, pokladník
a místopředseda spolku.

---

31. Smlouva o vychování dítek ze smíš. manželství.

Dotaz.

Již v několika případech přesvědčil se duchovní

Digitized by Google

správce, že snoubenci smíšeného náboženství podepsavše žádanou smlouvu i oba reversy, je po kopulaci ruší ustanovujíce dítkám náboženství evangelické. Může či má proti takovým soudně se zakročovati? *K. K.*

Odpověď

k dotazu tomuto a sice authentická nalezá se v tomto sešitu a sice v prvním článku na str. 257., kamž ct. p. tazatele odkazujeme. *Redakce.*

---

32. Restituce cizího majetku.

Dotaz.

Nemocný N. odevzdal kněži při zaopatřování peníze nalezené. Nebyla to ale suma celá, an nemocný již větší část z peněz nalezených utratil. Ze svého jmění utracenou část prý mu nemožno nahraditi, an sám ničeho neměl. I vzal tedy kněz zbývající část peněz nalezených od něho, s tím podotknutím, že peníze představenému obce odevzdá, aby pravému majetníku doručeny byly. Zapomněl však nemocného zeptati se na bližší okolnosti, který den peníze nalezl, v čem peníze zaobaleny byly, jaký byl druh peněz a podobné, aby dle těchto okolností pravý majetník zjistiti se dal. Teprv když zpovědník od zaopatřování domů se navrátil, vznikly v něm tyto pochybnosti. I umínil si nemocného navštíviti a na tyto bližší okolnosti se pozeptati. Než to ale uskutečniti mohl, zemřel nemocný. — Kněz částku peněz posud představenému obce neodevzdal, a sice z těchto důvodů: Máť pouze malou část peněz ztracených; nezná bližších okolností, dle kterých by se pravý majetník popsal. V případě pak, že by se pravý majetník předce vypátral, mohl by sám kněz v podezření přijíti, že scházející část si ponechal, aneb mohlo by to míti za následek vyzrazení tajemství zpovědního. Co má nyní s částkou odevzdanou dělati? Mohou snad peníze ty rozdati se chudým? *Č.*, kaplan.

Odpověď.

Cizí věc vůbec, tedy i nalezené peníze dle povinnosti restituce má se odevzdati vlastníku. Zemřel-li vlastník, přináleží věc jeho zákonitým dědicům. Když

Digitized by Google

vlastník nižádným spůsobem vypátrán býti nemůže, dá se věc buď chudým neb nábožným účelům, poněvadž lze důvodně za to míti, že se to s vůlí vlastníka nejvíce srovnává. An v případu naznačeném vlastník vypátrán býti nemůže, musí peníze dány býti chudým nebo nábožnému účelu. *Redakce.*

---

33. Oratio imperata.

Dotaz.

Má se vzíti na př. mezi oktávou velikonoční ve mši soukromé neb zpívané modlitba od biskupa nařízená, třeba v direktáři stálo: „3. Or. non dicitur."

Fr. B. Hoch,
farář v Horním Újezdě.

Odpověď.

Je-li modlitba nařízena pro jediný den, béře se i na svátek dupl. I. a II. třídy a sice na svátek I. třídy sub una conclusione, na svátek II. třídy sub sua conclusione. Je-li modlitba nařízena pro delší dobu, *vynechá* se ve všech mších na svátky dupl. I. třídy, na neděli květnou, vigilie vánoční a svatodušní, na zelený čtvrtek a bílou sobotu, při slavných votivách a mších zádušních. Při mších soukromých na svátky dupl. II. třídy může se buď vzíti neb vynechati, *vynechá* se při zpívaných mších dupl. II. třídy. Na všecky jiné dny se při mši béře, vyjma že by IV. neděle adventní byla zároveň vigilií vánoční. *Redakce.*

Akademie křesťanská.

Valná hromada křesťanské Akademie v Praze konala se 18. května o 6. h. večer v místnostech Akademie. Starosta Akademie prof. Dr. *Frant. Bauer* zahájil schůzi, načež konal přednášku v jazyku českém kn. arcib. ceremoniář p. Josef *Pachta*, odůvodniv potřebu studia věd přírodních pro katolíky vůbec a zvláště pro theology. Po té architekt a stavitel velechrámu Sv.

Digitized by Google

Vítského p. Josef *Mokr* jazykem německým objasnil způsob a dějiny obrazů či maleb mosaikových, maje při tom hlavní zřetel k mosaikovému obrazu na chrámu sv. Vítském, kterýž z dob Karla IV. pochází.*) Kopie části obrazu toho byla na zvláštním podstavci v místnostech Akademie vystavena. Obě přednášky potkaly se s hlučným souhlasem a pochvalou valné hromady.

Po schválení jednatelských zpráv i zprávy účetní konala se volba doplňovací a byli poznovu zvoleni dosavadní členové ředitelstva: prof. Jan *Drozd*, prof. Dr. Václ. *Frind*, Msgr. hrabě Fr. *Schönborn* a prof. Dr. Rupert *Smolík*; nově zvolen jest docent Dr. Frant. *Krásl* na místě P. Václ. Honejska, kterýž z Prahy odešel stav se farářem v Kojeticích. K vyzvání starostově vyslovila valná hromada povstáním díky p. faráři *Honejskovi* za platné služby, jež Akademii prokázal; taktéž vysloveny byly díky všem *dobrodincům* Akademie křesťanské.

Při volných návrzích ujal se slova prof. Jan *Drozd*, kterýžto poukázav k nesnázím a překážkám, s nimiž Akademii jest nyní bojovati, vyslovil naději, že by účastenství pro ústav ten opět znovu obživlo a vzrostlo, kdyžby ředitelstvo členům Akademie značnějších výhod poskytnouti mohlo. Jelikož k tomu cíli vydání „*Encyklopedie věd theologických*“ zdá se býti nejprospěšnější, bylo k návrhu řečníkově uloženo od valné hromady ředitelstvu, aby s obnovenou horlivostí o uskutečnění podniku toho veledůležitého se zasadilo.

Při valné hromadě předložena a schválena jest následující

Jednatelská zpráva o vědeckém odboru Akademie křesťanské
za rok 1881.

Vědecká sekce měla svou první schůzi po valné hromadě Akademie křesť. dne 11. června r. 1881. Dle stanov byli vylosováni a opět zvoleni členové tito: kapit. probošt dr. Vinc. Náhlovský, prof dr. Knobloch, dr. Lev Řehák, prof. J. Kyselka.

Na to se výbor řečené sekce sestavil, jak násle-

*) Doufáme, že nám možno bude v příštích sešitech obě tyto velezajímavé řeči uveřejniti.

Digitized by Google

duje: předseda prof. dr. Klem. *Borový*; místopředseda prof. dr. Jos. *Schindler*; pokladník prof. J. *Dorovín*; jednatel prof. Jos. *Kyselka*; bibliothekář prof. dr. Fr. *Bauer*; členové ostatní: prof. Jan *Drozd*; prof. dr. Václ. *Frind*; katecheta Václ. *Honejsek*; univ. kazatel dr. *Knobloch*; docent dr. Frant. *Krásl*; kapit. probošt dr. Vinc. *Náhlovský*; kanovn. prof. dr. Ant. *Reinwarth*; dr. Lev *Řehák*; prof. dr. Rup. *Smolík*; kan Jos. *Zennefels*.

Jako léta minulá nemohl výbor sekce vědecké prozatím dáti svou činnost na jevo jen tím, že jeho členové hleděli přispěti ku pěknému a důkladnému obsahu „*Časopisu katol. duchovenstva*“, a jest toho přesvědčení, že časopis ten i v tomto roce na výši vědecké a praktické statně se držel.

Velikou zásluhu má o „Časopis Duch.“ též sl. výbor *Dědictví sv. Prokopa*, kterýž jako dříve i minulý rok poskytoval náklad na pět archů Časopisu, začemu nejen výbor odborový, ale zajisté i ostatní členové Akademie i čtenáři Časopisu vůbec ku vřelým díkům zavázáni jsou. Taktéž sl. *ředitelstvo Akademie křesť.* přispívá nákladem tří archů; sl výbor Dědictví sv. Prokopa přislíbil rovněž na rok běžící 1882. svou pomoc ku vydávání Časopisu.

Podnik, s nímž se výbor již na třetí rok obírá, aby totiž vydána byla „*Encyklopaedie věd theologických*,“ nepostoupil značně ku předu, a to hlavně z příčiny té, že není posud zabezpečen nakladatel, neboť sl. výbor Dědictví sv. Prokopa neusnesl se posud definitivně, pokud by hmotnými prostředky ku provedení díla toho pomoci zamýšlel; jest tudy výbor vědecký nucen provedení tak veliké a nákladné práce k lepším časům odložiti. Doufejme, že i tento úmysl stane se jednou skutkem a že práce započatá šťastně k cíli bude přivedena.

Literární oznamovatel.

36. Sborník Velehradský. Redaktor: *Josef Vykydal*, děkan a farář na Velehradě. Ročník II. V Praze 1881. Tiskem Cyrillo-Meth. knihtiskárny, nákladem vlast. ním. Str: 320. Cena 2 zl. r. m.

Digitized by Google

Dílo r. 1880. s důvěrou započaté zdařilo se, ležíť před námi druhá ročenka „Sborníku“ a dle zprávy sl. redakce už i na třetí ročník množství rukopisu jest přichystáno. Přečetše druhý ročník „Sborníku“ shledáváme, že věren zůstal původnímu úmyslu svému, přispívati k oslavě prvoapoštolů našich sv. Cyrilla a Methoda jakož i ku sblížení mezi rozkolníky řeckými a církví západní. V úvodu redakcí předeslaném nalezají se krásné upomínky na pouť slovanskou do Říma 5. července 1881, adressa výtečného biskupa *Strossmayera* i odpověď věrného přítele Slovanů, sv. Otce *Lva XIII.* K témuž předmětu vztahuje se slovácké kázaní děkana Juraje *Slotty* v basilice sv. Klementa konané (str. 265) s básní i adressou, pak chorvátská báseň Pavlinovičova (275—89). Velmi poučný jest článek J. *Vychodila*: „Velehradský kostel a klášter“ (23—85), na pilném studium pramenů se zakládající; vypisuje se Velehrad za Mojmírovců (od r. 869), za cisterciákův (1198—1784) a za farářův (až podnes); k znázornění článku toho slouží pěkný titulní obraz Velehradu. — Dva články další nesou se směrem sobě příbuzným a sice „Nauka církve a učení sv. Cyrilla a Methoděje“, napsal Fr. *Snopek* (str. 86—140) a „Filioque“, napsal Dr. Al. *Jirák* (220 až 264). V obojím článku snaží se spisovatelé obhájiti nauku církve západní proti osočování rozkolnickému vůbec a zejmena usilují dokázati, že sv. Cyrill a Methoděj byli věrnými syny církve římsko-katolické. Oba články na přesném základě dogmaticko-historickém jsou vzdělány; zdá se nám však, že buď mezi oběma pp. spisovateli mělo se státi dorozumění aneb že redakce mohla nalezti prostředku jinak příhodného, aby se nadbytečnému opakování týchž věcí bylo předešlo. Co do článku p. Snopka*) nemůžeme souhlasiti s užíváním slova „pleť“ o vtělení Páně (87); pilné citáty schvalujeme, jen bychom k vůli čtenáři jiných jazyků slovanských neznajícímu byli přáli, aby ruská slova

*) K požádání p. spisovatele připojujeme zde pro ctěné čtenáře „Sborníku“ násl. *opravy*: Str. 114. ř. 26. shora čti: pročež také Fotius zuřivě je pronásledoval. — Str. 115. 1. ř. shora místo násilím čti: úsilím. — Str. 128. ř. 22. shora místo z Wattenbachu čti: o Wattenbachu. — Str. 138. ř. 5. shora tam, kde mezera prázdná se nachází, vpiš: *nežli*. *Red.*

Digitized by Google

se byla podala v české transskripci (na př. 130. 131.) V článku Dr. Jiráka zdá se nám nejdůležitější částí býti důkaz, že také nejslavnější Otcové řečtí s článkem víry „filioque" souhlasí. — Z péra slovutného Nestora spisovatelů moravských, kan. Matěje *Procházky* shledáváme v přítomném ročníku tré článkův a sice: „Vznik a zánik metropole sv. Methoda" (143—76), „Kde odpočívá tělo sv. Cyrilla?" (290) a „O posvátných obrazech v Římě" (292). První z těch článků podává dějiny vzniku metropole Methodovy (o zániku pojedná ročník budoucí) ve spracování mnohem obšírnějším, než jak obsaženo bylo v „Čas. D." (1880. 561.) S velikou pílí a zdarem snaží se p. spisovatel vyvrátiti aneb poopraviti mylné názory různých historikův, jakož zase v obou ostatních článcích seznamuje nás s výsledky bádaní kardinála Bartolini-ho, který za to má, že těla sv. Cyrilla i sv. Methoda se v Římě nalezají; neméně důležitá jest zpráva o obraze byzantinském sv. Petra a Pavla, pochodícím z 9. století a ve Vatikáně chovaném. — Činnosti sv. apoštolů slovanských v Čechách dotýkají se články sepsané pp. Dr. Herm. *Jirečkem*, farářem *Souhradou*, Hynkem *Krchem* a Janem *Trajerem* (str. 192—219). Ku str. 207. podotýkáme, že P. Votka (Památky Staroboleslavské 1879) sice připouští, že byla sv. Methoději zasvěcena kaple ve Staré Boleslavi, ale nebyl to nikterak chrám kollegiátní, který teprv r 1046. byl založen. Zajímavá jest zpráva o nalezení dvou křížů Cyrillo-Methodějských v Čechách západních ve Stebně a Malměřících; máme za to, že v Čechách východních při bedlivém hledání více podobných křížů se nalezne. — Na novou cestu v příčině památek cyrillomethodějských uhodil p. J. *Havelka* (296), an se zabývá sbíráním různých pověstí, jež se mezi lidem obecným o působení našich sv. věrozvěstů až podnes zachovaly; snaha ta zasluhuje pilného následování. V článku „Kříže cyrillo-methodějské" podává p. *Krch* zprávu o některých památkách těchto z okolí Olomúckého. Mimo to podán překlad známého pojednání řed. *Zeleného* „O počátcích křesťanství v Čechách" (177—91) a kněz Meth. *Halabala* podává zprávu o rukopise kancionálu bratrského, nalezajícím se v knihovně Rajhradské. — Poesie zastoupena dvěma básněmi: osvědčeného pěvce Jana *Soukopa* „vzbuzení víry" (141) a Fr. *Kyselého* „Velehradský chrám" (21); obě formou vážné, obsahem svým vzletné. — Souhlasíme jinak se

Digitized by Google

všemi téměř názory ve Sborníku zastoupenými; jen se nemůžeme spřáteliti s myšlenkou tam několikráte pronesenou, že za příchodu ss. Cyrilla a Methoda celá Morava už byla křesťanská: není zde místa, abychom veškery důvody pro své opačné mínění rozkládali; tolik však zamlčeti nemůžeme, že nám doposud v známost nevešlo ani jediné faktum, kteréby všelikou pochybnost o onom křesťanském rázu Moravy naprosto vylučovalo. — Sloh veškerých částí jest vědeckému spisu zcela přiměřený, mluva důstojná i nezbývá leč přáti, aby nový ročník „Sborníku“ se co nejvíce rozšířil a ku pravé vzdělanosti národa československého jakož i ku zvelebení církve platně napomáhal. ***Redakce.***

37. Lehrbuch des katholischen, orientalischen und protestantischen Kirchenrechts, mit besonderer Rücksicht auf Deutschland, Österreich und die Schweiz. Von Dr. *Friedrich H. Vering*, ord. Professor der Rechte an der k. k. Karl-Ferdinands-Universität zu Prag. Zweite, umgearbeitete und vermehrte Auflage. Freiburg, Herder 1881. Str. 1002. Cena 15 marků 75 pf.

První vydání tohoto spisu vyšlo r. 1876. a tehdáž jsme obšírně o výtečných stránkách knihy pojednali, některé nedostatky její spolu vytknuvše („Čas. D.“ 1877. str. 132 nn.). Jelikož už od r. 1879. dílo bylo zcela rozebráno, uchystal autor vloni vydání druhé, kteréž úplně přepracováno a mnohými novými přídavky obohaceno jest. Hned v titulu shledáváme změnu; neboť první vydání vedle práva církve katolické toliko jednalo o protestantském právu; nyní však na základě zkušeností, jichž nabyl spisovatel za svého pobytu v Černovicích, připojil na příležitém místě všady též zvláštnosti církve *řecké* sjednocené i rozkolnické. O tom jsme již vloni („Čas. D.“ 1881. str. 314.) zmínku učinili podotknuvše, že některé částky zcela nově jsou přepracovány. Obzvláště ve dvou věcech p. spisovatel našemu přání vyhověl, an totiž *církevně-policejkou* stať značně zkrátil (nyní str. 84—322, v I. vyd. str. 57—391, tudíž nyní o 86 str. méně), za to však přidal v oddíle o soudnictví církevním novou částku o *kanonickém processu* (685—706), čímž o úplnost celého díla vydatně postaráno. Mimo to pak p. spisovatel všudy změnil, dodal neb opravil, čeho dle změněných poměrův aneb dle nových pramenů literárních bylo zapotřebí. Seznámení se s rozdíly mezi

Digitized by Google

církevním právem katolíkův a jinověrcův pro každého katolického kanonistu tím jest zajímavější, čím méně o těch věcech v jiných rukovětích církevního práva se nalezá a čím více právě v naší době na jevo vystupuje snaha, samou Stolicí Římskou vydatně podporovaná, aby dosaženo bylo dlouhokýženého smíru mezi východem a západem. Dílo prof. Dr. Veringa vyznačuje se veskrz rázem přesně vědeckým a směrem ryze katolickým; tudíž se diviti nelze, že páni kanonisté protestantští i na druhé vydání toto s pravou rozlíceností dorážejí, což zajisté k odporučení spisu platně poslouží u všech katolíků. Můžemeť tedy druhé vydání výš oznámeného práva církevního jakožto co do času nejnovější a co do vnitřní ceny výborný spis důst. duchovenstvu vřele odporučiti. *Redakce.*

38. Dějiny Zjevení Božího v Novém Zákoně. Pro mládež gymnasijní v císařství rakouském. Zčeštil *Matěj Procházka*, c. k. professor gymn. v Brně. S dvěma přílohama. Třetí nezměněné vydání. V Praze. Nakladatel kněhkupectví I. L. Kober. 1881.

Dějiny páně Procházkovy jsou až potud nejlepší knihou v tomto oboru. Věrné podání textu biblického jednak a jinak příhodné doplňky a vysvětlivky podávají učiteli příležitost, vyličiti pravý obraz dějin novozákonních, a žáku poskytují příležitost náležitě tento obraz postihnouti. Litovati jest jenom, že u nás pouze ve dvou hodinách týdenních má učitel tomuto jinak co do objemu nesnadnému úkolu vyhověti. V jiných zemích vyměřeno pro vyučování náboženské na nižších třídách gymnasijních po čtyrech hodinách. Jazyková stránka může až na některé zvláštnosti zajisté dokonalou nazvána býti. Prof. *Jan Drozd.*

39. Mravověda katolická Dra. Konrada Martina. Zčeštil *Matěj Procházka*, c. k. professor gymnasijní v Brně. Třetí nezměněné vydání. V Praze nákladem I. L. Kobra 1882.

Z kněb učebných, které sepsal v Pánu zesnulý, o školní vyučování náboženské velezasloužilý biskup Paderbornský Dr. Martin Konrád, až potud nejvíce užitečnou jest mravouka jeho. Kdežto apologetika, věrouka a církevní dějiny jím sepsané vytlačeny jsou z našich

Digitized by Google

škol jinými knihami podobného spůsobu, zůstala po našem vědomí mravouka jeho s malými snad výminkami téměř výhradnou v tomto oboru učebnou knihou. Bohatý její obsah, jejž pan překladatel neztenčený nám podává, nesčetných poskytuje popudů k mravnému životu. Přesný ráz církevní nauky, jejž dovedl spisovatel i překladatel knize této dáti a zachovati, zaručuje učiteli náboženstvi postupujícímu ve vyučování dle obsahu knihy, že nepochybí tak snadno u výkladu těžkých a často i choulostivých pravidel mravného života katolického. Nemůžeme souhlasiti s náhledem tu a tam projeveným, jako by překlad páně Procházkův obšírný měl se považovati za pomocnou knihu pro učitele, překlad pak páně Haklův zkrácený za učebnou knihu žákův. Neboť souhlasíme v tom ohledu s referátem o našem spise uveřejněným v těchto listech (Čas. Duch. 1874. str. 302 nn.), že neškodí jinochovi studujícímu, když i přídavky p. kan. Procházky menším písmem tištěné si pozorně přečte, aby vedle materialistického směru jemu odjinud vštěpovaného nalezl také cestu k vybřednutí z leckterého jemu hrozícího úskalí. O jazykové stránce knihy této platí totéž co jsme pravili o překladu dějin novozákonních. *Redakce.*

40. Sv. Hora. Na památku 150letého jubilea korunování Marie P. Svato-Horské roku 1882. Vypravuje *Klement Vlasák*, nynější rektor redemtoristů na Svaté Hoře. S povolením vyšších představených. V Praze 1882. Cyr. Method. knihtiskárna. Nákladem vlastním. Str. 128. Cena 10 kr. S obrázkem.

K mimořádné letošní pobožnosti jubilejní na Sv. Hoře upravil zasloužilý rektor kolleje sv. Horské Kl. Vlasák knížku příručnou, o kteréž vyznati dlužno, že mluvou ušlechtilou a slohem prostonárodně srozumitelným podává v přehledu stručném vše, čeho si poutník svato-horský zvláště v tomto roce jubilea korunování Marie P. věděti přeje. Nejprv dává se zpráva o původu milostného obrazu Marie P., jejž r. 1348. arcibiskup Arnošt I. z Pardubic zhotoviti dal, načež se další osudy obrazu vypisují, zejmena slavnost korunovace r. 1732. konané. V druhé části spisu z velkého počtu na ukázku sdělují se některé události o tom svědčící, jak mocnou přímluva Rodičky Boží poutníkům svatohorským se býti ukázala. Chválíme, že p. spisovatel

Digitized by Google

téměř veskrz obral sobě příklady z doby nejnovější, aby se patrně ukázalo, že zázraky nejsou báchorkou minulosti, ale že až podnes nepopíratelný důkaz o pravdivosti naší sv. víry podávají. V třetím oddílu vyznačen počet poutníků na sv. Horu přišedších v různých dobách a nejvzácnější z nich zejmena uvedeni; r. 1881. obnášel počet poutníků 80.700. Popis Svaté Hory, chrámu, oltářů, ambitů atd. podává se ve 4 oddílu, načež se vypisuje pořádek nynějších služeb Božích tamtéž, posléze pak (str. 74—116) vytištěny jsou různé pobožnosti, které se na sv. Hoře konají, modlitby, písně, litanie, což zajisté každému poutníkovi velice vhod přijde. V „dodatku“ uveřejněna, spatřujeme obě breve sv. Otce, kteráž jsme sdělili v 3. sešitu (str. 168 nn.) *) a sice nalezá se zde vedle latinského originalu též správný český překlad. *Redakce.*

41. Hospodyně, kněžka domácího krbu. Dle různých pramenův a vlastního pozorování píše *Ant. J. Votruba*. O důležitosti a cíli domácího hospodářství. Vlastnosti řádné hospodyně. V Praze 1882. Cyr. Method. knihtisk. Octav. str. 69. Cena 30 kr. Úprava velmi čista.

Pan spisovatel již po několik let učí národnímu hospodářství na kursu industrialním při c. k. ústavě učitelek v Praze, měl tudy povinnost o úloze hospodyně v domácnosti nejen čísti ale i přemýšleti, což také velmi pilně činil. Jmenovaný spis jest jaksi ovocem této práce. V předmluvě mluví se o úloze dívky a ženy v rodině, státu a národu, a klade se hlavní váha její do domácnosti, protož v úvodě jednáno o důležitosti a cíli domácího hospodářství a uvedeny vlastnosti řádné hospodyně: 1. pořádkumilovnost, 2. čistotnost, 3. spořivost, 4. pracovitost, 5 pobožnost pod heslem: „modli se a pracuj!“ 6. mysl a láska pro domácnost, 7. láska k vlasti. Na str. 54. spisovatel praví: „Nedovedu si mysliti dívku, ženu bez oné nadzemské ctnosti (totiž pobožnosti); nemohu si mysliti ženské pokolení,

*) Změna částečná mezitím nastala v programu, jelikož dne 19. června bude pontifikální mši sv. sloužiti velmistr Dr. Schöbel, 23. června JM. biskup Dr. Karel Prucha. — Odpoledne jest každodenně o 3. hod. kázaní německé, o 4. hod. kázaní české.

Digitized by Google

které ač od přírody nadáno citem, jemností, jest bez víry, bez Boha, bez náboženství. Žena bez náboženství podobá se květině bez vůně! Hnusí se věru slyšeti výrok ženin: „jsem bez náboženství," vzpírá se tomu i cit muže atheisty, když slyší výrok ženy, která chce se počítati mezi intelligenci, mezi vzdělané dámy, mezi vzdělance vůbec, když ve společnosti pravila veřejně: „Byla jsem v kostele, poněvadž mi tam psík veběhnul!" Ač pravdivá, přece odvážná ba na prosto neženská a ošklivá to slova!" Uvedl jsem místo toto, abych naznačil, jak p. spisovatel rozhodně hájí přesvědčení, že matka sama má býti zbožnou, aby opět ke zbožnosti vedla dítě své. — Veškerým spisem vane šlechetný, pro dobro a krásu nadšený ton, není zajisté jakýmsi suchopárným vyčítáním prací domácích, jež připadají ženě za úkol, nýbrž hledí se v něm ukázati, že své blaho, své štěstí, svou vznešenou úlohu má žena hledati u krbu domácího, a že toho všeho tam také najíti může. Hodí se zajisté tento spis na stůl vzdělané dívky a moudré ženy a doporučujeme jej přízni obecenstva co nejvřeleji. Prof. *Jos. Kyselka.*

42. Háj. Časopis pro lesníky, myslivce a přátele přírody. Ročník 15tý. — **Lověna.** Poučný a zábavný časopis pro myslivce a přátele přírody. Ročník 5. — **Domácnost.** Poučné listy vědeckého i zábavného obsahu. Roč. 7. Nakladatel a redaktor: *J. Doležal* v Krucemburku. Tisk Lauermanna v Praze. 1882. Předplatné na všechny tři listy (každý měsíc vycházející) za rok 5 zl; pouze za „Háj" 4 zl.; „Lověna" 2 zl. 40 kr. „Domácnost" 1 zl. 80 kr.

Odborné časopisy podávají zjevný důkaz, že v oněch vrstvách společnosti, které si časopis takový zařizují a udržeti dovedou, panuje ušlechtilá snaha po vědeckém důkladném vzdělání, po rozšíření zásoby vlastních zkušeností vnímáním cizího vypravování jakož i snaha, duchu prací unavenému jakousi slušnou a přiměřenou zábavou prospěšného zotavení opatřiti. V tom ohledu slouží ke cti stavu lesnického v Čechách a na Moravě, že orgán jeho mohl rokem přítomným nastoupiti už druhé desítiletí svého trvání. Ovšem pak nemalá v té věci zásluha připadá na samého redaktora p. Doležala, který za poměrů dosti nepříznivých podnik

Digitized by Google

ten započal a vytrvalostí svou jemu vždy více příznivců zjednává. Obzvláště dovolujeme si ct. čtenáře upozorniti na „Domácnost“, kteráž drobnými zprávami a poznámkami pro domácí hospodářství jakož i povídkami ku prospěchu a zábavě slouží. Neméně „Lověna“ zprávami loveckými a někdy též mysliveckou latinou o zábavu příjemnou se stará, „Háj“ pak v slohu a spůsobu vědeckém o všestranný pokrok myslivosti pečuje a s novými vynálezy čtenáře seznamuje. Zasluhujíť tedy řečené listy povšimnutí našeho a tim více, jelikož v náboženssko-mravním ohledu nejmenší příčiny ku stížnosti nezavdávají. Za důkaz sloužiti mohou *obrazy* náboženssko-umělecké, jež se jako praemie za skrovnou cenu 50 kr. odběratelům dávají; jeden z nich jest překrásný: Madonna od Rafaela dle skvostného originálu v galerii Drážďanské vkusně zhotovený.

Redakce.

43. Der Spiritismus. Von Prof. Dr. *Const. Gutberlet.* Köln 1882, Verlag J. P. Bachem. Str. 100. Cena 1 mark 80 pf. (První podíl členů spolku Görresova za r. 1882.)

O časové otázce spiritismu přinesli jsme vloni důkladné pojednání prof. Dr. Kadeřávka (seš. II. a III.), kteréž končilo přesvědčením, že ve spiritismu shledati možno stopy působení ducha zlého, směřujícího ku zkáze duší. Dr. Gutberlet nejprv dává přehled událostí, jimiž spiritism se jeví, načež probírá rozličné hypothese učenců, kteříž snaží se zjevy ty objasniti tělesným nebo psychickým vlivem medií, aneb silami magickými, a zavrhuje domněnky ty jakož i nejnovější hypothesu o čtvrté dimensi prostorné. Rovněž odmítá domnění, že zjevy ty provozují duchové zemřelých aneb vyšši duchové dobří (andělé); ku konci pak dochází k výsledku témuž jako Dr. Kadeřávek a sice, že spiritism jest dílo zloduchů. V poslední části svého pojednání spisovatel vysvětluje rozdíl mezi zázraky a zjevy spiritistickými. Každému, kdo se obšírněji o tomto úkazu doby naší poučiti touží, můžeme výše naznačený spis dobře odporučiti. *Redakce.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek VI.

Katecheta na škole střední.

Píše **Josef Nedvídek**, katecheta v Jičíně.

Konati v církvi úřad učitelský za našich časův obtížněji jest, než úřadu kněžskému a pastýřskému řádně dosti činiti. Kolik jest nyní lidí, kteří se domýšlejí do sebe ne-li svrchované, aspoň dostatečné moudrosti? Kolik lidí prahne poučiti se a kolik jich chce poučovati? Zda málo jest těch, kteří o nejzáhadnějších principech a axiomatech mluví ex abrupto tak sebevědomě, jako by každé jejich slovo pravdou bylo nepochybnou? Poněvadž pak každý moudrost svou samorostlou více cení než moudrost danou, positivní, již a priori zavírá smysl svůj všemu vnějšímu poučování. — Když pak věci tak se mají, není-li učitelský úřad nesnadnější než úřad kněžský a pastýřský, zvláště když víra ex auditu pochází? *Katecheta* na *střední škole* po většině koná úřad učitelský aspoň mnohem více než kněžský a pastýřský. Slov pak mých má býti účel rozprávěti, jak jest katechetovi dosti činiti úřadu učitelskému, by pak s prospěchem konal též úřad kněžský a pastýřský na škole střední. Promluvím nejprve o poměru katechetově ve sboru světských kollegův a pak o jeho působení s kathedry.

Digitized by Google

I.

Úřad katechetův na škole střední nebyl zasažen lžiliberalismem naší doby tak krutě, jako byl a posud jest úřad katechetův škol obecných, zvláště pak měšťanských postižen zákony a nařízeními liberalními. Zákonodárství jen zákony základními poněkud dotklo se poměrů náboženských na škole střední, na př. odstavcem, že žádný občan není nucen k výkonům náboženským a zákonem zemským, jímž na realkách náboženské vyučování omezuje se na oddělení nižší. Onen zákon omezen byl opět zákonem školním, že učitelé povinni jsou osobně dozírati k mládeži náboženským úkonům obcující. Nebylo tedy a není mnoho obtíží, jichž by zákon byl navalil katechetovi školy střední. Mimo to dostávalo a dostává se dle okolností sborům professorským škol středních s rozhodného místa a z patřičných úst vhodných pokynutí směřujících k tomu, by lžiliberalismus na *české* střední škole se stavoval; jakož vhodným slovem dle potřeby druhdy promlouváno o nespojitelnosti lžiliberalismu s úřadem vychovatelským. Pokynutí ta dostačují, by katechetovo působení na škole střední illusorním činěno nebylo. Přes to všecko není však katechetův poměr ve *sboru* professorském na všech ústavech středních již a priori takový, že by lepšího si přáti nebylo. Stretnou se zajisté okolnosti osobní tak rozmanitě nastrojené, že katecheta druhdy bývá členem sboru jmín zbytečným — překážejícím. Pak ovšem za poměrů těch nezdravých katechetovi nevalně bývá; hledaje útěchy jinde sboru svému se odcizuje, působení své ochromuje a život si ztrpčuje.

Přihlédněme blíže k věci. Mezi desíti až dvacíti členy jednoho sboru jsou povahy zrna nejrozmanitějšího, ale v tom bývají všichni členové za jedno, že

Digitized by Google

každý zvláště domnívá se býti zástupcem vědy nejcennější, ať učí oboru tomu či onomu; a jest-liže přece filolog uznává historika, historik přírodozpytce, přírodozpytec matematika: neuznává nikdo z nich sobě rovným býti theologa. — Katecheta se svou theologií zdá se druhdy býti dědictvím středověkého školství — nezbytná zbytečnost. — Ředitel se zkušenými členy sboru přihlížejíce k dobré kázni školské ovšem katechetu svou auktoritou podchycují k vážnosti mu pomáhajíce; než taková vážnost jen přilepeným pozlátkem jest. Katecheta domáhej se vážnosti zasloužené vlastní způsobilostí. Domáhej se vážnosti ve sboru svým srdcem, svým rozumem, svou vůlí, zkrátka svým charakterem. „In patientia vestra possidebitis animas vestras.“ Slovo Božského Učitele osvědčuje se tu v míře valné. Katecheta jednal by nemoudře, kdyby urážky urážkami splácel, kdyby jevil nedůtklivost, jež jest vlastnost srdce, kterou katecheta z něho vymýtiti musí. Mlčky nesouce ústrk uhlí řeřavé shrneme na hlavu útočníkovu; podruhé zajisté útok bude snesitelnější. Nám kněžím mnoho jest si zastrčiti na časy pozdější. „Udeří-li kollega v tvář pravou, nastavme ještě levou.“ Mírnost naše známa buď všechněm kollegům. Jestliže zdají se nám ústrky býti nesnesitelnými, dobré jest žádati ředitele, by prostředkoval: ne žalovati řediteli, nýbrž postýskati si do ustrkujícího a to jen tehdy, nepochodili-li bychom sami jednajíce mezi čtyřma očima s členem sboru. Moudrý a opatrný ředitel jedná pak soukromí, by nepříslušnost odstranil, ne by kyselost rozohňoval. Myslím, že se na ředitele všech středních škol českých spolehnouti můžeme. Jsou zajisté muži *opatrně* vybraní.

Aby katecheta na střední škole ve sboru vážen byl, jest mu míti srdce nehledající, co jeho jest; vyhovuje všem sám v přáních svých skromný jest. Budiž

Digitized by Google

učiněná dobrota — nikoli slabost. „Já nehledám slávy své“, nýbrž blaha svých žáků, budiž vodítkem jeho jednání. Taková šlechetnost vymáhá úctu všude. Srdce na pravém místě dobývá srdcí i zatvrzených. Katecheta má za dobré býti i s těmi členy sboru, s nimiž nikdo nemůže vyjíti; jest tím povinen své mládeži. Jestliže opatrný ředitel jest nad stranami, jsa všem vším, není jiným býti katechetovi. Katecheta mrzkého zisku nebudiž žádostiv. Sbor za našich poměrů národních druhdy společně na veřejné zájmy přispívá: katechetovi platiž: „ať neví levice tvá, co činí pravice!“ Tak jednej katecheta i v soukromých zájmech sborových. V příjmech skromný, v příspěvcích štědrý; chvály nehledaje, nýbrž jiným ji postupuje.

Vzdělávati se katecheta neustávej; budiž stále na stanovisku vědy veškeré. Zvláště katechetovi prospívá, je-li zkoušen a způsobilým uznán mimo náboženství ještě z jednoho předmětu; tím pak rovná se světským členům sboru z dvou předmětů zkoušeným. — Zde dovolím si podotknouti, že nedobře jednají naše nejd. bisk. konsistoře katechetům nedávajíce vysvědčení o jejich učitelské spůsobilosti; katecheta trží druhdy úšklebky, že ani z toho náboženství zkoušen není, anebo Bůh ví jak zkoušku obstál. — Nové literatury české síly veškeré a jich směr znáti katechetovi nutno jest; měj však o všem zdravý, nepředpojatý úsudek. Nerozum by byl, zavrhovati vše a priori, tak jako vše schvalovati. Katecheta liberál byl by zrádce svaté věci a katecheta „zpátečník“ byl by hlupec. Někteří naši spisovatelé k tomu směřují, by národ náš odkřesťanili vůbec a odkatoličili zvláště. „Národní“ pohanstvo líčí barvami světlými, ale křesťanstvo černými. Augustinovo: „anima humana a natura est christiana“ nevidí se lidem těm býti bernou mincí; moda literární

Digitized by Google

jest nyní jiná. Tu jest katechetovi na stráži býti, by ten směr našich spisovatelů českých nebyl směrem professorů na školách středních. Zvláště professor *historie* může katechetu ve škole podporovati, ale také jeho auktoritu podrývati. Nic tak snadno nedá se falšovati a křivě líčiti jako český dějepis. Katecheta znej tudíž český dějepis zevrubně a rozhovoru s professorem dějepisu nejen se neštítiž, nýbrž vymáhej ho, bys zvěděl, zda professor dějepisu nestaví rozumu a soudu jednotlivců nad církev učící. Na př. nyní i Petra Chelčického chtějí míti soudcem církve uznaným. Boří-li se auktorita církve, boří se náboženství v srdcích mládeže, jež pak ani tomu, čemu bludař učil, ani čemu církev učí, nevěří.

Přírodopis a *přírodozpyt* mládež vésti mohou k Bohu jako náboženství: díla Boží jsou jim předmětem. Mohou však mládež o víru v osobného, prozřetelného Boha a v zjevení Jeho připravovati. I s professory těch předmětů jest katechetovi v rozhovor vejíti a čeho třeba se domáhati. — Pamatuji se až podnes, že nás hluboce dojalo slovo professora fysiky v oktávě, když chystaje se vyložiti základy astronomie hned na počátku nám řekl, že nás voditi bude po nebeských cestách, po nichž všemohoucí Bůh vodí nebeská tělesa, jakož nevymizejí mi slova jeho, že v matematice sám Bůh věčné pravdy složil, z nichž poznáváme pravdu slov: „Člověk stvořen k obrazu Božímu;“ podobně i o logice se pronášel.

Světského professora slovo o Bohu jinocha u víře zviklaného snáze obrátí a u víře utvrdí, než mnohé důmyslné řeči katechetovy. Proto katecheta o taková slova svých kollegů prositi se neostýchá, nýbrž v důvěrném rozhovoru u poctivých a přístupných kollegů jich se třeba doprošuje, a starší

Digitized by Google

professoři na školách středních jsou téměř napořád poctivci, s nimiž v té příčině jednati možná.

V létech sedmdesátých Darwinova díla vydávána jsou jazykem německým; i domýšleli se mnozí, že ta díla učiní epochu nejen ve vědách přírodních, anobrž i v náboženství. Mojžíšova zpráva o stvoření světa s vědou Darwinovou prý neostojí; a překoná-li věda Mojžíše, veta po zjevení. Zda-li tedy katecheta biblickou dějepravou mohl udolati kollegy Darwinovce? Zkušenost učí, že povyk s Darwinismem byl jen efemerní, pomíjející. Nedbá Darwina již ni filolog, ni matematik, ni historik, ba i přírodozpytci jest nyní nauka Darwinova pouhým systemem, který jiným vyvrácen a překonán bude. Domnívám se, že v takových záhadách jest katechetovi přečkati dobu tu s přesvědčením, že zjevení Boží přetrvalo takových soustav více. Do sporu se pouštěti není radno, poněvadž lidé na novou soustavu přísahající slepi i hluši jsou ke všem slovům sebe podstatnějším. Mimo to nebývají záhady takové husté; sotva každý věk jich zažije.

Nemálo choulostivo bývá se *službami Božími*. Někteří professoři chodí do kostela jen z rozkazu vyššího sic jinak by nešli; o svátcích na př. ani o hod Boží nechodí. — Čas na služby Boží potřebný zdá se jim býti zmařen ničemně. Tito pánové sice za den nedělní mnoho hodin promaří jiným způsobem, ale to jest prý zotavení; v kostele však z času toho nemají prý zhola ničeho. Ti ovšem službám Božím zajisté „v duchu a v pravdě“ neobcují. Spíše páni ti o službách Božích bývají druhdy pohoršením mládeži. Mládež zajisté ráda dovtípí se, že páni professoři v kostele neradi jsou, lelky chytajíce, i těší se, až jí též volno bude do kostela nechoditi. Nynější úředníci zda nejeví bývalé své studentské smýšlení? A tak jest i se zpovědí. Kolik jest

Digitized by Google

professorských sborů, jejichž členové všickni o velikonocích mládeži na příklad se zpovídají a k stolu Páně přistupují? Kolik jest sborů, jichž několik aspoň členů křesťanské té povinnosti dosti činí? Kolik konečně jest sborů, z jichž členů nikdo tak nečiní? Mám za to, že těch posledních jest mnoho, těch druhých málo, a těch prvních ani jeden. Řádem tím katechetovo působení pastýřské ba i učitelské nemálo se ochromuje, seslabuje, ba u některých žáků, zvláště vyšších tříd, přímo illusorním činí. Pronese-li katecheta o tom své mínění, hned jest pohotově omluva ba i odbytí, že nikdo k náboženským úkonům není nucen.

Co tu činiti katechetovi, by odčinil dojem příkladu nekřesťanského u mládeže křesťanské? Má snad mládeži říci, jak na takové pány professory své nazírati má? Toť by bylo naprosto nepaedagogické. Žádného člena sboru nedotkne se před žáky nešetrně ředitel, ba ani zemský inspektor, tím méně smí tak činiti katecheta. — Chování se nepříslušné jednotlivých členů sboru ukrátí katecheta buď přátelským slovem svým, buď slovem ředitelovým, ale ukrátiti je nutno jest. Zanedbávání křesťanské povinnosti velikonoční jest znenáhla stavovati. Každoročně katecheta má se pokoušeti, zdaž lze některé členy sboru přiměti, by v té příčině mládeži dobrý příklad dali. Získán-li ředitel, snadno polovina aspoň sboru za ním půjde.

Končím první část rozpravy své opakuje: katecheta nebuď liberálním, ale nebuď také v požadavcích svých přemrštěncem. Řiď se zlatou cestou středuí, domáhaje se, by na tvé střední škole mládež křesťansky se vychovávala a přičiň se, by vše bylo stavováno, co by mládež odkřesťanovalo.

II.

Přistupuji nyní k úřadu katechetskému při *mlá-*

Digitized by Google

deži samé. Když jsem byl oktaváném, říkali jsme, že jsme již v té škole, kde se nic nevěří. Říkal tak věřící žertem a nevěřící (?) z bravůry; kterých mezi námi více bylo, neumím povědĕti. Z třicíti hlásilo se nás do semináře sedm. a tam v exerciciích hned na počátku roku konaných slyšeli jsme slova z úst páně spirituálových: „Si non es vocatus, fac, ut voceris!“ Snad ten den nebylo ani těch sedm ještě povolaných. Kdož to ví. Slovy těmi naznačil jsem výsledek náboženského vyučování a vychovávání mládeže na školách středních. Bylo by se tedy domnívati, že konec vzdělání, jehož střední škola dociluje, jest nevěra nebo aspoň odkřesťanění mládeže studující. Či není s pravdou, že střední škola z nekřesťana křesťana nečiní, nýbrž jinocha křesťana o křesťanství spíše oloupí? Vidno, že věc v úvahu vzíti sluší. Než však oněm slovům buď přisvědčíme, buď je popřeme, v úvahu vezměme mládež do střední školy vstupující a pak mládež na střední škole studující, prohlédajíce především k náboženskému vyučování a vychovávání.

Přijímací zkouška do první třídy školy střední, co v platnosti jsou nynější zákony o školách obecných, až po dnes prozrazuje, že náboženské vyučování a vychovávání na obecných školách pokulhává exceptis excipiendis. Zkoušej nováčky z katechismu, zkoušej je z bibl. dějepravy, málo který odpovědí svou tě uspokojí. Nedostávaje odpovědí žádných, doptávej se po modlitbách; odpovědí ti otčenášem. Ano jsou žáci, že neumějí věřím v Boha a desatera, a ty je máš přijati do střední školy, neboť umějí dostatečně z mluvnice i z počtův. A žáčkové ti nejsou nikoli brak obecných škol.

Takový jest materiál, jenž nábožensky na střední škole má býti zpracován; ejhle výsledky liberalismu a nynějších zákonů školských!

Digitized by Google

Odstup ode mne, bych pány spolubratry na vinici Páně břímě dne i horka nesoucí vinil chatrným věděním náboženským mládeže škol obecných. Doba času má vpálený ten znak na sobě, náboženské vědění jest poslední, po němž sami rodiče na svých dítkách touží. Ku známkám moderní vzdělanosti mimo jiné náleží: zlehčovati náboženství vůbec; a činí tak nejen měšťáci, než i sami venkované, otcové ba i matky některé městské. Neumí-li dítě modliti se, vinna tím matka; neučí-li se doma chlapec náboženství, vinen tím otec; ale zda otec anebo matka za vinu považují, roste-li dítě jejich jako pejsek na klíně nebo telátko v chlévě? Nynější svět shání se jen po vědění, které vynáší, a dle výnosu také jednotlivé odbory vyučování školského cení: náboženství test tudíž poslední nenesouc patrného zisku hmotného.

Máť ovšem katecheta právo nevědomým nováčkům přijetí odepříti; avšak zda není spíše chvalno přijati nováčka v náboženství nevědomého, by se doučil tomu, čemu naučiti se zanedbal svou vinou nebo vinou jiných?

Přistoupíce k věci blíže takto ji rozlišme: a) katecheta na střední škole učí náboženství přímo; b) katecheta přihlíží ku křesťanským mravům mládeže školy střední.

Ad a) Pronáší-li se mládež školy střední, že nerada, protože s obtíží učí se náboženství, vina jest katechetova. — Náboženství má býti předmětem milým, jako katecheta býti má žákům pravé deliciae. Považováno-li bývá náboženství za předmět, v němž co do známek možná prospěchu docíliti nejlepšího, není soud ten proti pravdě veškeré; avšak katecheta má býti učitelem, by nejlepší známky z náboženství nebyly pouze fingovány — by prospěch nebyl pouze předstírán. Čeho na to

Digitized by Google

třeba? Ne mnoho. Žáci učtež se náboženství rádi a prospěch skutečný se objeví.

Aby tomu tak bylo, katecheta měj školní knihy náboženské v malíku, znej zevrubně všecko všude, by stoje před žáky z paměti lekci dle knihy vykládal, odstavec za odstavcem se žáky propracoval, by žáci mocni jsouce z plna látky již v hodině, aspoň zpola již po učení školním znali i formu její — t. j. slova knihy. Na domov má jim zbýti, aby dle knihy doplnili formu věci. Zvláště texty písma sv. žáci znejte hned za školní propravy. Tak jest pracovati se žáky všech tříd; nadanější žáci poví věc poprve ji slyšíce a tak po nich dobří až do těch posledních; i o ty zajisté jde. Mám zde uváděti chyby, jichž se katechetové, jakož i jiní páni professoři škol středních dopouštějí? Aspoň něco.

Někteří katechetové (jakož i jiní professoři) přednášejí bez knihy. Míníce uložiti žákům stránku, dvě, na výklad určí sobě půl hodiny své náboženské a látku v tom čase rozbředí, napovídajíce o té látce až Bůh brání co slov, a žáci po prošlé přednášce nevědí ničeho z toho, čemu doma učiti se mají. Katecheta pracoval mnoho, ale málo práce udělal. — Jiní, pohodlní katechetové z knihy před nimi ležící čtou, měníce snad slovosled, aneb i větosled, anebo čtou slovo od slova. Zbude-li jim času, dají lekci žákům přečísti jednou, dvakráte, při čemž ovšem jen čtoucí žák pozor má, ostatní buď lelkujíce ani nenaslouchají nebo na jiný předmět se připravují. Za takové *„přednášky“* žáci ve škole se nudí a doma se nad knihou moří toužíce právem, že učiti se náboženství nejobtížnější jest. Div-li, jestliže žáci takovým učením náboženským obmyšlení v nenávisti mají i samo náboženství?

Takovým spůsobem *„přednášelo“* se náboženství

Digitized by Google

jakož i jiné předměty na středních školách za drahná léta; nyní páni inspektoři školní domáhají se *„učení“* zcela jiného, a to vším právem. Kdyby nyní tak se *„přednášelo“* jako v létech padesátých a dříve, kolik žáků by dostačilo nynějším požadavkům? Ondy jen velmi nadaní žáci, poslaní od duchovních, na studie se dávali, nyni i méně nadaní a nepřipravení studují a s dobrým prospěchem, poněvadž školní „učení“ nahražuje nedostatečnou přípravu a slabé nadání podporuje.

Jestli-že ostatní professoři snaží se vhodnou methodou žákům pomáhati, má to činiti v plné míře též katecheta. Dokud žák prostředních schopností neřekne, že naučí se náboženství doma hned anebo brzy, katecheta, i kdyby sebe pěkněji „přednášel“, neučí dobře. Umějí-li žáci náboženskou lekci brzy, líbí se jim náboženství, milují je a odrostouce nedají se tak snadno strhnouti k odporu proti náboženství a církvi.

Slýchati od těch, kteří se náboženství řádným způsobem za studií svých neučili, že prý by se *ethika* zvláště na škole střední přednášeti měla. Ti, kdo tak mluví, myslí si ethiku a là Kniggeovo „obcování s lidmi“ t. j. by podkladem té ethiky nebylo náboženství, či spíše by ta všeobecná ethika zaujala místo náboženství. Kdo tak mluví, nepoznal náboženství z té pravé stránky. Máť každý článek víry i obřad církevní, tím spíše pravidlo mravů svou stránku ethickou; katecheta má ji odkryti, žákům sděliti. Jsou ovšem mnohé ethické momenty v učebnicích náboženských poznámkami k jednotlivým paragrafům přičiněny; ale některý katecheta řekne žákům, to že si mají doma přečísti, sám živým slovem o důležitém tom ethickém momentu nepromluví. Nakládá tu katecheta s náboženskou naukou asi tak, jako některý professor s dějepisem: vypravuje sáhodlouze o válkách, o kultuře se ani nezmiňuje. Co

Digitized by Google

je platno žáčkům znáti dogmatiku, jestliže o užitku víry a záhubě nevěry pojmu nemají. Dogmatika pouhá mrtvým jest kapitálem obtížně nabytým: dogmatika bez ethiky jest víra beze skutků — mrtvá.

Přistupuji *k exhortám*. Kolik jest katechetů, jimž exhortovati jest rozkoší? A přece míti slovo ve shromáždění jest věc vznešená. Jestliže tisk jest novou velmocí, slovem svobodně pronášeti zásady zda není též mocnou pákou? Slovo mluvené obrátilo svět, a slovo tištěné svět kazí. Není-li na pováženou, jak slovo pravdy mluvené nyní o svou moc přichází?

Jsou-li tištěné exhorty obrazem exhort mluvených, jest na jevě, proč tak málo působí. Katecheta hodlaje užiti tištěné exhorty přečti ji pozorně a pak zkoumej, na kolik si ji pamatoval; je-li s to, by ji slovy svými reprodukoval, což jest možno, utkvěl-li obsah exhorty přečtěné v paměti. Nemůže-li jednou, přečta exhortu tištěnou, obsah její zpaměti reprodukovati, exhorta jest ničemna buď látkou, buď formou, buď oběma. — Co může žáček z exhorty míti v paměti a v srdci, když sám katecheta z přečtěné exhorty málo nebo nic neví? Kdybychom na katechetovi žádali po exhortě, kterou na papír z tištěné sbírky opsanou žákům přečte, by ji slovy svými pověděl, možná že by byl v nesnázích jako žáček. Exhorty katechetů středních škol nebývají druhdy tak spracovány a spořádány ni žákům sdělovány, by z nich náležitý prospěch měli. Exhortuje se zajisté, jen aby se exhortovalo. V sobotu vezme katecheta knihu tištěných kázaní neb exhort, opíše tu neb onu a v neděli ji žákům přečte. Ba jsou katechetové, kteří z tištěných exhort případnou vytrhnouce, do papíru si ji vloží, dělajíce se, jako by ji psanou četli. Ovšem jest to jedno, čtu-li tištěnou či psanou, nemám-li vlastni exhorty pro své žáky spracované.

Digitized by Google

Jestliže věci tak se mají, můžeme-li se diviti, že žáci poslední školy střední říkají, že jsou již v té škole, kde se nic nevěří? Perditio ex te Israel! Či mají světští učitelé za nás duchovní pěstovati v žácích náboženské a katolické vědomí? A co, jestliže vědomí to ze srdcí i z rozumu vyhánějí?

Jest tedy na katechetech, by dvojnásobnou pílí snažili se dosti činiti obtížnému ale veledůležitému povolání svému vyučujíce ve škole a exhortujíce v kostele. Čím méně svět cení naše působení, naši práci, tím horlivěji pracujme, by laikové vidouce účinek naší práce, náležitou cenu také jí přičítali.

O exhortách dovolil bych si připomenouti asi to: Katecheta přihlížeje k perikopám evangelickým anebo k epištolám, probírej přece systematicky články víry a pravidla mravů ze strany ethické spůsobem mládeži přiměřeným. Mohou tak v exhortách probrány býti všecky vlastnosti Boží z ethické stránky; milost Boží ve svatých svátostech; nauka o církvi, o posledních věcech člověka. Mohou probrány býti ctnosti Božské i mravní a tak zvané společenské, z pospolitého života plynoucí; všecky druhy hříchů hlavních, do nebe volajících atd. Jest jen přemýšleti o několika perikopách napřed a z nich posouditi, který cyklus exhort by z nich přirozeným spůsobem se dal vyvoditi. Exhorty buďte methodicky upraveny; budou-li, snadno si je katecheta sám bude pamatovati a z paměti přednášeti, a žáci rovněž snadno i s užitkem poslouchati budou. Velmi dobrý má účinek, proložíme-li exhorty své příklady biblickými, dějepisnými, ze života svatých anebo ze života křesťanského vůbec. Jest ovšem nutno u výběru příkladů těch býti opatrným; jsouť ve sbírkách těch příkladů mnohé, jichž nemožno přednášeti ani lidu vesnickému, tím méně před sborem professorským, jenž

Digitized by Google

z povinnosti vychovatelské exhortám obcuje. Konečně o exhortách dokládám, že by z *paměti* se měly přednášeti. Mát ovšem exhorta i psaná a čtená své právo odůvodněné: že jmenovitě možno psanou vyšším slohem přiodíti, krásnými i četnými citáty opatřiti. Toť positivní důvodové. A negativní, že katecheta nemá tolik času, by exhortu na paměti studoval, ba že práce ta příliš obtížna. Kdo zvykl předčítati exhorty, ten pak nerad zpaměti káže. Chtějte na katechetovi takovém, by Vám o zvláštních příležitostech kázal, uhlídáte, jak se Vám vymlouvati bude tím neb oním, ale neřekne Vám, že se na svou pamět necvičenou spolehnouti nemůže, ani že v kázaní nemá žádné rutiny.

Ad b) Katecheta přihlíží k mravům mládeže. Žactvo středních škol jest právě toho věku lidského, za něhož člověk člověkem se stává. Jakým kdo z nás na střední škole se stal, takovým téměř posud jest, ač pokročilý věk, povolání, další studie nemálo na nás působí. Z toho zřejmo, že jest svrchovanou míti péči o mládež škol středních vůbec a o každého žáka zvláště. Není na místě rozepisovati se o liberalismu a jeho příčinách u mladých mužů studovaných všech stavův, ač bychom přes universitu a techniku došli až do gymnasií a realek, stopujíce původ lžiliberalismu. Katecheta školy střední přede všemi členy sboru povolán jest přihlížeti k mravům mládeže a to k mravům křesťanským — jiných mládež křesťanská nemá a míti nemůže. A tu buďtež jen v krátkosti hlavní věci vyznačeny. Katecheta dbej řádných modliteb školní učení předcházejících a končících. Zdaž mládež druhdy modlitby ty nepronáší takovým způsobem, že jí ani sám Pán Bůh nerozumí? I jsou prý professoři na škole střední, kteří se s mládeží před učením a po něm nemodlí. Obě věci jest napraviti. — V kostele mládež nejen co do tříd,

Digitized by Google

anobrž i co do jednotlivých žáků měj svá místa. Bývá druhdy na místě pro jednu třídu určeném, místečko zvláště výhodné a po takovém bývá shon, jejž dlužno zameziti. Veledůležitý jest kostelní *zpěv*; bývá pravou rozkoší poslouchati zpívající mládež školní. Dovede-li katecheta kostelní zpěv udržeti ve vzorném pořádku, zpívá-li mládež všecko a pěkně, ráda také v chrámu Páně prodlévá. Jest však na to třeba cvičiti mládež v kostelním zpěvu, a při tom katecheta buď sám jest cvičitelem anebo dohlížitelem. Nebudiž však zpěvu toho přespříliš; mládež nerada se cvičí a proto cvik nesmí trvati dlouho ani každou neděli, sic pak mládež, jsouc nucena cvičiti se proti vůli, v kostele schválně nezpívá; proto cvičení často i zbožnost kazí. Na katechetovi jest, by rozumně a veleopatrně si počínal.

Velkou nesnáz působí katechetovi přihlížeti k mládeži *mimo školu*. Často domácnost, zlá společnost žáka kazí a katecheta neví, odkud ten neblahý obrat v chování se žákově. Jindy pilný, teď líný; jindy povolný, samá ochota, nyní tvrdošijný, zpurný. I jest pátrati po domácnosti nebo po společnosti, která mimo školu žáka přechovává. Chodí-li katecheta často do bytu, objevuje-li se na místech, kde studenti se scházejí, budí proti sobě nenávist, zvláště jestliže se veřejné vyšetřování zavede se žákem ku slovu katechetovu. Katechetu pak nazve jeden žák udavačem a všichni žáci pak jej mají v nenávisti a v opovržení. Proto pokoušej se katecheta, by sám žáka na dobrou cestu opět uvedl a pro soukromé, jiným žákům neznámé činy žáka veřejně ani nezahanbuj ani netrestej. Buď jako zpovědník mlčelivý i v té věci, kterou víš mimo zpověď. Více jednej mezi čtyrma očima se žákem než v konferencích. Je-li žák vyslýchán, katecheta dobře činí, přepouští-li vše jednání třídnímu nebo řediteli; sám nebuď

Digitized by Google

soudcem ani vyšetřovatelem. Jako dobrý pastýř má katecheta hledati ztracené ovce, ne aby ji zničil, na pranýř postavil pobloudilou, nýbrž do stáda zdravou uvedl. Ano katecheta druhdy moudře učiní, ujme-li se pobloudilého proti přísnosti zákona od ředitele neb od sboru prováděného, ač-li kázeň ostatních žáků tím by netrpěla. Kde zákon káže žáka vyloučiti, přízeň katechetova má své meze. Budiž heslem katechetovým: nepotřebují zdraví lékaře, nýbrž nemocní.

Ptejme se kollegů světských, ptejme se úředníků, co smýšlí o svém bývalém katechetovi, zda neuslyšíme často nepříznivý úsudek, že na př. katecheta slídil po žácích v hospodách, po bytech, po ulicích, že jizlivě je vyslýchal, před žáky zahanboval a v konferenci nejkrutějším soudcem býval?

Konečně dokládám, katecheta *miluj* upřímně svou mládež školní, lásku nejen slovy ale i skutky mládeži projevuj, pochvaluje hodných, laskavě zacházeje s bloudícími a podporuje, seč síly jeho, chudé. Katecheta buď všem vším. Láska budí lásku, důvěru a kde katecheta má lásku a důvěru žáků svých, prospívá dobře, naplňuje úřad svůj, jest na svém místě.

O některých nejvíce zobecnělých nedostatcích v duchovním řečnictví.

(Dokonč.)

III. O kázaních souvislých, cyklických.

1. Důkladné poučování lidu o pravdách křesťanských, hájení jich proti bludům, nevěře a frivolnosti, plodné vzdělávání srdce lidského a vůle lidské naprosto nemožné jest, káže-li se po každé o jiném předmětu, jak se namane, bez ohledu na to, co se kázalo přede-

Digitized by Google

šlou neděli nebo předešlý svátek. Má-li se lid na osadě kázanímí poučovati o křesťanském náboženství a má-li v něm se pěstovati smýšlení křesťanské a život křesťanský, nevyhnutelně třeba jest, aby se o pravdách křesťanských jednalo v dobrém pořádku, v souvislosti, dle plánu rozumně sestaveného, tak aby jistá řada po sobě jdoucích kázaní jeden větší *celek* byla, v kterémž by kázaní s kázaním souviselo, jedno druhému ruky podávalo, následné v předcházejícím půdu mělo a dobrý základ, samo zase dále postupujíc, až by celá řada nauk, na př. o vykoupení, o působení Ducha sv. v nás, o desateru přikázaní božích, o svátosti pokání, o mši svaté atd. důkladně probrána byla.

Kázaní taková jmenujeme *cyklická*, a jeden jest mezi povolanými soudci hlas, že bez cyklického kázaní nelze ani poučovati ani vzdělávati, jakož obého žádá úkol křesťanskému kázaní předepsaný. Jen kázaní cyklická jsou skutečně poučná i mohou vzdělávati vydatně a působně; bez nich naprosto není možno, aby lid křesťanský nezůstával v nevědomosti a aby dojem, způsobený snad jednotlivým kázaním, nezaniknul zase brzy beze stopy, bez účinku; neboť bez důkladného poučení nemožno jest i praktické vzdělání srdce, posilnění a naklonění vůle k dobrému.

Slyšme o tom nad jiné kompetentní hlas Dupanloupův: „Jest několik způsobů, podávati s kazatelny poučení náboženského; jaký bychom koli způsob volili, konečný cíl vždycky tento bude: Pastýř, opouštěje osadu svou, aby počet vydal ze svého vladařství, směj říci, jako řekl sv. Pavel Efezanům, s nimi se louče: „Osvědčuji vám dnešního dne, že čist jsem od krve všech; neboť neopominul jsem zvěstovati vám *všelikou radu Boží*“ (Skutk. ap. 20, 26. 27.), t. j. že nic nesmí v náboženském učení křesťanském býti, o čem by pa-

Digitized by Google

stýř, po uplynutí jistého času, byl nevyučil oveček svých. Toto jest povšechná úloha vyučování pastýřského.

Nejlepší spůsob, podávati náboženského vyučování, ovšem ten bude, kterýž dosáhne vytknutého cíle co nejdokonaleji a nejjistěji. K tomu pak není leč jediný prostředek, a ten jest: ustanoviti sobě a zachovávati souvislý plán vyučování náboženského. Jinak účelu dosáhnouti nelze. Neboť aby se mohlo úplného poučení o náboženství podati s tou methodou, anebo lépe s tím nedostatkem všeliké methody, bylo by třeba — a to byla by neskončeně větší nesnáze — zaznamenávati správně a dopodrobna vše, o čem kážeme, míti zároveň na očích přehled toho všeho, čemu vyučovati náleží, a srovnávati neustále zaznamenání svá tímto přehledem, aby sobě počet vydati mohl, o čem již jednal a co ještě zbývá, aby se, jakož náleží, nic nevynechalo. Ale kdo bude takto dělati bez ustání? Když by i byl začal, přestane brzy a nebude věděti, kde jest, a bude vyučovati dále na zdařbůh.

Výsledek takový jest zrovna nezbytný na osadách velikých, kdež menší přednášky a větší kázaní rozdělují se mezi několik kněží. Kterak možná jest na osadách takových pořádati, říditi kázaní a tím se ujistiti, že celkem podáno bude úplného poučení o náboženství, není-li učebního plánu, jenž by se napřed vytýčil a jehož by se přidržovali všickni spoludělníci při jednom kostele?

Pakli bez plánu těžko jest, aby v kázaních na jisté osadě došlo časem na všecky předměty buďto dogmatické, buďto mravoučné, tak že by žádného nebylo pominuto: jak teprvé byla by mnohem těžší, ano až nemožná věc, přivésti na řadu nemalé množství předmětů menších a podrobností podřízených, ale nicméně

Digitized by Google

důležitých? Předměty a podrobnosti ty uniknou jistotně, kdežto by na řadu byly přišly přirozeně a jako samy sebou, kdy by sobě kazatelé byli vytýčili a zachovávali logicky spořádaný a úplný plán vyučování křesťanského, takový asi, jakých se nalezá hotových ve mnoha výborných kněh, v dobrých katechismech, v elementárních pojednáních o theologii atd.

K tomu dodejme, že spůsob, kázati o předmětech z celku vytržených. osamotnělých, vždycky méně dostačí posluchačům a méně jich uspokojí; duch lidský tak zřízen jest, že u všelikém vyučování miluje pořádek i souvislost a že jen v takovém nalezá světlo: lucidus ordo.

A protož třeba jest plánu, soustavy. Stojí-li pak někdo přece na tom, aby kázal o předmětech osamotnělých, a chce bráti na př. evangelia za předmět řečí svých, musel by nezbytně za vůdce používati přehledu, tabelly na př. té, která se nalezá na konci katechismu římského a zhotovena byla s tím zvláštním úmyslem, aby do výkladů evangelických pojaty a vřaděny byly čelné částky katechismu toho. Avšak, jakákoli péče na to snad byla vynaložena, aby se v tabelle této umístily všecky čelné předměty náboženského vyučování: můžeme nicméně, studujeme-li ji, pozorovati snadno věc dvojí: předně, že provedení toho plánu jest pro kazatele velmi obtížno, za druhé, že mnoho předmětův užitečných, ano důležitých se tu nenalezá, anebo že mohou jenom nuceně býti vřaděny. — Bez odporu nejlepší věc jest, míti plán vyučování pastýřského.

Osnovy náboženského vyučování mohou býti velmi rozdílny v seřadění a podrobnostech; každý může tu voliti, co nejlépe se hodí jeho duchu i posluchačstvu; a poněvadž o farní osadu jde a tu slovo boží se káže ustavičně témuž posluchačstvu, dobře bude, obíráme-li

Digitized by Google

postupně, každých čtvero neb patero let, plány rozdílné. Ovšem pak, jaký bychomkoli plán si obrali, zůstává podstata vždycky jedna, totiž dogma, mravouka, modlitba, svátosti, oběť; od toho nikomu nesluší odstupovati. Ale při podstatě nezměněné vždy dosahovati lze rozmanitosti a zajímavosti nové a nové.“ (Dupanloup l. c. pg. 81 sld.) Znamenitý pastoralista Dieulin krátce dovozuje potřebnosti kázaní souvislých takto: „Poněvadž učení náboženské také jest věda, jako která jiná, žádá vyučování jeho methody dokonale spořádané, při kteréž postihují se celek i podrobnosti, bez kteréž ale nelze naučiti se leč málu neb zhola ničemu. I obyčejní prostí duchové jsou přístupnější, nežli by sobě kdo myslil, práci rozborné, obratně-li jest provedena. Arci jest to práce trudná; ale sluší-li knězi, aby se vyhýbal obtížnému a namáhavému dílu? A mohl-li by se mu právně vyhnouti a nepodávati osadníkům ovoce svých prací, proč byl by ustanoven za pastýře? (Le bon Curé II. str. 166.)

Nejsnáze a nejrychleji můžeme nahlédnouti nezbytnou potřebu kázaní cyklických, uvážíme-li některé důležité učení katolické, zároveň zkoumajíce, zda-li jest možno, pojednati o něm v kázaní jednom tak, aby posluchači dobře porozuměli obsahu jeho, aby přesvědčeni byli o jeho vniterné pravdivosti, božském původu, potřebnosti, užitečnosti, a spolu také dostatečně ochráněni proti námitkám a pochybnostem; aby pravda ta je dojmouti a skutečný vliv na jejich křesťanské smýšlení, cítění a snažení míti mohla. Tak na př. velice důležita jest nauka o církvi, jmenovitě za dob našich, kdež i netečnost náboženská i zřejmé, vášnivé nepřátelství proti pravé církvi až do nejnižších vrstev lidu se vnáší. Kdo by chtěl popírati, že by důkladné poučování o církvi bylo zvláště potřebno i prospěšno, pou-

Digitized by Google

čení takové, aby katolík věděl jasně a určitě, co by katolická církev byla, aby o jejím božském původu a její potřebnosti byl přesvědčen, proti námitkám netečníkův a nepřátel ozbrojen a k tomu nakloněn, že by církev měl v uctivosti, jí se rád přidržel, ji za jedinou bránu do nebes považoval? V *jednom* kázaní netoliko že možno nebude všecky tyto stránky provésti, ale nebude možno, provésti dostatečně i jedinou z nich. Jak asi musel by sobě počínati kazatel, aby z oněch stránek o církvi pojednal a prospěchu žádoucího i dostatečně i vhodně dosíci usiloval? Míním, že asi takto: Musel by mluviti o církvi vůbec t. j. o společnosti věřících na uskutečňování zájmův nejvyšších; společnosti takové již v ráji počátkové se spatřují, zejména hned po pádu; potom o církvi v době patriarchův; o církvi st. zákona; o přípravách Kristových ku založení církve, o skutečném založení a zřízení jejím, poměru hierarchie k věřícím, jak jest ustanoven od Krista samého. Takto bychom se přiblížili k pojmu o církvi katolické a posluchači by jasně porozuměli, co církev katol. jest; po tom by se zdarem pokračovalo další vyučování o kněžském, učitelském a pastýřském úřadě v církvi, o biblí a tradici, o církvi učící a neomylnosti její; rovně tak pevně by se na posavadních základech mohlo stavěti další učení, proč jen katolická církev jest církev Kristova, proč v ní může každý spasen býti a proč není spásy kromě církve katolické, proč jen ona jest přípravna k životu věčnému. V těchto thematech naskytala by se hojná příležitost k apologii, praktické dolohy pak by konečně soustředily se v těchto naučeních: Měj v uctivosti katolickou církev, jí se podrobuj, jí věř a jí poslouchej, děkuj Bohu, že údem jejím učiněn jsi, pros i namáhej se o to, abys údem živým byl a setrval až do smrti své. — Naopak, představme si

Digitized by Google

jakkoli dobré, ale jediné a osamotnělé kázaní o církvi s jakékoli stránky (s jakoukoli předlohou), — a nepochybně brzy k tomu závěrku dojdeme, že v něm nelze ani dostatečného poučení podati o církvi, ani vštípiti přesvědčení o jejím božském původu, ani nadchnouti srdce láskou a oddaností k církvi, třeba bychom sobě myslili posluchače s vůlí dobrou, nejlepší.

Uvažme ještě učení o mši svaté. Chceme-li o ní poučiti jasně, důkladně a s užitkem pro smýšlení a život lidu katolického, museli bychom počíti s obětí vůbec a vyložiti, že oběť tak podstatně náleží k náboženskému životu člověka, jako dýchání k životu fysickému; vždyť i modlitba svojí podstatou jest vlastně oběť. Proto i nalezáme oběti hned u prvních lidí, u patriarchů, v církvi starého zákona. A nepodáme-li poučení důkladného o významu obětí starozákonních, ježto byly oběti *náměstné* a spolu *obrazné*, nikdy nebudeme moci jasně a dostatečně poučiti, že Kristus obětoval sebe *za nás* na kříži a obětuje se na mši svaté. Teprvé když bychom byli položili takový základ, mohli bychom jednati s prospěchem o mši svaté tak, aby pojem o ní byl jasný a důkladný, vedle něhož by námitky a pochybnosti jakékoli obstáti nemohly, a aby na pevném základě postavena i působnými motivy podepřena býti mohla naučení praktická, jak by katolický křesťan měl sobě mše svaté vážiti, jakou k ní uctivost i naději míti, s jakým úmyslem a s jakou nábožností se jí účastniti, aby požehnání jejího i skutečně docházel.

Tištěné naše sbírky homiletické jsou toho důkazem, že posud málo se uznává důležitost kázaní cyklických. Jsou to jenom kázaní postní, kteráž o předmětech souvislých jednají; ostatně, kromě katechetických ká-

Digitized by Google

zaní páně Vohnoutových, nejsou nám povědomy tištěné duchovní řeči, ježto by krok za krokem, soustavně a souvisle o vážných a důležitých předmětech jednaly aspoň na jisté významnější doby roku církevního, na př. na dobu adventní, na dobu od velikonoci do sv. Ducha. A jak dobře, a spolu i snadno bylo by, na tyto doby spracovati cyklus kázaní dogmatických, mravoučných, liturgických nebo biblických, kterýž by důležitější pravdu, k času tomu zvláště vhodnou systematicky probíral. Kéž by k této věci tak vážné obrácena byla pozornost i píle hojnější, ba všeobecná.

IV. O populárnosti v kázaních.

Populárnost platí všeobecně za nejlepší vlastnost duchovních řečí. A jistě právem; neboť ona jest opravdu soujem všech dobrých vlastností, jakéž na křesť. kázaní shledávati se mají. O nedostatku populárních kázaní můžeme již odtud souditi, že knihkupecká reklama v Němcích, a dílem také u nás, velmi ráda připisuje populárnost každému nejnovějšímu plodu na poli homiletickém, a že skutečně valný odbyt mívají kázaní, o kterých se mezi duchovenstvem ujal soud, že populární, praktická jsou. Právě nyní rozhlašuje reklama v Němcích kázaní amerického jesuity Fr. X. Weningera, znak populárnosti, praktičnosti, originálnosti atd. čtenářovi až do očí strkajíc, aby dosáhla cíle svého — peněz.

Majíce na mysli úplný pojem o populárnosti, ovšem musíme kázaní skutečně populární pokládati za dobrá, ale i shledáme ve skutečnosti, že populárních kázaní vůbec nemnoho naleznouti lze

Které kázaní jest populární? To a takové, kteréž ve svých částech i v celku, obsahem i formou zcela způsobilé jest, aby pozornost budilo a poutalo, od po-

Digitized by Google

sluchačů dobře pochopeno bylo, na srdce jejich dojem spasitelný učinilo a jim v paměti snadno zůstalo. K populárnosti tedy jednostejně přispívati musí obsah i forma, proslovení (elocutio). „Pravá populárnost ne tolik ve slově, jako raději v myšlénce, citu a pohnutí záleží; a jestliže myšlénka, cit a pohnutí jsou pravdivy, *hodí-li se skutečně těm, ku kterým mluvíme*, dosahuje se pravého účelu výmluvnosti.“ (Dupanloup, Prédication populaire str. XV.)

Vedle toho náleží k populárnosti všecko to, co jsme v posavádní své rozpravě pověděli pod I. a II.; v té míře tedy, v kteréž nedostává se kázaním stránky poučné a přesvědčivé, dojemné a působné tak, že by se mysl spasitelně vzdělávala, vůle k dobrému prakticky a mocně nakloňovala, — v té míře nevyhovují duchovní řeči zákonům populárnosti, nepopulárnost a zároveň také nepraktičnost, nepůsobnost jest vada jejich, vedle kteréž i to dobré mizí, co by se jinak nalézalo na nich.

Poněvadž tedy valný kus populárnosti záleží v poučné a vzdělavací stránce obsahu, zbývá nám jen ještě *o formě čili proslovení kazatelském* něco promluviti. Nemusíme připomínati, že mluva populární něco jiného jest, nežli mluva nízká, všední, nesprávná, neuhlazená, nevkusná; jsoutě podstatní znakové mluvy populární: 1. jednoduchost, prostota, 2. ušlechtilost a důstojnost.

Jednoduchost čili prostota mluvy kazatelské má za svůj nejpřednější znak úplnou světlost, srozumitelnost, názornost a krátkost. A protož odporuje této vlastnosti mluva odtažitá čili abstraktní, věty a rčení (phrasis) příliš obecné, věty tolik dlouhé, že obyčejný člověk již dobře nepamatuje začátku, když věta se ukončuje. Co má sobě obyčejný posluchač počíti s následující větou: „Prvním rodičům otevřely se oči, aby poznali svou nahotu a nedostatečnost duchovní.“ Anebo: „že

Digitized by Google

národové jinak vzdělaní v přesvědčení náboženském nejhloub poklesli.“ „Ctnosti, jež jsou podmínkou a základem našeho spasení.“ „Plnost blaženosti jest přece jen milování dokonalé, netoliko srdcem, nýbrž i skutky, kochající se v dosažení tužeb a cílů svých. A hle, k této dokonalé lásce nemohli nebešťané tenkrát dospěti, nemohli totiž leč Boha dokonale oslavovati a milovati. Láska jejich soustřeďovala se toliko v Bohu, přinášejíc jim od něho jen zase blaženost, bylať toliko jednostranná. Nebešťan, toužící co možná nejvíce, aby podobným stal se v dokonalosti Bohu, necítil oblahy neskalené, nemoha blaženost svou sděleti s lidstvem, lásku svou k němu skutkem dokazovati a dosáhnouti toho u člověka, čeho sám požíval.“ — Pomysleme sobě, že by tyto a podobné věty se na kazatelně přednášely, ať v městě anebo na vesnici, zdaž nemusili bychom říci o kazateli: „factus est sicut a es sonans et cymbalum tinniens,“ anebo „aerem verberans“?

Důstojná mluva střeže se všeho, což triviální jest, nízké a sprosté, všední, anebo hravé a žertovné. Míníme, že nejenom čtenáře vzdělanějšího uráží, ale i posluchače obyčejného uraziti, nemile dotknouti se musí, čte-li anebo slyší-li v řeči duchovní: „darebák“; „čím chytřejší a prohnanější dareba“; „rozkmotřiti se“; „kostela se štíti, jako čert kříže;“ „běda hospodyni, která by oslyšela prosbu některé kmotřičky“ (vše to vyňatky z tištěných kázaní doby nejnovější).

K důstojnosti ne méně nežli ke srozumitelnosti náleží *správnost a přesnost jazyka* etymologická i syntaktická. Kázaní přednášené jazykem grammaticky nesprávným nebude nikdy populární, i kdyby jinak dosti srozumitelné a též užitečné bylo. Muži grammaticky vzdělaní dosti časté a hlasité stesky pronášejí, že nedostatek přesnosti a správnosti jazykové skoro v té

Digitized by Google

míře přibývá, v které se naše literatura a české škol. ství vzmáhá. Nejedny učebné knihy, zvláště na ústavech středních, jsou téměř ironie na správnou češtinu, časopisectvo pak, obzvláště politické, soustavně hubí všecken smysl pro mluvu čistou, správnou, ušlechtilou. Dlouho se mluvilo a psalo o „Brusu jazyka českého“ již v létech čtyřicátých, kdy ani středních škol českých ani obligátního učení se jazyku českému nebylo; ale jak hubený byl by ten „Brus“ asi byl naproti „Brusu“ nedávno skutečně vydanému! Tehdejší literáti čeští v potu tváři učili se mluvnici podle Dobrovského, čítali starší spisy české, čítali Palackého, Šafaříka, Vinařického, Jirsíka, Štulce, Tomka, Čelakovského; při širším pak provedení rovnoprávnosti ve školách psali učebné knihy na mnoze muži, kterým všude grammatiky se nedostávalo a kteří buďto ani chuti anebo ani pokdy neměli, čísti vážné knihy psané dobrou češtinou. Co tito nedodělali, dokonalo i dokonává časopisectvo. Kdo bedlivě probírá „Brus“ a přezáslužný slovník učeného p. prof. Kotta, až i zhroziti se musí těch nestvůr, kterých tu nahromaděno s poznámkami, že to jsou slova i rčení nesprávná; neboť naučil-li se člověk češtině již v létech čtyřicátých pilností soukromou a není-l svým povoláním zrovna odkázán k té nejnovější literatuře, ani ve snách by nepomyslil, že v písemnictví českém zdomácněla taková monstra.

A tato „moderní“ čeština vtírá se také na kazatelny, s tou se také potkáváme za našich časův, bohužel více a více v kázaních tištěných. Zdá se, že mnozí ani tušení nejslabšího nemají, jak nepopulární jest přednášené a tištěné kázaní jejich, pokud se týče mluvy, jazyka; neboť kdyby aspoň tušení o tom měli, nikdy by takovými slovy a v takových větách nepronášeli, co ku vzdělání lidu sloužiti má. Velmi snadno by nám

Digitized by Google

bylo, sebrati množství slov, konstrukcí a vět nesprávných a nečeských, konstrukcí a vět obyčejnému posluchači porozumění ztěžujících anebo až nemožné činících; avšak bylo by to nudné čtení a práce naše již i proto zbytečná, že z „Brusu“ a slovníka p. Kottova může každý snadno se poučiti. kterých konstrukcí a frází nečeských by se vystříhati měl. — Slova nová, vědecká, publicistická atd., nechať již nesprávně anebo správně tvořená, metafory a podobnosti, brané od věcí nepovědomých anebo jenom temně a nedostatečně povědomých . . ., nehodí se do našich kázaní, jako se na př. i nehodí v citování žalmů říkati: „Pěvec starozákonní“, „korunovaný prorok,“ „pěvec královský“ a p. Jak mnoho ztěžuje se lidu porozumění obsahu řeči hojným užíváním genitivů zcela neoprávněných a chybných, srážením a stahováním vět pomocí přechodníkův anebo vztažných příslovek i náměstek! A ještě nesnesitelnější jest nyní valně rozšířené užívání instrumentálu proti všem zákonům skladby české. Představme sobě obyčejného posluchače, zdaž nezní mu to cize a neztěžuje-li se mu pojetí smyslu, dí-li kazatel: „Bůh, jehož tajnou není ani neskrytější myšlénka;“ „Tak chudým přišel Syn boží na svět“? — Přesnost a správnost jazyka, grammatická dokonalost jeho málo kdy může býti překážkou dobrého pochopení věci; ale co duchu jazyka, co správnému jeho užívání odporuje, to tím více překáží člověku, čím tento méně seznámen jest ze škol středních a ze žurnalistiky s tou „moderní“, *jenom z nedostatku pilnosti* vzešlou češtinou. Pak-li kdo, mají zvláště kazatelé býti pilni správnosti a ušlechtilosti jazyka; žádať toho úcta k náboženství, jemuž vyučují, i povinný ohled k posluchačům, té pokažené češtiny obyčejně neznalým.

Digitized by Google

Podjal jsem se úlohy nevděčné, chtěje obecnou pozornost obrátiti k některým nejvíce rozšířeným nedostatkům a vadám našeho kazatelství. Avšak přední úmysl můj při tom nebyl, vytýkati někomu chyby, kárati a poučovati jednotlivce, třeba jenom nepřímo. Chtěl jsem konstatovati nedosti utěšený stav posvátného řečnictví, aby vzdělaní kruhové byli také s této stránky upozorněni na ovoce novějšího školství středního, a jmenovitě na to, že naše gymnasia nemohou býti považována za přípravny ke studiím vyšším. Nejsem já první ani v Čechách mezi těmi, kdož veřejně vyjadřují politování, že mládež i na gymnasiích, ačkoli máme zvláštní reálné školy, techniky a průmyslové školy, tolik se musí zaměstnávati reáliemi a množstvím učebných předmětů tolik rozptýlena jest, že mizí úžasně formální vzdělanost, která předky karakterisuje a které se před časy dosahovalo zvláště studiem klassiků, soustavnou stylistikou a filosofií. Přepiatý směr reální, to zbožňování věd přírodních a mathematických, jako by všecko blaho a všecka dokonalost člověčenstva na nich závisely, jest kletba, jest neštěstí doby naší. A, bohužel, ještě není naděje, že by se našim gymnasiím cesty jiné vyměřiti měly; dočítámeť se v denních listech, že anketa ve Vídni o gymnasiích se radící navrhuje rozmnožení hodin pro vědy přírodní a snad také rozmnožení učiva! Skutečně-li tak bude, musí politovati každý, komu povědomo jest, co za tři neb čtyři léta po absolvování gymnasia ještě naleznouti lze těch vědomostí přírodních a mathematických obyčejně při každém, kdo se oddal jiným studiím vyšším, nežli zase těmto. Ano jsou to na mnoze léta ztracená. Dokud formální vzdělanost převládala, dokud gymnasia byly skutečně *cvičebny* ducha a ne jakési menši neb nižší studium generale, vyznačovaly se třídy vzdělané zra-

Digitized by Google

lostí a solidností, ve mladých mužích jevil se více méně ten duch, který se zračí na básnících, řečnících, stylistech a filosofech v minulosti, na kteréž hledíce říkáme: Takoví se nyní již nerodí.

Bohdejž by uznáno bylo, že duch jinocha nemůže zmohútněti a dozráti na výsluní věd přírodních a mathematických a že přepiatě reální směr překáží vývinu nejvzácnějších vlastností a schopností ducha.

Při tomto stavu veřejných studií nelze tedy kazatelům za vinu klásti, že nedostatky vážné se více a více objevují v řečech duchovních. Nic však méně poznávání nedostatků má býti každému pobídkou, aby soukromými studiemi nahražoval, čeho mu gymnasia pro samé realie dáti nemohla. Dr. *Ant. Skočdopole.*

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církv. dějin na universitě Pražské.

(Pokrač.)

13. Jedva že Vavřinec do Mnichova se vrátil, překvapila ho zpráva o smrti císaře Rudolfa II. († 20. ledna 1612). Neočekávaná truchlozvěst otřásla jím hluboce; neboť věděl, že císař Rudolf katolicky smýšlel a nijak nebyl zásadným odpůrcem klášterního života. Rudolf, když se blížil jeho konec, byl opět tak vážný, jak se na mocnáře sluší. „Byl jsem jednou rád, pravil k služebníkům nedlouho před skonáním, když se byl kajicně vyzpovídal, byl jsem kdysi rád, když jsem se ze Španěl navrátil do své rodné země; jak nyní smím se těšiti, ježto ujdu všem nehodám lidské přirozenosti, ježto vstoupím z tohoto pozemského pobytu do světa, v němž i bolest i změna časů neznáma jest.“ To potěšovalo horlivého kněze. Také pohled na nábožnost císař-

Digitized by Google

ského nástupce na trůně byl pln útěchy. Jsa pevného přesvědčení, že panování Matyášovo k nejlepším nadějím oprávňuje, pospíchal Vavřinec, aby mu svoje přání osobně projevil a prospěch církve vřele odporučil. Pozorovati sluší horlivost světce, který každé příležitosti užívá, aby působil pro dobrou věc. Bůh také očividně žehnal jeho práce. Viděti to na rychlém vzrůstu řádu jeho. A nebyli to pouze obyčejní mužové, kteří tehdáž přijímali řeholní šat kapucínův, ale mužové vysokého rodu a vzácného nadání. Budiž vzpomenuto pouze na výtečného P. Valeriana, hraběte de Magni, jenž k řečem sv. Vavřince pohrdl vší světskou vznešeností, ke kapucínům vstoupil a r. 1611. v Praze slavné sliby složil. Jsouce přesvědčeni o jeho vynikajících vlohách snažili se němečtí mocnářové, aby P. Valeriana při svém dvoře měli; sám papež Urban VIII. psal mu ve zvláštním breve (1629): „My a kongregace Propagandy nepokládáme za přiměřené, aby Tvé vlohy skryty a takřka v stínu kláštera ještě déle zakopány zůstaly; nýbrž domýšlíme se, že již čas jest, abysi z něho vystoupil k osvěcování národův a králův.“ Král Polský Ladislav navrhoval tohoto velikého muže pro hodnost kardinálskou, a papež byl také ochoten, přání královu vyhověti, neboť to bylo i jeho přáním; avšak P. Valerian naučil se ve škole P. Vavřince netoužiti po jiných odměnách, než po nebeských, které, jak dokládal, více platí, než vyznamenání světská, která při smrti opět opustiti se musí.

Děkuje Bohu, který tak hojně požehnal počátky jeho řádu v Rakousku a Německu, navštívil Vavřinec ještě jednou všecky kláštery za něho založené, aby dal spolubratřím rady, které mu nejpříhodnějšími se zdály především k udržení kázně, dále pak k dalšímu rozšíření se řehole a k zakládání nových klášterů. Pra-

Digitized by Google

víme: „přede vším k udržení kázně“, neboť otázky stran klášterní kázně tvořily vždycky první a nejhlavnější část, kterou sv. Vavřinec o svých visitacích se obíral. Je-li kdo vznešeného či nízkého původu, zdaž ve městě či na venkově narozen zdali z toho či onoho národa — P. Vavřivec nikdy na to nebral ohled; po čem jediné se tázal, bylo zachovávání přikázaní Božích, šetření řehole, evangelické chudoby, sebezapírání, odříkání se; při rozdělování úřadů rozhodovala u něho výhradně schopnost, ctnost, osobní hodnost. Jsa bystrým znatelem duchovního života Vavřinec uměl s překonávající mírností vyhovovati bojácným bratřím, kteří si stěžovali na duchovní suchopár a vnitřní opuštěnost a je osvobozovati neklidu pochybnostmi vzbouřeného srdce „Víte, říkával takto trpícím že matka z počátku dítko mlékem napájí a teprve později, když žaludek dítka se sesiluje, miláčkovi svému podává silnější stravy Podobně jedná Bůh s námi. V prvním čase po našem obrácení, kde duše naše takřka ještě útlá jest, sytí Bůh naše srdce mlékem sladkých útěch; ale jakmile dosáhli jsme jistého stupně ctnosti, nedává nám již více mléka, neboť by to byla příliš lehká strava, nýbrž krmí nás chlebem zármutku, jenž více jest s to, aby nás k pokroku na cestě ctnosti posilnil a k nastávajícím duchovním bojům vzmužil. Nedivte se tedy, že nedostáváte více mléka útěchy; jste na cestě k dokonalosti a tu třeba jest osvědčiti se v zkoušce. Tak jedná Bůh.“

Po ukončení řečené visitace odebral se důstojný sluha Páně 1613 opět do Říma, aby přítomen byl generální kapitole svého řádu. Poněvadž však generální kapitola teprve o letnicích téhož roku sejíti se měla použil světec prázdně své k návštěvě italského Loretta, aby tam vykonal pobožnost k Rodičce Boží, jejíž o-

Digitized by Google

chrany a záštity tak často na missionářských cestách a v bojích proti nepřátelům křesťanské pravdy zkusil.

14. Vévoda Maximilian nemálo byl zarmoucen z odchodu sv. Vavřince, ale papež Pavel V. tím více se těšil jeho příchodu do Říma. Papež přijal jej s největší dobrotivostí a neustal rokovati s ním o církevních a světských věcech. Tak jako Otec křesťanstva, soudili i kardinálové a římští knížata o Vavřincovi; a snažili se úctu svou jemu projevovati. Pokorný neustále hleděl vyhnouti se chvalám, jež mu s tolika stran byly vzdávány. Touženě očekával konec generální kapitoly, aby se pak ukryl v zátiší, kde by nevyrušován s Bohem živ býti mohl. Ale dobrý Otec zklamal se; voličové nevzali ohled na jeho churavost, nýbrž zvolili ho byť i ne za generala, jak mnozí si přáli, přece za generálního definitora. Ihned pospíšil si nový general, P. Pavel z Caseny, aby rozdělil práce svého úřadu se svým touženým druhem, jmenovav Vavřince komisařem a visitatorem *provincie Janovské*. Vezdy poslouchaje hlasu svého představeného, zapomněl světec všech tělesných bolestí a odebral se bez meškání do Janova a opatřiv zde nejnutnější věci svolal provincialní kapitolu do Pavie, aby zvolen byl *provincial*. Ale jaký byl jeho úžas, když uslyšel, že veškeré hlasy jemu samému připadly. Takového výsledku se nenadál, a to tím méně, poněvadž byl veliký výběr schopných, ano výtečných mužů; proto také nic nebyl činil, aby své vyvolení zmařil. Nyní naříkal, zapřisahal shromážděné, aby ho při časté jeho pakostnici ušetřili; ale kapitola nedala se uprositi a potvrdila odmítnutou volbu na novo. Vavřinec obrátil se na generála řádu do Říma, poukazoval k tomu, že nemůže pro dnu visitace dle předpisu (pěšky) vykonávati; avšak ani zde nebyl vyslyšen, nýbrž general odpověděl z nařízení papeže a kardinála-

Digitized by Google

protektora řádu, aby P. Vavřinec jen přijal a visitace buď vozmo buď koňmo konal, když nemůže choditi. Jakmile Vavřinec tento příkaz uslyšel, jal se bez dalších námitek vykonávati úřad opět naň vložený, a to s touže horlivostí, jakou již dříve jevil jako provincial Toskanský a Benátský a jako general řádu.

Téhož času obmýšlelo se obsáhlou řeholní provincii Janovskou, ku které patřily kláštery stejnojmenné republiky i tehdejšího Savojska, tak rozděliti, aby kláštery Piemontské tvořily samostatnou provincii, zbytek pak staré provincie aby nyní tvořil provincii Janovskou. K tomu konci obrátil se vévoda Savojský Karel Emanuel na generalat řádu kapucínského, jakož i na papeže Pavla V., aby obdržel církevně právní svolení k obmýšlenému rozdělení. V Římě byli nakloněni žádosti vyhověti, ale sv. Otec pokládal za dobré, dříve slyšeti mínění provincialovo. Avšak provincial byl dalek toho, aby záměr schvaloval, nýbrž důrazným způsobem psal, jak by z tohoto dělení jen zlé povstalo. Papež i general řádu byli s tím srozuměni; P. Vavřincovi pak podařilo se, že vévodu brzo pro své mínění získal. Když později přece k zmíněnému rozdělení došlo, byloť toho příčinou rozmnožení klášterů, které bylo tak značné, že jeden provincial již více nestačoval k zdárnému vykonávání předepsaných visitací.

Svrchu řečená záležitost blíže svedla našeho Vavřince s vévodou Savojským. Karel Emanuel nemálo žasnul nad ostrovtipem tohoto mnicha v nejprostším obleku; ihned sobě pomyslil, že tento muž jest mu od Boha poslán, aby ho užil k zjednání pokoje, který tenkráte mezi Španělskem a Savojskem spůsobem politování hodným byl přerušen, ačkoliv očekávati se dalo, že k vůli zasnoubení se Karla Emanuela s Kateřinou, se strou krále Filippa III. mezi oběma státy bude velmi

Digitized by Google

přátelský poměr. Příčina dlouhého nesváru, který až k válce se vzňal, spočívala ve sporu o nástupnictví Mantuanské, v nějž většina evropských dvorů byla vtažena a který takto vznikl:

František Gonzaga, vévoda Mantuanský, oženil se s Markétkou Savojskou. Z tohoto manželství pocházel jeden syn, který v nejútlejším věku zemřel, a jedna dcera, Marie, která několik jen měsíců před smrtí otcovou se narodila. Vévoda Savojský a část měšťanů Mantuanských pokládali nyní za to, že koruna náleží princezně, kdežto druhá část Mantuanův na tom stála, aby strýc zemřelého vévody, kardinál Ferdinand, ujal se otěží vlády. Obě strany zbrojily a hledaly spojenců: Toskány, Benátek, Francie atd. Ale poněvadž markýz z Inogosa, který jménem krále Španělského vladařem Milánským byl, nijak nechtěl, aby Francouzové do Italie přišli, vyhlásil Savojsku válku, kterou jeho nástupce ve vladařství Milánském Don Pedro z Toleda obnovil a vedl. Všechny pokusy, aby prolévání krve jednáním o mír přetrženo bylo, nezdařily se, ani přičinění papežovo a císařovo nevyjímajic. Papež Pavel V., jehož otcovské srdce při pohledu na tyto pohromy válečné krvácelo, vyslal arcibiskupa Bologneského, Alexandra Lodovisi, který později stal se kardinálem a pak papežem pode jménem Řehoř XII., do Milána a Piemontu, ale všecko namáhání tohoto nuntia o sjednání míru zůstalo bez výsledku. Tu rozpomenul se sv. Otec na obratnost, s jakou P. Vavřinec nejtěžší poslání dosud provedl a shledal v něm pro tento případ prostředníka tím schopnějšího, ježto uvážil, z jaké přízně u krále Španělského se těší. Když i vévoda Karel Emanuel téhož byl mínění, obdržel Vavřinec ihned přiměřené rozkazy, aby se odebral do Milána k Donu Pedrovi Toledskému a sprostředkoval mír, po němž

Digitized by Google

celá Evropa toužila. P. Vavřinec prohlásil, že podvoluje se těžké úloze; ale nejdříve studoval dotýčnou otázku s nejsvědomitější důkladností, a jal se zmužile a obratně jednati. Bylo ustanoveno, aby obě strany prodlením měsíce svá vojska rozpustily, všecky výboje vrátily a zajaté vyměnily. Král Španělský a vévoda Savojský schválili tyto podmínky a netajili se svou radostí, když mír 9. října 1617. podepsán býti mohl. Že pak toto dílo míru bylo opravdu prací sv. Vavřince, prohlásil sám Don Pedro, vyznav při návratu svém do Španěl upřímně, „že jediné domluvami nábožného Otce dal se pohnouti k vydání dobytého města Vercelli a že bez jednání tohoto prostředníka nebyl by mír zjednán."

15. Sv. Vavřinec zůstal až do Velikonoc 1618. v Miláně, aby dostál slibu, že Miláňanům tento rok bude konati postní řeči. Ale potom pohnul ho pakostnicový jeho neduh, že se odebral do Benátek, kde se vzácnou nadšeností přijat byl. Avšak nemělo býti jeho toužebného poklidu na dlouze; neboť již 1. června téhož roku konána v Římě generalní kapitola, při níž náš světec řádu svému tak oddaný súčastniti se nezameškal. Jeho spolubratři v slzách ho zaříkali, aby jen u nich zůstal, aneb, nemožno-li tak, aspoň brzo se vrátil „Pokročil jste již ve věku, Otče, pravili, a nad to stížen jste bolestmi a nemocmi, které jste si k vůli spáse jiných uhnal. Stravte zbytek svého života u nás; zde narodil jste se řádu, zde musejí i vaše kosti odpočívati!" Vavřinec jistě tuše blízký konec pozemské pouti odvětil usmívaje se bratřím: „Umru v provincii sv. Antonína." A vypravuje se, že zarmoucení tím se těšili, domnívajíce se, že milovaný Otec mluví o provincii Benátské, v které sv. Antonín Paduanský zesnul; ale Vavřinec měl nade vši pochybnost v mysli Lissabon, kde sv.

Digitized by Google

Antonín spatřil světlo světa. Cestuje do Říma setkal se Vavřinec s bývalým svým zpovědníkem P. Ambrožem z Florencie, který ho také prosil, aby vraceje se z Říma u něho v Padui zůstal, aby oba dva společně v témže klášteře svůj život skončili; ale světec odpověděl: „Milý příteli, již se neuhlídáme, obejmi mne naposled; až pak uslyšíš o mé smrti, nezapomeň na mne při oltáři.“

V Římě přivítali P. Vavřince, jako vždy, s velikým vyznamenáním papež i kardinálové, řeholní bratří i lid. Všichni tlačili se do kláštera sv. Bonaventury, kde Vavřinec bydlil, aby uviděli „sv. kapucína“, jak ho již nyní nazývali. Avšak pocty, které mu prokazovali, nečinily jeho srdci žádných radostí, nýbrž jen zármutek, k němuž připojila se ještě starost, kterou mu nově svěřený úřad generálního definitora spůsobil. V tomto ohledu těšil ho pohled na výtečného generala P. Klementa z Nota, jakož i ne méně na jeho výtečné druhy v důstojnosti definitorské, totiž P. Honoria z Champigni a P. Jeronyma z Narni, jichžto moudrost a církevní smýšlení dostatečnou dávaly záruku, že generál nebude bez dobrých rádcův.

Když sv. definitor přítomnost v Římě za potřebnou více nepokládal, prosil o dovolení, aby směl odcestovati do Neapole a od tamtud do Brindisi. Podnět k těmto cestám dal vévoda Bavorský Maximilian, který v rodišti kněze od něho ctěného a obdivovaného a to na místě, kde tento se narodil, dal vystavěti kapucínkám klášter s nádherným chrámem s takovým nákladem, že jeptišky se rozpakovaly tam jíti, neustále dokládajíce, že zasvětily se chudobě a sebezapírání podle přísné řehole sv, Kláry, a že se na ně nesluší, aby stěhovaly se do takového paláce. Dožádán jsa od vévody Bavorského měl sv. Vavřinec

Digitized by Google

klášternic pohnouti, aby stěhovaly se do vystaveného domu. On, mistr diplomatického umění, jenž ve vyjednáváních s tolikerými knížaty evropskými vždy vítězíval, byl by málem podlehl; teprve příštího roku a to jediné ukazuje k listu od sv. Otce v té příčině k arcibiskupovi Brindiskémn vydanému (dto. 15. ledna 1619), „že totiž jeptišky beze všeho odstěhovati se mají do nového kláštera," úplně jejich odpor zlomil. Ovšem Vavřinec s jeptiškami mohl jen písemně, nikoliv ústně vyjednávati. Když totiž z Neapole do Brindisi odebrati se zamýšlel, byl pakostnicí tak zachvácen, že s lože ani povstati nemohl, neřkuli cestovati. Když pak po hrozném, téměř dvouměsíčném utrpení, v němž ani slůvka nářku neprojevil, tak se zotavil, že mohl kobku opustiti, odebral se do Caserty nedaleko Neapole, ne tak k vůli změně vzduchu, jako spíše, aby ušel návštěvám Neapolským a jediné Bohu sloužil (v září 1618). Avšak i tentokrát jen na krátce těšil se z klášterního zátiší. Ještě nevzdal se myšlénky, že podle přání Bavorského vévody, když zdraví dovolí, do Brindisi odejde, když tu k němu přišlo poselství Neapolské do Caserty prosíc, aby, sotva na polo ozdravěv, odebral se do Španěl a přednesl králi Filippovi III. stížnosti lidu dolnoitalského proti jeho náměstku a prosil o pomoc. K vyrozumění této záležitosti budiž připomenuto, že král Španělský byl vlastním mocnářem království Neapolského, ale správa této říše byla tehdáž v rukou náměstka královského, kterého slavný dějepisec Muratori takto vyznačiti se nerozpakoval: „Byl mužem plným pošetilosti a ješitnosti, který neustále přemýšlel o novotách a jen svými rozmary se spravoval. Šlechtu nohama šlapati, svobodu církve skracovati, Neapolitány daněmi utlačovati, ani rozkazů španělského dvora více si nevšímati, na němž přece zcela závisel — toť bylo ovoce tohoto převráceného ducha." Zákony byly rušeny; roz-

Digitized by Google

mar a násilí, zmatek a nepořádek vládly všude, a mysli byly již tak roztrpčeny, že každý okamžik vzplanouti mohla revoluce. Přes to vše náměstek zůstal necitelným k útrapám poddaných, hluchým k jich prosbám a nářkům. Takové jednání podráždilo znenáhla všecky stavy, tak že nejvznešenější Neapolitané usnesli se, že srazí jařmo tyrannovo a že vyšlou proto poselství ke králi Španělskému, aby přede vším zpravili mocnáře o krutostech, jimiž byli týráni; ale zároveň aby snažně prosili, by král Filipp pomohl, metlu z Neapole odstranil a právo a spravedlnost opět zavedl. Však kdo měl býti vůdcem poselství? Připadli na P. Vavřince. Tento návrh všeobecně byl schválen a bez odkladu vykonán. Nejdříve sepsali listinu, v níž spůsobem živým vylíčili všecka příkoří, zadali ji k papeži, aby dosáhli jeho schválení, a ku kardinálu-ochránci kapucínův, aby vymohli jeho rozkaz. Když vše se jim podařilo, vypravili posly k P. Vavřincovi do Caserty, který, ač jeho zdraví ještě velice bylo nestálé, nijak se nerozpakoval a vyzvání oprávněnému se podvolil. Odebral se ihned do Neapole, aby před svým odchodem do Španěl ještě promluvil s osobami rozhodujícími. V Neapoli byl „sv. kapucín“ slavnostně uvítán od shromážděného lidu. Když mezi ně vstoupil, přihodila se malá událost, která našeho světce trefně vyznačuje. Když totiž shromáždění spatřili očekávaného, poklekli, aby přijali požehnání. P. Vavřinec to z počátku nepozoroval; když pak byl na to upozorněn, poklekl také a nepovstal dříve než ostatní. Když jeden ze shromáždění vyjevil světci příčiny poselství ke králi Filipovi III., odvětil P. Vavřinec: „Moje stáří a nemoc zdají se mi zapovídati dlouhé cesty a to tím více, poněvadž denně sil mi ubývá a já jednou nohou již v hrobě jsem; ale poněvadž se mi zdá, že toho žádá čest

Digitized by Google

Boží, abych se vydal na cestu, jsem ochoten, obětovati život svůj ve prospěch náboženství a k spáse své otčiny. A nyní teprve, když opět všichni poklekli, udělil sv. kněz požehnání.

Po tom srovnal P. Vavřinec potřebné listiny, podal zprávu oběma spolucestujícím, P. Jeronymovi z Casanovy a P. Janovi Marii z Montfortu, že s ním nikoli do Brindisi, ale do Španěl odcestují, a napsal konečně srdečný list vévodovi Bavorskému Maximilianovi, že dosud za příčinou nemoci nemohl se vypraviti do Brindisi, ale nyní že místo tohoto dobrého skutku má k rozkazu papežovu vykonati lepší. Cestuje prý do Španěl důvěřuje na milosrdenství Boží, že dočká se konce utrpení království Neapolského i zároveň svých vlastních. „Nechť Vaše Výsost, tak končí se list, nalezne jednou v nebi, do něhož, jak doufám, za této cesty vejdu, odměnu za všecky ctnosti, které jste zde konal a nechť dědí se stále tyto ctnosti ve Vašich vznešených potomcích!“ Brzo potom odeplul světec do Španěl a přestál značná nebezpečenství od námezdníků, které místokrál za ním vypravil. (Pokrač. bud.)

Poznámka k vedení důkazu o jednotě pokolení lidského.

Proti jednotě lidského pokolení staví obyčejně materialisté a jiní protivníci zjevení Božího námitku o různosti plemen lidských zakládající se na nestejném tvaru lebky, nestejnosti úhlu zorného, na nestejné barvě pleti, vlasu, oči a p. Tvrdí, že sice všickni lidé patří k jednomu pokolení (genus), ale toto pokolení že dělí se na více na sobě nezávislých druhů, plemen (species),

Digitized by Google

každé pak plémě že má zvláštního praotce a zvláštní pramáteř.

Věda katolická opírajíc se o výroky nejproslulejších přírodozpytců vyvrací snadno tuto námitku, pokud se negativní stránky týče. Dokazuje s úplnou evidencí, že všecka plemena lidská jsou toliko odrůdy téhož druhu a nikoli na sobě nezávislé druhy svého pokolení. Ukazuje, že věda není s to dokázati nemožnost vzniku rozdílných plemen lidských z téhož druhu, z jedněch prarodičů. Při positivném však vysvětlování, jakým spůsobem z jednoho páru lidského různá plemena lidská povstala, vede toliko důkaz pravděpodobnosti. Poukazuje ku vniterné schopnosti (inklinaci) člověka ku změnám, ku zevnějšímu působení přírody na člověka zvlášť po hříchu prvotném, ku vlivu podnebí, spůsobu života, poměrům životným, nenáhlému přechodu jednoho plemene k druhému atd.

Poněvadž ale vše to přece nevysvětluje úplně velikou různost jednotlivých plemen mezi sebou, jelikož dle nynější zkušenosti neděje se tak snadno převod z typu jednoho na druhý a souhrnu typů z jednoho plemene na druhé, vyslovuje se dále domněnka, že toto zevnější působení přírody bylo za starých dob, tedy v prvních generacích, mnohem úsilovnější a že přeměnou klimatických poměrů skrze potopu ještě zostřeno bylo, tak že již v rodině Noemově 2 neb 3 hlavní typy zastoupeny býti mohly.

Že tato poslední domněnka má svou slabou stránku, jest na bíledni. Dle zjevení B. zahynulo potopou veškeré pokolení lidské až na rodinu Noemovu. Jak se mysliti dá, žila rodina tato před potopou i po ní pohromadě v stejných neb aspoň v podobných poměrech, v stejném podnebí a p. až do zmatení jazyků; sebe úsilovnější působení přírody nemohlo tudíž v ro-

Digitized by Google

dině té míti za následek rychlý rozvoj různých typův a plemen. Z druhé strany jeví se nám tato různost plemen již v nejstarších dobách, pokud sahají památky historické, jako hotová udalost. Tuším, že hypothese oné není ani potřebí. Zkušenost každodenní podává nám nitku, jakým směrem záhadná tato otázka snadno rozluštiti se dá. Zkušenost dosvědčuje, že různost v tvaru lebky, v zorném úhlu, v celé zevnější podobě a vzrůstu, v barvě pleti, očí, vlasův a p. jeví se netoliko mezi lidmi různých plemen, ale i uvnitř těchto samých mezi jednotlivými kmeny, národy, ano i uvnitř jednotlivých rodin. Vidíme často mezi dětmi týchž rodičů velikou nepodobnost a tážeme-li se po příčině, odpoví se nám: je to rodem, rodiče dítek také jsou si nepodobni; některé z nich více se podobají otci, druhé matce. Je to velmi časté, že některé dítky dědí po většině vlastnosti otce, jiné po většině vlastnosti matky aneb jiné zase vlastnosti obou. Tato věc není nová, nýbrž byla vždy v pokoleni lidském a je tuším tak stará jako pokolení lidské samo. Podobá se tudíž, že již v první rodině lidské mezi Adamem a Evou byla jistá různost typická, kteroù však nemusíme sobě představovati ve výstřední podobě typů jednotlivých plemen; dostačí mysliti si, že byla jakási různost v nestejné míře přešla na potomky, jako se dosud stává v jednotlivých rodinách. Tu pak možno domysliti se, že několikerými sňatky po sobě uzavřenými mezi sobě podobnými jedinci jistý typus se ustálil, uvnitř tohoto zůstane ovšem i dále jistá různost mezi jednotlivci, ale v menší míře; — ve sňatcích pak mezi sobě nepodobnými že dítky dílem dědily typus otce neb matky aneb že utvořily typy střední. Dle této hypothese možno pak snadno připustiti, že i za stejného působení

Digitized by Google

klimatického již v rodině Noemově základní rysy několika typů jeviti se mohly.

Jest to též jen domněnka, hypothese, ale zkušeností nynější oprávněná; na základě jejím a ve spojení s působením podnebí a poměrů dá se snáze vývoj plemen lidských vysvětliti než nějakým mimořádným ostřejším působením přírody a poměrů v době bezprostředně před potopou a po ní. Touto hypothesí o nestejném dědičném přecházení jistých typických zvláštností jednoho neb obou rodičů na dítky již od počátku lidského pokolení dá se tuším také vysvětliti nestejné působení podnebí na jednotlivce. Jinak působí podnebí na Evropana v cizích krajinách, jinak na domorodce v týchž krajinách Evropan na př. mezi rudými Indiány v Americe severní zůstává nezměněn, v Guinei mezi černochy dostává barvu téměř měděnou, v Habeši broncovou, v Egyptě barvu jako špinavou a brunatou. Ale i tu sluší znamenati odchylky. Pisateli těchto řádků je znám případ, že jeden žid v Čechách narozený a vychovaný, který pak delší dobu v Egyptě se zdržoval, odtamtud vrátil se mnohem bělejší než mnozí jeho soukmenovci v Čechách. Na otázku, odkud to, že není docela nic sluncem opálen, odvětil: na nás tam slunce právě naopak působí, že staneme se bledšími.

Že pak hypothese ona v dogmatickém ohledu je nezávadná, netřeba dokládati.

J. Š.,
kaplan v P—i.

Příčiny brojení nepřátel proti církvi katolické.

(Z konferenčních otázek diecése Králové-Hradecké pojednaných na poradě vikariatu Dolno-Kralovického v Křivsoudově 20. září 1881.)

Podává **Jan K. Vaníček**, farář Keblovský.

Jedna z otázek od nejdůst. Ordinariatu konferen-

Digitized by Google

cím na r. 1881. předložená takto zněla: *Proč broji svět proti katol. církvi víc než proti všelikým jiným náboženským i také křesťanským společnostem?*

Katolická církev a jmenovitě hierarchie neshoduje prý se se zařízením moderních států, jest prý ze středověku, přežila prý se i se svými starověkými institucemi. Chce a osvojuje prý si všelijaká práva, míchá se do politických záležitostí národů; je prý proti pokroku, osvětě, volnosti a vývoji záležitostí přerozličných, dusí prý vzdělanost a chce odchovávat tmáře, zpátečníky, nevzdělance, aby prý tím spíše vládnouti mohla nad nevědomými. Chce prý zavést opět porobu, nevolnictví, libuje si jen v zevnějším lesku obřadním, chce prý opět zřídit legie jesuitův, aby znovu konaly se křižácké výpravy proti liberálům. Zavinila prý tragedii v Kostnici, následky bitvy bělohorské, ničení knih, hubení a vandalizování české literatury. Zavinila prý krvavé drama na staroměstské radnici r. 1620; zavedla prý inkvizice. A pak k čemu prý její ústavy v 19. osvíceném století, k čemu zpověď, posty, k čemu svěcení neděl a svátků, k čemu ty rozličné pobožnosti, poutě, to ustavičné koketování s Římem! K čemu svátostní žehnání svazku manželského, k čemu vnucování mládeži již náboženství; to prý věc privátní, věc rodiny! A pak zas to jde dál, k čemu mají katoličtí kněží a kláštery statky; pryč s tím se vším starým haraburdím! Ve Francii prý již vyhnali řeholníky a v Prusku podobně a v Belgii nejinak. Všecko jim je vhod, jen ta nenáviděná církev katolická ne. V Americe co tu řad všelikých sekt a přece nejvíce brojí se i tam proti katolíkům. I ten půlměsíce vyznavačů velký počet se všemi nešvary, se vším fanatismem a fatalismem vyhřívati se může na výsluní protekce států evropských, jen ten katolík, jen Řím ne. Vizme poslední škandální

Digitized by Google

události při převážení mrtvoly zvěčnělého Pia IX., a ty schůze těch Garibaldovcův a Mazzinistů. A tam v Rusku nemá vláda ani toho nejmenšího soucitu a spravedlnosti pro katolíky (Polsko). Katolické církvi se všecko ve zlou vykládá stránku, ano, co jinde velebeno, to v církvi katol. ukrutností. Patřme na počátky islamu a reformace, jak si počínali Luther, Kalvín a jiní, co tu ohňů a krve prolévání, co tu ničení a vandalizování. To však snadno přehlídne mnohý zuřivec a vidí jen v černé barvě církev katolickou. V blbé nevědomosti a nevděčnosti zapomíná nesmírných dobrodiní po 18 set let katolickou církví lidstvu prokázaných. Nebyl bych tak snadno hotov, kdybych chtěl vypočísti všechna dobrodiní, kterých dostalo se národům týmž okamžikem, když stali se katolíky, když je přijala do lůna svého ta přestarostlivá matka, církev katolická. V každém odvětví životním tu stojí církev jako sloup ukazující cestu chodci: Tak čiň a blažen a spokojen budeš.

A přece starý, mladý, chudý, bohatý, muž i žena, vše to žene útokem na církev katolickou. Jak bude pak, vyrván-li bude z lidu katolicismus? A proč brojí takto svět proti katolické církvi? *Protože jen v církvi katolické uložena jest ryzá pravda Kristova*; protože vědí nepřátelé, že padne-li církev, zničeno jest všechno křesťanství, že veškerá víra vezme za své; vědí dobře, že žádná sekta nemá ani víry pravé, ani síly vnitřní, ani trvání zaručeného; vědí dobře, že kdyby proti lži bojovali, tím by jen pravdě prospívali. Proto všechny sekty nechávají na pokoji a útokem ženou jen proti katol. církvi, proto tupí jen katolické duchovenstvo, proto jen katolická bohoslužba jest jim trnem v očích. O protestantismu dobře vědí, že vyloučen z jednoty církevní, sám sebou se rozpadá, že haluze od kmene

Digitized by Google

odeta té netřeba už sekati, že uschne sama sebou. A proto jen církev katol. trnem v oku každému, kdo z Boha není.

Brojí pak dále svět proti katol. církvi pro její výtečné přednosti, vlastnosti a pravé známky. Svět napadá u jiného vždy co výtečného na něm, závist vede jej k tomu, tak i u církve. Protože ho nazývají spravedlivým, proto hlasují proti Aristidovi, pravil kdysi občan athenský. A proto že jest církev katol. jen jedna, pravá, svatá, katolická, apoštolská, samospasitelná, proto odsuzují, nenávidí jí svět.

V církvi katol. unitas ve všem, jinde nesrovnalost, různost, polovičatost — církev katol. trvá už tolik století, čas vše zrušil, jen ne katolickou církev, ona trvá při vší nestálosti věcí světských a proto brojí svět proti ní. Církev katolická se nemění, vždy stejně s týmž duchem moudrosti, opatrnosti a lásky pokračuje jak v prvních dnech svého počátku tak i dnes. Odporuje-li se jí, vždy jen trvá při svém: Non possumus. Ona nepotřebuje nižádného přetvoření, žádné revoluce, ona ze sebe sama vždy opravy působí; proto jí svět nenávidí. Ona nepovoluje smyslným choutkám jednotlivých národů, ona vrhá smyslnost do okovů, chrání monogamii, hlásá a neohroženě ochraňuje pravdu a ctnost a proto bojuje proti ní celý svět. Avšak ne teprv dnes započaly boje ty — hned v prvních dobách trvání svého bojovala církev s pohanstvím a viděla prolévati krev svých vlastních dítek téměř po 300 let; ve středověku bojovala s nesčíslnými bludaři, a v nynější době bojuje s pýchou a nevěrou. Nepřátelé její změnili jen zbraň. Útoky nynější jsou staré, jen v nových podobách a s novou zuřivostí se boj vede dále. Účelem má býti odtržení církve od společnosti lidské. Bohudík, že marně už od pradávna se boje tyto vedou; nadarmo rozbíjí si nepřátelé lebky o tu tvrdou skálu

Digitized by Google

Petrovu. Církev přes všecky sráze a propastě přešla šťastně a má vyznavačů po celém světě. Ona má své chrámy v Jerusalémě, svobodu i v Pekinku a v Cařihradu, svatovládu obnovenou v Anglii a Nizozemí, své blahověsty v Africe i v Japonsku — a hle už jitřenka spásy svítá, už příznivější vane církvi vzduch v Prusku i v Rusku.

A jak by mohlo jinak býti, vždyť církev katolická byla vždy pomocnicí lidstva v bolestných i slavných událostech; církev i divochy ochočila a vzdělala, proměnila divoké hordy barbarské v spořádané národy. Ona položila, zalívala a ošetřovala símě novověké vzdělanosti, pěstovala všecky obory vědy, vymítila nešvary politické a socialní, zavedla dobročinné ústavy, zakládala vyšší ústavy vědecké; slovem církev katol. vychovala a přivedla člověčenstvo na ten stupeň všestranného vzdělání, na kterém nalezáme je v době nejnovější. Ale nevděk světem vládne, mnozí nechtějí o té starostlivé matce slyšeti, chtějí se jí zcela odříci.

Ale církev se statně hájí a chce býti dosud učitelkou lidí ku prospěchu časnému i věčnému v duchu zákona Kristova a proto nechce všecky hypothese uznávati za výsledek vědy, jelikož věda pravá nemůže se příčiti pravdě božské. Ona nechce schvalovati učení a zásady čelící proti věro- a mravouce křesťanské, proto jest zatemňovatelkou, nepřítelkyní světla. A čím více nepřátel na jedné straně, tu na druhé celé řady ochranců má církev, pravých bojovníků, učenců, spisovatelů, básníků, umělců, vysoce učených hodnostářů církevních. A jiní opět odhodili zbraň a byvše dříve Šavly vstoupili pod prápor Krista, ne z ohledů lidských a časného zisku, ale spíše aby snášeli potupu a pohrdání. Kdož tu nezná jména: hr. Stollberga, slavného kazatele a spisovatele Dr. Veitha, Bedř. Klinkovströma, Alfonse

Digitized by Google

Ratisbone, hraběnky Idy Hahn a j. Údové to nejznamenitějších rodin, proslulí důstojenstvím i učeností theologové, kteří poznali dokonale učení církve své a církve katolické. Byli to mužové pravé lásky, šlechetné naděje, mírumilovného snažení a velkodušného zápasu, proto stali se chloubou katol. církve po celém světě. Nuže tedy nechť i dál bojuje svět proti církvi katolické. My uprostřed bouří zmužilost neztratíme. Víme, že Pán s námi a v řadách našich. „Já jsem s vámi až do skonání světa.“

KRONIKA.

34. Jednota pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta v Praze.

Dne 31. května 1882. konala jednota pro dostavění hlavního *chrámu sv. Víta* výroční valnou hromadu na radnici staroměstské. Vyznáváme, že výroční zpráva jednoty dojem více bolestný než radostný na nás učinila. Radovati ovšem se musí srdce každého věrného Čecha katolíka, an chloubu hlavního města, nejpřednější svatyni celého království v obnovené podobě spatřuje, an vidí ty četné vždy v jasnějších obrysech k nebi se pnoucí zdě nové části, kteroužto mohutný velechrám svého ukončení dosíci má. Vejdeme-li do velechrámu sv. Vítského nyní a připomeneme-li si dobu, kde jsme sem před rokem 1860. chodívali, což jest to značný rozdíl, jenž se oku pozorovatele ihned jeví! Již to světlo tajemné, skrze okna barevná do chrámu vnikající a takřka posvěcené památkou těch světců a světic, jichž obrazy na skle vypodobněné spatřujeme, kterak světlo to ku zbožnosti mile vábí! A ten v čisté gothice mistrovsky provedený hlavní oltář, ty polychromované kaple sv. Anenská a Martinicko-Lobkovická i s krásným oltářem Achtermannovým! Již nyní věru znatel umění shledá dosti památek vzácných, jež poutají zrak i mysl příchozího cizince, kterýž vyznati

Digitized by Google

musí, že velechrám náš už v nynější podobě nejednomu z ostatních mohutných dómů gotických velkolepostí svou se vyrovná.

Ale do této radosti, do slavnostného naladění tohoto slza zármutku se přiměšuje, když slyšíme žalozpěv ředitelstva jednoty, kteréž ve výroční zprávě své doznává, že hmotné prostředky jednoty brzy budou úplně vyčerpány a že — ač nedostane-li se jednotě hmotné pomoci — už v letech nejblíže příštích činnost stavební se bude muset značně ztenčiti a omeziti. Věru smutná to perspektiva! Na jedné straně jest peněz přebytek a plýtvá se jimi, a na druhé straně první svatyně království Českého snad opět upadne v ty rozvaliny, z nichž píle jednoty sv. Vítské ji byla pozdvihla! Kde jsi, země česká, kde jsi, říše rakouská, že zapomínáte na jeden z nejpřednějších klenotů svých? Kde jsi, katolické obyvatelstvo české, kteréž jindy tak štědrou rukou obmýšlíš podniky důležité, ale na velechrám tam na Hradčanech zapomínáš? Kde jsi, šlechto česká, abys mecenášstvím v pravdě šlechetným dala příklad obyvatelstvu ku stejné obětavosti pro čest a slávu Boží, pro oslavu českého království, jehožto jasní panovníci ve svatyni oné korunou sv. Václavskou ověnčeni bývají!

Jednota má nyní nového předsedu, hraběte *Františka z Thun-Hohensteinů*, jehožto otec i strýc v úřadě předsednickém nevšední horlivost na jevo dávali. Totéž s důvěrou od nynějšího náčelníka jednoty očekáváme; jsa členem sněmovny panské a svazky pokrevního příbuzenstva s většinou šlechty české spřízněn má zajisté cesty otevřené, na nichž jednotě péči jeho svěřené opatřiti lze pomoci hmotné, a to vydatné, aby v záslužném díle svém umdlévati nemusela. Budeme-li o činnosti jednoty tím směrem se nesoucí rádi v listech těchto podávati zprávy; kéž jsou hodně utěšené!

Že pak už nyní za povinnost svou jsme uznali, na velechrám sv. Víta poukázati, děje se v tom přesvědčení, že má-li kdo vůbec ve vysoké vážnosti svatyni, v níž ostatky našich sv. patronů zemských odpočívají, *duchovenstvo* československé zajisté s obzvláštní úctou a láskou zří k tomuto jasnému drahokamu věrné Čechie! V poslední době i nekněží částkami dosti značnými v závěti své na tento chrám pamatovali, zdaž není spravedlivo, aby též duchovenstvo při sepsání

Digitized by Google

poslední vůle své na dóm sv. Vítský pamatovalo častěji než doposud se dálo? Avšak i za tou příčinou k důst. kněžstvu už nyní se obracíme, aby ochotně podporovalo všeliké snahy jednoty sv. Vítské, k tomu se nesoucí, by opět značnější příspěvky do pokladny jednoty plynuly. Pro divadla a spolky světské máme všudy dost horlivých sběratelův a jednatelů, a jsou mezi nimi začasté i duchovní; i zdaž není kněz povinen na prvním místě propůjčiti se za horlivého *jednatele*, kde se jedná o věc svatou, vznešenou, o přední památku umění, o první veleskvost českého království? Kojíme se pevnou nadějí, že tato slova naše na skálu neúrodnou nepadla. *Redakce.*

---

35. Patron chrámu filialního.

Filialní kostel ve Voleticích potřeboval opravy a neměl peněz. Kostel mateřský nemá také na zbyt, aby mohl půjčiti. Patronátní úřad držel se zásady, že filialní kostely dle dvor. dekr. z r. 1820. nemají patrona a nechtěl ničeho věnovati; příslušníci myslili, že majitel panství je patronem.

Stížnost o tom učiněna k hejtmanství, kteréž rozhodlo, že majitel panství K., patron kostela farního, je též patronem kostela filialního ve Voleticích, poněvadž předešlému majiteli panství r. 1821. přisouzeno bylo jako patronu kostel do pořádku dáti. Patronátní úřad odvolal se k místodržitelství. Toto žádalo důkaz, že předešlí majitelové panství byli patrony kostela Voletického. Ze starých listin se dokázalo, že Jesuité, bývalí majitelé panství, byli patrony až do r. 1772. a toho práva že nabyli od hr. Mar. Hieserlové r. 1682.; po nich byl patronem kostela erár, kterýž statky jejich převzal; od eráru koupil panství bar. Laing a ten byl přinucen r. 1821. patronátní povinnost ke kostelu voletickému konati, následovně i nynější majitel je patronem. Místodržitelství rozhodlo, že majitel panství K., patron farního kostela v Luži, je též patronem filialního kostela ve Voleticích. Voletický kostel jest nyní už opraven.

Štěpán Dvořák,
kaplan v Luži.

Digitized by Google

36. Ohledání mrtvol a vydání lístku ohledacího.

Dotaz.

Jest nařízeno, aby duchovní nepochoval žádného „ohne wundärztlicher Todtenbeschau“.*) Nyní jest otázka, od koho tento ohledací lístek vystaven býti má? Dr. Skočdopole mluví krátce jen o „vysvědčení vydaném od lékaře, neb jiného k tomu oprávněného“.**) Vy pak píšete: „mrtvola má dříve od lékaře neb jiného k tomu zplnomocněného zřízence býti ohledána Todtenbeschau) a o tom úřední stvrzení či lístek ohledací (Todtenbeschau-Zettel) vydáno“.***)

Tak alespoň jest praxe v Praze a ve větších městech, kde jest více lékařův. Ordinující lékař napíše lístek úmrtní a tento se dodá ustanovenému okresnímu ohledači mrtvol. Ohledač mrtvol přijde do domu zemřelého, prohlédne mrtvolu a napíše lístek nový, který se pak v archivu farním uloží. Taková praxe ale jest u nás na venkově naprosto nemožná. V našem městečku jest jediný ranhojič, který se píše „praktický lékař“ a nejsa od obce za obecního lékaře ustanoven, žije na svou pěst. Ani od městečka ani od vůkolních obcí ničeho nedostává. Zemře-li někdo v městečku nebo v blízké vesnici, posíláme pozůstalé pro lístek k ranhojiči. Zemře-li někdo ve vesnici vzdálenější a má býti pochován na hřbitově filialního kostela, tu jsme pochovávali na lístek vydaný od představeného a ten se uložil v archivu farním. Ale p. ranhojič chce jinak. Cedulku od představeného mají prý lidé donésti k němu, on že napíše jinou a na tu že pochovati máme a smíme. — Všecko by bylo pěkné, jen kdyby nechtěl za lístek obecního žebráka 1 zl. a od sedláka trochu více. On nechce dáti lístek, až mu zaplatí co chce, lidé zase nechtějí tolik dát a tak se často strhnou velké křiky. Rozumí se, že devadesátou mrtvolu teprve prohlíží. Řekl jsem mu jednou, že žádá mnoho. A co odpověděl? Že není lékařem od obcí placeným, že tedy může za lístek úmrtní požadovati, co chce. —

*) Gub. nař. ze dne 20. Dec. 1804. č. 39853. viz Jaksch Gesetzlexicon VIII. B. S. 157.

**) Pastorálka II. Str. 1001.

***) Sloh církevní str. 582.

Digitized by Google

Žádám tedy za sdělení, zdali stačí vysvědčení od představeného a zdaž jest určitý poplatek stanoven za ohledání mrtvol?

R. H.
kaplan v N.

Odpověď.

Dělíme odpověď na dvě části a sice

1. *Ohledání mrtvol* a vydání *lístku.* — V té příčině sdělujeme z úřadního listu c. k. okresního hejtmanství v Benešově (1881) následující:

„Vedle výnosu vys. sl. c. kr. místodrž. z 20. září 1881, č. 38573. sdělilo vys. c. kr. ministerstvo práv vys. c. k. ministerstvu vnitra, že se v posledním čase v Čechách více případů přihodilo, kde úmrtí osob na listech úmrtních udána byla co přirozená neb sebevraždou nastouplá, kdežto se zdejšími soudními vyšetřeními zjistilo, že spůsobena byla činy násilnými. Takovéto případy svědčí o tom, že ohledávání mrtvol děje se spůsobem velmi povrchním, zvláště na některých místech skoro až nedbalým.

Ano stává se, že lékaři místo, aby jak zákonitě předepsáno, mrtvolu na místě ohledali a pak ohledací list vystavěli, tentýž vyhotovují, aniž by mrtvolu byli viděli. Spůsob leckdes zakořeněný, že mrtvola se teprv ohledává na hřbitově jsouc již v rakvi uzavřena, příčí se nejen stávajícím zákonům, nýbrž uráží jemnocit každého člověka. Tento spůsob ohledávání mrtvol aneb lépe řečeno neohledávání mrtvol nemůže míti účel pravý blahodárného tohoto zařízení, poněvadž nedosáhnou se nikdy výsledky, které ohledání mrtvol v zápětí míti má.

Tyto výsledky hlavní jsou: 1. že předejde se tomu, aby člověk za živa pohřben byl, 2. že zločiny a přečiny spáchané zaslouženému trestu neujdou, 3. že úřad v čas přijde k vědomosti o nemocech nakažlivých a takto jich rozšíření již v zárodku zameziti může.

Podle zákona ze dne 30. dubna 1870. §. 4. odst. c) mají *obce* v přenešené působnosti povinnost o řádné vykonávání ohledání mrtvol se postarati a musí dle gubernialního nařízení ze dne 8. února 1822 č. 12740. míti každá obec určitého ohledatele mrtvých, kterémuž se při vykonávání úřadu toho říditi jest dle instrukce ze dne 11. února 1827. č. 23088.

Podle vynešení vys. c. kr. místodržitelství z 1.

Digitized by Google

června 1852. č. 12560. má všude, kde jen poněkud možno, ohledání mrtvol svěřeno býti *lékaři*; jen výminečně v těch obcích, které od sídla toho kterého lékaře více než *1 hodinu* vzdáleny jsou, mohou podle výše uvedeného guber. nařízení vykonávati ohledávání mrtvol představení obecní, potahmo obecní radní neb členové výboru obecního, kterýmž ještě zástupce přidán býti musí."

Patrno z toho, že jsou-li výše naznačené vesnice přes hodinu od sídla lékařova vzdáleny, představený obce tam ohledání mrtvol předsevzíti a lístek vydati může.

2. *Poplatek* za ohledání mrtvol. V té věci doptávali jsme se u úřadníků politických, i bylo nám sděleno tolik: Že každá obec musí obstarati, aby tu bylo lékaře k ohledávání mrtvol a také o to musí obec starati se, aby byl lékař slušně odměněn. Avšak určitá taxa vyměřena není a protož každá obec nejlépe jedná, když lékaře paušálně honoruje; jinak neznáme zde prostředku vydatného proti libovůli. *Redakce.*

---

37. Židé v chrámě katolickém.

Dotaz

Ve farnosti V. vzmáhá se zlořád, že židé v městě bydlící přicházejí do našeho katolického kostela, hlavně jsou-li tam slavné oddavky nebo slavné služby Boží. Otázka: Je-li to židům dovoleno, mají-li se v chrámě trpěti, pakli ale nemají, co jest faráři činiti? *A. D.*

Odpověď.

Se židy dílem proto že jsou monotheisté, dílem i z té příčiny, že s jejich strany nehrozí víře katolíků tak velké nebezpečí jako od bludařů, církev katolická vždy velice mírně nakládala. Onať sice nedovoluje katolíkům tak zvanou communicatio in sacris, na př. aby katolík židovské modlitebnice po pravidlu navštěvoval, ona však také nezapovídá židovi přístup do chrámu katolického. Vždyť za předešlých století v samém Římě byli židé netoliko oprávněni, ale i povinni, chrám katolický navštěvovati. Od časů papeže Klementa VIII. (psnoval 1592—1605) konalo se totiž každý týden v

Digitized by Google

chrámě Madonna del Pianto nedaleko Ghetta (čili židovského města) zvláštní kázaní na ten úmysl, aby židé k víře křesťanské se obrátili. Zákonem bylo stanoveno, že na každé kázaní dostaviti se musí nejméně 100 židů a 50 židovek z Ghetta. — Přijde-li tedy jednotlivě některý žid do chrámu a chová-li se tak, jak na místě posvátném chovati se sluší, nebudiž mu v tom bráněno. Připomínáme žida Ratisbonne, jejž jediné vstoupení do katolického chrámu v upřímného katolíka proměnilo.

Jinak ale jest, když by židé houfně a jaksi demonstrativně do katolického chrámu se hrnuli, katolíkům v konání pobožnosti překáželi aneb vůbec kdyby některý žid ve chrámě neslušně a neuctivě se choval. V takovém případě jest farář jakožto správce a představený chrámu povinen o to se postarati, aby takový rušitel posvátného úkonu z chrámu se vzdálil. V tom ohledu za nejvhodnější pokládáme, aby farář poslal kostelníka, a teprv když by to marné bylo, aby autoritou vlastní osoby a mocí ouřadu svého zakročil. Policie neb četnictvo buďtež jenom v případu neodkladné nutnosti ku pomoci přivolány, když by totiž někdo hrubým násilím se vzepřel a na rozkaz farářův chrám opustiti se zpěčoval. *Redakce.*

---

38. Sňatek katoličky s rozkolníkem.

Občan ruský U. vyznání řecko-schismatického či rozkolnického přišel do Čech, aby zde katoličku pojal za manželku. Farář otázal se vys. důst. konsistoře, jakým spůsobem občan ruský zde sňatek manželský uzavříti může? Načež od konsistoře došla odpověď, že sňatek se uzavře jen s assistencí passivní, poněvadž ženich vázán jsa ruským zákonem (dle něhož všecky dítky ze smíšených manželství musí býti schismatické) nemůže podepsati smlouvu o katolickém vychování dítek. Ženich musí se vykázati listem o stavu svobodném, kteryžto list jemu duchovní úřad vystaví, a pak listem od úřadu občanského vystaveným a pečetí opatřeným, že týž schopen jest v Čechách manželství uzavříti a že sňatku tomu žádná překážka nevadí. Týž úřad také ohlásí, kterak prohlášky konati se mají. *Št. Dvořák,*
kaplan v Luži.

Digitized by Google

39. Křestní list, překlad a legalisace.

Dotaz.

K duchovnímu přijde kdosi žádat za křestní list a hned napřed prosí ho, by dobrotivě vynechal zaměstnání otcovo („hudebník"), poněvadž by toto chudičké nevěstě vadilo v sňatku s vyšším úředníkem, jehož rodiče hudebníky nenávidí. Duchovní vynechává v kř. listu charakter otcův: „hudebník v N." a píše pouze „obyvatel v N." Učinil dobře či pouze dobročinně?

Tentýž křestní list má se poslat do Italie, a žádán německý překlad. Tomu duchovní nevyhověl, ale právem pod český text přidal latinský překlad. Než nevěděl, měl-li by jej dáti na cís. k. okr. hejtmanství legalisovati, poněvadž úředník onen za legalisaci žádal; ve „Slohu" Vašem ale (str. 195) pouze o 3 státech zmínka se činí? Či dostačila by pečeť a podpis kníž. arcib. notáře? *X.*

Odpověď.

Křestní list má obsahovati to, co matrika obsahuje. Vynechá-li se něco, nenalezá se list křestní v souhlasu s matrikou a tím trati na ceně a hodnověrnosti své. Bylo li tedy zaměstnání „hudebník" v matrice psáno, slušelo je též vnésti do křestního listu bez ohledu na to, zdaž někdo hudebníky má rád čili nemá. — Že připojen překlad latinský, bylo zcela správné. — V příčině legalisace mohlo se žádosti vyhověti a mohl se křestní list předložiti k legalisaci c. kr. okresnímu hejtmanství. Neboť co psáno ve „Slohu" str. 195., platí o výtazích, které duchovní správcové ex offo zasílati jsou povinni a není tedy legalisace zakázána, když se výslovně o ni žádá. Jelikož ale v Italii zavedeno jest obligátní manželství občanské, nestačila by legalisace kn. arcibiskupského notáře, protože úřady státní italské by takovou legalisaci zajisté za platnou neuznaly.

Redakce.

40. Nakažlivé nemoci a pohřeb.

Dotaz.

V okršku farním vyskytlo se několik případů

Digitized by Google

smrti na neštovice. V jednom ohledacím lístku v rubrice „poslední nemoc“ bylo napsáno „neštovice“ (nebyla očkovaná) a dole přičiněna poznámka „dle zákona bez průvodu ať je pohřbena“. Ptám se, je takový zákon neb nařízení nyní závazné? Je to bez pochyby nějaké nařízení josefinistické. Já se domnívám, že katolickému knězi, když nezakazuje nařízení církevní, nikdo nemůže zakázati. aby nešel do domu zemřelého osadníka, aby tam nevykonal obřady dle ritualu a aby nedoprovodil mrtvolu na hřbitov. *Štěpán Dvořák*, kaplan v Luži.

Odpověď.

Když na začátku tohoto století bylo v Rakousku zákonem očkování zavedeno, tu se užívalo rozličných prostředků násilných, jimiž v lidu nechuť proti očkování měla odstraněna býti Jedním z prostředků těch bylo nařízení, že kněz nesmí při pohřbu neočkovaného dítka nikterak se súčastniti. Rozumí se samo sebou, že toto nařízení už dávno v platnosti není, a tím méně, jelikož nyní státní úřadové vůbec žádného donucování v příčině očkování dítek nevykonávají. Držel-li se tedy onen lékař nebo představený zastaralého nařízení, jednal nesprávně a není duchovní pastýř povinen takovým neoprávněným povelem se spravovati. *Redakce.*

---

41. O slosovaných vyvazovacích obligacích.

Mnohý duchovní správce utrpěl škody na úrocích ze slosovaných vyvazovacích obligací (Grundentlastungs-Obligationen), opominuv se starati spolu s patronátním úřadem, aby hotové peníze (kapitál a 5% prémie) v ustanovený čas vyzdviženy byly.

Aby podobné případy na škodu pp. beneficiátů a záduší se neopakovaly, tuším, že nikdo nebude pokládati za práci zbytečnou, když zde ze zkušenosti své úřadní napovím, kterak by se pp. beneficiáti v této záležitosti zachovati měli.

Slosování vyvaz. obligací děje se v *Praze* do roka *dvakrát*, a sice na konec měsíce dubna a října. Úroky z obligací v *dubnu* tažených vyplácejí se ještě do 31. října, z obligací pak v *říjnu* tažených jenom ještě do

Digitized by Google

konce měsíce dubna příštího roku; po těchto dnech nenese slosovaná vyvaz. obligace úroků žádných, a kolik dní nebo měsíců kdo zmešká pozdějším vyzdvižením hotových peněz u zemské pokladny, o tolik úroků v ponejvíce svou vinou přichází.

Nutno tedy, aby každý p. beneficiat, jenž z vyvaz. obligace kvituje úroky, u c. k. berního úřadu v *květnu* a v *listopadu* se pozeptával, není-li ta obligace farní (ale také kostelní, jejíž číslo z účtů znáti musí) slosována, aby *ihned* k patronátnímu nebo vojtovnímu úřadu uchýliti se mohl s dotazem a žádostí, by tento úřad nemeškal, podati prostřednictvím bisk. konsistoře k vysokému c. k. místodržitelství nekolkovanou prosbu za udělení zeměpanského svolení (konsens) k vyzdvižení hotového kapitálu a 5 prc. prémie, kteráž ke kapitálu patří, a s ním jako základní jmění farní nebo zádušní opět na úroky uložena býti musí.

Přesvědčí-li se beneficiát, že žádost za svolení zeměpanské k vykvitování peněz za vylosovanou vyvazovací obligaci skutečně jest podána, nechť asi po 4—6 týnech opět se u patronátního úřadu dotazuje, zdali zeměpanské svolení již uděleno, a stalo-li se, *nebudiž čekáno na vyzdvižení úroků z vyvazovací obligace do dne posledního*, ale patronátní úřad pečuj hned, jakmile c. k. okresním hejtmanstvím zeměpanský konsens obdrží, o *podání žádosti k zemskému výboru* za vyplacení hotového kapitálu, 5 prct. prémie a úroků, do dne výplaty běžných.

Přílohy této žádosti jsou (všecky bez kolků): 1. zeměpanský konsens (in originali), 2. vyvazovací obligace, 3. výplatní arch úrokový, c. k. berním úřadem k zastavení úroků poznamenaný, 4. kvitance na kapitál v rak. čísle a 5 prct. prémii, v jednu sumu pojatý, 5. kvitance na úroky, jež do dne zastavení ještě vyplaceny býti mají.

Kvitanci ad 4. podepíše patronátní úřad s beneficiátem — mimo pečeť patronátní a farní; — *kvitanci* ad 5. podepíše jen beneficiát, když sám béře úroky, nebo patronátní komisař, když úroky patří záduší.

Nejlépe učiní patronátní úřad, když to všecko svěří bisk. konsistoři, a sice předložení žádosti za výplatu zemskému výboru a postarání se o zakoupení vinkulovaných státních papírů, jestliže by nebylo příležitosti k zakoupení užitečných pro beneficium pozemků, k če-

muž by ovšem již předem za zeměpanské svolení žádati se musilo.

Příklad objasní snad celou proceduru; pročež kladu zde stručný formulář.

Vysoce důstojné b. konsistorium!

Podepsaný patronátní úřad, obdržev zeměpanské svolení k vyzdvižení hotových peněz z vyvazovací obligace lit. A. čís. 4016 v ceně 3380 zl. konv. m. pro faru *N.*, dne 29. dubna 1882. slosované, žádá slušně za další sprostředkování jak výplaty tak i uložení na úroky, přikládaje

a) zeměpanské svolení, c. k. okr. hejtmanstvím dne 14. července t. r. čís. 4997.,

b. vyvazovací obligaci lit. A. čís. 4016., in orig.,

c) výplatní arch úrokový, dle něhož úroky do 1. července vyplaceny jsou,

d) kvitanci na 3380 zl. k. m. nebo zl. 3549.— r. č.
a 5 prct. prémii zl. 177.45 r. č.
úhrnem zl 3726.45 r. č.

e) kvitanci na úroky od 1. července do 31. října 1882. v sumě 59 zl. 15 kr. (bez srážky 10 prct.)

Od patronátního úřadu v N. dne 25. července 1882.
N. N., patronátní zástupce.

Takovou žádost příslušnými doklady opatřenou, předloží b. konsistorium přímo vys. zemskému výboru kterýž pak poukáže výplatu jmenem zemské pokladny u c. k. berního úřadu místního na úřad konsistorní, a odtud jdou peníze na c. k. ministerský výplatní úřad na zakoupení a vinkulování státních papírů. Procedura tato jest nejsnadnější, a co do poštovných výloh, nejlacinější. – Úroky pak obdrží beneficiát od b. konsistoře přímo na poštovní poukázku.

Na konec nemohu ještě pomlčeti o nemilém případě, *ztracen-li originál* vyvazovací obligace. Bohužel ztráta taková po slosování vyvaz. obligací dne 31. října 1881. se již objevila, a beneficiát zůstává podnes bez úroků, dnem 1. května 1882. zastavených, poněvadž hotové peníze (kapitál i 5 prct. prémie) u zemského výboru bez užitku leží. Po mnohém dotazování uvolil se zemský výbor, za peníze tyto koupiti státní papíry, ale nevydá je příslušnému patronátu, dokud nevymůže si k tomu všemu nového svolení vys. c. k. místodržitelství, a dokud amortisační prohlášení a výměr nevejde v moc práva.

Digitized by Google

Aby podobné nemilé protahování ke škodě beneficiáta se neopakovalo, činím všecky pozorny, připomínaje, že by nepochybili, kdyby se o existenci příslušné vyvazovací obligace v pokladně patronátní řádně přesvědčili, a přišla-li by někde ztráta její na jevo, aby bez meškání na provedení amortisace naléhali, by v případě příštího slosování neutrpěl beneficiát ztrátou úroků a neutrpělo beneficium opozděným uložením kapitálu svého na úroky.

Co pověděno o beneficiích, platí též o záduší.

Jos. A. Šr.

Z Akademie křesťanské.

Mezi nejpřednější umělce české náleží a za prvního znatele uměleckých věcí vůbec uznán a vážen jest p. architekt *Antonin V. Barvitius*, kterýž od samého počátku Akademie náleží mezi členy ředitelstva jejího, jest místostarostou Akademie a předsedou odboru uměleckého. Jeho neunavená snaha po zvelebení pravého umění křesťanského, jeho pevné katolické přesvědčení a ryzá povaha byly udůstojněny zvláštní otcovské pozornosti sv. Otce Lva XIII., kterýž výtečnému umělci udělil *rytířský kříž řádu sv. Řehoře Velkého*. Na oslavu této radostné události péčí nově jmenovaného p. biskupa Brněnského Dr. Frant. Bauera uspořádán dne 13. června 1882. v místnostech 1. patra u „černého koně“ v Praze banket na oslavu architekta Barvitiusa. Všickni bezmála členové ředitelstva křesťanské Akademie se dostavili k banketu, v čele svém majíce starostu Akademie p. biskupa Dr. Bauera; mimo ně přítomen byl bratr oslavencův akademický malíř p. Viktor Barvitius. Starosta Dr. Bauer vylíčiv výtečné zásluhy oslavence o církevní umění vůbec a zvláště o akademii křesťanskou přečetl breve papežské, načež ihned skvostný odznak řádu sv. Řehoře p. Barvitiusovi odevzdal. Pohnutým hlasem na to děkoval oslavenec za milé překvapení a čestné vyznamenání. Přípitky pronášeny na Jeho Svatost Lva XIII., na oslavence, nového biskupa Dr. Bauera a ředitelstvo Akademie křesťanské. Milým a přátelským způsobem bavili se všickni účastníci banketu, radujíce se z pocty, muži velice zasloužilému prokázané.

Redakce.

Digitized by Google

Literární oznamovatel.

44. Duchovní cvičení pro dospělé i pro mládež vzdělanější. Sepsal *František Srdinko*, sídl. kanovník kolleg. kapitoly v Staré Boleslavi, býv. řed. kn. arc. semináře i stud. konviktu a rada kn. arc. konsistoře v Praze, kn. a. notář. Podíl údů Dědictví sv. Jana Nepomuckého na r. 1882. Č. 69. V Praze, nákladem Dědictví Svatojanského, tiskem B. Stýbla. Str. 347. Cena 1 zl.

O původu spisu tohoto vys. d. p. spisovatel podává zprávu v předmluvě; v r. 1865. konaly se v arc. semináři Pražském exercicie pro učitelstvo, jehož se půl páta sta sešlo; spisovatel, jsa tehdáž místoředitelem semináře, konal s učitelstvem rozjímání českým jazykem, k nimž výtečný spis Schlörův „Geistesübungen“ za základ položil. Mimo to byv toho času exhortátorem c. k. akad. gymnasia v Praze konal k mládeži rozjímání čili cvičení duchovní na základě známé modlitby: „Anděli Boží, strážce můj.“ Oboje rozjímání tato částečně změněná a rozšířená, tak aby se všem členům Dědictví Svatojanského dobře hodila, podává letošní kniha. V duchovních cvičeních pro dospělé (str. 3—150) jest známý postup exercicií Ignacianských (via purgativa, illuminativa et unitiva) již i v nadpisech jednotlivých exhort patrný, na př. hřích, smrt atd., avšak totéž seřadění myšlének jeví se nám také v rozjímáních pro mládež (153—224). Po těchto dvou hlavních částkách následují v třetím oddílu různé pobožnosti, a sice nejdříve pobožnost sv. růžence se stručnými a zcela případnými úvahami, načež křižová cesta, hodinky o sv. kříži a mše sv. na den bolestné Rodičky Boží. Byvše sami v r. 1865. též účastníky exercicií oněch dosvědčiti můžeme, s jakým úspěchem skvělým se tehdáž exercicie nadzmíněné potkaly, tak že všickni těšili se na opakování brzké duchovních hodů těch; avšak přišlo bohužel odtržení školy od církve a tu cvičení duchovní zanikla. Mohouť je sobě učitelé dobré vůle s jinými členy Dědictví přečísti v knize této a památku dnů jim zajisté milých zase obnoviti. Neméně v „Anděli strážném“ dospělí spolu s mládeží pokochati se mohou. Jsouť veškery katolickému křesťanu ku spa-

Digitized by Google

sení potřebné věci stručně a jasně vyloženy dle ryzé nauky církevní a opodstatněny četnými citáty z písma a sv. Otcův; spisovatel zná netoliko na rozum posluchače a čtenáře působiti, ale také na cit jeho mocnými dojmy dorážeti a paměti jeho ku pomoci spěti příklady zajímavými i poučnými, jichž hojnost se zde vyskytuje. Sloh jest vážný, důstojný, mluva přesná, při tom každému snadno srozumitelná. K ozdobě knihy slouží četné obrázky, na př. anděla strážce, všech tajemství sv. růženee a štací křížové cesty Ze zpráv o Dědictví vyjímáme, že jest všech údů 26519; v předešlém roce zemřelo 205 členů. *Redakce.*

45. Maria matka dobré rady. Modlitební kniha pro všecky věrné ctitele Marie P., matky dobré rady, jejížto zázračný obraz se ctí ve chrámu řehole sv. Augustina v Genazzaně. Dle vlašského spisu P. M. Petra Belgrana vzdělal P. *Berthold Hejhal*, člen řádu sv. Augustina u sv. Tomáše v Praze. S titulním obrázkem. Schválená od nejdůst. kn. a. ordinariatu v Praze. V Praze 1882. Nákladem vlast. Tisk. Rohlíčka a Sieverse. Str. 351. Cena 50 kr., ve vazbě 70 kr.

Před nedávnem ohlásili jsme spis P. Votky jednající o Genazzanské svatyni (seš. 2. str. 127). Nyní pak před sebou máme práci novou, rozsáhlejší, kterou v italském jazyku původně napsal P. Belgrano, člen řádu sv. Augustina a zpovědník císařovny Marie Anny, a P. Hejhal na český jazyk převedl. V první části vypravuje se o zázračném se objevení obrazu genazzanského a úctě prokazované Marii matce dobré rady; vypsání obrazu toho tím snadněji jest srozumitelno, jelikož při titule kolorovaný obrázek Marie P. genazzanské velmi pěkně provedený jest připojen. Zajímavé jest sdělení (str. 31.), že v klášterním chrámě sv. Tomáše v Praze, pak v jiných téhož řádu klášterech českých i moravských ode dávna obrazy Matky dobré rady se nalezají. Brzy vznikla zbožná „jednota Marie, matky dobré rady“ v Genazzaně, hojnými odpustky od papežské Stolice obdařená; v r. 1882. táž jednota také při chrámě sv. Tomáše v Praze jest zřízena. V dílu druhém podán hojný výběr modliteb, písní a jiných výkonů zbožnosti k Matce dobré rady; tak několikeré modlitby ke mši sv, při návštěvě nejsv. Svátosti; „Tý-

Digitized by Google

den Marianský“ a novena či devítník, hodinky Marianské, křížová cesta atd. Uspořádání celé knížky jest velmi praktické, překlad správný, duchu jazyka českého úplně přispůsobený; především jest knížka tato příhodna pro členy jednoty výš jmenované, pak ale hodí se též pro všecky ctitele Marianské vůbec, aby úcta k Matce dobré rady vždy mocněji mezi věřícím lidem se šířila. *Redakce.*

46. Kytice z nadšených zpěvův, jimiž český národ od svého ožití rozličné události nejsvětlejšího *domu panovnického* oslavoval. K oslavě J. C. Král. Výsosti arciknížete *Rudolfa* uvil *Václav Petrů*, řed. real. gymn. v Pelhřimově. S podobiznou kralevice Rudolfa. V Praze 1881, nákladem Fr. A. Urbánka. Str. 151. Cena 80 kr. (Nové knihovny pro mládež sešit 37.)

Sbírka básní pod tímto záhlavím uveřejněná ve dvojím ohledu zasluhuje povšimnutí. Nejprv slouží to ke cti a k označení bodré povahy národa československého, čteme-li, kterak nejpřednější básníci jeho v ušlechtilém závodění pocity nejupřímnější veleúcty a oddanosti k dynastii Habsburské projevují, jsouce v tom věrnými tlumočníky smýšlení celého národa, jenž po všecky věky nezměnitelnou příchylností k panovnickému domu se vyznamenával. Druhá příčina, proč výše zmíněná „Kytice“ nám se zamlouvá, spočívá v jmenech spisovatelův, od nichž zpěvy ty pocházejí. Počínaje od Dlabače a Tomsy jeví se nám pěkná řada oněch mužů zasloužilých, kteréž mezi buditele nového života literárního počísti sluší; stůjtež zde aspoň jmena: Kamarýt, Vinařický, Chmelenský, Čelakovský, Šír, Jungmann, Hanka, Svoboda, Macháček, Marek, Vacek, Sedláček, Klicpera, Jan z Hvězdy, Vávra, Langer, Koubek, Furch, Vocel. Věnovány jsou zpěvy vladařům Leopoldovi II., Františku I., Ferdinandovi I., Františku Josefu I. a choti jeho, arcivévodům Františku Karlovi a Štěpánovi, korunnímu princi Rudolfovi. Čtení „Kytice“ s to jest v srdci mládeže vzbuditi a upevniti city věrnosti a oddanosti k domu panovnickému a tudíž i pravé vlastenectví. *Redakce.*

47. Povinnost s příklady zmužilosti, trpělivosti a vytrvalosti. Anglicky sepsal Dr. Samuel *Smiles*. Auto-

Digitized by Google

risovaný překlad od *Ferd. Cisaře*. Vydavatel: J. *Doležal*. V Praze, v komisi Fr. Řivnáče. 1882. Sešit I. Str. 26. Cena 17 kr. (velin 26 kr.)

Vydavatel „Háje“ lesník p J. Doležal již od několika let za úkol sobě vytknul, vydávati v češtině dobré spisy jinojazyčné. O „Karakteru“ Smilesově přinesli jsme svým časem úvahu (1875). Nyní opět vychází touž péčí více spisů, z nichž prozatím jeden uvádíme, spis Smilesův „Povinnost“ nadepsaný. Pokud z 1. sešitu seznati lze, je to spis dobrý, množstvím příkladů protkaný, citáty z písma sv., sv. Otců a autorit jiných odůvodněný, o němž po ukončení celého díla promluviti si dovolíme. *Redakce.*

48. Unum necessarium. Věděti, čeho komu třeba v životě a na smrti a po smrti, což nepotřebnými věcmi světa ustálý a k jednomu potřebnému se přivínající stařec *Jan Amos Komenský* roku věku svého 77ho světu na uváženou podává. Z latiny přeložil *Josef Šmaha*. V Rychnově n. K. Tiskem a nákladem Karla Rathouského. 1881. Str. 128.

Za času Jana Amosa Komenského, velikého druhdy učitele a vychovavatele, jenž před dvěma sty léty blahodárný život svůj daleko za hranicemi své vlasti dokonal, nebyli sice jednotlivi národové kommunikačně tak zbližení jako nyní, kdy parou a telegrafem daleko užším stal se svět, kdy myšlénka v několika minutách po drátěné síti rozlétne se celou Evropou, kdy za několik málo hodin spatřiti můžeme vzdálené vlasti a národy tváří v tvář — ale byli zbližení způsobem jiným, po kterém dnes již jenom malé stopy — a to jedině v církvi římsko-katolické — zbývají. Myslíme *řeč latinskou*, na jejíž místo nastoupily ve století našem jazyky moderní. Knihy latinské byly přístupnějšími nejrozmanitějším národům, nežli jsou dnes knihy v řečích moderních vydávané a tehdáž nebylo třeba mařiti času překládaním spisův z jazyka do jazyka. Toho potřeba nastala nyní. „Unum necessarium“ jest jedním z nesčíslných takměř spisů proslaveného paedagoga našeho. Sepsal jej na sklonku svého života. I ukázal jim zřejmě, že pravdiva jsou slova Terentova, jichžto se na počátku spisu tohoto dovolává: „Ke všelikým

Digitized by Google

věcem věkem náležitěji bývame moudrými.“ Abych aspoň poněkud o obsahu výtečné této knihy se zmínil, připomínám, že jest to jako výklad na slova Písma svatého: „Jednohoť jest potřebí! Maria nejlepší stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní.“ (Luk. X. 42). Ukázav, že svět všecek zbytečnostmi jsa naplněn, ve svých předsevzetích se šálí, dokazuje, že příčinou veškerých zmatků ve světě jest jenom to, že lidé, nerozeznávajíce potřebných věcí od nepotřebných, potřebné opouštějí, nepotřebnými pak se zaplétají a radí, kterak hledati jest, aby *potřebné* bylo nalezeno. To pak každému stavu zvlášť a jiným spůsobem na srdce klade; nejprvé učencům a těm, kteří se vědou obírají, pak státníkům, potom bohoslovcům, církevním pastýřům a biskupům, konečně pak veškerému světu vůbec a končí vyznáním, že při tom všem třeba sebe i všech věcí v ruce boží odevzdávati i doličuje, že důvěrné spoléhání se na pomoc boží není hříchem. Celý spis tento zakončen jest poslední vůlí Jana Amose Komenského, v níž upřímně o sobě i věcech svých činí vyznání jakož též i užitečné krajanům svým dává napomenutí. Překlad jest celkem správný; snaha však, napodobiti známý sloh Komenského a překládání až úzkostlivě věrné učinilo spis na mnoze nejasný. Tak na př. str. 65., . . . aby . . ., zřejmo bylo, kudy a jak by lze bylo, když by se prostředků bylo chopeno, k cíli upřímo jíti i vždy přece dojíti; anebo níže: . . . jakožto z nekonečných labyrintů šťastně východ, nit ukazující. Mimo to našli jsme v knize mnoho chyb tiskových a slov neobvyklých. Str. I. úklidné duše — spisek na světlo puštěn; str. 4. tajina — rozuměn — sudovati; str. 25. z očekávaných dober vyraženu nebyti — *je* sobě váží (m. jich); str. 29. — tenosť; str. 118. bez peněz i bez *záplaty*; str. 119. i *svojinu* vzdělávaje a p. Jináče zasluhuje kniha našeho odporučení. *Jan Houžvička.*

49. Slova útěchy a poučení všem zkormouceným křesťanům při smrti a po záhrobí miláčků napsal i připojil církevní modlitby a zpěvy za mrtvé *Jos. B. Podstránský*, č. farář. kněz špitální v Hoře Kutné. Tiskem a nákladem Karla Šolce v Hoře Kutné 1881. Str. 79. Cena 35 kr.

Jmeno spisovatelovo v oboru homiletiky i katechetiky od mnohých let chvalně jest známo; proto jsme

Digitized by Google

též přítomnou knížku s důvěrou do ruky vzali a přečetše ji seznáváme, že se k účelu v předmluvě naznačenému velmi dobře hodí. Obsahuje nejprv (3—14) pěkné *poučení* o tom, kterak za mrtvé truchliti a kterak jim pomáhati máme; následují (17—56) *modlitby* za mrtvé, žalmy, litanie, modlitby liturgické v českém překladě, modlitby k zádušní mši sv. V posledním oddílu (59—79) podány jsou *zpěvy* za mrtvé dle rozličného stavu a povolání. Překlad z latiny jest správný a sestavení knížky velmi vhodné, tak že se věřícímu lidu chvalně odporučiti může. *Redakce.*

Pozvání k příspěvkům na sestavení spisu:

„Kněz a jeho příbuzenstvo."

Jsa ve styku s důstojným a velebným duchovenstvem diecése Kr.-Hradecké již plných 36 rokův a všech diecésí v Čechách i na Moravě za 20letou dobu redigování „Školníka" a „Dědictví Maličkých," seznal jsem z důvěrných dopisů mnohé stesky duchovních pp. bratří na příbuzenstvo, ale také mnohé utěšené výjimky ke cti moudrých a povážlivých příbuzných.

To mne přivedlo na myšlénku, že by dobré věci prospělo, vydati zvláštní sbírku jednotlivých markantních případů, jimiž by věrně vylíčen byl poměr kněze k příbuzenstvu ze zkušenosti, ovšem — s utajením míst a jmen osob i rodin, poněvadž se nejedná o stavění jednotlivců na pranýř, ale toliko o všeobecné obrazy pro výstrahu, naučení a neméně i útěchu těch, jichž na vzájem se týče.

K tomu zapotřebí mám laskavé pomoci všech, kdož v tom ohledu jsou zkušeni, — a proto uchyluji se s *prosbou veřejnou k důstojnému a velebnému duchovenstvu v Čechách, na Moravě i ve Slezsku*, by každý, kdož ví a může, bez pojmenování rodin — ano libo-li, i s utajením svého vlastního jména nákresem své zkušenosti k tomu účelu posloužiti a — co nejdříve — frankovaným listem mne poctíti ráčil.

V Hradci Králové dne 16. června 1882.

Jos. A. Šrůtek,
sídelní kanovník.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek VII.

Překrucování různých pojmův u veřejném mínění.

(Z pastýřských porad vikariatu Chrudimského r. 1881.)

Podává **Al. Broul**, kaplan v Heřmanově Městci.

Otázka od nejdůst. bisk. Ordinariatu konferencím předložená zní:

Které důležité pojmy bývají za dnů našich od tak zvaného veřejného mínění falšovány a kterak má se jim rozuměti podlé učení Cirkve katolické?

„Co jest pravda?“ — tak otázal se Pilát Božského Mistra, ale nedočkav ani odpovědi Pána Ježíše, „vyšel opět k Židům“ (Jan 18, 38.); nekladl na otázku svou váhy nižádné. V příčině té je Pilát jako zosobněním *nového pohanstvi*, v němž není touhy po pravdě, jest zosobněním t. zv. veřejného mínění, jež v naší době opanovalo svět. Nestarát se doba naše příliš o ideály, anať nezná Ideálu všech ideálů, Ideálu vší krásy, všeho dobra a vší dokonalosti, Ideálu vší pravdy, bez něhož vůbec pravdy není — nezná Boha, pachtíc se všady jen po hmotě, jako Israelité na poušti toužili po hrncích plných masa. *Nevěra* víže se tu úzce s *hrubým materialismem*, a tyto dvě moci nasazují všecky páky, by zvrátily řád Bohem stanovený. V úsilí tom neodvažují se však hlasatelé nevěry s hledím otevře-

Digitized by Google

ným bojovati a proto pomáhají si klamem — matouce pojmy k ošálení pokolení lidského.

Zlomyslně matou a překrucují pojmy, jichž užívá t. zv. veřejné mínění. Hlavní pojmy tyto jsou: „Svoboda“, „blahobyt“, „osvěta“ a s tím spřízněné: pokrok, vzdělanost, humanita, civilisace, vymoženost věku nynějšího, vlastenectví, ať nezmiňuji se o nadávkách, jež charakterisují moderní t. zv. „svobodu.“

I. Není slova, jehož by se více zneužívalo, nad slovo „*svoboda*“. A zdálo by se, že v dobách předešlých až do příchodu nynějších apoštolů „svobody“ svět v okovech a v žalářích sténal. A přece znal křesťanský svět dříve více a rozumnější, poněvadž spravedlivější a mravnější svobody, než za dnů našich pod panstvím liberalismu. Co rozumí liberál jménem „svoboda“? — Snad svobodu křesťanskou, kterou Božský Spasitel s nebe přinesl, a která osvobozuje člověka jha hříchu? Bůh uchovej! Moderní „svoboda“ je zcela jiná. Lze ji spíše zváti *volnosti a nevázanosti*. Liberálové chtějí totiž svobodnými t. j. *neodvislými býti od Boha, od svědomí*, od povinností, vůbec všeho, co by jim v jich panovačnosti a hrabivosti v cestě stálo. Z té příčiny znají svobody jen pro sebe, pro jiné mají toliko utiskování. *Lžisvoboda* tato nenechává nikomu ničeho na vůli, nýbrž zkrátka hlásá: „*ty musíš*“. Ty musíš býti liberálem, ty musíš čísti liberální noviny, nesmíš voliti poctivého katolíka, ale liberála, musíš děti posílati do škol bezbožeckých; musíš neděli znesvěcovati. ty musíš Církev tupiti, náboženstvím zhrdati, ty musíš kláštery na pranýř stavěti, kněží v posměch uváděti, sice od lžisvobody do klatby dán budeš. Vším právem lze říci, že pod zámínkou „svobody“ panuje násilí a otroctví, jakého křesťanství neznalo a nezná. Ne neprávem př. dělníci v továrnách

Digitized by Google

nazváni „bílými otroky.“ „Svoboda“ stala se lží, kterou se jiní poutají, kterou se zákon Páně zašlapává.

Co se týče *„svobody svědomí“*, o níž se tak často a tak slavně mluví, o té netřeba ani mluviti. Ano pro Židy, sektáře, Turky, pohany, pro rouhače, pro ty je „svoboda svědomí“ — pro katolíky však jest kulturní boj. Ať pominu „sousední říši,“ v níž do žalářů zavíráni vyznávači, ať pomlčím o „svobodném“ Švýcarsku, kdež katolíci oloupeni jsou o svatyně, připomínám pouze zednářskou Francii. Volá kommunáře, volá žháře a vrahy, volá vyvrhele pokolení lidského — a pokojné spoluobčany řeholníky bodákem vyhání z tichých cel a vyhošťuje z milené otčiny. A co mám říci o „Mazinistech, „karbonářích“ Italských? Spoutavše sv. Církev vrhají v jedu kalené šípy na „Otce křesťanstva.“ A k čemu tak dalekých příkladů? Kdo by neznal, kterak si počíná *lžisvoboda i u nás* — kterak *vše, co katolické jest, hanobí*? Kdo by nevěděl, kterak nedávno napadáni někteří čeští poslanci, že se opovážili podepsati programm poctivého, jenom že „klerikálního“ „Vaterlandu“? Komu neznámo, kterak vloni v Hořicích „bouřili se Žižkovci“, jakmile uslyšeli, že má být k lidu promluveno upřímně, pravdivě — po katolicku? — Ano katolík nesmí ukázati se katolíkem, katolík nesmí dát výraz oddanosti své v adresse „Náměstku Kristovu“, katolický farář nesmí učiniti missie na *své* osadě, aby se nepřivolávala policie a orgány správné ku pomoci k zamezení missie, jelikož prý by mohla vypuknouti nějaká nemoc, — neštovice — nebo vyvolati se výtržnosti atd.

Jedné „svobody“ však ponechávají liberálové všem i katolíkům, poněvadž jim velice zájmy jejich podporuje, jest to *„svoboda“* ode vší *kázně a mravů*. V směru tom lze říci, že půl světa je svobodno. Děti, čeládka,

Digitized by Google

dělníci závodí takřka o tuto t. zv. svobodu. A jak velice tato pokročila, o tom svědčí stále zmáhající se znemravnělost, přečetné konkubináty, nemanželské děti, o tom svědčí zločády a zločiny časté, o tom svědectví dávají přeplněné věznice, a výstražně volá den ke dni šířící se „internacionála", která zapřisáhnuvši se proti Bohu a Kristu, útokem žene proti veškerému řádu lidskému.

To v krátkosti svoboda, kterou hlásá t. zv. veřejné mínění, to její ovoce, její účinky. A co as říká tomu sv. Církev? I ona neustává hlásati světu svobodu. Ale ona míní svobodu, kterou Kristus s nebe přinesl. „*Kde jest Duch Páně, tuť i svoboda*" (II. Kor. 3, 17.). „Tehdáž má člověk pravý pokoj a pravou svobodu, když se tělo duchem jako soudcem řídí, i duchem Bůh jako přednosta vládne." (Sv. Lev V.)

„Pravá svoboda", dí *Döllinger*, „teprv křesťanstvím na svět přišla, právě totiž sebeurčení, dle něhož člověk stejnou svobodu jiných uznávaje a v úctě maje, vzdálen jest egoistických choutek, aby jiných za nástroje svých cílův užíval". *Kromě křesťanství pravého není svoboden člověk*, a svobody proto nepřeje jiným. „Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, v pouta kdo jímá otroky, sám je otrok."

Přicházíme k jiné frási, a ta je

II. *Blahobyt.* Moderní svobodomyslníci t. zv. „mazi lidu" nemohou se ani dosti nadeklamovati, že si ničeho tak nepřejí, jako aby šířili blaho, že jim nic tak na srdci neleží jako blahobyt. Není shromáždění, není slavnosti, kde by některý svobodomyslník nerozpředl řeč o blahobytu. Že ovšem při tom musí býti nájezd proti Církvi sv., samo sebou se rozumí. „*Mrtvá ruka — mrtvý kapitál*" — jsou pak hlavní vějičky, na něž se chytá nevědomý lid. Nuže jak vyhlíží ten blahobyt liberálníků? Vizme rok 1873. První květen promluvil

hlasem mohutným a od zvuku hlasu toho v propast střítili se přemnozí, mezi tím co hlasatelé blahobytu své sáčky hlídali a přepočítávali. Tisíce rodin, jež blahobytem liberálním o vše přišly, přemnozí rolníci, kteří z dědictví otců svých byli vyhnáni, schudlí obchodníci, hladové dítky, otrhané vdovy s polonahými sirotky, ti všichni nechť vypravují, kterak t. zv. muži lidu si hoví, kterak v letohrádcích svých s pohrdáním pohlížejí na ty, které slepá důvěra v „liberální“ pohlaváry připravila o jmění, o spokojenost, nezřídka i o čest. Nechť mluví *statistika*, ať mluví příklady. V roku 1874. prodáno v Rakousku 4413 usedlostí s dluhem 13,840.148 zl. (průměrný dluh na jednu živnost obnášel 3136 zl.); v r. 1875. prodáno 4585 us. s dluhy 15,793.942 zl. (pr. 3445 zl.); v r. 1876. prodáno 5575 us. s dluhem 27,368.157 zl. (pr. 3633 zl.); v r. 1878. prodáno 9090 us. s dluhem 38,996.616 zl. (pr. 4290 zl.). Tak vypadá ve skutečnosti „blahobyt“, jaký hlásají liberálové. Patrno, že zamlčují, o čí blahobyt jim jde, — že deklamujíce o blahobytu hlavně myslí na sebe. Ano „blahobyt“ jest jim vnadidlem, aby v kalné vodě pro sebe loviti mohli.

A co tomu říká *Církev sv.*? U ní vypadá blahobyt jinak. Církev učí a ze všech sil pracuje k tomu, aby se *lidem skutečně dobře vedlo* zde na zemi a jednou tam na věčnosti. „Církev“, dí učený biskup Toulouský *Desprez*, „o blaho pečovala po staletí osvobozujíc od otroctví. Zakládalať v středověku cechy, berouc je tím v ochranu před nesvědomitým vykořisťováním, a zabránila, že nepadly do rukou despotismu, který panuje tam, kde nevládne Bůh.“ Kamkoli zasáhlo působení církve, všude požehnání. Poušť mění se v úrodnou nivu, z močálů povstávají žírné kraje, nevzdělané lady přecházejí v úrodný háj. Sám *Montesquieu* vyznává: „Podivno, křesťanské náboženství, které, jak by se zdálo,

Digitized by Google

jen blaženost na onom světě za cíl má, položilo základ blaha na světě tomto.“ A kterak že církev k blahobytu navádí? Církev učí: „*Modli se a pracuj.*“ Kdo se modlí, má víru; kdo věří, má Boha. V Bohu a s Bohem lze nalézti blahobytu; „všecko mohu v tom, jenž mne posiluje.“ Ano pravdivé je i slovo sv. Pavla: „Ani ten, kdož sází, jest něco, ani ten, kdo zalévá: ale Bůh, jenž dává vzrůst.“ (I. Kor. 3, 7.) „Na Božím požehnání nejvíce záleží.“

Naše milá vlast měla zlatý věk a měla ho za císaře *Karla IV.*, „otce vlasti,“ jednoho z nejhorlivějších katolíků v době, když víra nejutěšeněji vzkvétala. A zdaž tomu nyní jinak? Zkušenost učí, jak blaze bývá v rodině, v níž panuje sv. víra, v níž vládne Bůh. Mnohý dělník v potu tváři pracuje a živí i šatí slušně rodinu, že to bývá až ku podivu. Opravdu naplňuje se tu slovo Písma sv.: „*Neviděl jsem spravedlivého opuštěna.*“ Řemeslník, jenž světí neděle a svátky, stojí si dobře, kdežto u těch, jimž svátkem je t. zv. modrý pondělek, hladový obličej a churavé tělo svědčí, odtamtud že blaho a štěstí se vystěhovalo.

V tom pak všem předchází a svítí příkladem Církev sv. „Nestačilo Církvi,“ dí sv. Otec *Lev XIII.* (jako kardinál a biskup v Perugii), „zřizovati asyly a špitály, ona učinila více, vtiskla v duše dítek svých ctnost oběti.“ a dále dí: „Nikdo by nedocílil, čeho dosáhla Církev, obětování sebe, oběť svobody, zdraví, pohodlí, majetku i života ve prospěch nešťastníků. Není místa, kde bychom se nesetkali s osobami, které vzdavše se všeho, oddaly se službě nemocných za dne i v noci: sirotků i vyvržených ze společnosti lidské ujímá se Církev, trpící ano i vrahy v žalářích ochotně vyhledává.“ Učením tedy i příkladem roznášela a roznáší Církev blaho, rozsévá požehnání. — Netrpí zahálky; netrpí

Digitized by Google

lichvy ani podvodův — a to právě bývají cesty k novomodnímu „blahobytu.“ Opět jiné pořekadlo oblíbené u liberálníků zní:

III. *Osvěta. „Osvětou k svobodě“* — ovšem i k blahobytu. Ubohé slovo „osvěta“! Jakých tu karrikatur! Mladí i staří, vznešení i prostí, chytří, ale ještě více ti, na něž moudrost se neusmála, hrají si na „osvícené.“ Desíti-, dvanáctiletý chlapec s doutníkem v ústech, drze pohlížeje na lidi obstárlé i zasloužilé cítí se „osvíceným.“ Dívka polodospělá nezná modlitebních knih, ale ráda čítá romány „Rinaldo Rinaldini“, „Rocambolo“ a jiné „krvavé“ i domnívá se, že je osvícena. Ano čím kdo je prohnanější, tím cítí se osvícenějším. A jak jinak? Vždyť si takové pokolení odchovává velebená „osvěta“. Hřímajíc proti středověké temnotě, proti kněžovládě a pod., zavrhujíc zjevení nadpřirozené, cestou přirozenou a prostředky taktéž „přirozenými“ pěstuje lidstvo. Známo, kterak zvolal císař *Vilém* po útoku na svou osobu: „Zachraňte lidu náboženství!“ Hlasitěji pak po útoku na život cára Alexandra II.: „Nezmění-li se politika, nevynasnažíme-li se mládeži dáti zdravé vychování, nedáme-li první místo náboženství, pak veta jest po trůnech a společnost lidská stane se hříčkou zjevů nejhroznějších.“ Moderní osvěta však *nechce náboženství*, nechce víry, neuznává Boha. Táž *nevěra* hlásá *morálku bez náboženství*. A přece dle svědectví přeslavných mužů béře morálka právě z náboženství svůj základ, ano mravouka bez náboženství je pouhým fantomem. V příčině té praví důmyslný *Leibnitz*: „Měl jsem více náklonnosti k morálce než k spekulativní filosofii; ale nahlédl jsem, jak mnoho těží mravouka ze správných principů pravé filosofie, a proto jsem se s celým zápalem této oddal.“ Že pak touto pravou filosofií jest náboženství Kristovo, kdo by pochyboval? „Víra v

Digitized by Google

Ježíše Krista“ praví *Hettinger* „jest náplň vší filosofie, v níž jediné rozum své konečné povznesení, duch lidský žádoucí má odpočinutí, srdce pak svého nalezá pokoje.“ Pravdu tu, ovšem pozdě, nahlédl i *Bedřich II.*, král Pruský. Panovník tento totiž, jenž s Voltairem positivnímu náboženství jen se posmíval, promluvil na sklonku svého života v tato slova: „Nahlížím, jak nespravedlivě jsem jednal; jak rád podal bych vítězství nejskvělejší, jež jsem kdy slavil, za to, aby jen láska k náboženství v zemi mé tak se zahostila, jak jsem ji na počátku vlády své nalezl.“ „Jen tam, kde jméno Boha i vlasti, zákonův i ctnosti, práva a svobody budí v duši ohlas takový, že celá obec s krví svou o ně hotova bývá se zasazovati, jen tam mohou se díti skutkové, které připomínati potomstvu i milo i hodno jest,“ dí slavný dějepisec náš *Palacký*. A odkud to, že moderní osvěta zrovna proti náboženství jeví tak zarytou nenávisť? Odkud to, že útokem žene na nedobytnou skálu Církve Kristovy? — Či snad víra 1. s vědou se nesrovnává, 2. snad kněz měřiti se nemůže s učenci? 3. Či snad Církev sv. nezná osvěty?

ad 1. Věda zakládá se na rozumu, dí t. zv. „osvícenci“. A kterak má se rozum k víře? O tom vykládá slovútný kardinál *Deschamps*: „Rozum je schopnost ducha, neboli souhrn schopností, jimiž duch lidský pravdy se domáhá. Rozum učí ve světě hmotném to za pravdu míti, co dostatečně pověřeno — odůvodněno je svědectvím lidí. Co se však týče věcí božských, používá pramenů těch jako prostředků, aby nalezl svědectví Boží. To, co sám ze sebe ví, nikdy mu nedostačuje, ale vždy a všady ho to pudí, aby toužil po zjevení, po slově Božím. Bůh chce ale rozum sám slyšeti. Nuže co je víra? Víra je přisvědčení rozumu lidského k svědectví Božímu. Jisto tedy, že rozum lidský žádá, aby-

Digitized by Google

chom věřili, a věrou Bohu rozumem přisvědčovali; jest jisto, že rozum dalek jest, aby víry se lekal, spíše po ní touží, k ní se nese, jako řeky k moři, neboť Bůh, původce obou, obé pro sebe na vzájem učinil." Ano dle Paskála je „víra nejdokonalejší činností rozumu"; a *Maistre* nazývá překrásně „rozum lidskou předmluvou k evangelium." A proto po důkladných studiích jak v oboru bohovědy tak i přírodovědy dobře poznamenává Dr. *Reusch*: „*že víra a věda, pokud jsou k sobě upřímnými, vezdy se srovnají.*" Vědy profání se zajisté rovněž tak mimo vědění zakládají na víře, jako bohověda mimo víru zakládá se na vědění; či lépe řečeno: víra je základ všeho vědění." Věda s vírou nejen se srovnává, nýbrž věda víru nevyhnutelně požaduje. Pravá věda nikdy vírou neopovrhuje, nýbrž pravá věda, pravá učenost, víru ctí, víry si váží, víru za vzácný pokládá klenot. Ký div tedy, že přemnozí slavní učenci byli a jsou též věrnými křesťany.

ad 2. Kněží také nejsou nepřátely osvěty. Není oboru, v němž by kněží nebyli vynikli, ano právem lze říci, že kněží všade byli prvními pěstitely osvěty, tak že směle tázati se můžeme, zdaž některý jiný stav tolik učinil pro osvětu jako stav kněžský.

ad 3. Co se posléze týká Církve, lze vším právem tvrditi, že ona jest zástupkyně osvěty, ovšem že osvěty pravé.

Nuže proč tedy moderní t. zv. osvícenci jsou proti víře, proti náboženství? — Na to odpovídá *Schelling*: „Bezidealnost jest to, jež odvažuje se zváti se osvětou" a zase *Bako Verulamský*: „Poloviční vědění od Boha odvádí, pravá, vlastní věda ale k Bohu vede." O nynější osvětě lze říci, že je jednostranná a tudíž poloviční. Moderní osvěta má za cíl výhradně takřka přírodu, věci nadpřirozené se jí tudíž příčí. Bezidealnost tedy,

Digitized by Google

polovičatost, jednostrannost, ale i závist žene „osvícence“, aby zničili náboženství. Oni ustavičně odvolávají se na *rozum*. Známo, jaký účel vytkli škole moderní, jež jest jejich dítkem a na níž si tak zakládají. Rádi by děti přecpali všelijakými nepotřebnými a nezáživnými věcmi, o ostatní mohútnosti málo pečujíce. A přece sám zdravý rozum nahlíží, že není dost, jej sama takřka výhradně pěstovati, a proto se ohlíží po svých družkách, druhých mohútnostech — jež jsou vůle a cit. *Vůle a srdce* musí se rovněž šlechtiti, musí se vzdělávati a to souměrně s rozumem a tak aby člověk co možná nejvíce věděl, spolu pak aby se vzdělával v pevný a šlechetný karakter. V tom záleží pravá vzdělanost. A o tuto pečovala a pečuje povždy sv. Církev.

Moderní osvěta podobá se palu slunce na Sahaře; tam není života, jen tu a tam bují oasa, na níž se vše ožívuje. A tak jest u „osvícenců“. Sem tam rodí se u nich pěkná, životaplná myšlénka, ostatek u nich mrtvo, pusto, a i ty pěkné myšlenky jsou jako žalobou, že málo se pěstí, spolu i výstrahou, jak vysoko by mohla nynější osvěta státi, kdyby všady dbáno bylo toho, co opravdu dobré a zdravé pro ducha lidského, co duchu posilou je a životem. Naproti tomu Církev sv. se svou osvětou, vzdělaností, je jako rozkošné údolí, v němž vine se potok milostí, na něž přívětivě usmívá se Slunko nebes, na něž s láskou otcovskou Bůh pohlíží. Církev hlásá pravou osvětu, pravou vzdělanost; onať víže hlubokou učenost s čistotou srdce, touto pak učenost a vědu posvěcuje. *Sv. Tomáš Aquin.*, upřímný syn sv. Církve, byl andělem v těle lidském, hluboce se ponořil do věd a odtud vynikl nade všecky filosofy, odtud ta jeho hluboká, oživující filosofie, kterou sv. Otec Lev XIII. tak vřele odporučuje. Co řečeno o „osvětě“ vůbec, platí o všech

Digitized by Google

zásadách, jež ona hlásá, na př. „kněz jako jiný člověk, knězem je jen v kostele, u oltáře“; „manželství je pouhá smlouva“; „víra jako víra“, ano třebas žádná víra, jen když se člověk „poctivě“ živí, „nic zlého nedělá“; „nauka o postu, o přikázaních, jmenovitě šestém, nehodí se do devatenáctého století“ atd.; museli bychom vůbec uvésti celý syllabus, kdybychom všecky panující zásady vyjmenovati chtěli. Mají ale všecky cosi společného; že člověka pokládají takřka za bytost absolutní, naprosto neodvislou: že všecky jsou na potupu víry, k zhoubě náboženství, a k posměchu Církve Kristovy.

Ještě pak o jednom hesle liberálů krátce promluveno budiž; heslo to zní:

IV. „*Civilisace.*“ Co slovem „civilisace“ nevěra rozumí, těžko souditi. Zdaž civilisace v sobě zahrnuje vyhánění kněží, zavírání biskupů, pokutování věrných katolíkův, o tom se nevěra nevyjadřuje. Jisto však, že svobodomyslníci počátek její vidí v plenech a plamenech husitských, v hojném prolévání krve lidské při vzniku a šíření se lichoreformace 16. století, obzvláště pak klade se počátek civilisace do t. zv. revoluce francouzské. „*Rovnost, bratrství, svoboda*“ — to na prápor svůj napsala tehdy lůza francouzská, aby, jak pravila, povalila tyranii, t. z. zákonitou vládu, aby ubila kněžství, zbořila oltáře, zapřela Boha, a jako před bohyní skláněla se před mrzkou nevěstkou. Duch tají se — ústa upírají slov, má-li člověk líčiti ony hrůzy a sčítati ty nevinné oběti, jež padly rukou katanskou pod guillotinou. A proč? Jediné proto, že zůstaly věrny víře, věrny Bohu. To je prý základ civilisace, toť humanita, pokrok! O zdaž tu nemusí každý lidumil zalkát, an vidí, kterak nevěra dobu hroznéhо vraždění nevinných obětí za ideal vystavuje a idealu toho nejen dosíci, ale

Digitized by Google

předstihnouti usiluje! Či není to přímo vzpoura proti Bohu, když právě den hrůzy, dobytí bastilly, se jako národní svátek oslavuje, a liberálníci po celém světě hymny pějí na počest paličův a vrahů? není to zapřením nejsvětějších citů, jež Tvůrce do srdce lidského vštípil, když lůza Italská v ochranu se béře od svobodomyslníků za to, že jako hyena vrhla se na ostatky toho, jehož Prozřetelnost Božská na první byla postavila místo, na ostatky, jež u samých pohanů v úctě chovány byly, ano že se ještě podpichuje, aby uloupila i to, co jako útočiště zbylo Otci křesťanstva, světu pak katolickému místem úcty jest a útěchy? A to že by byla ta velebná „civilisace", to že humanita, jež by povznésti měla svět, to že by byla na světě rovnost, rovnost mezi ctností a hříchem, mezi nebem a peklem, mezi Bohem a ďáblem? to že bratrství nevinného s vrahem, pronásledovaného s paličem, pokojného s banditou; to že by bylo „rovné právo všem", jak žádají socialisté a kommunardi, jimž nepostačuje již ani republika francouzská, jak přejí si i naši „červení"? To že by byla vymoženost nynějšího věku, to vyzváznutí z temnoty středověké, to že vymknutí se z rukou „zpátečníků", „ultramontánů"? to že „vymanění duchů", to že by byl pokrok devatenáctého století? *Církev sv.* béře civilisaci a pokrok v jiném smyslu. Její civilisace záleží v tom, aby lidstvo pokračovalo na cestě k Bohu, základu všech ctností, prameni všeho dobra, zřídlu vší pravdy, původu všeho blaha. A na té cestě, učí sv. Církev, že jsme si všickni rovni, všichni dítky „Otce světel," všickni bratři Kristovi, všichni dědici království nebeského. Společný pak se připravuje nám stůl zde na světě, pokrm téhož učení Kristova, týmž slovem Božím se napájíme, abychom nezemdleli, týmž „Světlem" se osvěcujeme, k témuž spějeme cíli. Obraz

té civilisace je kolébka Církve Kristovy, kde všichni byli jedno — *„jedna duše, jedno srdce.“*

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

(Pokračování.)

Jest nám nyní mluviti o pátém článku v pásmě dějin zániku tohoto, při kteréžto zpomínce se nám bezděčně zalívá oko slzami žalosti nejhořčejší: *jest to vpád Maďarů v říši velkomoravskou a její dokořen vyvrácení.* Veleříše Moravská byla nezbytným fysickým podkladem slovanské metropole Methodovy a životnou její podmínkou. Kníže velkomoravský měl mezi kmeny slovanskými provésti, co před jedním stoletím mezi kmeny germánskými provedl Karel Veliký, spojiv je všechny i odbojné Sasy pod jedním žezlem politickým a seřadiv všechny obce germánské jako jednotlivé krystaly okolo jednoho krystalisačního středu, metropole sv. Bonifacia v Mohuči.

Až do Karlovců býval po pádu starořímské říše mezi křesťanskými knížaty toliko jeden císař, císař řecký právě tak jak jednou viditelnou církevní hlavou byl pro všechny křesťany papež. Veškero křesťanstvo vzíralo k jedinému císaři křesťanskému v Byzanci s jakousi veleúctou, spatřujíc v něm náčelníka a předníka všech křesťanských mocnářů. Ctižádostiví císařové řečtí si také na této přednosti nemálo zakládali a v církevních věcech až příliš mnoho práv si osobujíce, z nich pro svou politiku co nejhojněji těžiti usilovali. Jak mile na západě Leonem III. v Karlu Velikém nové římské císařství vzniklo, jsouc na roveň postaveno cí-

Digitized by Google

sařství řeckému, a jak mile posavadní veleúcta k tomuto poslednímu na západě mizeti počala, byla tím marnivost řecká náramně uražena a rozevírala se ihned jakási propast mezi západem a východem, jakýsi dualismus, kterýž i posavadní jednotu církve velmi nebezpečně ohrožoval.

S větším důrazem a dosahem však nežli to činívali císařové řečtí, počali císařové germánští, římskými nazývaní, provozovati své panování nade všemi křesťany, zvláště nade křesťany obřadu latinského, jmenujíce se a také od dějepisců jmenováni byvše „pány světa", kteří prý řídili vesla vlády světa *veškerého*, jak se sám dějepisec český vyjadřuje (Font. rer. bohem. str. 272.) o králi Fridrichovi, nástupci německého krále Konrada k r. 1154. (qui *totius* orbis gubernacula feliciter regere coepit). V tomto hrdém sebevědomí odvážili se císařové ti jakousi svrchovanost i nad papeži si osobovati a přemnoho církevních záležitostí i bez papeže rozhodovati. Již Karel Veliký rozhodl sám o své ujmě rozepři mezi arcibiskupy Solnohradským a Voglejským o hranicích obou diecés; nejinak jednal Ludvík Německý, an r. 829. bez papeže rozsoudil při o hranicích diecésních mezi arcibiskupem Solnohradským a biskupem Pasovským. I právo voliti papeže ba jej i církvi zkrátka oktrojovati aneb aspoň za papeže vyvoleného potvrzovati, i toto právo osobovali si císařové a králové frančtí a sám Ludvík Pobožný protestoval, když Paschalis I. za papeže volený bez jeho potvrzení na stolici sv. Petra dosedl. Že později císařové z domu saského jako Otto I., Otto III. a Jindřich III. Církvi katolické papeže oktrojovali, jest vůbec známo. I Lothar, syn Ludvíka Pobožného, protestoval proti volbě Sergia II. (844), nástupce Řehoře IV., protože se stala bez jeho přivolení a potvrzení. A když při tom všem mír-

Digitized by Google

ný Sergius II. syna Lotharova Ludvíka na krále Lombardského korunoval, žádal zpupný Lothar, aby *papež* a Římané jemu jako poddaní králi svému holdujíce, se pokořili a přísahu věrnosti jemu učinili, což papež ač velmi mírumilovný odepřel.

Právě proti takovým přechmatům v církevních věcech a proti říši, kteráž za heslo majíc „křesťanství," pod svou moc politickou podbíjela jiné národy a je ponejvíce zotročovala, měla na roveň a vedle ní postavena býti rovnoprávně veliká říše Moravská s liturgií slovanskou, aby jednak byla protiváhou říši francké a kmenům slovanským všestrannou samostatnost zjednala, a jednak aby vyvolněna jsouc z církevní odvislosti nepřátel svých samým papežům byla mohutnou oporou proti bezměrným nárokům zpupných králův franckých.

Mimo to měla tato slovanská říše s metropolí sv. Methoda a s jeho řeckoslovanskou liturgií tu krásnou a vznešenou úlohu, překlenouti propast, která se od založení západořímského císařství mezi východem a západem tvořila, usmiřovati a v sobě spojovati obojí vzdělanost čili kulturu, východní i západní a obě hlavní částky jedné církve, východní a západní připoutati pevně k jednomu společnému středu církevnímu — k Římu —, aby se tímto činem uskutečnila velebná idea primátu sv. Petra, idea totiž: jako všickni národové mají jednoho společného Otce na nebesích, tak mějtež i všickni křesťané ve všech dílech světa jednoho viditelného společného Otce na zemi, buďtež všickni jako jedna rodina, čili dle slov Kristových: budiž jeden ovčinec a jeden pastýř. Nejvelebnější zajisté to výraz pravé, přespanilé a všeobsáhlé humanity, ku které se povznésti člověčenstvu Kristem uloženo.

Digitized by Google

A hle! k tomuto vznešenému cíli směřovali všecky kroky prvoučitelů našich sv. Cyrilla a Methoda. Dokonale znajíce a také v sobě spojujíce veškerou vzdělanost tehdejší doby na východě i na západě, neničili nikde v koloniích německých v říši Rasticově a Svatoplukově liturgii latinskou a vedle své řeckoslovanské liturgie milerádi připouštěli pro slovanské obce, jestliže tyto si toho žádaly, liturgii latinskoslovanskou a jak se kardinál Bartolini v jejich životopise domnívá, sami se v překlad ten uvázali aneb už starší hotový překlad milerádi přijímali. Ve všem a všudy zírali jako poslušní synové k mateři všech církví, k římské a na její pokynutí ihned se do Říma odebrali nesouce výrazem své synovské přilnulosti ku stolici Petrově s sebou kosti mučenického papeže sv. Klementa. Slavně pak osvědčivše svou pravověrnost ve všech směrech byli od společného Otce křesťanstva největšími poctami a důstojnostmi církevními vyznamenáni. Tělo pak záhy zemřelého sv. Cyrilla s poctami v pravdě papežskými pochováno v Římě a uloženo tam jsouc v chrámě sv. Klementa, kde kosti tohoto papeže Cyrillem donešené odpočívají, po všechny časy mocným hlasem volá ku pravoslavníkům: „Do Říma! Do Říma! K mateři všech církví na širodalekém oboru světa.“ A rovněž tak druhý apoštol slovanský, sv. Method, od sv. Jana VIII. rázně chráněný proti osočovatelům franckým a na důstojnost metropolity i na legata apoštolského pro slovanské kmeny povýšený, jemuž i latinští biskupové v říši Svatoplukově podřízeni byli, kyne otcovskou rukou svou veškerému východu k Římu.

Ale vyvrácením říše Velkomoravské, fysické a životné to podmínky mnohoslibné a smírné metropole slovanské nejúžeji s Římem spojené, zmařena také vznešená a utěšená idea smírné metropole sv. Methoda s

Digitized by Google

liturgii slovanskou; nebo utvořením se na místě veleříše moravské jinonárodní říše — říše maďarské, *přetrženy jsou na jednou všecky svazky mezi severními a jižními kmeny slovanskými* a vražen do srdce celého ústrojí národního veletěla slovanského klín, aby se veletělo toto rozpadlo na caparty a tato „membra disjecta“ aby se nikdy více v jedno veliké, úzce souvislé, organické veletělo spojiti nemohla. Tak velkolepý plán důmyslného Rastislava, genialného Svatopluka a šlechetného Mojmíra II. uveden v niveč a tím i veliká metropole Methodova pro všechny kmeny slovanské určená byla jest pochována.

Ačkoli za vlády Boleslava II. v Čechách a za panování Boleslava Chrabrého v Polsku se opět tvořilo jádro veleříše slovanské, přece spojení mezi severními a jižními Slovany zůstávalo klínem mezi obě části vraženým přetrženo, aniž mohla pozdější mohutná říše Přemysla Otakara II. a ještě mohutnější říše Karla IV. toto přetržení svazků více odkliditi a napraviti.

To uznávají i v maďarském duchu píšící dějepisci, jako na př. Fessler anebo raději *Klein*, jenž Fesslerovy dějiny (Geschichte von Ungarn 1867) poznovu zpracoval a na str. 27. (I. d.) takto dí: „Teď (r. 887.), když Arnulf s *pomocí Svatoplukovou* v Triburu Karla Tlustého sesadil a na trůn císařský dosedl, stál Svatopluk na vrcholi své moci; jeho rozsáhlá říše rozprostírala se od krajiny magdeburské až do krajiny Krakovské přes samé slovanské země a odtud dolů k jihu až k Dunaji a překračovala v Panonii i tuto řeku. Podařilo-li se jemu a jeho nástupcům (což velmi snadno bylo), učiniti další krok a jižní Slovany na Adrii a na Balkáně se svými zeměmi spojiti, tedy nevadilo mu nic v úloze, aby slabé a rozptýlené národy mezi Dunajem a Karpaty brzo si podmanil a severní slovanské kmeny v

Digitized by Google

nynějším Německu až k moři baltickému s veletělem říše své spojil. Pak stála tu na východní hranici Germanie mohutná a hrozná říše Slovanů, jsouc na zad vždy kryta příbuznými kmeny a obepínajíc Německo od Adrie až do Balta. Zdali-by pak Ottonové a Bedřichové byli nosili korunu císařskou, zdaliby Kant byl v Královci a Hegel v Berlíně hlásal nauky filosofie německé a zdali by německá řeč i vzdělanost vůbec tak rozsáhlého byla rozšíření nabyla? Že Německo, které se v této době teprve ve stát ustavovalo (konsolidovalo) a vnitřními rozbroji rozervánо bylo, z tohoto nebezpečí šťastně vyvázlo a nad Slovanstvem zvítězilo, to způsobili *Maďaři.*"

Klein mohl ještě doložiti: Liturgií sv. Cyrilla a Methoda a literaturou od nich založenou vyvíjela se pro všechny slovanské kmeny jedna společná duchovní páska, jeden spisovný jazyk, na jehož základě byla by zkvétala jedna společná literatura, jedna společná vzdělanost, vedle německé kultury kultura slovanská a obě kultury byly by duchem římskokatolickým prostoupeny a posvěceny bývaly, majíce kořeny své v půdě jedné společné víry a v jednom společném středu veškeré církve Boží, v římské stolici sv. Petra.

Klein dovolává se tu i výroku Palackého, jenž ve svých dějinách českých (díl I. str. 225.) pojednav o vpádu Maďarův a vyvrácení říše velkomoravské takto dí: „Národu maďarského vpád a usazení se v Uhřích náleží mezi nejvážnější skutky veškerého dějinstva; i po celé věky neuvalila se pohroma osudnější na svět slovanský. V devátém století Slované byli rozšířili sídla svá ode hranic Holštýnských až ku Peloponnesu; i ačkoli za dávnou svou nevázaností všelijak od sebe se dělili, však proto všude dokazovali se býti statnými, jemnými a přičinlivými. Uprostřed rozsáhlého jejich

Digitized by Google

pásma bylo Rostislavem a Svatoplukem počalo dělati se jádro, jehožto zdárné rozkličení slibovalo někdy utěšený květ vzdělanosti křesťanské i národní pospolu; přízeň, které požívati mělo i od *Říma* i od *Carhradu*, ručila mu za prospěch téměř nekonečný. K tomuto jádru byli by někdy, za vniterným i vnějším puzením, přilnuli pomalu všickni kmenové slovanští; od něho byli by přijali s křesťanstvím, ne-li politické nové ústavy, alespoň osvětu novoevropejskou i národní, umy a průmysl, jednotu jazyka, písma a literatury; jakož na západu, pode vplyvem *římským*, vyspěla monarchie Francká, podobně byla by na východu, *ne beze vplývání ducha byzantského*, vzrostla veliká říše Slovanská, a *východní Evropa byla by od šesti set nabyla jiné tvárnosti, nežli se stalo.* Tím ale, že Maďarové, vrazivše do samého srdce ústrojí vznikajícího, je zahladili, zničeny jsou všecky takovéto čáky na vždy. Údové těla velikého, nebyvše ještě ani srostlí, rozpadli se již opět, ana hmota cizí vložila se násilím mezi ně; stoje o sobě sám, společného všem směru neznaje, pečoval každý článek napotom zase jen sám o sebe, mařil síly své v malicherných půtkách se sousedy, aniž více kdy pevně státi mohl proti cizozemcům, spojeným ústředností mohutnou, jelikož na společném jejich prospěšenství založenou.“

Palacký dí: „Podobně (jako na západu pod vplyvem *římským*) byla by na východu, *ne bez vplývání ducha byzantského*, vzrostla veliká říše slovanská.“ K výroku tomuto dovolujeme si učiniti přímětek: Poněvadž říše Svatoplukova právě jako říše germanská stála pod vplyvem stolice římské, byl by vplyv ducha byzantského toliko záležel v liturgii řecké z Byzance vzaté a na staroslovanský jazyk přeložené jakož i v některých zvycích a disciplinárních věcech církve východní, ale

Digitized by Google

církev slovanská stojíc ustavičně za příkladem svých prvoučitelův a duchovních otců sv. Cyrilla a Methoděje v nejužším spojení s Římskou stolicí a v takové k ní podřízenosti, v jaké k ní tehdáž stály řecké diecése v jižní Italii, Sicilii a Basiliáni v Římě, byla by také jižní a pobalkanské i východní Slovanstvo ochránila od morové hlízy rozkolu Fociova a Cerulariova a byla by veliký národ ruský jistě skoro o sto let dříve v církev slovanskou s Římem spojenou uvedla, tak že by tento jinak velmi zbožný národ nikdy se nebyl stal dědicem osudného nejhoršího byzantského vředu a zlořádu, jenž doposud žalostně rozrývá církev, trhajíc jedno nesešívané roucho Kristovo na dvé, a umrtvujíc v ohromné největšině slovanského veletěla čilý život církevní, zabraňujíc vřelejšímu jeho rozproudění a všelikému vyššímu jeho vzletu.

Ale při všech těchto náramně osuhlých následcích vpádu Maďarův a jich usazení se v Uhřích osmělujeme se přece tvrditi, že ačkoli metropole sv. Methoda spolu s velkomoravskou říší se rozbila, přece slovanská její liturgie právě v Uhřích se déle zachovala nežli na Moravě a v Čechách, anobrž že rozbitiny metropole té a zbytky její liturgie až podnes v Uhersku trvají a sice v obcích ruthenských dvou diecésí řeckoslovanských, Mukačevské s pěti kláštery basilianskými a Prešovské (Eperies) s dvěma řeckoslovanskými kláštery, jakož i ve sto padesáti tisících Slovácích řeckokatolického náboženství (jimž vůbec říkají Rusňáci), rozptýlených v Gemeru, ve Spíši, v Saryši, ve stolici Turňanské (Turčanské), Novoabauské a Zemenské, „kteří, jak píše p. setník Čenský (v Osvětě v červ. sešitu t. r. str. 486), posud byli pokládáni za Rusy, kteří však ryzi jsou Slováci.“ K diecési Mukačevské náležejí i Maďaři řeckokatolického vyznání, pro které r. 1873. zřízen zvláštní biskupský

Digitized by Google

vikariát. *Příčiny* tohoto zjevu v dějinách Uherských pokusíme se v čísle příštím vyložiti. (Pokrač.)

Ovoce státního chudobnictví.

Svět usiluje církev zničiti a neštítí se i násilných prostředků k tomu užívati. Aby pak toto jednání nějak omluvil a jak lid tak vladaře pro své plány získal, ba nadchnul, prohlašuje církev za neschopnu k řízení osudů člověčenstva, a líčí její činnost nejčernějšími barvami. Tak se stalo i s církevním chudobnictvím. Jelikož nelze upříti, že církev po sta let o chudinu a to velkolepě se starala, jelikož církev ani dnes této péče dobrovolně vzdáti se nechce, kdežto nepřátelé její stůj co stůj i tu chudinu jí vyrvati obmýšlejí; jest zapotřebí činnost její pro chudé za záhubnou prohlásiti, zásady její o dobročinnosti zostuditi a tak činnost její ochromiti ano zničiti.

Této, dle moderních náhledů záslužné a šlechetné práce podjal (krom jiných) se s obzvláštní drzostí A. *Emminghaus* ve spise: „Das Armenwesen und die Armengesetzgebung der europäischen Staaten“ (Berlin, Hertig 1870, 727 str. 8°). Spisovatel chtěl podati ve své knize co nejdůkladnější přehled evropského chudobnictví, a to jak nynějšího zřízení, tak i dějin jeho a sice za tím účelem, aby zákonodárcům podal rukověť, dle níž by se říditi mohli, jelikož dosud, když se pustili na pole chudobnictví, neměli vůdce, jenž by tuto varoval, tam poučoval, těžkosti na dráze se vyskytující objasňoval a prostředky k překonání jich udával.

Ještě spisovatel, podávaje dějiny chudobnictví, církve pominouti nemohl, a práva jejího k němu uznati nechtěl, musel najíti v církevní péči o chudé radikální chybu, pro kterou vším právem a řádem věčně věkův

Digitized by Google

suspensí trestána býti zaslouhuje. A ta jest, že prý církev svou nerozvážlivou dobročinností lid k žebrotě donucovala a tím chudinu principielně rozmnožovala. Než slyšme ho samého:

„Téměř všudy počíná církev řadu (v chudobnictví). Nebylo by snad zcela správno započíti dějiny náhledů do dneška v Evropě rozhodujících, kdybychom je chtěli do kořene sledovati, s prvním objevením se křesťanstva. Neboť jakýs nepopíratelně talmudistický živel vězí v oněch křesťanských naukách, ježto chudobu jakožto chudobu, ať si z jakýchkoli příčin vznikla, jakousi svatozáří oblévá a jakýms výsadním listem opatřuje. Jen že Talmud považoval almužnu za prostředek k obnovení porušeného božského pořádku v rozdělení majetku celému vyvolenému lidu náležícího mezi jednotlivé dočasné uživatele, kdežto křesťanství ukládá almužnu bez rozvahy jako konání lásky k bližnímu, jížto konati třeba bez ohledu na osobu, jakož i Bůh slunce své vycházeti nechává na dobré i na zlé. — Talmud jsa zároveň zákon občanský i náboženský chudému dává právo na „roh pole", paběrky, desátek, almužnu, kdežto křesťanství almužnu za náboženskou povinnost a záležitost svědomí prohlašuje. S jistotou můžeme za to míti, že se příkazy písma v prvních křesťanských obcích i v pozdějších, kde vydány byly těžkému pronásledování, větším dílem a s dobrým výsledkem vykonávaly. Avšak když útisk znenáhla mizel, vyšinulo se křesťanství poměrně rychle k moci světovládné. Když místo ducha evangelium dogma šiboletem násilně se šířícího panství se stalo, když se počet vyznavačů jak následkem násilného obrácení tak skrze vnitřní mysli proměnu silněji množil, když se k hierarchické síti ze Říma pletené oko k oku pojilo: tu se brzy jak s mnohými jinými naukami evangelium tak i s těmi, jež na chudé pama-

Digitized by Google

tovaly, mrzký zlořád provozoval. Obsahovalyť, přísně interpretovány, samy v sobě mocné pokušení k zneužívání. Slova jako: „Co nejmenšímu bratří svých učiníte, mně jste učinili“, a „snáze jest velbloudu skrze ucho jehelní projíti, nežli boháči do království Božího vejíti“, snadno bylo obrátiti v přikázání a spojiti s jich pouze zevnějším konáním jisté sliby. Bylo‘ť pro boháče pohodlno za pokání a k získání boholibosti udělovati almužnu, jak a komukoli, a ukládatì almužnu byl mocný prostředek kázně v rukou hierarchie. Ano šířené domnění, že vše, co se organům církve dá, aby to na chudé obrátily, jest oběť bohumilá, nebylo snadnější než účinlivější. Církev po panství toužící nemohla svého panství lépe upevniti, než přisvojujíc si prostředky k moci nad tisíci, od její almužny odvislými. — Když se křesťanské chudobnictví dle formy a obsahu v Islámu panujícímu náhledu blížilo, dle něhož almužna sama v sobě bohomilý skutek jest, a když církev výnosné prostřednictví mezi dárcem a příjemcem převzala, byla i ona neblahá cesta chudobnictví otevřena, na níž pokračujíc *blahobyt v bídu a bída v dvojnásobnou bídu proměňovala.* Nic není pochopitelnější. než to, že, kde církev po staletí orgánem a prostřednicí chudobnictví *byla, počet chudých tím rychlejším ruchem rostl, čím hojněji pramen almužny tekl.* Nebo církev dávala a kázala dávati ne pro zmírnění bídy, nýbrž pro vzrůst v milosti; nejvítanější jí povždy bylo, aby všickni chudí, ona jediná bohatá byla. Šíření náhledu, že almužna jest prostředek milosti a spásy, muselo žádání jako povzbuzení k posvěcení vykazovati; žebrák byl vítaným napomínačem na svatou povinnost; žebrota sama byla takto záslužným skutkem. Ký div, že cit hospodářské osobní odpovědnosti napřed u lidí z domova slabých, potom i u

Digitized by Google

silných, alespoň při každé nezaviněně přišlé kalamitě, úplně vymizel."

Že zde protestantská zarytost s liberální nestoudností o palmu zápolí, na první pohled patrno jest. Neb církev, jež *práci* za svatou povinnost, za prostředek spásy časné a věčné od Boha ustanovený prohlašuje, jež učí, že kdo nepracuje, ani jísti nemá, nemůže týmiž ústy hlásati, že zahálka a žebrota jest skutek dobrý a bohumilý, jemuž lidé oddati se smějí a mohou. A že to nehlásala, ani zásadně nepodporovala, nepředpojatému dějiny církevního chudobnictví dokazují, předpojatému i na nauky i na dějiny církve darmo ukazovati.

Za to tázati se smíme a musíme, v jaké míře *stát* nyní církev nahradil, zdaž se mu podařilo, při chladném rozumu žádnými dogmaty, aniž jakou vládychtivostí nepomateném a při rozdávání ne pro vzrůst v ctnosti, nýbrž pro zmírnění bídy bídu v blahobyt a dvojnásobnou bídu v jednoduchou proměniti? Statistika na to odpovídá záporně, vykazujíc náramný vzrůst chudiny při státním chudobnictví.

Chtějíce to dokázati, zajdeme do *Německa*, dílem proto, že tam odtud se církvi ta výčitka učinila, dílem také, že tam státní chudobnictví nejdéle zavedeno a zřízeno jest. Počneme s *Berlinem*. Ze zprávy pro r. 1875. vyjímáme: Veškero vydání na chudé pro rok 1875. přišlo zdejší obci na 4,225.427 mar. 89 fen., z nichž 628.310 mar. 87 fen. od vlastního obyvatelstva kryty byly, ostatní z městské hlavní pokladny doloženo býti muselo. Jako železnou zálohu k vyplácení opatrovatelného a mimořádných podpor měli představení kommisse chudých koncem roku 157.855 mar. 25 fen. v rukou. — Podpor v *hotovosti* bylo uděleno: Běžných pro 9002 osoby 1,156 677 mar., aneb měsíčně průměrně pro osobu 10.$_{71}$ mar., opatrovatelům 4176 dětí 267.265 mar. aneb

Digitized by Google

průměrně pro jedno dítě měsíčně $5._{33}$ mar. a mimořádných 151.635 mar. t. j. každý 82. obyvatel byl hotovými podporován, aneb $1._{21}$ prct. obyvatelstva. Počet nemocných chudých od 56 chudinských lékařův ošetřovaných obnášel 30.646, počet předpisů pro ně 99.721 (3_{25} pro osobu, s úhrnným vydáním na léky 70.830 m. (2_{31} mar. pro osobu a 71 fen. pro předpis). R. 1878. vydáno pro 11.354 almužníků 1,508.691 mar., na 5114 dětí v opatrování 353.715, na mimořádné podpory 29.884 osob 228.781 mar. Z těchto mimořádných podpor připadá 5805 osob s 39.474 mar. na almužníky, 123 osob s 23.540 mar. na opatrovníky a 20.956 osob s 165.766 mar. na osoby ne ustavičně podporované. Úhrnná summa všech podpor obnáší o 151.324 mar. více než předešlého roku. — Dle toho byla pravidelně a v hotovosti každá 72. osoba neb 1_{40} prct. obyvatelstva proti 74. osobě aneb 1_{35} prct. předešlého roku podporována. — Počet chudých nemocných od 65 chudinských lékařů ošetřovaných páčil se na 48.021 anebo 6412 více než roku předešlého. Počet předpisů vzrostl na 143.696 neboli 3 prct. pro osobu. Vydání na léky obnášelo 96.373 mar. neboli 2 mar. 1 fen. pro osobu, aneboli 67 fen. pro předpis. — Podpor v *přírodninách* bylo uděleno a) sázením zemáků 2156 osobám (z 3415 žádostí) dohromady s 10.197 dětmi; b) rozdáváním známek na polévku zimě 1878 a 1879 úhrnem 559.100 porcí; c) na ošacení chudých konfirmandů dohromady 1609 s nákladem 28.878 mar.; d) na palivo (téměř všickni almužníci a opatrovatelé) k novému roku 1879 po 6 mar., dohromady 85.209 mar. V nemocnicích (vyjma všeobecnou městskou nemocnici, barákový lazaret čili chorobnici, kde se ročně zvláštní zprávy dávají) bylo na účet Berlinské obce ošetřováno: Zbytek z roku předešlého 1361 nemocných, novopřijatých r. 1879: 15029. Počet ošetřovacích dnů

Digitized by Google

obnášel dohromady 548.527, průměrný počet nemocných 1503, průměrné ošetřovací dny 33_{47}, průměrný výdaj za ošetřování jedné osoby 48 mar. 58 fen. Útrat ošetřovacích bylo dohromady placeno 796.270 mar., z nichž 232.581 mar. opět přijato bylo. V městském asylu pro noční bezpřístřešníky (v robotárně) přijato r. 1878. celkem 115.074 osob. Lapeno a zatknuto bylo r. 1878. 23.216 žebráků naproti 22.442 roku 1877. a 8738 r. 1876. Od policie jsou zvláštní patrouilly žebrácké (strážníci v civilním obleku) pro ty čtvrti města utvořeny, kde žebráci nejvíc se zdržují, a od těch byli onino žebráci zatknuti; odsouzeno bylo pro žebrání 12.855 osob.

Toť čísla. Co tato čísla v sobě kryjí, o tom nás poučí některé podrobné zprávy. Pokrokářská „Volkszeitung“ píše: „Předložené od berlínských lékařů chudých výkazy dovolují nahlédnouti za kulissy berlinského proletariatu, což se lidem úředního života vzdálenějším často nenaskytá. V tomto čase bez práce, — tak se praví v největšině zpráv — při tak kleslém průmyslu nejednalo se u nemocných chudých o staré kategorie: děti, vdovy a starce; četněji než tito hlásili se dělníci, kteří se nebyli naučili zvláštnímu řemeslu, malí řemeslníci a v poslední době velký počet úplně schudlých kupců a starých kupeckých mládenců, kteří byli nuceni zaháleti. Krom těch byli tovaryši, kteří byvše často celý rok od svých pokladnic vydržováni, teď chudobnictví vyhledávali. V jednotlivých okresech sbírají se zvláště určitá povolání, tak v 27. lékařském okresu drožkáři, nemohoucí od svého výdělku rodin svých vyživiti, v jiných nápadně mnoho zámečníků, ševců, koželuhův a továrnických dělníků. Příbytky těchto nemocných často hrozně vypadají: tu chybí několik loží, tam nemohou děti pro nedostávající se oděv k rozmluvě přijíti, aneb třeba pro největší

Digitized by Google

nouzi „hojné naturalní zaopatření“ za medicinu předepsati. V okolí vysoké a nové vysoké silnice jest domov hadrláků, prodavaček rohoží, flašinetářů a dělníků, kteří zametáním domů, dvorů a schodů něco si vydělati hledí. Všecky tyto kategorie žijí často po týdny pouze od chleba s amerikanskými slaninami, zemáků se slaninami, polívky z mouky se slaninami; žijí po způsobu křečků, sbírají si chléb a zemáky, hromadí si staré potraviny a vyměňují starý chléb za staré maso sousedův. Od Veddinku se ohlašuje, že schudnutím tamějších městských okresů následkem nedostatku práce roční návštěva nemocných chudých náhle se dvojnásobnila. V městském okresu 199—200 šestý díl obyvatelstva jako nemocní chudí ošetřován byl; známka to schudnutí tamějších obyvatelů, tím smutnější, jelikož obyvatelstva od r. 1875. zde něco ubylo.“ (Staatssoc. od 6. září 1879.)

Jiný list píše: Veškery zprávy lékařů chudých v tom se shodují, že chudoba podstatně podporována nedostatkem práce, pranebyčejné pokroky učinila; osoby, ježto se dříve samy o sebe staraly, aneb k nějaké pokladnici pro nemocné patřily, hledají nyní pomoci u města. V jednom okresu vzrostl počet nemocných pomoci hledajících r. 1876. z 883 na 1350. V mnohých případech nebyl lék pro stav nemocných dostatečen; bylo zapotřebí vyšší měrou maso za lék předepsati. V jednom okresu musili se lékaři chudých k nemocným pachtiti, ježto se oněm oděvu a obuvi nedostávalo; v jiném přišli na lidi hmyzem tak pokryté, že lékařské ohledání před úplným očištěním možno nebylo. Zprávy končí poznámkou, že teď z nouze pravá touha po nemocnicích vzešla, kdežto dříve lékaři nalehajíce na přenesení do nemocnice, s odporem u lidu se potkávali. Správa pokladnice pro nemocné ber-

Digitized by Google

línské strojníky divila se, že se počet nemocných naproti předešlým rokům v novější době značně množí. I domnívala se, že se mnozí nemocnými dělají. Než tázaní lékaři jednomyslně zjistili, že v první řadě nedostatečná výživa četnější nemoci plodí.

„Ev. Kirchl. Anz.“ přináší tento příspěvek: „Nouze mezi chudými obce sv. Golgoty v úžasné míře přibývá. Nezřídka se stává, že za jeden den 50 chudých u svého duchovního o chléb prosí. Děti přicházejí na naučení konfirmační, neměvše toho dne ani sousta v ústech. Prodravše se s bídou do fary pastora Witte skrze hromadu lidí se vpadlýma očima přede dveřmi čekajících byli jsme svědky, ana jakás chudě ale čistě oblečená žena, matka několika dětí chraplavým hlasem a se slzami v očích „jen“ o poukázku na chléb prosila, ještě již dva dny nic nejedla, a aby své děti hladem umříti nenechala, poslední kus lože zastavila. Žena ta, matka jednoho z konfirmandů, byla duchovnímu jako věrohodná známa.“

Strašné objasnění panující nouze podávají ještě tyto poznámky: „Znamením času jest dodávání dětí od kojence až do 15 let do sirotčince Bedřicha Viléma v Jakobské ulici. Denně množí se zde nával dětí, které přijaty býti mají, ač jen pětina jich sirotci jsou. Čtyry pětiny pak jsou děti, které od svých rodičů opuštěny byly dílem, že rodiče do trestnic byli odveženi, dílem že schudli a ani příbytku, ani pokrmu pro své děti nemají.“ Ba více ještě: „Jednoho dne nabízeno v insertní části berlínských novin ne méně než devět malých dětí za dar, ještě rodiče či matky uživiti jich nemohou.“ Tak na př. stojí ve „Vossische Ztg.“ mezi jiným: „Jedna matka přeje si své dítě, děvče, darovati bezdětným slušným lidem. Bližší Oran. silnice. 63, dvůr 3. dvéře, u Waltra.“ — A opět: „Malý milý chlapec

Digitized by Google

se daruje. Bližší Oran. siln., 63. dvůr 3. dvéře u Waltra.“ A zase: „Malý, milý chlapec se daruje. Vojtěch. silnice, 47, 2. dvéře, v pravo.“ Kolik mateřských slzí lpí asi na těchto řádcích!

Jako v Berlíně tak vzrostly výdaje na chudé po vší zemi náramně. Tak byly v 50 větších městech německých r. 1876. 95353 osoby 16 milliony mar. podporovány. V městech s obyvatelstvem přes 100.000 přišli na 100 obyvatelů $1._8$, v ostatních $2._{26}$—2_4 chudých. Podpora v oněch větších městech obnášela 181 mar. pro osobu, v městech přes 500.000 obyvatelů počítajících: 163 mar., přes 20.000: 138, s 10—20.000 pouze 72 mar. (Arbeitgeber N. 1134.) Jelikož ve velkých městech menší percent podporován byl nežli v menších, jest patrno, že tam velká část chudých beze vší podpory byla.

Jak podpor pro chudé přibývá, viděti z následující statistiky: V *Badensku* ošetřování chudých krajům tato břemena uložilo:

Kraj:	r. 1873.	r. 1879.
Kostnický	11.700 mar.	39.000 mar.
Waldshutský	6.300 „	50.000 „
Lörrašský	6.200 „	32.180 „
Heidelberský	5.000 „	14.000 „
Frýburský	7.000 „	52.000 „

Výdaje na chudé vzrostly v krajích Kostnickém, Villingském, Frýburském, Lörrašském a Offenburgském od r. 1873. až do dneška z 50.000 mar. na 20.000 mar.; v krajích Baden-Karlsruhském, Mannheimském, Heidelberském, Mosbašském z 14.000 m. na 90.000 m. Všechny kraje platí tedy dnes 370.000 m. proti 64.000 před pěti lety. (Germania od 30. pros. 1879).

Zvláště pak průmyslná města těžce postižena jsou. Tak obnášely v Dortmundě výdaje na chudé r. 1874: 93.000

Digitized by Google

m., 1878: 221.000 m., v Cáchách 1872: 415.000 m. 1873: 469.000 m., 1874: 499.000 m., 1875: 516.000 m., 1876: 664.000 m. (Arbeitgeber N. 1133). Počet domácích chudých od zdejší chudinské správy podporovaných vystoupl ze 1691 r. 1870. čili z 1364 r. 1873. na 2255 r. 1877.; summa 158.348 m. r. 1870. na ně vynaložená na 275.056 r. 1877. A co nouze při tom zůstalo, vysvítá z následujícího: „Kdežto r. 1875. pouze 10 prct., r. 1878—79 již 30prct. obyvatelstva od daně bylo osvobozeno; 35 prct. mělo důchod 420—660 mar. ročně, aneb krátce řečeno: třetina Cášského obyvatelstva složena jest z absolutně chudých (a proletářů) sans phrase; druhá třetina se klátí na ouzké hranici mezi nasycením a hladem, kde jediná nehoda, jediný týden bez práce do neštěstí vrhá; jen třetí díl obyvatelstva jest nejelementárnějších starostí o živobytí sproštěn, ale i těch má polovice příjmů pouze 4—0 1200 m. ročně." (A. Thun, die linksrheinische Textilindustrie. Leipzig 1879.)

V Crefeldě s nepatrným obyvatelstvem tkadlecким vzrostl v letech 1872—1878 počet chudých veřejně podporovaných z 1045 (1874: 995) na 1848; příspěvek z obecní pokladnice z 128.416 na 180.088 m. V kadlecké vsi Hülsu vzrostl tento příspěvek z 6150 na 15200 m., krom toho se nejvážnější muži spojili a přes 320 dětí u sebe ubytovali a živili, aby takto zvýšení daně zamezili. (l. c. 128.) Sám poměrně malý Osnabrück musel 1879 neméně než 80000 m pro chudé sehnati čili $2^1/_2$ m. na jednoho obyvatele. Kolik procentů se na podporu chudých vydává, vysvítá z následujícího přehledu: Dle obecní statistiky od ob. r. Herrfurtha pro r. 1876. bylo na jednoho obyvatele státní daně z příjmů, obecní daně a daně pro chudé vybráno v Berlíně: $90^1/_2$ m. resp. $21^2/_4$ resp. 5; ve Vratislavi $7^1/_2$, resp. $14_{,99}$, resp. $5^1/_2$; v Kolíně $11^1/_2$, resp $21_{,44}$, resp. $8^1/_2$; v Královci $4^1/_2$, resp. $9_{,72}$, resp. $3^3/_4$; ve Frank-

Digitized by Google

furtě 15. resp. 19.$_{44}$, resp. 2$^{1}/_{2}$; v Cáchách 6, resp. 14$_{44}$, resp. 9; v Crefeldě 4, resp. 13$_{46}$, resp. 5$^{3}/_{4}$ m Tato poslední dvě průmyslná města platila tedy více na chudé nežli státu.

Avšak vzdor těmto summám Německo daleko zůstává za bohatým *Anglickem*. V Anglicku (bez Škotska a Irska) bylo r. 1878. podporováno 7,029.000 chudých (7,688.000 liber šterl.), tedy třetina obyvatelstva

Dotkneme se ještě jiného měřítka bídy, ubývajících *sňatkův* a *porodů*. R. 1878. narodilo se v Prusku 1,055.766 dětí proti 1,092.723 r. 1877. a 1,101.894 r. 1876. Sňatků bylo 1878: 207.754 proti 210 357 r. 1877. a 221.727 r. 1876. Úmrtí bylo celkem 730.317 proti 716.798 r. 1877. a 705.911 r. 1876. (Köln. Volksz od 3. pros 1879.) — V Porýnsku a Vestfálsku zůstal r. 1875. počet sňatků za předešlým rokem o 13.000 a za r. 1866. o 4000. (D. volksw. Corr.) Ve Vídni klesl počet sňatků z 5586 r. 1870. na 5049 r. 1878. Také v Anglicku klesly sňatky r. 1877 poprve od šesti let pod 200.000. Ve Škotsku, kde 25.790 sňatků uzavřeno, jest tento počet nejnižší od r. 1872. (Staatssoc. od 20 dubna 1878.)

II.

Co do *tuláctva* dovídáme se z brožury F. Schlossera, že každodenní budget pro toto „ambulantní vojsko proletářstva", pro samo Německo na penězích denně 100.000 mar., tedy 36,500.000 mar. ročně obnáší. K tomu připočísti třeba ještě hojné dary v naturaliích, prádlo atd., jakož i velikánské ztráty pracovní síly, abychom Schlossrovi za pravdu dali, an armádu tuláků „živým kapitálem" zove, který jako hubené krávy Faraonovy vše, co společnost si vydobyla, polknouti hrozí. Také jiná svědectví potvrzují strašný vzrůst tuláctva. Dle Trier. Ztg. vzrostl počet tuláků v 18. pru-

Digitized by Google

ských ústavech pro polepšení tuláků a zahalečů ve čtyřech letech (1874—78) téměř dvojnásob (z 4605 na 9000). Nejmenší jest vzrůst v provincii Vestfálské, z 219 na 371, nejsilnější v Porýnsku z 553 na 1150. Jediné v provinci Pruské konstatován nápadný úbytek z 701 na 614 v jednom roce, nebyla-li snad policie shovívavá. Náklad na výživu ve všech ústavech páčil se r. 1878. na 2,600.000 mar., z nichž káranci sami 1,000.000 m. vydělati museli. (Staatssoc. od 20. září 1879). V Trevírech obnášel počet cizích řemeslnických chasníků v zemském chudobinci, městském špitále a lazaretě ubytovaných a živených r. 1875. jen 164 osob, r. 1876. již 284, r. 1877. 606 a v první třetině r. 1878. až 495 osob. Dle spolehlivých výpočtů byla prý provincie Hannoverská v zimě 1877—1878. od 10.000 tuláků prožebrána. Ve Virtembersku počítalo se v jednom okresu se 186 obcemi v lednu 1878. přes 70.000 prošlých žebrákův.

Právě venkovské okresy jsou nejvíce navštíveny od těchto „reservistů průmyslu.“ Tak feudalní Meklenbursko. Jaké summy jediné Meklenburk-Šverinsko na to proletářství vynaložilo, patrno z těchto dát: R. 1879. bylo as 10.000 osob při žebrání lapeno a soudu odevzdáno. Těchto 10.000 osob ztrávilo průměrně každá 14 dnů ve vazbě vyšetřovací a trestní. Veškera summa za stravu, otop atd. páčí se na 175.000 mar. K tomu ještě útraty dopravní 5000 m. a značná premie za chytání 10.000 m. Dle odhadnutí na zkušenosti založeného vyžebraly tyto osoby minulého roku 180.—200.000 m. Z velkého toho počtu žebráků bylo přes 9000 Meklenburčanův. (Germania 31. prosince 1879.) Ve Švýcarsku nebylo lépe. V Baselu přijato r. 1878. 12.221 tovaryšů do chudobince, o 1707 více než r. 1877. V Curichu obnášel počet podporovaných 9226, o 986 více než roku

Digitized by Google

předešlého. (Vide: Hitze, Kapital und Arbeit str. 85—98.)

„Kr. saské stát. bureau uveřejnilo statistiku tuláků, dle níž od 1. dubna 1879. do 31. března 1880. v království Saském 26.587 osob pro žebrání trestáno bylo, mezi nimi 13.000 Sasův. (Albertus, Socialpolitik 584. Nota 2.)

Při tom nesmíme zamlčeti, že mezi chudými nynějšího času jsou lidé nezvyklí veřejné pomoci se dovolávati, lidé, kteří se za ni stydí a chudobu svou skrývají, dokud mohou. Takoví se raději vydávají lichvářům, zastavují poslední nábytek, ostatní kus oděvu, raději hlad a zimu trpí, než by žebrati šli. Takto zůstávají právě *stydliví* chudí bez pomoci a v statistice bez zmínky. Z druhé strany jest správa chudinství při velkém návalu potřebných a v dobách, kdy daně pro chudé těžko jest dobývati, přeopatrná, ne-li tvrdá v povolování podpor; kde a pokud zákon nutně toho žádá, povoluje, ale tolik, že to sotva stačí k zachování holého života. Ač opatrnost ta pochopitelna jest, ještě útraty na chudé nenesou ti, kteří je zavinili. nýbrž zcela jiné kruhy, nevinná střední třída, tož z toho následuje, že počet chudých jest mnohem větší, než se udává, že podporování jich nad míru nedostatečno jest a že spůsob nucené podpory počet chudých stále množí, niče po sobě všecky slabé existence.

Schäffle poznamenal vším právem dnešní dobročinnost za kommunism spůsobu nejnemravnějšího, nejnerozvážnějšího, nejnespravedlivějšího a nejhanebnějšího. Stát dává právo k podpoře a vymáhá příspěvky násilím jako daň. On se staví mezi boháče a chudáka, béře tam a dává tu, hubí osobní styky, podněcuje nevoli jedněch a žádostivost druhých. Vyhlídkou na státní vynucenou almužnu mzda se snižuje a bída zvšeobec-

Digitized by Google

ňuje. Kdo statisícům chudých deset procentů potřebné mzdy almužnou nahražuje, tlačí snad mzdu millionův o 20 procentů. Tato dobročinnost působí mravně a hospodářsky záhubně a plodí kriminelní chorobinu společnosti. Nucené chudobnictví mělo žebrání odstraniti, ale je vlastně zveličilo a nevyhnutelným učinilo, ano jen na ty, kteří se sami hlásí, ohled béře. A to jsou nejvíce nejhorší živly. Ostatní připadají privátní dobročinnosti, ježto nejsouc zorganisována více škodí než prospívá. Takovýmto spůsobem vychovává se žebráctvo a darebáctvo, ježto bez práce výživu najíti umí a skutečně potřebným dary šlechetného milosrdenství vydírá.*)

Jos. Pazderka,
farář v Kateřinkách u Opavy.

Mají-li katolíci a zvlášť kněží v době naší pilně se obírati vědami přírodními?

Podává **Josef Pachta**, kn. arc. ceremoniář v Praze.

(Předneseno na valné hromadě Akademie křesťanské v Praze 1882.)

Sv. Otec náš Leo v encyklice biskupům Vlašským v únoru letošního roku zaslané zvláštní klade váhu na vědecké vzdělání kleriků, dokládaje, že tato doba naše vyžaduje „doctrinam non vulgarem neque mediocrem, sed *exquisitam* et *variam*; quae non modo sacras, sed etiam philosophicas disciplinas complectatur, et *physicorum* sit atque historicorum tractatione locuples.“

Přestala tuším doba, kde mohlo se pokládati snad za dostatečné, prošel-li si kdo ob čas článečky a zprávy některých novin, přečetl-li za rok několik nábožných rozjímání aneb tištěných kázaní z nějaké sbírky „Musterpredigtů“; musí též brzo pominout doba, v níž *pě-*

*) Viz: Dr. Georg *Ratzinger* „Die Volkswirthschaft.“

Digitized by Google

stování věd světských (přírodních, linguistických atd.) zůstaveno bylo téměř úplně laikům, z velké části nekatolíkům, ba i holým neznabohům.*)

Tak se pomalu věda odcizila křesťanské víře; zhusta útočně doráží na základy náboženství, na základy společnosti lidské. V tom boji o každého z nás se jedná; kdo nechce o poklad víry býti připraven, musí vedle ochrany milosti Boží také sám náspem důkladných vědomostí se ohraditi proti útokům, musí do věd moderních zasáhnouti, protože nyní téměř ani jediné světské vědy není, jež by do článků víry nějak nezasahovala.

„Věda nynější, jak praví o ní linguista proslulý, professor Lovaňský Charles de Harlez, líčí se téměř jako *anděl zhoubce*, jenž světem jda ničí články víry; ba zdá se lidem některým, že věda potřela víru docela a navždy".**)

Máme na tento rej netečně se dívati, až bychom i sami přívalem uchváceni a se země smeteni byli?

Proto jest nutná i nezbytná potřeba toho, abychom si *všech věd* pilně všímali; zvláště jest nevyhnu-

*) Mezi zástupci věd vyskytli se nyní též *spiritisté*, jako Zöllner, Wallace a j.

**) „La science, en elle-même, est représentée comme *l'ange destructeur des dogmes*; il semble à certaines gens, qu' elle les ait vaincus pour jamais" (La linguistique et l'unité originaire de l'humanité v časopise „Revue catholique" rédigée par des professeurs de l'université de Louvain. Tome 22. 6e. livraison 1879.) Kanovník *Charles de Harlez* vážnosti došel mezi učenci zvláště svými studiemi o Avestě a Zoroastrismu. Vydal důkladný překlad Avesty a rozmanité jiné spisy, jako „Manuel de la langue de l'Avesta", pak „Manuel de Pehlevi" v obou: Grammaire, Anthologie, Lexique. (Viz Literarische Rundschau 1882. Nro. 5.) Letos jest kanovník de Harlez hlavním redaktorem Lovaňské „Revue catholique". Zdá se mi, že u nás i jména i spisy professorů Lovaňských pramálo se znají.

Digitized by Google

telno, aby katolíci horlivě se zanášeli *vědami přírodními* základem majíce realní zásady filosofické sv. Tomáše.

K tomu nás důrazně pobádá

α) prospěch přírodních věd,

β) prospěch katolických zájmů, zvláště vědy bohoslovné.

α)

Pilnými studiemi velice *můžeme prospěti přírodním vědám.*

Aby se vystavěti mohla rozsáhlá budova věd přírodních, k tomu třeba jakési stavební látky a nad to i plánu, dle něhož má se stavěti. Látkou jsou dáta přírodní, jichž nabyti lze pozorováním a experimentem; za plán se béře přírodní soustava. Prohlídněme si nejprvé *material* věd přírodních.

1. Vědy přírodní dělí se na dva hlavní díly, na vědy přírodní popisné (Naturgeschichte), a na vědy fysikální.*)

*) Aby se příroda dokonale poznati mohla, jest třeba ještě dostatečné známosti o podstatě tvorů pozemských, o konstituci těles; o jich původu, účelu, působení, zanikání atd. Tyto *základní otázky* jsou údělem jednoho dílu *metafysiky*, jenž nazývá se kosmologií a přírodní filosofií. Byť i moderní fysika se metafysice vyhýbala, známost přírody nemůže slouti dostatečnou, nejsou-li základní pojmy její metafysicky objasněny a odůvodněny. Laskavým čtenářům dávám na úvahu, zdaž následujícímu výroku P. Secchi-ho budou chtíti přisvědčiti, čili nic. Secchi praví ve spisu o jednotě fysických sil (německé vydání, Einleitung pag. VI.): „Die *metaphysische* Frage wird uns gar nicht berühren, und sollte Jemand unser Werk für unvollständig halten, weil es über diese Frage hinweggeht, so ist er im Irrthum: denn wir wollen ein physikalisches, und nicht ein metaphysisches Werk schreiben; und wenn es uns auch begegnet ist, dass wir hin und wieder ein Wort über diesen Gegenstand gesagt haben, so ist dies nur zufällig geschehen, da es sehr schwer hält, die metaphysische Verallgemeinerung von der physikalischen Spezialisirung zu trennen."

Digitized by Google

Popisné toho si hlavně všímají, co na tvorstvu jest *stálého*, trvalého, stálých vlastností a známek i seřaďují přírodní předměty dle zákona *podobnosti* a rozdílu (zoologie, botanika, mineralogie atd.).

Vědám fysikálním (s chemií) zůstaveno, aby zkoumaly *proměny* tvorův a příčiny těch proměn; ve fysikálních vědách sestavují se úkazy, změny a jich zákony dle principu *kausality*.*)

Každý z obou těchto kmenů má hojný počet větví jednotlivých přírodních věd, z nichžto některé vzájemně se proplítají.

Obojím spůsobem zkoumání přírody, jak popisným tak i fysikálním lze se dobrati valného množství dát; velmi zhusta se nyní tvrdí, že množství přírodních dát jest tak náramně veliké, že jednotlivci ani nelze, aby je dokonale přehlédnouti a obsáhnouti mohl.**) Do ta-

*) *Fliedner* praví ve své fysice (Lehrbuch der Physik, Einleitung I.): „Die Naturbeschreibung beschäftigt sich mit der Erforschung und Beschreibung der Naturkörper nach ihren *bleibenden Merkmalen* und Eigenschaften; die Naturlehre (t. j. fysika) dagegen mit der Beobachtung und Erklärung der *wechselnden Erscheinungen* in der Körperwelt.“ Podobné definice snadno lze nalézti u mnohých jiných spisovatelů, na př. u Wüllnera, Experimentalphysik, 1. Band, Einleitung a j.

**) Dr. Seydler (Základové theoretické fysiky díl I. str. 4.) nazývá množství přírodních úkazů *nesmírným*, řka: „První část (přírodovědy), která úkazy přírodní roztřiďuje a popisuje, což při *nesmírném jich množství* jest prací nejen nevyhnutelnou, nýbrž i velice obtížnou, nazveme přírodopisem.“ Nám se zdá, že by člověku to bylo prací nejen velice obtížnou, nýbrž zhola nemožnou, aby „*nesmírné množství*“ úkazů roztřídil a popsal. *Exaktní* fysika měla by si střídměji a obezřetněji počínati v užívání slova „nesmírný, neskončený.“ Rádi přisvědčíme k tomu, že pojmy úkonu a nepřetržitosti jsou pro mathematickou fysiku „*velmi důležité*;“ komu ale, aneb jak dokáže týž p. spisovatel, že důležitost obou pojmů

Digitized by Google

kého množství vloudí se snadno nevědomky i také vědomě *hezký počet domnělých dát*, která tam ani nepatří, dosti zjištěna nejsou, aneb ani neexistují. Tuť očito, že přírodním vědám jest třeba spolehlivé, důkladné kontroly, aby se zjistilo, zdaž uvedená dáta opravdu existují a jak daleko sáhají; též třeba dohlídky na to, zdali jsou dáta zcela jistá či jen pravdě podobná, aneb toliko možná. Byť i pravdy milovným byl, nevyhne se člověk nižádný úplně chybám u svém pozorování; nevědomky upadá v blud, jejž zas odstraniti má z přírodních věd bystrá dohlídka.

Potřebu kontroly můžeme ještě z jiné strany přírodního písemnictví shlédnouti.

Některé skupiny přírodozpytců tak si počínají, jakoby věda přírodní jim jedině za majetek aneb aspoň do pachtu dána byla. Neobávajíce se od svých soudruhů přísnějšího dohledu, neberou udání svá často přísně na vážky. Proti proudu těžko plouti, snadno však po proudu. Co se hodí do proudu moderní vědy přírodní u velké části přírodozpytců, to se přijme snadno, projde bez překážky, přísně se neváží. Pro zásadu „finis sanctificat media“ našlo by se dokladů hojný počet v přírodních knihách přemnohých; ani by se na to nemusela prémie vypisovati. „Finis“ jest ten, aby se Bůh násilím ze světa odstranil; na dosažení toho cíle užívá se prostředků všelikých. Kdož jsa ctitelem pravdy neviděl by, že jest tu třeba bedlivé dohlídky, náležité kon-

---

pro mathematickou fysiku jest „*nesmírná*?“ (Seydler, Theor. fysika díl I. str. 11. §. 2. začíná takto: „Dva pojmy mají pro mathematickou fysiku důležitost *nesmírnou*: pojem úkonu a pojem nepřetržitosti“). Dr. Schell praví kdesi: „Der theoretischen Mechanik ziemt eine *Nüchternheit*, die in der Physik bei weitem noch nicht allgemein ist.“ (Theorie der Bewegung I. Band, Vorwort zur 1. Auflage.)

Digitized by Google

troly? Kdo ale má vykonávati kontrolu takovou? V táboře nám protivném dobří přítelíčkové řadí se k jednomu práporu, táhnou za jeden provaz; vrána prý vráně oči nevyklube.

Mezi nekatolíky objeví se ovšem také někdy svědomitý zpytatel, jenž pravdu miluje a v oboru svém prospěšnou vykonává dohlídku; však těch bývá pořídku.

Nezbývá jiné porady, než abychom my se chopili náležité kontroly; tím pak nad míru prospějeme přírodním vědám, budeme-li jednotlivá dáta *hned* a *přísně* kontrolovati. Známy jsou některé příklady z moderní Vogtovské geologie a paleontologie, kteréž za bedlivé kontroly objevily se v podobě buď směšné aneb ohyzdné.*)

Nedlouho trvala sláva *Bathybia* Haeckel-ova**) smutné paměti; těžkou ránu zasadila mu právě Huxley-ova ruka přátelská. Za bedlivější dohlídky snad by se byl potměšilý Bathybius z hlubin mořských na povrch ani neodvážil. *Eozoon canadense****) také asi jen čeká na bystřejší kontrolu, aby z řady útvarů organických zmizelo. A což *Amphioxus lanceolatus*, dle výroku Haecklova „das ehrwürdige Thier, welches allein im Stande ist, uns eine annähernde Vorstellung unserer ältesten silurischen *Wirbelthier-Ahnen* zu geben," jenž

*) Několik příkladů nalezne čtenář ve spisku: „Karl Vogt und sein Auditorium". Drei Vorträge von Vincenz Knauer.

**) O Bathybiovi řekl později kdysi Huxley: „er müsse befürchten, das von ihm „Bathybius Haeckelii" benannte Moner sei wohl nichts anderes, als in gallertartigem Zustande *niedergeschlagener Gyps.*"

***) Vápenec protkaný serpentinem, z něhož by někteří rádi vyvodili příbytek zvířecí velikých Foraminifer. „Pfaff und F. Römer halten das Eozoon für eine unorganische Imprägnation des Kalksteins mit Serpentin." (Güttler, Naturforschung und Bibel pag. 62).

Digitized by Google

by dle téhož Haeckla zasluhoval býti „Gegenstand der höchsten Bewunderung und andächtigsten Verehrung," zdaž před kontrolou nezaleze do nejzazšího kouta nějakého a nezastydí-li se v hloubi srdce (jehož ale nemá),*) za to, že věda moderní chtěla jej učinit obratlovcem prapředkem (Wirbelthier-Ahn) pokolení lidského?

Velká část liberálního světa koří se nyní Alfredu *Brehmovi*; není téměř knihkupectví, jež by spisy jeho na odiv nestavělo a ke koupi nenabízelo.**) Též u nás zapaluje se mu kadidlo chvály pro jeho „Illustrirtes Thierleben". Zjevy tyto buďtež nám pobídkou, abychom ostře na mušku vzali spůsob, jakým vyličuje Brehm život zvířat. Bychom i třeba mlčením pominuli jizlivé útoky, jež ani nepatří k vypsání života zvířecího***);

*) „Es fehlen ihm Gehirn, Knorpel und Knochen, Kiefer und Zähne, wie auch ein eigentliches Herz und besondere Athmungsorgane. Da auch sein Blut farblos ist, wurde dieser Fisch früher als Schnecke, Limax lanceolatus beschrieben." Lehrbuch der Zoologie von Dr. Altum und Dr. Landois, 3. Aufl. Seite 171. Podivná to ryba, již nelze téměř rozeznati od plže. „Rybou plžní" nazývá ji Krejčí v „Přehledu soustavy živočišné" str. 190. Jaký to obratlovec bez kostí! Že pak ani mozku ani srdce nemá, z té snad příčiny volí si jej někteří lidé za předka; v těchto dvou kusech snad se mu podobají.

**) Z čilé nakladatelské i knihkupecké agitace na prospěch Brehmova „Illustrirtes Thierleben" mnohým věcem měli bychom se přiučiti, na př. jaká má býti *zevní úprava* děl katolických, aby už sama ku koupi vábila; co by měla činiti knihkupectví katolickými se nazývající na rozšíření katolických spisů přírodních, francouzských, vlašských atd.

***) O Brehmovi praví Dr. *Altum* ve svém pěkném díle „Der Vogel und sein Leben" (5. Auflage, pag. 283.): „In leidenschaftlicher Verachtung alles Transcendentalen, aller und *jeder göttlichen Offenbarung*, selbstredend also auch *der natürlichen*, sucht bekanntlich der jün-

Digitized by Google

však i do líčení zvířat tendence jeho materialisticka leccos podloudnicky vpravila, co se nesrovnává s pravdou. Velice by užitečným bylo i vědám přírodním, kdyby někdo podrobně prozkoumal některé části díla Brehmova, na př. o lesních zvířatech, aby se zjistilo, jsou-li dáta všecka správná či nic.

Vůbec jest třeba pilné kontroly všude, kdekoli zvířatům přikládají se schopnosti ducha lidského; aneb kde hlučně velebí se v přírodních vědách „der *riesige* Fortschritt" našeho věku.*) Účetní kontrola ať bedlivě prohlídne milliony let, jež kolikrát „věda" bez všelikých rozpaků požaduje, aby mohla vylézti z veliké nesnáze, do níž samoděk zabředla, jako v geologii, Darvinově theorii atd. Bedlivá dohlídka nepomíjejž ani prázdných frásí ve spisech přírodních, nýbrž stíhejž je a trestiž.**)

Jako vědy popisné, nejinak i vědy *fysikální* nepovedou mnohdy ku pravdě, nebude-li nad jednáním fysiků naší doby bdíti kontrola svědomitá.

Zdá se, že ani *vědy prostě mathematické* bez nále-

---

gere Brehm seines Gleichen, und *jede Gelegenheit* wird in seinen Schriften mit den Haaren herbeigezogen, um dieser seiner Herzensstimmung Luft zu machen, — und Leidenschaft macht blind." Na posouzení vědy Brehmovy v mnohých kusech dobře poslouží spis Altumův právě jmenovaný.

*) Kdekoli se vypravují historky na důkaz zvířecího rozumu a jiných krásných vlastností zvířat, přede vším ptejme se: „si fabula vera". Bývát někdy celá historka smyšlená, aneb prostý jakýsi výjev fantasií vyšňořen.

Podíváme-li se na domnělého „*obra*" *přírodního pokroku* pouhým okem beze skla zvětšovacího, ukáže se nám někdy dosti malým, obyčejně ale shledáme v něm chlapíka výšky jen prostřední.

**) I na lecjakých sjezdech prý se fráse planá nad míru roztahuje. Odřízněme z některých článků přírodnických odnože nejapných a prázných frásí, málo co z nich pak zbyde.

Digitized by Google

žité kontroly prospívati nemohou. Augustin *Cauchy*, veliký mathematik našeho století, tomu vydává svědectví, an dí: „Zdaž neviděli jsme též ve vědách čistě, přesně mathematických theorie, kteréž z prvu za pravé se přijímaly na slovo a ujištění geometrů nejvýš způsobilých, později však za neúplné aneb i zcela bludné uznány a zavrženy jsou?“ *)

„Jurare in verba magistri“ není ani ve fysice, ani v mathematice úkazem neslýchaným. Emanační theorie světla udržela se dlouho jedině váhou jména *Newtonova*, ne však svými domnělými důvody.

O starší theorii gravitace, zvláště o jejím základu, o působení hmoty do dálky prostory úplně prázdnými (actio in distans) — praví Isenkrahe téměř uštěpačně: „Man fängt an zu erkennen, dass die Physik sich fast zwei Jahrhunderte hindurch auf einer „grossen Absurdität“ ganz harmlos schlafen gelegt hatte.“ (Das Räthsel von der Schwerkraft pag. 125.) Kdo pak exaktní fysiku takovým morphiem uspal, že dvě stě let pro-

*) Original zní takto: „Même dans les sciences purement mathématiques, n'aton pas vu de théories d'abord admises sur la foi des géomètres les plus habiles, puis rejetées comme incomplètes ou même fausses?“ (Sept leçons de physique générale.) Život velikého mathematika a spolu upřímného katolíka A. *Cauchy-ho* pěkně vypsal C. Valson v díle „La vie et les travaux du Baron Cauchy par C. A. Valson.“ Paris 1868, Gauthier-Villars. Spis tento čtenářům svým odporučujeme, přejíce si, aby tací učenci také u nás lépe poznáni a náležitě oceněni byli. Cauchy zemřel r. 1857. Abbé Moigno žák jeho a spolu mathematik dí o něm: „Il fut le premier mathématicien du monde. Son nom se rattache aux plus grands tours de force de l'Analyse transcendante moderne, tours de force qui l'ont fait le chef glorieux d'une école nouvelle, bien supérieure dans ses élans à l'école de Laplace etc.“ (Viz dílo Les Splendeurs de la Foi, tome III. pag. 1447).

Digitized by Google

spala? Zase jméno Newtonovo, jehož „Gravitationsgesetz die Veranlassung gewesen ist.“ (Ibid.) Mnoho dalo by se napsati o panování víry v mathematice (fides humana, nikoli fides divina), což ale si zatím odložíme; příklady, jež jsme uvedli, dostatečně tuším ukazují potřebu dohlídky, kontroly též ve vědách fysikálních i mathematických.

Protož chopíme-li se rychlé a rázné kontroly, očistíme tím velice půdu věd přírodních od hloží a bodláčí pochybných aneb i bludných dát, a získáme si o zdar přírodních věd zásluh velikých.

2. Katolíci mohou netoliko negativně (kontrolou) prospěti vědám přírodním, nýbrž i positivně odkrytím nových dát a pak zvláště, mají-li dáta přírodní *v soustavu se uvésti*. Za dnů našich soustavy všech skoro přírodních věd silně jsou rozviklány. Do věd popisných neblahým spůsobem zasáhla hypothesa Darvinova o neobmezeném proměňování, a zvláště výstřední stoupenci její, na př. Haeckel. Člověku zajisté nelze, aby jediným pohledem veškeru přírodu obsáhnouti mohl. Pro lidské poznávání musí příroda na díly roztříděna býti; příroda sama takové díly ukazuje v tom, co posud nazývalo se *rod* (genus) a *species* (druh). O stanovení přirozených rodů a druhův pilně pracovali učenci vynikající: Cuvier, de Jussieu, Decandolle a j. Stálé jakési rody a druhy chce hypothésa o neobmezené variaci zrušiti, na jich místo pak úsilovně zavésti se snaží divnou směsici.*) Rovněž fysika nalezá se in „statu nascenti.“ Veliké hnutí zde spůsobila me-

*) Pravdou jest variace obmezená; nepravdou variace neobmezená. Všeliké rozumné pozorování útvarů organických nutně vede k stanovení určitých rodův i druhů. V mezích těchto rodův i druhů vládne pak ovšem značnou mírou variace, vytvořujíc odrudy (Varietäten). Kdo ale člověka staví vedle Amphioxa, ten samochtě odříká se všelikého objektivního, rozumného poznání přírody.

Digitized by Google

chanická theorie tepla. Nové názvy objevují se ve fysice a nové principy staví se v čelo její.*) Tu se mluví „von der Erhaltung der Energie“**), tam zas „von der Substanz und Bewegung.“ V téže době pokoušejí se někteří učenci o zavedení jakési *jednoty* do zjevů fysikalních. Nyní se dá sotva říci, jaká soustava fysikální z vířícího chaosu konečně na povrch vyplyne.

Však bezpečně lze říci, že soustava žádná vědám přírodním neprospěje, bude-li zbudována na základech moderní, apriorické (i skeptické) filosofie, na př. Kantovy či Hegel-ovy atd. Pohříchu nalezáme i v nejnovějších fysikách dosti zhusta Kantovy zásady a názory na př. o prostoru a času. Takovou filosofií uvádí se do věd přírodních zmatek nemalý. Apriorická filosofie nezkoumá přírodu, jaká objektivně jest, nýbrž vytvořuje si jakous přírodu sama; taková smyšlená příroda ukládá se pak do přihrádek systemů nejpodivnějších.

Řádně by tu katolíci mohli zasáhnouti do systemisování přírodních zjevů a zavésti tam zase rozumnou,

---

*) Mezi prvními sluší se, aby jmenován byl P. A. *Secchi*, jehož spis „O jednotě fysických sil“ prvně vyšel r. 1864. Tento spis čtenářům poskytne dostatečného poučení o velikém hnutí v moderní fysice. Stručněji o témže hnutí jedná spisek „die Erhaltung der Energie als Grundlage der neueren Physik.“ Von Dr. G. Krebs, München, Oldenburg 1877.

**) Nový pojem a název fysikální jest na př. pojem *energie*, jejž do fysiky zavedl *Rankine*. Unter „Energie“ versteht man die Fähigkeit Arbeit leisten zu können, praví se v citovaném právě spisku Dr. Krebsa. Zvláštními milovníky názvu energie ve fysice zdají se býti Angličané. Balfour-Stewart pokusil se o to, aby pojmem energie jednotu do fysiky uvedl; Tait jedná obšírně o energii ve svých přednáškách o novějším pokroku ve fysice. Anglický fysik J. Clerk Maxwell vydal spis s nápisem „Matter and Motion“; německy vyšel s názvem „Substanz und Bewegung“ (Braunschweig Vieweg 1881.)

Digitized by Google

objektivní a realní filosofii. kteráž si přírodu sama nevytvořuje, nýbrž jen zkoumá a pilně pozoruje, jakáže jest skutečná, objektivní příroda.

Které filosofie máme se přidržeti u vědách přírodních?

Svatý Otec náš Lev XIII. ukázal zřejmě v památné své encyklice o filosofii sv. Tomáše, že máme se držeti i v přírodních vědách *hlavních a stežejných zásad* filosofie starší, která na základě Aristotelově od sv. *Tomáše Akvinského* a jiných katolických učenců vypěstována byla. Slova sv. Otce o tomto předmětu jsou následující: „Etiam *physicae disciplinae*, quae nunc tanto sunt in pretio et tot preclare inventis singularem ubique cient admirationem sui, ex restituta veterum philosophia non modo nihil detrimenti, sed plurimum praesidii sunt habiturae.“ Doufá tedy sv. Otec, že vědám přírodním restaurace katolické filosofie k nemalému bude prospěchu.

Hlavním důvodem této naděje jest *noetická zásada**) sv. Tomáše, že všeliké rozumové poznání člověka u *smyslných názorů počíná*, od názorů (představ) smyslných vychází a dále pokračuje.

„Intellectus noster, dí sv. Tomáš (Quaestio de Mente, a. 8.), nihil actu potest intelligere, antequam *a phantasmatibus* abstrahat. Species aliorum intelligibilium *non sunt ei innatae*“.**) Má-li rozum člověka podstatu

*) Noëtikou míníme tu část filosfie, jež nyní obyčejně slouje „Erkenntnisstheorie.“ P. Liberatore podal dobré sestavení celé nauky sv. Tomáše o poznávání lidském v druhém svazku svého díla „Della Conoscenza intellettuale“. Svazek ten druhý vyšel také v překladu německém (Mainz, Kirchheim) a dostal napis „die Erkenntnisstheorie des heiligen Thomas von Aquin.“

**) To vyjadřuje Kleutgen následujícími slovy: „Aus den Thatsachen, die wir erfahren und aus der Beschaffen-

Digitized by Google

smyslného čehokoli poznati, musí se mu nutně předložiti phantasma — smyslná představa té věci. *Vrozených pojmů* člověk nemá; rozum jeho z počátku jest „sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum.“ (Summa Theol. P. 1. quaes. 79. a 2.) Jinde zas opakuje sv. Tomáš co nejurčitěji: „Cognitio intellectus nostri *tota derivatur a sensu.*“ (Super Boeth. de Trin. q. 1. a. 1.); aneb: „Impossibile est, intellectum secundum praesentis vitae statum, quo passibili corpori conjungitur, aliquid intelligere in actu, nisi convertendo se ad phantasmata.“ (Summa Th. P. 1. q. 84. a. 7.)

Všecky pojmy, jimiž co poznává, musí člověk sám teprv si *vydobyti a zjednati*; ze smyslných názorů musí je takměř vylousknouti nástrojem duše, jejž scholastikové nazývají *intellectus agens.**) Po stupních pojmův a principií takto nabytých (ne vrozených) může rozum lidský výše a výše postupovati až ku poznání Boha a vlastností Jeho. Tato zásada a jiné podobné, jež scholastiku ovládají, zdaž nenutí člověka, aby věcí stvořených pilně si všímal, předměty a zjevy přírodní bedlivě pozoroval a tak znenáhla pomocí abstrakce (intellectus agens) z názorů smyslných poklad vytříbených pojmů, ideí pro duši svou vytěžil?

---

heit des menschlichen Wesens thut man dar, dass unser Geist die Begriffe, durch die er denkt, *nicht mit sich ins Dasein bringt, sondern erst erwerben muss*, und hierin von der sinnlichen Auffassung der Dinge abhängig ist.“ (Beilage zu den Werken über die Theologie und Philosophie der Vorzeit, III. Heft, Seite 3.) Čtenářům se odporučuje, aby uvedená zde místa z Theologické summy, jakož i články celé, v nichž tyto citáty se nalezají, si pročtli sami a promyslili.

*) Velmi těžkou jest otázka, jakým spůsobem „intellectus agens“ v duši lidské všeliké pojmy vytvořuje. O tom šířeji jedná se ve spisu P. Kleutgena, jejž jsme výše citovali. (Beilagen III. Heft.)

Digitized by Google

Scholastika základní své zásady vyvozuje *ze zkušenosti* (a posteriori),*) nestaví v čelo jakési apriorní výmysly a nápady, jako učinil Kant. Proto jest starší filosofie v zásadách svých úplně *realní* a *objektivní*, kdežto moderní Kantova filosofie subjektivismem vede ku skepticismu. Právem mohl tedy říci sv. Otec, že „physicae disciplinae ex restituta veterum philosophia *plurimum praesidii* sunt habiturae."

Fysikálním vědám zvláště spásou může se státi realismus sv. Tomáše, jeho noëtické zásady, jeho nauka o konstituci těles (materia, forma), o prostoru a času atd.

Skepsis a vědecký nihilismus mocně se vtírají do fysiky — sotva bez Kantova zavinění. *Prostoru* a *času* upírá se všeliká objektivní platnost, jsou prý to „subjektive Formen der äussern und innern Anschauung." Tím fysika podrývá své základy; bez prostoru, času (pohybu) zajisté nemůže obstáti.

To, co posud *za princip* jsme měli, zbavuje se nyní všeliké jistoty a bezpečnosti a prohlašuje za pouhou hypothésu; o fysikálních principech se tvrdí, „dass sie *niemals als wahr oder wahrscheinlich* bezeichnet werden dürfen, sondern dass sie immer als *etwas Willkührliches* zu bezeichnen sein werden".**) To nazývám vědeckým

*) Dr. Schneid ve spisku „die Philosophie des hl. Thomas von Aquin" (pag. 95) praví takto: „Auf der Erfahrung gründet nach der Scholastik alle Erkenntniss und alles Erforschen der Natur. Omnis notitia nostra in scientia naturali fundatur *super experientiam*" (J. Duns Scotus in I. Physic. qu. 6.)

**) Tak napsal Dr. C. Neumann, ord. Professor der Mathematik an der Universität Leipzig, ve spisku: „Über die Principien der Galilei-Newtonschen Theorie" (pag. 13.) Spisek vyšel v Lipsku u Teubnera. *Th. Wand* ve spisu „Die Principien der mathematischen Physik" (Leipzig, Teubner 1871. pag. 1.) píše hned na začátku: „Die oberste *Hypothese* der Physik ist, . . . dass zwi-

Digitized by Google

nihilismem. Jen lidem na postrach aneb na posměch může ukázati se veřejně „věda“, jejížto základy dle výroku vlastních stoupenců nejsou ani pravdivé, ba ani pravdě podobné, nýbrž libovolně vymyšlené.*) Jestliže moderní fysika tam dospěla, že každým okamžikem může se rozvaliti v ssutiny, ani za haléř pak celá budova její nestojí. Jest již čas svrchovaný, aby této rozežírající se rakovině skeptické přítrž se učinila a ve vědách přírodních zavedly se zas nějaké objektivní, reální zásady.

---

schen den einzelnen Naturerscheinungen das Verhältniss von Ursache und Wirkung stattfindet.“ Princip kausality ve fysice dostává tuto jméno hypothésy. Fysikálním principům nezvratnou jistotu upírá *H. Klein* ve svém spise: „Die Principien der Mechanik“ (pag. 45 seq.). On rovněž tvrdí, že základem fysiky (obzvláště mechaniky) jsou „Grundhypothesen“; věta „alle Erscheinungen müssen einen zureichenden Grund haben“ sluje u něho „Hypothesis“ (pag. 49.). Věda na samých jen hypothesách zbudovaná velmi vrátkou jesti; dosti slabé fouknutí protivného větříku rozbourá tak vetchou stavbu.

*) Předložíme čtenářům ještě několik citátů ze spisku Neumannova, o němž právě jsme se zmínili. Na str. 12. praví: Bis zu welcher Höhe und Vollendung unsere physikalischen Theorien im Laufe der Jahrhunderte auch emporsteigen mögen, immer werden diese Theorien von Principien, *von Hypothesen* ausgehen müssen, die (an und für sich betrachtet) als unbegreiflich, als *willkürlich* zu bezeichnen sind . . . Wir werden einräumen müssen, dass bei jenen Principien, eben weil sie unbegreiflich, weil sie willkürlich sind, von einer Richtigkeit oder Unrichtigkeit, von einer Wahrscheinlichkeit oder Unwahrscheinlichkeit gar nicht die Rede sein kann.“ Řekne-li se o některém principu, že jest *pravdivým*, znamená prý to: „dass jene Prinzipien bis zum heutigen Tag sich am besten bewährt haben; nicht aber, dass sie für alle Ewigkeit feststehen“ (ibid. pag. 13.). Sličná to pravda, jež za chvilku může se objeviti bludem a lží! Opovaž se pak někdo tvrditi, že moderní fysika není exaktní!

Digitized by Google

Blahodárný obrat mohla by tu způsobit filosofie realní sv. Tomáše; protož s potěšením vítáme spisovatele o tom pracující. Jsou nám vítány „Institutiones philosophiae naturalis secundum principia S. Thomae Aquinatis," auctore Tillmanno *Pesch* S. J. (Friburgi, Herder); radujeme se z vlašského časopisu „La scienza italiana", jenž za vedení mužů vynikajících rozebírá do podrobna otázky věd přírodních a lékařských dle zásad sv. Tomáše.*)

Však i my v té příčině musíme čileji si počínati, o zbudování rozumné soustavy přírodních věd pilně pracovati. Z toho nemalá nám kyne zásluha o rozkvět přírodních vědomostí. (Dokonč.)

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církv. dějin na universitě Pražské.

(Pokrač.)

16. V červnu 1619. přistál P. Vavřinec se svými druhy ku břehu Španělskému, jak se podobá v přístavě Barcelonském. Dozvěděl se ke svému zármutku, že král není ve Španělích, nýbrž již přede dvěma dny odebral se do Portugal, aby tam za krále dal se korunovati. Co činiti? S nepořízenou domů se vrátiti? To nesrovnávalo se s jednáním rázného muže. Rychle se roz-

*) „*La scienza Italiana*" periodico die Filosofia, Medicina e Scienze naturali, pubblicato in Bologna dal l'Academia filosofico-medica di S. Tommaso d'Aquino. — Účelem toho časopisu jest „promuovere la restaurazione dei principii fondamentali delle scienze, massimamente mediche, fisiche e naturali sotto la guida della dottrina di San Tommaso d'Aquino." Vychází v Bologni měsíčně a stojí za rok v Italii 12 lir, mimo Italii 15 lir.

Digitized by Google

hodl, že bez odkladu půjde za králem do Portugal. Zde se dozvěděl, že král se usadil v Belemu na Taju, rozkošném to klášteře Jeronymitův, míli pod Lissabonem, aby odtud slavně vjel do královského města. Ihned odebrali se naši cestující do Belemu, kde je nám již známý Don Pedro z Toleda, markýz z Villa-Franky, který P. Vavřince z vyjednávání za války Savojské poznal a si zamiloval, do svého paláce přijal a laskavě hostil.

Jedva že král Filipp uslyšel o příchodu poslanců, dal si zavolati sv. Vavřince, vyznamenával ho poctami a byl již prvním slyšením tak uspokojen, že dovolil P. Vavřincovi, aby k němu přišel tolikrát, kolikrát si přeje; že jest vždy ochoten přijati ho a vyslyšeti. Již na zejtří užil P. Vavřinec tohoto neobyčejného vyznamenání, odebral se do kabinetu králova a vylíčil mocnáři ve třech hodinách důrazně i uctivě celé jednání místoí krále Neapolského. Po této rozmluvě měl ještě trojslyšení, . v němž s politickou znalostí přednášel králi své rady, jakými prostředky by se pomohlo nesnázi Neapolské. Rozklady nábožného prostředníka způsobily lepší obrat věcí ve prospěch Neapolitánův. Ač tato záležitost nebyla ihned dle přání vyřízena, přemýšlel přece Filipp stále o ní a hleděl stěžujícímu si lidu dolní Italie polehčiti a jemu proti tyranovi pomoci. Příčinou pak, že celá věc prostředkováním Vavřincovým nebyla vyřízena, byla nemoc, kterou náš světec byl zastižen — poslední, kterou měl podstoupiti. Byla to červenka, která vzácného muže na lože uvalila, jež bohužel stalo se jeho ložem smrtelným. Král, dozvěděv se od Dona Pedra o nemoci milovaného vyslance, povolal nejslavnější lékaře a nařídil jim důtklivě, aby všeho umění vynaložili k zachránění drahého života. Poněvadž v týž čas konal se slavný vjezd do Lissabonu a také markýz Don Pedro z té příčiny tam přesídliti se

Digitized by Google

musil, poručil ku přání královu, aby nemocný do hlavního města byl přenesen, v jeho paláci usídlen a opatrován. Našemu Vavřincovi za jeho dvacetidenní nemoce všeho dostávalo se v hojnosti. Královská rodina byla tak o něho starostlivá, že téměř každou hodinu o průběhu nemoci zpraviti se dávala. Don Pedro nemocného téměř se nespouštěl, každý večer před ulehnutím poklekl u lože nemocného, aby přijal jeho požehnání. Také bývalý Španělský vyslanec v Praze, Don Balthasar Zunika, vysýlal denně dvakrát až třikráte jednoho ze svých tajemníkův, aby trpícího pozdraviti a o stavu jeho nemoci zpraviti se dal. Slovem, všichni dvořané předstihovali se, aby trpícího buď navštivili, aneb aspoň zprávu obdrželi o jeho stavu, kdežto královi lékaři také v Lissabonu všech prostředků svéh umění při velmi svědomitém ošetřování vynakládali. Ale všecko bylo nadarmo. Pán nad životem i smrtí jinak uložil, než lidské umění a vědění mínilo; povolal svého sluhu k sobě — časnou smrtí k životu věčnému

Dvacátého prvního července, v předposlední den pozemského života, povolal světec k sobě oba spoluřeholníky a průvodce, aby se s nimi rozloučil. Určitě k nim pravil, že ví o brzkém konci svém, děkoval jim za všecku lásku a dobrotivost, kterou mu prokazovali, jestliže je kdy urazil, aby mu odpustili. Také žádal, aby P. generála a skrze něho všecky spolubratří, když by se byl proti nim prohřešil, za odpuštění jeho jménem prosili a celému řádu poděkovali za všecko dobré, které v něm a skrze něj obdržel. Příštího rána P. Vavřinec žádal se vyzpovídati a velebnou Svátost přijati. Obě sv. svátosti udělil mu P. Jeronym; proud slzí splýval po tváři zpovídajícího se; a nad zbožností, s jakou naposledy přijal nejsv. Svátost oltářní, všickni přítomní nejvroucněji byli dojati a vzděláni. Přijav

Digitized by Google

velebnou Svátost přál si Vavřinec býti o samotě, aby nevyrušován s Bohem býti mohl. Podobaje se více andělu než člověku a pln horoucí touhy po Bohu opakoval jen ještě slova: Toužím rozdělenu býti a býti s Ježíšem Kristem. Brzy potom přijal před Donem Pedrem, hrabětem Melzim a jinými pány, jimž ještě jednou třesoucí se rukou žehnal, poslední pomazání od kněze řádu sv. Františka, a když tento spozoroval, že přiblížil se poslední okamžik, počal se modliti modlitby umírajících, při nichž nemocný, maje oči obrácené k nebesům, v hluboké rozjímání ponořen býti se zdál a jen, když uslyšel jméno Ježíš, hlavu sklonil a božské jméno útlým hlasem opakoval.

Zmíněný hrabě Melzi popisuje jako svědek smrt světcovu takto: „Několik okamžiků před smrtí postavil jsem se na levou stranu lůžka, hleděl jsem na něho a pozoroval, jak jeho tvář jevila spokojenost a blaženost, která byla předchůdkyní blaženého odchodu jeho duše do nebes, když oddělila se od těla, aby vznesla se k patření Boha. Když odlučování toto se dělo, pozvedl levé koleno dvakrát neb třikrát, jako někdo, jenž vstupovati chce, a to bylo největším pohybem, který vykonal. Za malý pak okamžik umřel, na svátek sv. Maří Majdaleny, 22. července 1619., ke čtvrté hodině odpoledne.“ Právě téhož dne před šedesáti lety byl se Vavřinec narodil (nar. 22. čce. 1559).

Zvěst o smrti P. Vavřince roznesla se rychle jak ve kruzích dvorních, tak i celým Lissabonem. Především rodina královská nemálo byla zkormoucena; král Filipp III. rozplakal se. Podobně i Don Pedro ronil slzy; zdál se býti bez útěchy nad ztrátou muže vroucně od něho milovaného. Zástupy lidu hrnuli se ze všech částí města, aby viděli v paláci markýzově vystavenou mrtvolu „sv. kapucína.“ Stráž měla dosti práce, aby

Digitized by Google

udržela lid ve slušných mezích. Snaha, obdržeti památku na zesnulého, byla tak veliká, že ustřihovali až části jeho hábitu. Sám Don Pedro vzal si breviář a brejle světcovy, a dal zavolati nejznamenitějšího malíře města, aby si dal zhotoviti obraz zesnulého, který prý velice se zdařil. Týž markýz dal balsamovati mrtvolu, při čemž místo puchu neobyčejně libá vůně, jak hodnověrní svědkové dokládají, naplnila celou komnatu, ač již 12 hodin uplynulo ode smrti světcovy a to při horkém počasí, které v jižních krajinách práchnivění tolik podporuje.

Nyní nastala otázka: kde mrtvola má býti pochována? Byli to především synové sv. Františka, a to jednak konventualové (mírnější strana Františkánův), jednak observanti (přísnější strana téhož řádu), kteří zároveň právo si činili na mrtvolu světcovu; onino, poněvadž Vavřinec za svého mládí jejich oblek nosil, tito, poněvadž od jejich kněze přijal poslední pomazání. Avšak Don Pedro, v jehož paláci Vavřinec skonal, vyprosil si od krále milost, aby směl přenésti mrtvolu do svého Španělského markrabství, totiž do Villafranky v provincii Galecijské a pochovati ji tam v klášteře sv. Kláry, kde jeho sestra byla jeptiškou. Jakmile Don Pedro obdržel svolení královo, psal své sestře, že jí odesýlá převzácný dar, totiž „svaté tělo P. Vavřince z Brindisi, velikého služebníka Páně, který ve válkách, jež markýz proti nepřátelům církve vedl, velké divy tvořil.“ Tento list má datum z 23. července 1619. V noci pak příští hnul se pohřební průvod ve vší tichosti podle ustanovení a zařízení Dona Pedra z Lissabonu do Villafranky. Cesta téměř jednoho sta mil byla vykonána v osmnácti dnech, tak že průvod 18. srpna do Villafranky dorazil. Ač zvěčnělého již za živobytí jmenovali „svatým generálem“ a všude, kamkoliv přišel, slavnostně ho vítali, podobal se pohřeb jeho skutečnému triumfu. Přinášeli

Digitized by Google

nemocné na cestu, kterou průvod se brál, a mnozí se ihned uzdravili, jak hodnověrní svědkové vypravují. Rovněž vypravuje se, že často a podivuhodným způsobem byly vyslyšeny modlitby, které jak na hrobě, tak i v rodišti světcově k jeho přímluvě se obracely. Hrob nalezá se v kůru či presbytáři zmíněného kláštera Klarissek ve Villafrance, kde mrtvola ještě před pohřbením novým rouchem oděna a pak do rakve vyložené červeným, ve zlatě lemovaným aksamitem, uložena byla. Starý šat, v němž P. Vavřinec skonal, všily jeptišky do drahocenných látek a užívalo se ho již tehdáž, jako dosud, za prostředek, aby nemocným vzývajícím světce pomoci a uzdravení se dostalo. Vnitřní části mrtvoly, které při balsamování byly vyňaty, uloženy byly vyjma srdce v Lissabonu. Srdce dostali jako nejdražší ostatek oba spolubratří a průvodcové zesnulého, a to každý polovici. P. Jan Maria podržel jednu částku pro sebe, druhou odevzdal kapucínskému klášteru v Benátkách, kde P. Vavřinec tak dlouho živ byl a působil, zbývající pak díl daroval vévodovi Bavorskému. Také P. Jeronym nechal si jen částečku srdce na památku, ostatní pak daroval kapucínkám v Brindisi, které posvátný ostatek důstojně chovaly v nádherném chrámě od vévody Maximiliana vystaveném. (Dokonč.)

Zřízení konsistoře v Čechách za arcibiskupa Arnošta z Pardubic.

Podává **Ferd. Menčik**, úředník c. k. dvorní knihovny ve Vídni.

Zásluhy arcibiskupa Arnošta z Pardubic počínaje Balbinem od mnohých spisovatelů jsou oceněny, a nám nezbývá, než i svého hlasu k jeho chvalám připojiti. Bystré jeho oko, všech nedostatků si všímající, nemohlo

Digitized by Google

neviděti důležitost jedné instituce, jdoucí souměrně se zemskou právomocností. Byla to *konsistoř*, nacházející se v každém biskupství, jsouc napodobením konsistoře římské. Bylať každému vrchnímu pastýři duchovnímu svěřena právomocnost nad kněžstvem, ať již ve věcech přímo duchovních, aneb i světského práva, avšak při kněžstvu se týkajících. Pro různé péče jiné nemohl ovšem biskup sám konati právo, nýbrž měl úředníky, kteří ve jménu jeho ve všech právních věcech místo něho rozhodovali. Ti všickni tvořili tak zvanou konsistoř, v čele pak jejím stál *official* a *generální vikářové*, kteří byli obyčejně dva. Všickni tito tři, zdá se, že přítomni byli soudu konsistorialnímu, v němž official předsedal. Arcibiskup Arnošt již dříve určil povinnosti a spolu platy osob, které při soudě tomto co činiti měly, jako byli písaři k soudu patřící, prokurátorové a obhájcové čili řečníci, zvláštním ustanovením; r. pak 1359., aby předešel všem nepřístojnostem, vydal statut, jakým spůsobem jednání právní při soudě duchovním před se jíti má.

Kdo někým k soudu pohnán byl a sice buď zvláštními posly, aneb, čas-li nestačil, vyzváním s kazatelny prohlášeným, byl povinen buď sám se dostaviti, anebo záležitost svou svěřiti nějakému *obhájci* neb řečníkovi (advocatus). Nedostavil-li se nikdo z obou k roku, mohl obžalovaný officialem potrestán býti. *Prokurátor*, jejž strana žalující sama si dříve vyhledala a o sporu ho poučila, vedl při před soudem. I obžalovaný i žalobník mohl vzíti sobě se svolením officialovým až dva advokáty, kromě toho volno mu bylo, aby přivedl své svědky. Každý z nich měl určené místo, a sice v ohradě; dovolil-li zvláště official, mohly hlavní osoby aneb jejich prokurátorové postaviti se vzadu, ale za mřížemi, kde řečníci měli vykázané místo. Stalo se to proto,

Digitized by Google

aby mohli i mezi jednáním průvodním, viděli-li by toho nutnost, řečníkovi svému pošeptmu uvésti ku paměti nějaké právo své neb něco jiného ke své obraně. Jen tehdy, hrozilo-li nebezpečenství a chtěli-li opraviti chybu řečníkovu v provádění soudu, mohli jim hlasitě něco sděliti. Ovšem mohli sami, když žaloba přednesena byla, obdrževše svolení, své právo neb svůj skutek přednésti. Úlohou řečníkův nyní bylo, aby odpovídajíce k otázkám prokurátora, přiváděli ve prospěch svého svěřence důvody právní, vyvracujíce spolu tvrzení řečníka strany druhé, při čemž mu mohl i druhý advokát pomáhati. Prokurátor, jsa podobně v právech zběhlý, kladl ovšem otázky přiměřené, ale neměl sám přistoupiti k žalobě dříve, s advokátem původa o věci neporozprávěv. On byl i povinen, chtěl li nějakou listinu neb spis u soudu přednésti, tyto dříve řečníkovi ku podpisu předložiti.

Líčení celé bylo zaznamenáváno od *písaře*, který měl uloženo, aby na žádost některé strany všecky výroky, odpovědi, též obsílky i odpory i odvolání, buď ústně neb písemně předneseué, doslovně do zápisníku neb protokollu zanášel, a všecky spisy od stran uvedené bedlivě registroval, a v případě i opis stranám doručil. Výrok vynášen byl officialem. Odvolání z jeho rozsudku bylo možné; nedostavil-li se však ten, kdo s rozsudkem spokojen nebyl, nabyl rozsudek dřívější své platnosti. (Statuta 134°.) Bylo nakázáno, aby před soudem vystřehli se všech hádek a křiků, a přidržovali se pořádku, dle jakého pře projednávány býti měly. Advokáti svá jména napsati měli do knihy předložené u konsistoře, a nikdo v této nezapsaný nesměl odvážiti se, aby na sebe nějakou rozepři k zastávání bral.

Pořádek pak, jak jednotlivé rozepře za sebou následovaly, byl následující. Nejprvé jednalo se o roze-

Digitized by Google

přích chudých, které řečníci bezplatně hájili, potom přišly rozepře o beneficia, manželství, lichvu, desátky a poslední vůle a odkazy; na to teprve následovaly bez určitého pořádku stížnosti, udání, obvinění a jiné rozepře a hádky. Advokát, který první se přihlásil a zaznamenán byl, mohl nejprvé všecky rozepře na určitý pořádek vázané přednésti, a po něm ostatní dle své řady, třebas i druhý den, první-li ku projednání všech nestačil. Po odbytí těchto důležitějších rozepří přišly na soud spory jiné, o nichž jednalo se opět dle postupu zapsaných řečníků, ale tak, že neměl-li některý řečník spor, který by do prvního druhu náležel, tedy k. p. nějakou stížnost, oznámil to a slova ujal se druhý po něm následující, jenž stížnost nějakou zastával, a tak, až všecky stížnosti odbyty byly. Nyní mohl uchopiti se opět první advokát slova ve sporech, kde o udavačství se jednalo, měl-li podobnou rozepři a po něm i ostatní, až konečně více nebylo, o čem by se jednalo. Proto však přece mohl řečník, byl-li snad druhým řečníkem v nějaké jiné při, slova se uchopiti, třebas dle pořádku stál v seznamu na místě jiném, a obhajování v této rozepři nezrušilo pořádek, ve kterém měl svou hlavní při zastávati.

Aby obhájcové, lákáni velikým peněžitým prospěchem, nebrali sobě na starost příliš mnoho sporů, s čímž pak souviselo jednak chabé jejich hájení jednak neúspěchy a škoda svěřenců, ustanoveno, by nikdo nepřijímal tolik rozepří, aby jim patřičné píle věnovati a je prozkoumati nemohl. Stalo-li by se předce, že některý z nich by vlastní vinou rozepři ztratil aneb ji příliš dlouho vlekl, mohl od officiala býti potrestán. Měl tedy řečník, dříve než přijal při k obhajování, rozmlouvati buďto se svým klientem aneb s jeho prokurátorem a tak o zárukách se přesvědčiti, a teprvé,

Digitized by Google

nalezl-li po bedlivém zkoumání, že svěřenec jest práv, měl poučení svěřencovo ke své ochraně dáti sobě písemně zaručiti, a pak v rozepři se uvázati. Jinak neměl ji na sebe vziti a svěřencovi jím odmítnutému raditi, aby od rozepře ustál, aby tak druhou stranu zbavil výloh a trampot. Aby též i nesvědomitosti prokurátorův přítrž se učinila, neboť i oni přijímali všecky žaloby bez ohledu, a k tomu před konsistoří příliš hlučně sobě počínali, mnohdy se i smějíce a vyhrožujíce, a ve své nadutosti ani řečníkův nebrali ku pomoci, mimo to žaloby počínajíce řádu nařízeného nezdrželi a věci někdy tak spletli, že pravá žaloba mnohdy zamítnuta a nespravedlivé za právo dáno, mělo odtud pouze šest prokurátorův býti, kterým vyhraženo, aby rozepře vedli. Titéž byli, zrovna jako řečníci a písaři, po předcházející zkoušce a složené přísaze, přijímáni buďto officialem neb vikářem arcibiskupovým. Vedle nich mohli i písaři konsistoře býti prokurátory, ale nikdy v rozepřích, o nichž protokoll psáti měli. Prokurátorové měli se říditi radou advokátovou a neměli dle své vůle jednati, proto jen s jeho vědomím mohli před soudem nějakou listinu předložiti. Úřad svůj přijímajíce skládali přísahu v ruce kancléřovy obyčejně každého roku v posledních dnech měsíce září a slibovali, že budou strany své věrně a bez reptání podporovati a což spravedlivo jest, ve prospěch jejich přednášeti, nikterak nezasazujíce se o stranu bezprávnou, ano ji ještě od žaloby zrážejíce. Proto dokázalo-li se o nich, že snad méně pilně žaloby sobě hleděli aneb i žalobu nepravou přijali, mohl je official potrestati pokutou, která skládala se ve prospěch strany poškozené a opakovala-li se podobná nedbalost častěji, mohl je dočasně neb i na vždy s úřadu složiti, podobně jako řečníky.

Digitized by Google

Celé jednání před soudem zapisoval písař (notarius actorum); bylo jich více a skládali, jako veřejní písaři vůbec, do rukou officiala, od něhož přijati byli, přísahu na sv. evangelium. Zavázáni byli, by zapisovali spravedlivě a nebrali úplatkův žádných vyjma to, co jim dle práva náleželo. Žalobu, která písaři svěřena byla, by ji napsal, měl officialovi vrátiti a ji dříve, než ji se svým zápisníkem odevzdal, přečísti, podobně i listinu veřejnou, dobře-li jest napsána, aby snad něčeho důležitého některé straně na škodu neb druhé ve prospěch nenapsal aneb nevynechal. Všecko jednání měl zřetelně do protokollu poznamenati u přítomnosti officialově a registrovati, a požádán za opis při jednotlivém roku posloupně stranám opis, žádaly-li zaň, dodati, ovšem za určitý poplatek, jím se spokojuje. Též měl do register všecko vepsati, buď výrok, odvolání a jiné i listiny doslovně. U konsistoří podřízených biskupů měli alespoň listiny uschovávati, nechtěly-li strany výslovně, by se akta registrovala.

Z pravidla neměl býti prokurátorem žaloby nějaké, a byl-li jím, nesměl o rozepři jím vedené sám zapisovati. Překročil-li některé ze svých povinností neb nezdržel-li soudního tajemství, a udělil-li radu rozepře se týkající, dříve než byl rozsudek uveřejněn, pozbyl tím samým již svého úřadu. Ustanovení tato, jež zapsána byla v registrech kanceláře, měl chovati každý z osob patřících k soudu tomuto u sebe, aby je dobře znal, a přestoupil-li je jakýmkoli spůsobem, měl právo official, aby ho potrestal dle velikosti přestupku.

Digitized by Google

KRONIKA.

42. Hudba církevní u nekatolíkův.

Jak bledě to vypadá s církevní hudbou mezi protestanty, o tom německé časopisy samy obraz neutěšený nakreslily. Jistý professor Spitta piše v „Deutsche Rundschau“: „Kdokoli študuje vývin hudby v protestantské církvi německé od reformace počínaje až na naše časy, musí nabyti přesvědčení, že už po celých 100 let vlastně protestantské hudby církevní ani nestává.“ Příčiny úpadku toho jsou dle Spitty mnohonásobné: nejprve pietismus obmezil hudbu na obor jak možno nejmenší; později racionalism odňal umělci možnost všelikého vzletu vyššího. Cokoli ku konci 18. věku bylo od protestantských umělců pro chrám komponováno, jest plané a prázdné a všelikého slohu postrádá. Pokusy, jež během 19. století učiněny jsou v příčině zvelebení hudby církevní mezi protestanty, nezdařily se. Za posledních sto let nepodařilo se ani jediný chorál složiti spůsobem, jenž by svaté věci byl důstojný. Za nynější doby sotva najdeme farní osady, která by znala více než 20 nápěvů zpěvu chrámového. Za tou příčinou není možná, aby osada se při rozličných úkonech bohoslužby náležitě súčastnila. Náprava mohla by se státi jen tím spůsobem, kdyžby se zpěv církevní ve školách důkladně pěstoval; avšak v tom ohledu musíme dáti smutné svědectví, že v celém Pruském království s vyučováním ve zpěvu na školách velmi bledě to vyhlíží.

Protestantský spisovatel výš jmenovaný nucen jest přiznati, že *katolické* církvi v příčině hudby církevní rozhodná přednost náleží. Neboť hudba se tím lépe utvoří a ustálí, čím stálejší a trvanlivější jsou formy bohoslužby, k nimž se hudba přidružuje. Ale právě tu panuje mezi protestanty úplná rozervanost, jakáž u katolíků holou jest nemožností. I nejslabší mešní skladby katolické z 18. a 19. století jsou předce mnohem lepší než skladby od protestantů vyšlé. Libovůle a rozervanost v liturgii protestantské všeobecně zavládlá stala se příčinou úpadku hudby církevní protestantské.

Digitized by Google

Máme za to, že při takovém stavu věci ani škola pomoci nemůže; církevní hudba jen tam se může povznésti, kde čilý život církevní a náboženský zavládl, čehož bohužel u protestantů úplně postrádáme. Zanechte chybného principu, pak i důsledky jeho zajisté brzy vymizí. *Redakce.*

---

43. Otázky konferenční r. 1882. v diecési Kralohradecké.

Pastýřským poradám v biskupství Kralohradeckém byly na r. 1882. následující otázky k rozluštění předloženy:

1. Čím a pokud jest omezena pravomoc *zpovědnická* v katolické církvi vůbec a v diecési Kralohradecké zvláště?

2. V nejnovější době konají se zde onde taneční *plesy* a přejí si lidé míti *oddavky* v sobotu. Poněvadž tím trpí návštěva nedělních služeb Božích, kterak lze ze stanoviska duchovního pastýře proti tomu působiti?

3. Z kterých důvodů máme bedlivě hájiti církevní ráz našich *hřbitovů*?

4. O čem má býti *porodní bába* od duchovního pastýře poučena co do udílení svátosti křtu, volby kmotrův, úvodu šestinedělek a pohřbu nekřtěňátek?

Sděluje *Jos. Krška*, děkan v Heřmanově Městci.

---

44 Úcta k sv. Janu Nepomuckému.

Jakožto příspěvek k zajímavým dějinám úcty, po mnohá století našemu sv. krajanu Janovi z Nepomuku prokazované, dovolujeme si zde uveřejniti tyto řádky ze soukromého dopisu nám zaslaného:

Na důkaz, kterak již před svatořečením sv. Jana Nep. úcta k němu byla rozšířena a mezi lidem křesťanským hluboce zakotvena, sděluji snímek nápisu pozoruhodného. V městě *Přelouči* stojí na náměstí na vysokém podstavci socha téhož Ochránce našeho, která se nyní opraviti má. Po odstranění vrchní tabule ob-

Digitized by Google

jevil se na podstavci následující již poněkud zvetšelý a zamšený nápis:

InsIgne honorIs
aVItaeqVe VeneratIonIs
tessera
gLorIoso athLetae ChrIstI
et ConfessorI
S: IoannI
proteCtorI faMae
patrono patrIae
et aVXILIatorI
I. N. haeC ereCta et posIta statVa
a devotis et infimis quibusdam servulis hac caelatura
celatis
1704.

Což v českém překladě takto zní:

Na znamení cti a starodávné úcty pomník slavnému bojovníku Kristovu a Vyznavači, Sv. Janu, ochránci dobrého jména, patronu země a pomocníku I. N. tato socha postavena a vyzdvižena od několika zbožných a pokorných sluhů touto vypuklou prací ukrytých. — Letopočet dole umístěný srovnává se s chronostychem.

Jos. Krška,
děkan v Heřmanově Městci.

LXXV. seznam
údův a účastníků Dědictví sv. Prokopa.
(Vklady od 14. prosince 1881. až do 12. června 1882.)

P. T. pp.:

Kohout Jak., koop. v Bilovicích na Mor. 10 zl.
Slavík Kar., bohosl. v Č. Budějovicích 5 zl.
Kaplan Jos., far. v Cuslavi 10 zl.
Šimek Frant., koop v Dubanech na Mor. 20 zl.
Sauer Alf., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Kočí Frant., síd. kanovník na Vyšehradě 30 zl.
Syvalter Frant., kapl. v Chorušicích 5 zl.
Bečka Jan, kapl. ve Všeni 10 zl.
Mrázek Flor., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Spáčil Jos., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Frejka Vojt., klerik ř. praem. na Strahově 5 zl.

Digitized by Google

Schönborn Frant., hr., msgr., místořed. kn. arc. semináře v Praze 10 zl.
Polanecký Vojt. far. ve Viticích 10 zl.
Kučera Frant., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Doubrava Jos., adj. při theol. fak. v Praze 5 zl.
Novák Jos., bohosl. v Praze 5 zl.
Procházka Gilb., kn. ř. sv. Frant. v Praze 20 zl.
Hartmann Frant., kapl. v Dobrovici 20 zl.
Hroneš Frant., kapl. v Novém Městě 5 zl.
Sál Václ., kapl. v Kuklenách 10 zl.
Šílený Václ., bohosl. v Č. Budějovicích 10 zl.
Chlupáč Jan, farář v Ohařích 10 zl.
Schneider K., kapl. v Hradešíně 10 zl.
Ptáček Jan, kapl. ve Veselí u Bzence na Mor. 25 zl.
Roháček Fab., pokl. Děd. sv. Cyr. a Meth. v Brně 5 zl.
Paták Hub., sakrista u vel. OO. Minoritů v Brně 5 zl.
Bour Jak., roln. v Syrovicích na Mor. 5 zl.
Bour Jan, majetník č. 24 v Syrovicích na Mor. 5 zl.
Lhotský Jos., kapl. v Rožmitále 10 zl.
Broul Al., kapl. v Heřm. Městci 10 zl.
Petržilka Jos., kapl. v Bukovně 5 zl.
Jelínek Jan, koop. v Lošticích na Mor. 5 zl.
Surma Mor., koop. v Moravičanech na Mor. 15 zl.
Mikulka J., bohosl. v Olomouci 5 zl.
Pavlíček Frant., kněz diec. Olomúcké 10 zl.
Kubr Václ., kapl. v Dobřichovicích 10 zl.
Matějček Gabr., kn. ř. kapuc. v Třebíči na Mor. 10 zl.
Kubíček Jos., kn. arc. ceremoniář v Olomouci 10 zl.
Kubíček Jan, koop. při f. chr. sv. Mich. v Olomouci 5 zl.

V Praze dne 12. června 1882.

Dr. *Frant. Bauer*,
pokladník.

Literární oznamovatel.

50. Pouť Slovanů do Říma ke dni 5. července 1881. kterou spolu vykonal i popisuje Dr. *Karel L. Řehák*, Díl I. Spisů katol. spolku tiskového č. 1. za r. 1882. V Praze, nákladem tisk. spolku, tiskem Cyr. Meth. knihtiskárny. Str. 150. Cena 45 kr.

Digitized by Google

V loňském ročníku „Blahověstu“ začal p. spisovatel na ukázku uveřejňovati některé úryvky tohoto cestopisu, z nichž znáti bylo, že úkol prostonárodního cestopisce nejen vůbec dobře pojal, nýbrž jemu i v tom smyslu pozornost svou věnoval, v jakémž sobě vypsanou přeje míti cestu do Říma Slovan katolík. Nyní pak první díl celého dosti obšírného cestopisu před rukama majíce doznati musíme, že psán jest spůsobem pragmatickým, živými barvami líče dojem, jejž každá věc a krajina s obyvatelstvem i památkami svými na cestující poutníky učinila V první části této vypsána cesta z Prahy do Vídně, Terstu, Ankony, Loreta, Říma a sice popsány první 2 dny pobytu v městě věčném; vylíčení audience u sv. Otce Lva XIII. teprv v díle 2. bude následovati. Vypravování obohaceno četnými upomínkami z historie pobanské i křesťanské obranými jakož i zajímavými případy a příklady ze života vzatými, někdy i žertem protkáno, tak že čtenáře neunaví, ale mile pobaví a poučí. Ponechávajíce si další slovo o témž spise až po ukončení celého díla prozatím vyslovujeme snažné přání, aby čítáním podobných knih láska k Apoštolské Stolici v lidu našem rozmnožena a mnohé liché předsudky doposud o Římě panující poznenáhla byly odstraněny a poznáním pravdy nahraženy. *Redakce.*

51. Mladá leta. Dvanáct mravoučných povídek ze zkušenosti. Milé naší mládeži vypravuje *J. K. Hraše.* Se 4 obrázky, V Praze 1882. Nákladem Fr. A. Urbánka. (Nové knihovny pro mládež seš. 42.) Str. 44. Cena 30 kr.

Ve stručných povídkách těchto dávají se mládeži výstražné příklady a prospěšná naučení k opatrnosti, pravdomluvnosti a mravopočestnosti vůbec směřující; vše podává se mluvou dětskému věku úplně přiměřenou; čistě provedené obrázky pak názornost a zajímavost spisku ještě značně zvyšují; za dárek hodným dítkám dobře se hodí.

Redakce.

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXII. 1882. Svazek VIII.

Svatý Ambrož, biskup milanský, a Cicero, řečník římský,
jakožto pracovníci na roli mravovědné.

Podává Dr. **Martin Řiha**, prof. bohosloví v Budějovicích.

Svatý *Ambrož*, biskup milanský (340—397) náleží k slavným učitelům církevním na západě Evropy. Spisy bohatými, a do každého odvětví vědy posvátné zasahujícími, postavil si sv. Ambrož nehynoucí pomník slávy a úcty v Církvi sv., kteráž mu udělila vznešeného názvu „učitele církevního.“ Dle obsahu jsou spisy sv. Ambrože 1. věroučné, 2. mravoučné, 3. exegetické, 4. řeči posvátné, 5. listy a 6. písně. Ačkoli sv. biskup v každém odvětví vědy posvátné pracoval, přece obzvláštní pile a činnost jeho jeví se na poli *mravovědném*, neboť láskou k vznešenému úřadu pastýřskému plápolaje nejraději kázal o povinnostech k Bohu a k bližnímu, a tyto řeči posvátné věřícím svým též napsal a jako dědictví jim je zůstavil.[1])

Avšak v žádném jiném spisu sv. Ambrože nenalezá se tolik dokladů o jeho působení blahodárném v

[1]) Lehrbuch der katholischen Moraltheologie von Dr. Joh. Ev. *Pruner*. Freiburg in Breisgau, pag. 9.

Digitized by Google

úřadě biskupském jako ve třech knihách o Povinnostech (služebníků církevních): „*De officiis* ministrorum“ libri tres. Kdykoli spisy sv. Ambrože se uvádějí, vždy veliká chvála se vzdává třem jmenovaným knihám, vždy vypisuje se důležitost jich, jakož i mnohonásobná prospěšnost.[2]) V knihách těch jest složeno stručné učení o mravu křesťanském pro každého křesťana vůbec, poučení pro služebníky církevní zvlášť, jimž spolu podána jest rukověť, jak by při úřadu kazatelském lid věřící poučovati mohli. Dílo sv. Ambrože jest i v asketickém ohledu velmi poučné, neboť jsou v něm obsaženy pro duši zbožnou, kteráž duchovně se zdokonalovati touží, velmi vhodné pokyny a moudré rady. Veliká cena a váha díla sv. Ambrože spočívá hlavně v tom, že jím se nepředpojatě dokazuje, kterak mrav křesťanský na základě o mnoho pevnějším a vznešenějším zbudován jest nežli mrav pohanský. Dílem sv. Ambrože má se postaviti v jasném světle povinnost, ctnost a mravnost křesťanská proti temnému šeru a polosvitu povinnosti, ctnosti a mravnosti pohanské, zvlášť posvíti se má na oslavované dílo proslulého učence, mudrce a státníka římského *Cicerona*, jenž napsal o mravném životě rukověť synu svému Markovi, která po Italii široko daleko jako vzorné navedení k životu mravnému, a tím i blaženému sloužiti měla.[3])

[2]) Proslulý professor V. *Zikmund* praví v pojednání „O písemnictví a dějinách mravouky bohovědecké“, že jediný sv. Ambrož pokusil se ve 4. století o samostatný výklad křesťanské mravovědy, a že jeho spisy bohatý poklad mravných poučení v sobě chovají. A přecházeje k vyčtení spisů sv. Ambrože, spomíná obzvláštního díla o povinnostech služebníků církevních, v němž v pěkných protikladech vystupuje rozdílnost veliká mezi podobným spisem Ciceronovým de Officiis. „Časopis kat. duchovenstva.“ svazek IV. r. 1874. Dr. Albert *Stöckl*, Lehrbuch der Philosophie pag. 307.

[3]) Dr. Albert Stöckl, Lehrbuch der Geschichte der Philosophie. pag. 306. Mainz 1870.

Digitized by Google

Rationalistický filosof Kant praví, že křesťanské náboženství obohatilo pro svou vznešenou jednoduchost filosofii určitějšími a vytříbenějšími pojmy mravnosti, kterýchž dříve neměla.[4]) Slova ta pronáší Kant jmenem všech filosofů, kteří nemohouce upříti světla křesťanského na obzoru mravním připouštějí vlivu jeho, avšak nečiní rozdílu podstatného mezi mravoučením křesťanským a pohanským, ano rádi by zavedli mrav pohanský beze všeho mravu křesťanského, aby se ukázalo, že mrav rozumem jediným stanovený, dokonale stačí. Žádný filosof z dob křesťanských nemůže se však vykázati, že na půdě mravnosti bádal bez všelikého vlivu křesťanského, vždy spadávají bezděky do jeho bádání pojmy pravd křesťanských a vždy jest rozum jeho při bádání podmíněn zjevenou pravdou boží. Od té doby, co kvas křesťanských pravd zjevených do ducha lidského vnikl (Luk. 13, 21.) a zvuk hlasu božího zazněl (Ž. 17, 14. Sk. ap. 2, 2.), kyne tento nebeský kvas na všech stranách, zaznívá nebeský hlas po veškerém okršku země, a každý badatel, jenž upřímně hledá stopy pravdy blažívé, byť by se zpěčoval a bránil a ohlušoval, slyší přece zvuk boží, a nezbaví se kvasu pravd křesťanských, jakož i chuti a vůně jejich.[5]) Každé nynější bádání zavadí a dotkne se mimovolně smýšlení křesťanského, ono se upravuje dle pravd křesťanských a nezapře na sobě nádechu křesťanského, a byť by pravd křesťanských se zříkalo, proti nim bojovalo, a v útrobě své každou myšlénku křesťanskou udusiti chtělo, zůstává všecka snaha ta bez úspěchu. Smýšlení křesťanské jestiť tak valně rozšířeno jako světlo sluneční, které za dne jinému světlu světlosti nebéře, ale zby-

[4]) Kritik der praktischen Vernunft pag. 462.
[5]) Dr. Konrad Martin, Lehrbuch der kathol. Moral. 3. Aufl. §. 3. p. 4.

Digitized by Google

tečným je činí. Křesťanství šířic světlo zjevených pravd božích, osvěcuje badatele, kterýž jen svítilnu rozumu svého sobě rozžíti, a tou jedinou si posvítiti zamýšlí, ono zahřívá srdce jeho, aniž by si byl vědom, odkud zanícenost a vroucnost ta pochází. Třeba dost málo v kruhu přátel křesťanských potrval, postačí, že mrav křesťanský aspoň v nějakém způsobu se mu objevil, a do duše jeho vnikl.

Učený kazatel Lacordaire praví: Quoi! jamais le baiser d'un ami ne vous a fait sentir la respiration chrétienne; jamais un mot de l'ame depuis dix-huit cents ans n'est tombé des lèvres du christianisme sur vous! Non, vous ne pourriez pas nous opposer cette raison de l'hypocrisie, ce serait une raison parricide.[6])

Z řečeného jest patrno, že podmíněnosti, která vlivem pravd křesťanských v duchu lidském povstává, prost býti může jen ten badatel, jenž pravd těch nepoznav žil v dobách pohanských, a na zděděných soustavách filosofických svá bádání stavěl, a tudíž mrav člověka z rozumu jen upravoval.

Mezi četnými spisy mudrců pohanských není v oboru tom vhodnějšího spisu, v němž by souhrnem předkřesťanské vědění o mravech člověka obsaženo bylo, nad spis *Ciceronův* o Povinnostech. (M. Tullii Ciceronis *de Officiis* ad Marcum F.)[7]).

Nejznamenitější škola filosofická před Kristem Pánem byla škola *stoická*, která po veškerém Řecku a Italii se proslavila, a učením svým mravy těch, kteří se jí zasvětili, nejlépe upravovala a ušlechťovala. Dle učení Stoiků jest nejvyšším cílem člověka žíti dle při-

[6]) Cf. Conférences de Notre-Dame de Paris, par le R. P. Henri-Dominique Lacordaire tom. I. pag. 366.

[7]) De Officiis ad Marcum Filium Libri tres. Otto Heine. 3. Auflage. Berlin. 1866.

Digitized by Google

rozenosti, která má svůj vlastní zákon (ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν). Urovnati činy dle přirozeného zákona jest nejvyšší snahou Stoika. Moudrý Stoik pohlíží při všech činech k tomu nejvyššímu cíli, který pro něho nejblaženějším jest, a činové jeho, k cíli tomu směřující, jsou κατορθώματα. Stoik, jenž jest toliko „dobrý", spokojí se s tím, že při svém jednání volí nižší cíl, kterýž však nejvyššímu cíli jest podřízen. Čin jeho jest καθῆκον (slušnost), a nikoli κατόρθωμα (dokonalost — ctnost).

Bezcitnost slouží ku konání ctnosti, kteráž člověku největší blaženost dává, a sice v té míře, že jí ani Joviš dáti nemůže.[8]) Na tomto základě stoickém spočívá spis Ciceronův o Povinnostech, ač také pojímá v sobě vybrané zásady z učení škol jiných, pokud je Cicero za pravdivé uznával. (Eclecticismus.)

Cicero a sv. Ambrož pracovali se zvláštní zaníceností na roli mravovědné. K práci té vznešené vedlo je úřadování a veřejné povolání, vybízel je mocný vliv v kruzích společenských, unášela je láska k povaze šlechetné, a záliba v slušných mravech, a jako Cicero synu svému odkázati chtěl šťastné dědictví, tak i sv. Ambrož blahým dědictvím obohatiti chtěl duchovní syny své.

Nebude od místa, předešleme-li dříve některé události života Ciceronova, které ku spisu de Officiis vhodně přiléhají, a nastíníme-li stručný obsah obojího spisu, než k rozboru zásad mravovědných, a k bližšímu určení, v čem se shodují a v čem se od sebe líší, přistoupíme. Protiklady ty ukážou, že mezi mravoučením křesťanským a pohanským podstatný rozdíl jest.[9])

---

[8]) Dr. Alb. Stöckl. l. c. De Officiis libri III. cap. 8.

[9]) Dr. Josef *Walter*, ředitel c. k. gymnasia ve Stříbře, praví ve svém spisu M. T. Ciceronis Philosophia moralis pag. 5. „Quantum humanis philosophorum statutis

Digitized by Google

I.

M. Tullius *Cicero* narodil se r. 106. před Kr. blíž Arpina, kde otec jeho měl statek. Záhy vzdělával se Cicero v řečnictví, a prvně objevil se na řečništi za diktatury Sullovy. Za příčinou dalšího zdokonalení trval dvě leta v Řecku a v malé Asii, a nabyv mnohých vzácných zkušeností vrátil se zpět do Říma. V Římě dostalo se mu brzy mnohých úřadů a posléze i hodnosti konsula. Jako konsul potlačil znamenité spiknutí katilinské, a nabyl veliké slávy. Sláva ta působila žárlivost, a závistníci docílili toho, že Cicero z Říma vypuzen do vyhnanství, a že v Soluni a v Dyrrhachin jako soukromník žíti musil, až mu opět dovoleno vrátiti se do Říma. Tou dobou vypukla v Římě válka mezi Pompejem a Caesarem. Cicero stál na straně Pompejově a bral účast v bitvě u Farsala r. 48 před Kr. Po bitvě odebral se do Brundisia, a čekal tam na vítěze, jenž by mu dovolil do Říma se vrátiti.[10])

Když se potom ukázalo, že Brutus a Cassius, vrahové Caesara, nemohou vlády udržeti, opustil Cicero r. 44. před Kr. Řím; a boje se Antonia, jenž mu cestu k úřadům vůbec zamezil a život jeho ohrožoval, odebral se na své statky, které se na západním přímoří italském rozkládaly, a přecházel z místa na místo. Nemaje žádného úřadu a vyhostěn jsa ze života veřejného a truchle nad pohřbenou slávou svou, hledal v zátiší útěchy a zabýval se úvahami filosofickými.[11])

et doctrinae morali *divina Christi religio* antecedat, profecto non mediocrem profiteor me cepisse voluptatem.“ V Praze u Jindřicha Mercyho 1878.

[10]) Geschichte der römischen Literatur von W. S. *Teuffel*. Zweite Lieferung. pag. 250. Leipzig.

[11]) De Officiis libr. III. cap. I. Itaque qui in maxima celebritate, atque oculis civium quondam viximus, nunc fugientes conspectum sceleratorum, quibus omnia re-

Digitized by Google

Ačkoliv snaha Ciceronova předkem byla, aby proslulým řečníkem se stal, přece vždy nepřetržitou píli od svého mládí až do konce života věnoval studiu filosofie, čítal rád spisy filosofické, udržoval přátelství s filosofy řeckými, jako s Diodotem, stoikem (žil okolo roku 85. před Kr.), a když jej něco hnětlo a tížilo, a řečnická sláva jeho se zatemňovala, zabral se do hloubání a bádání filosofického, a potěšoval se úvahami mravovědnými. V tom dlužno hledati jednu z příčin, že napsal filosofické dílo o Povinnostech, kteréž po přestávkách roku 44. před K. dokonal, a které důstojně korunuje řadu spisů jeho filosofických.

Že dílo to nadepsal „De Officiis", vykládá Attikovi,[12]) že řecké *καθῆκον*, které původně znamená to, co se sluší, také officium „povinnost" zváno býti může ve smyslu širším, jako jest povinnost konsula, senatorů a císaře. Dílo své věnoval Cicero synu svému ***Markovi***, jenž roku 65. před Kr. se narodil. Otec Cicero staral se, aby syn Marcus ve vědách důkladně byl vzdělán, a napsal tudíž pro něho spis „de partitione oratoria". V občanské válce přidal se Marcus Cicero jako mladík sedmnáctiletý ku straně Pompejově, a velel jednomu oddělení jízdy, později byl poslán od otce do Athen, aby slyšel učení mudrce Kratippa, jenž byl tehdy hlavou školy peripatetické.[13]) Marcus měl však málo

---

dunant, abdimus nos, quantum licet, et saepe soli sumus

[12]) ***Atticus*** byl narozen r. 109. a zemřel r. 32. před K. P., proslul poctivostí a učeností ve vědách, a byl nejdůvěrnějším přítelem Ciceronovým.

[13]) Škola ***peripatétická***, která měla zakladatele Aristotela, zabředla v posledním čase před příchodem Krista do materialismu a skepticismu. (Heidenthum und Judenthum. Vorhalle zar Geschichte des Christenthums von Joh. Jos. Ign. ***Döllinger*** p. 317.)

Digitized by Google

záliby ve vědách, a oddával se rozkošnickým radovánkám i prostopášnostem, a brzy omrzelo jej studium filosofické, a protož dal se opět do řad vojenských najmouti, a bojoval, ač neštastně, u Filipi, kde útěkem se spasil. Nad touto nestálostí synovou zarmoucen byl otec, jenž neoblomnou pilností a otuželostí se všudy vyznamenával. Za tou příčinou umínil si otec, že syna svého sám o tom poučí, co člověku nejvzácnějším býti musí, a co jej opravdově ušlechtiti a oblažiti může, a tudíž napsal synu svému spis „De Officiis" a hned z počátku spisu toho praví, že povinnost člověka to jest, co v každém povolání ho poutá, v čemž i života lidského šlechetnost se spatřuje. (In officio colendo sita vitae est honestas omnis. libr. I. c. 2.) Cicero měl pevné a dlouholetou zkušeností oživené přesvědčení, že odtažité vědění a rozumování člověku velmi málo prospívá, a že jen činům a skutkům pravá cena a vážnost náleží, a protož filosofie musí hlavně k tomu cíli směřovati, aby vyzkoumala, který řád a spůsob jednání pravdivý jest, a jakými úkony člověk se oblaží.[14])

Tento cíl filosofie vyniká dle Cicerona tak, že filosofii povznáší nad všecky vědy, které jí slouží.

Ciceronovo bádání filosofické bylo veskrz na poli mravném čili ethickém (rozum praktický). V některých spisech filosofických snaží se Cicero vyzkoumati mravné základy obecné, na nichžto znamenití filosofové řečtí soustavu mravovědeckou zbudovali, při tom však pomíjí naprosto zásad dobrodružných Epikureů, a drží se vážných Stoiků a vypočítavých Peripatétiků. V jiných spisech, jako jest spis o Povinnostech, pojednává

[14]) De Officiis l. I. c. 6. Virtutis enim laus omnis in actione consistit.

Digitized by Google

samostatně o jednotlivých pravidlech, kterýmiž činy a vůbec veškeren život člověka se říditi musí. Při všem bádání filosofickém nesleduje Cicero zásady cizí systematicky, nýbrž řídí se tím, co blahý pocit v něm budí, a co se mu zdá býti včasným a vhodným. Cicero hověl nejvíce eklecticismu, sbíral vše, co v jednotlivých soustavách filosofických za nejopravdovější a nejužitečnější považoval, při tom chtěl vždy jíti cestou střední mezi učením Peripatétiků a Stoiků.[15]) Poněvadž Cicero se domnívá, že o pravdách nadsmyslných člověk jistoty úplné nemá, tedy staví obecnou zásadu mravnou jen na domněnkách ze světa nadsmyslného, maje za to, že člověku cit práva a spravedlnosti vrozen jest, a že do útrob vnitra jeho vědomí o Bohu položeno. Mrav jest do člověka vložen jako símě boží, kteréž v životu člověka roste a se rozvíjí, a kterýmž člověku při rozmanitých poměrech společenských pevné půdy se dostává. Pravda a spravedlnost nedají se zviklati lží a bezprávím. Ačkoliv Cicero na velmi širokém základě zásady mravné položiti chtěl, a pro veškeré člověčenstvo obecnou zásadu mravnou vystaviti se snažil, předc nejvíce zřetel měl ku třídě lidí těch, kteří záležitosti veřejné říditi mají, a úřady zastávají.[16]) Cicero choval něžnou pietu ku svým učitelům, stoikům Panaetiovi a Poseidonovi, a upravil dílo své de Officiis v duchu římském podle díla Panaetiova. Veškeren material roztřídil do tří knih, v první knize o 45 kapitolách pojednává o

---

[15]) Dr. Albert *Stöckel*, Lehrbuch der Geschichte der Philosophie pag. 189. Otto *Heine* l. c. pag. 10. De Officiis libr. I. cap. 2. Etudes de Théologie, de Philosophie et d'Histoire publiées par les P. P. Charles *Daniel* et Jean *Gazurin* de la Compagnie de Jesus. Paris 1857. pag. 196. t. I

[16]) De Officiis libr. I. cap. 21. libr. II. cap. 13. lib. III. cap. 21.

Digitized by Google

Dobru Mravném[17]) a o povinnostech z něho plynoucích; v druhé knize o 25 kapitolách činí rozpravu o Užitečném, a též o povinnostech odtud vycházejících; ve třetí knize o 33 kapitolách rozmlouvá o Srážce (de collisione) obojího, mravného a užitečného, a ukazuje, jak se při tom člověk zachovati má. Uspořádání veškerého materialu mravovědného nevychází u Cicerona z ducha pokojného filosofa, jenž myšlénky vážně a klidně pronáší, nýbrž z mysli pohnuté, z proudu řečnického, tak že někdy široce a neúměrně, jindy zas úchvatně a sevřeně mluví. Nad to stojí Cicero jako eklektik před bohatou bibliothekou, z níž mnoho materialu lze nabyti, avšak při nedostatečném času jen málo se docílí, a také se objevuje v díle Cicerona pravda, že rozum lidský všecky pravdy řádu přirozeného do nerozborného systému neuvede,[18]) a že nové systémy filosofické staveny bývají na troskách a zříceninách systémů dřívějších.[19])

Učení Ciceronovo o mravech, jak v třech knihách o Povinnostech vyloženo jest, krátce toto jest:

A. *Dobro mravné* (honestum, *καλόν-καθῆκον*) jest to, co samo o sobě každému člověku žádoucno býti musí. Samo o sobě žádoucno jest jen to, co v přirozenosti lidské leží, a co člověku nejpřiměřenější jest.[20]) To ohlašováno bývá rozumem, jenž pravdu hledá, a člověku mravný zákon předkládá. Kdo s tím zákonem

[17]) De Officiis libr. I. cap. 4, 5 etc. Honestum, quod etiam si nobilitatum non sit, tamen honestum est, quodque, vere dicimus, etiamsi a nullo laudetur, laudabile esse natura. Formam quidem ipsam, Marce fili, et tamquam faciem honesti vides, quae si oculis cerneretur, mirabiles amores, ut ait Plato, excitaret sapientiae

[18]) Theologia moralis auctore Ernesto Müller libr. I. pag. 23.

[19]) S. Augustini de Civitate Dei libr. VIII. c. 8—12.

[20]) De Officiis libr. I. cap. 2. et 4.

Digitized by Google

se srovná a jeho poslušen jest, nazývá se mravným a blaženým člověkem. Vášně protiví se zákonu mravnému, a člověk mravný je krotí a rozumu podrobuje. Rozumem druží se člověk k bohům, které zbožností a svatostí usmířiti může, a k nimž ho první povinnosti vážou.

Povinnost jest, co tíhne a směřuje k dobru, rozumem poznanému, buď bezprostředně, dokonale, aneb prostředečně, nedokonale. Směr první jest přímý a povinnost ta nazývá se *κατόρθωμα*, a jestiť vynikající povinností jen u těch, kteří jako mudrcové rozumem svým do věcí dobrých vnikají, a účelu jich jasně poznávají. Směr druhý jest nepřímý a povinnost ta jest jen *καθῆκον* a k dobru se nese pomocí daného zákona, který přikazuje, co se na obecné blaho sluší.

Ctnost jest nejvznešenější dobro člověka, které mu chválu a slávu největší přináší. Bytné částě ctnosti jsou tři: 1. jest porozuměti tomu, co v každé věci pravého jest, co se pro každého hodí, a co z věci povstati může, 2. krotiti pobouřenou mysl (*πάθην*), a podrobiti chutě (*ὁρμὰς*) rozumu. 3. žíti s těmi, kteří kolem člověka jsou, rozvážlivě a uměle. Jen jedna jest ctnost, ač možno více ctností rozeznávati, též může ctnost sesíliti a na vyšší stupeň postoupiti. Mravnost, šlechetnost, povinnost a ctnost jsou pojmy u Cicerona často synonymicky užívané, ačkoliv se snaží každý z jmenovaných pojmů určitěji dle zvláštnosti jeho vyměřiti.

Mravné, šlechetné i ctnostné pramení se dle Cicerona čtverým pramenem, a tak vznikají čtyři ctnosti hlavní.[21]) Královnou všech ctností ale jest *Moudrost*

[21]) De Officiis libr. I. cap. 5 et 43. Omnis honestas manat a quatuor partibus, quarum una sit cognitionis, altera communitatis, tertia magnanimitatis, quarta moderationis.

Digitized by Google

(σοφία)[22]) a tudíž nad opatrností (prudentia) stojí, která mezi hlavními ctnostmi zaujímá první místo. Moudrost má vědění věcí božských a lidských, a udržuje vzájemnost a společnost mezi bohy a lidmi,[23]) a protož nejvíce mezi všemi ctnostmi vyniká. Opatrnost, Spravedlnost, Statečnost a Střídmost jsou dle Cicerona základní ctnosti, a z těch nejvíce vychvaluje Spravedlnost, nazývaje ji jako Moudrost vládkyní a královnou ctností všech, a nikdy a nikomu ani moudrému nedovoluje, aby ji obešel.

Opatrnost jest zručnost pravdu poznati, vždy dobře voliti, žádoucích věcí dosáhnouti a zlých se vystříhati. Opatrnost pěstuje všecky vědy, a snaží se všem věcem porozuměti, v pochybnostech radu dáti, a zvlášť v tom, co se týká šlechetného a blaženého žití.

Spravedlnost a s ní sdružená dobročinnost jsou ctnosti spolkové a udržují život spolkový. Spravedlnost chrání právo a rovná vůli lidskou, aby každému dáno bylo, co mu náleží, ona se stará o rozmnožení obecného blaha, a chce prospěti všem vůbec a jednotlivcům zvlášť. Obecné blaho musí míti každý na zřeteli, a jest povinností každého o ně se starati. Základem spravedlnosti jest důvěra, která věří slovům a slibům a smlouvám.

Že jednotlivci mají vlastní jmění, není dle zákona přirozeného, neboť právo vlastnické utvořeno jest z obecného práva, kteréž původní jest. Avšak právo vlastnické musí býti hájeno spravedlností, aby ve společnosti vládnul řád a byl mír. *Dobročinnost* jest zvlášt-

---

[22]) Cicero činí někdy rozdíl mezi moudrostí (σοφία) a opatrností (φρόνησις).

[23]) In qua (sapientia) continetur deorum et hominum communitas, et societas inter ipsos. De Officiis libr. I. cap. 43. et libr. II. cap. 2.

Digitized by Google

ní druh spravedlnosti; ona snaží se dle možnosti přispěti každému ku pomoci, neboť člověk rodí se na svět pro člověka, avšak nejdříve pomáhá těm, kteří v děčni budou. Miluje-li člověk statky a chce-li bohatnouti, má ducha nízkého a malého.

Spravedlnost má též zachována býti na bojišti nepříteli, mát i tam věrnost a přísaha svatě býti dodržena. S národy podmaněnými po bitvě má se zacházeti vlídně a dobrotivě.

Statečnost spočívá v síle duševní a v hrdinosti, nezná bázně, věcem nepřikládá velké ceny, nepovažuje břemena osudu za nesnesitelná, neztrácí přítomnosti ducha, a snáší trpělivě bol a žal. Dvojí jest druh statečnosti, statečnost státníkova a statečnost vojínova. První jest znamenitější. Statečnost vyniká nad ostatní ctnosti a má na sobě lesk a záři, může býti také v v zátiší, avšak vykázané místo ducha statečného jest na jevišti života občanského, kde se objevuje boj a zápas mravné síly.

Účinek statečnosti jest pevná, rovná mysl. Statečnost nezamítá sebevraždy, neboť sebevražda jest za jistými okolnostmi i přikázána.[24])

Střídmost chová míru a klade meze při veškerém jednání, a žádá na člověku, aby žádnou bouří mysli své nedal se strhnouti, aniž rozkošnou chutí a lahodou dal se unésti. Střídmost jeví se nejvíce v slušném chování se, ve spůsobných řečích a skutcích, jakož i v pohybu těla, a v bytu. Slušnost (πρέπον — decorum) tak se podobá šlechetnosti, že se zaměniti mohou, a každá ctnost má na sobě slušnost, krásu, úměrnost a

[24]) De Officiis libr. I. cap. 22. libr. I. cap. 18, 19. 31. Haec differentia naturarum tantam habet vim, ut nonnunquam mortem sibi ipse consciscere alius debeat, alius in eadem causa non debeat.

Digitized by Google

ozdobnost. Spříbuzněná jest se střídmostí také stydlivost, mírnost, tichost a bavivost.

K hlavním ctnostem připojuje Cicero zachovávání řádu, jenž žádá, aby všecky skutky a řeči byly na vhodném místě, a dály se v příležitém čase) (*εὐταξία* a *εὐκαιρία*).

Se slušností se nesrovnává výdělkářství a lichvářství, které v nenávisti jsou u lidí, dále nájemnictví, kupectví a řemesla, která jen rozkošnictví slouží, jakož i marnotratnické hry. Nejslušnější živnost člověka jest, vzdělává-li role své.

B. V knize druhé vykládá Cicero, co *užitečno* člověku jest, a jak užitečno a mravno k sobě se mají. Cicero dovolává se autority filosofů, a tvrdí, že užitečno jest tolik, jako spravedlivo aneb šlechetno. Užitečno jest, co člověku slouží k zachování života. Mohou to býti bytosti buď neživé, na př. zlato, byliny, aneb živé. Ty pak jsou buď bez rozumu aneb jsou rozumem obdařené. Rozumem obdařené bytosti jsou dvojího druhu, bohové a lidé. Bohové neškodí lidem a rozdávají dary nábožným a svatým. Lidé mohou vespolně velmi sobě prospěti, a sice prací, řemeslem, uměním, průmyslem, obchodem a službami rozličného druhu. Jakkoliv lidé vespolek velmi sobě prospěti mohou, touž měrou nikdo nemůže člověku tolik uškoditi jako člověk, a protož třeba jest ctnosti, již vlastně náleží, aby srdce lidí sobě získala, a je pro své prospěchy k sobě připoutala. Pásky, kterými lidé vespolně k sobě připoutati se dají, rozličné jsou; můžeť to býti láska dobrotivá, anebo důvěra, aneb strach a hrůza před mocí, anebo naděje na odměnu, aneb posléz umluvená mzda. Každý člověk jest přesvědčen, že nejpevnější svazek se uváže tu, kde dobrotivá láska jest, a nic není nebezpečnějšího a

Digitized by Google

zhoubnějšího nad to, když strach, bázeň a hrůza lidi dokromady držeti má.[25])

Proslavení přináší člověku lásku, důvěru a úctu. Sláva největší plyne člověku odtud, že ctnostným, šlechetným jest, neboť ctnost se líbí všem lidem a sama o sobě dobývá sobě u každého úcty a vážnosti. Ctnost proslavená budí na všech stranách důvěru, kteráž slovům věří a na nich naději svou staví. Sláva člověka se šíří, když veliké, mimořádné skutky koná, snáší-li těžké útrapy, bídy a bolesti s myslí hrdinnou, a vzdoruje-li statečně vší nepravosti a nepodá-li se vábným rozkoším. Mezi všemi činy mimořádnými, které obdiv vzbuzují, vynikají činové spravedliví, zvlášť když spravedlnost se nedá uchvátiti podplacující lakotou, aneb pánovitou ješitností. Jinochům dostává se slávy buď na bojišti aneb na řečništi; avšak slavnějšími se stanou, jestli sobě zvolili za společníky muže moudré, kteří o záležitostech obecních se radí a je pořádají. Nejvíce slávy mohou nabyti tehdy, když výmluvnými slovy svými obžalovaného a od mocných boháčů utištěného občana obhájili.

Také štědrost, objevuje-li se v míře rozumné, může slávu zjednati, zvlášť svěřen-li někomu úřad veřejný, kde pro blaho obecné vykonati může skutky, které mají trvání na dlouhá leta. Vedle slávy, která člověku veliký užitek přináší, mohou ještě jiné věci člověku býti užitečné, na př. zdraví, síla tělesná, majetek, peníze, kterýchž ale nemá býti užito k lichvaření.

C. V knize třetí rozmlouvá Cicero o *potyčce mravného s užitečným.*

---

[25]) De Off. libr. II. cap. 7. Malus custos diuturnitatis metus contraque benevolentia fidelis est vel ad perpetuitatem. Qui se metui volent, a quibus metuentur eosdem metuant ipsi necesse est.

Digitized by Google

Potyčka jest jen zdánlivá, neboť užitečné nesmí se protiviti mravnému, čili tomu, co nejvyšší dobro jest, a to jest žíti dle přirozenosti (convenienter naturae vivere).[26]) Nikomu není dovoleno pro vlastní užitek jinému ublížiti a ukřivditi. Aby člověk věděl, jak se má zachovati při té potyčce, třeba jest mu znáti pravidla (formula), dle něhož se říditi má. Pravidlo schvaluje jen takové činy, které pro blaho obce vykonány byly. Co obecnému blahu škodí a život společenský ruší, nemůže býti šlechetné, jestiť bezbožné a proti bohům nesmrtelným, kteří mezi lidmi založili společnost.

Zákon mezinárodní (lex gentium) a zákon občanský zapovídá jinému škoditi za příčinou prospěchu vlastního. Kdo by druhému na cti utrhoval, aneb na statku škodil za příčinou svého prospěchu, jednal by proti přirozenosti, a to víc než kdyby smrt, chudobu a bolest a podobné tíže snášel. Oloupiti a zabiti ukrutného tyrana, aby obci blaho nadešlo, jest čin šlechetný, poněvadž jest třeba amputace nakaženého oudu, aby celý organismus nebyl zkažen.

Ti, kdo ve filosofii jen málo pokročili, přesvědčeni jsou, že skutky nešlechetné, byť by tajné byly před bohy a lidmi, nikdy nesmějí konány býti. Hledati užitečné věci, nešlechetné není, jenom toho musí každý se vystříhati, aby při hledání užitku jinému neškodil. Mezi užitečnými věcmi dlužno hledati a rozeznávati stupně; tak na př. přátelství užitečnější jest nežli čest, bohatství, rozkoš, avšak přátelství nesmí se příčiti blahu obecnému, přísaze a věrnosti. Kdo soudí přítele, musí odložiti osobu přítele, a kdo přísahá, musí se rozpomenouti, že Bůh jest svědkem jeho, a že duši od Boha

[26]) De Off. libr. III. cap. 3. 7.

Digitized by Google

má. (Meminerit Deum se adhibere testem: id est, ut ego arbitror, mentem suam, qua nihil homini dedit ipse Deus divinius). Přátelství musí ustoupiti před náboženstvím a svědomím.

Pomlčeti o vadách věcí na prodej přinešených, jest tolik nespravedlivé, jako když vady od prodavače skrývány jsou, a ještě horší jest, když někdo řečí oulisnou a ošemetnou je doporučuje.[27])

V dalších kapitolách uvádí Cicero mnohé případy z dějin římských, kde se objasňuje pravda, že užitečné neprotiví se mravnému. Závazky a smlouvy, byly-li učiněny o věcech užitečných, nemohou zavazovati k tomu, co by nemravné bylo. Člověk spravedlivý nepřijme dědictví, když by měl závazek, za ně konati věc neslušnou. Na bozích nemá se žádati nic nerozvážně, aniž mají se bohům činiti sliby nerozvážné a nemají se plniti, kdyby vyplnění bylo nemravné.

Příkladná nezištnost hrdiny Regula zasluhuje veliké chvály, který do Karthaga zpět do zajetí se vrátil, jak se přísahou byl zavázal, ač velikým mukám vstříc jíti musil.[28]) Všecka rozkoš protiví se mravnosti, užitek nepřináší člověku, jest sotva koření (condimentum).

Cicero zakončuje spis svůj odevzdává jej synu svému Markovi, a žádá ho, aby rád a pilně v něm čítal, a takto s otcem nepřítomným rozmlouval, čímž se stane otci velmi drahým a milým.[29])

(Pokrač. bud.)

---

[27]) De Off. libr. III. cap. 13. 14.
[28]) De Off. libr. III. cap. 27. 30. 31.
[29]) De Off. libr. III. cap. 33.

Digitized by Google

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

III.

Že slovanská liturgie po vtržení Maďarů do Uher právě zde se déle udržela nežli na Moravě a v Čechách, anobrž že až podnes tam trvá, toho naskytují se v dějinách Maďarů mnohonásobné příčiny, které jsou jako klíčem ku porozumění tomuto úkazu.

První takovou příčinou jest vliv, jejž východní církev už na Maďary vyvírala, když ještě ani do Uher nebyli vnikli. Znalit Maďaři (ovšem skrovnou měrou) církev řeckou asi půldruhého století dříve nežli počali známiti se s církví latinskou. Jsouce národem uralsko-finským a příslušníky veliké jim národně příbuzné říše Chazarů (Kozarů), kteráž z nynějšího jižního Ruska 24 gubernií zajímala, měli příležitost nejen od četných zajatců řeckých poznati poněkud církev východní, nýbrž slyšeli i ze samých úst apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoda blahou věst Kristovu o spáse lidstva; nebo jak známo z legendy pannonské „život sv. Konstantina řečeného Cyrilla“ (Font. rer. Bohem. I. 1. d.) vyžádal si Chagan (Kagan) Kozarů na řeckém císaři Michaili věrozvěsty křesťanské a ten poslal mu svaté bratry Cyrilla a Methoda, kteří po nějaký čas meškali v obchodním městě Chersoně, aby se nejprv jazyku kozarskému náležitě přiučili a pak s tím větším zdarem a úspěchem evangelium Páně hlásati mohli. S jedním kmenem aneb pravdě podobněji s jednou tlupou maďarskou (snad za kořistí se honící) potkal se dle téže legendy sv. Cyrill, když asi r. 856. se ubíral do Chazarska, kde tehdáž sedm kmenů Maďarů sídlilo.

Digitized by Google

Proto čteme v legendě dotčené (str. 13.): „Vrátil se filosof Cyrill na svou cestu (do Chazarska z Chersonesu, kde nalezl kosti sv. Klimenta papeže mučeníka) a když v první hodinu modlitbu konal, *napadli naň Uhři**), jako vlci vyjíce, chtějíce jej zabíti. On pak neustrašil se, aniž ustal ve své modlitbě, nýbrž „*Gospodi pomiluj*“**) jenom volaje; neboť byl končil už Boží službu. Oni uzřevše jej, z Božího rozkázání zkrotli a počali *klaněti se jemu* a *slyševše poučná slova z úst jeho*, propustili jej se vší družinou.“ Tedy i Maďaři uslyšeli z úst samého sv. Cyrilla „poučná slova“ spásy (kozarským jazykem jim srozumitelným) a nemohouce odolati moci slov jeho propustili jej i s družinou bez příkoří s velikou úctou (*klanějíce* se jemu dle legendy).

O výsledku pak, jejž měla blahověst jeho v samém Chazarsku na díle maďarském (kde sv. Cyrill měl mnoho potyček či hádek se židy a Saraceny) praví tatéž legenda: „Pokřtilo se z těch lidí *dvě stě* zavrhše mrzkosti pohanské a sňatky nezákonné. Napsal pak kagan k císaři řeckému (Michaili) list takový: „Poslal jsi nám, pane, muže takového, který nám vyložil křesťanskou víru slovem i skutky, svatou Trojici, i seznali jsme, že jest to pravá víra a rozkázali, aby se pokřtili *o své vůli*, doufajíce, že i my k témuž (cíli) dospějeme

---

*) „Napadoša na nь Ugri.“ Jméno Uger, Uher (Ugrie, Ungaria) dáváno Maďarům od Slovanův. Oni sami jmenují se „Magyar“ (člověk neb obyvatel země) — tuším od jednoho kmene maďarského, jejž Konstantin Porphyrogeneta zpotvořeně „Megere“ nazývá. Jméno „Nemet“ (Němec) vzali Maďaři od Slovanů.

**) Zdali slova sv. Cyrilla: „*Gospodi pomiluj!*“ nepoukazují dosti zřejmě na cyrillský původ písně až doposud v Čechách oblíbené: *Gospodine pomiluj ny* atd.? A neměla-li by píseň ta také na Moravě při každé slavné příležitosti zpívána býti?

Digitized by Google

Jsme všichni soudruzi a přátelé tvého císařství a pohotově k službě tvojí, kam chceš.“

Asi r. 859. zarazili Maďaři sídla svá dle vlastního podání národního v *Atelkuci* t. j. v krajině mezi řekami Bugem, Dněstrem, Prutem a Seredem, v Bessarabii a v Moldavě čili v Multanech. Bylit k tomuto stěhování donuceni krutými *Pečenci*, národem nad ně divočejším a bojovnějším, kterýž je ustavičně stíhal a ze sídel sotva zaujatých zase vytlačoval. O Pečencích se říkalo, že koho potkají, šavlují a v krvi lidské se máchají.

Velmi památným a rozhodným pro Maďary létem byl rok 890.*); nebo v této době vyzval je řecký císař Leo, příjmím „grammatikos“ (učenec), aby vejdouce s ním ve spolek, pomohli mu pod jeho moc podbiti Bulhary, kteří na začátku 9. století knížetem svým Krumem (802—815) na útraty říše řecké Bulharsko povýšili na velmoc a za vlády Borisovy (852—888. 892—893) křesťanství s liturgií řeckoslovanskou byli přijali.**) Maďaři vešedše ve spolek s Řeky proti Bulharům rádi se jim postavovali na službu, majíce tím příležitost k

*) Přidržujeme se tuto ponejvíce *kritického* dějepisného líčení této doby ve spisu Dr. Fr. Kronesové (Handbuch der Geschichte Oesterreichs II. sv. str. 53. a n.); nebo maďarské prameny na mnoze sobě odporují a nakupeno v nich mnoho bájek plných maďarské pochluby.

**) Mimochodem připomínáme zde, proč Bulhaři se zpírali, přijíti liturgii latinskou, ačkoli latinští missionáři mnoho let byli mezi nimi působili a Řím si toho co nejtoužebněji přál. Zpírání to dá se hlavně vysvětliti z jejich obavy, že by přijmouce liturgii latinskou byli od Franků reklamováni pro jejich panství politické, an král Franků, jsa císařem římským, pokládal se za pána a občanskou hlavu veškerého křesťanstva, kteréž užívalo liturgie latinské. Chtěli tedy tím ujíti porobě skrze panstvíchtivé Franky.

Digitized by Google

nabytí hojných plenů, po nichž nejvíce bažili; nebo brali nejen peníze, obilí, dobytek, nýbrž i samé lidi, kteréž napotom za parobky prodávali. Tím však také nabyli příležitosti poznati jednak svými spolčenci obřad řecký, jednak zajatými řeckoslovanskými kněžími z Bulharska i ritus řeckoslovanský; nebo třikráte porazili Maďaři ve spojení s Řeky Bulhary a bohatou ulovivše kořist, mnoho jich zajali. Tato zloba Řekův na poslovanštěném národu bulharském spáchaná mstila se napotom na Řecích hrozně a veliké na ně pohromy uvalila, nebo Maďaři usadivše se v Uhrách nejméně devět- neb desetkráte, jako příval s hromobitím a krupobitím, doráželi s celým závažím moci své na říši řeckou, zasazujíce jí rány téměř smrtonosné.

Ale dříve ještě přikvačila na Maďary samé v Atelkuci (Meziříčí) bouře války od starých nepřátel — Pečenců, — kteří je opět i z těchto sídel vyhnali Takto Maďaři přinuceni jsouce nového si domova vyhledati, přistěhovali se, jak Dr. Krones (str. 58.) se. domnívá, v hlavních kmenech svých na severní pobřeží dolejšího Dunaje a k západu do Potisí i do nižin Dunajských. Odtud prý se nejsnadněji vyložiti dá útočení Maďarů na veleříši moravskou v Pannonii a v západním Uhersku. Toto útočení však nestalo se jedním rázem, nýbrž dálo se od r. 892. v opakovaných jednotlivých nárazích. Jednotlivé maďarské tlupy braly se ovšem, jak i sám Dr. Krones za pravdu má, starou už Hunnům a Avarům a později Mongolům obvyklou cestou, totiž soutěskami ve východních Karpátech a vnikly ve spojení s Rusy od Kyjeva a s Rusiny z Haliče, kteří jim sami dobrovolně horami těmi cestu ukazovali, do východních Uher u nynějšího města Munkačova.

Maďarští dějepisci „Anonymus regis Belae nota-

Digitized by Google

rius" a jen málo mladší kronikář *Kéza*, vrstevník krále Ladislava IV. († 1290), kteří však jen latinsky psali, vyličují stěhování Maďarů tak, že jejich hlavní proud bral se skrze Skythii, Kyjevskem a Ruthenií a odtud že soutěskou Vereckou ve východních Karpatech vnikl do krajiny, kde teď jsou města Unghvár a Munkačov (Munkacs). Dr. Krones soudí, že Maďarů samých, branných i bezbranných (starců, žen a dětí) sotva půl milionu bylo a ostatních příměsků sotva 200.000 (branných i bezbranných); jinak by se nedalo pochopiti, proč síla jejich nestačila na poražení Pečenců a proč více než deset let potřebovali, nežli říši velkomoravskou s pomocí Němců povalili. Že tlupa stěhujících se Maďarů také mimo Kyjev táhla, připomíná sám ruský dějepisec *Nestor*, an praví: „Šli *Uhrové mimo Kyjev* horou, která se nyní zove uherskou; přišedše ku Dněpru rozbili stany; nebo chodili jako Polovci." Maďaři byli jako poslední vlna v ohromném vlnobití všeobecného stěhování národů, kteří nyní všickni pokřesťaněním si byli osobili stálé své vlasti.

Maďaři vnikše dle vlastních svých tradic do Uher soutěskou Vereckou, odkudž nejsnadněji jest z Haliče přejíti do Uher, ocitili se v severodunajské částce říše bulharské, která se od Pešti až ku pramenům Tisy rozprostírala a obzvláště slovanský živel v sobě chovala, jenž se přiznával *k řeckoslovanské církvi od Říma tehdáž rozkolem ještě neodloučené*. Za tou příčinou dí Pavel Šafařík ve svých „Slovanských starožitnostech" při popisu větve bulharské (str. 606 z r. 1837.): „L. 807. Bulharové, obořivše se valně na Avary, konečně je rozptýlili a zaujavše celé okolí potiské, rozšířili tím hranice své říše až k městu Pešti a odtud vedle pohoří podtatranského až ku pramenům Tisy. Tuto severodunajskou částku říše bulharské jmenují Byzantinci Bul-

Digitized by Google

hary za Dunajem. Sem, do těchto žirných avšak tehdáž polopustých vlastí, zavozovali panovníci bulharští lid ve Thracii a Macedonii zajatý, zvláště pak *slovanský* buď k zastírání jimi hranic severních, buď podobněji ke vzdělání úrodných polí. Některá částka těchto zajatých nepochybně zde s domácími obyvateli, *Slovany* i Valachy, sídliti zůstala. *Maďarové, vpadše do země nyní Uhry zvané, nalezli v ní Slovany Bulharům poddané*, a vyhubivše (?) je aneb zapudivše do hor (?), zaujali sídla jejich. Ze slovanských žup povstaly stolice uherské, z nichž mnohé stará svá jména slovanská ještě až podnes zachovaly, na př. Zemplinská (t. Zemlinská), Čongradská, Solnocká, Bodrocká a jiné. — *Slováci a Rusíni podtatranšti*, nápodobně Moravanům, Korutanům, Chorvatům a Srbům, přetrvavše *první úpornou* bouři, ochránili národnost svou.“ Šafařík mohl doložiti, že titéž *Slováci a Rusíni* ochránili ponejvíce také svou křesťansko-katolickou víru, jak se jí byli naučili od svých prvoučitelů slovanských s Římem spojených, od sv. Cyrilla a Methoda, a *Rusíni* že kromě věro- a mravouky křesťansko-katolické zachovali i liturgii cyrillomethodějskou. *Od těchto Rusínů pak vzali víru i liturgii slovanskou přistěhovali Maďarové, kteří ve svých potomcích se jí až podnes přidržují ve dvou řeckoslovanských diecésích: Prešovské a Munkačovské.* Rusíni, kteří se v pozdější rozkolnické době z Haliče do severních Uher přistěhovali, potřebovali ovšem opětného formalního s Římem smíření, ale potomci starých Rusínův pod Tatrami a pod východními Beskydami v Uhřích, kteří hned v době sv. Cyrilla a Methoda tam obývali, nikdy takového smíru potřebí neměli právě jako onino *Slováci*, jimž se až podnes říká: *Rusňáci.*

Velmi zajímavo jest, co se ve smlouvě celní mezi Mojmírem II. a mezi Němci — hledíc k Moravě —

Digitized by Google

asi r. 903. praví: „*Slované*, kteří vycházejí z *Rusův* (de *Rugis*) nebo Čechů na trhy, nechť už kdekoli při běhu Dunaje . . . místo k tržbě se jim propůjčí, platí z jednoho soumařího břemene vosku dvě mírky“ atd. Polský dějepisec Lelevel vykládá slova „*de Rugis*“ o zemi Rugův, kteří prý po bouři Hunské přestěhovali se na čas do Moravy a do Považí. Ale tvrzení toto opírá se o příliš povětrnou domněnku, pražádného základu historického nemající. Vším právem však vykládají Dr. Herm. Jireček (Slov. právo I. 83.) a Sasinek (ve Slov. Let. 1880. str. 20.) slova „*de Rugis*“ o *Rusich z Uher* t. j. o Slovácích a Rusínech Uherských, kteří r. 903. v Uhřích osedlí byli a majíce liturgii cyrillomethodějskou, pozdějšího rozkolu řeckovýchodního ještě neznali a znáti nemohli.

Praví ovšem Šafařík také: „Že Maďarové vpadše do země nyní Uhry zvané, nalezli v ní Slovany Bulharům poddané, a *vyhubivše je anebo zapudivše do hor zaujali sídla jejich.* Vzpírátě Šafařík tvrzení toto hlavně o zprávu Konstantina Porphyrogenety, kterýž asi 50 let po těchto událostech svou o nich zprávu napsal a tedy událostem dotčeným dosti blízek byl. Tolikéž dovtípiti se možno, že ti, kteří Maďarům odpor kladli, zlým toho zažili a nepochybně vyhubeni byli. Ale podle národního podání Maďarů samých nepotkávali se tito při svém vpádu do Uher s velikým odporem tam osedlých Slovanův, anobrž tito se jim sami dobrovolně poddávali a jak bavorští biskupové ve své písemné stížnosti do Říma papeži Janu IX. zaslané dosvědčují, jim (Maďarům) se ve zvycích národních přispůsobovali oholujíce si hlavy a účastníce se i jejich zájezdův a válečných náběhův. Na obrat přijímali zase Maďaři do své mluvy od Slovanů křesťansky už civilisovaných názvy pro věci náboženské, rodinné, přírodní, hospo-

Digitized by Google

dářské, řemeslnické, kupecké, domácí a socialní, vojenské i státnické (viz Slov. Letop. Sasinkův 1880 str. 199—205).

Co do Slovenska, kteréž teprv za krále Štěpána trvale přivtěleno říši Uherské, souhlasíme s p. Sasinkem, jenž (Slov. Let. 1879. str. 112. a n.) na otázky: „zdaliž Maďaři vyhubili Slovákov? Zdaliž Maďaři vytiskli Slovákov k horám?“ záporně odpovídá. Samé Potisí pak bylo jen málo zalidněno a bylo tam pro málo četné Maďary dosti prostranství vedle ostatních starých obyvatelů. Proto také p. Sasinek se nerozpakuje (Slov. Let. 1879. str. 10.) tvrditi, že Svatopluk sám už před r. 894. Maďary do Potisí přijal. Avšak i na otázku, zdali Maďaři vyhubili křesťanstvo, lze podle toho, co jsme svrchu podotkli o Slovanech Maďarům se připodobnivších a s nimi na výpravy kořistné táhnoucích, též zápornou dáti odpověď. Arcit stěžují si biskupové Bavorští s arcibiskupem Solnohradským v čele na Slovany velkomoravské u papeže Jana IX. řkouce: „Ipsi (t. j Slované z Velké Moravy) multitudinem Ungarorum super nos Christianos immiserunt et alios captivos duxerunt, alios occiderunt, . . . ecclesias Dei incenderunt et omnia aedificia deleverunt, ita ut in *tota Pannonia* una non appareat ecclesia.“ (Cod. dipl. Mor. I. 63) Ale pustošení a hubení toto nemůže se patrně leč jen na osady latinskoněmecké vztahovati, které v Nitránsku, v hořejší a dolejší Pannonii, řekou Rábou od sebe oddělené, dosti četně se vyskýtaly; nebo nelze zdravým rozumem mysliti, že by Slované své vlastní osady, v nichž jim i Maďarům s nimi spojeným bydleti bylo, sami byli svévolně zážehem ničili. Nevyhubeno tedy od Maďarů křesťanstvo slovanské k církvi Cyrillo-Methodějské se přiznávající.

Co do *jádra* Velké Moravy, kamž Maďaři později

Digitized by Google

nepřátelsky vtrhli, píše Šafařík ve svých „Slov. starožitnostech“ (str. 824. a 825.): „Jisto jest, že jádro říše Moravské do celé dnešní Moravy a částky Rakous, pak do celého uherského Slovanstva od vtoku Moravy až k řece Toryse (u Prešova, Košic atd.) a na jihu až k Matře*) a k Vácovu položiti se musí, kteřížto krajové vlastně a prvopočátečně, nepochybně již v době Avarské, Moravou slouli. Po přemožení Avarů v Rakousích a v pannonském Zadunají (798) dostala se tato poslední krajina (Zadunají), jsoucí pod vrchní vládou Němcův, nejen Moravanům a Slovákům za obydlí, nýbrž i slovanským, z předdunajské Moravy pošlým knížatům v držení, pokud Svatopluk obě Moravy (před- a zadunajskou) žezlu svému nepodrobil a pod jmenem Veliké Moravy nesjednotil (884—894)“.**) *Všecky* tyto kraje byly, až na (relativně) nečetné od pohanských Maďarů vyhubené německé osady, obydleny od Slovanů, kteří se přiznávali k víře, jakouž z úst samých apoštolů slovanských byli slyšeli a pro které za vlády Mojmíra II od papeže Jana IX. obnovena slovanská metropole s arcibiskupem (tuším na Velehradě) a se třemi biskupy suffragany (v Nitře a věrojatně v Břetislavě čili Prešpurku a ve Spiši). Jelikož všickni slovanští obyvatelé v těchto krajích náleželi k církvi cyrillomethodějské, tedy měli Maďaři vnikše v krajiny

*) Pohoří *Matra* na jihovýchodu Slovenska, pohoří *Fatra* k západu mezi Nitrou a Hronem a pohoří *Tatra* na severu, jsou až podnes významným znakem Slovenska.

**) „Od této Moravy, dí Šafařík tamtéž, rozeznati sluší sousední země, vrchní vládu Svatoplukovu sice uznávající a k válečné pomoci i ročním poplatkům zavázané, avšak nicméně pod vlastními knížaty stojící a svými zákony i právy se řídící, t. Čechy, Míšeň, Lužici, částku Slezska a Malopolska. Tyto země nikdy neslouly Moravou, třebas za některý čas k moravské říši náležely.“

Digitized by Google

ty příležitost zvláště u těch Slovanů, kteří se jim dobrovolně poddali, poznati opět východní církev, ale s obřadem úplně slovanským.

Vyvrácení však velkomoravské říše, k němuž Maďaři od německého krále Arnulfa vyzváni byli, neprovedeno jednou bitvou, nýbrž dálo se, jak už podotknuto, opětovanými nárazy. Pomocí maďarskou podařilo se Arnulfovi Pannonii odervati od Velké Moravy, dobytou Pannonii však podržel Arnulf sám pro sebe. To těžce nesouce Maďaři dovolávali se Pannonie pro svou državu a jak mile jich r. 899. zpráva o úmrtí Arnulfově došla, podporovali pohledávky své mečem. Zdá se však, že až do r. 905. neb 906. statečný Mojmír moravskou říši svou už ovšem velmi zemdlenou a umalenou proti všem vražedným útokům nepřátel šťastně ubránil. Jelikož Maďaři dle letopisů Korvejských, Hildesheimských a Weissenburských už r. 906. dne 24. července povoláni byvše na pomoc od slovanských Glomačův Míšensku poprve vrazili do Sas, majíce k tomu zcela *volnou cestu Moravou* a *Čechami*, tedy dlužno za pravdu míti, že úplné vyvrácení říše moravské se událo buď na konec r. 905. aneb na začátku l. 906. Totě tedy ta osudná doba, v níž poslední odbila hodina druhdy slavné veleříši moravské a v níž na Moravany tehdáž úplně osamělé a hrdinsky se bránící celá vichřice nepřátelská s hromobitím strašlivým se vysula a pod ssutinami říše jejich slávu starého Velehradu se slavným knížecím rodem Mojmírovců na vždy pohřbila.

Maďaři uchvátivše takto celou Pannonii, stali se bezprostřednými sousedy říše německé, kteráž je byla proti velkomoravským Slovanům vyštvala. Protož vidíme r. 907. už toliko Němce zápasiti s Maďary u veliké bitvě na břehu Dunaje proti Prešpurku — o Moravanech a jejich knížeti Mojmírovi není tu žádné

Digitized by Google

zmínky více.*) Ale i na Německo spadla nyní veliká pohroma; nebo klidilo a zažilo první hořké ovoce svého krutého na Slovany moravské nevraženi. V bitvě Prešpurské zničen veškeren květ šlechty německé, zabit největší vojevoda národu svého, markrabě Luitpold, padli biskupové Uto Frisinský, Zachariáš Sebenský a Dětmar arcibiskup Solnohradský s nesčíslným množstvím branného lidu; německý král Ludvík sám jen stíží útěkem z hrdla smrti vyvázl. Touto vítěznou bitvou vypjali se Maďaři na chlum největší moci, tak že netoliko Německo, nýbrž i jiné sousední říše před nimi se zachvívaly. Celé východní krajiště (Rakousko), zejmena země pod Enží zůstávalo téměř až do r. 984. v rukou Maďarův, jsouc ovšem hrozně zpustošeno.

Jestiť to zákonem věčné spravedlnosti, že čím národové na jiných národech hřeší, tím sami bývají hojnou, osutou měrou potrestáni. Spáchané bezpráví bývá semenem metly, kterouž hřích ten napotom hrozně pomstěn bývá. Od porážky Prešpurské zůstávali Němci

*) P. Sasinek (Slov. Let. 1879 str. 10.) praví: „Pravdě podobno, že (Mojmír II.) zahynul pod mečem *polským*; nebo *Poláci* u Kosmasa připomínají se jako účastníci v kořisti z moravské državy a po pádu této říše nacházíme je na Slovensku.“ A skutečně čteme u Kosmy (Font. rer. boh. II. str. 27.): „Jehož (Svatopluka) království za krátký čas, ale méně šťastně, drželi jeho synové, ježto je (království to) z *část* Uhři rozptýlili, z část *Rakušané*, z část *Poláci až do základu* nepřátelsky pohubili.“ Při pádu říše velkomoravské urvali od ní Rakušané Moravu až po Váh t. j. část Moravy, kteráž později náležela k Čechám; Poláci pak opanovali Slovensko mezi řekami Vahem, Dunajem a Tisou. Za vlády Boleslava I. i II. v Čechách vidíme dnešní Moravu i Slovensko mezi Dunajem a Tatrami až po horu Matru pod panstvím českým. Proto dí Dr. Krones (str. 67.): „Slovensko v hořejším Uhersku bylo zajisté až do r. 999. přemyslovské, pak do roku 1025. piastovské čili polské.“

Digitized by Google

téměř po 50 let ustavičně jako v hrdle smrti. Nebo válečným štěstím zbujnělí Maďaři jako ledovití mrakové bouřili nenadálým kvapem přes jejich vlasti a vynikajíce rychlostí a chytrostí nad Němce nabrali kořisti po chuti a libosti své a zmizívali s ní dříve nežli těžká zbroj německá proti nim se shlučiti dovedla. „Více než 30 válečných nájezdův a loupežných zajížděk Maďarů na západ zaznamenáno v letopisech během 70ti let, z nichž většina padá v dobu od r. 905—955. *Nejvíce jich připadá na Německo, totiž dvacet*; devět či deset zastihlo stát byzantinský, kterýž nevěda si jiné rady i křesťanstvím je okrotiti usiluje, sedm nájezdů připadá na Vlachy, čtyry na Francii. R. 911. svedli Maďaři velikou bitvu s císařem německým Ludvíkem (Dítětem) a *tento přinucen byl zavázati se jim k ročnímu poplatku*, k věci to v Německu neslýchané a nesmírně pokořující. Za tou příčinou nazývá také dějepisec německý Schmid dobu od r. 907—955. „časem nejhorším a nejosuhlejším, jehož se Němci dožili, pokud národem jsou.“

Teprv r. 955., kdy císař Otto I. s pomocí Čechův porazil Maďary na Lechovském poli u Augšpurku, odtuchali sobě Němci a ostatní od Maďarů stíhaní národové. R. 973. položil vítězný císař slavný sjezd knížat v Kvedlinburku, kamž kromě poslanců polských, českých, ruských, bulharských i maďarští poslancové se dostavili, aby císaři německému holdovali a s ním nejen o politických, nýbrž i o církevních záležitostech porokovali. Na Maďařích žádáno, aby přístup dali do Pannonie latinským kněžím a latinské liturgii. Až do tohoto sjezdu (973) a do zařízení latinského biskupství v Praze v témž roce viděli Maďaři v Uhřích jen řeckou neb řeckoslovanskou liturgii, kterážto poslední také

Digitized by Google

v říši Přemyslovců tuším až do této doby rozhodnou převahu měla.

Jsouť pak i písemné důkazy, zejmena u řeckých spisovatelů: Cedrena, Zonara a Jana Skylice, že už před svrchu jmenovanou porážkou u Augšpurku vplývala církev východní na maďarský národ nemalou měrou. Nebo r. 948. přijali *Bolosudes* pohlavar maďarský a *Gylas**) též pohlavar a kníže jedné části maďarského lidu v Cařihradě křest svatý, ovšem po spůsobu církve řecké a Gylas asi r. 950. pokřtěný vzal s sebou do Uher i mnicha *Hierothea*, kterého patriarcha Carhradský Theofylakt ustanovil biskupem Uhrův. Bolosudes, jenž sice smlouvě politické tenkráte s Řeky učiněné se zpronevěřil, jakož i Gylas (vlastně Taxis Arpadovec), jenž jí věren zůstal, účinkovali v příčině náboženství mocně v Zátisí i v Pannonii. V Čanadě zřízeny jsou byly o něco později kláštery řecké. Velevévoda *Točun* (z rodu Arpadovců) líčí a vydává se sice v legendách latinských za pohana; pomníme-li však, že měl 4 syny:

---

*) Vedle velevévody Maďarů byli hlavními hodnostáři *Sylas* a *Karchas*, jak dí Konst. Porphyr. Proto není Gylas jméno osoby nýbrž hodnosti (stolníka) a to větší nežli byla hodnost pohárníka (Karchasa) u Maďarů, jak dí p. Sasinek ve svém „Slovenském Letopisu“, jenž pro lepší poznání Uherska ve směru historickém, topografickém, archeologickém i ethnografickém velikou má do sebe důležitost a jehož by si historikové naši více všímati měli, nežli se posud děje. Důstojný p. *Sasinek* svým bystrým důvtipem už mnohou historickou záhadu šťastně rozřešil a mnohé čtenáře svého Slovenského Letopisu vyprostil ze starých illusí, jimiž protislovanští dějepisci klamnými líčidly jim mozky zabarvili. Také my se Letopisu toho v líčení dějin Uherských na větším díle přidržujeme. Podle něho jest i nám Gylas v Cařihradě pokřtěný — Arpadovec *Taxis*, a v maďarském *Bulci* shledáváme i my se Sasinkem *Bolosudesa*, jak jej nazývá řecký dějepisec Cedren (okol. r. 1057).

Digitized by Google

Jezaslava či Izaslava (Geizu), Jula (Julia, Gyulu), Michala a Vladislava, snadno se domyslíme, že byl křesťanem a sice křesťanem obřadu řeckoslovanského, nač očividně poukazuje jméno syna „*Vladislav*“, kteréž nezáporně jest jméno slovanské; z čeho se souditi dá, že ako druhdy patriarcha carhradský knížeti bulharskému Borisovi milerád povolil obřad slovanský, že rovněž tak biskup Hierotheus vida, že řeckoslovanský ritus téměř už všeobecně v Uhřích vládne, v této věci povoliti se nezdráhal. Jinak poukazuje na křesťanskou povahu dvoru Točúnova i ten zjev, že oženil syna svého Jezaslava (Geizu) s nevěstou křesťanskou *Šaroltou*, z nížto r. 969. narodil se sv. *Štěpán* a která pocházela ze Sedmihradska, kamž tehdáž působení latinské církve ještě nebylo vniklo a kde třímal žezlo vlády slovanský obřad právě jako v sousedních jižních i východních krajinách, pročež Šarolta nověnarozenému kněžici jméno slovanské dala, totiž Váca (Vayk) čili Václav, Věnceslav = Stephanos. Znali tedy Maďaři až do tétodoby jen obřad východní církve a ponejvíce obřad řeckoslovanský.

Jedna z nehynoucích zásluh sv. Františka Serafinského.

Sedmistyletá památka narozenin sv. Františka Serafinského bude se záhy t. j. dne 2., 3. a 4. října letošního roku nejen u nás v Praze u Matky Boží Sněžné a na jiných místech v Čechách a na Moravě slaviti, ale daleko široko po celém světě katolickém. Sv. František Ser. byl od Hospodina k tomu zvláště vyvolen a předzřízen, aby svým svatým životem obraz Krista Syna Božího z lásky k nám ukřižovaného, v paměti

Digitized by Google

svých souvěkovců a také v naší paměti obnovil, a aby pravou lásku k témuž Ježíši Kristu v srdcích lidských příkladem svým rozněcoval. K tomu cíli směřovala také celá jeho usilovná, obdivuhodná činnost apoštolská, k témuž cíli a konci obdařil jej Bůh všemohoucí také neobyčejnými dary a milostmi. Na jednu tedy z těchto vynikajících milostí, kterýmiž Hospodin sv. Františka zvláště ozdobil a oslavil, chceme zde nyní upozorniti, a tak pokud možná, k oslavě jeho přispěti.

Milost ta netýká se pouze sv. Františka, ale účinností svou spůsobila již po více než šest set let a působí až podnes ještě nesčetného užitku a neocenitelného prospěchu pro spasení duší. Z převelikého, rceme raději z nesčetného užitku, kteréhož millionům duší již přinesla a posud přináší, můžeme snadněji poznati, jak velice Syn Boží Ježíš Kristus sv. Františka Ser. již tenkráte miloval, jak velikou váhu na jeho přímluvu již tenkráte kladl, když sv. František ještě zde na zemi žil, a úplné odměny za svůj přesvatý život od Hospodina ještě byl neobdržel. Ale tatáž neobyčejná milost nás zároveň i o tom důkladněji poučí, že i nejsv. Rodička Boží přezvláštní láskou k sv. Františku se vždy nesla, že si sv. Františka zvláště k tomu účelu vyvolila, aby skrze něho a přispěním jeho, budoucí pokolení lidská nových a až po tehdejší dobu neslýchaných milostí účastnými učinila, poněvadž Matka Boží to vlastně byla, která všemocnou přímluvou svou prosbu pokorného a chudičkého Františka tak vydatně a usilovně u Božského Syna svého podporovala, že se Františkovi této milosti skutečně dostalo. A jaká to jest milost neobyčejná, kterouž nejbl. Panna Maria sv. Františku a skrze něho budoucím pokolením zjednala? Jest to milost tak zvaných *plnomocných odpustků porciunkulových*

Digitized by Google

Leckdo bude snad se tomu diviti, že tuto plnomocné odpustky porciunkulové za tak zvláštní, neobyčejnou milost pokládáme, kdežto známo jest, že za našich dnů sto a více jiných spůsobů stává, kterýmiž dle nynější kázně církevní plnomocných odpustků nabyti můžeme. To ovšem pravda jest, kterouž nikterak popírati nechceme, ale zároveň hned upozorňujeme, že právě plnomocné odpustky porciunkulové, jež Matka Boží přímluvou svou sv. Františku u Syna Božího vyprosila, toho byly první a nejhlavnější pohnutkou, že dřívější velice přísná kázeň církevní změněna, a možnost nabyti plnomocných odpustků snadnějším spůsobem poznenáhla v církvi zavedena byla. Cestu k tomu proklestila Matička Boží, Matka milosrdenství, a klestila ji pomocí svého miláčka Františka Serafinského. Pravda výpovědí těchto objasní se nám snadno kratičkými poznámkami o starší kázni církevní při udělování plnomocných odpustků, kteréžto poznámky ze spisovatelů církevních v oboru tom nejdůkladnějších a nejproslulejších čerpáme.

Právomocnost udělovati plnomocné odpustky má výhradně římský papež, jakožto hlava viditelná celé církve Boží; o tom dle věrouky křesťanské nemůž býti žádné pochybnosti. Co se tedy týká udělování plnomocných odpustků na základě uložených jistých skutků kajících, ku př. postu, almužny, modliteb atd., jako se to za novějších dob častokráte děje, o tom není v starším dějepisu církevním až do r. 1096. žádného dostatečně zaručeného příkladu, že by papežové římští byli *plnomocných* odpustků udělovali na základě skutků kajících. Papežové udělovali obyčejně jen *částečné* odpustky, a byly-li kdy od jednotlivých papežů plnomocné odpustky uděleny, stalo se to jen velmi zřídka.*)

*) Viz Bolland. Acta Sanctorum. Octobris tom. II. pag. 898. n. 104.

Digitized by Google

První nepopíratelný příklad o udělování plnomocných odpustků naskytuje se v dějepisu církevním r. 1096. když totiž papež Urban II. na sněmu Klaromontanském udělil *plnomocné odpustky* všem tehdejším křižákům, kteří válečně do Palestiny táhli, aby tam míst svatých z rukou pohanských vydobyli. Slova papeže Urbana II. na dotčeném sněmu pronešená zněla takto: „Kdokoli z pouhé pobožnosti a nikoli pro získání sobě cti a peněz na cestu do Jerusaléma se vydali, aby církev svatou vysvobodili, těm všem cesta ta počítána bude za úplné pokání (pro omni poenitentia).“

Avšak učeností svou jakož i svatým životem svým proslulý kardinál Josef Maria Thomasius, na jehožto úsudek ve věcech odpustkových sám papež Benedikt XIV. velikou váhu klade, činí v jednom spisu svém tuto pozoruhodnou poznámku o plnomocných odpustcích, jež Urban II. r. 1099. křižákům udělil. Dle úsudku jeho nespočívaly tyto plnomocné odpustky křižákům udělené vlastně na žádném *ulevení* skutků kajících, (jakož se nyní obyčejně při udělování plnomocných odpustků stává), ale spočívaly spíše na pouhé *proměně* skutků kajících. A důvod, kterýmž kardinál Thomasius úsudek svůj dovozuje, zní v ten smysl, poněvadž křižácké tažení do Jerusaléma byl skutek velice obtížný, dožadující velikých výloh, byl skutek spojený s velikým nepohodlím, s cestováním přeobtížným, ano i s mnohým nebezpečenstvím života. Tyto plnomocné odpustky křižákům palestinským udělené potvrdili ještě nápotomní papežové Kallist II. (1119—1124), Eugen III. (1145—1153), Klement III. (1187—1191), a Innocenc III. (1198—1216). Až do r. 1223., v němž odpustky porciunkulové povstaly, nestávalo tedy jiného spůsobu získati plnomocných odpustků než přeobtížné válečné tažení do sv. země, kteréž dle úsudku kardinála Tho-

Digitized by Google

masia nebylo vlastně žádnou *úlevou*, ale pouhou *proměnou* skutků kajících. Úlevu valnou skutků kajících k témuž účelu poskytnul později papež Bonifác III., když r. 1300. ponejprv století jubileum v Římě prohlásil. Napotomní papežové poskytovali pak v ohledu tom vždy větších úlev, z čehož se poznenáhla nynější zvyky při udělování plnomocných odpustků ustálily. Ale první a zároveň velice významný počátek s úlevami těmito stal se vlastně zavedením plnomocných odpustků porciunkulových, kteréž papež Honorius III. na žádost sv. Františka Seraf. nejprvé r. 1221. a pak r. 1223. všem těm udělil, kdo dne 2. srpna kostelík bl. Panny Marie královny andělů v Assisi stávající zbožně navštíví. Tenkráte to byla tedy milost praneobyčejná, až do té doby zhola neslýchaná, aby papež na pouhou návštěvu jednoho malého kostelíka v Italii plnomocné odpustky udělil. Cos podobného se před tím ještě nikdy nestalo.

Nuže kterak to tedy bylo možná, že sv. František tehdejšího papeže Honoria III. k prosbě své tak snadno naklonil, aby tak zvané plnomocné odpustky porciunkulové udělil? Za odpověď uvedeme zde na základě zjištěných zpráv dějepisných celý sběh této památné události. Soudný a předsudky nepodjatý čtenář pozná snadno, že zavedení plnomocných odpustků porciunkulových dělo se řízením Božím, a že si Hospodin Bůh milostivý a milosrdný sv. Františka na přímluvu Marie Panny k tomu vyvolil za nástroj, který papeže Honoria III. k tomu měl přiměti, aby jím mírnější kázeň při udělování plnomocných odpustků v církvi zavedena a tak věřícím snadnější cesta k nebi proklestěna byla.

Bývalý biskup Assiský, jménem Konrad (1329 až 1337) popsal zevrubně v jednom svém pastýřském listu celou událost dotčenou. Original listu Konradova chová se až podnes v Assisi, v archivu sv. Františka. Z to-

Digitized by Google

hoto tedy listu, který velmi jednoduchým slohem latinským sepsán jest, položíme zde hlavní část v českém překladu: „Když sv. František kostel bl. Panny Marie z převeliké úcty, jíž měl ku královně andělů, byl opravil, zdržoval se tam s velkou zbožností trvaje neustále na modlitbách (t. j. vedlé kostelíka zbudoval i malý klášter, v němž společně se svými prvními druhy přebýval). Když pak jedné noci velmi horlivě k Bohu se modlil, zjeveno mu, že se Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus a Panna Maria, Matka jeho v průvodu četných andělů v kostele objevili. František hned vstal, a s velikou pobožností a duchovní radostí jakož i s velkou úctou do kostela vstoupil. Spatřiv Pána Ježíše Krista v průvodu mnohých andělů, vrhl se před jeho tváří a před tváří blahoslavené Panny na zem. Pán Ježíš pravil sv. Františku: Žádej Františku, cokoli ode mne chceš pro spasení národů, poněvadž ustanoven jsi za světlo národům a k obnovení církve na zemi. František však ležel na zemi jako u vytržení mysle. Konečně přišed k sobě pravil: Nejsvětější Otče náš, já bídník a hříšník prosím tu milost pro pokolení lidské, abys všem a každému, kdo do tohoto místa přijdou a do tohoto kostela vstoupí, uděliti ráčil odpuštění a odpustky všech těch hříchů vůbec a zvlášť, z kterých se kněží vyzpovídali a rozhřešení obdrželi. A prosím nejhlah. Marii, Matku Tvou, orodovnici pokolení lidského, aby mně v tom nápomocna byla, a aby se u Tvé nejpřívětivější a nejmilostivější Velebnosti za mne přimlouvati ráčila.“ Tu hned královna nebes, nakloniviši se pokorně k prosbám Františkovým, počala Syna svého prositi, řkouc: Převysoký, všemohoucí Bože, prosím božství Tvé a pokorně se přimlouvám, aby Velebnost Tvá ráčila se nakloniti k prosbám sluhy Tvého Františka.“

„Velebnost pak hned odpověděla, řkouc: Jest dosti

Digitized by Google

velká věc, kterouž jsi bratře Františku žádal; avšak hoden jsi ještě větších věcí a je také obdržíš; já tedy modlitbu tvou a žádost tvou splňuji: ty však musíš jíti k papeži, který se právě v Perusii nachází, totiž k Honoriovi III., a jej ve jménu mém za dotčené odpustky žádati. František vstav druhého dne ráno, zavolal si bratra Massea Marignani-ho, a představiv se pak společně s ním papeži (v Perusii) pravil: Svatý Otče, není tomu dlouho, co jsem Vám ku cti Panny Marie, Matky Kristovy opravil jeden kostel; nyní tedy Vaši Svatosť prosím, aby tomuto kostelu udělila na výroční den jeho posvěcení odpustky, a sice beze všech obětí (čili almužen). Papež odpověděl, že se to patřičným způsobem státi nemůže, poněvadž každý, kdo za odpustky prosí, povinen jest, vlastní rukou k tomu přispívati, aby si odpustky zasloužil. Ale — pravil papež dále k Františkovi — pověz mi, kolik let odpustků mám dle žádosti tvé, na návštěvu dotčeného kostela uděliti? I tázal se papež ještě dále Františka: Chceš, abych udělil odpustky jednoroční? A hned na to zase dále se tázal: Či snad chceš abych tříleté odpustky udělil? A sv. František pravil: To je málo. Načež papež řekl: Chceš tedy abych šestileté odpustky povolil? I přišli ještě dále až na sedmileté odpustky, ale blah. František nejsa spokojen odpověděl: Sv. Otče, to vše je málo. A papež opět se tázal: Což tedy chceš abych učinil? A tu František odpověděl: Svatý Otče! račiž Svatost Vaše uděliti duše a ne pouhá leta. A papež opět tázal se: Co tím chceš říci, abych udělil duše? Na tuto otázku odpověděl tedy František takto: Za příčinou dobrodiní, kteráž Bůh na onom místě (t. j. v kostele Panny Marie královny andělů) udělil, chci, líbí-li se tak Svatosti Vaší, aby každý, kdo vykoná zpověď, hříchů svých lituje a rozhřešení patřičně od kněze ob-

Digitized by Google

drží, a pak onen kostel navštíví, aby (pravím touto návštěvou) rozhřešení nabyl v nebi a na zemi trestů (rozuměj časných zde na zemi neb v očistci) a viny za hříchy své, kterých se dopustil počínaje ode dne sv. křtu až do dne a do hodiny svého vkročení do kostela onoho, a aby žádných jiných obtížností při tom neměl. Na to mu odpověděl papež: Františku, věc, kterou žádáš, jest veliká; není to obyčej dvora římského takovéto odpustky udělovati. A tu zase odpověděl František: Sv. Otče, co žádám, nežádám od sebe, ale ve jménu Toho, který mne poslal, totiž Pán Ježíš Kristus. A na slova ta pravil papež: A já tedy svoluji, aby se tak stalo, a doložil pak ještě papež: Chci tomu, abys ty odpustky měl; chci tomu, abys je měl; chci tomu, abys je měl; staniž se ve jménu Páně."

„Když však se o tom dověděli kardinálové v Perusii přítomní, pravili papeži, aby tyto odpustky opět odvolal, poněvadž udělení jich bude na úkor země svaté*). Ale papež jim odpověděl: Nižádným způsobem je neodvolám, když jsem mu je již přislíbil. Kardinálové mu však namítali: Uvažte jen, svatý Otče, že zámořské odpustky (t. j. křižákům do Palestiny táhnoucím) budou tím zmařeny, a že i odpustky sv. Petra a Pavla (t. j. které se poutníkům k hrobu knížat apoštolských příchozím udělovaly) budou taktéž zničeny a že vší vážnosti dosavadní pozbudou. Sv. Otec jim však takto odpověděl: Dali jsme mu již a povolili jsme mu tyto odpustky; nemůžeme rušiti, co se stalo. Na to však kardinálové opět pravili: Tedy aspoň obmezte tyto odpust-

*) To jest, že žádný pak nepotáhne více jakožto křižák do Palestiny, když nyní pouhou návštěvou kostelíka Marie Panny v Assisi bude moci získati plnomocných odpustků právě tak, jako kdyby se súčastnil válečného tažení do země svaté.

Digitized by Google

ky, pokud jen možná. Papež na to odpověděl: Změníme je tedy tím způsobem, aby se jich pouze na jeden den nabyti mohlo (t. j. jen jednoho dne v roce a ne každého dne, když se kostel dotčený navštíví). Papež dal tedy Františka zavolati a pravil mu: Nyní tedy svolujeme, aby každý, kdo do řečeného kostela přijde a vkročí, když se byl dříve vyzpovídal a svých hříchů litoval, rozhřešen byl ze všeho trestu a viny, a chceme, aby toto svolení naše platnost mělo na všecky časy v každém roku jen jednou po jeden den přirozený, počítaje den od prvních nešpor s celou nocí až do nešpor dne příštího. Tu sv. František, pokloniv se, odcházel z paláce. Sv. Otec vida jej odcházeti, volal jej nazpět řka: O ty veliký sprostáčku (O Simplicone), proč pak již odcházíš? Vždyť jsi ještě žádné písemní listiny na tyto odpustky neobdržel? Sv. František však odpověděl: Mně dostačí slovo Vaší Svatosti. Je-li to dílo boží, on sám dílo své objeví Já na to žádné jiné listiny písemní nechci než té, při které bude Panna Maria papírem, Kristus Pán notářem a andělé Boží budou svědky."

„Navracuje se pak František z Perusie do Assisi měl na cestě vidění, v kterémž mu opět zjeveno bylo, že odpustky papežem pro kostel Matky Boží Královny andělů udělené jsou i v nebi potvrzeny, což také svému průvodčímu, bratru Masseovi, hned s radostí svěřil. Avšak ani papež sám neustanovil, a s nebe nebylo též až posud určeno, na který den v roce se dotčené odpustky plnomocné budou moci dosáhnouti. Teprv po dvou letech, roku 1223. byl sv. František o tom opět v jednom vidění od Krista Pána, u přítomnosti Matky Boží a četných andělů poučen, že z novu k papeži Honoriovi III. do Říma jíti, a od něho žádati má, aby pro dotčené odpustky porciunkulové ustanovil výroční

Digitized by Google

den 2. srpna. Papež Honorius splnil i tuto prosbu Františkovu a zároveň zaslal rozkaz sedmi biskupům vlašským, aby se na den 2. srpna do Assisi dostavili, a tam v kostelíku Matky boží královny andělů dotčené odpustky veřejně lidu prohlásili. Sedm těchto biskupů sešlo se pak skutečně v Assisi, žádný z nich nechtěl však sám odpustky lidu v kostele shromážděnému prohlašovati, ale všickni žádali dobrovolně sv. Františka, aby on sám je lidu prohlásil, odvolávajíce se na rozkaz papežův, že Františkovi po vůli býti mají. František se tedy v úlohu tu úvazal řka k biskupům: „Já sice toho hoden nejsem, ale přes to všecko budu lidu zde shromážděnému kázati, a prohlásim odpustky z nařízení nebeského Krále a na přímluvu Matky jeho udělené“ atd. Počna pak k lidu mluviti pravil takto: „Já vás všechny chci poslati do nebe, a ohlašuji vám odpustky, kteréž jsem z úst sv. Otce obdržel. Vy všickni, jenž jste sem dnes přišli, a všickni, kteří sem budoucně na tento výroční den přijdou se srdcem čistým a zkroušeným, obdrží odpustky (všech trestů) za hříchy své atd.“ I dokládá svrchu dotčený biskup Konrad ve svém listu, kterak sv. František při této příležitosti tak dojimavě k srdci a tak užitečně kázal, že se spíše andělem s nebe, nežli člověkem býti zdál.

Ze všech těchto zpráv jest na jevě, že sv. František nejprve Krista Pána za udělení odpustků porciunkulových prosil, dále že nejbl. Panna Maria se u Krista Pána za udělení těchto odpustků přimlouvala, mimo to že Kristus Pán na tuto přímluvu nejsv. Rodičky své konečně k prosbě sv. Františka svolil, avšak pod výminkou, že sv. František tyto plnomocné odpustky jinou cestou neobrží, než cestou obyčejnou, prozřetelností božskou již ustanovenou t. j. pomocí římského papeže; jemuž Syn Boží jakožto svému náměst-

Digitized by Google

ku zde na zemi udělil moc vázati a rozvazovati, a že tudíž Kristus Pán sám sv. Františkovi nařídil, aby odvolávaje se výslovně na vůli Kristovu tehdejšího papeže Honoria III. za udělení těchto odpustků zvláště prosil, a že mu pak papež tyto porciunkulové odpustky zajisté udělí. Z toho všeho jest patrno, proč závažní dějepiscové církevní, na př. Bollandisté a proslulí bohoslovci jako k. př. Bellarmin a sám papež Benedikt XIV. mluvíce o odpustcích porciunkulových dokládají, že sv. František tyto odpustky *bezprostředně* (immediate) sice obdržel od Pána Ježíše, avšak jen cestou *přisluhování* náměstka Kristova na zemi t. j. přisluhováním tehdejšího papeže Honoria III. (per ministerium vicarii sui). Touto rozliškou (distinctio) dá se snadno vysvětliti proč někteří spisovatelé praví, že sám papež Honorius porciunkulové odpustky sv. Františku udělil. Z rozlišky té vysvítá dále, proč sv. František papeži Honoriovi, když se zpočátku zdráhal uděliti mu dotčené odpustky, přímo neodvětil, že Kristus Pán sám je již udělil, ale že papeži v tato slova odpověděl: „Sv. Otče, co žádám, nežádám ve jmenu svém, ale ve jménu toho, který mne poslal, totiž Pán Ježíš Kristus.“ Sv. František nezapomněl na podmínku, pod kterouž Kristus Pán prosbu jeho na přímluvu Rodičky Boží vyslyšel. Ze svrchu uvedené rozlišky lze i tomu snadno porozuměti, proč sv. František, když dotčené odpustky v kostelíku bl. Panny Marie u přítomnosti sedmi biskupů ponejprv oznamovati chtěl, k těmto biskupům doslovně takto pravil: „Prohlásim odpustky z nařízení *krále nebeského*“ a na přímluvu Matky jeho udělené, a proč napotom hned k lidu opět takto pravil: „Ohlašuji vám odpustky, kteréž mi *sv. Otec ústně* udělil.“

Velice významné však jest a uvážení hodno, že sv. František od papeže žádného potvrzujícího listu na

Digitized by Google

odpustky porciunkulové nežádal, ano že jej ani míti nechtěl, když mu jej sám papež nabízel, a že papeži tato pamětihodná slova za odpověď dal: „Je-li to dílo boží, postará se Bůh o rozhlášení díla svého. Já na to žádné jiné písemní listiny nechci, než té, při kteréž bl. Panna Maria bude papírem, Kristus Pán notářem a andělé svědky.“ Slovy těmito chtěl sv. František asi říci: Já jsem byl v této odpustkové záležitosti od samého Krista Pána k Tobě, sv. Otče, výslovně poslán. Já jsem poslušně a důvěrně učinil, co mi bylo nařízeno, o další objevení a rozhlášení svého díla postará se sám Kristus Pán. Já tedy Krista Pána samého, který mne k Tobě poslal, Matku Boží, která za mne orodovala, a sv. anděly, kteří přítomni byli, za stvrzující listinu těchto odpustků pokládám.

A důvěra ta sv. Františka nikterak nezklamala. Ačkoli papež Honorius III. žádné lístiny o udělení odpustků porciunkulových úředně nevydal, podržely odpustky tyto přes 6 set let až po dnešní den svou platnost. Sama sv. Stolice apoštolská uznávala je vždy za pravdivé a platné. Mohli bychom zde četných dokladů z nápotomních století na to uvésti, ale pro nedostatek místa obmezíme se pouze na velice závažný úsudek papeže Benedikta XIV. (1740—1758), který jakožto veliký učenec zejmena svými důkladnými a bystrými úvahami po celém světě stal se proslulým. Benedikt XIV. zastává nejen v učeném díle svém „De Servorum Dei beatificatione“ etc.*) pravdivost a platnost odpustků porciunkulových; ale i v jiném velmi závažném díle svém „De Synodo dioecesana“ (lib. 13 cap. 18. n. 4) praví doslovně takto: „Zde však příhodně musíme podotknouti, že více takových odpustků stává, o kterých nikdo pochybovati nemůže, aniž by známku nesoudno-

*) Libto 3. cap. 10. n. 5, a pak lib. 4. parte 2. cap. 7. n. 5.

Digitized by Google

sti (notam temeritatis) na sebe neuvalil, ačkoli se udělení těchto odpustků authentickou listinou dokázati nedá; neboť platnost odpustků těch upevněna jest starobylou a stálou tradicí a také buď mlčemným neb výslovným stvrzením papežů římských. Takové odpustky jsou na příklad „odpustky porciunkulové," když z počátku k tomu určitě a výslovně svolili, aby věřící tytéž odpustky mimo kostel Matky Boží královny andělů, v Assisi stávající, i v některých jiných kostelích dne 2. srpna získati mohli. Papežové udělili z počátku tuto milost některým jiným kostelům, poněvadž mnoho věřících, kteří pro velkou vzdálenost do Assisi putovati nemohli, si toho velice přáli, aby odpustků porciunkulových účastni býti mohli. Dále potvrdili poznovu výslovně napotomní papežové odpustky porciunkulové, když za toutéž příčinou k tomu svolili, aby věřící ve všech jednotlivých kostelích, prvnímu neb druhému neb třetímu řádu sv. Františka kdekoli ve světě přináležejících tyto odpustky každoročně dne 2. srpna získati mohli. A poněvadž ctih. otcové kapucíni svůj řeholní život taktéž dle zákona sv. Františka Seraf. zařídili, byla i všem kostelům kapucínským tato výsada udělena od papeže Řehoře XV. *) Jak velice si pak lid katolický po všechen čas odpustků porciunkulových vážil, a jich každoročně získati pilen byl, o tom máme od šesti set let velmi četných, zaručených zpráv. Do Assisi putovaly vždy k slavnosti porciunkulové a putují až podnes veliké zástupy zbožného lidstva, i stalo se nejednou, že tam tentýž den přes sto tisíc ano i na dvě stě tisíc poutníků přítomno bylo. V Italii, ve Španělsku, v Portugalsku, v Německu, v Belgii atd. nuceni bývali za

*) Listiny dokladní nalezají se ve spisu: Historia critica. Indulgentiae Portiunculanae. A P. Mathia Grouwels. Antverpiae 1721.

Digitized by Google

dřívějších časů, — a nuceni jsou i za našich dob — zpovědníci již několik dnů před slavností porciunkulovou pilně sv. zpovědi slyšeti, aby všem věřícím zadost učiniti mohli, kteří dne 2. srpna odpustků porciunkulových získati chtějí. A cos podobného můžeme i u nás v Čechách a na Moravě každoročně na těch místech spatřiti, kde synové sv. Františka svůj kostel mají. Sv. František Seraf. nezklamal se tedy ve své pevné důvěře, když papeži Honoriovi III. vzhledem na odpustky porciunkulové pravil: Je-li to dílo boží, postará se Bůh sám o jeho rozhlášení. Pouhými lidskými a přirozenými prostředky nedá se cos takového po více než šest set let neustále udržeti. K tomu jest zcela jiné, nadpřirozené moci zapotřebí. „Zvláštní horlivost lidu, tak praví jeden novější životopisec sv. Františka *) — k získání odpustků porciunkulových, která již po více než šest set let až do doby nynější neustále trvá, naznačuje mně a mnohým jiným mužům zdravého rozumu, že tatáž horlivost z jakéhosi zvláštního puzení božího pochází.“

Až po nynější věk stávají se tedy každoročně dne 2. srpna tisíce a tisíce věřících účastnými té milosti, kterouž bl. Panna Maria Královna andělů svému miláčku Františku Serafinskému u Krista Pána vyprosila. A kdo nám to může říci, kolik tisíc, kolik snad milionů duší vzdává již nyní tam ve slávě nebeské sv. Františku Ser. za to své díky, že zde na zemi účastnými se státi mohly té milosti, kterouž on pod přímluvou Matky Boží věřícím vyprosil, aby se snadněji do nebe dostati mohli. Zpomeňme si také na to, co jsme z počátku podotkli, kterak udělení plnomocných odpustků porciunkulových zavdalo řízením božím římským papežům příležitost, aby dřívější přísnou kázeň

*) Acta Sanctorum. Mensis Octobris, tomus 2. pag. 917 n. 201.

Digitized by Google

při udělování plnomocných odpustků poznenáhla zmírnili, že pak tímto způsobem opět nesčetným duším brány nebeské snadněji byly otevřeny, a že se až po dnešní den tyto brány snadněji otvírají takovým duším, které sobě odpustků plnomocných zbožně a kajicně zde na zemi získati usilují, a k tomu všemu přispěl svou měrou sv. *František Seraf.* Skrze ústa Ježíše Siracha vyzývá nás Duch sv. zvláště, abychom slavné muže chválili, a jací tito slavní mužové jsou, udává sám řka: „Oni mužové milosrdenství jsou, jejichž milosrdní skutkové nepřestali. S semenem jejich zůstávají dobré věci, dědictví svaté jsou vnukové jejich, a v smlouvách stálo símě jejich, a synové jejich pro ně (t. j. pro je jich zásluhy) až na věky zůstávají. Símě jejich a sláva jejich nebude opuštěna (t. j. nebude vyhlazena). Těla jejich v pokoji pochována jsou, a jméno jejich živo jest od národu až do národu. Moudrost jejich ať vypravují lidé, a chválu jejich ať zvěstuje shromáždění.“ (44, 10—15). Nuže jeden z těchto slávy hodných mužů jest zajisté sv. František Serafinský, a proto se i památka sedmistyletá jeho narozenin letos oslavovati bude.

Jan Kř. Votka.

Na jakém základě spočívá právní jistota břemen patronátních.

Chtěje o církevním patronátu vůbec mluviti, mám především na mysli *patronát*, v našem mocnářství ustálený, *na držebnosti velkostatku se zakládající.*

Patronát tento, z vlastnictví pozemku odvozovaný má své *povinnosti* a za to svá *práva.* Kde nevyplňují se povinnosti, jichž církev na patronu požaduje, tam přestávají také patronátní práva.

Digitized by Google

Za tou příčinou dlužno, při velkostatcích hleděti na *bezpečnost patronátních povinností*, jež jsou základem vykonávání patronátního práva*). Proto také jediné sdílí c. k. místodržitelství spisy a žádosti majitelů velkostatků o bezbřemenné odtržení odprodaných nebo výměnou přepuštěných částí pozemků s vrchními církevními úřady (ordinariáty, konsistořemi) za tím účelem, hodlají-li k takové bezbřemenné expropriaci svoliti, což vzhledem k shledané nezávadnosti velkostateckého majetku na základě předcházejícího dobrozdání c. k. finanční prokuratury obyčejně bez odporu se uděluje, ač stalo se také že svoleni ordinariátní odepřeno, když se jednalo o odtržení veliké části pozemků (900 jiter) na ujmu jistoty k dodržení povinností (břemen) patronátních.

To předeslav, přicházím k výše položené otázce: *„Na jakém základě spočívá právní jistota břemen patronátních?“*

Podnět k této otázce podal konkretní případ v diecési kralohradecké.

Dva bratři, drževše po otci velkostatek společně, usnesli se na jeho *rozdělení*, a sice tak, aby na polovici I. připadla fara s kostelem A., a na polovici II. fara s kostelem B. Dluhy společného velkostatku byly poměrně rozděleny na oboje polovice, a jednalo se toliko o *rozdělení břemen patronátních.*

C. k. finanční prokuratura vyslovila svůj náhled v ten smysl, že realní pojištění patronátních povinností naproti držitelům budoucích dílců onoho velkostatku jinak provésti nelze, leč sepsáním jakéhosi *zástavního spisu s určitou peněžní summou*, c. k. místodržitelstvím a bisk. konsistoří schválenou a napotom ve dskách zemských

*) Je-li patronem nekřesťanský majitel velkostatku, ač nésti musí patronátní břemena, přece nesmí užívati patronátního práva.

Digitized by Google

uloženou; že však taková *kauce* na předlužených dílcích v poslední řadě nebude požívati zákonné pragmatikální jistoty, byť sebe výše zástava ta vyměřena byla. Tím ovšem byla by všeliká peněžní kauce ve dskách zemských nebo v knihách pozemkových zhola *illusorní* — a k tomu ke všemu ještě *nebezpečná.*

Kdyby u př. polovice I. jako samostatný velkostatek přišla pro předlužení na buben, mohlo by se snadno státi, žeby byla exekutivně prodána za cenu staré dluhy nepřevyšující, a *kauce patronátní vyšla by dokonce z prázdna.* Nový kupec tohoto velkostatku byl by soudním výměrem *patronátního břemena sproštěn*, a *právo patronátní* na vzdor přijaté zásadě, že není práva bez povinnosti, *zůstalo by* s držbou prodaného velkostatku navždy spojeno.

C. k. finanční prokuratura míní, žeby v takovém případě mohlo se sáhnouti k *jinému jmění* exekvovaného patrona. Což ale, nemá-li ničeho? — a nastane-li potřeba posledních dvou slov následujícího propovědění: *„Patrono debetur honos, onus utilitasque; praesentet, praesit, defendat, alatur egenus.“* Exekvovaný velkostatkář přestal býti patronem fary a kostela A., poněvadž na jeho právo nastoupí držitel nový, a k tomu ke všemu měl by kostel přispívati na výživu patrona bývalého, nyní nemajetného, ač může-li takový expatron na slova *„alatur egenus,“* nejsa více patronem, nároky činiti.

Dle toho byla by určitá peněžní kauce skutečně nejen illusorní, ale i nebezpečná, — a proto nebylo radno, do nového pojišťování břemen patronátních takovýmto spůsobem se pouštěti, a raději věci ponechati běh dosavadního obyčeje bez cifrové zástavy.

Tím však není otázka o jistotě patronátních břemen vyřízena, an tento *jediný základ patronátního práva na veliké nejasnosti spočívá.*

Digitized by Google

Po právu přirozeném měla by *břemena* patronátní následovati hned po c. k. daních, poněvadž *práva* patronátní byla spojena s držením velkostatku, prvé než na něm dluhy, nyní skoro všude ohromné, sdělány byly. O tomto poměru nebylo až dosavad ani zákonem ani nařízením rozhodnuto; a proto učiněn dotaz k vysokému c. k. místodržitelství, kteréž dne 2. července 1882, čís. 43076 odpovědělo, „že břemena patronátní nepožívají žádného zákonem daného práva zástavního, že patronátní právo vůbec není věcné (realní, dingliches), alebrž jenom právo, s držením pozemkového statku spojené a dočasnému držiteli jeho co takovému příslušné a povinnosti jemu ukládající."

Odpověď tato nemůže v příčině kanonického práva uspokojiti, poněvadž podobně i c. k. daně dočasný držitel statku musí odváděti, a přece nemůže se dovozovati, žeby daně takové byly toliko břemenem osobním, jsouce přece nerozlučným břemenem pozemkovým, na věci, ne na osobě, spočívajícím. Daně také nejsou v pořadí dluhů a břemen na statku cifrou vyznačeny, jako břemena patronátní, a přece požívají přednosti pozemkové knihovní jistoty.

Pomýšleti teprv nyní, když velkostatky napořád skoro všecky jsou nesmírnými dluhy přetíženy, na pojištění peněžním závazkem v knihovní řadě takořka poslední. bylo by velmi nemístné; proč se to nestalo prvé, než dluhy na velkostatcích sdělány byly? —

Za takových poměrů nezbývá nic jiného, než aby nejdůstojnější Ordinariáty věci této záhadné a veledůležité se uchopily, a po vyslyšení příslušných soudů diecésních rozhodly. — Prozatím podávám toto stručné pojednání ctěné veřejnosti, aby vůbec o něm bylo přemýšleno a k náležitému rozřešení právnických dokladů vyhledáváno.

Digitized by Google

Možná, že bude to základem nového utvoření církevních patronátů k ustálení správy zádušního jmění, aby nabylo náležité ochrany. *J. A. Šr.*

KRONIKA.

45. Název: „Episcopi titulares.“

V nejnovějším katalogu či seznamu hodnostářů církevních „la Gerarchia catholica“ 1882 jakož také v nejnovější konstituci sv. Otce Lva XIII. („In suprema“ ze dne 10. června 1882) nenalezá se více název. posud obyčejný „Episcopus in partibus infidelium.“ Názvu toho se jindy užívalo k naznačení sídel biskupských, kteráž v prvních stoletích letopočtu křesťanského bývše založena později od Mohamedanů násilně potlačena jsou. Avšak za novější doby některé úděly k říši turecké příslušící od ní jsou odtrženy a připojeny ku státům, jichž vlády a obyvatelé jsou křesťané, buď že víru katolickou vyznávají aneb k jinému křesťanskému vyznání se hlásí. Tudíž zdálo se nepřístojným býti, aby vzhledem na tyto národy užívalo se názvu „infidelium.“ Dokud ale nemohou ona sídla biskupská znovu býti zřízena, nařídil k návrhu kongregace de Propaganda sv. Otec Lev XIII., aby se na místě názvu „Episcopus in partibus“ příště užívalo pojmenování: *„Episcopus titularis,“* ať již sídlo téhož biskupa se nalezá v zemi od křesťanův aneb od mohamedanův obydlené. Skuteční biskupové diecésní se naproti tomu nazývají „Episcopi residentiales.“ *Redakce.*

46. Povinnost biskupův applikovati pro populo.

Až dosud bylo sice v příčině farářů papežskými konstitucemi zřetelně předepsáno, že povinni jsou ve dny nedělní a sváteční (u nás též o zrušených svátcích) applikovati mši sv. pro parochianis. Co však *biskupů* se týká, nebylo jasného v té věci předpisu. Papež Bene-

Digitized by Google

dikt XIV. v konstituci „Cum semper oblatas“ ze dne 19. srpna 1744 nečiní zmínky o biskupech, ač farářům povinnost applikace přísně ukládá. Klement XIII. pak v listu „A quo die“ ze září 1758 jen tolik vyslovuje, že biskupové častěji, *frequenter* mši sv. za věřící lid obětovati mají. Tudíž i kanonisté v náhledech svých se rozcházeli; jedni tvrdili, že biskup rovněž jako farář jest povinen v každou neděli a svátek sloužiti mši pro populo, jiní naopak učili, že biskup jenom někdy čili častěji v roce jest k applikaci zavázán.

Jelikož v nejnovější době mnozí biskupové do Říma se prosebně obrátili, žádajíce, aby záhada ta definitivním výrokem apoštolské Stolice byla rozluštěna, vydal sv. Otec *Lev XIII.* dne 10. června 1882 konstituci ve formě bully „In suprema“, v níž za církevní zákon prohlašuje, že *biskupové diecésní* jakož i opati nullius povinni jsou v každou *neděli* a *zasvěcený svátek* jakož také o *svátcích zrušených za svůj lid věřící mši sv. sloužiti a applikovati.* Slova papežského listu pro jich důležitost sem klademe:

„Decernimus et declaramus, omnes et singulos Episcopos, quacumque dignitate, etiam Cardinalitia, auctos, item Abbates jurisdictionem quasiepiscopalem in Clerum et populum cum territorio separato habentes, in *Dominicis* aliisque *festis* diebus, qui ex praecepto adhuc servantur, et qui ex dierum de praecepto festorum numero sublati sunt, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, ad Missam pro populo sibi commisso celebrandam et applicandam teneri.

Et ne cui dubitationi aditus pateat, declaramus, eosdem Episcopos et Abbates huic officio satis esse facturos per celebrationem et applicationem unius Missae pro universo populo sibi commisso, etiamsi duas vel plures dioeceses et abbatias aeque principaliter unitas regant.“

V příčině *světicích biskupů* praví táž konstituce:

„Quamquam vero minime necessarium, opportunum tamen ducimus declarare, ea quae supra constituta sunt, ad *Episcopos* non spectare, qui *Titulares* dicuntur, quique ad dignitatem episcopalem promoti, ideo a Romano Pontifice titulo decorantur Ecclesiarum Cathedralium, quae olim florentes, nunc Clero populoque catholico destituuntur, ne scilicet antiqua earum dignitas et memoria penitus deleatur.“ Ačkoli však nejsou povinni v každou neděli a svátek applikovati, dokládá přece sv. Otec, že přiměřené jest, aby aspoň někdy mši sv. na

Digitized by Google

ten úmysl obětovali, by se Bůh nad opuštěnými sídly jejich smilovati ráčil. „Sed tamen, si aequitatis caritatisque episcopalis ratio habeatur, non potest non consentaneum videri, eos etiam *interdum sacrificium offere*, ut respiciat Deus miseram Ecclesiarum illarum conditionem, quarum titulo et nomine ipsi honestantur.“ Při tom dovolává se sv. Otec slov, jichž papež Pius VI. užil při konsekraci biskupa Cyrenejského 4. října 1778 řka: „Oportere, aliquem existere, cui singulariter incumbat, si non regere captivam illam miseri gregis portionem, preces saltem ac lacrymas pro eadem ad misericordiarum Patrem assidue effundere.“ *Redakce.*

---

47. Spolek sv. Rafaela ku prospěchu vystěhovalců.

Lidé do *Ameriky* se stěhující přečasto stávají se obětí nepravosti, švindlu a šidby v ohledu hmotném i duševním. Z útrpnosti k vystěhovalcům těm vznikl nedávno „*spolek sv. Rafaela*“ v Německu, kterýž za předsednictví knížete z Isenburku pečuje, aby vystěhovalci poučováním a prostředky ochrannými uchováni byli četných nebezpečenství, v ohledu mravném i hmotném jim hrozících. Zejmena o to se jedná, aby vystěhovalci hned na samém počátku jízdy železniční ku přístavům mořským nebyli šizeni od nesvědomitých agentů či jednatelů, jakož aby také na lodi samé v příčině zdraví tělesného i stavu duševního či mravného (zejmena pokud se týká pohlaví ženského) škodu nevzali a konečně aby na území americkém z lodi na břeh vystoupivše od podloudných vydíračův o poslední majetek svůj oloupeni nebyli.

K tomu cíli nechť vystěhovalci obrátí se hned ve svém domově na některého z důvěrníků (Vertrauensmänner) spolku sv. Rafaela. Důvěrníci tito jsou následující: 1) Pastor (farář) Schlösser v *Brémách* (Lindenstrasse, 6.); u něho r. 1881 se přihlásilo o radu 22483 vystěhovalců; 2214 z nich vyzpovídal; svěřeno jemu peněz 329000 marků; týž postaral se o vyplacení směnek v obnosu 565000 m. 2) Theodor Meynberg v *Hamburku* (grosse Reichenstrasse 52) poskytl radu 2871 osobám; opatřil 1673 noclehů, dovedl 1462 osob do chrámu, opatřil výplatu směnek v obnosu 164000 m. a

Digitized by Google

svěřeno mu peněz 39000 m. 3) J. V. Würden v *Antwerpách* (Avenue Charlotte 49) udělil radu 6694 vystěhovalcům; postaral se, že 885 z nich mohli přistoupiti ku sv. svátostem. 4) V *Rotterdamě* jest důvěrníkem Zöller (Rosenstraat 64), jenž r. 1881 udělil radu 1652 osobám. Rovněž i v Liverpoolu a Londýně se nalezají důvěrníci. Rada od nich se udílí bezplatně; toliko jest zapotřebí do psaní jim zaslaného vložiti známky poštovní na odpověď. Doposud čítá jednota sv. Rafaela nejvíc členů v Kolíně nad Rýnem, Frankfurtě a Mnichově. *Redakce.*

---

48. Ubývání počtu obyvatelstva ve Francii.

Pozoruhodna jsou data statistická o počtu obyvatelů, sňatků a porodů v republice *francouzské*; neboť se v nich patrně jeví ovoce bezbožeckého vychování a ducha revolučního mezi obyvatelstvem bohužel až příliš rozšířeného. Úžasně rychlé *ubývání obyvatelstva* nezvratným jest důkazem, že národ francouzský poznenáhla se scvrkne na malý nárůdek a že se ze státu francouzského stane stát druhé třídy, kdežto v Rakousku, Německu, Anglii, Rusku a spojených státech severoamerických počet obyvatelstva stále vzrůstá.

Vizme nejdřív *počet obyvatelstva* ve Francii od r. 1831—1881 a pozorujeme vzrůst neb zase ubývání jeho vždy v občasí pětiletém:

roku	bylo obyvatelů	za pět let přibylo	ubylo
1831	32,569.223	—	—
1836	33,540.910	971.687	—
1841	34,230.178	689.268	—
1846	35,400.486	1,170.308	—
1851	35,783.170	382.684	—
1856	36,039.364	256.194	—
1861	37,386.313	1,346.949*)	—
1866	38,067.064	680.751	—
1872	36,102.921	—	1,964.123**)

*) V r. 1861. přibylo ku Francii Savojsko.

**) Značný úbytek tím se vysvětluje, že r. 1872 Elsasy a Lothrinky připadly k Německu.

Digitized by Google

roku	bylo obyvatelů	za pět let přibylo	ubylo
1876	36,905.788	802.867	—
1881	37,321.186	415.398	—

Za 50 let (od r. 1831—1881) přibylo tudíž obyvatelstva ve Francii celkem 4,751.963 čili průměrně za jeden rok 95039; v posledních pěti letech však činil roční přírůstek pouze 83.076, kdežto ve Velké Britanii přibylo obyvatelstva 340.118, v Německu 493360 a v severní Americe 1,155.446; čili jinými slovy v Anglii se obyvatelstvo čtvernásobně, v Německu šesteronásobně a v Americe severní dvanácteronásobně silněji vzmáhá než ve Francii. A nelzeť mysliti, že by rozdíl ten snad pocházel od vystěhovalců; neboť z Francie se do roka sotva 5000 osob vystěhuje a tolikéž se tam zase přistěhuje. Také úmrtnosť ve Francii jest menší než v jiných státech evropských. Příčina spíše spočívá v malém počtu *porodů*, kteréžto počet ustavičně klesá, jak viděti z následujících číslic:

Ve Francii narodilo se dítek

r. 1866	1,006258	r. 1873	946364
1867	1,007755	1874	954652
1868	984140	1875	950975
1869	948526	1876	966682
1870	943315	1877	944576
1871	826121	1878	937317
1872	966000	1879	936529

Počet *sňatků manželských* ve Francii jest v posledních letech tenhle:

r. 1872	352754	r. 1876	291393
1873	321238	1877	278094
1874	303113	1878	279580
1875	300427	1879	282776

Béřeme-li ohled ještě na delší občasí, t. j. od začátku 19. století a porovnáme-li v různých dobách počet sňatkův, úmrtí a porodův, jeví se následující postup:

Na 1000 obyvatelů připadá:

roku	sňatků	úmrtí	porodů
1801—1810	7.89	28.03	32.05
1811—20	7.88	25.95	31.67
1821—30	7.85	25.07	30.09
1831—40	7.96	24.75	28.93
1841—50	7.97	23.27	27.04
1856—65	8.02	23,04	26.07
1876	7.09	22.06	26.02

Digitized by Google

roku	sňatků	úmrtí	porodů
1877	7.05	21.06	25.05
1878	7.05	22.05	25.23
1879	7.05	21.07	25.01

Za panování republiky ubývá ve Francii *sňatků* i *porodů*; průměrně ubyla v posledních 3 letech jedna osmina sňatků Příčina toho spočívá z části v nemravnosti a militarismu (velkém počtu vojska), z části v neplodných manželstvech t. j. takových, kde neplodnost není přirozená, nýbrž uměle a hříšným činem způsobená. Proti této uměle přivozené neplodnosti nepomohou prostředky, jakéž navrhuje francouzský list „Revue des Deux-Mondes“ n. př. vypsání ceny pro takové rodiny, které největším počtem dítek se vykáží, zde pomůže jedině pevná, živá katolická víra. V Bretaňsku a některých jiných departementech, kde lid se víry katolické ještě pevně přidržuje, počet obyvatelstva neklesá tolik se nemenší, nýbrž vykazuje značný vzrůst. A tak bylo až do revoluce v celé Francii vůbec. Revoluce uvrhla lid v nevěru a nemravnost a pokuta Boží se nyní hrozným způsobem nad celým národem jeviti počíná.

Redakce.

---

49. Osvobození od placení aequivalentu.

Dotaz.

Fara L. vykazuje dle fase veškerých příjmů 429 zl. 39½ kr. r. č. Na základě zákona ze dne 15. února 1877 ř. z. č. 98 žádal farář již 24. dubna 1881 č. 52 o odepsání aequivalentu na nové 10letí c. k. finanční ředitelství v J. Uplynul rok 1881 a farář nedostal ani svou fasi zpět, ani jaké odpovědi na podanou žádost. Tu konečně 21. června 1882 dodán mu obecním úřadem lístek berního úřadu z N. . . , aby zapravil aequivalent za minulý rok, i za běžící pololetí r. 1882, celkem 11 zl. 2½ kr. r. č. jakož i 20 kr. poslu exekučnímu. Farář vzal upomínající lístek a poslal jej c. k. finančnímu ředitelství v J. s poznámkou, že dle zákona od roku 1877 ř. z. č. 98 fary nevykazující čistého příjmu 500 zl. od placení aequivalentu jsou osvobozeny, jemu však že se do-

Digitized by Google

sud na jeho podání ze 24. dubna 1881 žádného vyřízení nedostalo, a nyní c. k. berní úřad jej o zaplacení upomíná. Toto vyjádření zaslal farář jako spis úřední pod číslem 60 N. Exh. maje za to, že finanční ředitelství nyní věc vyřídí, aniž by na faráři zaplacení poštovného žádalo. Než, v tom se farář zmýlil. Dne 25. července přijde do bytu jeho c. k. finančník, a vykazuje, že jest oprávněn, za onen nevyplacený přípis k finančnímu ředitelství, ze dne 21. června č. 60 vyzdvihnout pětikrejcarovou poštovní známku, a 1 zl. r. č. pokuty, nechci-li býti k dalšímu vyšetřování do P. . . potahován.

Naskytuje se otázka: jednalo c. k. finanční ředitelství v tomto případě dle práva, ukládajíc pokutu pro onen přípis nevyplacený? *F. D.*

Odpověď.

Pravda jest, že beneficiat, jehož čistý příjem roční nepřesahuje 500 zl., co do osoby své jest na základě výš uvedeného zákona od placení aequivalentu sproštěn. Avšak farář v L. pochybil, že svou žádost o toto osvobození nezaslal úřadu příslušnému či kompetentnímu. Neboť měla žádost zaslána býti c. k. úřadu pro vyměřování poplatků (k. k. Gebührenbemessungsamt) v Praze (na Poříčí č. 1035—II), nikoli pak okresnímu ředitelství finančnímu. Co se s dotyčnou žádostí dále stalo, udati nemůžeme; možná, že byla ad acta odložena, neboť se po našem zdání nemůže očekávati, aby státní úřad sám žádosti omylem jemu zaslané posílal stranám zpět; protož se duchovní správce sám hlásiž u onoho finančního ředitelství, aby mu žádost s adjustovanou fassí byla navrácena. Ovšem mezi tím časem promeškal lhůtu, k zadání takových žádostí určenou a nelzeť zaručiti, žeby nyní ještě na žádost jeho ohled se vzal, ač vždy radno aspoň pokus učiniti. — Jelikož tedy žádost nebyla a nemohla býti vyřízena, musel ovšem berní úřad placení aequivalentu požadovati a nemůže setémuž úřadu za zlé pokládati, že v příčině poštovného uložil zákonitou pokutu; neboť pro osobní zájmy duchovního pastýře nemá platnost osvobození od poštovného, jež dopisům úřadu farního se týkajícím jest popřáno. K žádosti farářově bude zajisté pokuta buď úplně prominuta neb aspoň značně snížena. *Redakce.*

Digitized by Google

50. Řecko-nesjednocená konsistoř v Serajevě.

Výnosem ministerstva společných záležitostí ze dne 19. března 1882 přidělena řecko-nesjednocenému arcibiskupu a metropolitovi v Serajevě ku správě církve řecko-rozkolnické konsistoř, kteráž záleží ze 7 členů a sice: archimandrita konsistoriální se služným 2000 zl., tři placení radové kontistoře každý se služným 2000 zl. a tři čestní radové konsistorní. Předsedou konsistoře jest metropolita, jehož zastupuje archimandrita aneb po případě některý jiný člen konsistoře. *Red.*

---

51 Židovský rektor university Greifswaldské.

Škola bezkonfessionální jest za našich dob heslem liberální chasy po celém světě od národních učitelů smýšlení p. Krále sledujících až do středních a vysokých škol. Potěšitelným jest v této příčině úkazem, že nejen horliví katolíci proti odkřesťanění škol se vzpírají, ale že též protestanté o to bedlivě se zasazují, aby školám ráz křesťanský byl zachován. Na universitě Greifswaldské v Prusku byl za rektora zvolen *žid* prof. Dr. Behrend. Proti tomu na jaře 1882 zadalo protest představenstvo *protestantské provincialní synody pomořanské* poukazujíc k tomu, že dle statutu daného vévodou Filipem I. r. 1539 universita v Greifswaldě jest lutheranská, což také darování vévodou Bogislavem XIV. učiněná stvrzují. Rektorovi university Greifswaldské přináleží patronátní právo na statcích bývalého kláštera Hildy, kteréž nyní jsou vlastnictvím university. Avšak žid nesmí býti patronem obcí křesťanských a kdyby tedy žid byl za rektora potvrzen, nemohl by práva patronátního vykonávati, z čehož universitě škoda hmotná i mravní vzejíti může.

Ministerstvo pruské na protest představenstva synody žádného ohledu nevzalo. Dne 15. května 1882 prof. Behrend bez překážky nastoupil úřad rektorský, týž však hned v prvním sezení senátu prohlásil, že v záležitostech farního patronátu university se týkajících zdrží se účastenství a odevzdá předsednictví prorektorovi universitnímu. *Redakce.*

Digitized by Google

52. Následky liberálního školství v Belgii.

Od r. 1879, kdež v Belgii zavedeno liberální školství bezkonfessionální, vzrostla vydání v oboru školském ze 14,600.000 franků v r. 1879 na 18 milionů v r. 1880 a na 20 mill. v r. 1882. A jako celá země, tak i jednotlivá města pociťují blahé finanční následky liberální školy. V Bruselu vydáno r. 1879 na školy asi 1 mill., r. 1881 skoro dva milliony. V Gentu vzrostlo školské vydání z 85000 téměř na 800000 franků. V Mons-u jsou poměry podobné. Při poradách o školním budžetu v březnu 1882 ukázal katolický poslanec Woeste ciframi statistickými, jakého marnotratnictví se belgické liberální ministerstvo dopouští. Ač prohlášena jest úplná svoboda vyučování, nicméně ministerstvo ustanovuje učitele i na takových místech, kde si jich nikdo nepřeje. V kraji východo-flanderském nalezáme 30 učitelů, kteří dohromady nemají ani jediného žáčka. V jiných úředně zřízených školách sedí 2 neb 3 žáci, a sice jsou to buď dítky pana učitele samého aneb státních úředníků. Nezřídka pro několik žáků aneb pro školu bez žáků i více učitelův nstanoveno, jimž obec nucena jest plat poskytovati. Tak n. př. úřední škola ve Wettern má 8 žáků a 2 učitele; škola v Häsdonku 3 žáky t. j. dítky pana učitele a pro tyto žáky jsou 2 učitelé určeni; v Belcele jsou 3 učitelé, 3 školní místnosti a v nich žáček ani jediný. Ale na vzdor nepatrnému počtu žáků vláda ustavičně zvyšuje daně školní. V Borsbeke čítá státní škola pouze 9 žáků, přece však zvýšil ministr školské vydání obce ze 2704 franků na 3550. Obec v Oetegen platí na učitele 300, obec ve sv. Pavlu 3591, obec Thielrode 4101, Belcele 5971 franků, a přece žádná z těch škol nemá ani jediného žáčka! V městě Limburku r. 1881 ze 100 dítek chodilo 90 do škol katolických a pouze 10 do státních škol bezkonfessionálních; ale proto nicméně muselo město pány učitele na zahálené jsoucí stejně platiti jako by všecky dítky byli vyučovali. — Znamenitý jest úkaz, že naše liberální listy ani slovem o těchhle poměrech belgických se nezmiňují. *Redakce.*

---

53. Dodatek k pojednání O nedostatcích v duchovním řečnictví.

V pojednání svém o „*nedostatcích v duch. řečnictví*“

Digitized by Google

pravil jsem na str. 342 a 343, že tištěné naše sbírky homiletické jsou toho důkazem, kterak málo se uznává důležitost kázaní cyklických; že jsou to jenom kázaní postní, kteráž o předmětech souvislých jednají, a že ostatně, kromě katech. kázaní páně Vohnoutových, nejsou nám povědomy tištěné duchovní řeči, ježto by krok za krokem, soustavně a souvisle o vážných a důležitějších předmětech jednaly aspoň na jisté významnější doby roku církevního. — Na místě tomto slušelo za potěšitelný zjev zdravého smyslu pro kázaní cyklická na místě nejpřednějším jmenovati výborná *kázaní katechetická dp. prof. Ed. Brynycha* v „Posvátné kazatelně" uveřejňovaná a pak pěkný cyklus velmi užitečných kázaní dp. faráře *Podlahy* pod názvem *„Ježíš Kristus."* Doplňujíce takto své pojednání, přejeme snažně, aby jmenovaní pánové neustáli na dráze této, přejeme, aby nalezli četné následovníky. Dr. *Ant. Skočdopole.*

---

54. K laskavému povšimnutí.

Spis, v těchto listech názvem *„kněz a jeho příbuzenstvo"* naznačený, nepočal jsem, jak zamýšleno, počátkem měsíce září sestavovati, poněvadž s mnohých stran mi slíbeno příspěvků na dobu pozdější.

Za tou příčinou mohu vyhověti všem důst. a vel. pp. duchovním, kteří látku zajímavou pro onen spis připravují a podotýkám jenom ještě, že líčení nemusí pocházeti z vlastní zkušenosti, ale i z života duchovních bratří již zemřelých — ovšem bez pojmenování jich ani místa, jehož líčení ono se týče.

Konečně připomínám, že spisem tímto chce se docíliti slušného se chování příbuzenstva ku knězi a tím zblažení jeho existence.

V Hradci Králové dne 23. srpna 1882.

Jos. A. Šrůtek,
sídelní kanovník.

Literární oznamovatel.

52. Královice Rudolfa cesta do zemí východních.

Digitized by Google

Česky upravil Dr. *M. Kovář*. Nákladem Aloise Hynka v Praze. 1882. (Se 154 původními obrazy, z nichž 106 vyobrazení na plných stranách). Cena 5 zl. 85 kr. stran 600.

Valně let uplynulo od té doby, kdy první princ habsburský vkročil na posvátnou půdu palestinskou. Byl to vévoda rakouský a potomní císař Bedřich IV., jenž tam r. 1436 přibyl s četnou družinou rytířův a šlechticův, aby navštívil místa každému křesťanu posvátná, aby vykonal pouť ku hrobu Božímu. R. 1869 byl císař František Josef při slavném otevření průplavu Suezského; tehdy na cestě své do Egypta zastavil se v Jaffě, odkud pak vypravil se do Jerusaléma a jeho okolí. Uplynulo něco více než deset let, a hle i vznešený syn císařův, královic Rudolf, zavítal v ony vzdálené kraje. Poněvadž plán cesty od prince samého byl zosnován a proveden, proto brala se tenkrát pouť rozměry takovými, že daleko předčila nade všecky ostatní výlety druhu podobného, pokud je podnikali členové panujících rodin. Korunní princ nespokojil se krásami města Kahýry a jeho nejbližšího okolí; on puzen byl tajemným údolím řeky Nilu dál a dále k jihu, kde slunce africké žhoucí paprsky sesýlá na zemi, kde břehy veliké té řeky pustnou, kde ze zřícenin tisíceletých vyčnívají památky prastaré a dávno již zaniklé vzdělanosti. Chrámy u Dendery, malebná Kenne, El Amarna, obzvláště však starožitnosti thebajské s velikolepými zbytky chrámův, s hroby královskými, ohromnými sloupy Memnonovými a s kamenným nádherným městem mrtvých na levém břehu nilském; to vše lákalo prince mocí tajemnou; že mohl učelivost a zvědavost svoji ukojiti, za to děkuje i čilému duchu svému i výtečným vykladačům, kteří jej provázeli. Královic pokračuje na cestě dále skrze Esne a Edfu až k prvnímu slapu nilskému u Assuanu, vkročil i na půdu nubijskou, načež pak vracel se po Nilu zpět: několik dní zdržel se v deltě nilském, kde zejména jezero Menzalé svým množstvím divokého ptactva vábilo střelce, že odolati nemohl rozmanitým těm rozkošem loveckým. Když byl projel průplavem suezským od jihu k severu, nastoupil cestu do Palestiny. Ve svaté zemi dlel princ delší dobu v Jerusalémě, navštívil Betlém a ústí Jordanu do Mrtvého moře, pak šel údolím jordanským až k hoře Táboru, kde poslední noc dlel na půdě palestinské.

Digitized by Google

Prošed Nazaretem, vstoupil princ v Haifě na úpatí hory karmelské opět na loď, by se kolem Krety, Korfu a Dalmacie vrátil do své vlasti, do náručí rodičův a své nevěsty. Cesta trvala 74 dní od 9. února do 22. dubna 1881. Pouť tato v celku svém velikolepá a v podrobnostech neobyčejná byla od jednoho z průvodců princových popsána a jazykem německým vydána. Překlad díla toho pak obstaral pan Dr. Kovář pod výše uvedeným názvem. — Nemůžeme se pouštěti do podrobnějšího udání obsahu celého díla, nýbrž podotýkáme pouze, že jest zajisté velmi bohatý, a že čtenář z popisu té cesty dozví se o Egyptě, Palestině ze starých i nových dob mnohé a velmi zajímavé podrobnosti týkající se historie, národopisu i nynějších politických poměrů a zvláště zvířeny. Mnohé věci byly korunnímu princi přístupny, jichž obyčejný poutník nevídává. Zajisté velmi zdařilé jsou obrazy některých dnů v Egyptě, líčení některých budov a života v Jerusalémě i v Nazaretě. Vůbec vypravování jest veselé, humoristické, živé a mnohými místy zcela populární. Četné illustrace k porozumění popisu jsou vhodně voleny, z nichž některé jsou velmi pěkné, ač jiné co do zřetelnosti by mohly lepší býti Obrázky jsou skorem vesměs původní i tu, kde předměty známé představují. Pohled na Terst jest již z r. 1870, mohl býti novější. Třeba spolu ukázati k některým menším pochybením. Na str. 308 vykládá se, kdo jsou „Sefardim“ čili „španělští židé,“ kdo jsou však „Aškenazim,“ se nepraví. Tímto jménem slují židé přistěhovalí z Polska, Ruska a Uher. Str 312 Muhamedán nedává do jídla „sádla“ nýbrž „loje“, proto stojí v německém originale „Fett“. Str. 326 mluví se o osadě ruské a její budovách, protož jest chybně přidáno „katolické“ totiž missie, v orig. něm. pouze stojí „das Missionshaus,“ tudy se rozumí dům pro ruskou missii. Str. 327 rybník dotčený sluje Hiskias a nikoliv Hiskius, nyní pak rybník „patriarchův“. Na též stránce se pokládají chybně Kalvarie a Golgota za dva rozličné vrchy, má býti „Kalvarie čili Golgota.“ Jinde stojí „náměstí Haramovo“ něm. Haramsplatz, má býti „nádvoří řečené Haram.“ Bylo by velmi záhodno, aby přiložen byl třeba malý situační plán Jerusaléma, čtenář by si vše mnohem snadněji srovnal a se ve skutečnost vmyslil. Na str. 332 vypisuje pan spisovatel poklady, jež jsou nakupeny prý v Mekce a při hrobech muhamedanských mučeníků Hůsseina a Áliho v Kediefu a Ker-

Digitized by Google

bele u dolního toku eufratského, pakpřidává: „A abychom byli spravedlivi, jaký smysl mají ony báječné poklady, které jinde, řekněme to otevřeně, v evropských městech poutnických vidíme nakupeny? K čemu ta nádhera ve skříních ostatků v Loretě, ta roucha matky Boží skvějící se klenoty, ty drahokamy a perle, drahocenné majoliky, monstrance, kolliery z diamantů, náčiní zlaté a stříbrné, které vidíme ve dlouhých řadách nakupeny?" „Posvátnosť třeba zaplatiti." Můžeme říci, že jsme se podobného liberálního filosofování v této knize nejméně nadáli. Mimochodem budiž řečeno, že i korunní princ sám daroval božímu hrobu zlaté srdce jakožto dar své nevěsty. Na str. 409 ozval se hlas z „jeskyně" místo z „hůry" něm. „von der Höhe." Str. 458 strop „archy úmluvy" má býti „svatostánku" něm. Stiftshütte. Str. 372. Na místě Betlem „Eufrat" má státi Betlem efrata, tolik co úrodný.

Můžeme říci, že kniha ta nejen svým obsahem ale i úpravou jest velmi pěkná a že poskytne každému čtenáři zároveň poučné i zábavné čtení zvláště pokud se týče Egypta a Palestiny. Duchovní pak v ní najdou mnohou stránku, jíž budou moci použiti ve škole při výkladu dějepravy biblické a stane se jim kniha ta i užitečnou. Prof. *Jos. Kyselka.*

53. Pouť Slovanů do Říma ke dni 5. července 1881, kterou spolu vykonal i popisuje Dr. *Karel L. Řehák.* Díl II. Spisů katol. spolku tiskového č. 2. za rok 1882. V Praze, nákladem tisk. spolku. Tiskem Cyrill. Meth. knihtiskárny. Str. 185. Cena 55 kr.

V druhé o něco obšírnější části cestopisu vylíčeno čtvero ostatních dnů pobytu poutníků v Římě. Obšírně popsány jsou všecky znamenitější chrámy i s památnými katakombami, náměstími a znamenitostmi ať z pohanského ať z křesťanského věku pocházejícími. Vším právem klade p. spisovatel všude zvláštní váhu na ty věci, které pro nás Slovany mají obzvláštní důležitost, jako basiliku sv. Klementa, oltáře našich sv. Patronův atp. Největší bedlivost arci vynaložena při vypsání 5. července, kdež slovanská deputace měla slyšení u sv. Otce; podána zde řeč biskupa Strossmayera i odpověď sv. Otce, též některé básně a seznam poutníkův aspoň částečný. My bychom si byli v příčině tohoto spisu přáli dvou věcí. Především nebyli bychom

Digitized by Google

urovnali vše dle dnův, nýbrž pod jakási záhlaví dle vnitřní povahy věci združili n. př. chrámy hlavní, chrámy menší, katakomby, atp. A za druhé by alfabetický rejstřík velice ku prospěchu sloužil každému čtenáři, kterémuž se nehned poštěstí ve směsici obou dílů tohoto spisu určitého hledaného předmětu nalezti. Jinak sluší spis bedlivě sestavený, populárním slohem vynikající jen chváliti a pro příjemný způsob vypravování, kterýž zajímavé a užitečné s žertovným pojí, odporučiti. Spisem tím se katolický spolek tiskový členům svým zajisté velmi zavděčil. *Redakce*

54. Die Frage über den heil. Johann von Nepomuk. Separatabdruck aus dem März- und Aprilhefte des „Katholik" 1882. Str. 53. Tisk Kupferberga v Mohuči.

Před několika lety byla v Praze do tisku dána brožůrka, jejíž vyjití v čas překaženo, jelikož obnoviti se měl brožurkou touto starý nesmysl o dvou Janech v Praze mučennickon smrt podstoupivších. Když to nešlo v Praze, uchýlil se pamfletista do Německa, kdež succus své moudrosti na světlo vydal. „Katholik" přinesl zprávu o témž spise a stručný výtah z něho podal. Jelikož by tím zejmena v Německu, kde o věci té skrovnou známost mají, mohly vzniknouti bludné domněnky na úkor pravého našeho mučeníka, sepsal prof. Dr. Václav *Frind* z úcty k památce svého zvěčnělého strýce a obhájce sv. Jana Nep., biskupa Litoměřického Dr. Ant. Frinda odpověď velmi důvtipně s historickou kritičností sestavenou, v níž jasně dokazuje, jak lichá jest bájka Hájkova o dvou Janech a že tím převráceným způsobem, jejž Hajkovci si oblíbili, ani autorita světce Jana Nep. aniž autorita církve a zejmena Stolice apoštolské se nehájí. Forma pojednání Dr. Frinda jest za příčinou ustavičné polemiky nazvíce dialektická a tudíž méně snadná; leč při bedlivém čtení sezná každý, že spisovatel nepřítele svého pádnými důvody poráží a to na základě pramenů, jež mu v archivu kapitoly metropolitní Pražské vesměs přístupny byly. Pojednání to vyšlo nyní též o sobě ve zvláštní brožurce. *Redakce.*

55. **Der heil. Laurentius von Brindisi**, Begründer des Kapuzinerordens in Österreich. Von Dr. *Josef Schindler*, o ö. Professor der Kirchengeschichte an der k.

Digitized by Google

k. Universität Prag. (Linzer theol. prakt. Quartalschrift 1882. Heft 2. und 3). Linz 1882, Buchdruckerei des kathol. Pressvereins. — Vereinsgabe des kath. Pressvereins deutscher Section in Prag. Str. 75. S obrázkem.

Pod tímto názvem vyšel německý životopis svatého Vavřince, kterýž v jazyku českém „Časopis Duch." svým čtenářům v tomto roce podává. Spisovatel v proslovu sděluje prameny, jichž použil, zejmena jsou to annaly řádu kapucínského v Praze, některé listy papežův i velmožův, Hurterův spis o Ferdinandovi II., Gindelyho dějiny třicetileté války a životopis Rudolfa II. atd. Obsah spisu známým předpokládajíce podotýkáme, že úprava německého vydání jest slušná a sloh prostonárodní, tak že spolek tiskový podílem tímto zajisté členům svým nemálo se zavděčí a k rozšíření úcty jmenovaného světce přispěje. *Redakce.*

56. P. Ovidia Nasona Vybrané básně. Školám českým ku potřebě upravil *Jos. Podstatný*, ředitel realného a vyššího gymnasia v Klatovech. V Praze 1880. Nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec pro literaturu paedag. a pomůcky učebné. Str. 289.

K malému pohříchu posud hloučku spisovatelův, jižto si vzali za účel zásobovati studující mládež československou dobrými knihami školními a odstraňovati tak znenáhla ze středních škol našich knihy původně pro ústavy německé skládané, náleží i pan ředitel Podstatný. To dosvědčuje kniha, o nížto se tuto zmiňujeme. Předeslav úvod o životě a básních P. Ovida, přechází k vylíčení římského kalendáře a připojuje řadu vybraných básní slavného druhdy a těžce zkoušeného básníka římského. V předmluvě a i v úvodě stává se p. spisovatel, hledě psáti češtinou co možná nejvybroušenější, bohužel častěji nejasným. Píšeť ku př. hned na 1. str. svojí předmluvy do slova: Nechybuji tuším, drže, že třeba jest studujícím, aby po ruce měli pomůcky, jichž užívajíce při domácí přípravě nemaří drahého času, jímž pro četnosť jiných nutných předmětů svědomitě nakládati a moudře jim jest spořiti, a mám vlastní zkušenosti dosti, že nemalá žáků část nemohouc vpraviti se v rozum podání spisovatelova, jehož chápání často dosti jest nesnadné, buď sahá po prostředcích ne-

Digitized by Google

jen nedovolených, ale i nečestných, ano přímo škodlivých a tak záhy i na duchu a tvořící se právě povaze úhony dochází, buď pozorujíc obtíže, s něž bez pomoci býti nemůže, a nevnikajíc ani v ducha spisovatelova ani u věcnou a formálnou dokonalosť jazyka přestává na bezcenné přípravě několika slovíček věci samé nevalně prospívajících a tak záhy už zvyká nešvarné ledabylosti, mrtvé netečnosti a z ní se rodící nelibosti ku věcem, jež tvoří dosud a tvořiti budou najisto vždy jednu ze hlavních podstat učiva gymnasijního.“ A „dychavičná“ věta tato jest položena v čelo knihy hlavně pro první třídu vyššího gymnasia ustanovené. — Kniha p. ředitele Podstatného opatřena jest poznámkami ode dávna v Německu obvyklými, opírajíc se v této příčině hlavně o díla Grosse, Petra, Siebelise, Korna, Schmidta a j. Celkem vyniká kniha ta nad vydání s poznámkami německými, podávajíc žákům v knize *jediné* mnoho, co v *rozličných* výkladech cizojazyčných jest roztroušeno.

Musímeť pochvalně uznati vytrvalou pílí ředitele Podstatného, kterýžto se školám našim tím více zavděčil, čím menší máme posud výběr u volbě knih učebných a čím více náš trh bývá zaplavován knihami importovanými z ciziny. *J. Houžvička.*

57. **Hudební slovník.** Obsahuje výklad veškerých cizích v hudbě se vyskytujících slov a uměleckých výrazů, jmena hudebních nástrojů a jich objem hlasový. S četnými příklady notovými. Sestavil *Jan Malát.* V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka 1882. Str. 123.

Ve všech odborech zmáhají se slovníky výrazů technických, kteréž jednak slouží k tomo, aby cizojazyčným slovům dobře porozuměno bylo, jednak také aby poznenáhla správně přeložené výrazy české na místo dosavadních cizinských názvů nastoupily a v obecné užívání vešly. Z té příčiny získal sobě pan spisovatel nemalou zásluhu o hudebnictví, an vlašské, latinské, francouzské, řecké, německé názvy hudební v abecedním (což nejpraktičnější) pořádku sestavil, přeložil a vyložil, i kde třeba výkresy neb notami do textu vtištěnými opatřil. Úprava jest pěkná, kapesní formát velmi příhodný. *Redakce.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek IX.

O kněžských poradách.

Občasné porady mužů v jistém oboru pracujících ze záliby aneb i z povolání, docházejí v našich dobách většího a většího rozšíření a jsou bez odporu mocný prostředek, aby jistá domnění anebo i bezpečné důsledky mnohaletých zkušeností a vědeckého bádání nejen se rozšířily a v obecnější známost uvedly, ale také aby se vytříbily, aby nové přívržence a horlivé pěstitele nalezly, aby se protivníkům a vůbec jiných valně rozdílných zásad a domnění zastavatelům mocné hráze a překážky položily. Zápas duchův nabyl v našich dobách rozměrů největších, a odtud ta snaha každé mocnější strany, hájiti veřejně názorů vlastních a tužiti na schůzích a sjezdech jednotu přívrženců; novověcí prostředkové kommunikační velice usnadňují odbývání porad četně navštívených, moda i ješitnost, jako všude tak i tuto, nemálo přispívá k častějšímu jich odbývání a hojné návštěvě; i není se čemu diviti, že každé léto se potkáváme s rozmanitými sjezdy a poradami.

Sjezdy a porady takové jsou jistotně výraz a důkaz čilého života, horlivého snažení, a třeba by leckdy a leckde byly pronešeny a celým shromážděním schvá-

Digitized by Google

leny zásady křivé, domnění nepravá, zjevné a jizlivé útoky na křesťanství a církev, na jednotlivá křesťanská zřízení neb učení, — zdá se nám nicméně, že vůbec můžeme novověké sjezdy a porady považovati za věc prospěšnou. Projevují-li socialisté na sjezdech názory a plány své veřejně, naskytuje se mužům povolaným příležitost, aby je seznali, a to jistě prospěšnější jest, než kdyby se jen po tajmu šířily. Máme příklady, že mužové u vědě na slovo vzatí, ačkoli jejich náboženská apostasie povědoma jest, na sjezdech učencův odsoudili a zavrhli názory a nauky, na kterých fanatičtí nepřátelé stavěli své „nezvratné“ důkazy o větách, křesťanské náboženství a všeliké zjevení z kořene vyvracejících; proti mnohým u poloučenců za dogmata platícím thesím zkázonosným pronesli věhlasní mužové takové pochybnosti odůvodněné, že oněch thesí již nebylo možná vydávati, nežli za pouhé hypothese, domněnky, ač nechtěl-li kdo v šanc vydati svojí vědecké cti. V této příčině znamenity jsou sjezdy německých přírodozpytců, kdež obzvláště Virchov ukazoval na mnohé nedůslednosti, ano nesmysly, o kteréž opírají se celé školy učenců „minorum gentium“ po celé Evropě. Snad byl by náš prof. Klika na letošním sjezdu lékařův a přírodozpytců slovanských v Praze rozumněji mluvil o významu bible a přírodních věd pro vzdělání člověka, kdyby mu takové výroky spolu se svými důkazy povědomy byly.

Již tato všeobecná úvaha dí, že i *duchovní* porady jsou věc užitečná, velice potřebná. Nicméně potkáváme se u členů našeho stavu nejednou s míněním opačným, kteréž obyčejně v ten rozum slyšeti se dává, že *porady kněžské* čili *pastorální konference* užitku nepřinášejí a leda k tomu dobry jsou, že se bližší spolubratři sejdou, aby společně sobě požalovali, společně se pobavili.

Digitized by Google

Takové a podobné námitky proti kněžským poradám čili pastorálním konferencím asi jsou příčina, že nejd. biskupský ordinariat budějovický předložil kněžským poradám na rok 1881. otázku:

Jaký užitek má a může pocházeti z pastorálních konferencí? Čeho nejvíce třeba, aby pocházel skutečně?

Nebude snad od místa, pokusíme-li se, přihlédnouti blíže ku kněžským poradám ve směru naznačeném

I.

Odpověď ku dvojité otázce té a zejména k prvnímu dílu jejímu podává se obecnými slovy sama v pojmu o *pastorálních konferencích.* Tyto zajisté jsou občasné schůze kněžstva jednotlivých okresů (vikariatů) na ten cíl a konec, aby všickni společně o důležitých, zvláště ku praktické duchovní správě a duchovnímu životu přihlížejících otázkách bohoslovných rokovali, u vědě bohoslovné a v umění pastýřském se vzdělávali, v duchu a smýšlení církevním, jakož i ve ctnostech kněžských se zdokonalovali.

Porady tyto nikoli nejsou něco nového v církvi. Potkáváme se s určitými zprávami a zákony o nich již ze století 8., obzvláště v diecésích rozsáhlých, kdež možná nebylo, synody diecésní odbývati tolik často, jakož povaha i úkol svorné a vydatné duchovní správy za vrchního vedení biskupova nevyhnutelně žádá. Starobylé zákony kladou kněžské porady na prvý den každého měsíce, odkudž i se *Calendae* nazývaly. Ocháblá časem praxe kněžských porad znova jest osvěžena duchem, jejž obecný *sněm Tridentský* u veškeré církvi zase vzbudil. Svatý *Karel Bor.* ujal se této starobylé církevní instituce s onou horlivostí a moudrostí, kteráž jej vůbec na všecky budoucí časy povýšila za dokonalý ideál pastýře, jenž opatruje stádo boží podle Boha a

Digitized by Google

jest mu příkladem ze srdce. (1. Petr. 5, 2. 3.) Také v naší vlasti obživly tehdy pastorální konference; cirk. sněm arcidiecése Pražské r. 1605. za arcibiskupa Zbyňka Berky slavený nařizuje, aby se kněžstvo *celých archidiakonátů třikráte do roka* na porady scházelo, nad to pak ještě i *kněžstvo jednotlivých děkanátů čtyřikráte za rok**). V dobách novějších, když církev počala setřásati pouta, kterými rationalismus a státní absolutismus ji byl sevřel v mnohých zemích evropských, opět uvedla Stolice apoštolská vrchním pastýřům na paměť, že pastorální konference jsou velmi důležité zařízení, bez něhož také nyní obejíti se nelze.**)

Takto se stalo, že církevní *sněm provincie Pražské r. 1860. a diecésní synody* pražská i budějovická r. 1863. pravidelné odbývání kněžských porad nařídily a že tyto k určitým rozkazům jednotlivých biskupů také skutečně v život vešly ve všech čtyřech diecésích českých. — V diecési budějovické obživla praxe pastorálních konferencí ještě před rokem 1860., ovšem ve formě poněkud jiné; konány tu v sídle biskupa Jana Valeriana a za jeho předsedáním porady všeho kněžstva v městě se nacházejícího, již od r. 1852. několikráte do roka, od r. 1858. odbývá je po celé diecési jednou za rok duchovenstvo každého vikariátu.

Všeliká, starší a novější ustanovení o pastorálních konferencích v tom se shodují, že velice užitečny a potřebny jsou ku vědeckému a mravnému zdokonalování kněžstva, k rozmáhání jeho praktické způsobilosti, horlivosti a opatrnosti ve správě duchovní. Pěkně di

*) Statut „De Archidiaconis dioecesanis“ a „De Decanis ruralibus.“

*) S. C. C. 23. Jul. 1839. a 24. Aug. 1844. in causa Eystet. — Pius IX. v listu k biskupům říše rak. ze dne 17. břez. 1873. „Singulari quidem.“

Digitized by Google

Synoda arcidiec. Pražské z r. 1605. (De Decanis ruralibus): „Sunt enim tanquam scholae et exercitationes non solum studiorum, sed etiam officiorum ecclesiasticorum, in quibus et animarum rectores et caeteri clericalis Ordinis homines versantur.“

Již krátký a obecný pohled tento na minulost dostatečným jest důkazem o veliké užitečnosti a protož i potřebě konferencí pastorálních; neboť co takto vždycky a vůbec pokládáno bylo v církvi za dobré a prospěšné, to jistě samo sebou dobré a prospěšné jest, nevážení takové instituce muselo by se za patrnou známku necírkevního smýšlení a veliké chladnosti k velikým účelům pastýřského úřadu poznávati.

Přihlížejíce blíže k podstatě a k účelu pastorálních konferencí, můžeme z mnohonásobných užitků jejich obzvláště vytknouti:

1. Porady tyto jsou *pobudka i příležitost k dalšímu pěstování věd bohoslovných.* Povolání kněze katolického nezbytně žádá vzdělání vědeckého, jmenovitě pak theologického. Ta zásoba vědomostí, kterou sobě mladý kněz přináší ze čtyřletých studií bohoslovných, nejen proto nedostačuje, že sama sebou skrovna jest, že úplným vlastnictvím ducha ještě ani se nestala, že časem unika a mizí, ale i proto, že věda se nikdy nemůže ani objektivně za dokonalou pokládati, a že proměnlivý život lidský nové poměry a potřeby s sebou přináší, které zase jinakého užívání čili applikování staré pravdy nezbytně žádají, k novým a novým ustanovením a pravidlům podnět dávají. Pro tyto příčiny jest i knězi v duchovní správě ustanovenému třeba, vzdělávati se dále, utvrzovati nabyté vědomosti, je sobě bezpečněji osvojovati a novými rozmnožovati. A k tomu jsou za pobudku a příležitost konference, dílem proto, že o předložených otázkách jeden každý povinen jest pře-

Digitized by Google

myšleti, zkoumati, v knihách dobrých se informovati, světla co možná plného hledati; a dílem zase proto, že podařená řešení předložených otázek, jsou-li ovocem důkladného přemýšlení a studování, podávají všem přítomným členům v krátkosti a bez namáhavé jejich práce, čeho by sami buďto ani byli nepostihli anebo jenom s vynaložením času a práce, kteréž byli zatím obraceli na jiné zaměstnání prospěšné. Mnohý ze shromážděných, nechať přinesl psané pojednání s sebou anebo nepřinesl, ukazuje v probírání otázky na knihy, brožury a časopisy, kteréž o tom jistém předmětu dobře jednají anebo vůbec velmi poučné a duchovnímu prospěšné jsou; tímto spůsobem přicházejí dobří spisové k obecnější vědomosti a leckdy stalo by se, že by některý kněz ani se vůbec nedozvěděl o spisu velmi užitečném a potřebném, kdyby se o něm na konferenci byla zmínka nestala.

Nelze upříti, že lidské přirozenosti to lahodí, aby člověk mohl před jinými ukázati, že se něčemu naučil, něco zná, něco umí. Pokud tato snaha nedostupuje až k ješitné ctižádosti a chlubivosti, jest oprávněna a dobra; že pak na konferencích pastorálních se naskýtá příležitost, na jevo vynésti ovoce pilnosti své a přijmouti bratrské uznání, ano i poděkování za milou odměnu; jistě přihází se, že okolnost tato u mnohých kněží se druží ke příčinám jiným, pro kteréž pilni jsou v rozmáhání a utvrzování bohoslovných vědomostí svých. A poněvadž řevnivost velmi důležitou úlohu hraje v přirozenosti lidské: samo sebou se pochopuje, že příklad a úspěch jednoho z bratří pobádá jiného, aby také on podobně sdíleti se mohl s bratřími, a tedy aby něco času vynakládal na studia vážná, opravdová.

2. Všeliká studia kněze v duchovní správě postaveného mají býti *praktická* t. j. duchovní správce má

Digitized by Google

u všelikém studování a čtení bohoslovném přihlížeti k povolání a působení pastýřskémn, má uvažovati, jak by nově nabytých vědomostí a myšlenek užiti mohl ve prospěch lidu křesťanského. A s této stránky ještě více, nežli s předešlé, vysvítá užitečnost pastorálních konferencí. Obecná pravidla a vůbec přijaté zásady o konferencích toho zřejmě žádají, aby se tu všecky rozpravy braly směrem praktickým, na zřeteli majíce duchovní správu, zastávání úřadu pastýřského v celém rozsahu jeho. Schopnost pak a zručnost v užívání nabytých vědomostí a jich obracení na skutečný život nejlépe se vyvinuje a rozmáhá mezi spolubratry téhož povolání, mezi kterýmiž mnozí ze svých a z cizých zkušeností nashromáždili sobě pokladů vzácných, aspoň v některém oboru a směru, o něžto se děliti mohou a dělí se spolubratry na těchto schůzích poradných. Zde každý jest oprávněn, ano i mravně povinen, hledě ke zkušenostem bezprostředně a prostředečně nabytým, s děliti se s bratřími, kterých prostředkův a spůsobů v jistých případech a k jistému cíli nejlépe jest užiti, kterým překážkám a nebezpečím se vyhnouti, čím by nejsnáze mohlo se chybiti se strany pastýře samého.

Zde může svobodně se zavésti rozhovor o nových zákonech a nařízeních netoliko církevních, ale také občanských, pokud se týkají pastorace nebo jiných zájmů stavu i úřadu kněžského, a děje-li se tak, nikdy bez prospěchu nebude. Neboť nejednou se přihází, že jednotlivý kněz ani sobě nepovšimnul nového nařízení neb ustanovení, anebo že jemu náležitě neporozuměl, anebo mu dosti jasno není, jak by je provésti měl, jak se zachovati podle nich. Takto se zobecňují vědomosti a zkušenosti jednotlivců a přispívá se *ku svorné a souhlasné praxi pastýřské* a neméně i *k pastýřské opatrnosti*, té tolik potřebné vlastnosti duchovního správce,

Digitized by Google

kteréž jenom ve škole života pomálu se přiučovati možno jest.

Poněvadž pak na pastorálních konferencích se schází duchovenstvo jedné jisté krajiny a porady jeho zcela důvěrné jsou: podává se tu vzácná příležitost, aby se o zvláštních, specialních případech promluvilo, kteréž, třeba se nejprve týkaly jedné osady, přece také buďto již nyní na osady sousední vliv nějaký prospěšný či záhubný provozují, anebo snadno tam brzy zasáhnouti mohou. Případy a poměry takové bývají toho způsobu, že v nich nemohou snadno raditi vyšší úřadové duchovní, protože jim třeba není možno, seznati a uvážiti všecky okolnosti osob a místa, na kterých konečně záleží nejvíce, tak že nikdo rady a světla podati nemůže, kdo jich z vlastního názoru nezná. Tuto na pastorální konferenci jistě se někteří ze sousedů naleznou, kteří o případě daném zdravě soudí, protože nejsou předpojati a moudré rady podati umějí, protože jim snad některé okolnosti anebo i původ a příčiny povědomější jsou, než jiným. Takovéto porady o případech jednotlivých a blízkých má také Synoda arcidiecése *Pražské* od r. 1605. na zřeteli, nařizujíc: „(Archidiaconus) etiam studebit, ut aliquod spatium temporis in eo ponatur, quo inter se parochi, aliis remotis, quae ad boni sacerdotis et pastoris officium atque ad animarum curam bene gerendam pertinent, conferre possint, ac de suae quisque parochiae incommodis et difficultatibus, quarum explicatio aliorum consilio operaque opus habeat, consulere.“

3. Pastorální konference mají a mohou *budíti, udržovati a upevňovati smýšlení ryze katolické, podněcovati k životu dokonalému, pěstovati ducha církevního*, kterýmž veškerá pastorace teprv se oživuje, působnou a požehnanou se stává. Neboť maje tu s bratřími jednati o věcech

Digitized by Google

božských, o velikých záležitostech lidské spásy, o zdaru správy duchovní, dojista pociťuje tu každý, jak vážný a jak důležitý úkol na jeho ramena vložen jest, pozná-vá živě, jak velice slúší, aby jako kněz a orgán církve živ byl a působil v duchu jejím, dle zákonů jejích, a nikoli po zdání osobním a po své náklonnosti toliko. Již toto shromáždění, jakožto názorné vyjádření potřebné souhlasnosti a solidárnosti mezi dělníky po různu pracujícími, konečné řešení a srovnání rozmanitých názorův a domnění hlasem a rozkazem církve, živé upamatování, že všickni jedno jsou a za jedno se pokládati mají spolu s biskupem, k jehož rozkazu se shromažďují, — to vše musí platně přispívati ku probuzování a sesilování ducha církevního, smýšlení kněžského a katolického. A že duch církevní nemůže obstáti s mravy nekněžskými, kánonům církevním odpornými, budí se konferencemi pastorálními také jemný cit mravný. Jednáť se tu častěji o věcech se ctnostným životem a smýšlením kněze tolik úzce spojených, že nelze, aby jich na sebe a svůj mravný stav neobracel, jich za ty nepovažoval, kteréž i jemu jsou řečeny buď jako výčitka, buď jako povzbuzení, ano přichází z úst církve, od předních orgánův aneb od předních učitelův a otcův církevních. Ano již i sama přítomnost některých spolubratrů zvlášť neúhonných a ctihodných, skutečných „vzorů stádci ze srdce," zřejmá jejich pokora i skromnost, jejich veškeré způsoby chvalitebné jistě nemohou zůstávati bez užitečného, působného dojmu, zde utvrzujíce v dobrém, onde k následování budíce, onde zase snad otvírajíce sluch domluvám soudce vnitřního — svědomí.

4. Majíce a mohouce pastorální konference platně přispívati k tomu, aby svorná, se zásadami a zákony církevními shodná praxe pastorální všude zavládla, a po-

Digitized by Google

máhajíce ke vzpružení ducha církevního, smýšlení a života opravdu kněžského, jsou již i proto velmi vhodný prostředek, *aby se tužila i sílila upřímná láska jedněch ke druhým, láska bratrská*, ku kteréž Kristus nade všecko jiné více pobádal obzvláště apoštoly své, jakožto členy té korporace, jíž odevzdal pokračování v díle vykupitelském. Ano, pastorální konference jsou názorné a živé napomenutí a povzbuzení, aby kněžstvo jedné krajiny se milovalo v Kristu a podle Krista, a že jen podle takové lásky se poznávají praví učenníci, zástupci, kněží Krista Ježíše. Láska jediná jest spojidlo pevné a jemné; pevné dosti, aby zabránila rozstrkům a hněvům, jemné tolik, že mu ani sebezapření, pokud ho ku svornosti třeba, nikdy za obtíž velikou nebývá. A podnětu k této bratrské lásce podávají porady duchovní dosti, jsouce samy sebou dostatečny, aby na mysl a na srdce uvedly všecky ty pohnutky vznešené, pro kteréž kněží Kristovi se milovati mají. Všickni zajisté, co se jich tu shromáždilo, jednostejně účastni jsou věčného kněžství Kristova; všickni téhož nástupce apoštolského, diecésního biskupa svého mají za otce duchovního; všickni pracují a trpí pro jednu svatou věc; každý z nich má svoje dobré vlastnosti, kteréž vážnosti zasluhují; každý své slabosti, kterým žádá shovívavosti a bratrské šetrnosti na druhých; každý má svoje zásluhy, byť i skrovné; každý — neboť to ke cti duchovenstva vůbec tvrditi lze — prázden jest toho sobectví a té nenasytné zištnosti, hrabivosti a lakotnosti, která obzvláště za těchto časův lidi rozdvojuje a pásky společenské roztrhuje tolik, až se člověčenstvo na tábory vespolek nepřátelské rozstupuje, kteréž ani se netají s úmyslem, zmařiti protivníka svého. A kdyby toto všecko nemohlo změkčiti něčího srdce ku křesťanskému milování bratří kněží, — jistě to na každé konferenci všem společné vědomí, že

Digitized by Google

svět nenávidí hospodáře Krista i domácích jeho, kněží katolických, každého mocně pobízí, aby nejen potlačil nechuť, jižto snad má k některému ze spolubratří, ale aby srdce své naklonil každému a všem, kteří společně jsou učiněni za znamení, jemuž se zvláště za našich časův odpírá, protože lepší jsou a za lepší věc bojují, nežli svět jest a to, co svět klade za nejvyšší cíle všeho snažení svého. — Ta některá hodina, kterouž členové konference po ukončené práci k občerstvení svému společně tráví a kdy slušné zábavě mužů vzdělaných nikdo nebrání, dobře spůsobilá k tomu jest, aby se utužily pásky bratrského přátelství, urovnáno a odklizeno bylo, čím snad se kalila mezi některými obloha kněžského bratrství.

5. Předůležitý užitek pastorálních konferencí jest, že jimi se možným činí *živý a obživný styk osadního duchovenstva s biskupem* a biskupa s duchovenstvem celé diecése. S této stránky obzvláště jsou pastorální konference dostatečnou náhradou za diecésní synody. Tuto zajisté, jako na synodách diecésních, předkládá biskup důležité, k působení a životu kněžskému směřující otázky, aby o nich zrale uváženo bylo; tuto může biskup skrze náměstka svého ve známost uvésti, znova vštěpovati a ukládati, co uznává za věc důležitou a potřebnou; protokoly a písemné odpovědi k otázkám předloženým podávají diecésnímu biskupovi velmi vhodné příležitosti a jsou výborný prostředek, aby mohl blížeji poznávati a oceňovati vzdělání a schopnosti svého kněžstva; jsou i prostředek výborný, aby vrchní pastýř nabýval určitější a podrobnější známosti o poměrech obecných a zvláštních, o věcech, kteréž dílu pastýřskému zde a onde jsou na podporu anebo na škodu. S druhé strany zase duchovenstvo má na konferencích nejvhodnější příležitost, aby u věcech důležitých, zejména

Digitized by Google

u věcech duchovní správy a společenského postavení kněžstva, v poměrech jistými zákony a nařízeními moci světské spůsobených a t. p. dožadovalo rady a pomoci biskupovy, pokud jemu tato možna jest. Tento živý styk, při kterémžto lze zacházeti až k podrobnostem anebo ku takovým věcem, ježto se do plné veřejnosti nehodí pro svoji leckdy delikátní choulostivou povahu, sám jediný by prospěšnosti a potřebnosti svou zvážil oběti a nepohody, s kterými odbývání pastorálních konferencí leckdy se spojuje. (Dokonč. bud.)

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

IV.

Stav církevních věcí v Uhřích od vyvrácení říše Velkomoravské až do přemožení Maďarův u Augšpurku na Lechu r. 955. jest hustým závojem veliké temnosti zastřen. Toliko onde i onde prokmitají skrovničké paprsky, kteréž jen matné světélko metají na temnou půdu dějin církevních. Tolik však nade vši pochybnost povýšeno, že přese všechno protislovanské úsilí německých císařů z rodu Sasicu (Jindřicha Ptáčníka 919—936, Otty I. 936—973, Otty II. 973—983 a Otty III. 983—1002) držela v Uhersku vrch církev řeckoslovanská až do času sv. Štěpána krále. Spolu se tu a v dějích hned následujících na světlo staví ta pravda, že nikoli úsilná papežův snaha, nýbrž násilná germanských mocnářů politika ubírala pod barvou nábožné horlivosti čím dále tím více půdy církvi Cyrillo-Methodějské v Uhřích, snažíc se ji úplně smésti v propastné požeradlo své nenasytné výbojnosti a kořistlivosti.

Digitized by Google

Ještě papež Jan XII. († 14. květ. 964) zamýšlel, jak ze slov císaře Otty I. snad souditi smíme, v Uhersku obnoviti samostatnou nelatinskou hierarchii dle příkladu Jana VIII. *) Nebo dle slov těch u Luitpranda (Kremon. histor. ap. Pray Specimen Hier. Hung. II, 21) zažhamenaných byli od papeže Jana XII. s biskupem Leonem a s kardinálem Janem do Cařihradu poslaní: *Salec*, Bulhar vychovaný v Uhersku, nejdůvěrnější přítel papežův a *Zachej*, kterého týž papež Ottovi I na vzdor vysvětil na biskupa Uherského. Už tento papežův vzdor proti Ottovi I. pro jeho přechmaty u věcech církevních a papežovo důvěrné obcování s Bulharem, přívržencem církve řeckoslovanské a vysvěcení přítele jeho *Zachejs* na biskupa v Uhersku, i poslání obou se dvěma legaty papežskými do *Cařihradu* **) — vše to

*) Nedopatřením stalo se, že v předešlém článku o „zániku metropole sv. Methoda“ vloudil se na str. 400. v 10. řád. zdola ku jmenu papeže Jana VIII. nesprávný přímětek „sv.“, kterýž tedy vynechán buď.

**) „Quibuscum etiam Salecum, natione Bulgarum, educatione Hungarum, Domini Papae familiarissimum, et Zachaeum, virum reprobratum, divinarum atque humanarum inscium litterarum, ut super nos irruant, destinatum, eodem captos esse loco (Capuae) audivimus“ (Luitpr. hist. ap. Pray etc.). Tušíme, že Zachej, přítel bulharského Salece, znal latinu méně dokonale, jsa knězem obřadu řeckoslovanského a že se proto po zvyku Franků nazývá „divinarum atque humanarum inscius literarum“ čili surovcem, barbarem, právě jako i nyní od ústavákův samým vzdělaným Slovanům lípá se úhona barbarství. Tolikéž co se v témž kalném pramení (Luitprand. Krem.) vykládá o prostopášném životě papeže Jana XII., netřeba bráti za bernou minci čiré pravdy, ano to větším dílem vymýšleno na potupu papeže, kterýž nechtěl býti ve všem volným nástrojem a poslušnou stvůrou císaře Otty I. Tak na př. 100 let dříve pustil Karel Tlustý, jenž příbuzného svého Ludvíka, mladého krále v Nově Austrasii zákerničky odklidil, do světa lichou zprávu, že Ludvík uháněje na koni za před-

poukazuje patrně na takové zařízení církevní v Uhřích, kteréž tam císaři německému odnímalo půdu k dobývání latinou nových úspěchů pro jeho politiku v oboru církevním, což nejjistěji uskutečněno obnovou staré hierarchie cyrillomethodějské, jak ji tam zařídil papež Jan VIII. sv. Methodem a jak ji v době Mojmíra II. Jan IX. obnovil. Vším právem dokládá p. *Sasinek* (Letop. Slov. 1879 str. 183) ke slovům císaře Otty I.: „Zdá se, že papež Jan XII., aby se opříti mohl přechmatům německého císařstva, dle příkladu Jana VIII. chtěl v Uhersku obnoviti samostatnou, ba snad nelatinskou hierarchii.“ Všaktě asi 30 let dříve také Jan X. (914—928) ukončil v Dalmacii spor o *latinskoslovanskou* liturgii novým její potvrzením na území Splitském, což později (r. 1248) ještě slavněji opakováno papežem Innocenciem IV.

Pravili jsme, že papež Jan XII. ustanovil Zacheje biskupem v Uhřích proti vůli Otty I. Tohoto krále německého musil Jan XII. vol nevol korunovati na císaře římského, ale obávaje se jeho bezpřemného násilnictví u věcech církevních vešel ve spolek s Berengarem a synem jeho Adalbertem, protivníky to císařovými. Pročež Otto I. přikvapiv s velikou brannou mocí do Říma, sesadil korunovatele svého Jana XII. na synodě německých a vlaských biskupův od něho svolaných a ustanovil papežem svého vlastního tajemníka pode jmenem Leona VIII., rodem Němce. I dal si od něho vystaviti listinu, v níž jemu a jeho nástupcům se propůjčovalo právo voliti nejen sobě nástupce, nýbrž i papeže a biskupy. Tím nabyl Otto I. volných nástrojů

mětem své vilnosti, s koně spadla vaz zlomil. Tak i za našich dnů národní odpůrci naši rozšiřují drzostně právě o nejšlechetnějších mužích našich v novinách přeohavné lži.

Digitized by Google

a poslušných stvůr ku provádění své zemělačné politiky, namířené proti všem Negermanům, zvláště pak proti Slovanům, k jejichž porobení úplnému a všestrannému všecky snahy života jeho stále se nesly.

Takovým volným nástrojem politiky Ottovy byl kromě Leona VIII. i Jan XIII. (965—972), který jsa ve všem poslušen císaře (na př. i v zařízení latinského biskupství v Praze), i u věcech světských velmi choulostivých jeho záměry podporoval, na př. aby jeho přímluvou u císařského řeckého dvora dostala se Ottovi II. (synovi Otty I.) za manželku řecká princezna Theofanie, ve kteréžto záležitosti skutečně Jan XIII. u dvora řeckého se zdarem prostředkoval.

Otto I. maje tak v papeži Janu XIII. volný nástroj své politiky a pokořiv Slovany polabské, Maďary, Poláky a Dány, mohl směle r. 972 v hrdém povědomí své vítězoslávy a neodolatelné moci rozepsati a položiti evropský kongres knížat aneb jich poslanců do *Kvedlinburku* r. 972, k němuž i *Jeza* čili *Geiza*, vévoda *maďarský* pozván byl. A skutečně sešlo se tu množství knížat negermanských, aby holdovali nepřemožnému náčelníku a přispořiteli říše německé a vyslechli pokorně všeliká jeho na nich žádání a přání. Zejmena byli zde přítomni: Mečislav z Polska, Boleslav z Čech a vyslanci jiných slovanských kmenů, Rusův totiž a Bulharů, dále vyslancové *Maďarů*, Řeků, Dánův a Italův, ano i poslanci Saracenů ze Sicilie a Afriky se dostavili, jak dí Ruckgaber (Universalgesch. II. Bd. str. 303). Tenkráte zářil císař německý v největším lesku moci a slávy své, a nad vítěznou Germanií, kteráž dravé spáry své byla rozpřáhla na ubohou Slavii a jí spáry ty hluboko již byla do těla vryla, usmívalo se jasné nebe se všemi lahodami krásy a plesání radostného, ježto nad zubože-

Digitized by Google

nou Slávií pnula se chmurná obloha plná deštů pláče a utluměného stesku.

Nenít bez významu, že při korunování třináctiletého Otty II. asi r. 967 právě Ottovi I. od papeže Jana XIII. propůjčen znak říšského jablka, koule to, na niž svrchu upevněn kříž, poukazující vlastně na potřebnou mezi císařstvím a papežstvím shodu, což však od císařů německých vykládáno v ten smysl, že jim přináleží panství nade všemi křesťanskými národy čili nad veškerým křesťanským světem a že jim uloženo, všechny nekřesťanské národy podbíjeti pod svou moc a je násilně na křesťanství převáděti. Proto také na sjezdu Kvedlinburském rokováno nejen o věcech politických, nýbrž i o záležitostech církevních, které tehdáž jsouce na mnoze ředidlem věci občanských, nedaly se od politiky nikterak odloučiti. Co do *Čech*, nejen učiněn nýbrž i potvrzen návrh, aby v Praze zařízeno bylo *biskupství latinské od Němec odvislé*, kterežby i Slovensko do sebe zahrnovalo; co pak do *Uher*, žádáno, aby vévoda Jezu čili Géiza dal v zemi své průchod také liturgii latinské. K tomuto účelu svěřena už dříve právomoc Solnohradskému arcibiskupovi na celou Pannonii a ustanoveno, aby Pasovský biskup byl tam jeho suffraganem.

První, kterýž o zaštípení latinské církve v Uhřích se pokusil, byl *Piligrin*, biskup Laureacký, jenž chtěje dosíci pallia arcibiskupského, v listu ku papeži Benediktu VII. r. 974 se chlubí, že vyslanými svými missionáři, řeholními i neřeholními kněžími, asi 5000 Maďarův obojího pohlaví z vyšších tříd získal pro církev latinskou*), že však veškeren národ maďarský ochoten

*) Píšet: „Ad quos (Ungaros) dum transmitterem satis idoneos viros ex monachis, canonicosque presbyteros atque de singulis ecclesiasticis gradibus clericos, — tantum divina gratia fructum statim ministravit, ut ex

Digitized by Google

jest přijíti víru křesťanskou. Tomuto tvrzení odporuje logicky místo v témž listě, kde Piligrin bezděčně vyznává, že Maďaři jsou vlastně už na větším díle křesťany — rozuměj: křesťany nelatinskými, řeckoslovanskými. Ale už následného roku (975) přetrženo a tuším na vždy zastaveno působení Piligrinovo ve prospěch latinské církve v Uhřích, an ve válce mezi Ottou II. a Jindřichem II., vévodou bavorským Piligrin věrně stál při Ottě II., ježto Jeza čili Geiza stranil Jindřichovi a Piligrinovy missionáře z Uher vyhnal, čímž latinisování církve v Uhřích na ten čas zmařeno. S větším úspěchem činil to sv. Vojtěch a jeho bývalý vychovatel Radla jako biskup uherský pode jménem „Anastasius“ známý, ačkoli i tento vliv v Uhersku sa mém valných následků neměl. Teprv když Geiza za druhou manželku pojal *Adletu*, dceru polského vévody Mečislava už na obřad latinský přestoupivšího, počala i v Uhersku vlivem Adletiným kypřiti se půda ritu latinskému; proto dí Bruno „in vita Adalberti (Bielovski Mon. Pol. hist. sv. I. str. 211.) o tétéž Adletě a její veliké moci, s kterouž zasahala v kolo dějin Uherských: „Quae totum regnum manu tenuit, virum et quae erant viri ipsa re-

---

eisdem nobilioribus Ungaris utriusque sexus catholica fide imbutos — circa quinque millia Christo lucrarentur. *Christiani* autem, quorum *major pars populi* est, qui ex omni parte mundi illuc tracti sunt captivi, quibus nunquam (?) soboles licuit nisi furtive Domino consecrare, modo certatim nullo obstante timore offerunt eas baptizare. *Ipsi enim barbari*, quorum licet adhuc *gentilitate* sint *quidam* detenti (nebyli tedy tenkráte *všickni* Maďaři ještě pohany, nýbrž jen někteří = quidam), nullum tamen ex illorum subditis vetant baptizare nec sacerdotibus inhibent quocunque proficisci . . . Factum est ergo, ut paene *cuncta Ungarorum natio* sit prona ad percipiendum fidem sanctam, sed et aliae Sclavorum provinciae ad credendum promptae.“

Digitized by Google

gebat; *qua duce erat christianitas coepta,*" rozuměj: *latinská* církev vzala jejím vlivem počátek v Uhřích.

Ale při tom všem plnilo se na Geizovi přísloví: Zvyk jest druhá přirozenosť, kteráž se těžce vykoření; nebo přese všechny snahy Adletiny klonil se Geiza přece více k obřadu řeckoslovanskému než latinskému, a teprv když synovi svému Štěpánovi pojistiti chtěl slíbenou z Bavorska nevěstu Giselu (sestru císaře něm. Jindřicha III.) a ohraditi zamýšlel jemu trůn královský baštou přízně Německa, počal horliti pro církev latinskou a položil základy prvního latinského benediktinského kláštera sv. Martina na vrchu Pannonském i dal 25letého už řeckoslovansky pokřtěného syna svého Štěpána od sv. Vojtěcha latinsky biřmovati, aby tímto úkonem převeden byl na obřad latinský. Zdánlivě čili pod rouškou náboženské horlivosti pracovala zde politika německá, ochalebně se vinouc k Maďarům, ve prospěch církve latinské; v pravdě však obstarávala nejvíce svůj vlastní prospěch *hmotný*. Nebo s Giselou přibylo do Uher množství pánů německých a německého duchovenstva, kteréž ovšem nebylo leč obřadu latinského. Pánové ti obdrželi nejtučnější a nejvyšší úřady v zemi a duchovenstvo to zaujalo nejvyšší hodnosti a důstojnosti církevní a jimi nejvydatněji šířena v Uhřích liturgie latinská. Vždyť s jejich radou založil sv. Štěpán latinské arcibiskupství Ostřihomské a současně Kaločské; r. 1001. aneb 1008. zřídil latinské biskupství Vesprymské (původně Bezpremské); 1009. Pětikostelecké, asi 1030. Čanadské, a kromě těchto i Bačské (později s Kaločským spojené), dále Rábské, Jagerské a Bělohradské v Sedmihradech. I vystavěl latinské velechrámy v Královském Bělehradě 1004 a ve Starém Budíně 1022. Při sídlech biskupských, opatských a proboštských zřídil větší nebo menší latinské školy, z nichžto nejznamenitějšími byly:

Digitized by Google

škola na hoře sv. Martina v klášteře benediktinském, škola v Královském Bělehradě, škola Vesprymská a Čanadská.

Ačkoli však veškery školy tyto a biskupství byly rázu latinského, přece, jak dí Klein ve svých dějinách uherských (str. 137 a 138) *„neměla latinská církev v Uhřích výhradního panování.* I církev východní měla četné přívržence, zvláště v krajinách severních a jihovýchodních, i v Sedmihradech, kde už před příchodem Maďarův obyvatelé po největšině církvi východní oddáni byli a i nyní jí věrnými zůstali.“ Sám sv. Štěpán napomínal syna svého Emericha, aby vyhovoval potřebám jak Latiníkův tak Řekův, t. j. Nelatiníkův řeckoslovanského obřadu; nebo mezi „monita st. Stephani regis ad st. Emerichum“ zní „osmé monitum“ takto: „Grave enim tibi est hujus climatis tenere regnum, nisi imitator consuetudinis ante regnantium exstiteris regum. Quis Graecus regeret Latinos graecis moribus? aut quis Latinus Graecos latinis regeret moribus? Nullus.“ Týž panovník nařizuje synovi svému největší šetrnosť k rozličným národnostem v říši uherské dokládaje, že říše jednoho jazyka a jednoho národa jest sama v sobě chabá a zvratná*).

*) Výrok tento, ač modernímu názoru protivný, nepohřešuje věí pravdy, uvážíme-li, jaký chaos nyní zavládl v republikanské jednojazyčné Francii a kterak i monarchie jednojazyčné: Španělská, italská ba i sama německá (kde již od socialistů, nejlepších to nástrojů republiky střileno na císaře) stojí na sopce více méně tajeného republikanismu, ježto v mnohojazyčném Rakousku žádné půdy pro republiku nestává. I nynější Maďarie, která proti Slovanům v Uhřích, zejmena proti Slovákům krutě ba nelidsky si počíná, lépe by zabezpečila svůj národní byt, kdyby pamatovala na staré přísloví: Nehraď se plotem, ale hraď se přátely, aneb na slova Kristova: Co ty nechceš, aby jiní tobě činili, i ty jim nečiň. Násilí na jiných páchané probouzí protinásilí dle slov

Digitized by Google

Kromě toho „nestává z této doby, jak dí Klein (str. 138), „žádného zákona, kterýž by se zaměstnával se záležitostmi církve východní, nejmenují se nikde její biskupové neb jiní církevní představení. Stáliť tedy tito buď pod domácími neb nedomácími vrchníky církevními, jichžto však moc vládní si nevšímala, nekladouc jim žádných překážek. A v tom jevil se státnický vělilas, nebo dokud bylo ještě bojovati proti pohanství, dlužno bylo odezírati od nepatrných rozdílů mezi církví východní a západní, jimiž obě se od sebe lišily; a poněvadž v Uhřích církev latinská se ke zvykům církve východní velikou chýlila měrou, snášeli se přívrženci obou vespolně velmi dobře.“ Sám sv. Štěpán poslal vyslance své do Ruska k Vladimírovi, knížeti v Kyjevě, a umluvil jimi sňatek strýce svého Ladislava Lysého s Přemyslavou, dcerou Vladimírovou, kteráž jsouc obřadu řeckoslovanského nikterak nucena nebyla odříci se ho a přejíti na obřad latinský. Vždyť sv. Štěpán, jak Klein (tamtéž) poznamenal, založil dva staroslovanské kláštery sv. Basilia, jeden v *Orošlanech*, aby jim učinil náhradu za staroslovanský klášter v Čanadě, jenž postoupen latinským benediktinům, a druhý klášter pro jeptišky řeckoslovanského obřadu v údolí *Vesprymském*. A právě z tohoto kláštera řeckoslovanských jeptišek zachovala se až podnes *bursa* čili *almužní měšec téhož svatého krále* vyhotovený od týchže řeholnic a darovaný sv. Štěpánu.*) Bursa ta má nápis a podpis cyrillskými lite-

---

písma sv.: Abyssus abyssum invocat. Od uspokojených Slovanův nemají se Maďaři ničeho pro svou národní existenci obávati; ale pohanské násilí na Slovanech páchané vede právě ve svých posledních koncích k uskutečnění fantomu, jehož se Maďaři nejvíce obávají, fantomu *panslavismu*.

*) R. 1880. vydal velezasloužilý zemský i říšský poslanec p. *Ign. Wurm* podobiznu této bursy sv. Štěpána v

Digitized by Google

rami všitý. Nápis zní: „Budi Gospodine milosť tvoja na nas nynja i vь (věk).“ Podpis pak: „Bože uščedri ny i blagoslavi ny i prosvěti líce svoje na ny i pomiluj ny“ (Deus misereatur nostri et benedicat nobis, illuminet vultum super nos et misereatur nostri. Žalm 66, 1.) P. Sasinek zmiňuje se ve svých „Dějinách Uherska“ ještě o řeckých (řeckoslovanských) řeholnících nad Maroší za vlády sv. Štěpána a pak o dvou jiných řecko-slovanských klášteřích, brzo po smrti sv. Štěpána od Ondřeje I. v Uhersku založených, totiž o *Vyšehradském* a *Svatodemeterském*, a jiní spisovatelé tvrdí, že za vlády vévody Geizy položeny jsou základy 12ti klášterů řecko-slovanských a že vůbec Maďaři řecko-slovanskému obřadu tak neubližovali jako politika německá.

Jde samo sebou na rozum, že kláštery a fary řecko-slovanské nemohly se obejíti bez představenstva vyššího, bez hierarchického zřízení biskupů řeckoslovanských, ačkoli se jména jejich nikde neuvádějí, což jen potvrzuje svrchu uvedený výrok Kleinův, že vláda zemská o ně se nestarajíc jim úplné volnosti popřávala. P. Sasinek domnívá se, že na Slovensku trojí proboštství od Štěpána založené neb už od něho tam v úplném zřízení nalezené, totiž v Břetislavě, v Nitře a Spiši také naznačuje sídla biskupů řeckoslovanských, kteří postaveni byli pod slovansko-obřadného arcibiskupa v Krakově a od nichž po našem tušení i slovanští kněží v Čechách, nemajíce tam své vlastní hierarchie, kněžské po-

---

četných exemplářích, z nichžto i nám několik popříti ráčil. Vůbec žádá toho na nás povinnosť vděčnosti, abychom tuto veřejně vyslovili, že při skládání článkův o cyrillomethodějské liturgii a zániku metropole sv. Methoda veled. p. Ign. Wurmovi k velikým dikům povinni jsme za přečetná jeho pokynutí v dopisech téměř nesčíslných a za laskavé nám poslání vhodných a velepotřebných pomůcek. *Pozn. spisov.*

Digitized by Google

svěcení brávali. (Dějiny Uherska str. 260. Mon. pol. hist. Bielov. I. XXV.)

Jest nám zde ještě rozumovou září dějezpytu osvětliti domněnku všeobecnou, že sv. Štěpán jsa už ve 25 letech, se starým doposud prý pohanským otcem Geizou teprv sv. Vojtěchem pokřtěn byl. Jelikož Štěpán byl synem křesťanské manželky Geizovy Šarolty, nelze už z prvu mysliti, že by až do svého 25. roku života byl nekřtěným zůstal. Ještě pak větší historickou nemožností jest, že Geiza, který křesťanskou manželku měl a tolik klášterů řeckoslovanských založil, teprv ve vysokém stáří křest sv. přijal. Byltť křesťanem, ale křesťanem řeckoslovanského obřadu a poněvadž křest slovanský po názoru hierarchie germanské žádné platnosti neměl, tedy Geiza nazýván pohanem. Praví-li se, že sv. Štěpán před svým od sv. Vojtěcha přijatým křtem slul pohansky „*Waik*“ (jak tvrdí maďarští spisovatelé Hartvik, Turoczi), zapomíná se, že podle starších dějepisných pramenů sv. Štěpán vlastně *Vác* čili *Váca* jmenován byl, což toliko jest zkratkem jména „Váceslav,“ kteréž řecky znělo *Στέφανος* a lat. Stephanus. Ale právě slovanské jméno křestné „*Vác* = Váceslav“ poukazuje k původnímu slovansko-řeckému křtu, jejž byl sv. Štěpán už dávno dříve přijal, než-li sv. Vojtěch, jak my s p. Sasinkem*) tvrdíme, jej po latinsku *biřmoval*. Stará „*menší* legenda o sv. Štěpánu“ nic neví o jeho pokřtění svatým Vojtěchem. Větší pak legenda líčí celou věc tak, jakoby sv. Vojtěch byl jen *biřmoval* sv. Štěpána. „Pozoruhodno,“ dí p. Sasinek, „že čím starší a věku sv. Štěpána bližší jsou zřídla historická, tím větší jest v nich

*) Viz jeho Slovenský Letopis z r. 1879. str. 183—193, kde p. Sasinek otázku tu: byl-li sv. Štěpán sv. Vojtěchem pokřtěn, co nejzevrubněji rozbírá. Tímto rozborem jsme my zde také se žičili.

Digitized by Google

mlčení o pokřtění Štěpána sv. Vojtěchem. Tak dějepisci XI. věku: Radulfus Glaber, Hermannus Contractus, Marianus Scotus a Aloldus de Peklarn nic nemluví o takovém pokřtění. Podobně o něm mlčí *Kosmas*, kterýž jsa horlivý šiřitel latinismu nebyl by tak důležité události v životě sv. Štěpána mlčením pominul, a nejinak sobě počíná v životopise sv. Vojtěcha martyrologium římské a Ditmarova kronika. Teprve pozdější uherští kronikáři Hartvik, Turoczi a diplom Bely IV. z. r. 1263. tvrdí, že sv. Štěpán od sv. Vojtěcha byl pokřtěn. Ale prameny tyto jsou velmi nespolehlivy. Zejména Turoczi jsa velmi pozdním historikem čerpal zprávu svou z diplomu Bely IV. z r. 1263., jehož nespolehlivosť už z toho prosvítá, že k r. 996. mluví se v něm o sanseverinském hrabství, jehož tenkráte ještě nebylo. Nedomácí zprávy o tomto domnělém pokřtění (u analisty Saxona, Ricobalda a j.) vystavené na povětrné domněnce uherských kronikářů kolísají se při udání osoby křtitelovy, an jedna biskupa Brunona, jiná sv. Vojtěcha křtitelem prvního krále uherského naznačuje. I dí vším právem Sasinek (tamtéž str. 187): „Nikde se tak neplnilo pořekadlo: fama volando crescit, jako v otázce o pokřtění sv. Štěpána, tak že domněnka o pokřtění sv. Štěpána skrze sv. Vojtěcha v XIII. století považována byla za prazvláštní a od přesvědčení přespolných odchodnou domněnku uherskou. Konečně Dandulus ve 14. století za dobré uznal připsati ne sice pokřtění, ale obrácení sv. Štěpána i sv. Vojtěchovi i Gisele. Této Dandulově výpovědi přisvědčuji také já (dí p. Sasinek), ale v ten smysl: že sv. Štěpán účinkováním sv. Vojtěcha, Ottona, Henrika a Gisely pohnut byl k odstoupení od slovanské a ku přistoupení k latinské církvi. Nebo přestoupení k latinské církvi u stranických latinských kronikářů bylo tolik co

Digitized by Google

odstoupení od pohanství a přistoupení ku křesťanství čili: co přijetí křestu.“

Nejzřejměji zračí se to hned v následných dějinách uherských po smrti svatého Štěpána. Poněvadž Emerich, jediný syn svatého Štěpána, dříve než otce na trůně následovati mohl, se světem se rozžehnal (roku 1031), nastaly po smrti Štěpánově (1038) veliké bouře domácích válek o korunu královskou, trvajících až do roku 1046. Ale právě v těchto bouřích ozřejmělo, že obřad latinský ještě v Uhřích vyhráno nemá; nebo náramně vražedlný boj ten povahoval se co do vítězství mezi *Petrem*, synem sestry Štěpánovy Marie, latiníkem a přítelem Němcův i Vlachův a tudíž od latinských kronikářů „*křesťanem*“ nazývaným, a mezi *Samuelem Abou* čili *Samoslavem*, svakem či švagrem Štěpánovým, věrným a horlivým členem církve řeckoslovanské a o její přečetné přívržence se opírajícím. kterému však za to od latinských letopisců spíláno „pohanův“. V krvavých bojích těchto stranil český Achilles Břetislav latiníkovi Petrovi od německého císaře Jindřicha III. úsilně podporovanému. Samuel Aba byl vévodou území, ku kterému náležel Péčvárad, kde také jeho tělo později pohřbeno v klášteře řeckoslovanském, do kterého po úmyslu sv. Štěpána měli uvedeni býti benediktini z Montekassina, aby klášter ten latinsky zreformovali. Samuel Aba jsa tenkráte faktickým králem uherským přijal sice příchozí benediktiny latinské s velikou vlídností a bohatými dary je poctil, ale žádanou reformu latinskou rozhodně odmítl a poslal je nazpět. Za to lípána mu od latinských kronikářův úhana „pohana,“ ježto Petr, latiník a ukrutník veliký, vždy čestným jmenem „křesťana“ vyslavován.

Zlozvyk tento byl jako odvetou latiníkův za to, že Řekové prohlašujíce křest latinský za nesprávný a neplatný, každého latiníka za nekřtěnce či za pohana

Digitized by Google

pokládali a přechodícího na jich obřad poznovu křtili. Velikou měrou provodilo se novokřtěnství toto od Řeků zvláště při rozbití císařství latinského v Cařihradě (l. 1204. založeného a l. 1261. vyvráceného); nebo vítězní Řekově všechny latinsky pokřtěné poznovu po řecku křtili a všechny oltáře, na nichž latinská mše sv. sloužena, za poskvrněné a znesvěcené považujíce, se vším úsilím umývali a poznovu zasvěcovali. Totéž už skoro dvě stě let dřív činil zlopověstný fanatik a hlavní původce *trvalého* rozkolu řeckého, *Michael Cerularius*, jenž roku 1034. na stolec patriarchy Cařihradského dosednuv ihned všechny latinské chrámy a kláštery zavřel, prohlašuje latinskou bohoslužbu za neplatnou a žádaje, aby lidé po latinsku křtění poznovu obřadem řeckým, jedině prý platným, pokřtěni byli; pročež mu legat papežský Humbert od Leona IX. do Cařihradu poslaný mimo jiné výtky i tu vyslovil, že pokládá latiníky za nevěrce, za pohany a je poznovu křtíti rozkazuje. Tolikéž okolo r. 950., tedy o sto let dříve považuje také řecký císař a známý dějepisec *Konstantin Porfyrogeneta* (nar. 905, zemřel 9. 9) ve svém spise „o správě říše“ všechny Latiníky za nekřtěné, za pohany, poněvadž latinskému křtu žádné platnosti nepřikládaje, opakování křtu řeckým spůsobem nezbytnou podmínkou spásy býti se domníval. Ký div, jestliže Latiníci v odvetu za toto pohanění totéž činili křesťanům řecky aneb řeckoslovansky pokřtěným, nazývajíce je též pohany a žádajíce, aby se poznovu a sice latinsky pokřtiti dali!

Že v Římě tento zlozvyk nikdy schvalován nebyl, snadno dokázati; nebo zde zaznívalo vezdy staré pravidlo prvotné církve křesťanské, jímž papež a mučeník sv. Štěpán († 257) svatému biskupu Cyprianovi, později mučeníku (258) zakazoval opětně křtíti kacíře ve jmenu nejsv. Trojice pokřtěné, an mu důrazně přivolával: *Nihil innovetur nisi quod traditum est* t. j. staré

Digitized by Google

podání církve velí, aby věřící ve jmenu nejsv. Trojice pokřtění a tajemství to věrně vyznávající, jestliže v jiných naukách od církve všeobecné se odchýlili, nebyli poznovu křtěni, když poznavše svůj blud, se kajicně do lůna církve vracejí. Tato nauka církve římské byla také na I. všeobecném sněmě církevním v Niceji 325 za jediné pravou uznána a ztvrzena. Že v 11. století za času Michaele Cerularia, který v šlépějích Fociových věrně kráčeje odštěpenství řecké (schisma graecum) úplně dovršil, rozkolnickým Řekům opakování křtu vytýkáno od papežův za zločin a rouhavý pych, jde jasně na jevo z výtky, kterouž, jak svrchu povědíno, legat papežský Humbert učinil dovršiteli rozkolu řeckého Michalovi Cerulariovi. Když pak i Latiníci na západě v odvetu za to na Řecích a Slovanech řeckoslovansky pokřtěných týž pych páchali, vydal papež Alexander VI. roku 1501. bullu „Altitudo divini consilii," kterouž naprosto zapověděl, poznovu křtíti Rusy, kteří k jednotě s církví římskou se vracejí*), i vyjádřil se, že řecká forma čili slova, jichž se užívá při řeckém křtění: „*Baptizatur* servus Dei N. in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti" rovněž tak platna jsou jako slova při latinském spůsobu křtění užívaná: *Ego te baptizo* in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, protože na *smírném sněmu Florentinském za papeže Eugenia IV. formule křestné u Řekův a Armenův obvyklé za rovnoplatné s formuli římskou uznány jsou*, aniž na přívržencích církve východní k jednotě církevní se vracejících žádáno, aby se poznovu pokřtiti dali. V tétéž bulle dovoluje papež Rusům k jednotě církve se vracejícím zachovávati i na dále všechny východní obřady církevní, kteréž žádného

*) Bullu tu celou podává věrně Dr. Jul. Pelesˇ „Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom" 1878. I. díl str. 489 a 490.

Digitized by Google

kacířského bludu do sebe nechovají (quod alias-ritus per orientales ecclesias observari solitos heroticam pravitatem non concernentes observare possint).

Osuhlé tyto děje novokřtěnství, v nichž výstřední fanatismus na obou stranách pravé orgie slavil, jest třeba každému dějezpytci na zřeteli míti, poněvadž jsou klíčem ku porozumění kronikám tehdejších časů, kdykoli se v nich druhá strana obviňuje z nekřtěnosti, z pohanství.

Sv. Vavřinec z Brindisi,

člen řádu kapucínského.

Sepsal Dr. **Jos. Schindler**, prof. církv. dějin na universitě Pražské.

(Dokončení).

17. Sledovali jsme život sv. Vavřince od kolébky až ku hrobu. Jest nám ještě o světci něco málo promluviti a jej pozorovati jako řeka křesťanské dokonalosti, dříve nežli přikročíme k ději, který se udál 8. prosince 1881 a který se hlavně o víru a dokonalost světcovu opírá.

Poněvadž zevnějšek, zejmena obličej jest jako zrcadlo, v kterém se zračí nesmrtelná duše, dotkli jsme zevní podoby sv. mnicha. Ukazuje se nám muž vznešený, vzrůstu souměrného, obličeje důstojného a přísného, ze kterého však spolu prohlédá mírnost a dobrota. Oko jest čilé, pohled pronikavý, čelo vysoké. Okolo úst pohrává přátelský úsměv, kdežto silný a jako stříbro bílý vous obklopuje hubený obličej a až na prsa dolů splývá. Všecek zjev světcův jest velebný a zajímavý, který ukazuje nám muže nevšedního ducha a neoblomné povahy. A tak bylo v skutku. Ať jej pozoruješ v jakékoli době, ať ho následuješ kamkoli, všude se osvědčuje

Digitized by Google

jako osvícený muž, jako povaha dokonalá, energická a přece mírná, všude jako rek, který jest si svého cíle i prostředků k němu vedoucích vědom, který s to jest, aby velké věci podnikl a šťastně vykonal.

Že si vydobyl království nebeského, toť největším dílem, které Vavřinec podnikl a šťastně vykonal. Proto soustředil veškerou snahu v tom, by účastným byl obcování s Bohem a v tomto obcování setrval. Poněvadž však obcování Božího toliko s milostí Jeho lze dosíci, neb na víře a naději se zakládá a láskou se uskutečňuje, nesla se veškerá snaha Vavřincova k tomu, aby tři božské ctnosti s rekovnou svědomitostí konal. *Víra* v popředí ovládala tou měrou všecek život jeho, že lze o Vavřinci říci, že žil z víry. Víra oživovala myšlénky, slova a skutky jeho. Víra vedla jej do kláštera, na cesty, k oltáři a na kazatelnu, ke dvorům velmožů, do reje světového i do války. Otec křesťanstva volá, Vavřinec poslouchá, ubírá se do Rakouska a do Německa, aby víru rozšiřoval a hájil, aby kláštery zakládal. I vysmívají se chudému kapucínovi, rouhají se mu, pronásledují ho, usilují o jeho bezživotí; on neztrácí mysli; neohroženě a neunaveně pracuje o rozšíření sv. víry, o rozkvět království Božího na zemi. Jako sv. víra v něm té síly dosáhla, že nikdo na světě nebyl s to, aby ji seslabil, ať nedím zničil: tak vynikala i jeho horlivosť, víru křesťanskou mezi lidmi šířiti, takovou vytrvalostí, že se nedal nižádnou hrozbou ve své apoštolské činnosti másti. Vavřinec byl v každém okamžení odhodlán jakákoliv muka i smrť podstoupiti; Vavřinec byl rekem křesťanské víry.

S věrou co nejúžeji jest spojena křesťanská *naděje*. Zanícen jsa touhou po Bohu skládal Vavřinec všecku důvěru v Pána, od kterého veškeren zdar očekával. Ačkoliv při svých podnicích starostlivě užíval prostředků

Digitized by Google

přirozených, upotřebil jich vždy jen s přesvědčením, že marně se namáhají, kdo staví, Pán-li nepomáhá. O důvěru v Boha se opíraje, nestaral se nikdy o vezdejší chléb na svých cestách; tou důvěrou jsa veden setrval při zakládání klášterů, i když tolik obtíží v cestu se mu stavilo; tato důvěra to byla, která ho sílila, že mohl roznítiti mysl vojů císařských až zázračným způsobem, neboť bylo před nimi úhlavnímu nepříteli křesťanstva, ačkoli pětkrát tolik vojínů čítal, hanebně utíkati. Kde lidé obyčejně důvěru ztrácí, právě tam důvěra Vavřincova utěšeně se vzmáhá. Praví se, že mysl vojínova má býti silná jako smrť! Mysl našeho světce byla silnější smrti, ona byla tak silná jako *láska*, královna všech ctností.

Duše Vavřincova učila se Pána neskonale vznešeného vždy více a více znáti, jako naprostou a věčnou lásku. Toto poznání ovládlo srdcem jeho tou měrou, že uzavřel, všecek Bohu se zasvětiti a jeho sv. vůli za výhradné měřítko svého života považovati. Toto smýšlení tou měrou se zmocnilo sv. Vavřince, že v pravdě Boha nade všecko miloval a vřele toužil, aby z lásky k Bohu smrť mučenickou podstoupiti mohl. „Kéž by mně," tak psal vévodovi Maximilianu Bavorskému, „kéž by mně nejvyšší pastýř duší, jenž pro spásu duší svou předrahou krev cediti ráčil, popřál, abych za týmž účelem krev svou prolil!" Dále poukazuje k osudu sv. apoštolů, kteří jako beránkové mezi dravé vlky vysláni byli a pro Krista krev svou prolili, stavše se takto semenem úrodným, ze kterého tisícové věřících vzrostli, dodal unesen jsa touhou po koruně mučenické: „Jak šťasten bych byl, kdyby se mi takovéto smrti dostalo!"

Pán ovšem mučenické smrti od něho nežádal; za to však obětoval se Vavřinec každodenně v plamenech božské lásky, aby se stal obětí zápalnou Bohu příje-

Digitized by Google

mnou. Jeho apoštolská horlivosť, žár sv. obličeje, slzy, které proléval, nábožné vzdechy jeho srdce, jeho práce pro čest Boží a osvobození církve, toť bylo utěšené ovoce lásky, kterou plápolal k Bohu svému.

Srdce, které láska Boží tou měrou ovládá, musí též milovati bližního svého, nebo láska k bližnímu co nejúžeji s láskou Boží souvisí. „Tak jako," abychom užili slov sv. Tomáše Aquinského, „pravé přátelství se nevztahuje pouze na přítele, nýbrž k vůli příteli i všechny ostatní zahrnuje, kdož s ním v úzkém spojení jsou, i kdyby nepřátely našimi byli: právě tím způsobem nevztahuje se láska Boží jen k Bohu samému, nýbrž pro Boha na všechny, kteří mu náležejí a od něho milováni jsou." (Summa s. Thom. II. II. qu. 23. art. 1.) To bylo u sv. Vavřince na bíle dni, dle toho vždy jednal. Láska k bližnímu ovládala celý jeho život. Ať mu bylo jednati s katolíky či s nekatolíky, se židy či s pohany, s bohatými či s chudými, s přátely či s nepřátely, on všechny pro Krista jako své bratry miloval a o spasení jich usiloval. Chudým almužnu získati, nemocné ošetřovati, nevědomé poučovati, zarmoucené těšiti, i nepřátelům dobře činiti, to bylo dílo jeho života. Můžeme směle říci: Umřel jako oběť lásky k bližnímu; nebo přílišné namáhání jeho poslední cesty do Španělska a Portugalska, aby utlačeným Neapolitanům přispěl ku pomoci, smrť jeho urychlilo. Zdroj takové ctnosti jest jediné křesťanská *pokora*. Nebo bez dobrovolného uznání vlastní nedostatečnosti a podrobení se Bohu a pro Boha bližnímu, v čemž právě pokora záleží, není základu křesťanského smýšlení, není možna víra, naděje, ni láska a vůbec ctnosť křesťanská. Svatý Vavřinec byl muž nevšední pokory. On rád vyznával svou nedostatečnosť před Bohem i před sebou, a před lidmi; nevyznával jí pouze slovy, nýbrž i skutky, proto

Digitized by Google

byl zbožný, v modlitbách přehorlivý; oproti bližnímu blahosklonný, dobrotivý, shovívavý, úslužný, zdvořilý, skromný, mírný a smířlivý. Úřadem a hodnostem vyhýbal se s podobnou horlivostí, s jakou ctižádostiví jich hledají; vyhýbal se, seč byl, poklonám, kterými jej vladařové obsypávali a měl zalíbení v chudobě. Nebyl nikterakž hrd na své výtečné vlohy, nýbrž považoval je za pouhé dary milosti Boží. Ačkoliv zcela bezúhonného života byl a nikdy smrtelného hříchu se nedopustil, i přes to velmi často, ba někdy každý den se zpovídal, roně při sv. zpovědi hojné slzy nad vlastní nedokonalostí a nehodností. Nejtrpčí úsměšky, nejohavnější na cti utrhání, nejhanebnější urážky snášel se srdcem radostným, ba toužil po zahanbení a děkoval Bohu, byl-li za hodna uznán pro Jeho jméno ponížení snášeti. Kdo takou nezaslouženou hanu a posměch, také urážky a pronásledování s tak tichou a veselou myslí může snášeti, jak snášel utrhání sv. Vavřinec, ten zajisté chová v srdci svém pravou pokoru.

Jmenují-li pokoru základem ctností, zasluhuje toho právě tato ctnost, aby nejvěrnější strážkyní *čistoty* jmenována byla. Čteme-li, že pokorného sluhu Páně čistota v tak dokonalé míře krášlila, že roucho nevinnosti neporušené do hrobu s sebou vzal, zajisté nám to divno nebude. Vavřinec vždy pozor dával na své náklonnosti a žádosti, na uzdě držel svou obrazotvornosť a své smysly, obzvláště oči, „které jsou jako okna, jimiž smrť vchází do duše.“ Varoval se úzkostlivě vší důvěrnosti i rozmluvy s osobami druhého pohlaví. I když mu bylo pro zaměstnání při dvorech velmožů s královnami a princeznami mluviti, by rozkazy sobě dané vyplnil, vedl si tak opatrně, že jej mohli míti za anděla. Láska k andělské čistotě a vřelá touha, by ji vždy zachoval,

Digitized by Google

přiměly jej záhy k tomu, že tělo své bičoval a umrtvoval a tak v stálou poddanost ducha uváděl.

S tělesným umrtvováním, posty, bičováním, nosením žíněného roucha na holém těle, spaním na tvrdém lůžku, jak vždy v obyčeji míval, spojoval horlivou modlitbu, stálou upomínku na všudypřítomnost Boží, na přehořké utrpení a smrť Pána Ježíše na kříži. Přijímal velmi zhusta sv. svátosti. Byl horlivým ctitelem neposkvrněné Panny Marie. Zkrátka nezanedbal žádných prostředků ctnosti, které, když jich pilně užíváš, ti poskytují odhodlanosti a síly v boji proti tělu, světu a ďáblu.

Chcemeť alespoň stručně dvé věcí zde vytknouti, a sice vřelou úctu našeho světce k nejsvětější Svátosti oltářní a k neposkvrněně Rodičce Boží. Již od nejútlejšího mládí použil Vavřinec každé příležitosti, aby spěti mohl před svatostánek, tam trojjedinému Bohu se pokloniti a kořiti. Od času svého kněžství sloužil každý den i při nejprudších bolestech dny, kterými zachvácen byl, mši svatou. Velmi svědomitě se připravoval k nekrvavé oběti Nového Zákona; kolikrát to trvalo několik hodin, nežli všecek jsa zaměstnán modlitbou a rozjímáním k oltáři Páně přistoupil. Mezi mší sv. ronil hojné slzy, pamětliv jsa neposkvrněného Beránka, který za hříchy naše se obětoval. Vypravuje se, že bylo vždy připraveno několik šátků, aby Vavřinec slzy stírati si mohl. Když při poslední své nemoci již nemohl mši sv. sloužiti, přijímal denně nejsv. Tělo Páně; zdálo se, že přijav pokrm andělský stává se zcela jinou bytostí.

K lásce a zbožnosti ke Kristu Ježíši družila se něžná láska a vroucí úcta k Rodičce Boží, bl. Marii Panně. Jako jen nejvděčnější chovanec svou ochranitelku ctíti a nejlepší dítě svou matku milovati může:

Digitized by Google

tak ctil a miloval Vavřinec „Pomocnici křesťanů, Matku božské milosti.“ Aby nebeskou královnu náležitě uctil, vyprosil si od papežů Klementa VIII. a Pavla V. dovolení, aby votivní mše sv. k úctě Rodičky B. též v takové dny sloužiti směl, kdy sloužiti dle pravidla se nesmí (in festis duplicibus) a tohoto privileje hojnou měrou používal. Aby Marii uctil, postil se každou sobotu, o vigiliích Marianských svátků činil taktéž nepožívaje než chleba a vody. Vavřinec všemožně usiloval, aby následoval překrásných ctností Rodičky Boží. Konečně hleděl lásku a úctu ku P. Marii, kterou sám v srdci choval, i jiným vštípiti. V Neapoli, ve Veroně a v jiných městech, kde postní kázaní činil, nikdy neopominul o důstojnosti Marie P. kázati a tímto způsobem úctu Její rozšiřovati. Přímluvě „Matky božské milosti“ připisoval veškerou pomoc a všecko přispění: Matka božské milosti to byla, která mu v noviciatě uzdravení z nebezpečné nemoci vymohla. Ona to byla, která vojům císařským v krvavé bitvě proti Turkům zázračně přispěla; Jí připisoval zachránění života, když v téže bitvě jistý Turek jemu šavlí chtěl hlavu rozpoltiti; za Jejího vydatného přispění přiučil se v krátkém čase tolika cizím jazykům, jako vlaskému, latinskému, řeckému, německému, španělskému, chaldaejskému, hebrejskému a syrskému; jen Jí děkoval své veliké zásluhy o rozkvět kapuc. řádu a svá příznivá diplomatická vyjednávání. Co se těchto týče, jest nám podotknouti, že Vavřinci jako dovednému křesťanskému diplomatu pravidlem byla slova Páně: „Aj já posýlám vás jako ovce mezi vlky: protož buďte opatrni jako holubice“ (Mat. 10, 16), že si vedl vždy opatrně a pozorně, mírně a přívětivě, že vždy jen o dobré se zasazoval a své svědomí čisté zachoval. Skvělým životem dvorním nedal se nikterakž zaslepiti aniž svésti, aby z dráhy kře-

Digitized by Google

stanské dokonalosti zabočil neb svých duchovních cvičení nedbal; žil v paláci jako v cele přísně a tak podal důkaz, že člověk všude v bázni a lásse Boží žíti může.

Muž, který k takovému stupni křesťanské dokonalosti se vyšinul jako Vavřinec, musil býti *výtečným znatelem* přirozenosti lidské, znatelem prostředků, kterými člověk dospívá k dokonalosti; proto dovedl svým svěřencům ukázati stezku, po které kráčeti jim jest do přístavu věčné spásy. P. Vavřinec byl výborným vůdcem duší na cestě k životu věčnému. Sám jsa vzorem poslušnosti a pokory, ovědčil se při vedení jiných jako přítel, otec a bratr, čímž sobě a své duchovní péči odevzdané svěřence tou měrou získal, že k němu láskou lnuli, že rádi své slabosti uznávali, že o potřebě pokory se přesvědčovali.

Právě tak jako účinkoval dobrotivě a se šťastným výsledkem na jednotlivce, rovněž také u lidu vůbec působil. Při každé příležitosti vštěpoval mu poddanosť, poslušnosť a věrnosť; často připomínal lidu vznešená slova Spasitelova: „Dávejte císaři, což jest císařovo a dávejte Bohu, což Božího jest.“ Jadrná jeho slova a příkladný život nikdy se neminuly s účinkem u vladařů světských. Jeho vznešené ctnosti vůči knížatům a králům konané, hlásaly více nežli mohou slova hlásati, že vladařů nejsvětější povinností jest, čest a slávu Boží šířiti, neb milostí Boží byli k panování povoláni; vladařů povinností jest, hájiti náboženství, které jest pravým základem každého státu, avšak i vlastní život tak spořádati, aby byl jako stálou důtkou každého nepořádku, který v státu zavládl.

18. Komu čest, tomu čest; komu sláva, tomu sláva; světci však koruna nebeská. Náš Vavřinec zasloužil si jí pilným a věrným používáním božské milosti. Že

Digitized by Google

Vavřinec hned po odchodu svém z tohoto života mezi světce Boží připočtěn byl, o tom nikdo nepochyboval, kdo vzorný život jeho zevrubně znal; nadto rozšiřovala se záhy zvěst, že Bůh všemohoucí rozličnými zázraky svatosť svého sluhy osvědčuje. Pro tyto příčiny zasýlány sv. Stolici četné prosebné listy, by veřejná úcta zvěčnělého se dovolila, aby P. Vavřinec za blahoslaveného a za svatého prohlášen byl. Mezi prosebníky byli nejmocnější knížata onoho času, v jichž čele oba přátelé zesnulého a stateční obhájcové kat. víry: císař Ferdinand II. a vévoda Maximilian Bavorský, který po dlouhou dobu očitým byl svědkem ctnostného života Vavřincova. K nim přidružili se: císařové Leopold I. a Josef I., slavná císařovna Marie Terezie, Jakob III., král anglický, se svou chotí, velkovévoda Toskánský, vévoda Parmánský, republiky Benátská, Janovská a Lukkánská, patriarch Benátský, arcibiskupové Pražský a Kolínský, četní biskupové italští, město Neapol, kapitula Brindisská a Villafranská s mnohými jinými jednotami a řády evropskými.

Bohem stanovený strážce křesťansko-mravného života na zemi sv. Otec na Stolici Petrově věnoval této záležitosti všecku svou pozornosť. Byl to nejprvé papež Urban VIII. (1623—1644), jenž ve dvou vlastnoručních listech ku prvním prosebníkům, totiž k císaři Ferdinandovi II. a vévodovi bavorskému Maximilianu, svou radosť vyjádřil, „že evangelická chudoba v P. Vavřinci tak zřejmé vítězství slavila“; spolu projevil sv. Otec svou ochotu, aby proces beatifikační započal. V prvém listu ze dne 28. pros. 1624, zaslaném císaři Ferdinandovi II., podotýká sv. Otec mimo jiné, „jak radostné to znamení doby, když slavní vítězové utíkají se k chudým kněžím a jejich chválu zvěstují;“ klade dále váhu na okolnosť, „že bezbranný kněz, kte-

Digitized by Google

rý však ozbrojen byl znamením spásy a znameniton výřečností, uprostřed krvavých bitev svou křesťanskou lásku a apoštolskou sílu nejen císařům, jejichžto vítězství vítězstvím sv. náboženství bylo, nýbrž i barbarům božskými věcmi opovrhujícím na odiv stavěl;" konečně slibuje papež, „že o tak důležité věci rozvažovati a Boha prositi míní, by se stalo, co církvi Boží k prospěchu jest." Téměř téhož obsahu jest druhý již dotčený list, který zaslal Urban VIII. vévodovi bavorskému Maximilianu 30. pros. 1624. I v tomto listu jest sv. Otec pamětliv utěšeného zjevu, „že lidé, kteří chudí jsou, mohou se zavděčiti svými velikými dobrodinimi i králům a knížatům;" po té vychvaluje papež zásluhy prosebníka (Maximiliana), „který dovedl zkrotiti zuřivost kacířskou"; „jehožto zbožnost v ničem nezavdá statečnosti v bitvě;" konečně slibuje, „že usilovati chce, aby před krátkou dobou zesnulý Vavřinec z Brindisi veřejně byl ctěn a za blahoslaveného prohlášen." Dle svého slibu dal Urban VIII, ještě téhož roku (1624) prozkoumati život Vavřincův. Za zpravodaje zvolil kard. Petra Marii Borghesa ze Seny, který v dosti krátkém čase důkladný referát podal, tak že kongregace sv. obřadů se na tom usnesla, aby proces o ctnostech a o zázracích sluhy Božího řádně započal. Již byla zvolena komise, která tomuto úkolu se měla podvoliti; již byla čáka, že celá záležitost obyčejným průběhem se zakončí: když se objevily nenadále překážky, především úmrtí kardinála Borghesa. Po smrti referentově nebyl hned pro smutné poměry tehdejší doby zvolen jiný na jeho místo, a proto ti, jimž na kanonisaci Vavřincově záleželo, neujímali se té věci s podobnou horlivostí jako dříve. Kanonisace byla na příhodnější dobu odložena. — Sto let potom (1724) ustanovil papež Benedikt XIII. kardinála Pica z Mirando-

Digitized by Google

ly za referenta v záležitosti zvěčnělého Vavřince. Kard. Pic a po něm kard. vévoda z Yorku (kterého Benedikt XIV. za referenta vyvolil) ujímali se věci té velmi vřele. S procesem opět započato, a v něm pilně pokračováno; nezkoumali pouze ctností zvěčnělého Vavřince, nýbrž zpytovali i v jeho spisech. I shledáno, že ctnosti Vavřincovy byly rekovné, a že spisy jeho v ničem katolické věrouce a mravouce nejsou na úkor. Dekret, jímž se uznávalo, že ctnosti *služby Božího* onoho stupně dosáhly, který označuje reky dokonalosti křesťanské, byl z rozkazu papeže Klementa XIV. uveřejněn r. 1769 a to v den Nanebevzetí Marie Panny, jejímž vroucím ctitelem Vavřinec býval.

Ku prohlášení za blahoslaveného bylo ještě třeba od církve vyžadovaného důkazu o zázracích. Co se týče *zázraků*, které byly vzhledem beatifikace Vavřincovy apošt. Stolici jako zcela osvědčené předloženy, byly papežem Piem VI. (1775—1799) tyto *dva* potvrzeny:

Neapolitánce Eugenii z Abruzza profal lékař při pouštění krve tepnu, takže všecko namáhání, aby se krev zastavila, bylo marné. Již již považovali smrť její za jistou. Bledá a slabá ba skoro umírajíc vzpomněla si Eugenie, že má kapesní šátek, kterým si mezi mší sv. P. Vavřinec slzy utíral. Pošeptmo žádala, by jí položili šátek ten na ránu tepny; sotva že tak učinili hned přestala krev téci a Eugenie byla zachráněna.' Ještě více se podivili přítomní, když na šátku na otevřenou ránu položeném ni nejmenší krvavé skvrny nenalezli. — Druhý div udál se v Miláně. Clara Cursaga trpěla hroznou rakovinou prsní, která již v zánět přecházela. Lékaři nemoc prohlásili za nezhojitelnou. Když lidské pomoci nebylo, obrátila se nemocná k nebeskému Lékaři a prosila Jej vroucně, aby ji na přímluvu sv. Vavřince opět uzdravil. Slíbila, že ve tři ná-

Digitized by Google

sledující neděle do chrámu kapucínského se odebéře, tam vroucně se modliti a jen chleba a vody požívati bude. Důvěra její odměněna tím, že po třech nedělích úplně ozdravěla.

Beatifikační proces byl ukončen; papež Pius VI dal breve 23. května 1783 vyhotoviti a prohlásil s největší slávou 1. června 1783 ve velechrámu sv. Petrském Vavřince za *blahoslaveného*.

Opět uplynulo sto let, nežli přikročeno k tomu, aby bl. Vavřinec za svatého byl prohlášen. Jiné dva k tomu vyžadované *zázraky* byly kongregací sv. obřadů trojí předepsané zkoušce podrobeny a od papeže Lva XIII. v září r. 1881 potvrzeny. Jeden se udál s pětiletým hošíkem Římana Jos. Friggera. Petr Pavel — toť jméno hošíkovo — trpěl vředem na levém koleně, z kterého znenáhla vyvinul se kostižer, ku kterému, aby míra neštěstí se doplnila, přidružil se zánět. Lékařové prohlásili, že nelze ani pomysliti, aby hošík byl na živu zachráněn. Zarmoucení rodiče na radu bratra kap. Valentina z Cadora hledali útočiště v přímluvě bl. Vavřince. Přinesli chlapečka na smrt nemocného do kapuc. chrámu „Neposkvrněného Početí P. Marie," aby jítřící rány jeho ostatkem sv. Vavřince se zažehnaly. A ejhle, v témž okamžiku, kdy kněz žehnal, zmizel vřed, zánět i hnis. Hošík nabyl úplného zdraví. To se událo na počátku listopadu r. 1786, a faktum jest úplně zjištěno lékaři a četnými svědky jinými. — Druhý div udál se v Cerveře v Katalonii. Angela Trullová trpěla rozmíšením krve majíc hroznou vyraženinu po celém těle, posléz nezdravé šťávy se soustředily v nohách, tak, že o berlích a to pracně od místa k místu vléci se mohla. Všecka lékařská pomoc ukázala se po dlouhá léta býti marnou. Nemocná hledala útočiště v mocné přímluvě bl. Vavřince a slíbila devítidenní pobožnosť, po kte-

Digitized by Google

ré s velkým namáháním o berlách se dovlékla do kapuc. kostela, kde před svatostánkem o uzdravení snažně prosila. Mezi modlitbou byla uzdravena. Zanechavš berly v chrámu spěchala domů a tam s nejradostnější vděčností zvěstovala: „Jsem úplně zdráva; bl. Vavřinec z Brindisi mi vymohl úplného zdraví na Pánu Bohu.“

Když tímto způsobem Bůh svého věrného sluhu zázraky podivuhodnými oslavil, rozhodl a potvrdil sv. Otec Lev XIII. 8. pros. 1881 „ke cti Nejsvětější Trojice, ku zvelebení kat. víry a zkvétání kat. náboženství, ve jménu Ježíše Krista, sv. apoštolů Petra a Pavla a ve svém vlastním jménu po dokonalém uvážení a častém vzývání božské pomoci na radu v Římě přítomných kardinálů, patriarchů, arcibiskupů a biskupů, *že blahoslavený Vavřinec z Brindisi jest světcem*,“ připojil jméno jeho do seznamu svatých a spolu stanovil, aby památka tohoto světce konala se každý rok od celé církve dne 7. července.“

Mají-li katolici a zvlášť kněží v době naší pilně se obírati vědami přírodními?

Podává **Josef Pachta**, kn. arc. ceremoniář v Praze.

(Dokončení.)

β.

Vědami přírodními musíme se obírati také dále z té příčiny, abychom tou měrou prospěli *zájmům katolickým* vůbec, *bohoslovné* pak *vědě* zvlášť.

1. Pěstujeme vědy přírodní, abychom tímto prostředkem vydatným *zvýšili váhu katolických zásad v veřejném životě*. Zběhlost ve vědách světských obyčejně vážnost ve světě zjednává. Jakási známost přírody po-

Digitized by Google

kládá se nyní vůbec za *nezbytný* téměř *požadavek* a spolu *dokument moderní vzdělanosti* a všelikého pokroku.

Dr. Fried. Schödler napsal v prospektu svého spisu „das Buch der Natur" tato slova: „die Naturwissenschaften sind ein *wesentliches Element* der Bildung . . Sie sind auch *unentbehrlich* für Alle, welche die Entwickelung des Geistes ableiten aus der Fülle aller Welterscheinungen und nicht lediglich von der Ausbildung einzelner Richtungen oder Fähigkeiten desselben.*) Der Philosoph und der Geschichtsforscher, der Dichter und der Künstler, der *Geistliche* und der Erzieher, der Staatsmann und der Gesetzgeber — sie bedürfen ebensowohl richtiger, allgemeiner Naturanschauung, als der Mediciner, Forstmann, Fabrikant oder Landbauer."

S podobnými názory všude téměř se potkáváme; bývají také zhusta přehnané velebíce přírodní vědy nad to, což pravda jest. Ký také div? Jestliže zástupcové vědy graduovaní zpívají panegyriky o vědách přírodních,**) nelze diviti se, že „profanum vulgus"

*) Obdivuj se čtenáři tajemnému smyslu této fraseologie vědecké!

**) Přehnanou chválou přírodních věd vyplnil Dr. J. Durdík mnohou stránku svého spisu „O pokroku přírodních věd" (v Praze 1874). Vyhlašujít se tam (str. 211 a násl.) přírodní vědy za *základ veškerého blaha lidského*, když se o nich tvrdí, že „kdekoli se ujaly, tam se ujalo požehnáni, tam prchá temnota a zkvétá život lidský ku svým nejkrásnějším tvarům. Přírodní vědy (prý) nás osvobodily od kletby hrozných věkův atd." „Věda světová, praví se v témž spisu na str. 213., jest *smír světový*; jinde ho není." Vědou světovou míní se tu přede vším věda přírodní. Na str. 251. a násl. vyhlašuje se věda (zvláště přírodní věde) za zřídlo a jedinou *páku mravnosti*. „Přírodověda, prý (str. 196.); zvláště nemilosrdně bije a bez milosti *potírá pověru*, která (prý) před ní jako sníh před sluncem mizí. Nic jiného leč přírodověda zprostila prý lidstvo pověr." K

Digitized by Google

světoběžných pokrokářův a vzdělanců v té příčině ještě více přehání. Tolik však jisto jest: Kdo chce vzdělaným člověkem jmín býti a přeje si, aby slovo jeho v životě veřejném váhu mělo, musí přírodní vědy znáti aspoň z části.

Či by chtěl vzdělaný katolík, zvlášť kněz, samovolně zbaviti se prostředku, jímž by spůsobem dovoleným mohl ve světě nabyti vážnosti? Aneb může kdo lhostejně spolknouti potupnou výčitku Brehmovu: „Für den echten Pfaffen hat es ja niemals Wissenschaft, am allerwenigsten Naturwissenschaft gegeben?“ (Thierleben, 2. Aufl. I. Band, S. 104.) *)

Po právu tedy sotva kdo bude moci odpírati výroku, že katolík vzdělaný, zvlášť kněz, nesmí býti bez toho, co obecně sluje známkou vzdělanosti, že nesmí býti bez vědomostí v oboru světských věd; sice zhusta i v duchovních záležitostech slovo jeho zlehčováno bude a žádoucího úspěchu nedojde. Pěstování věd přírodních jakož i světských věd vůbec není také žádným hříchem, jemuž by se katolík musel vyhýbat, děje-li se jen pravým spůsobem a v míře náležité. Jakž jinak odvrátíme vrstevníky doby naší od přehnaného zbožňování přírodních věd, ne-li tím, že sami ukážeme,

---

tomuto poslednímu výroku krásným dokladem jest moderní *spiritismus*, jejž osmělujeme se (snad proti názoru a vůli pana Dra.) za velikou pověru pokládati. Obecně však známo jest, že v rejdech spiritistických silně zapleteni byli, aneb jsou až posud vyhlášení zástupcové přírodních věd, jako Wallace, Crookes, Zöllner a j. To-li znamená *bíti a potírati pověru*? Snad jest p. Dr. sám stoupencem „vědy“ čtyřdimensionální?

*) Z výroku toho poznáváme, že Brehm kněžstvu chce škodit rozšiřováním domněnky, jako by nenávidělo vědy vůbec, přírodní pak vědu zvlášť. Jest pak tento prostředek dobře spůsobilý k dosažení vytčeného cíle Brehmova; zkušenost dosti nás o tom poučila.

Digitized by Google

jak by se pěstovati měly pravým spůsobem a mírou náležitou? „Validiora sunt exempla quam verba, et *plenius opere docetur*, quam voce," dí sv. papež Leo Vel.

Kolikrát i církvi veškeré činí se výtka, jakoby pokroku vůbec, zvlášť pokroku přírodních věd nepřála, jakoby zpátečnicí byla. Někde snad panuje domnění, že se církev přírodních věd bojí, a před nimi náspy svých dogmat se ohražuje [1]). Toto domnění ovšem není pravdivé a výčitka ona nemůže právem stihnouti církev veškerou. Nikomu církev nepřekážela v tom, aby spůsobem pravým ve vědách všechněch *pravdy* se domáhal. Nejméně tuším směl by kdo tou výčitkou dotírati na *sv. Stolici* v Římě. Zrovna v století našem může honositi se Řím proslulými učenci v oboru věd přírodních i jiných. Jména mužů jako Pianciani, de Vico, Secchi, pak v jiném oboru de Rossi a j. jsou toho svědectvím dostatečným. Právě v století našem obětovali

---

*) Pověstný románů pisatel Emil *Zola* napsal v časopisu Figaro 6. června 1881. o církvi katolické, že prý se zaʌdila v středu svých dogmat („l'église murée dans ses dogmes") a že protiví se všelikému rozvoji lidstva; v tomto jednání svém prý se katol. církev nekolísá, nýbrž důsledně si vede: tato důslednost prý jest silou její a velikostí. Neupíraje tedy církvi katol. důslednosti (čímž prý vyniká nad protestanty) tvrdí přec E. Zola, že církev jako v pevnosti jakés ohradila se náspy svých dogmat a že nepřipouští nijakého bádání, ani pokroku. Ještě méně jest spokojen Zola s protestanty. Praví o nich, že se kolísají na obě strany, že prý byli druhdy pokrokem, nyní že jsou zpátečníci („il est dur, après avoir été le progrès, d'être la reaction"); naposled jest jim tou radou, aby přidali se k svobodným myslitelům: „Si vous n'êtes pas catholiques faites-vous libres penseurs, car être protestants ne signifie plus rien a cette heure d'enquête positive et expérimentale." (Srovn. Lovaňskou Revue catholique 1882. I. Livraison). Zolovy pověstné romány už i v českém rouše zostuzují naši literaturu.

Digitized by Google

papežové značné sumy na prospěch vědy, o jejíž rozvoj i slovem i skutkem pečovali *).

Nesnadno bylo by však katolíkům *jednotlivým* odmítnouti rázně výčitku zpátečnictví, kdyby pěstování věd světských mezi námi se zanedbávalo.

O kněžích panuje mezi laiky někdy ta domněnka z liberálních novin pocházející, že se jim snad ani nedovoluje, aneb s úřadem jejich se nesnáší, aby poznáváním přírody se zanášeli. Takovými názory staví se i jinak vzdělaný kněz do pozadí; v předu pak vykračují si laikové, zástupcové věd světských. Dá-li se kněz bez odporu na zad odstrčiti, zdaž neuškodí tím velice i působení svému v duchovní správě, zvláště mezi lidem, jehož některá částka dle spůsobu naší doby vzdělaná sice jest, ale jen tak na polo?

Musíme také hledět, abychom pěstováním světských věd *obrátili pozornost vzdělanějších tříd k církvi a je pro církevní zásady zaujali.* V pravdě církvi a jejím zásadám buď napolo, aneb zcela jest odcizen život veřejný občanský i politický; třídy společnosti lidské, jež za vzdělané se pokládají, buď se nepřátelsky od církve odvrátily, aneb si jí nevšímají, lhostejně k ní se chovají. Kdož by toho nepozoroval? *) Najdeme zřídka v životě

*) Připomeňme si podporu hmotnou i morální, jíž došel P. Secchi u sv. Otce Pia IX. Doklady toho nalézti lze ve spisu o životě a působení P. Secchi-ho, jejž napsal francouzský učenec Abbé Moigno; titul zní: Le révérend Père Secchi, sa vie, son observatoire, ses travaux, ses écrits etc. par M. L'Abbé Moigno. Paris 1879. Gauthier-Villars. (Viz str. 3, 8. atd.) Podává se v tom spisu také přehled prací a výzkumův astronomických, meteorologických a j., jež v době naší v Římě vykonány.

*) V časopise „Literarischer Handweiser" 1882. Nr. 318. napsal kdosi na str. 482.: „Es ist nicht zu leugnen, dass unter unseren *studirten Katholiken* kein Überfluss

Digitized by Google

veřejném zjev, o němž by se říci dalo, že jej zásady církevní zcela pronikají. Kdež jest svěcení neděl a svátků, kde zachovávání postu? V řemeslech a v obchodu zhusta nalezá se šidba, podvod, obchod s předměty nemravnými atd.; pozorujme vyražení: divadla, tančírny, sledujme jednání zastupitelstev obecních, okresních, zemských; všimněme si sněmův a říšské rady, jakož i schůzí vědeckých, uměleckých, přednášek, výstav atd., snad toto všecko naskrz ovládáno bývá zásadami církevními? Spíše tuším shledáme, že zřídka kde ještě život veřejný ukazuje nátěr směru katolického*).

Kdož pak z katolíků, zvláště z kněží, mohl aneb směl by s tím se spokojiti, aby působení církve *jen na chrám se obmezovalo* a *přede dveřmi chrámu hned zcela zmizelo*? Církev, kterážby nesnažila se, ovládati veškery činy života lidského, tím už tuším na jevo by dávala, že se nepokládá za církev jedině pravou. Pravda

---

ist an Männern, die noch mit warmer Liebe an der Kirche hangen und regen Antheil nehmen an dem heiligen Leben der Gnade, wie es in der Kirche pulsirt. Die Erscheinung ist betrübend, aber wohl zu erklären, wenn man bedenkt, welcher Geist auf unsern Universitäten herrscht und welche *Atmosphäre* überhaupt die ganze gebildete Welt durchdringt. Ist es da zu verwundern, dass auch Katholiken, die immer *diese vergiftete Luft* einathmen, schliesslich von dem martervollen Siechthum des Zweifels erfasst werden, oder der verheerenden Epidemie des Unglaubens zum Opfer fallen?" V přírodě mají rostliny úkol, aby vzduch čistily, kyselinu uhličitou odnímaly a kyslík navracovaly; nedala by se duchovní atmosféra také očistiti vhodnými prostředky? Čím se to stalo, že atmosféra zlá tak obecně se rozšířila a že vzdělaní lidé pořád vdychují do sebe nur „diese vergiftete Luft?"

*) Obchod knihkupecký ze základu tuším změniti by se musel a znovu obroditi, měl-li by úplně shodovati se se zákony církve katolické a zároveň dostatečně vyhověti potřebám vzdělaného katolíka.

Digitized by Google

zůstává vždy touž pravdou nezměniteln ou v kostele i kromě kostela; božský věčný zákon nepřestane ani v životě občanském a politickém býti věčným a božským zákonem. Co však nezasluhuje, aby veřejný život si toho všímal, to ani mezi zdmi chrámovými tuším dlouho vládnouti nebude.

Pravá církev tedy nesmí uchylovati se do zákoutí, nýbrž musí také veřejnému životu býti svící jasnou na svícnu postavenou, musí vždy se přičiňovat, aby získala odcizené vrstvy společnosti lidské. Než jak pak je získá, neobrátí-li přede vším jich pozornost na sebe, aby nemohla býti od laikův ignorována? A jakým způsobem obrátí na sebe pozornost? Kázaním v kostele? Velmi mnozí polovzdělanci ani do kostela nejdou. Snad kázaními tištěnými? Kdo pak z laiků je vezme do ruky?*). Někdy Bůh sám ovšem zraky světa veškerého na církev obrátí, jako v říši německé kulturním bojem. Tím ale nikterak nesprošťuje nás povinnosti, abychom i sami, seč jsme, se přičinili. — Jest více tuším prostředků, jimiž lze pozornost laiků vzbuditi. jedním z těch prostředků a vydatným jest pěstování věd přírodních na základě pravém. Knihy o přírodě jednající snadno i laikům dostanou se do rukou, vždyť bývá po nich skoro vždy shon; ať už pak čtenáři souhlasí neb nesouhlasí s tím, co v katolických spisech o přírodě se vykládá, pozornost jest vzbuzena a na církev obrácena, lhostejné ignorování překonáno. Ze všech věd nejlépe se k tomu hodí v době naší zrovna vědy

*) Časopis „Stimmen aus Maria Laach" do roka přináší mnoho článků, jež mého dle soudu i vzdělaný laik s prospěchem a s potěšením čísti může; přec však prý se zdá ve vyšších třídách katolických ten časopis „*zu vorwiegend religiös*" (Srv. Literarischer Handweiser 1882. Nro. 318. Sp. 484 unten). Jak by se mohla kázaní tištěná kojit nadějí, že liberální laik je bude čísti?

Digitized by Google

přírodní, protože dle výroku sv. Otce *„nunc tanto sunt in pretio* et tot praeclare inventis *singularem ubique cient admirationem sui.“*

Těm pak, kdož kostelu se vyhýbají a na kázání nechodí, může se v přírodnických spisech velmi mnoho náboženských pravd náležitě předložiti a důkladně odůvodniti; neboť dle výroku písma: „nebesa vypravují slávu Boží a díla rukou Jeho zvěstuje obloha.“ Jest tedy pěstování věd přírodních jakýmsi prostředkem duchovní správy mezi lidem takovým, kterýž církvi jsa odcizen kostelu se vyhýbá*). Neplatí-liž také nám bez ustání rozkaz Páně, „abychom světla svého nestavěli pod kbelec“ snad někam do zákoutí sakristie? Nemáme-liž také my „opatrni býti jako hadové?“ Jeví se však opatrnost v tom, jestliže dle potřeb času a místa všelikých prostředků dovolených a vhodných se chápeme, abychom zbloudilým ukázali cestu pravou a církvi zas navrátili duše, kteréž jí byly odcizeny. Druhdy bývali kněží v čele všelikého pokroku; sv. Tomáš Akvinský napsal nejen theologickou a filosofickou Summu, nýbrž i kommentář k fysice Aristotelově. Fysika Aristotelova ovšem nejednala o všech předmětech, o nichž fysika nynější jedná; ale o některých jednala přece, zvláště o základních pojmech fysikálních, o prostoru, času, pohybu, náhodě; o hmotě, formě, o účelnosti v přírodě („naturam propter finem agere“) atd.

Značným pokladem pro laiky byly-by opravdu spisy přírodnické:

*) Duchovní pokrm věčných pravd ovšem se nemění a měniti nesmí; nic ale nepřekáží nám, abychom ten pokrm světu předkládali v nádobách vždy nových. Nádobou, již svět nyní velice miluje, jsou knihy přírodnické. Moudrý hospodář vybírá ze své pokladnice „nova et vetera“, staré pravdy v novém rouše.

Digitized by Google

a) co do věci *důkladné*, by vynikaly důkladností a střízlivostí svou nad obyčejné žvastavé populární spisy o přírodních vědách;

b) co do slohu psané *srozumitelně a jadrně*;

c) co do směru *katolické*, jež by čtenáře skrze poznání věcí stvořených k Bohu vedly.

d) *Zevnějšek* jich by musel být *úpravný*: sličný a správný tisk s četnými, pěknými *illustracemi*. Na tuto vlastnost poslední musíme nyní váhu nemenší klásti, než na tři vlastnosti předcházející.

Také dobré aesthetické spisy o přírodě, asi po způsobu Berthold-ova „Das Naturschöne“ (Freiburg, Herder; má hezké illustrace) leckdes byly by vítanými hostmi a přinesly by hojný užitek.

2. Řádným pěstováním věd přírodních lze také dobře posloužiti *vědě bohoslovné*, zvláště theologii spekulativní a *filosofii vůbec*.

„Cum enim scholastici,“ praví náš sv. Otec v encyklice o sv Tomáši a jeho filosofii (4. Aug. 1879,), „sanctorum patrum sententiam secuti in anthropologia passim tradiderint, hnmanam intelligentiam *non nisi ex rebus sensibilibus ad noscendas res corpore materiaque carentes evehi*, sponte sua intellexerunt, nihil esse philosopho utilius, quam *naturae arcana diligenter investigare* et in *rerum physicarum studio diu multumque versari.*“

Člověk nepřinese na svět s sebou žádných hotových pojmů vrozených, nýbrž musí je všecky bez rozdílu prostředkem smyslů (phantasmat) si teprv zjednati. O této zásadě noëtické dříve už jsme promluvili. Ani pojem Boha hotový nám vrozen není, nýbrž poznáváním věcí stvořených přicházíme k poznání Boha a vlastností Jeho *). Nuže odkud se vezme spekulativní

*) O tomto předmětu lze nabyti dalšího poučení ve spisech sv. Tomáše; kdo chce o tom slyšeti některého z

Digitized by Google

theologie, nebudou-li theologové pilně si všímati věcí stvořených? Jak lze se nadíti rozkvětu theologie i filosofie, nenabyde-li vrchu u nás zásada „nihil esse philosopho utilius, quam naturae arcana diligenter investigare et in rerum physicarum studio diu multumque versari?“

Apologetika křesťanská, ač-li vyhověti chce potřebám doby naší, nesmí pominouti mlčením otázek přírodnických. Má snad apologeta křesťanský nyní každou chvilku s poníženou poklonou spěchat k zástupcům přírodních věd, aby si na nich vyprosil úsudek „kompetentní“ o tom či onom předmětu?

Exegése písma sv. na př. v knize Genesis, Exodus a j. chce-li důkladně na vše strany vyložiti smysl textu posvátného, může-liž se obejíti bez vědomostí přírodnických? Či by chtěl kdo v této příčině slepě přisvědčovati odpůrcům písma sv. a námitkám jejich? Aneb smi snad zase exegése všecky námitky přírodnické ignorovati, aby ji pak stihla výčitka, že vývoj naší doby zaspala, že o potřebách nynějšího pokolení neví, že jest pádným dokladem běžného mínění o církvi v pevnosti svých dogmat zazděné (l'église murée dans ses dogmes)?

---

nynějších theologů, otevřiž P. *Kleutgen-ovy* „Institutiones Theologicae“ (Ratisbonae, Pustet 1881.) Volumen I. pag. 89. seq. Však i písmo sv. samo té pravdě svědectví vydává v listu k Římanům I, 20.; v knize Moudrosti 13, 1. 5 a j.

*) Abbé *Moigno* ukázal v obsáhlém díle svém „Les Splendeurs de la Foi“ (posud pět svazků), jak velice zasahají přírodní vědy do apologetiky. Kdožby se toho byl nadál, že apologetika i chemie se musí dovolávati, aby odrazila námitky činěné proti slovům sv. Pavla (I. Kor. 5, 6): „Nevíte, že málo kvasu všecko těsto porušuje?“ Moigno ukázal v III. svazku svého díla (str. 1027), že kvašení jest skutečně porušením mouky.

Digitized by Google

Z pokladu věd přírodních také *homiletika* může těžiti. Předměty smyslné bývají zajisté obrazem či symbolem pravd nadsmyslných. Čtenář dokladů k tomu najde v článcích biskupa Landriota, jež v překladu německém vyšly v časopise Natur und Offenbarung (Münster 1882.)*)

Nedejž se nikdo tím másti, že v době naší přírodní vědy často se uchýlily na cestu nepravou a zabředly do nepěkných kalužin. Což se poznává příroda jen z knih? Nikoliv! Ústrojí přírody musíme hledět poznati v přírodě samé. Nebojme se přírody, neníť dílem zlého ducha, nýbrž dílem rukou Božích, v tvorstvu veškerém lze nalézti stopy Boží.**) Jako v době žalmistově tak až posud tuším „vypravují nebesa slávu Boží a dílo rukou Jeho zvěstuje obloha“ (Žalm 18.); také my povždy můžeme volati v úžasu nad tvorstvem veškerým: „Jak velicí jsou skutkové tvoji Hospodine! všecky věci s moudrostí jsi učinil: naplněna jest země zbožím tvým.“ (Žalm 103, 24). Zdaž i nás nevyzývá až podnes písmo sv., abychom z tvorstva poznávali Stvořitele? (Srv. knihu Jobovu 12, 7—9 a na jiných místech, knihu Moudrosti 13, 5 a j., epištolu k Řím. 1, 20 atd.)

Právem tedy soudí sv. Otec náš Leo, že klerus má vynikati „doctrinâ exquisitâ et variâ, quae et physicorum sit tractatione locuples.“

Jestliže odbor vědecký křesťanské akademie toho by docílil, aby také u nás vzdělaní katolíci jak laikové

*) Nápis těch článků jest „Der Symbolismus der Natur“. Von dem hochwürdigsten H. Bischof Landriot, aus dem Französischen von P. Bernard Deppe. První článek uveřejněn v dotčeném časopise r. 1880. seš. 4. str. 223. a násl.

**) „*Vestigia creatoris nostri* sunt mira opera visibilis creaturae,“ dí sv. Řehoř Vel. (Moral. lib. 26. cap. 12.)

Digitized by Google

tak kněží horlivěji než dříve přírodního studia se ujali, získal by si tím zásluh velikých a dík zasloužený ode všech přátel vědy křesťanské sotva by ho minul.

Svatý Ambrož, biskup milanský, a Cicero, řečník římský,

jakožto pracovníci na roli mravovědné.

Podává Dr. Martin Říha, prof. bohosloví v Budějovicích.

(Pokrač.)

II.

Svatý Ambrož psal De Officiis,[30]) o Povinnostech za tou příčinou, aby spis Ciceronův, který valně byl rozšířen a všudy s velikou zálibou čítán, spisem, v duchu křesťanském psaným, nahradil, a protož spis sv. Ambrože má úpravu Ciceronovou, a jak jen možná, těsně přiléhá ku pořádku myšlének ve spisu Ciceronově za sebou jdoucích. Svatý Ambrož nechtěl vyjíti z mezí, v kterých Cicero se držel, maje na zřeteli paralelismem ukázati, kam oko každého křesťana dohlédnouti může, a kam i nejbystřejší oko proslaveného mudrce pohanského nevnikne. Ve spisu sv. Ambrože nejen rozdělení na tři knihy, jako u Cicerona, se nalezá, ale rovně nese spis sv. biskupa stejný, ač v písmě sv. neužívaný název de Officiis, jako má spis Ciceronův.[31]) Také do-

---

[30]) S. Ambrosii episcopi mediol. de Officiis Clericorum libros tres ad manuscriptorum et optimorum librorum fidem emendavit et selectam lectionum varietatem adjecit R. O. Gilbert. Lipsiae, typis Tauchnitz. 1839.

[31]) Sv. Jarolím epist. 116. praví, že spisem sv. Ambrože zavedeno neužívané pojmenování, a že slovo Officium v tom smyslu, jak ho sv. Ambrož užívá, v písmě sv. nepřichází. V písmě sv. znamená Officium tolik, co

Digitized by Google

ličování, vyměřování pojmů děje se řečí ciceronianskou.[32]) Obsah spisu sv. Ambrože jest stejným způsobem jako ve spisu Ciceronově roztříděn; pojednává sv. učitel nejprvé o tom, co mravné jest, pak co užitečné, a posléz, jak dlužno se zachovati v potýčce, když mravné s užitečným se setkalo. Také uvádí sv. Ambrož filosofy, z nichž Cicero své učení vážil, a praví o nich, že co pravdivého a zásadám křesťanským rovného napsali, neměli z ducha svého, nýbrž že brali jakožto vypůjčené ze zjevení starého zákona, a jelikož jim nebylo přístupné veškeré zjevení starého zákona, tedy vše napsali neúplně.

Za tou příčinou objasňuje sv. Ambrož pravdy mravů křesťanských příklady arciotců starozákonních, kteří před mudrci pohanskými žili, a jichž život v knihách starších jest vypsán, nežli jsou knihy i nejstarších mudrců pohanských.[33])

Provedení úkolu, jejž sv. Ambrož sobě vytknul, není vědecké, aniž chtěl sv. biskup přísně podrobiti se pravidlům vědecké rozpravy, chtěl spíše obsahem dobrým nežli úpravou uměleckou žádaného cíle dojíti, ač připomíná, jak by dle zákonů vědeckých rozprav pokračovati se mohlo.[34]) Dle toho, že jednotlivé oddíly ve spisu sv. Ambrože zakončeny jsou a vždy jeden celek činí, možno souditi, že jsou to řeči, které v rozlič-

úřad aneb služba. Sv. Luk. 1, 23. De Off. libr. I. cap. 19.

[32]) Jeden benediktinů obral si tu práci zaznamenati všecka místa, která sv. Ambrož od Cicerona přijal; skoro v každé kapitole možno viděti, že oba spisovatelé se potkávají.

[33]) De Offic. lib. I. cap. 12. Quanto antiquior illis (Platone et Cicerone) Job, qui haec primus reperit. libr. I. cap. 21.

[34]) De Offic. libr. I. cap. 25. Hoc artis est, ut primo officium definiatur, postea certa in genera dividatur. Nos autem artem fugimus.

Digitized by Google

ných dobách činěny, a později sebrány a seřaděny byly. — Spis sv. Ambrože de Officiis byl v prvnějších dobách velmi hledaný; byl jako mravovědná kniha příruční, která v četných rukopisech byla rozšířena, a od otců církevních chválena.[35]) Kniha I. má 50 kapitol; II. 30; a III. 22.

Jádro veškerého mravoučení, jak ve spisu sv. Ambrože se nalezá, může takto podáno býti:

A. Bůh jest sám o sobě dobro nejdokonalejší, a pro člověka dobro nejvyšší. Cíl člověka jest, s Bohem, stvořitelem se spojiti, a toho cíle dochází člověk tím, že Boha poznává a Bohu se odevzdává. Poznání Boha béře člověk z víry, a odevzdání se Bohu děje se dle vůle Páně. Koná-li člověk vůli boží ustavičně, jest ctnostným a blahoslaveným. Dokonalá blaženost očekává ho v životě budoucím.

Ctnost není nejposlednějším dobrem člověka, ona jest jen prostředek, kterým může se dosíci nejvyššího dobra, totiž věčné blaženosti. Bolesti, strasti a zármutky nejsou nic dobrého, avšak ony nemohou blaženosti křesťana umenšiti, neboť křesťan v bolestech, strastech a zármutcích bojuje, v utrpení vítězí, a na korunu věčné slávy se těší. Koná-li člověk, co Bůh zákonem poroučí, jest mravným. Zákon boží ohlašuje se člověku buď zjevením božím, aneb svědomím, a zákon přirozený neprotivuje se zákonu zjevenému. Kdo tak jedná, jak vůle boží přikazuje, zaslouží si věčnou blaženost. Syn boží, jenž vůli boží dokonale zjevil, jest nejdokonalejším vzorem a příkladem všech ctností.

Zákon mravnosti křesťanské jest krátce takto vy-

---

[35]) S. Augustini epist. 82. Dr. Fessler, Institutiones Patrol. pag 705.

Digitized by Google

jádřen: Odstraň z duše své obraz ďáblův, a zavěš tam obraz Kristův.[36])

Vášně, které jsou náhlé výbuchy mohútnosti žádací, o sobě nejsou nic zlého, avšak mohou škoditi ctnosti, nejsou-li dobře řízeny. Pohnutí srdce, ať rozkošné aneb lítostné, jest lhostejno, může ale býti na závadu ctnosti pro přílišnosť. Skutek dobrý, má-li býti záslužný s ohledem na blaženost věčnou, musí pocházeti z milosti boží. Povinnosti se mohou děliti na střední čili obecné, a na dokonalé čili zvlášlni. Prvnější zavazují každého, druhé však jen některého, a tak rozdíl jest mezi přikázaním a evandělickou radou. Jiný rozdíl povinností jest dle osob, s kterými člověk spojen jest, a povinnosti tyto jsou: k Bohu, k vlasti, k rodině, a k bližnímu.

B. Všecky ctnosti dají se seřaditi do čtvera hlavních ctností (stežejných): opatrnost, spravedlnost, statečnost a střídmost. Ctnosti ty jsou tak úzce spojeny, že jedna bez druhé nemůže býti konána.

Opatrnost spočívá v hledání pravdy, a tedy přede vším v poznání Boha, nejvyšší pravdy a pak vskutečném pronášení toho na sobě, co za pravé se nalezlo, neboť vědění bez konání jest bez ceny.

Spravedlnosť dává každému, což jeho jest, nežádá cizího statku, nehledá svého zisku, nýbrž toho, co by jinému prospělo, a tvoří základ společnosti lidské a vzájemného života společenského. Na spravedlnosť ukazuje sama přirozenost. Pro křesťana jest spravedlnost zákonem lásky přikázána, kterou vůči všem lidem i nepřátelům zachovati musí.

Církev jest společnost, již spravedlnost páskou

[36]) Ejice magis de civitate animae tuae imaginem diaboli, et attolle imaginem Christi. De Offic. libr. I. cap. 49.

Digitized by Google

lásky víže. V církvi jest vše společno, víra, právo, modlitba, skutky, utrpení. Jednota v Církvi jest pro křesťana mocnou pobídkou, aby byl dobrotivý a laskavý. Spravedlivý křesťan nechová v srdci pomsty, on dobrořečí zlořečícímu, a udílí dobrodiní odpůrci a škůdci, maje ustavičně před očima laskavého otce nebeského.

Statečnost zjevuje se v boji i v pokoji. a spravedlnost ji sprovází; křesťan na bojišti pomýšlí více na to, jak by se ubránil nežli jak by nepřítele porazil Statečná mysl nepřikládajíc jen nepatrné ceny věcem rozkošným bojuje proti hříchu. důvěřuje v Boha, a potírá každou jedovatinu nepravostí.

Střídmost jeví se v rovnovážné mysli, v tichosti, úměrnosti, v pořádku, v slušnosti a přívětivosti. Střídmost má své kořeny v stydlivosti, která provázeti má křesťana při všem jednání, a v střízlivosti a v mírnosti, které zapuzují všecku drzost a hrdost. Také řídí střídmost veškeré hnutí tělesné žádostivosti. Křesťanu nestačí, by zevně čistý byl, od něho žádá se čistota srdce. Slušnost jest zjevná vniterní střídmost. Jest-li míra v řeči se zachovává, řeč jest slušná, a jestli tak v jednání, jest ono slušné.

C. Užitečné jest, co k získání života věčného slouziti může. Pobožnost tudíž jest křesťanu užitkem, neboť ona má zaslíbení života věčného Pozemské statky nejsou křesťanu užitečny o sobě; ony mohou mu překážkou býti při hledání cíle. Jen tehdáž jsou užitečné, když poslednímu cíli člověka slouží. Dobré jmeno a dobrá pověst jsou veliký statek člověka, a protož třeba, aby nemalou péči mu věnoval.

Potýčka mravného s užitečným u křesťana ani býti nemůže, neboť spravedlnost křesťanská jest ochotna obětovati všecky statky ano i život, kde vůle Páně s užitkem se potkává, a střídmost odepře sobě všecko

Digitized by Google

lahození a lichocení, aby mravnosti dostalo se vítězství. Křesťanské pravidlo (formula) jest: křesťan dle příkladu Ježíše Krista a slov jeho nevyhledává svého užitku, slávy své, ale ochotně zříká se všeho, co vezdějším statkem se nazývá, aby bližnímu svému prospěl a ku pomoci přispěl.

Toto pravidlo objasňuje svatý biskup výroky písma sv. starého i nového zákona, a okazuje pravost jeho na vtěleném Synu božím, na bytosti člověka — (homo ex humo, quae nihil cuiquam eripit, sed omnia largitur — inde humanitas, domestica virtus, quæ consortem adjuvet), a pak na ústrojí lidského těla, kteréž složeno jest z mnohých oudů vzájemně se podporujících. V protikladech staví sv. Ambrož vychvalované výtečníky Ciceronovy proti svatým mužům starozákonním, a ukazuje, že jednání spravedlivých mužů starozákonních od žádného pohanského hrdiny dostiženo není.

(Dokonč bud)

KRONIKA.

55. Jaké to štěsti, státi se kanovnikem při kathedralní kapitule v Čechách.

Kathedralní kapituly mají svůj počátek již ve 4. století. Hned na počátku církevního života viděla se potřeba, usaditi při biskupském chrámu Páně sbor vynikajících kněží jakožto rádců a pomocníků v řízení diecése. Sbor tento nazván „presbyterium," později „capitulum;" jest stálým senátem biskupovým; s ním representuje církev diecésní; jemu pomáhá nésti břemeno správy v diecési (obvodu biskupském); vykonává nejslavnější funkce kathedralní, a má spolu účastenství v právech i povinnostech biskupových buď „sede plena,"

Digitized by Google

že biskup vázán jest na kapitulní svolení k jednotlivým výkonům kanonicky ustanoveným, nebo „sede vacante," že spravuje prozatím osiřelou diecési.

Kdo vše toto povolání vznešené uváží, musí uznati, že členové kathedralní kapituly mají po biskupovi hodnost nejvyšší, a že kdo této hodnosti dojde, zasluhuje, aby měl k tomu také přiměřenou existenci. Kterou kapitulu opanovali kněží z rodin šlechtických, tam zajisté byla kanovníkova existence hodnosti jeho přiměřená, tučná a - bezstarostná. Kde ale povstaly kapituly z potřeby, aby kapitulárové po boku biskupově pracovali a úřad jeho činně spravovati pomáhali, tam vyměřeno pro ně jenom tolik obročí, coby slušně žíti mohli.

Dokud měl kathedralní kanovník 2500 zl. víd. čís., jehož zlatka větší cenu měla, než nynější zlatka rakouského čísla, mohl se alespoň měřiti s každým dobře nadaným beneficiátem, a vynikal takto i hmotným opatřením nad obyčejnými držiteli farního obročí; kdo však porovná s oněmi časy a příznivějšími poměry nynější kanovnickou kongruu 1050 zl. rak. čís. bez stolárních a jiných prekérních příjmů a nahlédne blíže do soukromého života kanovníka, na tento holý peníz odkázaného, musí mimoděk zvolati: „Jaké to štěstí, státi se kanovníkem při kathedralní kapitule v Čechách!" —

O každý stav jiný starají se zástupcové země bedlivěji, než o rádce a spolusprávce biskupovy, kteří zároveň i zemské vládě konají mnohé a výdatné služby beze vší hmotné odměny. Služného 1000 zl. mají obyčejní úřadníci. komisaři, správcové, účetní, a k tomu ještě diéty; učitelové pak mají své kvinkvenálky, kteréž s postupem stáří a činnosti jejich existenci nadlehčují, a kněz výše postavený, obyčejně v stáří již pokročilý, má se nuziti „kongruou" pro jeho potřeby nedostatečnou a — směle mohu říci — naproti požadavkům, ode všad naň bezohledně činěným — dokonce i snižující!? —

Kanovnická „kongrua" 1050 zl. bez stóly!!! — Když považíme, jakých výloh vyžaduje roční správa starých, chatrných domů kanovnických bez obyčejné konkurrence, na vlastní kapsu kanovníkovu odkázaná; jak tíží užívatele takových domů roční splácení větších stavebních výloh na úmor (annuity) z té nekongruové „kon-

Digitized by Google

gruy;“ co z ní odpadá zvláště na daň pozemkovou a domovní, na ekvivalent z movitého a nemovitého, na daň z příjmů a na assekuraci: to když odpočítáme, zbude sotva 900 zl. na životní a nezbytné výlohy ostatní.

Z tohoto zbytku čerpá denně podomovní drobná žebrota, pro kterouž sotva 70 zl. ročně stačí, a zvláště žebrota vydíravá, někdy i vyhrožující a proto také nebezpečná (ač mnohdy ve fraku a v jemných rukavičkách), na kterouž by nestačilo do roka ani těch 900 zl., kdyby lstivým slovům nestoudných dotíravců věřiti se mělo*); — medle pak čeho vyžadují účelové náboženští (kostely, kláštery a j.), humanitní (nemocnice, lázně, útulny, školy, nehody), vlastenečtí (divadla, musea, pomníky, desky a j.), spolkové všeho druhu a vůbec koncerty, besedy, zábavy, losy a t. p. — takové přečasté požadavky nelze tuto na jisto vypočísti. — Že to ale všecko do roka činí zase asi tolik, čím se onen zbytek na 700 zl., ne-li 600 zl. smrští a začasté ani 50 zl. na měsíčnou výživu nevybývá, může sobě každý sebe méně zručnější počtář vypočísti.

A tento zbytek má býti přiměřenou a důstojnou odměnou za vynikající, pilné a věrné služby církevní a neméně i státní? Kterak může pak takový hodnostář vyhověti slušnému bratrskému pohostinství, nemá-li sám nějakého podílu po svých rodičích nebo jiného přispění!?

Zdá se, že před léty samo vysoké ministerium uznalo nedostatečnost dosavadní osudné „kongruy,“ a proto ustanovilo tak zvanou „kompetenci“ kathedrálních kanovníků na 1800 zl. rak. čís., ač tímto sice příznivým, ale holým uznáním k úlevě nynějšího nedostatku platně nepřispělo

Dovoláváme se tedy alespoň této kompetence ve skutečnosti, a dokud se nám jí nedostane, nemůžeme kanovnickou kariéru pokládati za štěstí při tolikerých povinnostech se správou diecése spojených a všech dní celého roku tím směrem vyžadujících, že když kanovník kathedralní málo jen dní k svému zotavení si do-

*) Bývají to schudlí šlechticové, nevinně prý propuštění úřadníci, potulní vysloužilci, řemeslníci z nemocnice prý přicházející, umělci neštěstím stížení, pohořelci, vyhnaní učitelové, kteří předstírají, jakoby byli pro církevní věrné smýšlení pronásledováni a t. p.

Digitized by Google

přeje, napotom hald spisů za té doby nahromaděných lekati se musí. *J. A. Šr.*

---

56. Manželské dítko z neplatného svazku manželského.

František P. vešel za života své řádné manželky v neplatný sňatek s Marií M., která o manželství jeho nevěděla, a splodil s ní dítko Karla, jež v jednom Pražském chrámu pokřtěno a do matriky jako manželské zapsáno bylo. Po čase vyšel zločin Františka P. na jevo, byl pohnán k soudu a potrestán a manželství jeho s Marií M. prohlášeno neplatným.

Týkajíc se dítka Karla, v tomto neplatném sňatku zplozeného, rozhodl c. k. nejvyšší soudní dvůr ve Vídni dne 9. května 1882 čís 4078 takto: „Jelikož Marie M., vcházejíc v onen neplatný sňatek, *jednala v nezaviněné nevědomosti*, budiž (dle §. 160 obč. zákon. a cís. naříz. ze dne 3. června 1858 čís. 92. říš. zákon. i dle zákona ze dne 25. května 1868 čís. 47. říš. zákon.) dítko Karel považováno za *manželské*, pouze s tou výhradou, že jest vyloučeno z toho dědictví, jež rodinná zřízení manželským potomkům zvlášť vyhražují.“ Farnímu úřadu bylo místodržitelstvím cestou Pražského magistrátu nařízeno, aby v křestné matrice při jménu dotčeného dítka učiněna byla poznámka, že sice svazek rodičů jeho soudně neplatným prohlášen byl, že však dítko to z uvedeného důvodu (nezaviněná nevědomost matky) za manželské*) považovati sluší. *F. E.*

---

57. Prohlášky manželské.

Dotaz.

V. J., katolík, rodilý Čech, osedlý na Rusi, nájemce velkostatku u Viborku ve Finsku, vdovec, hodlá se oženiti. Ohlášky má již zde v Čechách; úmrtní list své první manželky si přiveze s sebou, a jiné překáž-

*) Ovšem pouze pro foro civili. *Pozn. red.*

Digitized by Google

ky není. Vzdálenosť je veliká, neboť cesta po dráze až tam trvá 6 dní. Sám přibude sem před 2. ohláškou. Jest otázka: Jak s jeho ohláškami na Rusi? Přece tam snad musí býti ohlášen; a v té krajině žádných katolíků není; a pod tu kterou správu duchovní katolickou spadati musí? *kde má býti ohlášen*? — čili raději aby zde 6 neděl vybyl a pak ženatý (s kopulačním listem v kapse) tam se odebral? Co jest činiti? *B. H.*

Odpověď.

Ohlášky na všechen způsob mají se také ve Finsku konati. Není-li katolická fara na blízku Viborku, musí předce ženich věděti, ku které stanici missionářské nebo faře katolické přináleží, a tam ať se prohlášky vykonají; neví-li to, snad přece aspoň ví, ku které diecési neb apoštolskému vikariatu Viborg přisluší a tam nechť se obrátí. V Rusku jsou prohlášky i světským zákonem přikázány a církevní zákon o nich ovšem i tam platí.

Návrh o šestitýhodním pobytu ženicha zde v Čechách nemůže v případě výš naznačeném místo obdržeti, neboť pobyt 6-nedělní dle chybné praxe v Čechách zavládnuvší *) jen u těch za dostatečný se považuje, kdož mají *pouze* quasidomicil, kdežto ženich V. J. má pravý domicil svůj ve Finsku. *Redakce.*

---

58. Křest dítka rodičů nekatolických.

Dotaz.

Jednoho rána před 7. hodinou přijde porodní bába s dítkem, otcem dítěte a jedním *starším* evangelicko-reformovaného vyznání; tento přednáší prosbu: Náš dvojíctihodný pán není doma, je v lázních a tuhle otec dítka, evangelík augsb. vyznání přišel až (z Vysok. Veselí) na 3 hod. cesty, aby dítko dal pokřtíti. Sám pak se nikterak nemůže zdržeti, velice spěchá; neboť jest ustanoven u dráhy a nepřijde-li v čas, přijde snad o službu a chléb. Prosíme tedy snažně, byste ráčili býti té lásky, a dítko pokřtili. Farář povídal: Mně

*) Viz *Borový*, úřední sloh církevní str. 510. pozn. 3.

Digitized by Google

nikterak nepřisluší právo nad dítkem; a nechtěl. Když pak všecky okolnosti rozvážil a viděl, jak všickni prosí, zvláště *otec* dítka sám, by se smiloval aspoň nad tím dítětem, by nezůstalo bez sv. křtu, a že on *jinam jíti nemůže*, že mu nezbývá času: tedy odhodlal se katol. farář a dítě pokřtil. Jednal-li dobře? anebo aspoň jak okolnosti radily? *H.*

Odpověď.

Duchovní správce jednal správně, jestliže uložil rodičům na svědomí povinnost, aby dítko to po katolicku pokřtěné také v *katolické* víře bylo vychováno. Vyjádření to mělo do matriky býti zanešeno. Opomenul-li toho správce duchovní, a vykonal-li křest in subsidium pastoris acatholici, stala se chyba. *Redakce.*

---

59. Sňatek řecko-katolického ženicha s nevěstou římsko-katolickou.

Dotaz.

Ženich vyznání řecko-sjednoceného či řecko-katolického, z Bukoviny do Čech se přestěhovavší, žádá v Čechách vejíti v manželství s nevěstou vyznání římsko-katolického. Může-li se sňatek ten beze všech výminek (ovšem salvis legibus ecclesiasticis de impedimentis atd.) připustiti či snad jsou v té příčině zvláštní předpisy v platnosti? *X.*

Odpověď.

V příčině poměru mezi ritem či obřadem římsko-katolickým či latinským s jedné a obřadem řecko-sjednoceným s druhé strany důležitým pramenem zákonodárství církevního jest bulla papeže Benedikta XIV. „Etsi pastoralis“ ze dne 6. května 1742.*) kdež

*) *Mühlbauer*, decreta authentica S. Rit. Congr., v Mnichově 1865, svazek 3. str. 243 nn. — Dr. *Vering* ve 2. vydání svého „Kirchenrecht“ (Herder 1881. str. 833.) podotýká, že sice nadzmíněná bulla přímo se týká katolíků řecko-sjednocených v Italii, že však dle

Digitized by Google

v. §. 8. „de Sacramento Matrimonii“ takto čteme: „*Matrimonium* inter maritum latinum et graecam mulierem, latine coram parocho latino contrahatur; inter maritum vero graecum et mulierem latinam potest contrahi vel graece coram parocho graeco, duobus vel tribus testibus praesentibus, vel latine coram latino, ubicunque maritus graecus voluerit. Ejus autem loci ac ritus parochus debet assistere, ubi et quo ritu matrimonium contrahitur.“ Jelikož v Čechách nelze jíti k faráři obřadu řeckého, sluší sňatek výš zmíněný uzavříti před farářem latinským dle našeho ritualu české provincie církevní.

O *dítkách* z tohoto manželství vzešlých nařizuje papež Benedikt XIV. v §. 2. té samé bully, jednajícím „de sacramento baptismi“: Si pater sit graecus et mater latina, liberum erit eidem patri, ut proles vel ritu graeco baptizetur (ovšem tam, kde se nalezají kněží řeckého obřadu) vel etiam ritu latino, si uxor latina praevaluerit id est, si in gratiam uxoris latinae consenserit graecus pater, ut latino ritu baptizetur. Infantes ad ejus parochi jurisdictionem pertinent, cujus ritu sunt baptizati.“ V Čechách ovšem dítky obřadem církve latinské pokřtěny budtež. *Redakce.*

60. Vojsko spásy v Anglicku.

Zoufanlivá suchoparnost, kteráž jest povahojevnou známkou bohoslužby protestantské, spůsobila už před lety rozsáhlé hnutí ritualistické v Anglii, o němž jsme v těchto listech již častěji pojednali. Nyní pak dle zpráv z Anglicka přicházejících suchoparnost tato stala se původem zjevu pro naše doby zcela neobyčejného, a sice náboženské sekty, kteráž si dala název „*vojsko spásy.*“

Zakladatelem sekty jest *W. Booth*, kterýž dříve býval methodistickým kazatelem. V r. 1861 zřídil spolek pod názvem: „East London Christian Revival Society“ (spolek pro znovuoživení křesťanství ve východním Londýně*) a v krátkém čase dodělal se dosti znač-

analogie práva i v jiných zemích za právoplatnou ji pokládati sluší.

*) Slovem „East-London“ neb „East-End“ (východní část)

Digitized by Google

ného výsledku. V r. 1878 zaměnil název spolku a dal mu pojmenování všeobecné (netoliko na Londýn obmezené) „Salvation Army“, vojsko spásy. Mát spolek ten býti prý vojskem proti hříchu a ďáblu bojujícím. Booth jest nejvyšším velitelem této armády a jmenuje se „jenerál,“ jeho sídlo jest „hlavní stan“ (Headquarters, Hauptquartier). Jemu podřízeno množství důstojníků (officiers) a sice plukovníci (colonels), praporečníci (majors), setníci (captains), poručíci (lieutenants) i kaprálové (corporals), konečně prostí vojínové (soldiers, privates). Místo, kde se scházívají členové sekty, nezvou chrámem neb kaplí, nýbrž „kasárny“ (barraks). Společná modlitba na kolenou nazývá se „cvičení kolen“ (kneedrill), průvod se zove „pochodem“ (march, Marsch), meeting za předsednictví generála konaný zove se „válečná porada“ (Council of war).

Dogmatika nové sekty paměť lidskou příliš nenamahá, taktéž morálka. Boothisté podrželi některé nauky methodistické a hlásají starou zásadu protestantskou řkouce: Kristus Pán vydal se na smrt pro spásu člověka; věř pevně, že jsi krví Kristovou vykoupen; tato víra ihned působí u tebe očištění od hříchův a ty jistě blaženosti nebeské dojdeš. Boothisté zavrhli všecky svátosti, ani křtu neudílejí, nemají žádných kněží. „Vojsko spásy“ za úkol svůj pokládá, aby všecky lidi o této Kristem dokonané spáse poučili a k pevné víře v Něho přivedli. Aby se však nezdála takováto víra pouhou hračkou býti, nařizuje Booth, aby vojínové spásy všelikých opojných nápojův jakož i tabáku úplně se zdržovali, mimo to pak povinni jsou důstojníkům vojska spásy prokazovati dokonalou poslušnost.

Noviny „Christian Herald“ popisují konferenci čili meeting nadzmíněného „vojska“ v tento spůsob. Dne 26. prosince 1881 v Exeter-Hallu (v Londýně) konáno několik konferencí, a sice ráno, v poledne i večer, k nimž mimo vojíny spásy velké množství jiného obecenstva se dostavilo. Z vojínův a důstojníků mají mnozí kabát stejnokroji podobný a na límci velké kovové „S“. (t. j. Salvation Army, vojsko spásy). V poledne členové sekty obědvali a pili čaj. Řečí po celý den

---

naznačuje se chudší obyvatelstvo z dělníků továrních a řemeslníků sestávající naproti „West-End“ (západní část), kde boháči a lordové přebývají.

Digitized by Google

mnoho konáno: mluvilit jenerál Booth a paní jenerálová pak slečna Booth-ová, komissař Railton, major Howard a jiní. Také provozována hudba na housle, trouby, bubny a jiné nástroje, konány modlitby, často voláno ve sboru: „Amen“ a „Hallelujah“, čteny části písma sv., a mezi modlitbami, zpěvem a hudbou celý sbor kapesními šátky a deštníky mávaje souhlas svůj na jevo dával.

„Vojsko spásy“ má přivržence své nejen v Anglii, ale též ve Francii, Americe i Australii. Koncem roku 1881 bylo 251 stanic ve Velké Britanii pod správou 533 důstojníků; každý týden konalo se 4200 schůzí či meetingů. Malých dítek celkem 6986 k sektě přináleží. Příspěvků peněžných ve prospěch sekty sebráno 57000 liber šterlinků čili 570.000 zlatých r. m. Jenerál Booth koupil za 20.000 liber šterl. velkou budovu, kdež zaříditi hodlá dům pro vychování důstojníků své armády. Časopis spolkový pod jmenem „War Cry“ tiskne se ve 267.000 exemplářů.

Očití svědkové dotvrzují, že sekta v tom směru něco dobrého provedla, jelikož mnozí opilci alespoň na ten čas, pokud k „vojsku spásy“ přináležeti chtějí, se líhových nápojů zdržují. Zdaž ale okázalými meetingy, ohlušujícími zvuky trub a bubnů, máváním šátků a deštníků se koná pravé obrácení člověka na víru a mohou-li takováto shromáždění býti postačitelnou náhradou za vznešenou bohoslužbu církve katolické, o tom nechť každý člověk rozvážlivý sám rozhodne.

Redakce.

LXXVI. Seznam
údův a účastníků Dědictví sv. Prokopa.
(Vklady od 13. června do 25. října 1882.)

P. T. páni:

Veverka Jan, bohoslovec v Hradci Králové, 11 zl.
Vepřek Jan, kapl. v Kokorách u Olomouce 5 zl.
Duchacký Karel, klerik řádu prem. na Strahově, 10 zl.
Černý Fr., vikarista v Hradci Králové, 5 zl.
Kopecký Ferd., farář v Kopidlně, 10 zl.
Vlček Ant., kapl. v Černoušku, 10 zl.

Digitized by Google

Hájek Ant., bohosl. v Budějovicích, 20 zl.
Král Jak., kněz diecése Olomoucké v Kroměříži, 10 zl.
Jeřábek Frant., koop. v Pouchově u Hradce Králové 10 zl.
Coufal Tom., kapl. v Zhoři, 5 zl.
Kubíček Ant., kapl. v Slavkově na Mor., 10 zl.

V Praze, 26. října 1882.

Dr. *Frant. Krásl,*
proz. pokladník.

Literární oznamovatel.

58. **Biblické katechese.** Rukověť k vyučování náboženskému na nižším stupni obecné školy. Sepsal Dr. *Antonín Skočdopole.* Sešit I. V Budějovicích r. 1882. Tisk a náklad bisk. knihtiskárny H. Wolfa v Budějovicích. Str. 224. Cena 1. seš. 1 zl. r. m.

Kdo s prospěchem chce vyučovati na nižších třídách obecných škol, musí nastoupiti cestu biblických katechesí. Toho zkusil zajisté každý katecheta, toho doznal v plné míře i nížepsaný. Biblické děje poskytují nám klíč k srdci mládeže. Tím ovšem nechceme říci, že by vše, co v bibli obsaženo jest, mohlo býti předmětem výkladů náboženských při mládeži činěných. Třeba tu zajisté rozumného výběru a moudrého zužitkování biblických dějů. A takové před oči se nám staví biblickými katechesemi páně Škočdopolovými. Podle všech pravidel katechetických a pedagogických sestavená látka učebná pro žáky prvních tříd obecných škol se nám podává těmito katechesemi. A proto se hodí začátečníku co rukověť, ale i zkušenému katechetovi se tu pravý postup a způsob katechisování připomíná. Pro zkušeného katechetu mohly by snad katechese tyto býti stručnější, začátečníkovi však budou úplně vhod. Spisovatel doplňuje leckdys stručné vypravování biblické okolnostmi, jichž se dle pravděpodobnosti lze domysliti. Kdož se chce dítku srozumitelným učiniti, sotva podobných doplňků pominouti může. Mluva spisu jet prostá, jednoduchá a souhlasí úplně s obsahem spisu. O ceně spisu vůbec a důležitosti jeho pro katechetické výklady ponecháváme si právo po vydání celého díla obšírnější úvahu učiniti.

Prof. *Jan Drozd.*

Digitized by Google

ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXIII. 1882. Svazek X.

Památka po otcích Pavlánech v Nové Pace.

Sděluje **Boh. Hakl**, děkan v Hořicích.

Kdo jedeš severozápadní drahou ku horám Krkonošským a staneš na nádraží Novopackém, uzříš, podívaje se okénkem ku straně severní, před sebou v nížině město *Novou Paku*; nad ní pak výše, rovněž v tu stranu k severu, velebný chrám s majestátným průčelím, hledícím dolů ku městu, a čtverhranným stavením, přistaveným k němu. Jest to bývalý samostan čili *klášter otců Pavlánů*.*)

*) Pavláni, tak zvaní po sv. *Františku z Pauly*, městečka v Kalabrii. Týž chtěl napodobiti život Kristův spůsobem ještě dokonalejším, než otcové Františkáni (sv. František z Assisi). Žil nejprv spůsobem poustevnickým na blízku svého rodiště; avšak r. 1457. podařilo se mu, několik stejně smýšlejících shromážditi kolem sebe, kteří chtějíce překonati pokorou *Minority*, sebe *bratřími nejmenšími* (fratres minimi) nazývali. Přísnou kázní a divy zakladatele svého rozšířil se řád ten brzy po Italii, Francii a Španělích, když byl Sixtus IV. r. 1474. jej potvrdil. Sluli vlastně: *Ordo minimorum Eremitarum* s. *fratrum Francisci de Paula*. Leo X. oslavil řád tím, že jejich zakladatele († 1507) do počtu svatých vřadil (1513). — V Čechách byli v Praze (na Star. Městě), Tachově, Bystřici, Chotči a v *Nové Pace*. *Tito* měli na výživu statek *Choteč*.

Digitized by Google

Týž byl založen Marií Evou Alžbětou z Tiefenbachu, rozenou hraběnkou ze Sternberka, kteráž r. 1654. základy ku klášteru kopati dala a roku následujícího dne 25. června základní kámen u přítomnosti p. Václ. Stanislava Halánka, c. k. hejtmana na panství Kumburském a Oulibickém a mnoha jiných hostí položila. (P. Jos. Berana, paměti města Nové Paky str. 33.) Týž klášter založen byl při kostele *P. Marie*, znamenitém poutním místě až dosavad.

Avšak dne 11. června r. 1709. byl základní kámen položen k novému, většímu chrámu pod týmž jmenem a starý rozbořen. R. 1724. dostaven jest Jesuitou Jakubem Blažejovským a téhož r. 11. srpna vikářem konventu Pavlánského, Benediktem Longinem, slavně posvěcen; ale teprv dne 28. října 1732. na den sv. apoštolů Šimona a Judy biskupem Kralohradeckým Mauricem Adolfem, vévodou Saským, konsekrován. Jest to týž, který až dosavad stojí.

Do tohoto kláštera a chrámu byli Pavláni nejprv uvedeni r. 1701., a to ze statku svého Chotče (as $1^1/_2$ hod. cesty), kdež byli dříve od 12. března r. 1685. přebývali. Nepotrvali však bratři v témž klášteře dlouho; r. 1785. stihl je týž osud, jako mnohé jiné. Byliť z rozkazu vlády zrušeni. I kostel měl prodán býti. Občané Novopačtí ochránili ho, poukazujíce k tomu, že farní chrám jest malý a tudy že ho třeba. Ano i byt Pavlánům v klášteře vyprosili, ale jen tak, že tam směli býti jen *staří*, a to ze zrušených klášterů v Praze, Tachově a Bystřici, kdežto mladí musili na venek, do správy duchovní. A tak zůstal v klášteře Novopackém toliko vikář P. Vít s jedním fraterem a 9 starých kněží řádu Pavlánského, kteříž z jiných klášterů sem přišli, tu na odpočinku žili a výživu svou

Digitized by Google

ze statku Chotečského brali. (P. Jos. Beran, paměti N. Paky, str. 54.)

Ale ani těm starým nepřáno tam zemříti. Byliť zajisté dne 29. června r. 1789. znova zrušeni a to kommissařem Václavem Heglerem, vikářem a děkanem Lomnickým, konsistoří k tomu ustanoveným, saecularisováni a z kláštera propuštěni. Někteří odešli do Prahy, jiní si najali byty v domech sousedských. (Tamž. str. 55.)

Z těch, kteříž v Pace zůstali, byl také jistý P. *Avellin*, o němž lid si vypravuje, že byl posledním. Zemřel 1823. Kdož staří jsou, dobře se naň pamatují, ano jsou ještě někteří ze starých sousedů, kteříž mu ministrovávali. Od něho pak pochází i následující *píseň*, kteráž se v klášteře od mnichů denně prý zpívávala, a kteráž nepochybně některým z nich složena i melodisována byla. Vzletu básnického v ní jest málo; ale pro mnohý rým jeví dost velikou obratnost a zběhlost v latině.*)

Cantus de mundi vanitate.

1.

Qui mundum probe noscit, a mundo nihil poscit,
sunt mundi jucundi — instabiles labiles res,
inutiles, futiles spes.
Hoc ipsum saepe gementes — fatentur mundi clientes,
quod omnia somnia — lusus abusus et lis,
et ficta sit pompa et vis.

*) Nám sdělena byla v. důst. p. vikářem Kralodvorským, P. *Jos. Sedláčkem*, kterýž si ji za mladších let opsal, a kde ku konci stojí: „Cantus hic communis fuit in monasterio Neopakensi Paulanorum. Ad Reverendissimum DD. Joannem Řepka, vicarium districtus Pardubicensis, pervenit per P. *Andream Avellinum Steyma*, presbyterum ejusdem ordinis et monasterii; et per eum ad me.

Digitized by Google

2.

Plerique tamen dantur — qui mundum assectantur,
o salpae*) o talpae — quo itis? nescitis, quod mos
sit mundi, decipere vos?
Pro coelo ponitis coenum — praefertis melli venenum;
o mentes dementes, quae vestra palaestra, quae lux?
qui est legislator et dux?

3.

Milleni et milleni — lascivia sunt pleni,
vecordes in sordes — vesani in saniem, vaeh!
conjiciant turpiter se.
Et se pro levi momento — aeterno tradunt tormento;
o bruta polluta — o sues, vos lues, vos Styx
exspectat et sulphur et pix.

4.

O coeci amatores — secundum mundi mores,
ves gerite, terite — premite, emite sat,
quae mundus venalia dat.
Adsint argenteae venae — adsint repletae crumenae**)
sint auri thesauri, sit satis et gratis, sed quid?
scitote, quod nihilum sit.

5.

Ad quid honores summi, — divitiae et nummi?
haec rara et chara, haec cuncta conjuncta non fors,
sed certo despiciet mors.
Illuxere velut Maeander, et Codrus et Alexander,
sunt missi Narcissi — in pulchra sepulchra et sic
praetereunt omnia hic.

6.

Tot nobiles personae — sunt in oblivione;
en! jacent et tacent — en, cinis est finis et nunc,
non sunt, quot exstiterant tunc.
Ardenter epulo spirat, et sicca labia gyrat,
non tamen levamen — non guttam minutam in spe
habebit aeternum pro se.

---

*) Salpa est genus piscis, qui coqui non possit, nisi ferula percussus.

**) Crumena, váček na peníze.

Digitized by Google

7.

Sed Lazaro divinum — recepto jam in sinum
est vestis coelestis — egregia regia frons,
lac, mel, cibus, nectar et fons.
Sic post fatigia fructus — sic sunt post gaudia luctus;
sic pleni egeni — egeni sunt pleni, sed dux
ad coelum est labor et crux.

8.

Per rosas et per flores — incedunt peccatores,
nunc Rheae choreae — nunc focus et jocus, sed mox
tartarea sequitur nox.
O munde serva lepores — thesauros, lusus, honores,
gregare, laetare — non ego sic dego, quid tum?
jam nunc tibi mortuus sum.

9.

Cognovi tuas laudes — nil esse nisi fraudes,
tu lactas et mactas — ostendis et vendis non mel,
sed virus, acetum et fel.
Non tecum amplius ludam, — sed arma contra te cudam,
bellabo et stabo, nam verus est heros, qui se
vult sperni et spernere te.

10.

Cosmophili pensate — et mundo vale date,
non istum, sed Christum — audite et scite ut fas,
et nugas despicite has.
Estote tandem prudentes, astuti sicut serpentes,
ac toti devoti — ferventes ut splendida fax,
sic erit in cordibus pax.

11.

Prae cunctis Deus chare — o inexhaustum mare!
o flumen, o lumen — o ignis insignis, o Ens,
quo solo beata est mens.
Te ante omnia amo — ad te suspiro et clamo,
non sine in fine — o vita cupita, ut me
hic quidquam avellat a te.

Digitized by Google

O kněžských poradách.

(Dokonč.)

II.

Čím vážnější která věc jest, tím více záleží na pravém způsobu, kterým se jí užívati, nebo kterým k ní přikročovati sluší, ač mají-li také vyplynouti v konkretných případech ti užitkové, kterých ona může podati. Tak jest i s pastorálními konferencemi; užitkův jejich může dosaženo býti, pakli se strany všech vyhověno bude nezbytným výminkám, vyplývajícím z podstaty a účelu konferencí.

1. Poněvadž duch jest, kterýž obživuje, pouhá litera pak zabíjí: snadno se poznává za první nezbytnou výminku, *aby kněžstvo s tím duchem konference posuzovalo a v nich se účastnilo, kterýž toto zřízení v organismus církve katolické vřadil.* Tento pak jest *duch lásky k Bohu a církvi*, duch *pravé horlivosti o spásu duší*, jest onen oheň, jehož zapálit přišel Kristus, o kterémž i žádá, aby hořel. Jest to duch poslušnosti k nástupci apoštolskému, biskupovi, duch, kterýž nekritisuje a neodsuzuje, co se mu za církevní instituci předkládá, přesvědčen jsa, že není aniž může býti marno, zbytečno, neprospěšno, čemu vydáno svědectví tolika stoletími života církevního a tolika nejlepšími správci a otci této církve, jako pastorálním konferencím skutečně vydáno jest. Brání-li se každý kněz onomu duchu neúcty, který všecko hned zavrhuje, co mu se na první pohled nelíbí; brání-li se té pohodlnosti, která se všeho vyrušení z obvyklého způsobu práce a každodenního života leká; brání-li se tomu duchu domýšlivosti, kterýž rád přesvědčuje člověka, že by se již ničemu naučiti nemohl a nepotřeboval, onomu duchu nehybnosti a ospalosti, kterýž, ne-li za nepotřebné, jistě za ne-

Digitized by Google

možné pokládá, větších úspěchů v boji za věc dobrou a proti zlému vlivu dosahovati, — dojista bude o konferencích podobně smýšleti, jako smýšleli výborní synové a pastýřové církve, bude je milovati, jich sobě vážiti, jich zdaru co nejlepšímu věnovati něco času a práce, aby sám také něčím přispěl jiným anebo získal od jiných.

2. Jiná podmínka žádoucího zdaru a prospěchu pastorálních konferencí jest, *aby se konaly řádem od biskupa předepsaným*, všickni kněží jednotlivých okresů pak aby se k nim naleznouti dali, pokud by některému v cestě nebyla překážka nepřemožitelná. Toto jest jenom přirozený důsledek podmínky první, jest přirozený projev toho ducha, kterým oživeno a osvíceno má býti všeliké smýšlení o konferencích.

Zevnější řád zajisté, jímžto se konference odbývati mají, rovně tak jest v podstatných kusech ustanovení řádné církevní vrchnosti (Bened. XIII. na cirk. sněmu Řím. r. 1725.), jako i konference samy a zasluhuje tedy již pro tuto příčinu, aby se ho svědomitě šetřilo. Účastenství všechněch pak musí se pokládati za povinnost vážnou, za povinnost svědomí, poněvadž by jinak muselo v krátkém čase dojíti k úpadku a zániku konferencí, když by pouhá nechuť jednotlivců měla býti za příčinu, pro kterou by tito nebrali podílu ani svou přítomností. Leckdy slyšeti jest, že starší kněží samy sebe z povinnosti, navštěvovati pastorální konference, vyjímají, namítajíce, těch že jen mladším potřebí jest. Nechceme námitky takové šířeji vyvraceti; karakterisuje se již sama sebou tím, co výše pověděno jest o duchu, v kterém duchovenstvu smýšleti náleží o pastorálních konferencích. Nelze dojista mnoho příznivě souditi o vědeckém a praktickém vzdělání takových kdož se domnívají, že by se ničemu již přiučiti, ani

Digitized by Google

že by k objsnění někerého předmětu přispěti, z některých zkušenosti svých jemu světla přidati mohli.

3. Pouhá přítomnost fysická ovšem by postačiti ani za účastenství platiti nemohla, bez účastenství činného. K takovému pak nejprve náleží, *aby jeden každý času a pile s dostatek obrátil na promyšlení a prostudování otázek předložených* a již napřed oznámených, nic k tomu nehledě, zda-li jemu písemné rozřešení otázky svěřeno bylo neb ne. Řád pastorálním konferencím předepsaný žádá výslovně, aby se po přečtením písemném vypracování jednotlivých konferencím předložených otázek pronášela mínění ostatních, k věci případná. Nelze snadno za pravdu vzíti, že by jednotlivé vypracování, jak by koli důkladné bylo a rozsáhlé, obsahovati mohlo všecko, což by o tom jistém předmětu řečeno býti mělo; vždycky tedy možno bude dodati něco aneb objasniti některý bod lépe. A kdyby snad i k některému vypracování písemnému ničeho přidáno býti nemohlo: přece vždy bude poskytovati nejedněch příležitostí, kdež by něčí nabyté zkušenosti o věci a jejím provádění v praxi mohly býti za vítané a jmenovitě mladším kněžím prospěšné znázornění předmětu, o němžto se jedná.

Aby pak takové činné účastenství platně prospělo, *záleží ovšem také na spůsobu jeho.* Láska bratrská a společné povolání všech ukládá všem a jednomu každému, aby vedle náležité opravdovosti, s kterou se o věci jedná, také *skromnost*, šetrnost a shovívavost k osobám a jich pronášenému mínění neobmezeně vládla. Vedle řádu předepsaného mají mladší nejprve pronášeti svá mínění. Těm arci sluší, aby na paměti měli, že tuto nezastávají učitelského úřadu ani že tu na odiv stavěti nemají, čemu se byli naučili; skromné a neosobivé pronešení toho, co by dobrými autory odůvodniti anebo

Digitized by Google

ze zkušenosti své uvésti mohli, zjedná jim úctu i starších, kdež zase naopak osobivé vykládání tonem poučovacím, neústupné a k jiným nešetrné hájení jisté nauky neb domněnky, byť i se opírala o důkazy a doklady dobré, mysli odpuzuje a prodlévání při konferenci znechucuje. Starší duchovní snadno zase by v tu vadu mohli upadnouti, že by za osobivé a smělé pokládali mladšímu, což ani takového znaku na sobě nemá, anebo že by sami beze smýšlení a tonu bratrského chtěli zamítati některé mínění pronešené aneb opravovati, co jim se za chybné zdá anebo skutečně chybné jest. Jen o „*bratřích*“ di písmo svaté, že dobré jest a utěšené, přebývají-li v jednotě. Pastorální konference nejsou místo, kdež by se okázale představovati měla neskromnost, nepříznivá neuznalost, umínivost anebo nešetrnost, kteráž nedopatření aneb pochybení něčího bezohledně používá ku ponížení anebo zahanbení jeho. „Jeden druhého břemena neste, a tak naplníte zákon Kristův.“ Jenom žádost a snaha, aby věc na přetřes vzatá byla co nejlépe objasněna, co nejvíce na jisto postavena ve shodě s positivní naukou katolickou, se zákony a nařízeními platnými, musí vésti každého; jenom ta může uvésti v rozpravu živost žádoucí, která zase na uzdě a v náležitých mezích držána jest úctou k jednomu kněžství všech účastníků, povinnou úctou ke starším spolubratřím a zase tou shovívavostí a laskavou uznalostí k mladším, aby tito nejen chuti nepozbývali k budoucímu činnému účastenství, ale raději k němu ještě povzbuzeni a podníceni byli.

4. Činné a všem prospěšné účastenství nezbytně žádá, aby jeden každý také tím způsobem ku konferenci se připravoval, že by, kromě přechodného promyšlení a prostudování předložených otázek, ještě uvažoval, *co by sám k uvážení shromážděným předložiti*, na

Digitized by Google

co se pozeptati, v čem rady a dobrého zdání druhých žádati sobě mohl anebo měl. Účel konferencí sám a také normy vrchním pastýřem předepsané toho žádají, aby se kromě otázek předložených jednalo také o věcech jiných, pokud na ně čas vystačuje, jmenovitě aby se rozprava zavedla o případech a otázkách, kteréž v místních poměrech a potřebách základ mají a proto zajímavy jsou, že poradám jednotlivých vikariátů vtiskují ráz jisté individuálnosti a že se jimi takto doplňují otázky předkládané biskupem, kterýž v nich arci jen k obecným potřebám a důležitostem přihlížeti může.

Aby pak nepříliš dlouhého času, jejž k poradám vynaložiti lze, dobře užito bylo, třeba jest všem, a zvláště předsedovi, stále a přísně jenom ku věci hleděti a toho pilně šetřiti, aby se rozprava neuchylovala na pole jinorodé, ku věcem s otázkou žádné souvislosti nemajícím anebo snad až ku věcem všedním, o kterých se mluvívá jenom když nahodilá schůze nemá vlastního a zvláštního účelu, anebo jen pro zábavu a z obecného zvyku. Mezi předměty svobodnými, biskupem nepřikázanými, zvláštní pozornosti by zasluhovalo, *co s úřadem zpovědnickým* souvisí, úkolem jeho vůbec a v některých případech obzvláště důležito jest, jako na př. kterak by sobě všickni zpovědníci té krajiny počínati měli s poenitenty jistému hříchu zvláště oddanými, kterak působiti proti zhoubným následkům jistých příležitostí a podnětů ke zkáze mravní, kterak by se v jistých podrobnějších případnostech náhrada i náprava způsobených škod na statku a cti, daných pohoršení atd., vyměřovati a ukládati měla. Každému svědomitému zpovědníku dobře povědomo jest, kterak v těchto a podobných věcech častěji v rozpaky uveden bývá, a kterak i těžko jest, nabyti poučení žádoucího

Digitized by Google

v knihách i sebe více praktických, poněvadž při té rozmanitosti poměrův a okolností v lidském životě žádná theorie nemůže tak do podrobna zacházeti, aby pro všecky možné případy dostatečného světla podala, a také proto, že leckdy ani nesluší, aby se u veřejnosti tak o každé věci jednalo, jakož třeba k důkladnému a jasnému poučení. Majíce nesmírnou důležitost úřadu zpovědnického s jedné a zase choulostivou povahu mnohých v něj zasahujících otázek a podrobností s druhé strany na zřeteli, neváháme říci, že by se žádná konference odbyti neměla bez porady o některé záležitosti úřadu zpovědnického. Sv. Karel Bor. výslovně nařizoval konferencím pastorálním, aby rozlušťovaly případy ze zpovědnice. (Conc. Mediol. I.)

5. Konferencím jest dovoleno, aby předkládaly diecésnímu biskupovi *přání* a *žádosti*, zdání a návrhy, pokud se duchovní správy a farního úřadování, hmotného a právního postavení duchovenstva týkají a pokud jim biskup vyhověti může sám ze své moci aneb pokud jemu za pohnutku býti mohou, aby se na vyšších místech domáhal toho, což by spravedlivé, potřebné a prospěšné bylo. Aby se pak přednášením a rozbíráním věcí takových na konferenci čas darmo nemařil, anebo aby se na biskupa nevznášely věci, v kterých on nijak pomoci zjednati nemůže: bylo by jistě záhodno, aby jeden každý, kdož podobného cos na konferenci přednésti chce, již před počátkem jejím to napsané měl a předsedovi odevzdal, kterýž po vyřízení věcí předepsaných takové podané záležitosti, jména podavatelova neoznamuje, předčítati a členům nejprvé rozhodnouti dáti má, jsou-li srozuměni, aby se přečtené v úvahu vzalo, načež teprvé by se dále o tom jednalo, má-li biskupovi předloženo býti, jakž jest, anebo se změnami a dodatky. Obzvláště v jednání o

Digitized by Google

takových věcech sluší předsedovi, aby o pravidelnou rozpravu dbal, dvěma nebo snad několika na jednou mluviti nedopouštěl, mluvícího přerušovati nenechával. Tento u veřejném jednání ústním mezi vzdělanými lidmi vůbec přijatý a zachovávaný pořádek budiž ostatně po čas celé konference zachováván poněvadž i k tomu prospěšen jest, aby se věc přetřásaná objasnila, i k tomu, aby se marně neplýtvalo časem, bez toho jen sotva postačitelným ke zdárnému spravení celé porady.

6. Poněvadž konference nejsou učené akademie, kdež by se konaly theoretické přednášky, ale cíl jejich praktický jest, mohou dosahovati účelu svého, jen když také všickni účastníci *upřímnou a činnou vůli mají, ve svém životě a v úřadování pastýřském uváděti ve skutek, co na poradě bylo představeno a uznáno za vůli boží a církve*, za věc dobrou, užitečnou anebo až za velice potřebnou a pilnou. S této stránky mají pastorální konference za nejškodlivější nepřátely takové povahy, kteréž ostře kritisují aneb aspoň mlčky zavrhují všecko, cožkoli se nějak odchyluje od jejich ustáleného názoru a jejich obvyklé praxe, a zvláště s čím by u vedení správy duchovní spojeny byly práce rozsáhlejší a namáhavější. Co platno potom, předloží-li biskup otázky sebe důležitější, namáhají-li se někteří údové konference co nejúsilovněji, aby předmět ten se všech stran objasnili a co nejdůkladněji s ohledem na duchovní správu představili, — pakli všem zámyslům vrchního pastýře, všem výrokům církevní autority a nejvíce osvícených učitelů církevních se na odpor staví ona pohodlná nedbalost, omrzelá a nehybná passivnost, která z kolejí oblíbených vykročiti nijak nemíní, aneb onen duch směléhо, velmi často k neumělosti se družícího kritisování, kteréž se obyčejně odívá ve slova, že pánům od zeleného stola snadno jest nařizovati a raditi, ale v

Digitized by Google

praxi že toho ani třeba není ani provésti lze; že venkovští duchovní správcové sami nejlépe posouditi a rozeznati umějí, co by možno bylo a co nikoli; že otázky předložené jsou nepraktické, tuze učené, theoretické, ano zbytečné. Jest pravda, že povah takových málo se nalézá; ale poněvadž nalézají se přece, žádá toho účel konferencí pastorálních a zdar duchovní správy, aby lepší živlové v duchovenstvu tím úsilovněji a vytrvaleji dbali, ihned převáděti do praxe, o čem na konferenci jednáno bylo, nečekajíce teprve formulovaných nařízení a rozkazů biskupských. Věci zajisté, ježto byly konferencím za úkol dány, jsou buďto zásady církevní, prostředky anebo výjevy života církevního, anebo nebezpečenství a překážky pastýřského působení, křesťanské mravnosti a kázně, křesťanského života; konference má se raditi o spůsobu a prostředcích, jak by dle jistých zásad církevních mělo se v určitých případech jednati, jak by ty a ony výjevy křesťanského života udržeti a rozmáhati lze bylo, jak by sobě duchovní správa počínati a kterých prostředkův by užívati měla, aby se zamezilo vzmáhání zla, vliv časový, působnost zásad a nauk duchu i zákonu Kristovu odporných. To všecko jsou věci, o kterých ani možno ani třeba není vydávati zákonův a nařízení; jsou to věci samozřejmé, jsou naprostá, přirozená povinnost duchovních správcův, a konference má tu jenom ten úkol a význam, aby spůsob práce a boje byl ode všech poznán, všem usnadněn, a takto aby skutečný prospěch práce a boje byl co nejvíce zabezpečen. Nepřinášejí-li pastorální konference vždy a všude prospěchu žádoucího, není ovšem na nich vina, není vina často na spůsobu, jak se odbývají, ale jest vina nejvíce na tom, že zapomíná se brzy na to, což bylo za dobré, prospěšné a potřebné uznáno. Jako nej-

Digitized by Google

větší zmatky a zlořády v životě občanském odtud pocházejí, že dobré zákony se neprovádějí, a prospěšná zřízení se zanedbávají, tak podobně nezdar v působení pastýřském svůj nejplodnější kořen v tom mívá, že za lepším poznáním ne vždycky také snaha vytrvalá i práce obětovná krokem pevným se béře.

Dr. *Ant. Skočdopole.*

Zánik metropole sv. Methoda a jeho liturgie slovanské v bývalé říši Velkomoravské.

Podává **Matěj Procházka**, čestný kanovník v Brně.

(Pokračování.)

Za vlády sv. Štěpána krále poupadala v Uhřích posavadní převaha církve cyrillomethodějské a život západnický s latinskou církví a západními řády již již předchvacoval církvi východní palmu přednosti i žezlo nadvlády; úplného však vítězství nad mravem a životem východním i později nikdy v Uhřích nevydobyl. Jestit Uhersko jakýmsi přechodištěm ze západu na východ a nese až podnes na sobě tento ráz přechodní, majíc k východu i přirozený svah; pročež veškera váha a tíže kultury západní nedovedla nikdy církev cyrillomethodějskou z Uher naprosto vytisknouti a vyhubiti. Svědčít o tom i následné děje.

„Když *Petr* (urvalec trůnu uherského), dí Klein (Gesch. Ung. p. 154), všemi službami manskými se zakázal německému císaři Jindřichovi III. r. 1048. a když, aby se brannou pomocí jeho na trůně udržel, království Uherské (k největší nelibosti lidu obecného a šlechty) i za léno německé říše prohlásil, sešlo se opět přemnoho nejvzácnějších a nejšlechetnějších vlastimilův uherských v Čanadě a usnesli se sesaditi Petra

Digitized by Google

a povýšiti na trůn královský nejstaršího královice *Ondřeje*, Arpadovce. Na ručest povolán nazpět z *Ruska**) Ondřej a vyzván, aby obnovil jednak staré panovnické právo rodu Arpadovců, jednak aby opět vysoko vztýčil pokleslý prapor bývalé svobody a neodvislosti Uher.“ Starý uherský dějepisec Simon de Keza (Slov. Let. II. c. 3.) vypravuje, že strhla se tehdáž strašná bouře rozlíceného lidu, v níž zuřivě pronásledováni a vražděni jsou církevní i světští hodnostáři latinského obřadu, jež Petr byl z Němec do Uher uvedl, chtěje násilným jejich řáděním trůn svůj zahlobiti či upevniti (occidentes uno tempore Teutonicos et Latinos; sacerdotibus, qui per Petrum fuerant praepositi Plebani et Abbates, non parcentes.) Upostranilť tehdáž lid uherský dlouho zadržanému vzteku proti cizozemským Latiníkům krutě

*) P. Sasinek slyší slovo „Rusko“ na *Slovensko*, které tehdáž v koruně uherské mělo zvláštní politické postavení, jsouc údělním knížetstvím a majíc své zvláštní vévody jako Morava v koruně české mívala později své zvláštní markrabí. (Děj. Uhorska I. III. 283 sq.) Vykládá tam p. Sasinek (str. 295), že Ondřej meškaje na knížecím dvoře Samuele (Oty Bezprema), soupeře Petrova, na Slovensku, zasnoubil se s dcerou Samuelovou. Ale poněvadž Samuel povýšen jsa na trůn královský, chtěl údělné knížetství Slovenské s Pannonií a Dacií v jedno těleso státní sliti, rozkmotřil se Ondřej se Samuelem a utekl do Čech. Přičiněním Jindřicha III. a Břetislava českého obdržel Ondřej Slovensko. Proto však, že knížetství to přijal z ruky německého císaře, vyhnal ho Samuel ze Slovenska do Čech. Když pak Samuel trůnu byl pozbaven, vrátil se Ondřej opět na Slovensko, kde bez pochyby zcela bezpečně seděl na stolci knížecím mezi lidem slovenským, kterýž jej miloval. Sem také přišlo poslanstvo s návrhem sněmu Čanadského, aby přijal korunu královskou a vrátil uherské vlasti dřívější církevní i politickou samostatnost. „Rusia“ však jmenuje se Slovensko proto, že zde panovala všude církev cyrillomethodějská s liturgií staroslovanskou, jaká tehdáž i na Rusi výhradně vládla.

Digitized by Google

jej utlačujícím a vydírajícím i dal rozjitřenosti své vybouchnouti v plamen krvavého ovšem nekřesťanského zuření, označuje tím spolu, že za živý svět nechce zahrnován býti v okruh panství civilisace západní, která tehdáž jen proto na plnější Uherska s ní sjednocení třela, aby těžké jařmo poroby na národy k ní donucované vložila a u nich kořisti co možná nejbohatější nalovila.

Pozoruhodno, že Ondřej Arpadovec povolán z Ruska*), kamž se byl utekl, když se urvalec Petr brannou pomocí Jindřicha III. trůnu uherského zmocnil. Do Ruska (v pravém smyslu slova) utekl se i Arpadovec Geiza (r. 1063) hledaje v *Kyjevě* u velekníže ruského *Izaslava* pomoci proti soupeři svému *Salomonovi*, jenž nejinak nežli urvalec Petr přikázal se německému králi Jindřichovi IV. v manství, aby se zbraněmi jeho v moc královskou v Uhřích uvázati a na trůně udržeti mohl. A byťbychom i s p. Sasinkem aspoň při Ondřeji slovem „Rusko" vyrozumívali Slovensko uherské a za pravdu měli, že Ondřej v bouřích domácích se zdržoval na Slovensku a tam vévodil, přece by nadevši pochybnost povzneseno bylo, že Ondřej byl tehdáž horlivým přívržencem církve východní a sice cyrillomethodějské, jelikož tenkráte na Slovensku jiné církve

*) Klein (ibidem jak svrchu) praví, že Ondřej a Levente utekše se před zuřivostí Petrovou nejprve do Čech, pak do Polska, odebrali se posléze pro větší bezpečnost do *Kyjeva* k velekníženi *ruskému Jaroslavovi*, kteryž jsa jejich příbuzníkem jim bezpečný poskytl útulek a jehož dceru Anastasii Ondřej za manželku pojal. Neosmělujeme se spornou otázku rozhodnouti, komu z obou, Kleinovi-li či p. Sasinkovi za pravdu dáti dlužno. Náš vhled v tuto věc doposud k rozhodnému úsudku nedozrál, ač nepopíráme, že se k názoru Kleinovu více kloníme.

Digitized by Google

nestávalo a Slovensko pro Ondřeje nejobětovněji do těch hrdel a statků bojovalo.

Ondřej povýšen na trůn a vynikaje věhlasem státnickým, pamatoval na slova: „motos praestat componere fluctus," i hleděl především utišiti hrozné vlnobití krvavého pronásledování církve latinské, kteréžby na západě bylo vzbudilo ohromnou vichřici zuřivé pomsty, ježby na Uhersko byla vysula blesky a krupobití válečných pohrom. Pročež choval se Ondřej už nyní i napotom vezdy šetrně k církvi latinské, řídě se napomenutím od sv. Štěpána synovi Imrichovi daným: aby rovnoprávnosti mezi oběma církvemi (západní a východní) svědomitě ostříhal. Za vlády Ondřejovy vystaveny byly řeckoslovanské kláštery: vyšehradský a svatodemeterský, a zajisté i klášter od něho založený ve Sv. Ondřeji (Szent-Endre), jakož i klášter jeptišek v Tormově v Biharsku buď od Ondřeje neb od manželky jeho Anastasie založený byly kláštery řeckoslovanskými.

Tolikéž církev slovenská t. j. břetislavské, nitranské a spišské biskupství postaveny jsou (dokud Ondřej ještě pouze vévodou Slovenska byl?) pod slovansko-obřadného arcibiskupa v Krakově, jak dí p. Sasinek (Děj. Uher. I. 260), odvolávaje se na listinu papeže Benedikta IX. (1033—1045),*) v nížto však se o pod-

*) V Monum. Polon. Bielovského I. 358 klade se toto breve papeže Benedikta IX. mylně do r. 1046, v němž už papež ten nežil, maje za nástupce Řehoře VI. V listině té ustanovuje se biskup Krakovský arcibiskupem a podřizují se mu veškera biskupství v celé říši polské, ku kteréž nedávno i Slovensko ještě příslušelo, zůstávajíc s Polskem i napotom v nejužším přátelském styku; nebo Ondřej a bratr jeho Bela utekli se v bouřích domácích po smrti Štěpánově nejprve do Čech a odtud do *Polska*, kde Bela též manželku pojal. Také

Digitized by Google

řízených biskupstvích zevrubně a jmenovitě nemluví, ač věc sama není pravdě nepodobna, ano Slovensko ještě nedávno jsouc částkou Polska s Krakovskem politicky souviselo a Krakovsko neméně nežli Slovensko tehdáž duchem Cyrillo-Methodějským prostoupeno bylo přidržujíc se i slovanské liturgie; nebo jsou velmi na omylu, kteří se domnívají, že činnost svatých bratří Soluňských nesahala i do Krakovska a dále do Polska, ana, jak dí polský spisovatel *Bielovski* (Monum. Polon. I. 88.) ode dávna i v Polště vzdávána pocta sv. Cyrillu a Methodu *jako apoštolům a patronům Polanův*, čehož dosvědčuje i modlitba k těmto světcům v prastarých breviářích diecése Hnězdeňské obsažená, kterouž jsme v těchto listech hned při doličování řeckoslovanského rázu liturgie Cyrillo-Methodějské doslovně uvedli.

K této modlitbě přiloučil Bielovski (tamtéž I. 89. pod čarou dole) maličkou sice, ale předůležitou a velmi závažnou poznámku: „Tu samou vědomost (o ss. Cyrillu a Methodu jako apoštolích a patronech Polanů) podal *Stanislav Patelski* (polský spisovatel v 18. stol.) řka: „Sub *Miecislao* principe — *Lechia* sive *Polonia* lumine *verae fidei catholicae* illustrata est, propulsatis *gentilismi tenebris* ad praedicationem Evangelii *per* sanctos *Cyrillum et Methodium*. Memoriale Epitaphiorum. Pozn. 1762.“ Z toho jde jasně na povrch názor Poláka Patelského, že Polsko bylo sice svatým Cyrillem a Methodem vyproštěno z *temnot pohanských*, ale světlem *pravé víry katolické* že teprv osvíceno bylo pod Měčislavem, když tento odřek se řeckoslovanské liturgie Cyrillo-Methodějské přestoupil k *obřadu latinskému*, což tenkráte *proti* vůli Říma a toliko na přemrštěnou zá-

Imrich, syn sv. Štěpána, měl za choť dceru Měčislavovu.

Digitized by Google

padních výstředníků žádost novokřtěním prováděno. Proto jsme už v předešlém článku krátce podotkli, že příčinou ženitby novým pokřtěním přešel na obřad latinský. Tímto výkladem jedině nabývá výrok polského spisovatele Patelského úplného světla. Tolikéž nad bílý den jasno, že takovýmto hamižným názorem apoštolování sv. Cyrilla a Methoda na nejvýš pohoršlivě se snižuje a že Polákům svrchovaně třeba, tohoto pohoršlivého a necírkevního názoru se vzdáti, má-li mezi nimi a Rusy a vůbec mezi všemi Slovany nastati vroucně želaný smír a má-li smír ten dozráti až ke konečnému sjednocení pravoslavných východníků s církví římsko-katolickou, oč nám při skládání těchto irenických článků k jubilejnímu roku 1885 hlavně běží.

Co jsme však o Měčislavovi dříve jen krátce podotkli, třeba zde místněji rozebrati a hojněji osvětliti, aby se podobným dějům v historii uherské a české plněji porozumělo. Palacký vypravuje ve svých „Dějinách českých“ (I. 251), že Boleslav I. (Krutý) dceru svou Doubravku knížeti polskému, Měčislavovi čili Měškovi, ještě (prý) pohanu, vdal. „I buďto že, jak *polské kroniky* praví, kněžna česká pokřesťanění manžela svého za výminku hned při zasnoubení svém položila, buď že, dle zprávy letopisců jiných, teprv po zasnoubení svým laskavým se chováním a *moudrou řečí* jej k tomu naklonila: to vždy jisté jest, že Doubravka sama Měčislava ku křesťanské víře obrátila. Přijal křest r. 966 od kněze českého; s ním a brzy po něm také veliká část národu polského pokřestiti se dala.“ Na str. 259. pak připomíná Palacký jen zkrátka, že „po Doubravčině smrti (977) Měčislav dlouho bez prospěchu namlouval sobě *Odu*, dceru *severosaského* markrabí Dětřicha, jelikož kněží ji ze kláštera v městě Kalve nad Salou propustiti nechtěli,“ ač posléz (měl Palacký doložiti) přece, avšak

Digitized by Google

pod výminkou, aby Měčislav na obřad latinský přestoupil, k tomu povolení dali.

Nelze nám tuto mlčením pominouti, kterak se k této veledůležité a dalekosáhlé události zachoval náš *Kosmas*, známý nenávistník liturgie slovanské. Ačkoli jsa očitým toho svědkem, dobře věděl, co se r. 965. v Praze událo, že tehdáž Doubravka dcera Boleslavova provdána do Polska za Měčislava, přece úplně o tom pomlčel a z roku toho pranic neuvádí leč holé jméno roku samého řka: „Anno Domini incarnationis 965" a nic více. K roku 977 však přilučuje tu jedinou velmi jizlivou a na nejvýše neslušnou poznámku, která líčbám dějepisců polských dokona odporuje: „Léta od narození Páně 977 zemřela Doubravka, která poněvadž byla *velmi nešlechetna* (quia nimis improba fuit), už jako žena vysokého věku při svém zasnoubení s knížetem polským sňala závoj s hlavy své a vstavila si věnec panenský; což bylo velké *bláznovství* ženy." Ježto polští dějepisci na mnoze vyličují Doubravku jako *šlechetnou* a horlivou křesťanku, která laskavým chováním a *moudrou* řečí i Měčislava ku přijetí víry křesťanské pohnula a tím hlavní příčinou zaštípení křesťanské víry v Polsce byla, hyzdí ji Kosmas barvami nejšerednějšími, nazývaje ji ženou *velmi nešlechetnou a bláznivou.*"

Klíč k rozřešení těchto záhadných protiv v líčení povahy kněžny české shledáme v pravé tvárnosti, v níž události ty vystavuje Štef. *Kačala* v díle svém: „Polityka Polaków względem Rusi" ve Lvově 1879 str. 7. a 8., kde praví: Doubravka, Češka *slovanského obřadu*, byla první ženou Měčislava I., *protože i na dvoře tohoto knížete byl tehdáž obřad slovanský* (jako v Čechách u dvora Boleslava I.). Druhá žena *Oda, kláštérnice obřadu latinského* uchvácena byvši z kláštera, naklonila Měčislava

Digitized by Google

ku přijetí *obřadu západního* (latinského). Za příkladem knížete kráčela i šlechta a tak latinský obřad stal se obřadem pánův a slovanský zůstal obřadem lidu pospolitého (chlopóv). První (obřad latinský) den co den víc a více se šířil a nabýval převahy nad slovanským.“*)

*) Zde jest nám kárati p. *Kačalu* pro liché tvrzení na str. 7., kde praví: „Počnouc od Karla Vel., úhlavního nepřítele církve východní a veškerého Slovanstva, nejprv Frankové, potom Němci, *pobouzení k tomu z Říma*, zasazovali se úsilně o to, aby vyhubili Slovany a jejich slovanské náboženství proměnily v obřad latinský. Pan Kačala tu klamně tvrdí, že Frankové a Němci byli *z Říma* ku pronásledování a hubení Slovanův i k vymýtění jejich liturgie podněcováni. Takových podpalů věru protivníci ti při své známé nenasytné zemílačnosti nikdy nepotřebovali; ale naopak *Řím*, jak známo z dějin slovanských apoštolů našich, snažil se říši Mojmírovců v protiváhu postaviti říši germanské, hledaje ve slovanské veleříši opory proti přechmatům a proti násilnictví říše francké a teutonské. K tomuto účelu Řím nejen za života sv. Methoda zřídil hierarchii slovanskou a sv. Methoda za legata papežského i metropolitu v čelo postavil, podřídiv mu slovanské i latinské biskupy v moravské veleříši, nýbrž i po smrti Methodově tutéž slovanskou hierarchii s její liturgií ještě několikráte obnovil.

V úbec pojevují se u p. Kačaly *odstředivé* a *rozptýlivé* snahy, kteréžon na pohled velmi pěkným slovem „*federace a autonomie jednotlivých biskupství pod nejvyšším všeobecným sněmem*“ zabarviti usiluje. Ale což pak, tážeme se, nemusí v čele takové federace nutně někdo státi, který jsa spojidlem veškeré federace také právo má všeobecné sněmy svolávati a říditi? A jak, tážeme se dále, nemají-li medle pražádného významu slova Kristova: „Ty jsi Petr a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí; tobě dávám klíče království nebeského; cožkoli svážeš na zemi, budeť svázáno i na nebi“ atd.? Nemusí-li právě podle těchto slov řádný nástupce sv. Petra státi v čele federace církve západní latinské a všech katolických církví východních s rozličnými obřady (řeckým, řecko-slovanským, syrským, armenským atd.)? Tento nástupce

Digitized by Google

A právě toto z obřadu slovanského přecházení na obřad latinský nazýváno novokřtěním a po spůsobu Řekův fakticky také bez vědomí a *proti* vůli Říma novým křtem prováděno. Pojednou zřejmo, proč Kosmas Doubravku nazývá ženou *velmi nešlechetnou a bláznivou*; neboť byla horlivou přívrženkyní obřadu slovanského, k němuž i otec její Boleslav se přiznával, ježto Kosmas plápolal nenávistí k obřadu staroslovanskému a naň jen s pohrdou pohlížel.

Přidati ještě dlužno s p. Kačalou, že současně s úpadem obřadu slovanského poupadala v Polště i stará slovanská rovnost občanův a počal bujeti pýr i chebdina feudalismu západního tou měrou, že lid obecný pomalu veškeré volnosti pozbavený stal se nevolníkem či otrokem šlechty, což výrazně „chłopstvem“ pojme-

---

sv. Petra není pouze papežem Latiníků, nýbrž jest, jak vším právem se říká, „*papa omnium rituum*“, kterýž všem těmto různým obřadům přitiskuje pečeť katolictví a propůjčuje zářní velebu potřebné autority i sankce. Obrazem takovéhoto spojení v jedné nejvyšší hlavě, kteráž nejrůznější živly v jeden veliký celek sjednocuje, jest v malém rozměru naše Rakousko samo. Jako zde různí národové mají společné pojidlo v nejjasnějším Císaři Pánu, tak jest i papež římský společným pojidlem všech katolických církví s různými obřady liturgickými. On sjednocuje je všechny v jeden velkolepý převelebný celek, nad jehož středem majestátnými literami září slova Kristova: „Jeden ovčinec a jeden pastýř.“ Právě z tohoto majestatného středu vzala i staroslovanská liturgie sv. Cyrilla a Methoda velebnou záři své autority a sankce.

Jestliže pak zde horlíme proti výstřednostem západních Latiníků, kteří římštější býti chtěli nežli sám papež a odsuzujeme-li jich násilnické jednání proti členům řeckoslovanské církve, odsuzujeme toutéž měrou i výtržnosti a zádavy od členů slovanské církve páchané na Latinících. Bohužel platíť i zde: Peccatum est intra muros et extra.

Digitized by Google

nováno. Ký div, že po smrti Měčislava II. (1025 až 1035), pod nímž země moravskoslovenská ztracena na Uhry, v obecném lidu polském vzkypěla krev a bouřlivá v lidu tom nastala reakce proti šlechtě a že lid povraždiv latinské biskupy a kněze, jimž zlořády feudalismu ponejvíce na vrub psal, opět se vracel ku staroslovanskému obřadu, jenž tehdáž od latinské šlechty okydáván rouhavou potupou „balwochwalstwa“ čili pohanství. Tatéž krvavá reakce lidu polského proti šlechtě a jeho se vracení k obřadu slovanskému opakovalo se i za vlády *Boleslava Smělého* r. 1078; v bouři té však zvítězila šlechta, ačkoli král sám ochrannou rukou svou stál směle a stále při lidu. Za tou příčinou i proslulý polský a spolu katolický dějepisec *Lelewel* píše: „Příčinou vojny pánův (šlechty polské) s „chlopami“ bylo *pronásledování ř.-ckého* (řeckoslovanského) *obřadu.*“ Reakce ta proti šlechtě a ritu latinskému úplně teprv překonána v Polsku řádem rytířským v XI. věku.

Skoro totéž co v Polště dálo se v této době i v Uhersku za vlády Ondřejovy a Geizovy, s tímto toliko rozdílem, že panovníci tito držíce ochrannou ruku nad lidem, odvrátili od něho podobnou porobu. Kromě toho Ondřej povýšen jsa na trůn vztyčil mohutnou rukou a vítězně ve mnohých bitvách bránil prapor samostatnosti Uher proti podmaňujícím choutkám německého císaře Jindřicha III. Tolikéž štítem stejné spravedlnosti ochraňoval vyznavače obou církví, východní i západní, zlomyslné rušitele pokoje mezi oběma pak brával k odpovídání a pouštěl na ně moc trestního práva. Teprve na sklonku panování svého dal se rodinnými zájmy vylákati z bezpečné dráhy nestranné spravedlnosti, kteráž jest úhelním a nejpevnějším základem státu a mocným štítem rájeplodného pořádku a blaho-

Digitized by Google

bytu občanského; nebo počal se více kloniti ku přívržencům církve západní a jejich obřadu, dávaje jim všudy a ve všem napřed, aby si činem tímto pojistil souhlas a vydatnou pomoc Německa pro své rodinné prospěchy: chtěltě totiž *proti* právům zemským nejmladšího sedmiletého syna svého Salomona s pomocí německé říše učiniti nástupcem na trůně uherském, ale spolu i vasalem čili manem císaře německého. V krvavých za tou příčinou vzplanuvších válkách mezi stranou národní, v jejíž čele stál uherský kralevic *Bela*, a mezi cizozemskou stranou, jejížto náčelníkem byl Ondřej, zvítězil *Bela*, posavadní údělný vévoda Slovenska, a jelikož Ondřej v bitvě zahynul, dosedl Bela na trůn (1061—1063) a obhájil vítězně proti Salomonovi, manu německé říše, samostatnost a neodvislost Uher. Kráčeje věrně ve šlépějích dřívějších Arpadovců, kteří blahosklonnou přízní lnuli ku Slovanstvu, provdal dcery své za knížata slovanská, jako na př. Eufemii za Přemyslovce Otu moravského a druhou za Zvonimíra, knížete Chorvatského. Nadán jsa velebystrým věhlasem politickým, přese všechnu přízeň ku Slovanstvu a jeho liturgii přece netrpěl žádných výtržností proti přívržencům latinské církve a hned z počátku své vlády zamezil bezuzdné přechmaty protilatinské strany, v jejímž čele stál výstředně vášnivý Jan Vatkovič, jenž opět prudkými řečmi v davech slovanských křesťanů usiloval rozhárati a rozpoutati zášť proti Latiníkům ku podobným výbuchům, s jakými se potkáváme na začátku vlády Ondřejovy.

Touž měrou pojímal v uzdu vášně podobných rušitelů pokoje vévoda *Geiza II.* (Jezaslav), jenž hned po úmrtí Bely I. (1063) dosednouti měl na trůn sv. Štěpána. Pojav za manželku Synadenu, příbuznou císaře řeckého, řídil se ponejvíce zásadami církve řecké

Digitized by Google

a přál i církvi řeckoslovanské, ačkoliv při tom všem také v úzkém zůstával spojení s Římem, a v investiturních, světem křesťanským otřásajících sporech mezi Řehořem VII. a Jindřichem IV. stál s Boleslavem polským věrně k Řehoři VII. I nedal svou pilností nic sjíti, aby obhájil neodvislost Uherska proti panovačnosti říše německé. K tomuto účelu hledal i v ruském Kyjevě u Izaslava veleknížete pomoci proti soupeři svému Salomonovi, jenž se byl do Němec utekl k Jindřichu IV. a manskou věrností jemu se zavázal, jen aby válečnou pomocí jeho na trůn královský dosednouti a na něm pod jeho zbrojnou ochranou se udržeti mohl. To se mu také dovahou a důrazem zbraní Jindřichových na čas podařilo; nebo přijav Uhersko v léno od krále Německého udržel se na trůnu od l. 1063 – 1074; načež následoval Geiza II. (od 1074—1077), jenž šťastně vyváznuv z tisícerých nástrah Salomonových jako druhdy David z nástrah a úkladů Saulových, na veleslavení Hospodina, že jej vychvátil z proudů násilných a vyňav jej z vírů hlubokých na bezpečno jej postavil, ve Vácově vybudoval kostel Panny Marie a tamtéž biskupství a chrám sv. Petra hojněji nadal. Týž Geiza obrátil se o korunu k řeckému císaři Michalovi, protože Salomon byl korunu sv. Štěpána do Němec zašantročil. Koruna však, kterou Michal Geizovi poslal, byla utvářena po spůsobu řeckém, totiž svrchu neklenutá; nebo klenutá příslušela toliko císaři římskému.

Přepamátno jest a nad míru zajímavo, že Geiza II. byl od Řehoře VII. pro své snahy, úplnou od Německa neodvislostí zveličiti moc království uherského, velmi pochválen, ježto předchůdce jeho Salomon byl od téhož Řehoře pokárán, že království Uherské, jež papežem Sylvestrem obdařeno a ozdobeno majestátnou září samostatnosti a neodvislosti, snížil na pouhé léno

Digitized by Google

„regni teutonici“ a maje býti slavným králem (*rex*) učiněn probůh bídným králíkem (*regulus* Hungariae). Nebo r. 1074, když přišlo na nejtužší odpory mezi Salomonem a Geizou, napsal Řehoř VII. Salomonovi výtku následnou: „Tu . . . a regia virtute et moribus longe discedens, jus et honorem sancti Petri (který tobě Sylvestrem korunu královskou propůjčil), quantum ad te imminuisti et alienasti, *dum ejus regnum a rege Teutonico, Teutonicum in beneficium*, sicut audivimus, *suscepisti*,“ t. j. tys se zpronevěřil svatému Petrovi a jeho nástupci, kterýž Uhersko neodvislým učinil královstvím, an jsi království to za léno říše německé přijal. A dále hrozí mu Řehoř VII. řka: „Nebudeš dlouho kralovati, neuznáš-li žezla královského za dar majestátnosti stolice apoštolské a nikoli za výtok milosti z moci krále německého.“ K tomuto však napomenutí a k této hrozbě nepřichýlil Salomon sluchu ochotného. Pročež polský král Boleslav Silný čili Smělý, jenž nedbaje křiku teutonského sám svémocně se na krále korunovati dal, sebral pole proti Salomonovi a přikvapiv do Uher sesadil jej s trůnu a posadil naň Geizu. Tehdáž a sice na počátku r. 1075. psal Řehoř VII. Geizovi takto: „Notum autem tibi esse credimus, regnum Hungariae sicut et alia nobilissima regna *in propriae libertatis statu debere esse et nulli regi alterius regni subjici*, nisi sanctae et universali matri, Romanae ecclesiae, *quae subjectos non habet ut servos, sed ut filios suscipit universos*.“ I připomíná Geizovi, že soudem Božím zamezena v Uhřích vláda Salomonova, poněvadž žezla královského nevzal od stolice apoštolské, nýbrž je raději přijal z ruky krále teutonského, čímž jednak ukřivdil povinné vážnosti stolice sv. Petra, jednak sám sebe hamižně snížil na leníka říše teutonské. Při tom však jako apoštolský prostředkovatel smíru a pokoje

Digitized by Google

mezi pokrevenci přimlouvá Geizovi, aby se Salomonem jakožto s příbuzníkem učinil mír, dada mu slušnou výživu, a tímto činem aby slavné království Uherské, které doposud svou vlastní silou stálo, i dále touto bujarostí svou zkvétalo a mohutnělo, tak aby panovník jeho nebyl *králikem* s pozlátkem malované moci, nýbrž králem lesknoucím se v záři ryzího zlata moci skutečné (sicque fiat in pace nobilissimum regnum Hungariae, quod hactenus per se principaliter viguit, ut *rex* ibi non *regulus* fiat. (Monum. Polon. Bielovsk. I. p. 367.)*)

*) Namítají-li dějepisci planoucí neukojitelnou nenávistí a zarputilostí k papeži, že Řehoř VII. chtěl chováním tímto království uherské sice všeliké od Německa odvislosti zbaviti, ale za to je tím odvislejším od Říma lénem učiniti, tedy svědčí proti nim nepopíratelná pravda historická, že všeliká od papeže odvislost knížat panujících byla pranepatrná a velmi laciná, nejsouc ani v církevních věcech naprosto obmezena, jak to bíledně zříti na sv. Štěpánu, jenž přijav korunu od papeže, u věcech občanských zcela samostatně si počínal a nad to nadevše ještě opatřen jsa mocí legata apoštolského z Říma, i církevní organisaci svému království dáti směl, toliko o jeho potvrzení v Římě žádaje. Na míře docela jiné stála odvislost knížat, kteří byli many říše germanské. Knížata tato, třeba měli název králův, nebyli v pravdě *reges*, nýbrž byli toliko *reguli*, chvějíce a svíjejíce se pod ohromnou těrchou této závislosti nejinak nežli za našich dnů chvějí se králové závislí na milosti nadvlády Pruska. Vůbec jsou zapeklití nepřátelé Řehoře VII. duchem ponejvíce trpaslíci, nemohouce se nikterak pozvednouti na vysoké stanovisko a obsáhnouti širokosáhlý světový rozhled tohoto velikého papeže, jemuž hlavně o to šlo, aby uskutečnil velikou a převznešenou ideu křesťanského státu a veliké rodiny všech křesťanských států proti islamu v jeden mohutný celek a šik spojených, v jehož čele stojí společný Otec všech, papež římský, jenž na vysoké hlídce stoje, o to pečuje, aby velkolepý celek tento ve všech zákonech a ve vzájemném členův obcování nosil na sobě pečeť a

Digitized by Google

Ačkoli Géiza, když se rozhořel spor mezi Řehořem VII. a Jindřichem IV., věrně stál ku papeži, přece i za jeho vlády i za panování jeho nástupce a bratra *Ladislava svatého* (1077—1095) nepřestalo nad Uherskem zářiti skvěle planoucí souhvězdí rovnoprávnosti církve východní a západní, anobrž tytýž zvykům a řádům církve východní na sněmích i napřed dáváno. Tak na př. na sněmu v Szabolci r. 1092. za vlády Ladislava svatého i církev latinskouherská nepřistoupila ještě k zákonu Řehořem VII. obnovenému o bezženství kněžském, nýbrž zůstala i dále při disciplině církve východní. Tolikéž pořádek postní ustanoven zde ne podle zvyku církve západolatinské, nýbrž podle obyčeje církve řecké a tudíž i řeckoslovanské; nebo praví se v ustanovení tom (viz Klein. 188): „Latiníci (Vlachové totiž za obchodem do Uher přichodící), kteří se neřídí zákonem postním v Uhersku platným, nýbrž ještě i tehda, když se Uhři už jedení masa zdržují, v druhou totiž a v třetí ferii (v pondělí a v úterý posledního masopůstu) požívají pokrmů masitých, nechtíce nikterak ostříhati našeho lepšího zvyku, kliďtež se ze země, ale co tuto tržním obchodem vytěžili, zanechejtež zde.“

Nejvýznamněji však charakterisuje obapolné poměry církve západní a východní v Uhřích v této době korunování sv. Ladislava r. 1081., při němž užito dvou korun, západní a východní, v jeden celek spojených; nebo takto dí Smets (Oestr. Ung. Geschichte p. 243): „Nyní teprv dal se Ladislav I. na krále korunovati, při čemž obě koruny, řecká a římská, spojeny v jednu. Zlatým neuhlazeným křížem, jenž prolomením pěkně

ráz ducha křesťanského. Než o tom přijde nám šířeji mluviti v dějinách českých při králi Vratislavovi, jenž stranil Jindřichovi IV. proti Řehoři VII. a přece na tomto papeži současně žádal potvrzení liturgie slovanské.

Digitized by Google

smaltované (emailované) podobizny Salvatorovy násilně a rušivě vhloben do vršku koruny latinské, označena jest přítulnost k církvi římské, ale také vypodobněno tím právo Uherska k úplné samostatnosti a neodvislosti jak od císařství východního tak západního," k čemuž my si dovolujeme doplňkem přidati: A tím také výraz dán rovnoprávnosti, která tehdáž v Uhřích mezi církví západní a východní zákonem panovala, ačkoli tytýž, jak svrchu podotčeno, zvykům východní církve i přednost dávána. (Pokr.)

Svatý Ambrož, biskup milanský, a Cicero, řečník římský,

jakožto pracovníci na roli mravovědné.

Podává Dr. **Martin Říha**, prof. bohosloví v Budějovicích.

(Dokonč.)

III.

Nyní lze posouditi poměr obojího díla a zvážiti mravoučení obou spisovatelů.

Nejprvé objevuje se podstatný rozdíl u *vědění* a *bádání* obou spisovatelů. Duch sv. Ambrože stojí na výšině, vůkol něho jsou pravdy ze světa nadsmyslného v jasném světle a nad to patří pravdy řádu nadpřirozeného, knihy zjevení božího jsou před očima jeho otevřeny. V dolině stojí duch Ciceronův, vůkol něho jsou pravdy nadsmyslné v šeru a polosvitu, obzor jeho jest často zahalen mrakem pochybnosti a pověry, a před ním otevřeny jsou knihy mudrců řeckých. Cicero znal pravdu, že duše člověka jest nesmrtelna, a pravdu tu předpokládá jako vrozenou člověku, avšak u veškerém učení o mravech ani jednou o ní se nezmiňuje.

Kdyby byl Cicero pravdu tu učinil podkladem

Digitized by Google

zásad mravoučných, bylo by se dostalo dílu de Officiis více jednoty, soustavnosti a určitosti. Cicero snažil se, aby pojmy povinnosti, práva, slušnosti, mravnosti, ctnosti určil, aby cenu statků vezdejších vyjádřil, aby občany ku konání ctností občanských rozehřál, ale vše to zdá se býti jako bez duše a bez útěchy. Že duše lidská k Bohu tíhne, že jej poznati a milovati, jakož i v objetí sladkém s ním býti chce, že povolání člověka jest, aby Bohu se podobal, o tom neměl Cicero žádného zdání.[37]) Z jednotlivých výroků jeho o bytosti boží nedá se určitě říci, jaké ponětí o Bohu měl. Někdy mluví Cicero o Bohu jednom, osobném, ale hned zase praví, že více bohů jest, a že bohové nesmrtelní jsou. Cicero mluví jen málo o bozích, což důkazem jest opatrnosti jeho, neboť na nich málo mravnosti a svatosti shledal, ale dost nepravostí, též věděl, že úcta některých bohů jest nestoudná (αἰσχροθρήσκεια). Také se zdá, že Cicero k pantheismu se kloní, jakoby v člověku božství bytovalo, a ponětí to o Bohu bylo by skorem méně škodlivé při upravování mravů než o bozích vypravované báje, v kterých bylo málo mravu krásného. Musí-li Cicero mluviti o bozích, pronáší o nich soudy příznivé, jako že k člověku se přátelí, a mu napomáhají. Pomoc ta nevztahuje se na konání ctnosti, ale jen na vezdejší hmotné věci. Má-li člověk ctnost, jeho jest to zásluhou, a za ni zasluhuje čest a slávu. Joviš může zachrániti člověku statek a život, a za to jest velký a dobrý, ale on nikoho neučiní moudrým, střídmým a spravedlivým.[38])

---

[37]) Drey, Apologetik, Band 2. pag. 64. J. 1847. J. Zukrigl, die Nothwendigkeit der christlichen Offenbarungsmoral pag. 12.

[38]) Cicero de natura deorum libr. III. cap. 36. Horat. Epist. libr. I. ep. 18.

Digitized by Google

Mezi všemi ctnostmi klade Cicero Moudrost (sapientia) na prvním místě, a připisuje jí vědění toho, jaký poměr jest bohů k lidem a lidí k bohům, a jak bohové člověku nakloniti se mohou. Poměr lidí k bohům, jak jej Cicero vyměřuje, jest velmi nuzný, protože Cicero nevnikl duchem svým do hlubin tužeb, které v srdci lidském po Bohu se ozývají; však toho přesvědčení byl, že člověk rozumem svým k bohům se povznáší, kteří mají rozum dokonalejší, ačkoliv jsou jen lidé s mohútnější silou rozumovou Dle Cicerona může člověk rozumem svým dospěti k té pravdě, že Bůh jeden jest, že jest bytost nejdokonalejší, že jest původce a zachovatel všech tvorů, dále, že člověk té bytosti nejvyšší dobrovolně podříditi se může, jak by ale veškera vůle boží zněla, toho vědění dokonalého člověku se nedostává.[39]) V Ciceronově díle de Officiis neshledává se snaha, že by člověk vůli bohů zvěděti usiloval, a Cicero ani nevyjádřil touhy, že by člověk sobě žádal zvěděti, co bohové od něho žádají. Jelikož však Cicero ve spisu svém na bohy pamatuje, a člověka do poměru k bohům staví, dosvědčil tím, že třeba jest, aby domněnky a záhadné tušení s ohledem na důležitý poměr ten rozřešeny byly zjevenou pravdou boží.

Sv. Ambrož osvícen byv pravdami řádu nadpřirozeného mohl jasně hlásati o blaženém poměru Boha k člověku, mohl ukojiti všecku zvědavost a touhu těch, kteří nejsvrchovanější pravdu a nejdokonalejší dobro naleznouti se snažili. On mohl bez filosofického pantheismu vyložiti slova sv. Pavla: V Bohu žijeme, hýbáme se, i trváme — pokolení boží jsme. (Sk. ap. 17, 28. 29.)

---

[39]) Josef Walter, M. T. Ciceronis Philosophia Moralis pag. 70. 71.

Digitized by Google

Střediště veškerých pravd nadpřirozených, kterými poměr člověka k Bohu u sv. Ambrože jest vyjádřen, jest Tajemství *vtělení Syna Božího*, jenž rozumu lidskému rozžal svíci víry, v mysli člověka upevnil kotvu naděje, a v srdci jeho roznítil oheň lásky, jenž jest Věčná Moudrost. (Zjev. 22, 13. Jan 14, 6. 1, 5.) Sv. Ambroži jest Ježíš Kristus skálou duchovní, z které se prýští prameny svátostní milosti boží, jest základním kamenem úhelným, na němž spočívá dům boží, v kterém přebývají v lásce a jednotě přátelé a přijatí synové boží. (Církev sv.) Tato základní pravda nadpřirozená o vtěleném Synu Božím činí těžiště mravu křesťanského podstatně rozdílným od těžiště mravu pohanského. U sv. Ambrože spočívá těžiště všeho mravu v *Bohu*, u Cicerona ale v *lidstvu*. První a nepošinutelný bod, na němž veškeré mravoučení sv. Ambrože zavěšeno, jest na nedohledné výšině nebeské a povznáší člověka ke krajům věčným, kdežto první, avšak pohyblivý bod mravoučení Ciceronova jen málo od země jest vyvýšen, a jen tak daleko sahá, kam rozum lidský dohlédne.

Sv. Ambrož vyloživ poměr člověka k Bohu, má jej za nejprvnější a nejdůležitější, a učí že to nejdražší, jež duše člověka jest, *Bohu* obětováno a věnováno býti musí, že člověk Bohu žíti má, kdežto Cicero za nejdůležitější poměr považuje a za nejslavnější oběť vyhlašuje, žije-li člověk *obci*, a věnuje-li se blahu obecnému. Dle sv. Ambrože má křesťanství nejprvnější úkol, *Boha* ctíti a milovati, a až na druhém stupni stojí blaho *člověčenstva*, Cicero ale za nejčelnější úkol člověka považuje žíti obci a jejímu blahu. Vyhlašuje-li se humanita, láska k člověku za nejvyšší vrchol náboženství, mizí pravý a přesný pojem o vznešené pováze křesťanství, a jsou to stíny mravoučení pohanského, které se

Digitized by Google

nepovznáší nad mravoučení Ciceronovo. V řádu mravném jest vždy nejprvnější a nejnutnější poměr člověka, do něhož křesťanství ho uvádí, poměr k Bohu. „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle," andělský zvěst ten stanoví řád poměrů mravných, do nichž člověk křesťan postaven jest.

Idealem Ciceronovým jest rozšíření republiky římské, a snaha jednotlivců má jedině k tomu směřovati, aby obecné blaho kvetlo. Tolik jest Cicero zaujat pro tento ideal, že ani dovoliti nechce, aby někdo na mysli přemítal o užitku svém. Jednotlivec má jen tolik ceny a vážnosti, mnoho-li pro všeobecné blaho osobně vykonal. Může-li účast míti ve vládě a řízení záležitostí obecných, jest úřadování jeho nejvznešenější, a tu se objeví veliký duch jeho.

Sv. Ambrož jinak určuje cenu a vážnost člověka. Cena křesťana měří se dle konce a *cíle věčného*, kterýž od Boha člověku vytknut jest, a on jen tolik ceny má, mnoho-li jí má před Bohem na váze spravedlnosti boží. Křesťan žije ve svazku obecním, ale obec není poslední cíl, jemuž by všecka práva svá obětovati musil; on žije také ve svazku církevním, v němž má právo dědití statky věčné slávy.

Že *jedno nejvyšší dobro* jest, a že člověk, dosáhl-li dobra toho, *blažen* jest, v tom oba mravovědci se shodují. Cicero však považuje *ctnost* (moudrost, σοφιάν) za nejvyšší dobro člověka; má-li ji člověk, jest blažen; poněvadž ctnost Ciceronova k Bohu nečelí, a sama o sobě nejsvrchovanější cenu má, a největší blaženost na sobě nese, není třeba nikde jinde blaženosti hledati. Jinak praví o nejvyšším dobru člověka sv. Ambrož. Na základě výroků Ježíše Krista staví nejvyšší dobro člověka v *Bohu*, jenž jediný ukojiti může roztouženou vůli lidskou, a dáti jí odpočinek v nejblaže-

Digitized by Google

nějším spojení a objetí svém. K dosažení blaženého spojení člověka s Bohem ctnost jest potřebna, která vůli člověka silnu a ochotnu činí, by dle poznané pravdy se řídíc Bohu se líbila, a k Bohu svému středišti tíhla. Nešlechetnost čili hřích odlučuje člověka od Boha, a odnímá mu blaženosti věčné. Ctnost křesťana obírá se ustavičně s Bohem, berouc opory své z náboženství.

Snaha Ciceronova, vychváliti ctnost jakožto nejvyšší dobro člověka, jest chvály hodna, avšak Cicero nemohl dáti ctnosti opor pevných a nezvratných, a nemohl mravní sílu člověka povznésti pohnutkami, které by zvítězily nad každým útokem proti ctnosti. Že by vždy síla mravní o sobě stačila ctnost konati, toho Cicero nemyslil, neboť praví, že člověk, je-li skryt a nebojí-li se trestu, nepravosti se nezdrží.[40]) Jelikož Cicero ctnost bez vlivu božského nechal, zbavil ji vznešenosti, a odňal jí životní síly. Člověk, jsa strůjcem samostatným ctnosti své, nepotřebuje ani poučení od bohů, jak by ctnost konati měl, aniž odměny a pochvaly od bohů, že ctnost upřímě konal. Cicero jsa sobě vědom, jak těžko jest ctnost konati bez odměny zaručené, odvážil se slibovati nehynoucí útěchy za hrobem, avšak přidává, že snad bludem sladkým a milým se těší.[41])

[40]) Quotus enim quisque reperietur, qui impunitate, et ignoratione omnium proposita, abstinere possit injuria? De Officiis libr. III. cap. 17.

[41]) Me quidem nemo de immortalitate depellet, et si in hoc erro, qui animos hominum immortales esse credam, libenter erro, nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo, portum potius ex longa navigatione paratum nobis et perfugium putemus! Quo utinam velis passis pervehi liceat! Ciceronis Tusculanarum disputationum, edit. Dr. Gustav Tischler, lib. I. c. 32., c. 48., c. 49. et Dr. Josephus Walter M. T. Ciceronis philosophia moralis pag. 128. Döllinger l. c. pag. 590.

Digitized by Google

Sv. Ambrož podpírá silnými a nepodvratnými oporami ctnost křesťana. Nejprvé dovodí, že oko Boha vševědoucího patří na všecky snahy duše, že Bůh zná nejtajnější úmysly člověka, vidí boje při konání ctnosti; dále ukazuje sv. Ambrož, že nastane spravedlivé vyrovnání všeliké nesrovnalosti, kteráž v životě tomto se objevuje, na soudu božím, kde ctnosti dokonalé odměny se dostane.

Co se tkne poznání mravního dobra v řádu přirozeném, oba spisovatelé se shodují, že rozum dobro mravné poznati může, a že k tomu poznání veden jest člověk přirozenou silou svou. Avšak rozdíl jest veliký i v tom ohledu u sv. Ambrože a u Cicerona. Poznání dobra mravného při řádu pravd přirozených jest u sv. Ambrože jasné a čisté, kdežto u Cicerona poznání to jest temné a zakalené. Příčinu rozdílu toho slušno hledati v porušenosti přirozenosti lidské, v hříchu dědičném (Řím. 7, 23.). O vniterném boji člověka, kde zákon v oudech odporuje zákonu mysli, věděl dobře Cicero jako jiní zpytatelové přirozenosti lidské, avšak nemohl vysvětliti, odkud protivy a boje ty povstávají.

Cicero určuje dobro mravné výrokem *rozumu*, kterýž bludu jest podroben — sv. Ambrož ale určuje dobro mravné dílem z rozumu, dílem z *víry zjevené* Ježíšem Kristem, a tak pravdy jeho rozumu osvíceny jsou pravdami víry.

Jako se oba mravovědci rozcházejí, určujíce, co dobrem mravným jest, tak i různý jest zákon mravný, který člověka pobízí ku konání toho, co rozum za mravné dobro vyhlásil. Zákon mravný Ciceronův velí: Život žiti dle výroku rozumu — zákon mravný sv. Ambrože káže: Život žiti dle vůle boží. Zákonu mravnému, jak Cicero stanoví, nedostává se nutných požadavků, a sice vážnosti, důraznosti, rozhodnosti a sva-

Digitized by Google

tosti, což vše u sv. Ambrože se nalezá při zákonu mravném; neboť vůle boží, která jest obsahem zákona mravného, má tu moc do sebe, že člověk v úctě se jí podřídí, že nejsilněji člověka ku konání dobra mravného pobízí, a svědomí lidskému nejsladšího ukojení dává. Křesťan netoliko nosí v srdci svém vepsaný zákon mravný, nad nímž Bůh vševědoucí bdí, do duše jeho vlita jest na křtu sv. milost boží, která mu nadpřirozené síly dává, z nichž se mravný život křesťana vyvinuje, a kteráž jeho činy vniterní i zevní, veškeru jeho spravedlnost, dle víry boží řídí.

Ze všeho, co o mravouce Ciceronově v díle jeho „o Povinnostech“ vyložené řečeno bylo, vysvítá, že Cicero nových pravd mravoučných ve spisu svém neuložil, nýbrž jen se všech stran nasbíral různých náhledů věhlasných filosofů, a tím klasobraním umožnil přehled po veškerém bádání na půdě mravovědné z dob pohanských. Cicero snažil se spojiti různé cesty filosofů, a svedl je aspoň do úvozu Stoiků, jelikož však nemohl mravoučení svého podepříti podporou autority božské, byly výroky jeho o mravu proudem nových náhledův a mínění za nedlouho strženy.[42])

Nejen v tom jeví se podstatný rozdíl mezi mravoučením Cicerona a sv. Ambrože, že veškeren mrav křesťanský v Bohu má základ a cíl svůj, nýbrž také v tom, že mravoučení křesťanské chová v sobě pravdy rozumem lidským nevystižitelné, které jsou tajemstvím, na př. pravda křesťanská o hříchu prvotním, o vykoupení člověka skrze vtěleného Syna božího, o milosti boží, o svatých Svátostech, o oběti mše sv., o Církvi

[42]) F. Hasler, Uiber das Verhältniss der heidnischen und christlichen Ethik auf Grund einer Vergleichung des Ciceronianischen Buches „de Officiis“ mit dem gleichnamigen des hl. Ambrosius. München 1866.

Digitized by Google

boží, o radách evandělických, o povolání člověka k blaženému patření na tvář boží atd.

Pravdy tyto řádu nadpřirozeného jsou podkladem mravu křesťanského, a činí veškerý život vniterný křesťana, jeho smýšlení, toužení a chtění zcela jiným, než jakým jest život nekřesťana.

Podstatný rozdíl mezi mravoučením křesťanským a pohanským vidí se také při samém Učiteli mravoučení křesťanského, jenž byl všemohoucí Syn Boží, Věčná Moudrost, a jenž s výšin nebeských na tento svět sestoupiv nejen slovem, ale i životem bohumilému, opravdovému a spásnému mravu učil.

Život mravovědců pohanských byl však nezřídka opak toho, čemu učili. Cicero praví: Kde se nalezne ten z filosofů, jenž by tak mravný, duchem a životem tak spořádaný byl, jak rozum toho žádá? jenž by učení své považoval za zákon života, a nikoliv aby se věděním chlubil a honosil, jenž by sám sebe poslouchal a příkazům svým se podroboval? Možno ale spatřiti, jak někteří s tak velikou lehkomyslností a vypínavostí se vynášejí, jakoby byli ničemu jinému se neučili, jiní zase, jak se po penězích shánějí, opět jiní po slávě baží, mnozí jak otroci jsou náruživostí, tak že jich život podivně bojuje proti řeči a slovům jejich. To se mně ale zdá býti to nejohyzdnější.[43])

Dále zjevuje se podstatný rozdíl mezi mravoučením křesťanským a mravoučením pohanským v tom ohledu, že božský Učitel veškeré učení své Církvi neomylné svěřil, která má poslání, aby veškeren svět mravu křesťanskému byl vyučen, a aby blažené učení Ježíše Krista ku všem národům donešeno bylo. Mra-

[43]) Ciceronis Tusculanarum disputationum libr. II. cap. 4. edit. Gustav Tischler pag. 80. Leipzig 1859.

Digitized by Google

voučení filosofů pohanských bylo jen ve školách pro zasvěcence pěstováno, a mělo jen národ řecký aneb římský oblažiti. Nezřídka školy filosofické proti sobě brojily, mínění svá vespolně potírajíce, zmatky a pochybnosti vyvolávajíce, tak že pochybovačnost a omrzelost nutně vyvinouti se musily, a jelikož tu nebylo nejvyššího rozhodčího, který by vyšší mocí oprávněn jsa neomylné meze různému tvrzení stanoviti mohl, uchvátila mnohé netečnost a zoufalost, za to mající, že nikdo z lidí, co pravda jest, pověděti nemůže. Sám Cicero zoufal nad Zenonovým spiritualismem a Epikurovým materialismem při otázce, co jest duše? kde jest a odkud jest? a po dlouhém uvažování jednotlivých mínění praví: Které mínění pravé by bylo, bůh některý by věděl; které by pravdě nejpodobnější bylo, velká otázka jest.

Ze všech úvah o stejnězvaných spisech sv. Ambrože a Cicerona de Officiis vysvítá, že mravoučení křesťanské jest podstatně rozdílno od mravoučení pohanského, jakož i, že Cicero při pravdách mravu v řádu přirozeném, jenž do sebe trojí poměr člověka pojímá, k Bohu, k sobě samému a k bližnímu, příliš mnoho bludů nahromadil, a tím na sobě ukázal, jak potřebno jest, aby zjevení boží bludy rozumu, byť jinak sebe vzdělanějšího, rozptýlilo, a vůli lidskou ke konání ctnosti z lásky k Bohu naklonilo.[14])

---

[14]) Theologia moralis Ernesti Müller lib. I. pag. 22. La Moral philosophique avant et après l'evangile. Etudes de théologie, de philosophie et d'histoire par les PP. Charles Daniel et Jean Gagarin. tom. I. pag. 187 et seq. Paris 1857.

Digitized by Google

KRONIKA.

61. Oprava listu křestního.

Od farního úřadu S. vydán byl, zcela správně dle zápisu v matrice, křestný list a poslán žadateli, toho času v Dolních Rakousích se zdržujícímu. Tento však, obdržev list, nalezl, že na něm příjmení jeho i otcovo chybně psáno jest. Aby správného listu křestního, jakož se domníval, jistěji a rychleji nabyl, požádal obecního úřadu v Dolních Rakousích za prostřednictví v té záležitosti, odevzdav jemu svůj domovský list, křestní list dědův a kopulační list rodičů svých, na kterýchžto listinách srovnávalo se příjmení předkův se příjmením jeho na listě domovském. Obecní úřad obrátil se k faráři v S. zdvořilým přípisem, v kterémž za opravu listu křestního žádal, obě svrchu dotčené listiny matriční přikládaje, a výslovně zmínku čině, že muž ten na domovském listě tak psán jest, jako děd a otec jeho na přiložených listech matričních. Křestní list dědův vydán byl od farního úřadu T., kopulační list rodičů od far. úřadu B., obou v Čechách.

Farář, jemuž případ podobný se posud nikdy nenahodil, byl dopisem v rozpaky uveden, nevěda, co by měl činiti; v knihách, kteréž mu byly po ruce, nemohl se rady dohledati. I odeslal listiny všecky nazpět úřadu obecnímu v Dolních Rakousích a v přípise průvodném oznámil, že přání žadatelovu vyhověti nemůže, poněvadž mu nelze, napsati křestní list jinak, nežli dle matriky, a tedy zase takový.

Skutečně-li nemohl farář vyhověti žadateli? Mohl. Křestní list dědův zajisté a kopulační list rodičů podávaly mu dostatečných důkazů o pravém rodném jméně; shledávalyť se na všech třech listinách ostatní okolnosti rodinné v takovém souhlasu, že ani nejmenší pochybnosti nemohlo býti o totožnosti rodin a osob. I měl tedy farář nejprve opraviti matriku křestní; jméno chybně psané byl by nechal v původním znění, neboť v matrikách nesmí se ani škrtati, co napsáno, ani vymazávati, anebo vyškrabovati ani zamazávati.

Digitized by Google

K původnímu zápisu měl napsati přes celou šířku levé polovice folia: „Recte N. N. Opravil N. farář dne . . . r. . . . na základě předloženého křestního listu děda N. N., daného na faře T. dne . . . r. . . . č. Exh. . . a kopulačního listu rodičů N. N. a N. roz. N. daného na faře B. dne . . . r. . . . č. Exh. . .“ Potom pak na rubu křestního listu žadatelova měl napsati: „Dle křestní matriky při faře S. . . č. . fol. . , opravené na základě předloženého křestního listu děda N. N., daného na faře T. . . dne . . r. . . č. Exh. . . a kopulačního listu rodičů N. N. a N roz. N., daného na faře B. . . dne . . r. . . č. Exh. . . jest pravé rodné jméno majetníka tohoto listu křestního N. N.“ Podpis farářův a farní pečeť byly by za potvrzení, že přípis pochází z úřadu oprávněného. — Na křestním listu samém mohlo by se ještě v rubrice „jméno“ poukázati k opravě na rubu třeba slovíčkem: „viz na rubu“.

Žadateli mohly se potom, kromě opraveného křestního listu jeho, navrátiti ještě dvě svrchu jmenované přílohy, poněvadž oprava i na něm i v matrice provedená stále zachovává možnost přesvědčiti se v matrikách fary T. a B., že oprava na dobrých důvodech spoléhá. Dr. *Ant. Skočdopole.*

62. Změna rubriky de festis duplicibus et semiduplicibus.

Sv. Otec Lev XIII. dne 28. července 1882. vydal Breve „Nullo unquam tempore“, v němž především oznamuje, že předchůdce jeho sv. Otec Pius IX. některé nové slavnosti do kalendáře církevního vložil, a nynější hlava církve, Lev XIII. že na žádost biskupův a věřících rovněž tak učinil. I nařizuje nyní sv. Otec, aby do kalendáře všeobecné církve obřadem duplicis minoris tyto slavnosti položeny byly: „9. února sv. Cyrilla Alexandrijského biskupa vyznavače; 18. března sv. Cyrilla Jerusalémského biskupa vyznavače; 14. dubna sv. Justina filosofa mučeníka; 28. května sv. Augustina biskupa Cantuarianského a vyznavače, 14. listopadu sv. Josafata biskupa Polockého a mučeníka. V kalendáři pak duchovenstva Římského mají se jako duplicia konati: 16. dubna sv. Benedikta Josefa Labre

Digitized by Google

vyznavače; 23. kvetna sv. Jana Křt. de Rossi vyznavače; 19. srpna bl. Urbana II. papeže vyznavače; 11. října bl. Jana Linharta vyznavače; 17. prosince sv. Linharta a Portu Mauricio vyznavače. Slavnost sv. Cyrilla Alex. budiž v Římě konána 20. února, sv. Cyrilla Jerus. 20. března, sv. Augustina Cant. 7. června a sv. Josafata 14. prosince."

Aby však i v kalendáři všeobecné církve i v římském kalendáři zůstala prázdná místa pro zavedení nových slavností, nařizuje dále sv. Otec Lev XIII. aby úplně a podstatně změněna byla generální rubrika římského Breviáře titulo X. „de translatione Festorum" a sice má rubrika budoucně takto zníti:

„Festa *duplicia minora* (exceptis illis sanctorum Ecclesiae Doctorum) et festa *semiduplicia*, si occursu Dominicae vel Majoris Festi seu Officii quomodocumque impediantur, *non transferuntur*, sed ipso die quo cadunt, de eis fit in utrisque Vesperis et Laudibus commemoratio, cum nona lectione historica, sive una ex duabus aut tribus, si tamen haec eo die fieri possint; secus hujusmodi festa duplicia et semiduplicia eo anno *penitus omittuntur*, ut de simplici cautum est in rubr. tit IX. num. 10., tit. X. num. 8." Posléz velí sv. Otec, aby toto nařízení apoštolské Stolice o podstatné změně dosavadních rubrik v novém každém vydání Breviáře bylo prozatím na konci rubriky (ad calcem rubricae) vytištěno, dokud posvátná kongregace obřadův úplnou opravu rubriky samé neprovede. *Redakce.*

---

63. Korrespondence farních úřadů s obecními ve věcech úřadních není poštovného prosta.

Nský farní úřad poslal koramisovaný chudobní list a o několik dní později úmrtní list jistého rekruty (brance) na obecní úřad do X. Ač byly oba dopisy naznačeny obsahem úřadním, přece vyměřila místní pošta obyčejný poplatek, kterýž onen obecní úřad zapraviti měl, avšak nezapravil a oba dopisy vrátil.

Farní úřad, byv vyzván, aby poštovné zaplatil, odepřel zapravení, a tím zůstaly dopisy na poště ležeti. Teprv, když obecní úřad oněch úřadních předmětů znova se domáhal, počal se duchovní správce odvolávati na povahu zákona o poštovní dopravě věcí k stát-

Digitized by Google

nímu řízení příslušných, jež farní úřadové obecním orgánům zasílati mají, aby opět tyto naproti c. kr. úřadům povinnostem svým dosti učiniti mohly.

Háje povahu veřejné služby, učinil farní úřad dotaz u c. k. poštovního ředitelství v Praze, od kteréhož dne 28. března 1882. pod čís. 10089—2 obdržel tuto odpověď: „Na vážený přípis . . sdělujeme, že dopisům mezi obecními a farními úřady dle vynesení vys. c. k. ministeria obchodu z dne 4. srpna 1876. č. 23692, i když se záležitostí veřejné služby týkají, osvobození poštovného nepřisluší.“

Uvažuje, že se nemůže na duchovním správci žádati, aby zásilky na obecní úřady ex offo řízené ze svého na poště vyplácel a takto vrácení dopisů se strany obecních úřadů předešel, zpravil o tom farní úřad biskupské konsistorium v Hradci Králové, kteréž tyto obtíže vysokému c. k. místodržitelství s tím dodatkem předneslo, že v takových případech, kdyžby farní úřad povinný spis na některý úřad obecní poštou poslati musel, jiného prostředku mu nezbude, leč adressovati takovou zásilku na c. k. okresní hejtmanství s žádostí, aby odtud příslušnému obecnímu úřadu dodána byla; při tom ale ukázáno také na mnohé nesnáze s touto podloženou poštou, když předepsaná lhůta požadovaného předmětu se promešká a nějaká škoda z toho promeškání vzejde, za kterouž farní úřad zodpovědnost na sebe nikdy vzíti nemůže.

Na toto podání a spolu ohražení sdělilo vys. c. k. místodržitelství dne 9. listop. 1882. pod čís. 66633, že vysoké c. k. ministerium obchodu dle intimátu J. Exc. ministra kultu z dne 25 září 1882. čís 16021 není oprávněno, k žádosti za bezplatnou korrespondenci mezi farními a obecními úřady svoliti, poněvadž jednak v části II. odst. 6. zákona z dne 2. října 1865. o bezplatném dopisování obcí s duchovními úřady v odstavci 8. vyjmenovanými žádné řeči není, jednak zase tento 8. odstavec o obcích, v odst. 6. jmenovaných, žádné zmínky nečiní; — konečně že by revise dosavadního zákona o poštovní dopravě po tolikerých dosavadnímu osvobozování méně příznivých resolucích poslanecké sněmovny říšské ještě nepříznivěji dopadnouti mohla.“

Dle toho nezbývá jiné rady, než užiti výše naznačeného sprostředkování c. k. okr. hejtmanstvím bez ohledu na možné zmeškání, na kteréž ani vys. c. k.

Digitized by Google

ministerium kultu, ani vys. c. k. místodržitelství odpovědi nedalo, a tím osvědčilo, že „qui tacet, consentire videtur,“ — anebo jen tenkrát poslati poštou dopis přímo na obecní úřad, když tento ve svém přípise toho si výslovně žádal a buď poštovní marku (dle váhy do 15 gramů 5 kr. nebo do 250 gramů 10 kr. a na rekommandaci zvlášť ještě 10 kr.) do svého dopisu byl vložil nebo se uvolil, že poštovné při obdržení z pošty na jisto zapraví, což vždy praktikovati se může, poněvadž na dopisy od farních úřadů poslané mimo poštovní poplatek žádné pokuty ukládati nelze.

J. A. Šr.

---

64. Chudoba církve katolické v Bosně a Hercegovině.

Metropolita církve katolické v Bosně a Hercegovině, Dr. Josef *Stadler*, arcibiskup Serajevský r. 1882. vznesl prosbu k ředitelstvu jednoty pro rozšíření víry katolické v Lyoně, aby nějaká část milodarů od téže jednoty přijatých také katolíkům v Bosně a Hercegovině udělena byla. Praví arcibiskup v listu svém mimo jiné takto:

„Mámeť sice biskupy a diecése, avšak chudoba a nouze i na dále zůstaly údělem církve bosenské. Dotace biskupův jest tak skrovná, že sotva vystačí na krytí vydajův osobních. Far se i nyní ještě nedostává a také při farách doposud zřízených jen zřídka kdy nalezneme důstojné svatyně. Far jest v arcidiecési mé víc než 70; avšak sotva 30 z nich má chrám, obyčejně jenom ze dřeva zbudovaný a spíše nějaké stodole se podobající; v ostatních osadách farních obětuje se nejsv. oběť mše sv. ve skrovničkých chýších anebo pod širým nebem. Farářové s příjmy svými odkázáni jsou jedině k dobročinným dárkům věřících, kteřížto sami přečasto s trpkou nouzí zápasiti musí.“ Posléze zmiňuje se arcibiskup, že všecky 4 diecése Boseňsko-Hercegovské dosud ani jediného semináře nemají a že taktéž nedostává se tam ústavů vychovávacích, chudobinců v a nemocnic; i vyzývá konečně k milodarům pro katolickou církev bosenskou, aby se útokům řeckého rozkolu i tureckého

Digitized by Google

půlměsíce platně vstříc postaviti a šťastně ubrániti mohla. *Redakce.*

---

65. Dr. Edward Pusey.

Dne 16. září 1882. dokonal život vezdejší slovutný učenec Dr. *Pusey*, jehožto jméno po celé Evropě bylo známo. Edward byl narozen r. 1806. v Londýně jakožto syn šlechtice Filippa Bouverie, kterýž po svém příbuzném Pusey-ovi rozsáhlé statky zdědiv i jméno jeho přijal. Edward studoval v kolleji Oxfordské, kdež brzy nad jiné vynikal. Později procestoval Německo, aby na universitách se mohl studiím filosofickým i theologickým věnovati, načež vydal spis „o příčinách rationalistického směru v německé theologii". Spis ten došel takové obliby, že r. 1828. Pusey povolán za professora hebrejského jazyka na universitu Oxfordskou, obdržev spolu kanovnictví při tamějším biskupském chrámu anglikanském; v obojím úřadě až do smrti své činným setrval. Brzy po dosažení professury pojal dceru Raymonda Barbera za manželku, kteráž však už r. 1839. tři dítky zůstavivši zemřela.

Na vysokých školách Oxfordských se od r. 1832. zmáhaly snahy reformační, kteréž k nejedné pro katolickou církev utěšené události vedly; byl to směr „anglokatolický", k němuž i Pusey se přidružil. Vydaltě různé spisy tohoto druhu. jako „o postě," „o křtu", „o nebezpečí směšnosti v oboru náboženství" a jj. Též jako kazatel vynikal učeností svou, byť nemohl se honositi tak uchvacujícím darem řečnictví, jakým proslulý soudruh jeho professor Newmann vládnul. Newmann, Manning (oba později kardinálové) postoupili v důslednosti své až do samého lůna církve katolické, avšak Pusey bohužel zůstal anglikáncem až na konec života. Příčinu toho sluší hledati u zvláštním chybném názoru, jejž měl Pusey o poměru církve anglikánské ku katolické. On radil přívržencům obou církví, aby se stali Puseity, domnívaje se, že pravá církev strpěti může jakýsi počet bludů, že není zapotřebí, aby pravá církev každé haeresie se naprosto zříkala. Onť se domníval, že anglikanská církev bude úplně zreformována, když přijme obřady zevnější a ně-

Digitized by Google

který kousek pravdy, ale on nechtěl porozuměti, jaká propast mezi zásadami církve anglikanské a věroukou katolické církve se rozevírá. Pusey zůstal státi na poloviční cestě, ač upříti nelze, že působení jeho na jakési osvěžení církve anglikanské jevilo výsledky dosti zdárné. Pusey dle slov Pia. IX. zůstal zvonem, jenž jiné do svatyně zve, sám ale tam nevkročí. *Redakce.*

---

66. Třetí řád sv. Františka.

Dne 17. září 1882. vydal sv. Otec Lev XIII. Encykliku na všecky biskupy katolické církve v příčině jubilejní slavnosti sv. *Františka z Assisi.* Encyklika začínající slovy: „Auspicato concessum" sděluje nejprv, že nynější sv. Otec od mládí svého byl vroucím ctitelem sv. Františka a stal se členem třetího řádu jeho i že často navštěvoval horu Alvernskou, Světci tomu zasvěcenou. Dále ukazuje sv. Otec, že ve 12. století nedostávalo se lidem pravé lásky k Bohu a k bližnímu, nedostávalo se též ctnosti sebezapření a trpělivosti v nehodách. V tu dobu Bohem povolán sv. František, jemuž podařilo se přivésti mnohé ku konání ctností bohulibých a k následování Krista. Na ten účel zejmena založil svůj *třetí řád*, aby lidé všelikého stavu a povolání i pohlaví obého po cestě dokonalosti kráčeti se učili. Jsouť pak poměry za doby naší podobné v nejednom ohledu době sv. Františka, kdež povinností křesťanského života jedni ani neznají, jiní ač znajíce jich přece zanedbávají; mnoho se o bratrství mluví, ale málo bratrsky jedná; mají mnozí lásku sami k sobě, ale nemnozí lásku k bližnímu. Netoliko církevní, ale též státní moci odpírají šířitelé bludných zásad, základy blaha rodinného i veřejného podvracujíce.

Napomínaje konečně věřících, aby *hojným počtem ku třetímu řádu sv. Františka se přidružovali*, a napomínaje biskupův a správců duchovních, aby lid péči své svěřený bedlivě o tom poučovali, jaké jsou řádu onoho povinnosti a kterak snadno jim dostáti lze, podotýká sv. Otec, že tou měrou nejlépe podaří se socialismu nebezpečně vzrůstajícímu zbraň z rukou vyrvati, budou-li všickni lidé o tom pilně poučováni, že každý ve svědomí jest zavázán těm, kdož zákonitě vládnou, po-

Digitized by Google

slušnost prokazovati a naproti nikomu křivdy jakékoli se nedopouštěti. Toliko na základě křesťanských názorů také může vyrovnán býti poměr mezi chuďasem a boháčem, an jeden cestou trpělivosti, druhý cestou dobročinění k nebi kráčeti povinen. *Redakce.*

67. Schůze katolíků v Německu.

I. *Valný sjezd katolíků německých* konal se ve Frankfurtě nad Mohanem od 11—15. září 1882. za předsednictví svob. pána z Bodmannů a ze skvělého účastenství vynikajících katolíků ze všech částí říše německé. Všem katolíkům znovu vřele jsou odporučeny jednoty sv. Vincencia, sv. Bonifácia, jednoty katolických tovaryšů, jednota sv. Rafaela, jednota právníků, spolek Görresův; jednota sv. Michala.

Resoluce jednomyslně přijaté vyslovily 1. oddanost apoštolské Stolici v Římě a živé přání, aby vlády křesťanské zjednaly co nejdříve hlavě církve katolické onu ochranu, kteréž jí nevyhnutelně zapotřebí jest vůči událostem vždy poznovu v Římě se opakujícím; 2. pro duchovenstvo světské a řeholní jest zapotřebí svobody; odstraněno budiž všeliké jich potlačování, nebuďtež přidržováni k povinnosti vojenské. 3. Zákonodárství státní postarejž se o svědomitější svěcení neděle a dbejž o to, aby obzvláště při pracech veřejných poklidu nedělního pilněji bylo dbáno. 4. S politováním na vědomí béře a velice želí valný sjezd převráceného způsobu, jakýž se nyní vesměs zahostil v příčině vychování mládeže pohlaví ženského; duch dívek přecpává se různými věcmi zbytečnými na ujmu pravému zušlechtění rozumu a srdce; jest tudíž úlohou všech katolíkův o to se starati, aby dívky neučily se věcem zbytečným a pro život zcela nepotřebným; za to dbáno budiž, aby dívky ve sv. náboženství lépe byly vzdělávány a ostatní vyučování aby se zásadám křesťanským na odpor nestavělo.

II. *Spolek Görresův* konal valnou hromadu svou dne 16. 17. a 18. srpna t. r. v Paderborně ve starobylé radnici za tím účelem slavnostně vyzdobené. Schůzi uvítal nejdříve nejdůst. biskup Paderbornský Dr. Drobe, po něm purkmistr Frankenberger jménem města. Ku konci r. 1881. čítal spolek 2274

Digitized by Google

členův a účastníků. Jmění spolkové činilo začátkem r. 1881. 32738 marků 56 pf. Příjem r. 1881. obnášel 28.189 m. 54 pf., vydání činilo 25.801 m. 54 pf., tak že na rok 1882. zbylo celkem jmění v obnosu 35362 m. 91 pf. Vydání upotřebilo se na honoráře, stipendia, redakční výlohy za „historisches Jahrbuch“ a „Staatslexikon“, taktéž na tisk spisův a jich rozesílání.

K návrhu kanovníka Dr. Haffnera stalo se usnešení, aby volba představenstva i výboru spolkového byla na příští rok odložena. Navrhovatel podotknul k odůvodnění svého návrhu, že předseda spolku, svob. pán professor z Hertlingu byl o velkonocich t. r. z Bonnu do Mnichova povolán a že se teprv delší zkušeností ukázati musí, má-li představenstvo i na dále sídlo své míti v Bonnu aneb jinam je přeložiti.

Redakce.

---

68. Zvláštní případ úvodu šestinedělky.

Dotaz.

V osadě B. zemřela nedávno žena právě při porodu. Příhoda ta vzrušila všechny ženy městečka našeho, poněvadž však žena ona byla řádná, usjednotily se vystrojit jí slavný pohřeb. Přišly vyjednávat ke mně a to již kratince před určeným časem k pohřbu, a chtěly, bych ženu onu též „*uved.*“

Neslyšev na „vysokém učení“ ničeho o úvodu nebožek, aniž nalezaje obřadu toho v novém ritualu — odpíral jsem žádosti jejich. Než matky ty samy přinutily mne ku zvláštnosti. Nešly sice do kostela, jak prvotně chtěly; ale u kříže na náměstí se s mrtvolou zastavily. Vida jaksi nezbytí — pomodlil jsem se zde modlitbu výkropní česky, pokropil a obkouřil mrtvolu a průvod pak uspokojen hnul se dále. Tím byla věc odbyta.

Probíraje se nedávno v starším rituálu („Panis Quotidianus“ z r. 1843.), nalezl jsem tam ku svému podivení:

„Benedictio Mulieris in partu mortuae ejusdemque introductio ad Ecclesiam.“ Orace zní:

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui per B. Mariae

Digitized by Google

Virginis partum fidelium parientium dolores vertis in gaudium, et mortem in remissionem peccatorum dignaris admittere: respice propitius animam famulae tuae N. ut ejusdem B. Mariae meritis et intercessione aeternae beatitudinis gaudia consequi mereatur. Per Christum D. N. R. Amen.

Aspergit iterum aqua benedicta, et extendit stolae extremitatem super hastam illius, portitores elevant, inferuntque in Ecclesiam dicente Sacerdote: Ingredere Ecclesiam Dei, ut vivas cum Deo in saecula saeculorum. R. Amen.

Z toho seznal jsem:

1. že ženy ty žádaly za obřad dříve zcela církevní;

2. že není radno, ritual stále měniti.

Otázka: Co má kněz v podobných případech činiti: držeti se ritualů starších — či nikoliv? *X.*

Odpověď.

Ritual Římský s dodatkem „Collectio Rituum Particularium" od apoštolské Stolice pro církevní provincii českou schválený a r. 1872. vydaný obsahuje na str. 194. obřad „De *Benedictione mulieris post partum*". Collectio R. P. obsahuje na str. 46 tentýž obřad, přidána jest ku konci pouze modlitba, která se říká při tak zvaném *obětování* dítka, jež místy jest obyčejem. Táž Collectio má str. 48 obřad „Benedictio mulieris post partum *prole demortua*." Mnohé agendy a výtahy z nich druhdy užívané obsahovaly také obřad pro uvedení matek, které následkem porodu zemřely; však nebylo to všude obyčejem, jako nepanuje všude obyčej při úvodu matek, dítko obětovati. Ritual pro českou církevní provincii předepsaný neobsahuje obřad pro uvádění matek následkem porodu zemřelých, a poněvadž každý kněz jest povinen při udělování svátostí, žehnání atd. říditi se dle předepsaného Ritualu, jest odpověď na dotaz učiněný již dána. Mimo to praví publikační list biskupů české církevní provincie v čele Ritualu vytištěný výslovně: „Hortamur vero et districte in virtute sacrae obedientiae praecipimus, ut omnes de Clero Provinciae Nostrae tam Saeculari quam Regulari (exceptis casibus a jure specialiter statutis) hoc eodem libro Rituali in administrandis Sacramentis, et in Exequiis, Benedictionibus ac Processionibus peragendis

Digitized by Google

utantur, omnibus aliis, quocunque titulo nuncupatis Agendis vel Ritualibus, praeter mandatum Nostrum editis, omissis. *Redakce.*

---

69. Spolek sv. Josefa k podporování světského duchovenstva ve výslužbě.

(Výroční zpráva za r. 1882. t. j. od 1. list. 1881. do 31. října 1882).

V uplynulém roce přistouplo 18 nových členů (výkaz X.), a 10 členů zvýšili si fassi spolkovou (ze 4100 zl. na 7700 zl.), 8 členů zemřelo (z pražské arcidiecése 4, z hradecké 1, z litoměřické 2, a z budějovické 1). Podporu z pokladny spolkové bralo 9 kněží, několik z nich za málo teprv měsíců, celkem v obnosu 832 zl. 26 kr. — *Členů* čítá spolek od začátku svého (r. 1873) z arcidiecése *pražské* 157; z nich vystouplo posud 8, zemřelo 17, před časem na odpočinek (tedy bez podpory spolkové) odebralo se 5, zbývá 127. — Z diecése *hradecké* přistouplo od počátku 147; z nich vystoupli 2, a zemřeli 13, zbývá tedy 132. — Z diecése *litoměřické* přistoupli od počátku 99; z nich vystoupli 8, zemřeli 11, 1 šel před časem na odpočinek, zbývá 79. — Z diecése *budějovické* přistoupli od počátku 72; z nich vystoupli 2, zemřeli 4, zbývá 51; celkem jest koncem roku 1882 460 členů; a po odečtení 20 vystouplých, 45 zemřelých a 6 před časem na odpočínek se odebravších zbývá 389 skutečných členů, z nichž však 9 pensistů do pokladny spolkové více nepřispívá, nýbrž z ní podporu béře. — *Jmění* spolkové obnášelo koncem roku 1881 70.578. zl. 66 kr. v cenných papírech a 84 kr. na hotovosti, koncem r. 1882 činí jmění spolkové v cenných papírech 79.329 zl. a na hotovosti 2 zl. 82 kr. a spolkovou pokladnu v ceně 100 zl., — tudíž jmění spolkové v roce 1882. vzrostlo (po odečtení podpory v obnosu 832 zl. 26 kr. vyplacené a běžného vydání v obnosu 231 zl. 22 kr.) o 8750 zl. — Ještoť dle výkazu X. za rok 1882. úroky 3400 zl. obnášely, a vydání pouze přes 1000 zl. činilo, patrno, že jmění spolkové, dokud počet deficientů valně neroste, rok od roku zmahati se bude a nižádné tedy obavy nestává, aby spolek do nesnází přišel, jelikož úroky i příspěvky nových členů každým rokem vyváží již vydání na pří-

Digitized by Google

růstek deficientů. — Spolku sv. Josefa vyměřena byla r. 1881. c. k. poplatkovým úřadem *ekvivalentní* daň za IV. desítiletí v obnosu 1041 zl. 75 kr. čili ročně 104 zl. 17½ kr. Když dvojí rekurs — jímž dokázáno bylo, že spolek jest podporovacím a dobročinným a tedy humanitním a tudíž dle ministerského výměru ze dne 4. července 1864. č. 31748 od ekvivalentu osvobozen býti má, — za tou hlavně příčinou nepříznivě od c. k. zem. fin. ředitelství vyřízen byl, že dle §. 27. stanov pro případ rozejití se aneb zrušení spolku, p. arcibiskupovi pražskému právo dáno, s jměním spolkovým dle svého uznání naložiti: viděl se správní výbor nucena, mimořádnou valnou hromadu na den 11. května 1882 svolati, v níž závadný §. 27. změněn v ten smysl, že kdyby spolek rozpuštěn býti měl, celé stávající jmění spolkové nejd. p. arcibiskupu pražskému ke *vždy trvajícímu podporování deficientů církevní provincie české* se odevzdá. Když touto změnou povaha nadační spolku sv. Josefa vtisknuta, a závada osvobození od ekvivalentu v cestě stojící odstraněna byla, byl spolek od c. k. zem. fin. ředitelství výměrem ze dne 30. července 1882. č. 38489 od ekvivalentu osvobozen, a částka 182 zl. 31 kr. prozatím zaplacená spolkové pokladně zase vrácena.

Jan Havlů,
farář u sv. Haštala, místopředseda a pokladník.

Zpráva o LIII. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa

dne 2. listopadu 1882.

I.

Schůzi zahájil starosta p. probošt Václav Štulc o 5. hod. odp. Přítomni byli členové výboru pp.: Dr. Borový, prof. Dorovín, prof. Drozd, farář Havlů, kanovník Hora, sekretář Kalous, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, Dr. Krásl, redaktor Lehner, Dr. Smolík, farář Švehla.

II.

Pan starosta oznámil, že výbor utrpěl bolestnou ztrátu úmrtím dlouholetého člena, p. kanovníka Vy-

Digitized by Google

šehradské kolleg. kapitoly Josefa *Ehrenbergera* († 7. února t. r.); načež přítomní členové povstáním ze sedadel svých soustrast nad tímto úmrtím projevili.

Po té p. Starosta sdělil, že za příčinou povýšení svého na biskupský prestol Brněnský vystoupil z výboru zasloužilý člen a pokladník Dr. Franț. *Bauer* a že posléze členství výboru též složil Dr. Karel *Řehák*, kterýž do řehole benediktinské v Břevnově vstoupil.

III.

Prof. Dorovín sdělil protokol předešlé schůze, kterýž schválen.

Jednatel Dr. Krásl sděluje, že pilný moravský sběratel členů pro Dědictví sv. Prokopské, Šebestian Kubínek t. r. zemřel. Usnešeno požádati p. Jana Kopku, kaplana u sv. Tomáše v Brně, aby Kubínkovy seznamy členů a vkladů v pořádek uvedl.

Alumnové kníž. arcib. semináře v Olomúci vznesli k výboru žádost, aby jim 70 exemplářů díla „Anthropologie“ od Dr. Lenze v ceně snížené po 2 zl. bylo přenecháno. Žádosti té výbor ochotně vyhověl.

IV.

Vykonána volba tří nových členů výboru a zvoleni jsou: Msgr. Dr. Frant. hrabě *Schönborn*, ředitel kn. arcib. semináře Pražského; P. Cyrill *Kaněra*, administrátor fary v Břevnově; p. Frant. *Ekert*, starší kaplan u sv. Vojtěcha v Praze. — Pokladníkem zvolen hr. Dr. Schönborn.

V.

Stalo se usnešení, aby *skladiště* knih Dědictvím sv. Prokopa vydaných, v semináři Pražském v přízemí se nalezající, bylo opatřeno dřevěnými regály, by příště knihy vlhkem škody netrpěly.

Akademie křesťanská.

Ředitelstvo akademie křesťanské v Praze zaslalo v říjnu t. r. za příčinou dostavění a vysvěcení velko-

Digitized by Google

lepé kathedrály Djakovarské věhlasnému biskupu chorvatskému, Jeho Excellencí nejdůst. p. *Josefu Jiří Strossmayerovi* do Djakovaru blahopřejnou adresu. V těchto pak dnech došla do Prahy odpověď Jeho Excellence v chorvatském jazyku sepsaná, pro snahy Akademie v každém ohledu čestná a lichotivá, kterou zde v českém znění doslovně podáváme:

Slavná Akademie a ctění moji pánové!

Vřelé Díky každému z Vás! Bůh Vás žehnej v šlechetném počínání Vašem! V mém chrámu stoličném oslavují a vzývají se sv. Cyrill a Method a sv. Jan Nepomucký. Toť bude nám vždy svatým rukojemstvím oné lásky a svornosti, když běží o podporování svatých a bohumilých záměrů.

My jižní Slované rádi vyznáváme, že nám jako v každém dobru tak i v pěstování křesťanského umění za vzor právě slouží velmi rozumný a veiesrdečný, pobratimský národ český. Za tou příčinou jest nám každé uznání se strany Vaší živou pobudkou, abychom v každém spravedlivém a šlechetném snažení až do konce vytrvali.

Prosím pak Slavnou Akademii a její ctěné členy, by tak dobří byli a mne do počtu zakládajících členů svého čestného spolku vřadili. K tomu cíli pokládám si za čest poslati 200 zl. Odporoučím se další Vaší náklonnosti a lásce bratrské.

Se zvláštní úctou a láskou zůstávám na vždy Slavné Akademii ponížený sluha

Josef Juraj Strossmayer,
biskup.

V Djakově 16. listop. 1882.

Literární oznamovatel.

59 Handbuch der Pastoralmedicin mit besonderer Berücksichtigung der Hygieine. Von Dr. *August Stöhr*, Privatdocent in Würzburg. Zweite Auflage. Freiburg im Breisgau. 1882. Herder'sche Verlagshandlung. Str. 477.

Ročník 1878. str. 70 tohoto časopisu přinesl oznámení Capellmannova pastýřského lékařství, které vícekrát již vydáno bylo. Brzy na to vyšel u Herdera v

Digitized by Google

druhé řadě theologické bibliotheky výše zmíněný spis Dra. Stöhra krátce v druhém vydání. Společné oběma spisům jest, že spisovatelé jsou netoliko zkušení lékaři, ale i dobří katolíci, kteří křesťanských zásad a positivné katolické mravouky sobě vysoce váží a se nerozpakují nauku svoji o výtečné katolické moralisty opírati. Rozdíl jest, že spis Stöhrův jest obšírnější a více přihlíží k osobě a zdravotním potřebám kněze v duchovní správě a méně podává podrobností nebo předpisů, které do přísného léčení v jednotlivých případech zasahají. To jest docela správné a brání mnohým škodám. S některými náhledy Dra. Stöhra nesouhlasíme úplně, tak na př. co praví str. 208. o pohřbívání v hrobkách kostelních, pokládáme za nadsazování, taktéž co str. 209—212. dí o vyzdobování kostela a oltářův, o větším osvětlení a kadidlu. Vše uvážení hodno jest, co praví v prvním a druhém oddělení, kde pojednává o obecné a zvláštní zdravovědě vzhledem na duchovní. Oddělení páté jedná o duchovním správci a nemocných; zvláště uvažuje zde Dr. Stöhr jednání duchovního při vykonávání úřadu jeho v nemocnicích a blázincích, při zaopatřování poraněných atd. V šestém oddělení, které má za předmět vzájemný poměr duchovního pastýře a lékaře, stěžuje si spisovatel na nevěru u lékařů často se vyskytující a dává na ruku, jak duchovní správce chovati se má naproti lékařům nevěrcům a jinověrcům. Zajímavé a poučné jest, co v tomto oddělení praví o posedlých. Oddělení osmé věnováno jest péči o choromyslné, oddělení desáté pojednává o ascési a léčení: o formách ascése, postu, ekstasi. Dějiny postu v církvi vypisují se dosti obšírně a zajímavě, látka v tom ohledu jest úplněji snešena než v mnohých theologických knihách. Oddíl desátý zahrnuje kasuistiku, v níž se přihlíží mimo jiné také k poblouzením pohlavním. Úplný rejstřík usnadňuje použití spisu, který v tomto oboru jest zajisté vítaný, nad starší podobná díla vyniká a jejž duchovenstvu odporučujeme.

Dr. *R. Fr. Smolík.*

60. Compendium Summarium Theologiae dogmaticae (specialis) in usum praelectionum academicarum concinnatum ab *Josepho Sprinzl*, ss. theol. doctore ejusdemque in C. R. Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi professore p. o. Vindobonae, 1882. Sumpti-

Digitized by Google

bus Guilielmi Braumüller, bibliopolae c. r. aulae et universitatis.

V předmluvě praví p. spisovatel, že tato kniha má býti rukojetí pro akademické přednášky a proto že určena jest pro praktickou potřebu těch, kdož se studiím dogmatickým věnovati počínají. Proto se v knize té podávají podstatné věci úplně sice, ale stručně a odkazuje se k ústním přednáškám, kterýmž jest doplniti méně podstatné věci, o nichž p. spisovatel pojednávati nemohl a to, co stručně a krátce řečeno, posluchačům šířeji vysvětliti. Dle této předmluvy bylo tudíž pro praktickou potřebu nutno, positivní důkazy z písma sv. a z ústního podání jen naznačiti a k delším výrokům a citatům jen poukazovati tou měrou, aby čtenář písmo sv. po ruce měl a jednotlivá místa si vyhledal. Chtěl-li by výroky sv. Otců doslovně znáti, tuť mu přihlížeti jest k jinému rozsáhlejšímu dílu dogmatickému. Ačkoli po našem rozumu dobře jest, aby každý studující tomuto oboru theologickému právě se věnující ustavičně písmo sv. na zřeteli měl, jež jest hlavním zdrojem dogmatiky, a p. spisovatel proto paedagogicky jednal, chtěje takto nabádati posluchače, aby písmo sv. znali: přece se nám nezdá tento spůsob praktické potřebě, zejména začátečníků dosti sloužiti. Věru lépe jest a v zájmu studujících, místa z písma sv. uváděti a vykládati, jak to učinili Schwetz i Hurter ve svých rukojetích dogmatických, než k nim pouze poukazovati. Vyzaduje toho přehlednost, kteréž jest při každém studiu zapotřebí, pak i spojování myšlének, kterému citováním míst písma sv. více posloužíš nežli pouhým poukazováním. Hlavní a klassické citáty v naší knize se uvádějí. Co se týče *rozvrhu*, pojednává se o látkách dogmatických v pěti hlavách a sice: v hlavě I. o Bohu samém o sobě, v hlavě II. o Bohu trojjediném, v hlavě III. o Bohu stvořiteli, v hlavě IV. o Bohu vykupiteli a v hlavě V. o Bohu dokonateli světa. Jest to týž rozvrh, kterým se ve svých učebných knihách řídili téměř všichni učitelové věrouky značnějšího jména a nelze upříti, že jest vhodný. U p. spisovatele nad to chváliti jest, že podrobnou látku logicky uspořádal v these tím spůsobem, že se podobá moudrému staviteli, který, aby cíle svého dosáhl a pevně při stavbě stál, nejprve bu-

Digitized by Google

duje základy a na nich další stavbu provádí. V jeho knize podporuje jedna these druhou, a každá z uvedených pěti hlav tvoří pěkný celek. These značí se písmem zřejmějším a obyčejně zahrnuje výměr toho kterého předmětu, o němž se pak v „exposici" výklad a v „demonstraci" důkaz připojuje. Jen podotknouti sluší, že některé these a proto i výměry v nich obsažené jsou poněkud rozvláčné. Všude se uvádí, kdy a kde které dogma bylo stanoveno a béře se zřetel k oekumenickému sněmu Vatikánskému. Jest na bíle dni, že takové pojednávání jest časové a vhodné. Důkazy biblické a patristické stručně při valné většině věročlánků se udávají a po přání sv. Otce Lva XIII. na nauky sv. Tomáše Aquinského váha se klade. Ze tří úkolů dogmatického theologa, totiž symbolického, biblického a filosofického nejvíce se přihlíží k poslednímu, jak toho nynější poměry vyžadují. Proti nevěrecké filosofii, která se skoro všude za našich časů na universitách přednáší, nelze lépe bojovati, nežli filosofií pravou, o víru křesťanskou se opírající. Musíme dáti pravdě svědectví, že p. spisovateli se podařilo, podati látku dogmatickou stručně a přece zřejmě a jasně, jak toho potřeba čtenářův a zejmena začátečníků káže. Řeč compendia jest celkem plynná a uhlazená, jen v některých odstavcích méně snadná. — Tu a tam přidržel se p. spisovatel díla Schwetzova, k čemuž poukazuje způsob pojednávání a také výměry. Jak účel knihy vyžadoval, vynechány jsou všechny jemnější a subtilnější distinkce a otázky záhadné, a také prameny, z kterých bylo čerpáno, se nenaznačují, což se ponechává ústní přednášce. Kniha totiž má sloužiti jen k tomu, aby posluchači v kolleji nebyli přílišným psaním unavováni a jen tu a tam poznámky si činili. Celkem musíme doznati, že původce díla účelu svého dosáhl. Kdo by chtěl důkladně a zevrubně dogmatiku študovati nebo nemohl útočiště vzíti k přednáškám, tomu jest arci po jiném větším díle se ohlédnouti. Konečně uvádíme, že k nejzdařilejším částkám knihy náleží pojednání o nejsv. Trojici a o milosti Boží, jen bychom si přáli, aby výklad o působení milosti B. byl rozsáhlejší a jasnější. Úprava jest velmi slušná, tisk zřetelný. — Porovnáme-li dílo toto se spisem: „Medulla Theologiae dogmaticae" od Hurtera v Innomostí r. 1880 vydaným, kterým Hurter podobného účelu jako zde Dr. Sprinzl dosíci chtěl, musíme dílo Hurterovo dáti na místo prvé. Máme naději, že p. spisova-

Digitized by Google

tel později ve větším díle vše, co nyní jen naznačil, hojnější měrou rozebéře a obšírněji pojedná. Schwetz a Hurter nejprve napsali rozsáhlá díla a činili po té pro své posluchače z nich výtahy, p. spisovatel béře se cestou opáčnou. My jednu i druhou cestu za stejně dobrou považujeme. *Redakce.*

61. Ročník jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za správní rok od 1. ledna do 31. pros. 1881. Nákladem jednoty. V Praze, knihtiskárna arcib. za Rohlíčka a Sieverse. 1882. Str. 81. (Totéž německy: „Jahrbuch des Prager Dombauvereines." Str. 79.)

Již častěji upozornili jsme ctěné čtenáře „Čas. D." na podnik pro celou zem českou veledůležitý, první ozdoby celého království našeho se týkající, na dostavění totiž gotického velechrámu sv. Víta v hlavním městě Pražském. Na podnik ten znovu nás upomíná ročník jednoty právě vydaný, jenž líčí činnost její v uplynulém roce. Ve valné hromadě 31. května 1882 konané zvolen jest předsedou jednoty hrabě František z Thunů-Hohensteinů, syn předešlého předsedy hrab. Bedřicha. V uspořádání ročníku jeví se proti letům minulým ta změna, že při členech skutečných (ročně nejméně 10 zl.), přispívajících (ročně nejméně 5 zl.) udán jest pokaždé obnos, jejž každý člen do pokladny odvádí; neboť jsou dosti četní členové, kteří 15, 20, 50, 100 zl. atd. platívají. Nedoplatky za r. 1881. obnášejí 927 zl. Veškerý příjem jednoty za r. 1881. činil i s cennými papíry 162.145 zl. 56½ kr., vydání 78.471 zl. 22½ kr., tak že koncem roku 1881 zbylo celkem 83.674 zl. 34 kr. Z výkazu jmění (str. 27) patrno, že 14340 zl. uloženo na hypotekách, 44085 zl. v cenných papírech; na čas pak ukládá se hotovost peněžní ve spořitelně české, spořitelně města Prahy a ve sv. Václavské záložně v Praze. Porovnáme-li úhrnečnou sumu příjmů r. 1881. v obnosu 162.000 zl. s úhrnečnou sumou příjmů v r. 1880., kdež bylo 180.654 zl., shledáváme k zármutku nemalému, že příjmy se zmenšují, kdežto práce na velechrámě a výloh s ní spojených přibývá; i nemůžeme jinak leč vysloviti důrazné přání, aby národ náš s touž horlivostí, jakou věnoval divadlu a škole, staral se též o důstojnou svatyni Hradčanskou,

Digitized by Google

o ten v pravdě velebný chrám Svato-Vítský a důstojné duchovenstvo, aby dary a odkazy svými v tom ohledu osadníkům svým skvělým příkladem předcházelo.

Redakce.

62. **Archiv přednášek** a řečí učitelských. Redaktor: *Ant. Konst. Viták.* Svazek 2. V Praze 1882. nákladem Fr. A. Urbánka.

V čísle 9. Časopísu kat. Duch. roč. 1881. jsme se již jednou o tomto spise zmínili a jej pro pány učitele velmi vhodným seznali. Pan redaktor pokračoval ve svazku 2. spůsobem ve svazku prvém zdárně započatým. Dva články: „Dějiny řečnictví" a „O podstatě písma hieroglyfického" jsou pokračování svazku 1. Dále uvádějí se některé řeči konané při učitelských poradách a jiných příležitostech. Ač nechceme tím říci, že ve všem snad souhlasíme s pány řečníky, můžeme přece i tento svazek všem přátelům učitelského řečnictví odporučiti. Prof. *Jos. Kyselka.*

63. **Markrabství Moravské.** Popisuje *Matouš Václavek*, c. kr. okresní inspektor školní na Vsetíně. Část I. S vyobrazeními. V Praze 1882, nákladem Fr. A. Urbánka. Str. 155. Cena 60 kr. („Nové knih. pro mládež" sešit 44.)

V jedné věci školství učinilo pokrok, a sice v seznání domácí geografie a dějin Co tu jindy mnohé študentisko musel se namořiti Afrikou, Australií a jinými dalekými kraji, ale o Čechách a Moravě sotva že jména slyšel. Nyní však pilně se k tomu hledí, aby také mládež školní záhy vlast svou znáti a jí si vážiti naučila, což ze seznání země- a dějepisného samo sebou plyne. V knížce výš jmenované jest část geografická dobře provedena, a zejmena líbí se nám spůsob, jak spisovatel o sdružení se Čech a Moravy mluví (str. 57), a jak pochvalně o činnosti církve katolické se vyjádřuje (str. 69. 70.). Litovati však jest, že nestranného poklidu toho spisovatel nikterak nezachoval v další části dějin od 15. věku počínaje; neboť u vypsání husitismu a protestantismu zaujímá stanovisko rozhodně církvi nepřátelské; není pravda, že v Kostnici nebylo „Husovi dáno hrubě ani slovo k obraně" (str 74) a též není pravda, že nauka Lutherova jest téměř táž jako nauka Husova (str. 75). Laciné fráse o „tmě středověké" ničím spisovatel neodůvodnil a on, ač „c. kr. inspektor" nemá ani slova pokárání pro zemězrádce (str. 114), za to však proti církvi katolické pilně kopejtkem vyhazu-

Digitized by Google

je. Jinak v části statistické, geo- a ethnografické dosti dobře věc jest podána. Doufáme, že další pokračování tohoto spisu sobě pilněji objektivity hleděti bude. *Red.*

64. **Božeuka.** Povídka ze života. Sepsal *J. L. Černý*, učitel v Unhošti. V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka 1882. Str. 87. Cena 40 kr. („Nové knihovny pro mládež" pp. Weinfurtem a Zemanem pořádané seš. 43.).

V povídce výš naznačené vypisuje se průběh vlasteneckého vychování české dívky způsobem dosti správným, ač nezřídka příliš doktrinářským. Výrazy dogmatickými není slušno ve smyslu přeneseném plýtvati; Jungmann Josef zajisté by zůstal Jungmannem, i kdyby nebyl nazýván „spasitelem národa našeho" (str. 29). Také hezké jest, co praví spisovatel (str. 69) dítkám, že totiž zákonem (škoda že neudal i paragraf!) jest krádež zakázána; ale snad by ještě hezčí a důležitější bylo, říci, že už v desateru rozkázal Hospodin: „Nepokradeš." Jinak jest obsah dobrý a směr povídky chvalitebný.

Redakce.

65. **Písně vánoční.** Nejlepší toho druhu písně, koledy a popěvky o Ježíškovi; harmonisované pro varhany, piano neb harmonium, 2 neb 3 hlasy. Cena 80 kr. poštou 85 kr. *) — K tomu text: **Malý koledníček**, obsahující též deklamace vánoční a štědrovečerní. Cena 12 kr. Sepsal a vydal *Ludevít R Pazdírek*, vrchní učitel a ředitel kůru v Horní Moštěnici na Moravě.

Mezi lidem česko-slovanským písně vánoční po mnohá století těší se všeobecné oblibě a zajisté i výš naznačené písně na mnohých místech vhod přijdou. „Malý koledníček" hodí se za dárek pro dítky školní; přičiněním velebného duchovenstva i snaživých pp. učitelů byl už ve mnohých chrámech i školách zaveden, lid pak jednosvorně s útlou mládeží krásné a něžné koledy zpívá. — Od téhož spisovatele vydány jsou též:

Dvě koledy. S krásnými předehrami a dohrami. Hodí se ku provedení o jitřní neb ve spůsobu melodramy o štědrém večeru a při slavnostech jesličkových. Cena 80 kr., s poštou 85 kr. *Red.*

*) Pan spisovatel zasílá tyto „písně vánoční", jakož i „koledníček" a „dvě koledy" pod páskou křižovou obratem pošty na každou objednávku; pošta jest v místě: Horní Moštěnice na Moravě.

Digitized by Google